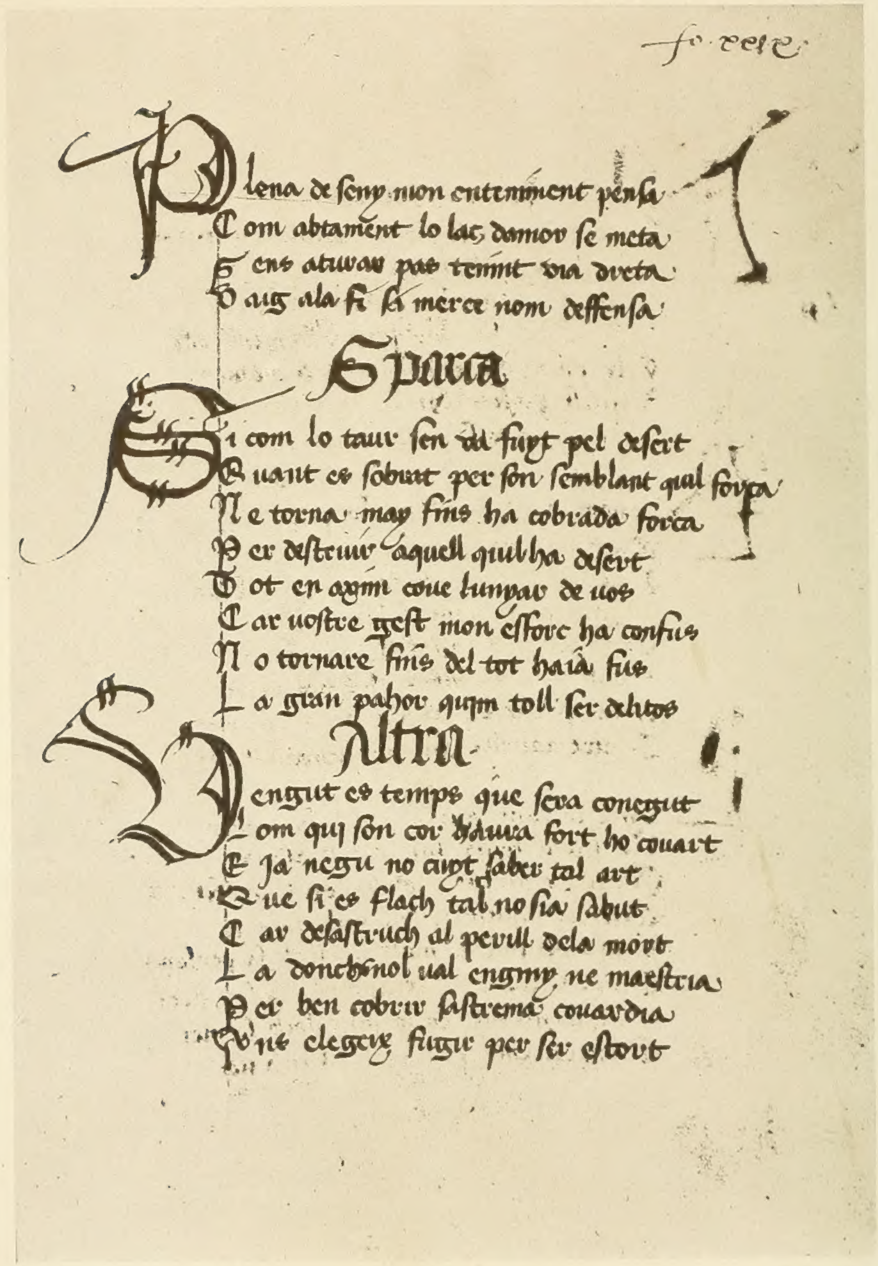
LES OBRES

D'AUZIAS MARCH

TIPOGRAFIA L'AVENÇ : MASSÓ, CASAS & Cª : RAMBLA DE CATALUNYA, 24 : BARCELONA

f° xxix

Plena de seny mon entenment pensa
Com abtament lo laç damor se meta
Sens aturar pas tenint via dreta
Vaig ala fi sa merce nom deffensa

Esparça

Si com lo taur sen va fuyt pel desert
Quant es sobrat per son semblant qual força
Ne torna may fins ha cobrada força
Per destruir aquell qui lha desert
Tot en axi coue lunyar de vos
Car vostre gest mon esforç ha confus
No tornare fins del tot haia fus
La gran pahor qui m toll ser delitos

Altra

Vengut es temps que sera conegut
Hom qui son cor desuia fort ho couart
E ja negu no aiut saber tal art
Que si es flach tal no sia sabut
Car desastruch al perill dela mort
La donchs no li val enginy ne maestria
Per ben cobrir sa strema couardia
Uns elegeix fugir per ser estort

MANUSCRIT F, FOLI XXIX

POESIES XXVIII, 17-20; XXIV; XXX, 1-8

LES OBRES
D'AUZIAS MARCH

EDICIÓ CRÍTICA

PER

AMADEU PAGÈS

VOLUM I

INTRODUCCIÓ. TEXT CRITIC DE LES POESIES I A LXXIV

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS : PALAU DE LA DIPUTACIÓ
BARCELONA, MCMXII

PROLEG

L'idea d'aquesta edició crítica ha estat concebuda a les conferencies que M. Alfred Morel-Fatio, professor a l'«École des Hautes Études», va consagrar a l'obra de l'Auzias March durant el semestre d'hivern de 1886-87. La major part dels materials per a dur-la a terme han sigut recollits tot seguit, de 1887 a 1889, a Espanya y a Anglaterra, gracies a les bosses de viatge que l'«École» m'ha concedit. Desde 1888, la *Romania* féu coneixer els primers resultats de les meves recerques sobre la vida del nostre autor. Però, a conseqüencia de circumstancies diverses, vaig haver d'interrompre per espai de molts anys el meu treball de reconstitució del text. Més tard, quan l'he reprès, en 1901, després d'un nou viatge a Espanya destinat especialment a revisar totes les meves comprovacions y a utilitzar els documents novament exhumats, m'he topat amb dificultats de tota mena que han singularment allargat la meva tasca.

La poesia de l'Auzias March exigeix, en efecte, per a ser del tot compresa, una veritable iniciació. Ja siga que pertanyi an aquest genre d'estil refinat al qual els trobadors donaven el nom de *trobar clus*, ja que prengui un caracter netament filosofic y moralitzador, el fet es que per raresa se n'agafa 'l sentit a primera vista. Cal treballar per a extreure-n el moll substanciós. El seu pensament es com un enemic inatenyible y sobtil que no es possible sorprendre sinó després de savis treballs d'atac.

La seva obscuritat encara ha sigut augmentada pels esforços que 'ls

copistes més antics y els editors del segle XVI.[e] han fet per a dissipar-la. Més o menys, tots han cedit al desig de retocar. Resulta d'això que la tradició manuscrita de l'Auzias March es molt defectuosa y que ha sigut necessari, per a determinar el text original, procedir a una serie de comparacions minucioses.

La fixació del text ja estava, no obstant, quasi del tot acabada, quan va saber-se ·l descobriment d'un nou manuscrit, actualment a Nova-York. No fer-ne cas, era arriscar-se, scientment y per falta de paciencia, a fer un treball insuficient y incomplet. He preferit esperar y aprofitar-me tant com pogués de tots els recursos manuscrits coneguts fins ara.

En una Introducció molt extensa he abordat els problemes que ·s plantegen amb motiu dels manuscrits y de les edicions de l'Auzias March. Hi examino atentament totes les relacions que existeixen ja siga en els manuscrits y en les edicions entre sí com entre ·ls uns y les altres, esforçant-me en fer veure com ha sigut fixat el llur text y quin partit se ·n pot treure encara. No he deixat d'exposar cap dels medis, traduccions o comentaris, que poden facilitar-nos la lectura del nostre poeta. En fi, els capitols sobre la versificació y la classificació cronologica completen aquests Prolegomens a l'edició cientifica que hem tractat de donar-ne.

Crec haver conseguit retornar a les idees de l'Auzias March la llur forma més autentica. Però, en presencia d'un text sovint obscur y alterat, he procurat posar els lectors en disposició de verificar per ells mateixos la tria que he fet entre les diverses lliçons. El resum rigorós de les variants que va a baix de les planes els permetrà seguir el meu treball punt per punt, comprovar-lo en cada detall, y, si es convenient, millorar-lo. Afegiré que aquestes multiples indicacions, amb les quals es facil reconstituir quasi enterament els manuscrits y les antigues edicions, podran servir de basa a estudis de filologia, de metrica o de gramatica, sobre tot en el moment que, sots l'impuls de l'«Institut d'Estudis Catalans», bon nombre d'erudits se dediquen a investigacions crítiques sobre l'antiga llengua catalana. Una experiencia ja bastant llarga m'ha demostrat que de les observacions en apariencia les més minimes y més insignificants, deriven devegades resultats inesperats y d'importancia.

Val més un bon text que tots els comentaris del món. Més, desprès d'haver sistematicament restablert els versos del poeta, m'ha semblat indispensable aclarir-ne ·ls més obscurs. Veus-aquí per a que serviran les notes que hem hagut de relegar, mal nostre grat, a un altre volum. Aquí ·ns hem contentat amb que cada poesia anés precedida d'un argument que bastés per a guiar al lector per les marrades d'un pensament que devegades té tendencia a amagar-se.

Passa, amb la bellesa de les obres de l'Auzias March, lo mateix que amb la dama que ell ha cantat a la faisó dels trobadors. No ·s pot ser admès a contemplar-la sense de primer haver-se sotsmès a una preparació pacient y a dures proves. No hi ha ningú, sinó ·ls cavallers y els benedictins, a qui pugui convenir una consemblant estetica.

Tals com són, les poesies que van a llegir-se expressen així mateix, baix una forma artistica en la qual retrobem un eco de la nostra França del Mig-dia, els sentiments més profons que fan batre ·l cor humà : motiu de més per a que no puguin deixar-nos indiferents.

***

Tot acabant aquest primer treball, el meu pensament se ·n torna, també, cap a l'epoca, ja llunyana, en que ·l nostre mestre M. Alfred Morel-Fatio ·ns esvaïa alguns dels misteris del nostre poeta-filosop. Desprès, amb una bondat y una ciencia inagotables, no ha cessat mai d'apoiar-me y ajudar-me amb els seus preciosos consells. Experimento, doncs, una veritable satisfacció, en dedicar-li aquest volum com un feble testimoni de la meva reconeixença y de la meva respectuosa afecció.

INTRODUCCIÓ

CAPITOL PRIMER

ELS MANUSCRITS

§ 1. *A.* Biblioteca Nacional de París. Esp. 225 (fons antic 7699; Mazarin). Paper. 269 fulles. 288 × 217 mm. Escriptura XV.èn y XVI.èn segles.

Aquest cançoner, conegut amb el nom de *Cançoner d'Amor* o *Cançoner d'Obres Enamorades,* se compon de tres parts principals, escrites en epoques y per mans diferents.

La primera, la més antiga, comprèn actualment la «Taula del present Cançoner d'Amor» (folis M-P) y el «Cançoner» propriament dit (folis 1-158, 165-245). Més el reclam «Vallmanya», que es a baix del foli 245 verso anuncía una nova poesia d'aquest autor que no existeix, probablement per la perdua d'una o dues fulles. Començava amb el vers *Junt es lo temps / fer de ma dolor crida,* y ens ha sigut conservada en el mateix lloc pel manuscrit *I*, del qual se trobarà més lluny la descripció y que no es, com ja 's veurà, sinó una copia del *Cançoner* de París.

La filigrana d'aquestes diverses fulles varía bastant sovint. Tant aviat es una espasa (fig. 1) com una flor amb dues fulles, a sota d'una creu (fig. 2); algunes vegades les figures 3 y 4 [1].

La segona part (folis A-L, Q-T, 159-164) es d'una escriptura més recent.

Les fulles A-L contenen : 1.r, la copia d'una ordinació den Ferran I d'Aragó datada 'l 17 de Març de 1413, concedint una suma de quaranta florins d'or al Consistori de la *Gaya Sciencia* per a la compra de recompenses; 2.n, el «Romanç

1) Aquestes dues darreres marques de paper se semblen a les dels mss. *I L M*, dels quals veurem després les estretes relacions amb *A*. Les altres deuen datar, segons el senyor Dr. Pertegàs, de Valencia, de la fi del XV.en y del començament del XVI.en segles.

fet per Johan Fogassot, notari, sobre la preso o detencio del illustrissimo Senyor Don Karles», compost a Brusseles pel Febrer de 1461; 3.^{r}, «Obra feta per lo dit Johan Fogassot sobre la liberacio del dit senyor primogenit»;

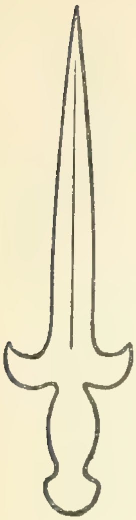

Fig. 1

Fig. 2

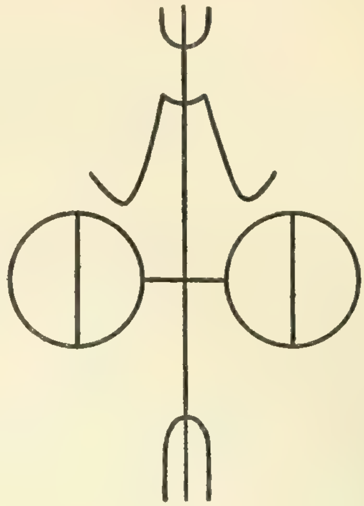

Fig. 3

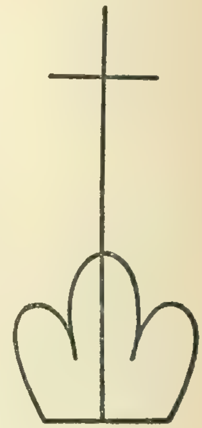

Fig. 4

4.^{t}, «Complant fet per Guillem Gibert en la Ciutat de Barcelona sobre la mort del primogenit d'Arago don Carlos.»

Les fulles Q-T presenten dues poesies anonimes :

1.^{r} «O banch segur en qui lo preu se pague»;

2.^{n} «Al rey Iesus donada la sentença.»

Les fulles 159-164, intercalades en el *Cançoner*, però per una mà posterior, estan consagrades al *Conort* de Francesch Ferrer *O bes despit e gran dolor.*

S'ha de fer notar que la major part d'aquestes fulles no tenen filigrana. En algunes s'hi veu tant sols unes tenalles (fig. 5), es a dir, una marca del tot diferent de les precedents. Per altra part, de les obres que hi han sigut copiades, no se 'n fa menció a la taula, excepció feta del *Conort* de Fr. Ferrer; però aquesta indicació no es pas contemporania de lo demés.

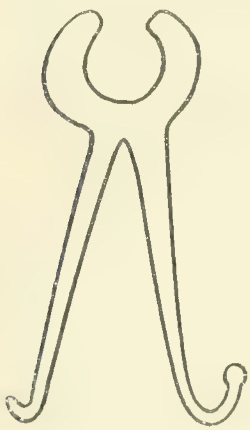

Fig. 5

En fi, la tercera part, constituïda tant sols per les tres fulles 246-248, visiblement afegides més tard, conté poesies datades, de

les quals al menys dues semblen autografes. En el foli 246, llegim fragments d'un judici (*Sentencia*) donat pel poeta Johan Fogassot, notari de Barcelona, en un debat poetic (*procés o tençó*) promogut per un tal Ricart y en el qual havien pres part en Johan Çacoma y en Pere Pau Çaguda. Aquest judici, en versos octossilabics rimant de dos en dos, acaba amb la condemna den Pere Pau Çaguda. Se compon de dues parts, entre les quals s'ha col·locat, enganxant-la sobre ·l recto del foli 247, una curta peça de vers mitjançant la qual els mantenidors del *Gay Saber* de Barcelona inviten en Johan Fogassot a donar son judici en els dèu dies següents, sots pena de 300 sous de penyorament. Aquest document està refrendat per un dels mantenidors en els termes següents : V[IDI]' JO[ANNES] R[OQUA?] F[ORT?] [1], HU DELS MANTENIDORS DEL GAY SABER.

La fi del judici den Johan Fogassot figura en el foli 248, y aquí ·n van els darrers versos :

E lo suau jou porta
Ordonat pe l Creador
Eb trebal e b la suor
D'ell e de sa companyia.
Visca, tenint bona via
Qui l port al repos complit,
Goig sens fi, Be infinit!

Segueix un visa fet de la mateixa lletra : VIDIT JOANNES FOGASSOT JUDEX. En el marge ·s llegeix : «Disabte a XX. de janer se donà la sentencia en l'ort d'en Francesch Morer.» Aquesta menció ·ns indica que ·l judici den Johan Fogassot reclamat, el 7 de Desembre de 1475, per la nota comminatoria, anc que poetica, dels mantenidors dels Jòcs Florals, fou promulgada ·l 20 de Janer següent.

Seria exagerat donar an aquest cançoner el nom de «llibre d'or dels Jòcs Florals de Barcelona» : en primer lloc perquè està molt lluny de citar tots els poetes que han cultivat la *Gaya Sciencia* desde la fundació del Consistori, en 1393, fins a la fi del XV.^{en} segle; y després perquè no ofereix prou esplendidesa per a que pugui verament ser considerat com un recull oficial. Algunes figures colorides, al començament de les poesies, representant flors o animals; una mica de vermell o grog a les inicials de cada vers; tota aquesta ornamentació, no té res de notable.

1) En Roqua Fort (així està escrit el seu nom en el nostre Cançoner, foli 135 v°) es l'autor d'una de les més interessants poesies d'aquest recull. Els records del cicle bretó s'hi mesclen agradablement amb els de l'antiguitat. Vegin-se ·ls extractes que n'ha donat en Torres Amat, *Diccionario de Escritores Catalanes*, 556.

Es senzillament un dels millors manuscrits catalans d'aquesta epoca y el més ben conservat dels cançoners del seu genre.

La primera y l'última parts, això es, el *Cançoner* propriament dit, la taula que ·l precedeix y els documents autografs del final, van ser escrits a Catalunya cap a les darreries del xv.èn segle. Tot lo demés es del xvi.è

Es probable que hagi pertangut, en el xv.èn segle, a un admirador den Johan Fogassot, o qui sab si a un dels seus hereus possessors dels seus papers. Ell es qui va esforçar-se a completar el cançoner primitiu afegint an el començament l'ordinació - privilegi del rei Ferran, l'obra den Gibert, la den Ferrer, etc. Però reservà un lloc, no ·l més petit, per al notari-poeta de Barcelona. Ja en el *Cançoner*, baix sa primera forma, havia sigut insertada, en el foli 140 verso, una poesia den Fogassot, en la qual desitja de tot cor el retorn del rei Alfons V, qui, segons opinió seva, ha de posar terme a tots els mals que afligeixen Catalunya. Escampades arreu, s'hi noten raspadures y correccions[1] que són de la mateixa lletra que la dels folis Q-T. Més enllà, una altra mà transcriu en els folis E-J, immediatament després de l'ordinació den Ferran, es a dir, en primer lloc de les obres poetiques, les dues poesies més conegudes den Fogassot, compostes en 1461 y relatives l'una a l'empresonament, l'altra a la deslliurança, del princep de Viana. En fi, els autografs den Fogassot posats a la fi del manuscrit indiquen, més clarament encara, que se ·n va voler fer un monument en honor, no tant sols del Consistori de Barcelona, sinó també den Johan Fogassot[2], un dels seus principals mantenidors.

Desde ·l xvi.èn segle se va fer una copia que no es altra que ·l nostre manuscrit *I*. Va ser executada abans que fos objecte, l'original, al principi y a la fi, de les addicions que hem assenyalat; perquè comença a la *Gloria d'amor* y no conté, den Fogassot, sinó la poesia *Rey virtuos, senyor d'insigna terra*. Veus-aquí un nou argument en favor de la nostra hipotesi d'haver sigut al començament del xvi.èn segle que fou completat el *Cançoner* de París.

Va ser comprat en 1624, per 3 lliures 12 sous, per un tal «Anthony del Co-

1) Han sigut assenyalades per en Tastú y impreses en caracters rodons per en Torres Amat, *l. c.*, 257.

2) En Johan Fogassot, notari de Barcelona, del qual se conserven, a l'*Arxiu Notarial*, els registres dels anys 1466-1469, es un dels comptats poetes del xv.èn segle que, abandonant devegades els llocs comuns de la poesia amorosa, feien alusió als aconteixements del llur temps. El Cançoner de l'Ateneu de Barcelona, que més enllà designem amb la lletra *L*, ens el mostra en 1453, a Napols, exhortant els cristians a emprendre una creuada contra ·l Gran Turc, després de la presa de Constantinoble. En 1454, suplica a la Verge que torni an els seus conciutadans el rei Alfons y la reina Maria, que eren l'un a Napols, l'altra a Valencia. Aquestes obres tenen el merit singular de fer-nos oblidar per alguns instants les fadors del *Gay Saber*.

dony, menor», del qual se fa menció en una de les guardes del començament, y revenut [1] per 7 lliures 10 sous.

No sabem per quina epoca devé proprietat den Mazarin, qui, al morir (1661), el llega, amb lo demés de la seva biblioteca, al Col·legi de les Quatre Nacions. D'allí passa, en 1668, gracies a les negociacions den Colbert, a la Biblioteca del Rei, devinguda avui Biblioteca Nacional.

No va començar a ser conegut y consultat fins a l'any 1830, per en P. Puiggarí, qui escrigué una *Notice sur les troubadours catalans et sur un ancien chansonnier de l'Académie du* Gay Saber *de Barcelone.* La traducció en espanyol d'aquesta noticia ha sigut publicada per en Torres Amat [2]. Pel mateix temps, en Tastú [3] enviava al savi bisbe d'Astorga, que preparava un Diccionari dels Escriptors catalans, nombrosos extractes del Cançoner, insertats la major part a les seves *Memorias para ayudar á formar un diccionario crítico de los escritores catalanes.*

Fou, sens dubte, en Tastú, qui, per intermediació den Torres Amat, va fer verament coneixer aquest recull, tant important per a l'estudi de la poesia catalana mig-eval. Després, l'E. de Ochoa y M. A. Morel-Fatio, en els llurs catalegs, en Cambouliu y en Milà y Fontanals, en publicacions especials, l'han descrit o utilitzat.

Les obres de l'Auzias March estan posades en bon lloc, immediatament després del poema de la *Gloria d'Amor,* pel qual començava, parlant amb proprietat, el *Cançoner d'Amor.* N'ocupen, si fa o no fa, la quarta part, en dos troços, l'un dels quals va del foli 24 al foli 55 verso, y l'altra del foli 177 verso al foli 209 verso.

N'hi ha 66, si no 's té en compte :

1.r l'estrofa citada en el *Conort* den Francesch Ferrer;

2.n la repetició, en el foli 50 verso, de la poesia *Per molt amor d'on gran desig s'engendre,* que figura ja en el foli 47 verso, amb una variant millor en el primer vers : *Alt he amor d'on,* etc;

3.r la repetició, en el foli 183 v.º, de la sparça : *Si col malalt qui lonch temps ha que jau,* ja inscrita en el foli 150 v.º

4.t la poesia del foli 48 : *Sobres d'amor m'a ja del tot sobrat,* que es indegudament atribuïda a l'Auzias March, no essent sinó un extracte de la segona balada den Luis de Vilarasa.

1) «Costa 3 lliures 12 s. [Revenut ?] 7 lliures 10 sous.»

2) *L. c.* XXXIX.

3) Vegi-s Torres Amat, *l. c.*, XVIII, y Am. Pagès, *Notice sur la vie et les travaux de Joseph Tastu,* (Extret de la *Revue des Lang. Rom.*, 1888.) p. 17.

Un lector del XVI.ᵉⁿ segle va numerar les diverses obres del nostre autor, però ell ne compta 69. Dóna ·l núm. 1 a la *Gloria d'Amor* den Rocaberti y el número 20 al fragment de la balada den Vilarasa. En canvi, omet el primer text de la sparça : *Si col malalt* (foli 150 v.º) y la sparça : *Quant plau a Deu que la fusta paresqua.*

A baix del foli 209 v.º hi ha enganxada una tira de paper, sobre ·l verso de la qual se llegeix per transparencia la primera estrofa de la poesia : *Pugar no pot negu en molt valer* (XXXII). Com que aquesta poesia figura sencera una mica més amunt, en el foli 206 v.º, amb un primer vers concebut així : *Pugar no pot algu en mes valer*, pot judicar-se, per aquestes diferencies, de la llibertat amb que ·l copista ha tractat el text original o ·l model del qual se servia y que devia molt probablement començar aquesta obra per *L'ome pel mon no munta 'n gran valer.* Diverses variants, sobre tot en el vers 14 de la mateixa poesia y XXXI, 12, 19, 21, 26, proven que no vacilaba pas a modificar el text cada vegada que no ·l comprenia.

Entre les particularitats que presenta, quasi no hi ha de notable sinó ·l canvi constant de *e* i de *a* atones, particularment a la final; la substitució freqüent de *g* per *j* (*pugar*), la semblança de *j* amb *y*, duent tot sovint a sobre un accent agut o més aviat un punt; y alguns cops l'ortografia *cha* per *qua* a la final (ex. LXXXII, 4, *fenescha* rimant amb *paresqua*).

§ 2. *B.* Biblioteca Nacional de París. Esp. 479. Paper. 179 fulles. 172 × 121 mm. Filigranes : un aucell dins d'una tarja a les 3.ª y 4.ª fulles de guarda del començament, y, a la major part de les altres, una mitja-lluna amb les inicials EB a la part concava y una creu historiada a la part convexa. Algunes grans inicials ornades, però sense colors. Bonica enquadernació de cuir del XVI.ᵉⁿ segle, cobertes gofrades, tall treballat y daurat; 4 tanques de cuir, avui desaparegudes.

(Foli 1) «OBRES DE OSIAS MARC.»

(Foli 2-174) 122 poesies de l'Auzias March, sense comptar la repetició, en el foli 172 v.º, de l'obra *Aquell ateny tot ço qu'atenyer vol.*

(Foli 174) «Resposta [de Joan Moreno à Auzias March]
Senyor Mossen March, ja no m'enamore.»

Aquesta poesia inedita, composta de 12 estrofes y una *endreça y tornada* de 4 versos, serà publicada a continuació de la CXXIV.

(Foli 176) «Corella.
Si l ferro calt refreda la ma casta.» 3 estrofes de 8 versos.

Vénen desseguida dues altres poesies den Corella, la primera de les quals té per titol *Corella al senyor princep* y va seguida d'una *Resposta del senyor princep* en versos castellans; la segona s'intitula *Corella al princep.*

El princep de que 's tracta no es altre que 'l princep de Viana, a qui agradava conversar y correspondre amb els poetes y 's tenia a sí mateix per entès en poesia. Però fins ara això no 's podia afirmar sinó donant credit als seus biografs[1]. La «resposta an en Corella» prova definitivament que, si no altra cosa, s'havia assajat en l'art dels versos. En quant al seu corresponsal, que no es altre que Mossèn Johan Roiç de Corella, fou no sols un «mestre en S. Theologia y bon predicador», com ho ha provat el R. P. Pascual Boronat[2], sinó també un poeta molt fecon, que 's va esforçar en fer coneixer als valencians les llegendes de l'antiguitat pagana. Va sostenir, ademés, amb l'infortunat D. Carles d'Aragó, una correspondencia en prosa que 'ns ha quedat y ha sigut publicada per la *Revista de Valencia* (I, 330, 523).

Inedites encara la primera epistola den Johan Roiç de Corella y la resposta del princep de Viana, creiem del cas publicar-les ara, amb la segona den Corella que es ja coneguda[3], a causa de les relacions que varen existir, segons declaració de diversos escriptors, entre l'Auzias March y el princep[4].

1) Desdevises du Dézert, *D. Carlos d'Aragon*, París, 1889, in 8.°, p. 400.
2) En uns articles de la *Revista de Catalunya*, 1897, signats per «L. d'Ontalvilla».
3) Vegi-s *Revista de Valencia*, I, 524.
4) I. Corella al senyor princep :

Ffenix del mon, de qui 'l saber stilla,
Si per Adam no fos natura manqua,
En Paradis james fere stanqua
Ab tantas leys que noy basta postilla.
Mas, vos, sencer en tal edad tranquilla,
Ple de tot be seurieu en gran banca,
Tot immortal, cubert d'estola blancha,
Puys de perfet nous fall una centilla.

Ffy

Fflor de saber, de vos canta Sibilla :
Gran rey de pau, del roma temple tanqua.
Tot lo mon diu : Noy basta Salamanqua,
Al vostre cap, que james no vaçilla.

II. Resposta del S. Princep :

Al qui de saber sus metros atilla,
Con sciençia perfeta, que libre e fra[n]cha
Riende razon, e rompre la tranqua
De tota torpesa ab ingenio sotilla,
En tanto, pardios, que su fama rutilla

Aquests versos ens informen sobre ·ls gustos variats del primogenit d'Aragó, y proven que fins en vida va ser objecte dels elogis ditirambics dels poetes. Considerats alesores com els veritables dispensadors de la gloria, varen contribuir a fer del «nebot den Carlemany», segons l'expressió den Corella, l'heroi en qui Catalunya havia posat totes les seves esperances.

(Foli 177) «Obra de Mossen Pedro Torrella:

Qyen byen amando persigue.» (*Canc. de Stuñiga*, 395);

(Foli 179 v.º) Aquí s'acaba ·l manuscrit per *l'explicit* :

«Ffin. Deo gratias.»

«Ffonch acabat de scriure lo present libre en Barcelona per mi, Pere Vilasalo, prevere, per seruey del Illustre senyor Almirant de Napols, a. IX. de Matx. 1541.»

En Pere Vilasaló es el mateix copista que l'any següent, 1542, va treure, per encarrec del mateix almirall, Folch de Cardona, una segona copia de les obres de l'Auzias March, el nostre manuscrit *K*, del qual ens ocuparem més endavant.

El manuscrit de 1541 ha pertangut, com ho testifica una menció col·locada a l'interior de la primera coberta, a «Don Angel Delpas, marqués de

E de buen grado en gentes no*n* manqa :
De dictar, scrivir e d'estilo arra[n]qa
Al sciente Cauton, al valiente Totilla.

FFYN

De casta Lucreçia, de bellesa Luçilla,
Non tanto prefieren las otras ni nanqa
Maria, fija de Anquonim Blanqa,
De quanto mas arde su pequenya favilla.

III. Corella al princep :

D'un bell joyell, señor, tinch inventiva.
Per a l'engast prench l'abitable terra,
Lo ver sforç, que por de si desterra,
Ab la virtut qu'es part intellectiva.
Al hun costat seran çefir e perla;
Per diama stara la temprança;
Per bell robi la qui te [*corr.* porta] balança,
Fflorint en vos pus vert que canyaferla.

FFY

Fflor de saber, en mitx d'aquesta dança,
Stareu vos per resplandent carvoncle,
Puys en virtuts semblau a l'antich honcle,
Emperador del realme de França.

Sn Marçal», savi teoleg, nat a Perpinyà en 1540 y mort a Roma en 1595[1]. Cap al 1820, la mateixa obra figura a la Biblioteca de la Ciutat de Perpinyà, segons l'Haenel, que la descriu així[2] : núm. 56 : *Obras morales y poeticas de Osias* (*Marc*); 1541. 8. En Migne va reproduir més tard aquesta indicació[3]. No obstant, M. Pere Vidal, bibliotecari de la ciutat de Perpinyà, no n'ha trobat cap rastre en els antics catalegs de la seva biblioteca, ni en el de l'any VI, ni en el de l'Henry, que va ser fet cap al 1825. Però l'indicació de l'Haenel no deixa per això de ser exacta quedant confirmada en 1839 per en J. A. C. Buchon, inspector de les Biblioteques, qui escriu, en 1827, en una noticia sobre en Ramon Muntaner, reimpresa també, en 1875, al davant de les seves *Chroniques Etrangères*, «qu'il se trouve un exemplaire manuscrit [de les poesies de l'A. March] à la bibliothèque de Perpignan».

Alguns anys després era consultat a París per en Josep Tastú[4] que l'havia rebut, diu en els seus papers inedits[5], del seu amic Buchon. Aquest mor en 1846. En Tastú guarda ·l manuscrit durant alguns anys; y, sia que ignorant la seva procedencia l'hagués comprat als hereus den Buchon, o que la mort l'hagués sorprès, en 1849, abans d'haver-li pogut tornar, el fet es que queda de proprietat de son fill Eugeni Tastú, qui ·l cedeix a la Nacional en 1886.

Les particularitats més remarcables que ofereix el ms. *B* són, de primer antuvi, l'oblit bastant freqüent de mots (XXXI, 19, LXII, 43), o transcripcions ininteligibles (XXXII, 34). Se coneix que ·l treball va ser fet a corre-cuita y sense una intelligencia suficient del text, el qual, com ja veurem, ha sigut retocat tot sovint.

Per altra part, desde ·l punt de vista de la fonetica, *s*, després de *n*, devegades hi es doble (*penssa*), així com *ss* es transforma en *c* (*pacio*, LXIII, 62); el sò final *tch* es sistematicament representat per *tx* en lloc de *ig* (*vetx*, *ormetx*, *vatx*, *desitx*); dues o tres vegades el sò *ch* per *y* (*mateys* = *mateixs*, CIV, 61).

1) Vegi-s sobre aquest personatge, en Torres Amat, *Dicc. crít.*, 473.

2) *Catalogi librorum manuscriptorum*, Lipsiae, 1830, p. 383.

3) *Catalogus librorum manuscriptorum*, col. 384.

4) Vegi-s la meva *Notice sur la vie et les travaux de Joseph Tastu*, p. 33. — En Torres Amat, *Dicc.*, 363, parla del projecte que havia concebut en Tastú de reeditar l'Auzias March segons les edicions 1543, 1545, 1555, el *Cançoner* de París y el manuscrit de 1541 «que posee Mr. Tastú»; més aquesta expressió significa simplement que ·l manuscrit se trobava en mans del seu corresponsal. Pel Juny de 1834 en Tastú havia enviat an en Torres Amat algunes estrofes del poeta valencià.

5) Biblioteca Mazarina, Ms. 4518.

§ 3. *C.* El Escorial. iij. L. 26. In 4.º de 20 quaderns de paper xifrats A-I i K-U. Filigrana : un anyell amb una bandera. Escriptura del XVI.^{èn} segle. 232 fulles escrites y 8 en blanc. Enquadernació en pergamí. 237 × 144 mm.

(Foli 1) Titol quasi identic al de l'edició 1545 : «LES OBRES DEL VALEROS / y extrenu cavaller / uigil y ele / gantissim poeta Ausias March / nouament reuistes y estampa / des ab gran cura y dili / gentia posaades (sic) totes / les declarasions / dels uocables / scurs / molt largament en la taula.»

A baix, un quadrat buit, a tall d'escut, voltat de la llegenda de 1545 : «Meritament / Renom de fœnix home / Mereix qui feu / les obres d'aquest libre.»

(Foli 1 v.º) «Taula y alfabet dels vocables scurs.» Aquesta taula es la reproducció de la de 1545. A més, l'indicació de les pagines fa referencia a l'imprés y no an el manuscrit. Algunes faltes de l'edició han sigut corretgides pel copista, sobre tot a «d'alfabet dels vocables obscurs».

(Foli 7) «Les obres del facundissim / elegant uigil poeta / strenu y antiquissim / caualler Ausias March :

Qui no es trist de mos dictats no cur.»

(Foli 232) Darrera estrofa del manuscrit :

«O quant sera / que regare les galtes
d'aygua de plor / ab les lagrimes dolçes
contricio / es la font de hon manen
aquest es clau / quel çel tancat nos obre
d'atrictio / parteixen les amargues
per quen temor / mes quen amor se funden
mas tals quals son / d'aquestes me abunda
puix son cami / es via per les altres. — Finis. — ✠»

El titol y l'*explicit* bastarien per sí sols a demostrar que l'amanuens va contentar-se amb copiar l'edició de 1545. Més l'examen de l'ordre de les poesies y estrofes, així com del mateix text, ens en ofereix altres proves absolutament irrebatibles. Així, per exemple, les estrofes 18 y 19 (v. 171-190) de la poesia *Cobrir no puch la dolor qui m turmenta*, que falten a l'imprès, manquen també en el manuscrit. A més, totes les millores ortografiques introduïdes per en Carles Amorós a la seva segona edició han sigut curosament reproduïdes. La conjunció *e* ja no s'hi veu escrita *he*, com a l'edició de 1543. Per altra part certes faltes que presenta 'l text de 1545 se troben també a *C*. En el v. 3 de la obra *Tots los desigs escampats en lo mon*, ambdós textes donen *apres* per *apas*; en el v. 33 de *Sens lo desig de cosa deshonesta*, *nou* per *mon*; y en el v. 3 de *Lexant a part l'estil dels trobadors*, *nodeix* per *nodreix*.

Les uniques diferencies de nota són, fòra de certes particularitats orto-

grafiques explicables sobre tot per la probabilitat de que ·l copista no fos català, alguns mots visiblement modificats amb intenció, com a la poesia *Tant he amat que mon grosser enginy*, v. 7, *reten l'hom congoxos*, en lloc de *retent hom congoxos*, y v. 42, *desig* en lloc de *dolor*. En una altra banda (XXXIII, 9) el copista escriu encara *l'entendiment* per *l'enteniment*.

Però ·l caracter més sorprenent que ofereix el text del manuscrit *C*, consisteix en algunes formes italianes, com *appagar*, *perigllosa*, *sottil*, a la poesia *Axí com cell qui desija vianda*, v. 2 y 55, *Signoria* en *Si com un rey senyor de tres ciutats*, v. 9, etc.

Si es llegitim induir d'aquestes diverses grafies que l'escrivent sabia italià, per un senzill coteig que s'imposa naturalment a l'esperit, se pot trobar el seu nom y determinar molt aproximadament la data del seu treball. En un curiós treball de crítica literaria imprès a Florença en 1551, l'italià Lilio Gregorio Giraldi, de Ferrara, fa l'elogi de l'Auzias March, dient que «els Espanyols el llegeixen amb la mateixa devoció que ·ls Italians el Petrarca». Afegeix, que un jurisconsult espanyol de nom *Petrus Turro* (Pere Turró?) li havia executat una copia de les obres del poeta valencià. «Tertius (poeta) vero M. Ausias Hispanus ex Valentia natus creditur, cujus cum poemata jamdiu delituissent, hoc tempore a viro illustri sunt edita, et ea religione, ab Hispanis leguntur, ut à nostratibus Franc. Petrarchae rhytmi; hujus mihi copiam fecit vir eruditus bonis literis, et jurisconsultus peritissimus Petr. Turro Hispanus.»[1]

Tot condueix a creure que aquesta copia ·ns ha sigut conservada en el manuscrit *C*. Pere Turró se va contentar de reproduir, amb algunes lleugeres modificacions, l'última edició apareguda a Barcelona en 1545. Alguns indicis ens permeten pensar que va tenir també a la vista la de 1543. Es, en tot cas, an aquestes dugues edicions y a l'almirall de Napols, D. Fernando Folch de Cardona, que les va fer imprimir per Carles Amorós, que en Giraldi fa alusió parlant d'un home ilustre al qual se deu, desde fa poc (*hoc tempore*) la publicació de les poesies de l'Auzias. Y ¿estaven agotades mentres Giraldi escrivia ·l seu segon dialeg, es a dir, en 1548? Això es possible, desde ·l moment que, en 1546, Hyeronym Figueres executava ·l manuscrit *E* en vista de l'impressió. Pot admetre-s també que en Giraldi desitjava posseir un exemplar expurgat de faltes tipografiques que omplien les primeres edicions.

1) Lilius Gregorius Gyraldus, *Dialogi duo de poëtis nostrorum temporum*, p. 70. — Una reimpressió d'aquesta obra ha estat publicada per K. Wotke, a Berlin, 1894, en la col·lecció dels *Lateinische Litteraturdenkmäler des XV und XVI Jahrhunderts*. — Segons Victorio Rossi, el segon dialeg den Giraldi, al qual hem emmanllevat la nostra cita, hauria estat compost entre 1548 y 1550. Cf. *Giornale Storico della Letteratura Italiana*, XXXVII, 276.

En fi, les traces d'italianisme que havem trobat en el text, s'expliquen molt facilment per l'habitut de la llengua italiana que devia tenir un jurisconsult lletrat (*eruditus bonis literis*), en relacions amb l'Italia y havent-la probablement habitada.

El manuscrit de l'Escorial va ser, doncs, compost, en 1546 o 1547, per un espanyol, de nom Pere Turró, per a l'ús del poeta y de l'erudit italià Lilio Gregorio Giraldi[1].

Desde ·l XVI.èn segle, un lector va anotar al marge la traducció castellana d'algunes paraules y d'algunes frases, sobre tot en els primers fulls. Confessa devegades la dificultat que experimenta per trobar el vertader pensament del poeta. Després d'haver interpretat a la seva manera els v. 31-32 de la poesia *Algu no pot haver en si poder*, declara ingenuament : «Si este sentido no es bueno, *quere aliud!*» En mig d'aquestes notes marginals se troba encara alguna expressió italiana, com *cioè, scogli*, etc.

Es dubtós que aquests assaigs de traducció espanyola, plens de mots italians, tinguessin per autor el mateix copista. Estem més inclinats a creure que ·l manuscrit, després de la mort den Giraldi (1552), va caure en proprietat del bisbe d'Osma, D. Honorat Juan, y que va ser ell qui ·l va anotar així. Es potser això lo que li ha fet atribuir equivocadament, com veurem, el glossari de l'edició de 1560. Se diu que llegia les poesies de l'Auzias March al fill de Felip II. No podria ser per al seu reial deixeble que havés anotat en el marge del manuscrit den Giraldi l'explicació dels termes y dels versos obscurs? Li devia haver sigut enviat d'Italia pels seus amics, tots lletrats com ell y a l'aguait de noves publicacions o manuscrits. D. Honorat Juan va morir en 1566. Es, probablement en aquesta data que ·l manuscrit va passar, amb lo restant dels seus llibres, a la biblioteca recentment fundada a l'Escorial.

Sigui lo que ·s vulgui, el manuscrit està senyalat, en el XVIII.èn segle, com existent a l'Escorial, per en Pérez Bayer[2]; y, en el XIX.èn segle, l'autor d'un cataleg[3] inedit dels manuscrits d'aquest ric deposit, el descriu en els termes següents : *Poesias del célebre Poeta Ausias March, escritas en lengua Lemosina, en papel, á mediados del siglo XVI. Un códice en papel en* 4.° *Pergamino. L.iij.* 26.

1) Un dels homes més savis de la seva epoca, nat y mort a Florença (1479-1552). Després d'haver viscut a Napols, Carpi, Milà y Modena, va anar a Roma, on fou nomenat protonotari apostolic. Fou amic del celebre Pic de la Mirandola.

2) En les seves notes a la *Bibliotheca hispana vetus* de Nicolas Antonio (1788), II, 157.

3) Biblioteca Nacional de París. Ms. Esp. 414 (fol. 126 v.°).

§ 4. *D.* Biblioteca Nacional de Madrid. Ms. n.º 2985 (antic M. 271). Paper. 205 folis escrits y 4 blancs. 278 × 205 mm. Filigrana : una garba formada per una maça d'armes entre dugues llances en creu de Sant Andreu (fig. 1). Bella relligadura del XVI.èn segle, però en mal estat; cuir roig, amb filets y flors d'or; cantoneres de coure; una aplicació metalica al centre de les cobertes; falta la primera d'aquestes aplicacions : dues tanques de vellut roig que devien adoptar-se a montures de coure; cantells daurats y fresats amb el titol OSIAS MARCH sobre ·l superior. Les cobertes semblen haver sigut arrencades y tornades a enganxar, amb guardes de paper posterior al del manuscrit.

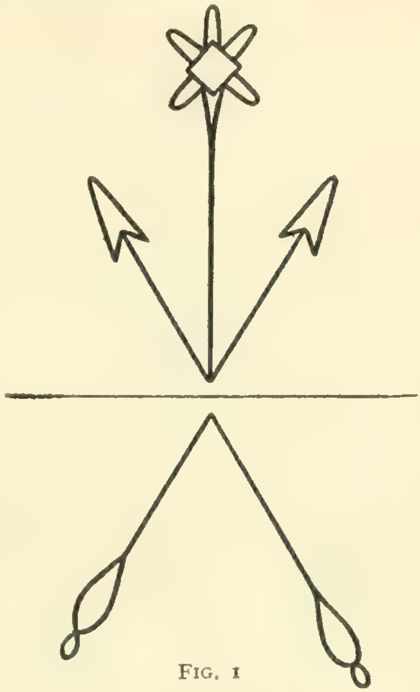

FIG. 1

L'escriptura dels 196 folis numerats es del XVI.èn segle; la dels 9 fulls sense numerar, un al principi y 8 a la fi, es diferent y una mica posterior. Se la troba escampada a les anotacions y correccions dels altres fulls.

I. En el seu estat primitiu, el ms. començava, en el foli 1 numerat, pel titol en lletres gotiques MOSSEN OSIAS MARCH, immediatament seguit de la primera poesia amb inicial ornada :

«Axí com cell / qui 'n lo somni s delita»

y acabava en el foli 195. v.º, per la «Resposta de la señora Na Tecla a la demanda feta per Mossen March», el darrer vers de la qual es :

«qui sou de tots el mes entes».

Actualment, a causa d'addicions posteriors, el manuscrit comença en el segon foli, sense numerar, amb la «Taula de totes les obres [que] son en lo present libre», y acaba en el recto del vuitè foli, no numerat, de la fi, amb aquestes paraules :

«per ço lo meu parlar estronch».

Les addicions de la segona mà són, doncs, fòra d'algunes estrofes o tornades a l'interior del manuscrit :

1.r La taula del començament, per ordre alfabetic.

2.n (foli 196) «Demanda feta per Mossen Ausias March a Joan Moreno.»

«Ab molta raó me desenamore.» La poesia ha sigut esborrada amb un traç obliqüe.

3.r (foli 196 v.o) «Demanda feta per Mossen March a la señora Na Tecla, neboda del pare sant. — Entre ls ulls y les orelles.»

4.t *Ibidem.* «Resposta de la dita señora. — Hoydes vostres rahons belles.»

5.è En els tres primers fulls no numerats de la fi, la poesia, «Adeu siau, vos, mon delit.»

6.è En el verso del tercer foli no numerat y en els cinc folis següents : «Altra obra. — A mi acorda un dictat.»

Dos escrivents han colaborat, doncs, en aquest manuscrit en dates diferents y en proporcions molt desiguals.

El primer hi ha transcrit 123 poesies, quasi tota l'obra de l'Auzias March, y, en aquest nombre, no incloem les 4 poesies o fragments de poesia que són, amb diversos començaments, la repetició de poesies ja copiades :

1.r La poesia *Vengut es temps que sera conegut* està posada, una primera vegada (foli 27) després de la sparça *Si com lo Taur*, etc., y una segona vegada (foli 114 v.o) sense aquesta sparça, de la qual es, de fet, ben independent.

2.n Les estrofes del foli 115 v.o, la primera de les quals comença per aquest vers *Yo contrafaç nau en golf perillan*, no són més que un fragment de la del foli 25 v.o *Sobres dolor m'a tolt l'imaginar.*

3.r La poesia del foli 116 : *L'home pel mon no munta 'n gran valor*, se confon igualment amb la poesia del foli 29 : *Pujar no pot algu en molt valer.*

4.t La poesia del foli 117 : *Lo qui d'algu reb enuig e plaher*, es una segona transcripció de la poesia del foli 36 v.o *Cell qui d'altruy reb enuig e plaher.*

El segon ha afegit 4 altres poesies enumerades més amunt, lo que duu a 127 el nombre total de poesies de l'Auzias March contingudes en el ms. *D.*

II. L'escriptura de la part principal ha sigut atribuïda al xv.èn segle per l'Amador de los Ríos, que n'ha publicat un facsimil [1], y per J. Massó Torrents [2]. El primer, fins la declara contemporania del poeta. Però, si se l'estudia atentament, se veu que s'assembla poc a l'escriptura gotica del xv.èn segle y que presenta un gran nombre de caracters de l'escriptura rodona. Fòra d'això, diferentment dels *Cançoners* catalans del xv.èn segle, no posseeix inicials majuscules més que en el primer vers de cada estrofa. En fi, cap iluminació, cap ornamentació, fòra d'alguns traços a la ploma a les caplletres, sobre tot al començament del manuscrit.

1) *Historia critica de la literatura española*, vi, 526. (La lamina apart reproduint els quatre primers versos del ms. està col·locada a la fi del volum.)

2) *Manuscrits catalans de la B. N. de Madrid*, p. 7.

Afegim an això que la forma *Osias*, que està en el titol, sembla que no va ser usada fins al XVI.èn segle. La trobem per primera vegada en els textes relatius al nostre autor, a l'edició Romaní de 1539. En 1541, Pere de Vilasaló l'hi ha emmanllevada en la seva copia.

Sens dubtar, afirmo que ·l manuscrit *D* va ser escrit en el XVI.èn segle.

Algunes notes marginals ens fan assaber que ·l seu primer copista parlava, o almenys escrivia, el castellà, com ja ·ns ho pot fer creure l'ortografia d'alguns mots, p. ex., *Mosen*, *señor*, *señoria*, *ruyciñol*. Ens fan assaber també que ha tingut davant d'ell, no l'original, sinó una copia a més faltada. Diu, foli 144, a proposit de la poesia *Vengut es temps que sera conegut*, copiada ja en el foli 2, desprès de la sparça *Si com lo taur*, amb la qual semblava no fer-ne més que una : «*Estas siete coplas siguientes estas* (sic) *duplicadas por descuydo del escritor y por estar asi en el libro de donde se a traducido este.*»

El segon copista ha afegit poca cosa, com ho hem vist, al treball del seu predecessor. Però ha cobert el seu manuscrit d'anotacions y de correccions, l'examen de les quals ens mostra ·l partit que comptava treure-n.

Se veu desseguida que ha numerat la major part de les poesies per medi de lletres de l'alfabet repetides varies vegades per a representar les xifres a partir de 20. Aquesta numeració, que no correspon a l'ordre de les poesies del manuscrit, es, al contrari, identica a la de l'edició 1543 per a les primeres poesies, y la segueix de bastant aprop, en lo que pertoca a les demés, per a que se ·n pugui concloure que l'ordre en el qual l'anotador les ha volgudes posar, es sensiblement el mateix que ·l de 1543.

Aquestes indicacions ¿són anteriors o posteriors a l'edició de 1543? En altres termes : ¿es per a fer concordar el manuscrit amb l'imprès que s'hi ha recorregut, o no seria més aviat en vista de l'impressió del text de 1543?

Aquesta segona opinió sembla la més vertadera, per la senzilla raó que, si la numeració del manuscrit hagués sigut feta desprès de la publicació de l'edició, seria més completa, més rigorosa i més conforme a l'ordre de 1543.

Tot, fins el sistema adoptat per numerar les poesies, demostra que no s'ha de veure més que un senzill esboç, un treball preparatori y provisional destinat a servir de basa a la classificació den Carles Amorós en la seva primera edició.

Altres fets ens permeten, fòra d'això, afirmar que ·l manuscrit *D* ha sigut utilitzat per l'editor de 1543. Totes les poesies impreses en 1543 se troben en *D*, lo que es un cas unic per a tots els manuscrits que ·ns queden de l'Auzias March, si se n'exceptuen *C* y *E*, que li són manifestament posteriors. A més, els mots dificils són explicats al marge y en termes identics, tant a l'un com a

l'altre text. Veus-en aquí alguns exemples : *Mils per millor, renart per rabosa, pahoruch per temeros, tebeu per no ser calt ni fret*, etc. Algunes d'aquestes gloses han sigut deixades estar per l'editor, com *endurar per triumfar*[1]; altres han sigut afegides. Altra semblança molt important : El primer copista havia quasi sempre escrit sense *h* la conjuncció *e*, y *a*, tercera p. del verb *haber*. El segon, revisant l'obra del seu predecessor ha posat *h* davant de la major part d'aquests mots, y 's llegeix avui, *he, ha*, en el manuscrit *D* y a la primera edició de Barcelona.

Si totes les addicions, fòra les de la fi, y les correccions que una segona mà ha introduït a *D*, han passat a l'edició de 1543, en canvi 'ls titols *Mossen Osias March*, o senzillament *March*, o encara *Rims de Mossen O. M.*, que han sigut esborrats en el manuscrit, no figuren tampoc a l'edició, y es que van ser suprimits a fi que l'impressor no se sentís temptat de reproduir-los, mentres que 'l mot *tornada*, rarament escrit pel primer copista, ha sigut afegit, tant aviat sencer com abreujat.

En fi, es molt probable que 'l manuscrit *D* no va servir solament a l'editor de 1543, sinó que va esser posat a la vista, o millor entre les mans dels caixistes, com ens ho fan saber les nombroses ditades y els signes posats per aquí per allà per dirigir la feina de composició. Es així que en les estrofes de dèu versos els dos ultims son separats dels demés per una ratlla horitzontal a fi de recordar als treballadors el blanc intermig que havien de deixar entre 'l 8.è y el 9.è vers, disposició que es també la de 1543. L'estat actual de la relligadura fa creure també que va ser deslligat y dividit en diversos trossos més manejables, que varen anar imprimint-se simultaniament.

Un altre detall interessant. Moltes de les anotacions de les quals estava cobert, són ara mig esborrades. Sembla, que havessin volgut, desprès d'utilitzar-les per l'impressió, fer-les desapareixer i tornar tot lo possible 'l manuscrit al seu estat primitiu.

No havem parlat fins ara més que de les semblances exteriors, però n'hi han d'intrinseques que són també sorprenents, y que senyalarem més tard, quan compararem les lliçons dels diversos manuscrits. Les unes y les altres ens duen an aquesta conclusió : que 'l manuscrit *D* es el prototip de l'edició de 1543 y l'original del qual deriva directament.

Es una bona fortuna ben rara la conservació d'un semblant manuscrit. Ens donarà 'l millor medi de corretgir les nombroses errades de lectura y impressió

1) El mot ha estat reprès y més ben explicat en l'*Alfabet dels vocables scurs* de 1545, on se llegeix : «Endurar per dejunar, o por aiunar de la cosa.»

que tanca la primera edició propriament dita de les obres d'Auzias March y per atrapar, per dir-ho així infraganti, l'origen d'algunes dificultats que han contribuït a enfosquir el pensament del poeta valencià.

III. Es, doncs, al segle XVI.è que va ser escrit el manuscrit *D;* y va servir a l'editor de 1543. Aquestes són les dugues conclusions a les quals acabem d'arribar.

¿No 's pot precisar més, y descobrir la data aproximada y adhuc l'autor d'aquesta redacció?

Alguns indicis, com l'ortografia *Osias* per *Auzias* o *Ausias* ens poden portar ja pels voltants de 1539, 1541. Però, amb això no n'hi ha prou. Sabem que a la demanda de l'almirall de Napols, desitjós sens cap dubte de publicar les poesies d'Auzias March, en Pere Vilasaló va executar dos manuscrits, l'un *B* en 1541, y l'altre *K* en 1542. El fet sol d'haver encomanat una segona copia prova que l'almirall no estava satisfet de la primera, on les estrofes del poeta són en efecte sovint mal compreses y retocades. En quant al segon assaig, ofereix menys retocs y s'acosta bastant als antics manuscrits, però l'obra d'Auzias hi es encara un xic desfigurada y a més incompleta. Com el primer, no devia semblar prou digne de ser publicat.

El desig den Folch de Cardona no devia per això quedar sense satisfer.

Un document, desgraciadament sense data, extret de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, a Barcelona, y publicat per D. J. Rubió y Ors[1], ens fa saber que l'autorització d'imprimir les obres d'Auzias March y el privilegi de posar-les a la venda, durant tres anys, «en los reinos y señorios» de Carles Quint, havien estat demanats a l'almirall de Napols per un tal Luis Pedrol[2]. Declara a favor

1) *Ausias March y su época*, p. 94.

2) Publiquem, per segona vegada, la demanda den Luis Pedrol a la qual les nostres conclusions sobre 'l ms. *D* donen una nova importancia. El nostre text ha estat revisat per D. Ed. González Hurtebise, oficial de l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

«SA. CE. y CA. MAG. — Luis Pedrol, de muchos días á esta parte a procurado de aver á su mano y juntar todas las obras de Ausias March, poeta catalan, que, en muchas partes derramadas y casi perdidas, se hallavan nunca hasta agora impresas y aquellas corregir de muchos vicios que, por descuydo de los escriptores, en ellas avia, á fin que assi correctas, juntas y reduzidas á su devida forma se imprimiessen y la memoria de tan digno varon jamas se perdiesse, y porque en ello a sostenido muchas vigilias, costos y trabaios.

Suplica por tanto á V. Mag. sea de su merced concederle privilegio que las pueda hacer imprimir y que nadie en los reynos y señorios de V. Mag., sin su expresso consentimiento, las imprima, ni á ellos se traigan vendibles de otras partes dentro de tres años, so las penas en los tales privilegios solitas y acostumbradas, que en ello el dicho Luis Pedrol recibirá merced muy singular de V. Mag. Quam Deus, etc.

Al verso : Luis Pedrol supplica lo ell (sic) Almirante de Nápoles. Supplica por privilegio para poder imprimir las obras de Ausias March, poeta catalan, que las ha recopilado y emen-

de la seva demanda, que ha consagrat molt temps, y molts diners a reunir totes les obres d'Auzias March.

L'obra den Luis Pedrol ens-e sembla ser el propri manuscrit *D*, y la publicació per la qual solicita un privilegi, no es altra que l'edició de 1543, impresa a Barcelona per Carles Amorós.

El manuscrit *D* respon bé a lo que diu en Luis Pedrol del seu treball. Es el més complet de tots, adhuc si 's deixen córrer les poesies que hi han sigut afegides per una segona mà. Algunes d'aquestes poesies no 's troben més que en *E*, però aquest darrer manuscrit que data de 1546, les ha emmanllevades manifestament, sigui a *D* mateix, sigui a les primeres edicions. El compilador va tant amb compte de no deixar-se cap de les obres del poeta que copía dues vegades les mateixes, enganyat sens dubte per les variants dels primers versos en els diferents manuscrits que té a la vista. Té prou discerniment en la tria de les lliçons y recerca l'homogeneitat ortografica, sense arribar a atenyer-la. Es ben bé l'edició completa y curosa a la qual en Luis Pedrol fa alusió.

Aquesta atribució del manuscrit *D* a Luis Pedrol, es també confirmada per altres fets. En Luis Pedrol escriu un castellà, com el del copista de *D*. Ademés, algunes semblances que existeixen entre *B* y *D* ens condueixen ben naturalment a pensar que *B* ha sigut utilitzat per la composició de *D*. *D* reprodueix dues vegades, en indrets diferents, les mateixes poesies, la primera vegada segons els manuscrits més antics, la segona segons *B*. Així la poesia *Pujar no pot algu en molt valer* — figura primer al foli 29, després al foli 116, amb aquest altre començament : *L'ome pel mon no munta 'n gran valer*. Aquesta nova copia, presenta les variants caracteristiques de *B*. Passa lo mateix amb les dugues poesies identiques *Cell qui d'altruy reb enuig e plaher* (foli 36 v.º) y *Lo qui d'algu reb enuig e plaher* (foli 117).

En fi, basta sols un xic de reflexió per convence-ns que la carta den Luis Pedrol data de 1542-1543. Si, en efecte, aquesta demanda de privilegi era anterior a 1542, no s'explicaria perquè l'almirall de Napols, que hi respon per un *fiat*, fes fer, en 1541 y en 1542, dos nous manuscrits. Per altra part, no pot ser posterior a 1543, car els arguments sobre 'ls quals se funda no podrien ja ser invocats després de la publicació, més satisfactoria y quasi completa, den Carles Amorós. Manca saber, doncs, que hagi sigut escrita a la fi de 1542, o més

dado con gran trabajo; por tres años que otro no las pueda vender en vuestros reinos de Mag. — Fiat. — Con que se vea primero por alguna persona que... El Rey.» Archivo de la Corona de Aragón : *Colección de cartas y memoriales sin fecha.* (Legajo 1465.) — Aquest document se troba actualment en un lligall de «Documentos curiosos» reunits per D. Manuel de Bofarull.

aviat en 1543, y que sigui qüestió del manuscrit mateix d'on devia sortir la primera edició, impresa, com ja sabem, sota ·ls auspicis den Folch de Cardona.

Una sola objecció pot aixecar-se contra la nostra hipotesi. Luis Pedrol diu, en la seva súplica, que les obres d'Auzias March, no han mai sigut impreses fins aleshores, *nunca hasta agora impresas*. Podria parlar així en 1542-1543, després de la publicació den Romaní que data de 1539? Però, primer, l'editor de Valencia no ha fet coneixer sinó una petita part de les obres d'Auzias March, sense les *tornades*, o més incompletes encara. Luis Pedrol pretén, al contrari, publicar «todas las obras de Ausias», y tenia raó de dir que això encara no havia sigut fet. Ultra això, el treball de Romaní, era considerat més aviat com una traducció que com una edició, encara que ·l castellà hi segueixi estrofa per estrofa al text català. El titol mateix : *Las obras del famosíssimo Mossen Osias Marco traduzidas por Don Baltasar de Romaní*, contribueix a alimentar aquesta opinió. També, quan apareixerà ·l text de 1543 a càn Carles Amorós, se dirà per tot arreu, un xic inexactement, que constitueix l'edició *princeps* del poeta valencià.

Se pot doncs inferir de tots els fets que precedeixen que després del segon fracas de Pere Vilasaló, en Abril 1542, en Luis Pedrol devia posar-se a la tasca, per invitació probable de l'almirall, y esforçar-se de reconstituir, ajudant-se dels diversos manuscrits parcials y sovint defectuosos que quedaven d'Auzias March, un text més complet y més correcte, que no va trigar gaire a ser imprès, devenint l'edició del 22 de Desembre de 1543. Però abans, va ser anotat, en vista de l'impressió, per un segon escrivent que determinà l'ordre de les poesies, adoptat després quasi integralment per totes les edicions. Es així que va posar la lletra *a*, al cap de la poesia *Qui no es trist de mos dictats no cur*, indicant amb això que aquesta poesia, posada solament al foli 35 v.º en el manuscrit, devia ser impresa davant de les altres, y servir-los, per dir-ho així, de prefaci, seguint així l'exemple donat per Pere de Vilasaló en la seva primera copia.

Se pot imaginar facilment amb quina satisfacció l'almirall Folch de Cardona, degué acollir, després dels dos fracassos de P. Vilasaló, el text menys alterat y més accessible del seu poeta favorit. Va posar, sens dubte, un gran interès a acordar a Luis Pedrol els privilegis que demanava.

Sembla adhuc que ·l manuscrit *D* li hagués partangut, així com *B* y *K*, si ·n judiquem per les semblances que presenten les relligadures d'aquests tres manuscrits. Lo que resulta més cert, es que ha sigut fins a 1879, propietat dels ducs de Medinaceli, sense que poguem saber en quina epoca va entrar a la llur biblioteca. Es allà que Amador de los Ríos el va consultar

vers 1865. En 1879 va ser adquirit per la Biblioteca Nacional de Madrid.

D. J. Massó Torrents, n'ha donat en 1896 una descripció sumaria[1] y ha publicat, per primera vegada, la *Demanda a Joan Moreno,* així com també els dos llargs poemes de la fi, que són les obres CXXVII-CXXVIII de la nostra edició.

§ 5. *E.* — Biblioteca Nacional de Madrid. Ms. n.º 3695 (abans M. 58). Paper. 6 folis sens xifrar y 198 xifrats, amb els 3 darrers blancs : 204 folis; els folis 133 y 134 varen esser arrencats per l'autor y hi ha 3 folis marcats 93. — Relligadura del segle XIX.è 278 × 197 mm.

Al recto del foli de guarda se llegeix aquest titol escrit a la fi del XVIII.èn segle : «OBRAS POETICAS DE MOSEN AUSIAS MARCH / corregidas de los yerros de la imprenta por D. Luis Carroz de Villa / ragut : año 1546. Con un diccionario de las voces mas difíciles en Lemosin.»

Al primer foli no numerat del començament, figura la taula alfabetica de les obres d'Auzias March contingudes en el recull[2].

Del foli 2 v.º no numerat, al foli 4 v.º «Declaració de paraules lemosines escures». Aquest vocabulari es molt més complet que ·ls de 1543 y 1545.

Del foli 5 no numerat al foli 6, un «Prolech» en forma d'Epístola a Dona Angela Borja y de Carroz de Vilaragut, on el nou editor d'Auzias March, «Don Luys Carroç de Vilaragut, batle general per la cesarea Magestad del Emperador e Rey nostre Señor en lo regne de Valencia», exposa com ha sigut conduït per respondre als desitjos d'aquesta «Noble Dona», lectora entusiasta de les «maravelloses obres del gran poeta y stremat cavaller Mossen Ausias March», a fer recerques sobre ·l seu origen y la seva familia, y a reconstituir el text original de les seves obres, llur «verdadera y original scripcio».

Les noticies biografiques que ·ns ofereix aquest prefaci, no són desgraciadament ni gaire nombroses ni gaire noves. Luis Carroz de Vilaragut, que, essent batlle de Valencia, quan no havien passat cent anys després de la mort d'Auzias March, hauria pogut interrogar als descendents del poeta y consultar els documents publics, no sembla pas haver-se lliurat a profondes observacions,

1) *Loc. cit.*, p. 7-37.

2) El titol, la taula, el vocabulari y el proleg varen esser publicats per en J. Massó Torrents, *Manuscrits catalans de la B. N. de Madrid*, Barcelona, 1896, in 8.º, pp. 38-52. Una part del proleg relativa a la vida del poeta havia estat reproduïda per nosaltres en *Romania*, XVII, 205. En extracte ja l'havien citat Pérez Bayer (Nicolas Antonio, *Biblioteca Hisp. vetus*, II, 157, nota) y Ximeno, *Escritores del reyno de Valencia*, I, 41.

malgrat una alusió que fa a un acte notarial y a papers de la batllia general. Se contenta de dir que «fonch cavaller valencià, nat y criat en la ciutat de Valencia, de origen y descendencia dels Marchs, cavallers cathalans de antica y honrosa proles, fill de Mossen Pere March, y de Elionor Ripoll». No senyala més que un dels seus casaments, el que contracta amb Joana Escorna, y afegeix que va ser senyor de Beniarjó, Pardines, y altres llocs veïns. Ignora les dates principals de la vida del seu autor y diu solament que va ser contemporani del rei Alfons d'Aragó (1416-1457). Repeteix en fi, sens dubte copiat de les edicions, que va ser «valeros de sa persona».

Les soles indicacions veritablement interessants que ·ns dóna, són relatives als béns que Auzias March posseïa a Valencia y al monestir de Sant Geroni de Gandia. Va ser, diu, «señor de dos cases en lo carrer del glorios Sanct Thomas en la ciutat de Valencia, la una de las quals es huy del noble don Ramon Ladro, señor de Castalla[1], estan la una davant l'altra. Los quals lochs e cases hagué y heretá de son pare Mossen Pere March, lo qual fonch governador general de totes les terres del bon Duch de Gandia, nomenat Alonso, comte de Ribagorça é de Denia é señor de la Baronia de Arenos é Condestable del Realme de Aragó». Afegeix Carroz, que va ser per ordre d'aquest Duc, que Pere March va fer construir el monestir de Sant Geroni de Gandia y va fer gravar les seves armes personals sobre ·l portic de l'entrada «y, en senyal de tan senyalat servey, dexà les sues armes esculpides com huy en dia stan en lo sobredit monestir».

Carroz de Vilaragut es un dels primers, sinó veritablement el primer, que va cridar l'atenció sobre Dona Teresa, de la qual Auzias elogia la perfecció en la poesia *Lexant a part l'estil dels trobadors*, y va afegir al seu nom de pila el nom de familia Bou[1], molt extès a Valencia. Diu que Auzias va ser «molt affectat servidor de Dona Teresa Bou, dama valentiana, tan gentil, virtuosa, honesta é savia com les obres fetes en son servey é lahor mostren, en servici de la qual, en vida, e aprés mort de aquella, escrigue la maior part del present libre : per les obres del qual veuran les mes acabades e perfetes

1) Luis Carroz de Vilaragut cita en marge una acta davant del notari Pau Rossell, l'11 d'Octubre 1451. Hem retrobat aquest document a l'Arxiu de la Catedral de Valencia (Potrocols de Pau Rossell, anno 1451, n.º 3883).

1) La mateixa comprovació va fer-se, en el XVI.en segle, per un anotador del manuscrit *I*, el qual, al marge de la mateixa poesia, escriu : «Dona Teresa Bou, que Ausias March prengué per asumpto de son amor platonich, com acostuman los poetas, imitant al Petrarca en lo amor de Laura. Ausias era casat ab *Eleonor* Scorna.» Aquesta confusió amb el nom de fonts de la dòna d'Auzias amb el de la mare (confusió que no va cometre Carroz), tendeix a provar que l'anotador del manuscrit *I* reproduïa probablement de memoria les noticies den Carroz.

amors honestes que may ningun enamorat cavaller ha sentit ni escrit». Es evident que aquet retrat de Teresa es traçat unicament en vista dels elogis que Auzias fa d'ella, si s'admet que va ser ella la que va cantar en les cançons d'amor. Fòra ·l nom de familia, del qual discutirem en un altre treball la llegitimitat d'atribució, res no ·ns pot mostrar la seva existencia.

El «*prolech*» den Carroz de Vilaragut, ens diu després com ha sigut establert el seu nou text y per les seves confidencies se veu que no va tenir entre les mans el manuscrit original, sinó solament copies y antigues edicions. «Havent legit, vist y regonegut molts libres antichs scrits de ma per los contemporals ab lo dit auctor, veriffícant y comprobant los uns ab los altres y ab les dos impresions fetes en Barcelona per manament de Ill.e Admirant de Napols, Don Ferrando de Cardona, la una a .XXII. de Dehembre, Any M.D.XXXXIII., y l'altra en lo mateix dia y mes, Any M.D.XXXXV[1]: vistes les errors é inadvertencies dels impressors les quals corrompen la excellencia y sentencies de les dites obres, feta diligencia per molts anys en tot lo que es estat a mi possible, axí per complir los manaments y satisfer a la voluntat de la dessus dita dama y señora per a que de son desig fos complidament satisfeta com per que de tal auctor restas perpetua memoria y verdadera scripcio...» Segueix un elogi excessiu del poeta on alaba «les sues excellents y mellifiues obres[2], les quals en valor y estima, art, stil y eloqüencia, sobrepujen als immortals poetes Dant y Petrarcha y a l'eloqüent Joan de Mena y a tots los altres antipassats, en tant avantatge que no se scriu ni s troba que ans ni apres de aquell algu haia scrit en vers obres morals ab tant vius exemples y naturals comparacions». Pretén, en fi, haver reconstituït tant bé les seves obres, que suplica a Dona Angela Borja que no permeti a ningú «corregir ni emendar ninguna cosa en lo present libre», perquè seria, diu, «borrar la original escripcio del mateix auctor».

Aquest prefaci acaba amb la menció : «Escrit en Valencia per Hierony Figueres, lo primer dia de Maig, any MDXXXXVI.»

El text, escrit en molta cura, comença, al foli I numerat, amb la poesia *Axí com cell qui 'n lo somni s delita*, y acaba, al foli 192 v.º, amb l'ultim vers de la poesia *Mon bon Senyor* : *E si u fara / ja m veig ab ell caçant.*

1) Noti-s que no fa menció del text den Romaní, com tampoc els demés editors, ja siga perquè ·l petit nombre de poesies publicades en l'edició-traducció de Valencia l'hagués feta abandonar, o millor per haver estat considerada com una traducció. No obstant, es segur que la va coneixer.

2) Cervantes alaba la *meliflua gracia* del dialecte valencià, segons Ticknor, trad. Magnabal, I, 311, nota.

Precedeixen a cada poesia les paraules *Mossen Ausias March.* Dalt de les pagines, com en un llibre imprès, se troben els titols corrents, *Obres d'amor,* per la major part de les poesies, *Obres morals,* per les altres, posades sobre tot a la fi.

Les 126 poesies están disposades seguint un ordre alfabetic poc rigurós. No trobem més que una sola vegada, dues poesies de les quals l'escrit presenti una doble copia. Es, després de *D*, el més complet de tots els textes manuscrits que 'ns queden. Desgraciadament retoca, no tant sovint com *B*, cada vegada que no ho entén. En fi, se veuen en diversos indrets, rasquedures, en vista sens dubte de l'impressió que mai ha sigut feta, al menys integralment.

Aquest manuscrit, executat per H. Figueres, baix la direcció de D. Luis Carroz de Vilaragut, devia pertanyer, primer a Dona Angela Borja y de Carroz de Vilaragut a qui, segons el proleg, va ser destinat y dedicat. En 1560, Jorge de Montemayor el va consultar, y, en el prefaci de la seva traducció, diu que dels cinc manuscrits que ha vist, el millor es el den Luis Carroz. «Cinco originales he visto d'este poëta, y algunos differen en la letra de ciertas estanças. Por donde la sentencia quedaba confussa en algo, yo me he llegado mas al que hizo trasladar el señor Don Luis Carroz, bayle general d'esta ciudad, porqué, segun todos lo affirman, el lo entendió mejor que ninguno de los nuestros tiempos.» Però, l'examen de l'edició de 1555 prova que Joan de Resa l'havia utilitzat abans de Montemayor. A més, es probable que 'ls manuscrits als quals aquest ultim fa alusió, li havien sigut proporcionats pel capellà de Carles V, del qual elogia el treball en el foli 225 de l'edició de Valladolid y amb el qual devia mantenir relacions amicals.

Al XVIII.^{èn} segle, Ximeno 'l va veure a Valencia, en la Biblioteca de Don Juan Basilio de Castellví, marquès de Villatorcas. El manuscrit passà després a la Biblioteca Reial, avui Biblioteca Nacional de Madrid, on la seva existencia es senyalada per una nota den Pérez Bayer a la *Bibliotheca Hispana vetus* d'Antonio, II, 157. En 1896 D. J. Massó Torrents en dóna una descripció bastant completa en els *Manuscrits Catalans de la B. N. de Madrid.*

§ 6. *F.* Biblioteca particular de S. M., Real Palacio, Madrid, Ms. n.º 2. H. 4 — Paper. 212 folis. Filigrana : un escut tetragonal amb cinc divisions, sostenint una corona de marquès (fig. 1) [1]. Escriptura gotica amb inicials ornades, però no colorides, al començament de cada estrofa, del XV.^{èn} segle [2].

1) El «Manual de Concells» de l'Arxiu Municipal de Valencia, ofereix, per l'any 1425, una filigrana quasi identica, que m'ha comunicat el Dr. J. Rodrigo Pertegás.

2) Vegi-s fora text el facsimil del foli 39.

257 × 180 mm. Relligadura del XVI.èn segle, el llom de la qual duu aquest titol : *Poesias de Ausias y Mena.*

Aquest manuscrit comprèn dues parts executades pel mateix escrivent. La primera, de 161 folis sense numerar (2 blancs y un escrit per una mà posterior) tanca les poesies d'Auzias March; la segona, de 48 fulls, el *Laberinto* de Juan de Mena. Era natural de reunir aquests dos poetes contemporanis que tenien el mateix gust per les idees moralitzadores.

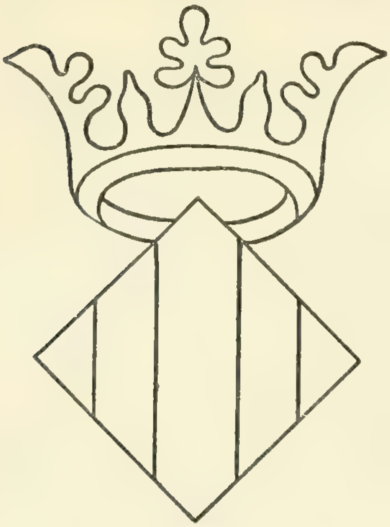

Fig. 1

L'obra acaba amb tres folis, sobre ·ls quals el copista del 3.r foli inicial, va posar la «Tabla del libro de Osias March».

El manuscrit d'Auzias March, que es l'unic que ·ns interessa, comença, sota ·l titol de *Obras de Osias Marco,* per la poesia *Axí com cell qu'en lo somni s delita,* transcrit sobre ·l tercer dels folis no numerats del començament. Es una addició feta probablement al XVI.èn segle, abans que ·l manuscrit fos relligat y destinada a remplaçar els primers fulls ja perduts. De totes maneres es posterior a 1539, ja que ·l titol y el text d'aquesta poesia, són manifestament copiats den Romaní.

El que ·ns queda de l'antic manuscrit, comença al foli 1 numerat, per la poesia :

«Pren m'en axí com al patro qu'en platga.»

Les obres d'Auzias March, acaben, al foli 154 v.o, amb l'ultim vers de la poesia *La gran dolor que lengua no pot dir* : «Lo teu esguart no m donara spauen.»

Del foli 155 al foli 157, la poesia coneguda [1] de «Mossen Pere March — Al punt c'om naix comença de morir», de la qual l'ultim vers es : «E sens ergull lo be qui breument passa.»

Aquí s'atura ·l manuscrit primitiu. En els fulls que segueixen (157 v.o -

1) Publicada, treta del Cançoner de París, per Torres Amat, *Dicc.*, p. 371, treta dels Cançoners de París y de Saragoça, per M. Milà y Fontanals, *Resenya dels antichs poetes catalans* (Jochs Florals, 1865), p. 128, del de Saragoça per M. Baselga Ramírez. *Canc. Catal. de Zaragoza,* p. 48. També s'ha senyalat en el cançoner de l'Ateneu Barcelonès (foli 124 vo) y en els cançoners Aguiló descrits per M. Milà y designats per les lletres A y D.

158), una tercera mà, anterior a la del primer full no numerat y de la taula, ha transcrit (foli 157 v.º) una bonica octava de Mossen Llois Pardo[1], una poesia de Jordi de Centelles en honor de la Creu, y (foli 158) una quintilla castellana del mateix autor dedicada a «Dona Blanca de Rochaberti»[2]. Abaix del recto del mateix foli, se llegueixen aquests dos endecasilabs :

«Mosen March, apasionat de amor,
a fet aso, Se[n]yos, ab pior dolor.»

Al foli 158 v.º, la coneguda decima de Fr. Iñigo de Mendoza :

«A claro soll divinal
la creada niebla escura...»

A la fi, un *explicit*, degut al copista de les ultimes poesies :

«Quis escripsit escribat,
senper cum Domino vivat.
Dominicus vocatur
quis escripsit : Benedicatur.»

El manuscrit *F*, conté actualment, amb l'addició del principi, 108 poesies d'Auzias March de les quals 6 són fragmentaries, ultra la repetició d'un fragment de la poesia *La gran dolor que lengua no pot dir.* Però, devia tancar, en el seu estat primitiu, un més gran nombre de poesies. Molts folis varen ser arrencats, d'abans mateix de la foliació, que va ser feta probablement al xv.èn segle, sobre tot :

1.r Entre ·l foli 40 y el foli 41. La poesia que falta es la que comença així : *Vos qui sabeu de la tortra l costum.* També falta en altres manuscrits, on va acompanyada de notes marginals negant que sigui d'Auzias March;

2.n Entre ·l foli 115 y el foli 116. La poesia *Qui ser' aquell del mon supe-*

1) Poeta desconegut dels diversos reculls de poesia catalana o valenciana. Veus-aquí l'unica estrofa que d'ell ens resta, una esparça verament comparable a les d'Auzias y en la qual expressa la diferencia que hi ha entre la concepció y l'imaginació del dolor :

«Mossen Llois Pardo

Imaginant e ssentit qu'es dolor,
qu'en lo penssar del tot no la sentía,
e veig mon cor tan careguat d'amor
que ffoll ho mort he por qu'en breu no sia.
Aytan soven l'esmaginar me porta
davant mos ulls ço que no puch mirar,
ffora content de no may recordar,
car lo recort es ço que m desconorta.»

2) Sobre aquestes darreres poesies podran consultar-se J. Massó Torrents, *Manuscritos catalanes de la Bibl. de S. M.*, Barcelona, 1888, pp. 30-31, y les correccions proposades per nosaltres en la *Revue critique d'histoire et de littérature*, n.º 46 (1888), pp. 378-379.

rior ofereix aquí una llacuna de sis estrofes. Contenint cada pagina tres estrofes de vuit versos, se ·n conclou que hi manca un foli.

3.r Entre ·l foli 143 y el foli 144. Una llacuna de dotze estrofes entre ·ls versos 160 y 208 de la poesia *Entre Amor so portat e Fortuna*, ens fa suposar que manquen dos folis en aquest indret.

Es el més antic, y com ja veurem, el millor dels manuscrits que ·ns queden. Però les seves lliçons necessiten per això ser comprovades, perquè dues vegades (III, 1; IV, 39), l'escrivent sembla dubtar entre les variants que devien córrer en el seu temps, a menos que no datin d'ell, o que les correccions, anotades en aquests passatges, no puguin ser-li atribuïdes.

Ultra això, els signes abreviatius són sovint oblidats, sobre tot els que representen *m* y *n*. Certes consonants, *s*, a l'interior dels mots y algunes vegades al començament (*penssament*, *sser*), y també *l*, en totes les posicions, són duplicades. Fins sembla que *ll* representa lo més sovint el sò senzill, y *l* el sò mollat. En canvi, *r* no està sempre duplicada en les paraules on deuria ser-ho (*areus*, per *arreus*), y no hi ha mai *ç* trencada.

En fi, el mot *Tornada* no es posat per designar les estrofes finals de quatre o de dos versos. Se sab que no era tampoc en els antics cançoners provençals.

El manuscrit va formar part fins a la fi del XVIII.èn segle, de la biblioteca del Colegio Mayor de San Bartolomé, a Salamanca. Sembla que hi va entrar al XVI.èn segle [1], car es d'aquesta epoca que data la signatura «N.º 241» que portava a Salamanca y que ·s troba encara sobre ·l primer foli no numerat del començament. Sigui ·l que ·s vulgui, està mencionat sota ·l titol de «Osias Marco y Juan de Mena, sus obras poéticas, vol. I en quarto», en l'*Indice* [2] *formado por orden alfabético de todas las obras manuscritas, tocantes a facultad y erudicion que se hallan en la Libreria del Colegio Viejo de San Bartolomé, mayor de la Universidad de Salamanca*.

Per ultim, va ser portat al Palau Reial de Madrid, amb la major part dels altres manuscrits d'aquest col·legi, per ordre de Carles IV, del qual porta l'*ex-libris*.

J. Rubió y Ors el va citar en la seva monografia *Ausias March y su época* y D. J. Massó Torrents n'ha donat una descripció bastant detallada [3].

1) Es sabut que ·l famós erudit Sánchez de las Broces, professor de retorica a Salamanca, havia començat una traducció d'A. M. (*Epistolario general*, col·lecció Rivadeneyra, t. II, p. 33; Ant. Paz y Mélia, *Revista de Archivos*, 1899, p. 366).

2) Andrés Ortega, *Historia del Colegio viejo de S. Bartolomé, mayor de la célebre universidad de Salamanca y dedicada al rey N. S. Don Carlos Tercero, el grande*, Madrid, 1770, t. III, p. 331.

3) *L. c.*, pp. 25-31, y vegi-s també la nostra noticia d'aquesta obra en la *Revue critique*, *l. c.*

§ 7. *G*. Biblioteca universitaria y provincial de Valencia. Ms. nums 92-6-7. Paper. 179 folis. 286 × 204 mm. Escriptura del XV.^{èn} y XVI.^{èn} segles. Relligadura XVII.^{èn} segle, pergamí.

Aquest manuscrit ha sigut constituït per la reunió de quaderns o fragments de diferents manuscrits. La foliació que salta bruscament de 21 a 496, les diferencies d'escriptures y de papers, y en fi, les marques d'ús, taques y el gastat que presenten alguns folis, corresponent sempre al primer y al ultim de cada grupo, ho demostren sobradament.

S'hi poden distingir dues parts principals, la més antiga, que designarem per G^1, data molt probablement de la fi del XV.^{èn} segle, y la més recent G^2, es segurament del segle XVI.^{è}.

Fig. 1

Primera part : G^1. La part més antiga, va, primer, del foli 496 al foli 565, després del foli 574 al foli 602. El foli 496 està gastat; el següent, adobat en paper contemporani de les guardes inicials. En quant al foli 602, devia ser l'ultim d'un altre llibre, a jutjar pel seu mal estat.

Els folis 496-565, 574-575, 582-602 són de la mateixa mà y tenen la mateixa filigrana (figura 1) : els fulls 576-581 són d'una altra mà, però la llur filigrana (figura 2) es del XV.^{èn} segle. Se la troba en un fragment de manuscrit, datat de 1476, que posseeix Don J. Rodrigo Pertegás, de Valencia.

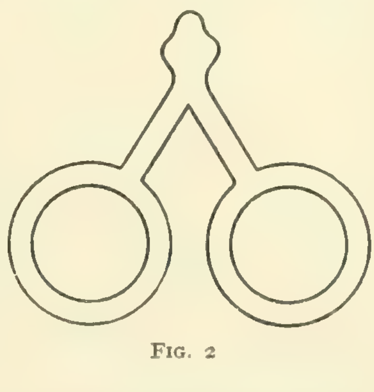

Fig. 2

G^1, devia formar part, abans de ser unit amb G^2, d'un cançoner analeg als de París y Saragoça, però més voluminós. Varen voler fer-ne, en un cert moment, un recull complet de les obres d'Auzias March, y es per això que varen afegir, a diferents indrets, fulls sobre ·ls quals havien sigut copiades les poesies que mancaven. Sovint, l'autor d'aquesta addició va seguir l'ordre dels altres manuscrits, sense mirar que algunes de les poesies figuraven ja en el manuscrit primitiu. Així se troben dugues vegades en *G*.

Un antic anotador, després de la reunió de les dugues parts, va confir-

mar la nostra opinió. Anomena «llibre nou» l'addició de que parlem y diu, per exemple, al foli 564 v.º, a proposit d'estrofes de les quals la primera comença per *Yo contrafaç nau en golf perillan* y que han sigut considerades equivocadament, en *G* y fóra, com una poesia independenta : «Començа esta obra : *Sobres dolor;* es ja copiada en lo llibre nou.» Y, en efecte, aquesta poesia figura al foli 611, es a dir, en la part complementaria del manuscrit.

Veus-aquí, ara, la descripció analítica de G^1 : (Folis 496-496 v.º.) Tres cartes d'amor : 1.r Resposta de Mossèn Fenollar[1] a na Ysabel Suariç[2], començant per «Respon Mossen Fenollar — Per aquell senyor que, usant de humanitat, vol esser entre nosaltres lo sel, e rebuda vostra letra, Suariç senyora», y acabant per «Mas esperimentau lo mon qu'en mi teniu, manant lo que més dificil vos semblara, per que yo, complint ho, alcançe aquella gloria qu'en servirvos està.»

Es una «batalla amorosa lliurada sobre 'l paper», seguint l'expressió de Fenollar. S'hi fa alusió a unes «cobles mal ordenades» de Fenollar que varen donar lloc an aquesta corresponcia una mica fada. Mossèn Fenollar declara a Sua-

1) Sobre aquest capellà valencià, vegi-s D. R. Ferrer y Bigné, *Estudios sobre los poetas valencianos de los siglos XIII, XIV y XV* (*Boletín de la Sociedad de Amigos del país de Valencia*, Valencia, 1873) pp. 54-59 y l'Introducció de Fr. Martí Grajales a les *Trobes en lahors de la Verge Maria*, Valencia, 1894, pp. 24-33.

2) Aquesta dòna que sembla haver tingut una gran influencia en els jòcs florals de Barcelona y de Valencia, va esser lloada pel poeta Simón Pastor, en el *Cançoner* de París, fol. 235:

«Segiu, segiu, aventures gentils :
Mostrar-vos he la pus bella ventura
Ques pot trobar en los bens de natura
E de virtuts acompanyada mils.

Entre delits una clara donzella,
Plena de seny, enginy e bon saber,
En bell estil mostrant lo seu dever
En les millors millor, gentil e bella. »

Després, alaba de la «donzella Suaris» els

«Judicis grans e subtils arguments
Qu'ella sab fer ab disputants contraris »,

y invita a tots el amadors que acudeixin a servir aquesta donzella «armats de pur'amor». Arriba fins a divinisar-la, en la tornada :

« Na Ysabell, ma singular mestressa,
Per ço us am tant he us servesch ab temor,
Que us veig muntar en tan alta favor
Que dins breu temps vos tindrem per deessa.»

riç l'amor que sent per ella, dient : «Sola sou aquella que per vostres inclinacions e calitat a mi conformes a infinidament amar me obligau»; y no ambiciona més que la gloria de servir-la.

2.ⁿ Resposta de na Suariç a la carta precedent, començant per «Respon Suariç — Esperiença m'afferma en lo juhi meu no haver errat...» y acabant per «...e, si mes obres vos obliguen, no fallisseu al que s poría affear e a mi portar a vera crehença».

En un estil més entortolligat encara, Suariç respon a Mossèn Fenollar: «Per molts esguarts a mi no es possible poder amar ne plaureus», y li suplica de no donar-li ocasió «d'aver penitencia sens peccat». Tot el seu plaer deu consistir a no fer res que puga ser noible al seu honor.

3.ʳ Nova resposta de Mossèn Fenollar començant per «Respon Mossen Fenollar. — Ab aquella furia que de molta voluntat fa demostracio me so empes fins açí esser vos impolitic per attenyer de vos lo semblant que amor ab molta amor se paga», y acabant amb aquesta quarteta on Fenollar juga amb el nom de la seva correspondenta :

«Lo *suar* guareix la febra :
Vos *suariç* lo meu mal.
Tot quant veig me part tenebra;
Sola, vos sou la que val.»

Fenollar protesta de la puresa de la seves intencions, y jura de conformar-se exactament a les seves ordres. La seva felicitat no pot consistir més que en obeir-la, ja que ella està dotada de tantes perfeccions que 'l seu enteniment renuncía a comprendre-les y la seva pluma a descriure-les [1].

(Folis 497-565) Es el primer y el més important troç de les Obres d'Auzias March contingudes en G^1. Comença per un fragment de la poesia *Puys me trob sol en amor a mi sembla*, de la qual el primer vers es :

«Dos volers son que natura segueixen» y acaba per l'ultim vers de la poesia *O Mort qui est de tots mals medecina.*

Després d'alguns folis pertanyents a G^2, G^1 torna a començar al foli 574, per la poesia *Si be mostrau que mi no avorriu*, y continua fins al

1) Vegi-s una lletra pel mateix estil endressada a Francesch Ferrer per Pere Torroella, en el Cançoner de Saragoça (foli 206 ᵛᵒ). M. Baselga Ramírez l'ha publicada *l. c.* p. 206. Cf. J. Massó Torrents, *Revista de Bibliografia Catalana*, 1, 64. Es una dissertació sobre 'l *grat*, les seves causes y els seus efectes, y sobre 'ls remeis que poden oposar-se a les passions de l'amor.— El mateix Torroella, en una lletra a Hugo Bernat de Rocaberti, tracta de les relacions entre l'Amor y l'Esperança. Aquesta lletra figura, amb sis altres cartes d'amor anonimes, en el ms. Esp. 305 de la Biblioteca Nacional de París. La primera va esser impresa per en F. P. Briz, *Jardinets d'orats*, Barcelona, 1869, p. 92.

ultim vers de la poesia *No s maravell algu per que m'enyor*, concebut així :
«De mal en be dins un punt son cayguts» (foli 598).

Immediatament després de les obres d'Auzias March, y de la mateixa escriptura que les darreres, quatre altres poesies :

1.ª (Foli 598 v.º) Anonim. «Oracio metrificada del glorios anachoreta Honofre Sant» començant per :

«Tant so devot, / contemplant vostra vida;
Honofre Sant, / que m so mes en parlar
De vostres fets, / si be m fall gran partida
D'aquell saber / qui m pori' ajudar.»

6 estrofes de 8 versos y 1 tornada de 4.

2.ª (Foli 600) «Demanda feta per Frare Pere Martinez[1] als trobadors de Valencia e fon disputat en la Sala de Valencia e dona una correga d'or al millor dient», començant per :

«Per dar bon past / a les penses divines
E desigar / exerçitar la vida,
Les trobados devotament convida
De la Mercè / lo poch fra Per(e) Martines...»

2 estrofes de 8 versos y 1 tornada de 4.

Pere Martínez proposa una qüestió de teologia que té de ser resolta en quinze dies y que es aquesta : «Les bones accions acomplides en estat de pecat mortal, poden, si són inspirades per la caritat, mereixer la salvació?».

3.ª (Foli 600 v.º) «Resposta de Maestre Roquafort :

Segons consell / de la divina scola
Per hon se deu / lo chrestià regir,
Desenguanat / del que pot abellir,
Vos escriuré / la part qui m'aconsola..»

10 estrofes de 8 versos, 1 tornada y una endreça de 4 versos cada una.

Roquafort desplega aquest pensament que si Déu, del qual la poixança y la bondat són infinites, pot donar el Cel a qui mereix l'Infern, s'ha de creure no res menys, amb els doctors de l'Iglesia Catolica, que Jesús no deixa mai sense recompença les bones accions de les quals la caritat ha fet la «sembradura.»

4.ª (Foli 602) «Resposta d'en Francesch Ferrer.» Aquesta segona resposta a la demanda de P. Martínez comença per :

1) Vegi-s R. Ferrer y Bigné. *l. c.*; Milà y Fontanals, *Resenya* (Jochs Florals, 1865), p. 191; M. Baselga Ramírez, *l. c.*, pp. 394, 397.

«Arbitr' es gran levar juhí
a quant bastau de fi en fi»,

y acaba (foli 602 v.°) per :

«Yo dich que no, e tinch collida
Ma 'ntencio, segons veureu.»

Poesia inacabada, de 41 versos, on, contrariament a Roquafort, Ferrer s'

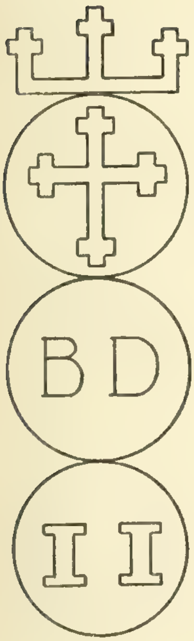

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 5

Fig. 6

proposa fer veure que les bones accions, adhuc quan deriven de la caritat, no mereixen pas la vida eternal.

Segona part : *G*[2]. Es en aquesta part, la més recent del manuscrit, que va ser intercalat *G*[1]. Comprèn :

1.r 2 folis de guarda tenint per filigrana la figura núm. 3, després tres

folis sense numerar que contenen, sobre dues columnes, la taula alfabetica de les poesies d'Auzias March; en fi 21 folis (foli 1-21) numerats, els 9 primers fulls en caracters arabics, els altres en caracters romans. Aquests 24 folis tenen la filigrana núm. 4.

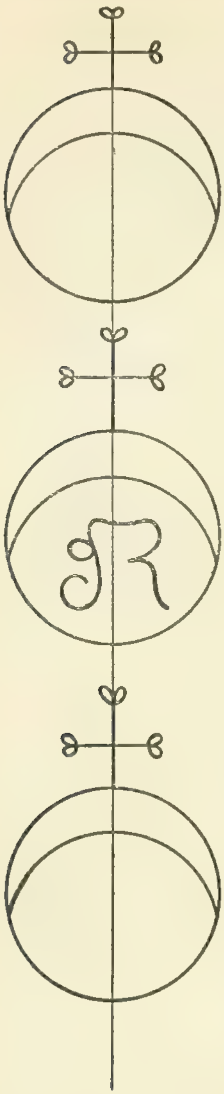

Fig. 7

Se llegeix al foli 1 numerat : «Mossen Ausias March. — Axí com cell qui 'n lo somnis delita...»

Segueixen 20 poesies d'Auzias, de les quals la darrera, *Fantasiant Amor a mi descobre*, acaba per :

«Sos grans tresors sols a mi manifesta.»

$2.^n$ Els folis 566-572, que han sigut insertats, per dir-ho així, al mig de G^1, són d'una mà segurament posterior, y presenten la marca de paper núm. 5[1] y l'única poesia *Cobrir no puch la dolor qui m turmenta*, amb aquest titol : «Coples fetes per Mosen Ausias March. — De la Mort.»

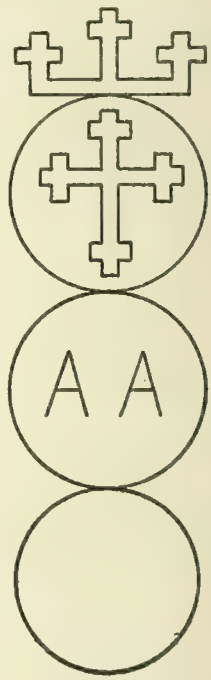

Fig. 8

$3.^r$ Els folis 603-644 v.º pels quals acaba el manuscrit y on se veu sempre la mateixa escriptura, però tres filigranes diferentes : núm 2 del foli 603 a 627, núm. 6 del foli 628 a 640, núm. 7 del foli 641 a 644.

Vénen, per ultim, dos folis de guarda amb la filigrana núm. 8, molt semblant a la de les guardes del començament.

Se llegeix, al foli 603 : «Mossen Auzias March. — Hoïu, hoïu, tots los qui be amats.» Es la primera de les 33 poesies d'Auzias March que tanca aquesta tercera part de G^2. La darrera es *Si per null temps cregui ser amador* acabant per aquest vers incomplet :

«Que solament haja nom d'esclus.»

En resum, G^1 conté 67 poesies, G^2 52, sigui un total de 119, però, com d'una part, 10 poesies se troben a la vegada en G^1 y G^2 y que, per altra part,

1) La mateixa marca de paper en N; cf. p. 53.

2 poesies són repetides dues vegades en G^2, s'han de treure 12 poesies del total precedent, cosa que dóna un total definitiu de 107 poesies diferentes per G.

L'escriptura de G^1 ens ha semblat de la fi del XV.^{èn} segle, la de G^2 del XVI.^{è}. Però veurem que es possible, per l'examen de les lliçons de G^2, determinar amb més precisió a quina data G^2 va ser compost y afegit al fragment de cançoner G^1.

G^1 presenta tot sol caracters ortografics dignes de ser notats. De primer, la grafia *d* per *t* a la fi dels substantius (*virtud, fortitud, ingratitud*) com en castellà; després la transcripció de la sílaba *ca* per *qua*, fóra mateix de la final (*toquara, radiqual, boqua*). Aquesta darrera particularitat, ha sigut trobada en *F*, però al final solament.

El manuscrit *G*, devia pertanyer, al segle XVI.^{è}, a un cert Don Juan de Aragón, el qual nom llegim al cap-d'amunt de la «Taula».

Al XVIII.^{èn} segle, formava part de la Biblioteca de frey D. Vicente Blasco, de l'ordre de Montesa, que va ser, amb Pérez Bayer, preceptor del fill de Carles III. En 1778, Fr. Cerdà[1], en les notes al *Canto de Turia*, declara que «l'edició de 1560, amb tot y ser la més correcta de totes, podria encara millorarse pel coteig d'un preciós manuscrit antic» que li havia comunicat D. Vicente Blasco.

Devingut rector de l'Universitat de Valencia, després d'haver-hi ensenyat la filosofia, D. Vicente Blasco[2] va esforçar-se, amb l'ajuda de Fr. Pérez Bayer, d'enriquir la Biblioteca universitaria fundada en 1785, y li va llegar els seus llibres en testament. Es doncs, després de la seva mort, en 1813, que 'l manuscrit *G* va entrar en la Biblioteca universitaria y provincial de Valencia.

§ 8. *H*. Biblioteca de la Universitat de Saragoça. Ms. núm. 184. Paper. 319 folis seguint la numeració antiga de sota les pagines, però 'ls folis 1-4, 11-16, 314 falten actualment. No hi queden sinó 308 folis. Afegim, que abans d'aquesta primera foliació, un gran nombre de folis havien estat perduts o arrencats, com ho proven les llacunes que ofereix el text, sobre tot per les poesies d'Auzias March. 269 × 207 mm.

La filigrana que donem es bastant semblant al núm. 2 del ms. *A*. Escriptura de les darreries del XV.^{èn} segle. (Vegi-s el facsimil dels folis 33 v.°

1) *La Diana enamorada*, de Jorge de Montemayor, por Gaspar Gil Polo, nueva impresion con notas al canto del Turia, Madrid, 1802, p. 288. — La primera edició es de Valencia, 1778.

2) Vegi-s, sobre Vicente Blasco, Fuster, *Biblioteca Valentina*, II, 358-376, y Miguel Velasco, *Reseña histórica de la Universidad de Valencia*, Valencia, 1868, pp. 120-128.

y 34 fòra text.) Inicials de les poesies pintades en blau y vermell y les de cada vers lleugerament pintades fins al foli 271. D'una altra escriptura, més recenta, a partir del mateix foli 271 fins a la fi.

Relligadura de mitjans del segle XIX.è, però ·ls marges han sigut retallats amb tant poca traça, que bon nombre de titols y de noms d'autors han desaparegut. Al llom de la coberta : POETAS CATALANES. MANUSCRITO. BIBLIOTECA DE LA UNIVERSIDAD DE ZARAGOZA.

Auzias March ocupa ·l primer lloc en aquest cançoner, car bé sembla que les seves poesies omplien les primeres pagines avui perdudes, y es també de tots els poetes que hi figuren el que es més abondantment citat. Passà ·l mateix, com havem vist, en el *Cançoner* de París, y per aquí se pot jutjar quant gran era ja, a la fi del XV.èn segle, la reputació que disfrutava, no solament a Valencia, sinó en tot Catalunya.

No consideraré en aquest recull més que la part consagrada a Auzias March. Les obres dels altres escriptors han sigut integralment publicades, fòra una o dues excepcions, per D. M. Baselga y Ramírez en l'edició[1] que n'ha donat. Les del nostre poeta no han sigut objecte més que d'una senzilla enumeració, amb pretext que presenten poques variants dignes de ser anotades.

Ocupen quatre indrets diferents en el cançoner de Saragoça :

1.r (Folis 5-86 v.o) «Amor no pot / auer desordenat.»

Aquest vers, amb el qual comença actualment el manuscrit, es el primer de la segona estrofa de la poesia *Si com rictat no porta bens ab si.*

Aquesta primera part es la més important, ja que comprèn, ella sola, 70 poesies diferentes, es a dir, més de la meitat de l'obra total del poeta. Es veritat que en l'estat actual del manuscrit, 12 de les poesies són incompletes.

La darrera *Lo temps es tall que tot animall brut* acaba amb aquest vers :

«E mon pits flach / lo passi de Rams canta.»

2.n (Foli 194 v.o) Una estrofa d'Auzias March, la primera de la poesia :

«Alt he amor d'un gran desig s'engendren»

se troba en un llarg poema de Pere Torroella, analeg al *Conort* de Fr. Ferrer,

1) Mariano Baselga y Ramírez, *El Cancionero Catalán de la Universidad de Zaragoza*, Saragoça, 1896, in 4.o

però no tenint-ne ni l'interès ni la gracia [1]. Per millor espressar els seus sentiments sobre l'amor, cita, en les seves «noves» [2], les cançons de vint-i-vuit poetes catalans, espanyols, francesos y provençals. Hi sent alternativament Mossèn Jacme March, Alain Xartier (Chartier), Peire Vidal, Luis de Vilarasa, Mossèn Arnau March, Mexaut (G. de Machaut), Mossèn Auzias March, Lope de Stunyega, Ponç d'Orteffà, Martí Garcia, Alfonço Alveres, Inyego Lopes, Mossèn Jordi, Blasquasset, Miser Oto [3], Johan de Torres, Arnau Deniell, Bernat de Ventadorn, Francesch Ferrer, Johan de Mena, Francesch de Mescua, Macias, Raimbaut de Vaqueiras, Johan de Duenyas, Mossèn Johan de Castellví, Santaffe, Guillem de Bergedà, Andreu Febrer.

Auzias March ocupa un lloc honorable en aquesta revista de poetes els més llegits y els més fruïts entre ·ls que soltaven al princep Carles de Viana y la cort de Joan II. Se sab en efecte que l'autor havia estat majordom de l'un y de l'altre princep.

3.r (Folis 243-270 v.º) Es la segona part important de les obres d'Auzias March. Comprèn 7 poesies amb 3 de fragmentaries [4]. Són les més llargues y les que tenen més marcat el caracter moral.

La primera comença per :

«Pus que sens tu / algu a tu no basta.»

La setena, que M. Baselga creia inedita, però que ha estat publicada en totes les edicions, més a comptar de la 1543, té per primer vers :

«O quant es foll / qui tem lo forçat cas.»

Està precedida, en el manuscrit de Saragoça, d'un titol del qual la ganiveta del enquadernador no ha respectat més que ·ls tres ultims mots : *per Mossen Borra*. Altres manuscrits ofereixen el titol més complet *Altres dressades a Mossen Borra*, y indiquen bé que aquest Mossèn Borra no n'es l'autor, com s'ha cregut equivocadament, sinó ·l destinatari. El seu veritable nom era

1) Victor Balaguer, en la seva *Historia de Cataluña,* VI, 346, la posa, no sé per què, a sota del poema den Ferrer. D. M. Baselga y Ramírez va més enllà y la califica de «genial», com sol fer per totes les poesies més manifestament mediocres del manuscrit.

2) «Que vull al prepossit desus
Tornar mes *noves*.»

Vegi-s, sobre aquesta mena de poesia, que s'anomena encara *codolada*, M. Milà y Fontanals, *Poëtes catalans : Les noves rimades. La codolada*, Montpeller, 1876, pp. 45-99.

3) Messire Oton de Grandson. Aquest es, amb Alain Chartier et Guillaume de Machaut, el poeta francès més sovint esmentat en les obres espanyoles y catalanes del sigle xv.e Són anomenats després de Guillaume de Lorris y Jean de Meun pel marquès de Santillana (*Obras*, ed. Amador de los Ríos, Madrid, 1852, p. 9.) Vegi-s també *Revue des Langues Romanes* (1878), p. 10, y *Romania*, XIX, 237, 403 ; XXI, 616 ; XXII, 276.

4) Les llacunes són devegades indicades amb inexactitut per M. Baselga.

Antoni Tallander[1], y es segurament a ell que es enviada l'*endreça* del final :

«Toni amich / vostra carn es ja fem
E sens la got / haveu bon espirit.
Si no y pensau / restareu escarnit,
Que, per ser fresch / lo cors l'espirit crem.»

4.[t] (Folis 295 - 297 v.º) En aquests tres folis seguits de quatre altres folis blancs, una segona mà ha copiat les 34 primeres estrofes de la poesia.

«Cobrir no puch la dolor qui m turmenta.»

Les obres d'Auzias March són en nombre de 79[2], de les quals 17 són fragmentaries.

Les particularitats ortografiques més freqüents són la confusió, com en el *Cançoner* de París, de *a* y de *e* àtones (*perlar, demenar, romenir, cosas, anuigs, tabeu, patit, saguint,*) la duplicació de *l* sobre tot a la fi dels mots (*animall, tall, humill,*) de *s* al mig (*gossa*), la representació de *c* per *s* (*sert, servo, sell*), de *g* al final per *gch*, etc.

No s'ha de veure en aquest cançoner, com en el de París, un recull oficial de poesies coronades, però si una antología feta per un particular, per algun escrivent castellà, potser per un cert *Juan Benet*, del qual se llegeix el nom al marge d'una poesia d'Auzias March, al foli 247 v.º

Algunes poesies recompensades han trobat lloc naturalment en aquestes vastes compilacions, com ho demostren les mencions posades al començament d'algunes parts del manuscrit *A*, però ·l proposit de llurs autors va ser sobre tot de reunir, per fer plaer a algun personatge, les poesies artificials y savies més apreciades de la llur epoca. *A* y *H* citen 62 autors sense comptar els anonims; 43 figuren en el primer, 32 en el segon, però 13 són a tots dos a la vegada.

El manuscrit de Saragoça va pertanyer al XVIII.èn segle a D. Manuel Turmo y Palacios, canonge de Saragoça, com ens ho fa saber Latassa[3].

Al XIX.èn segle figura a la Biblioteca de l'Universitat de Saragoça, on el consulten els traductors espanyols de Tiknor[4], Amador de los Ríos[5], Gerónimo Borao, D. Mariano Viscasillas, y en fi, Victor Balaguer[6]. En 1872,

1) Francisco de Bofarull, *Tres cartas autógrafas é inéditas de Antonio Tallander, Mossen Borra, y algunos documentos relativos al mismo personaje.* (Memorias de la Academia de Buenas Letras, Barcelona, 1895.)

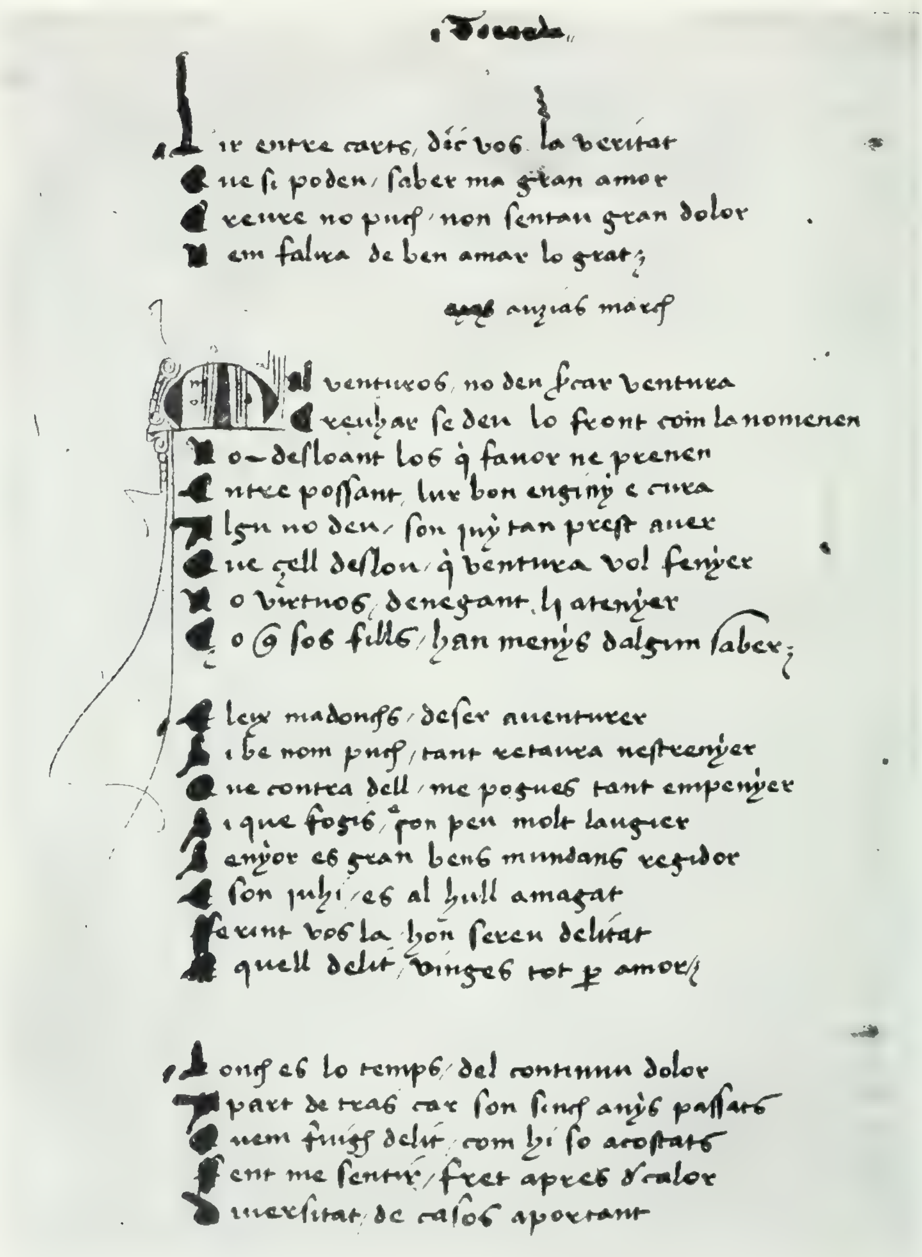
2) M. Baselga no ·n senyala sinó 78 en el seu Index, oblidant la del foli 259 : *Lo tot es poch ço per que treballam.*

3) *Biblioteca antigua de los escritores aragoneses*, I, 390; II, 393; III, 153, 263, 265. Cf. R. Beer, *Handschriftenschätze Spaniens*, p. 588, art. 613.

4) *Histoire de la litt. espagnole*, trad. Magnabal, I, 600.

5) *L. c.*, VI, 566-572.

6) *Historia de Cataluña*, VI, 328-378.

Tornada

Lir entre carts, dir vos la veritat
Que si poden, saber ma gran amor
Creure no pusc, non sentan gran dolor
Nem falta de ben amar lo grat;

mossen auzias marc

Als venturos, no deu fiar ventura
E regirar se deu lo front com la nomenen
No desloant los q favor ne prenen
Entre possant lur bon enginy e cura
Algu no deu, son juy tan prest aver
Que cell deslon q ventura vol fenyer
No virtuos, denegant lij atenyer
Co q sos fills, han menys dalgun saber;

Alex madonas, deser aventurer
Mas be nom pusc, tant retraure nestrenyer
Que contra dell, me pogues tant empenyer
Mas que fosis, son pen molt laugier
Senyor es gran bens mundans regidor
E son juhi, es al hull amagat
Faent vos la hon seren delitat
Aquell delit, vinges tot p amor;

Lonc es lo temps, del continuu dolor
Apart de tras car son sinc anys passats
Quem fuig delit, com hi so acostats
Fent me sentir, fret apres d calor
Diversitat, de casos aportant

Per degastar damor lo benifet
Dels bens damor / conseruador sen ret
Fora content / yo q̄ so desigant ;

Aden nel mon no so damor clamat
Car be ha dat / ayga ma granda set
No sadolat / mas comte lyn es ffet
Nos pot complir / ço q̄ so desigant
E no merex alguin repreniment
Car del sel terç / eguals forçes nos fa
Sagons amar / cason dispost esta
E tant com pot estreny son manament ;

Fortuyt cas ma fet esser absent
Dell foc damor q̄ iam illumina
En myllor cars / venturall apaga
E yo son sert / quamor ne fon dolent
Per que nom clam / damor mas de ventura
Car son poder / me ha dessfauorit
En abendo / nom voll auer jaquyt
Ans persaguex amor e ma gran cura ;

Tornada

Lir entre carts del mon deu perdre cura
Ayli come damor perdre esperança
E tal ho qual es damor la fermança
Ab lo desig qui li dona punctura ;

Manuscrit *H*: folis 33 v.° - 34.
[illegible] XX, 41-44, XIV, 1-44.

D. J. Maria Torres y Belda, en va fer una copia completa per l'Universitat de Valencia, que ara figura, amb la signatura 116-3-49, en la Biblioteca d'aquesta ciutat. En fi, en 1896, D. M. Baselga y Ramírez ne va donar una edició suficient, però va deixar-se les poesies d'Auzias March, excepte dues, y algunes altres poesies sobre tot de Francesch de la Via y de Pere Torroella, considerades com massa llicencioses.

§ 9. *I.* Biblioteca de l'Institut d'Estudis Catalans, a Barcelona. Ms. N.º 3. Paper. 212 folis xifrats; però hi ha dos folis 74; en canvi, falten els folis 1-14, y 170-190. Alguns són coberts de taques d'humitat y quasi illegibles. Filigranes, número 1 en el primer terç dels fulls; núm. 2, pel restant, on figura precisament l'obra d'Auzias March. Escriptura XVI.ᵉⁿ segle; rúbriques; inicials ornades. 270 × 205 milimetros. Relligadura XVI.ᵉⁿ segle; al llom el retol *Cancionero Lemosin.*

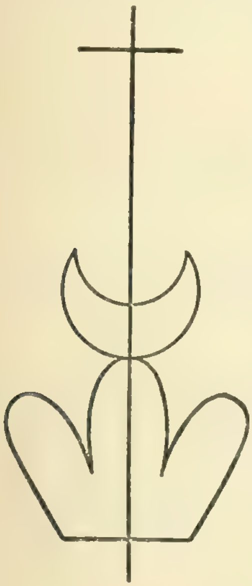

FIG. 1

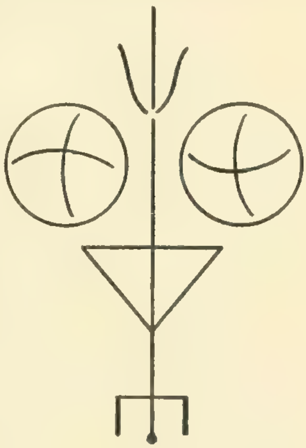

FIG. 2

El manuscrit comença actualment, al foli 15, amb un fragment de la *Gloria d'Amor* de Fra Rocabertí [1]:

. . . .
«Perque delli / veritat poden creure.
N'a pres a mi / que viu tant en l'entendre
D'alt io mirant / ço que l voler dubtaue
Digui per mils / los fets d'amor compendre.»

El primer d'aquests versos es el darrer del foli 15 recto del *Cançoner* de París.

(Foli 24 v.º) «Obra feta per Mossen Auzias March, coronada.» A sota, y de una segona mà : «Es requesta de amor de Madama sens merci.»

Es la traducció en català del poema d'Alain Chartier per Francesch

1) L'obra castellana de Macíes (Macías) que senyala ·n Milà y Fontanals en la noticia que va donar d'aquest cançoner, amb la lletra D, en els seus *Poëtes lyriques catalans,* forma part del poema den Rocabertí.

Oliver, falsament atribuït per *I* a Auzias March y posada en *A* al foli 165.

An aquest poema que porta ·l núm. 1 comença la numeració, contemporania del manuscrit, de les poesies d'Auzias March. La mateixa mà havia ja numerat les mateixes poesies, fòra d'una o dues excepcions, en el manuscrit *A*.

(Folis 37 v.º-45) «Mossen Auzias March.
Qual ser'aquell / qui en amor contemple.»

Es la primera de les poesies pertanyents realment a Auzias March. A sota dels mots *Mossen Auzias March* se troba el núm. 2, com en *A*. Vénen desseguida 6 altres poesies d'A. M., numerades de 3 a 8.

(Foli 45) «Mossen Jaume March.
[D] os son los alts / segons lo meu parer.»

(Foli 45 v.º - 54) 7 altres poesies d'A. M., numerades de 9 a 15.

(Foli 54.) «Mossen Jachme March.
Un sobrespler / m'es vengut per lo veure.»

(Folis 55 - 57 v.º) 4 poesies d'Auzias March, numerades de 16 a 19.

(Foli 57 v.º) Sota ·l núm. 20, una poesia atribuïda per error a A. M., y començant amb aquest vers:
«[S]obres d'amor / m'a ja del tot sobrat.»

Es un fragment de la segona ballada de Luis de Vilarasa.

(Foli 58) «Mossen Jacme March.
[L]as, treballat e fora de mesura.»

(Folis 58 v.º - 59) 2 poesies d'A. M. nums. 21-22.

(Foli 59 v.º) Repetició sens número de la poesia d'A. M., *Alt he amor / d'on gran desig s'engendre*. Els primers mots d'aquesta segona copia son *Per molt amor d'on*, etc. Al marge, se llegeix aquesta nota de la mà del numerador de les poesies d'A. M. «Aquesta ya es escrita en lo nombre denou. 19.»

(Folis 60 - 87) 37 poesies d'A. M., nums. 23-60.

(Foli 87 v.º) Sota ·l núm. 61 una sparça de Mossèn Sors:
«[C]ell qui maldiu / d'altri ni s'abilita»

(Folis 87 v.º-89 v.º) 4 poesies d'A. M. nums. 62-65.

(Foli 90) «Sparça de Pere d'Abella.
[P]us axí t plau / ta bandera estendre.»

(Folis 90 v.º - 92) 4 poesies d'A. M., nums. 66-69.

(Foli 93) Sota ·l núm. 70, una *complanta* anonima, però que, com ho indica ·l número, ha estat atribuïda a Auzias March y comença amb aquest vers:
«[D]elit no m vé per dir me gran tristura.»

Les obres d'Auzias March van seguides, del foli 93 fins a la fi, per poesies,

de les quals se trobarà l'indicació sumaria en el folleto de M. Milà y Fontanals, *Poëtes lyriques Catalans,*[1] on descriu rapidament el nostre manuscrit sota ·l titol de Cançoner *D*.

El manuscrit acaba al foli 212, amb aquest vers :

«E julia de natura Enea»

que pertany a la poesia que ha quedat incompleta, de Vallmanya, *Junt es lo temps fer de ma dolor crida.*

N'hi ha prou amb comparar un instant la descripció precedent amb la que ja hem donat del manuscrit *A*, per convencers que ·l manuscrit *I* no es més que una copia del *Cançoner* de París.

Tots dos comencen, almenys en llur estat primitiu, per la *Gloria d'amor* de Rocabertí; però l'un presenta immediatament després, algunes obres d'Auzias March; l'altre ·l poema d'Alain Chartier. Es sens dubte perquè atribuïa aquest ultim poema a Auzias March, que ·l copista de *I* va modificar l'ordre seguit per *A* y posar aquest poema després de la *Gloria d'amor,* al començament de les obres d'Auzias March. Aquest fet va ser remarcat pel numerador de les poesies d'Auzias March en tots dos manuscrits, ja que cap poesia de *A* porta el núm. 1 y que al contrari aquest número precedeix la traducció catalana de Chartier en *I*.

Després del núm. 2, es a dir, després de la poesia *Qual ser' aquell qui en amor contemple,* les poesies d'Auzias March se succeeixen en el mateix ordre en tots dos manuscrits. Entre elles són intercalades les mateixes poesies de Jaume March, de Sors y de Pere d'Abella. A la poesia LV *Per molt amar ma vida es en dupte,* manquen els mateixos versos 65-72.

Afegim que ·l text es quasi identic y que ·s retroben, en *I*, totes les variants y tots els caracters ortografics de *A*. En tots dos manuscrits, la *tornada* de la poesia *No sech lo temps mon pensament inmoble* es la mateixa, y en oposició amb tots els altres textes. Així mateix, al vers 16 de la cançó *Qui no es trist,* hi llegim la mateixa lliçó, per cert inintelligible, *sclarament.* Fòra d'això, les tres primeres estrofes de la poesia *Yo crit lo bé si 'n algun loch lo se,* manquen tant en *I* com en *A*, y són remplaçades per les dues primeres de *Junt es lo temps que sera conegut* (fòra d'aquí, per tot, *Vengut es temps que,* etc.). En fi, al foli 64, figura, al marge de *I*, la tornada de la poesia *Qui ser'aquell del mon superior,* però es d'una escriptura posterior al restant del manuscrit. Com que falta precisament en *A*, se ·n pot concloure, que va ser copiada

1) Extreta de la *Revue des Langues Romanes,* 1878. Reimpresa, en 1890, en les seves *Obras completas,* III, 452.

d'un altre text, y hi ha aquí una contra-prova en favor del parentiu de *A* y de *I*.

En quant a les diferencies que presenten els dos reculls són poc importants o facils d'explicar.

A posa un interval de 109 fulls entre les poesies *Quí ser'aquell del mon superior*, y *Tot entenent amoros mi entengua*, (nums. 27 y 28), mentres que *I* dóna totes les poesies d'Auzias March en una successió quasi immediata, sense altres intercalacions que aquella de que havem parlat més amunt. Es segur que aquest canvi, obeeix a que ·l copista de *I* se va esforçar d'ordenar millor els textes del *Cançoner* de París, sobre tot les obres que cita d'Auzias March.

Per altre part, *A* conté 66 poesies diferentes d'aquest poeta, *I* 65 solament. La que manca es l'esparça *Quant plau a Deu que la fusta paresqua*, que, en *A*, no té número y ·s troba perduda al mig d'obres d'altres autors.

En fi, l'esparça *Si col malalt qui lonch temps ha que jau*, se troba dues vegades en *A*, una sola vegada en *I* (foli 70). La de *I* ha sigut copiada del segon text de *A* (foli 183 v.º) y porta ·l mateix número 30.

Aquestes diferencies no fan com si diguessim sinó refermar la conclusió que ·s pot deduir de les nombroses semblances que ofereixen els dos manuscrits. El text de *I*, doncs, no ofereix més que una senzilla reproducció del *Cançoner* de París y deixarem de mencionar-ne les variants perquè ·s confonen sempre amb les de *A*.

El manuscrit *I*, havia pertangut a D. José de Vega y de Setmanat[1] (1752-1831), bibliofil de Cervera. Va esser llegat, amb els altres cançoners descrits per Milà, a M. de Amat. D'allà va passar entre les mans de D. Marian Aguiló y Fuster (1821-1897), antic bibliotecari de l'Universitat de Barcelona, poeta agradable[2], y fi literat, que va publicar acuradament alguns textes de l'antiga literatura catalana, y havia pensat, cap a 1860, editar les obres d'Auzias March.

El seu fill D. Angel Aguiló, acaba de traspassar a l'*Institut d'Estudis Catalans*, de Barcelona, els manuscrits del seu pare, y es en la Biblioteca fundada per l'Institut, que ara ·s troba ·l cançoner *I*.

1) Torres Amat, *l. c.*, p. XVII y 645, ne fa un gran elogi y el califica «infatigable escudriñador de libros y escrituras antiguas». Posseïa una nombrosa col·lecció de llibres rars y de manuscrits. Vegi-s l'article que en J. Serrano y Morales va consagrar-li en la *Revista crítica de historia y literatura españolas*, 1900.

2) Vegi-s J. Massó Torrents, *En Marian Aguiló i Fuster*. Lectura feta en el «Centre Excursionista de Catalunya», Barcelona, 1898.

§ 10. *K*. Biblioteca de sir Thomas Phillipps, a Cheltenham. Ms. número 9625. Paper. 144 folis escrits y numerats, ultra 2 folis de guarda al començament y 1 a la fi. Paper y format identic al manuscrit *B*. Relligadura del XVI.^{èn} segle, cuir gaufrat, tall treballat y daurat. 4 tanques trencades. Al llom se llegeix LES OBRES DE MARCH. - M S.

(Foli 1) «Les obres de Mossen / Ausias March.
aXí com çell qui'n lo sompni s delita.»

(Foli 141) se troba *l'explicit* :

«Fonch acabada de scriure la present obra per mi Pere Vilasalo, prevere, per manament del illustre senyor Almirant de Napols, a XXIIII del mes de abril. Any 1542. Deo gratias.»

(Folis 142 - 144) «Taula de totes les obres que son en lo present libre.» L'ordre alfabetic està mal seguit.

(Foli 144 v.º) Una poesia adicional :

«Sparça de Mossen Ausias March.
Si m demanau lo greu turment que pas.»

En conjunt, 105 poesies d'Auzias March.

El manuscrit *K*, executat un any després de *B* y pel mateix escrivent, no s'hi confon del tot. Si, en la seva copia de 1541, Vilasaló havia retocat de la manera més arbitraria ·l text dels antics manuscrits, tendeix, al contrari, en la de 1542, a abandonar totes les seves lliçons personals.

Així mateix, en lo que té que veure amb l'ortografia, la major part de les particularitats de *B* varen ser abandonades, fòra, sobre tot, la representació de *g* per *tx* que ·s troba encara algunes vegades.

Seguint Nicolas Antonio, o més aviat, Pérez Bayer, el manuscrit *K* se trobava, al XVIII.^{èn} segle, a la Biblioteca Reial, avui Biblioteca Nacional de Madrid[1]. En 1836, sense que sapiguem com devia poder sortir de la Biblioteca de Madrid, figura a la venda Heber[2], a Londres.

Alguns dels volums d'aquesta colecció provenien de la Biblioteca de l'erudit valencià Gregori Mayans, però són usualment designats en el cataleg per aquests mots : *from the Bibliotheca Mayansiana*, y el manuscrit d'Auzias March no porta aquesta menció.

Va ser comprat pel baronet inglès Sir Thomas Phillipps que, vers el co-

1) N. Antonio, *Bibl. hispana vetus*, 1788, II, 157, nota 1, vers la fi.

2) Bibl. Heberiana, *Catalogue of the library of the late Richard Heber, Esq. Part. XI. Manuscripts*, 1836, p. 89, art. 857. Després de la menció del manuscrit d'Auzias March, el cataleg afegeix : «A beautiful ms. of these celebrated Limosin Poems earlier than any known printed edition.»

mençament del XIX.^{èn} segle, va reunir a Middlehill, y després a Cheltenham (Glocester), la més rica colecció de manuscrits que mai cap particular hagi posseït[1].

Es a Cheltenham que ·l nét y hereu de sir Thomas, M. T. Fitz Roy Fenwick, ens ha comunicat, amb la més gran amabilitat, alguns dels seus manuscrits y particularment el d'Auzias March[2].

§ 11. *L.* Biblioteca de l'Institut d'Estudis Catalans, a Barcelona, Ms. núm. 4. Paper. 306 pp. en 7 plecs desenquadernats. 4 filigranes, de les quals les 3.ª y 4.ª figuren en els folis on són les obres d'Auzias March. Escriptura del XVI.^{èn} segle; algunes grans inicials dibuixades al llapiç. 224 × 148 mm.

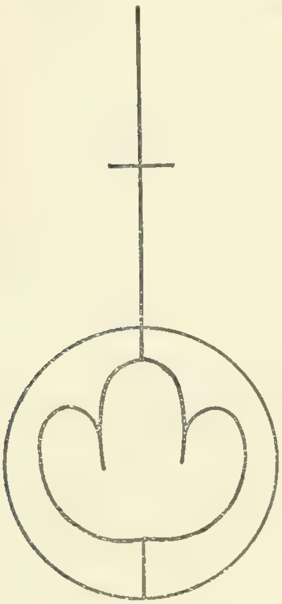

Fig. 1

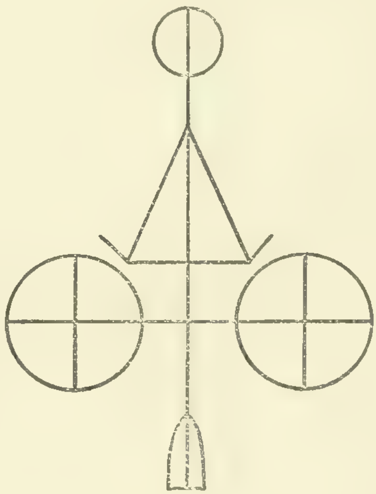

Fig. 2

Va ser descrit, però molt incompletament, sota ·l titol de *Cançoner C*, per M. Milà y Fontanals, en el seu article de la *Revue des Langues Romanes* ja citat, sobre ·ls «Poëtes lyriques Catalans».

Devem al amic nostre J. Massó Torrents, l'indicació de les poesies d'aquest cançoner, y la copia de les obres d'Auzias March que conté.

El manuscrit comença amb tres cançons de Pere March, de les quals la primera (p. 1) té per titol y per primer vers :

«Mossen P. March.
Jo m marauell com no s ve qui huylls ha.»

1) Se trobaran algunes noticies sobre la biblioteca Phillips en l'article que M. H. Omont va publicar en la *Bibl. de l'Ecole des Chartes* (1889), sobre ·ls «Manuscrits relatifs à l'histoire de France conservés à Cheltenham».

2) Ocupa ·l núm. 9625 del *Catalogus librorum manuscriptorum in Bibliotheca D. Thomæ Phillips* (1837) y hi està descrit d'aquesta manera: *Les obras de Mossen Ausias March.* «Axi com cell» 8.° ch. S. XVI. 1542. T. 822.

Vénen desseguida poesies de «Jachme March, Blay Ceselles, Jordi de Sant Jordi, P. Dezpuig, Auzias March (1 poesia), Pastrana, Tresfort, notari, P. Johan de Masdovelles, Johan Fogassot, Johan Berenguer de Masdovelles, Marti Gralla, Guillem Tinter, Guardia, Francesch Ferrer, Sentelles, Pau de Bellviure, Pere Torroella, Luis de Vilarasa, Auzias March (1 poesia), Pere de Queralt, Auzias March (2 poesies), Riambau de Vaqueras, Ramon de Cardona, prevera, Bernat Serra, Auzias March, amb 18 altres poesies de les quals la darrera *Los ignorants amor e sos exemples* es incompleta, y acaba (pagina 306) amb el següent vers :

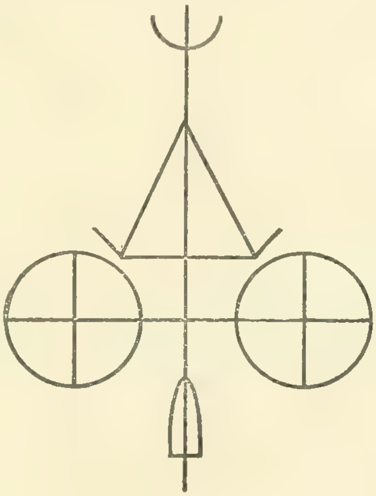

Fig. 3

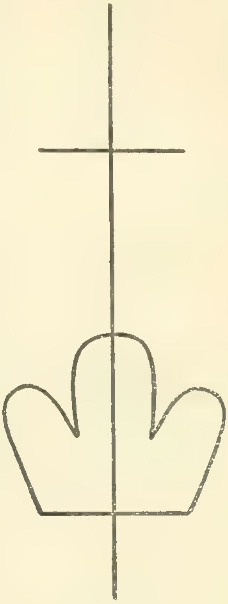

Fig. 4

«Son desigats en servitut de l'acte.»

El total de les poesies d'Auzias March es de 22, però com la major part dels plecs que formen el manuscrits són incomplets, sobre tot el que conté més extrets del nostre poeta, se pot suposar que abans n'hi havien més. Se 'n trobarà l'enumeració en la nostra taula.

S'ha de fer notar que totes aquestes poesies són també en *A*, amb el qual *L* ofereix, com ja veurem, altres semblances.

Aquest cançoner va pertanyer, com *I*, a D. Josep de Vega y de Setmanat y prové de la Biblioteca de D. Marian Aguiló.

§ 12. *M*. Biblioteca de l'Ateneu de Barcelona. Paper. 236 folis. 9 filigranes diferentes. En els folis on són transcrits els extrets d'Auzias March, figuren els nums. 1 y 2. 212 × 142 mm. Escriptura del segle XVe y del XVIe Desde 'l foli 218 endavant se reconeix la segona mà que, al XVI.^{en} segle, va completar 'l manuscrit *D*, y el va millorar en vista de l'edició de 1543.

J. Massó Torrents en dóna una descripció completa en la *Revista de Bibliografia Catalana*, I, 12-67.

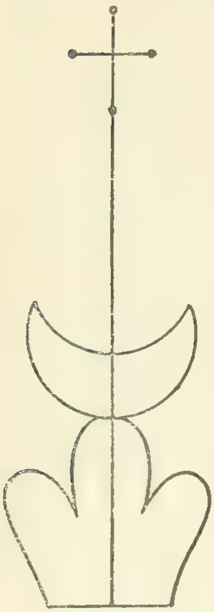

Fig. 1

Conté les 6 poesies següents d'Auzias March:

1. (Foli 73)
«Obra feta per Mossen Auzias March.
Molt e tardat / en descobrir ma falta.»

2. (Foli 146 v.º)
«Esparça. Mossen Auzias March.
Tot laurador / es pagat del jornal.»

3. (Foli 147)
«Sparça. Mossen Auzias March.
Si com lo taur / se va fuy[t] pel desert.»

4. (Foli 147)
«Sparça.
Axí com sell / qui s veu prop de la mort.»

5. (Foli 155)
«Mossen Auzias March. Maldit.
Vos qui sabeu / de la tortra l costum.»

6. (Foli 184)
«Ffeta per Mossen Auzias March.
Si com ricat / no porte bens ab si.»

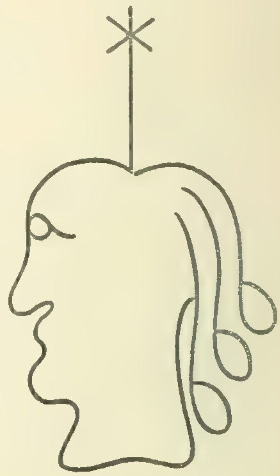

Fig. 2

7. Llegim també en el *Conort* den Francesch Ferrer, al foli 142, la 5.ª estrofa de la poesia *Vos qui sabeu*, començant amb aquest vers:

«Quant hoyreu, alcavota provada.»

Aquest manuscrit, que sembla haver ja sigut consultat a Barcelona, al XVI.ᵉⁿ segle, prové de la biblioteca de D. Miquel Victorià Amer, y va ser adquirit per l'Ateneu fa alguns anys.

§ 13. *N*. Biblioteca de la Societat Hispanica d'America, a Nova York. Paper. 366 pp. Escriptura de la fi del segle XV.ᵉ 270 × 205 mm.

Va ser senyalat, per primera vegada, y descrit per M. R. Foulché-Delbosc en la *Revue Hispanique*, X, 321 y següents.

Per completar aquesta descripció, afegim que varies pagines varen ser cremades en part y després molt habilment reparades. Es així que ·ls primers mots o les primeres silabes de l'estrofa amb que comença la pagina 2 han sigut reconstituïdes a no sabem quina epoca, probablement servint-se d'una edició.

Se troba, quasi per tot, la filigrana núm. 1 [1]; a la p. 348 figura la núm. 2. Remarquem que aquesta pagina, es de la segona de les tres mans que varen colaborar a l'execució del manuscrit, y forma part d'alguns folis manifestament posats a l'indret on són, poc temps abans de la relligadura del manuscrit, es a dir, vers 1903. A més d'això sembla que la classificació primitiva dels folis va ser encara més alterada, si 's judica per l'ordre de les poesies d'Auzias March que difereix, de la p. 158 a la p. 213 exclusivament, de la dels manuscrits més antics.

Fig. 1

Conté 98 poesies d'Auzias March, totes escrites pel primer copista. M. R. Foulché-Delbosc en compta 99, però, per una banda, les dues estrofes del núm. 57 són la repetició de les dues primeres del núm. 52 y la seva tornada pertany, en els millors manuscrits, al núm. 56; per altra banda, l'estrofa que es publicada amb el núm. 76 no es més que l'endreça del núm. 75. En canvi, entre el núm. 28 y el núm. 29, hi ha (p. 57) la poesia *Vengut es temps que sera conegut*, que M. R. Foulché-Delbosc no mencionà, perquè no va precedida del titol usual *Mossen Ausias March*.

Fig. 2

Aquesta copia denota una certa cura exterior; l'escriptura hi es sempre igual, les inicials ornades y lleugerament colorides. Fins sembla, si 's considera 'l conjunt de les lliçons, que va ser feta sobre un bon manuscrit. Hi retrobem algunes particularitats dels antics manuscrits del nostre autor: *pocha, cerquar, calitat, perillossa, vill,* però sense que hi hagi rastre d'un veritable sistema. També la confusió de *a* y de *e* atones s'hi produeix algunes vegades : *l'armita, conaxent.* En fi s'ha de senyalar també l'absencia freqüent del signe abreviatiu de *n* : *cyor* (*cnyor*), *luyar* (*lunyar*), *amat* (*amant*, LVI, 1).

Algunes d'aquestes particularitats semblen lligar molt estretament el manuscrit *N* amb l'original.

Desgraciadament, grosses y nombroses faltes, probablement degudes al

1) Aquesta filigrana es quasi identica al núm. 5 del manuscrit G^3. El Dr. Pertegàs m'ha senyalat aquesta marca de paper l'any 1478 dins les lletres *Comunes del Rey Don Juan 2.º* en l'arxiu del Regne de Valencia.

copista, poc habituat a la llengua catalana, ne disminueixen en gran manera ·l valor. Veus-en aquí algunes : I, 28, *co no* (*com*), 42, *absenna* (*absença*); II, 28, *ars* (*ard*), 38, *doblen* (*doblem*); VIII, 1, *sxants* (*cants*), 7, *podent* (*poden*), 29, *amar* (*amor*), 32, *pus* (*puys*), 34, *de nal mon* (*de dona l mon*); XXI, 28, *Madama* (*Ma dona*); XXX, 16, *a contra si* (*e contra si*), 28, *refferir* (*sofferir*); XXXIII, 1, *denosta* (*desonesta*); LI, 7, *da uos* (*de uos*); LIII, 1, *s'arenca* (*s'arranca*); LIV, 35, *pobres mals* (*aspres mals*); XCIII, 27, *veure* (*veu se*); CVII, 86, *lo gat* (*la got*), 88, *frech* (*fresch*).

El manuscrit *N* va ser comprat per M. Huntington, president de l'*Hispanic Society*, de Nova York, a D. Pere Vindel, llibreter de Madrid, que l'havia adquirit ell mateix algun temps abans, segons diu ell, «en un poblet de Espanya, de persones completament ignorants».

Ens ha sigut impossible de pujar més amunt en l'historia d'aquest manuscrit, però les lliçons absolutament especials a *B K* y a *N* que trobem XX, 1, XXX, 16, LVIII, 43, etc., indiquen prou bé que va ser conegut y utilitzat, en 1541 y 1542, per Pere de Vilasaló.

CAPITOL SEGON

LES EDICIONS

§ 14. Les obres d'Auzias March han fruït, desde ·l XV.^{èn} segle, d'una popularitat bastant gran, ja que ·l marquès de Santillana ·n fa alusió vers 1449, en la seva carta al Conestable de Portugal, y que varies copies ne varen ser fetes en aquella epoca. Encara més : estan quasi sempre en primer terme, y, ocupen sovint la més gran part dels Cançoners de l'epoca. Però aquests diversos reculls no podien ser llegits sinó per un reduït nombre de privilegiats. Per això no devia trigar-se a multiplicar-ne ·ls exemplars imprimint-los, i, es en això que ·s va pensar en la primera meitat del XVI.^{èn} segle, alesores que ·ls doctes, encantats per l'introducció encara recent de l'impremta, s'apressaven de fer reviure ·ls autors dels segles passats.

Edició *a* (1539). Va ser en 1539, a Valencia, on el nostre poeta havia per llarg temps viscut y on havia mort, que va apareixer la primera edició de les seves obres. Havia quedat «famosissimo» seguint l'expressió del seu editor, y per exageració que hi hagi en aquest epitet, per altra part banal, posat al començament de l'obra, se ·n pot concloure que ·ls aficionats, cada dia més escassos a la llengua y a la literatura «llemosina», el tenien encara en gran apreci. Però, més encara que la foscor de les seves idees, el disfavor creixent amb que era tinguda la literatura catalana desde ·l casament de Ferran d'Aragó y d'Isabel la Católica y la reunió amb l'Espanya dels Estats de l'Antiga Corona d'Aragó, feien les estrofes d'Auzias March dificilment abordables als espanyols que no més se servien en rares ocasions de la llengua de llurs avant-passats. Es per això que ·l primer editor de les obres del nostre poeta,

Balthasar de Romaní, les va fer seguir d'una traducció castellana per facilitar-ne la lectura.

Veus-aquí la descripció detallada d'aquesta publicació, que, malgrat ses llacunes, ha estat a la vegada la primera edició y la primera traducció d'Auzias March :

«¶ *Las obras del famosissimo / philosofo y poeta Mossen Osias*[1] *Marco, cauallero Valē / ciano de nacion Catalan / traduzidas por don* Baltasar / de Romaní / *y diuididas en quatro Canticas : es a saber : / Cantica de Amor / Cantica moral / Cātica de muerte / y Cantica spiritual. Dirigidas al excelentissimo señor el duque de Calabria.*

Anno M.D.XXXIX.»

Aquest titol, imprès amb caracters vermells y negres, es precedit de un escut gravat sobre fusta. El tot està envoltat d'un enquadrament gravat sobre fustes, ornat de diversos assumptes.

Abaix de la plana y fòra de l'enquadrament hi han aquests mots : «¶ *Con priuilegio.*»

Segueix (foli I v.º) una epistola endreçada per Balthasar de Romaní [2] a D. Ferran d'Aragó, duc de Calabria, besnét del rei Alfons V[3]. El duc de Calabria, que havia estat virrei de Valencia, de 1526 a 1536, s'havia fet, com el seu besavi Alfons *el Magnanim*, el protector dels literats y de les Arts, y se sab que que, en 1550, va donar al monestir de Sant Miquel dels Reis[4] la seva biblio-

1) Aquesta ortografia del nom de fonts, *Osias* per *Auzias* o *Ausias*, surt de la falsa etimologia d'on el feien provenir, a principis del XVI.ᵉⁿ segle, y no ·s retroba més que en els manuscrits *B D*, posteriors a 1539, y en la reimpressió feta en 1553 de la traducció den Romaní. En sa *Montesa ilustrada*, Samper menciona un tal D. Osias Rotlà, Comanador de Borriana (*cf. S. Francisc. Borgia*, Matriti, 1894, in 8º, p. 412) que vivia en 1537.

Marco, no es més que ·l nom de familia castellanitzat.

2) B. de Romaní era un cavaller valencià, «d'una familia molt antiga y molt nobla». Rodríguez, al qual emmanllevem aquestes noticies *(Bib. val.*, Valencia, 1747, in foli, p. 74), el qualifica de «poeta fecon», però no coneixem d'ell altra cosa que la traducció, l'epístola-dedicatoria en prosa que la precedeix y els versos en honor d'Auzias March que la termenen. Se deia, diu en Rodríguez, Baltasar de Romaní y Lansol. Pot suposar-se que era parent de Frey D. Francisco Lançol de Romaní que fou, en 1533-37, *comendador mayor* de l'ordre de Muntesa, y va tenir relacions amb el duc de Gandía y el duc de Calabria. (Vegi-s *S. Franciscus Borgia*, p. 411 y següents.)

Un exemplar de l'edició Romaní així descrit : «Ausias March traduhit» figura en un inventari dels béns de D. Joan de Borja, tercer duc de Gandía, aixecat el 8 de Març de 1543 (Arxiu d'Osuna, *Gandia*, leg. 566.)

3) Sobre ·ls descendents d'Alfons V y sobre ·ls principals esdeveniments de la vida del duc de Calabria, vegi-s V. Balaguer, *Historia de Cataluña*, VI, 319 y 518.

4) L'inventari d'aquesta donació va esser publicat en la *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos* (1874), t. IV, p. 7 y següents. Cf. A. Morel-Fatio, *Rapport sur une mission philologique à Valence* (extret de la *Bibliothèque de l'Ecole des Chartes*, 1885), p. 5-6.

teca, de la qual una petita part solament ha arribat fins a nosaltres y 's troba a la Biblioteca Universitaria de Valencia.

En la seva Epistola, Romaní comença per elogiar la ciencia y la saviesa, aquestes dues virtuts inseparables, que 's troben en el més alt grau, en el «molt poderós, molt savi, franc y valorós Rey D. Alfons d'Aragó», que, després de la conquesta de Napols, va donar l'exemple de l'amor a les lletres y les ciencies les més obscures, y es portat ben naturalment a fer l'elogi del seu digne hereu, el duc de Calabria, a qui dedica la seva obra. Explica a continuació perquè ha tingut l'idea de traduir Auzias March, y dóna, en fi, sobre la manera com va complir la seva tasca, aquestes noticies interessants :

«*Pues como ya la experiencia del mundo y mi edad me retruxessen en los baxos techos de mi casa, buscando algunos libros en que leyesse, halle entre los otros las moralidades de Osias Marco, cauallero Ualenciano, en verso limosin escritas, y, trabojando* (*sic*) *d'entender sus difficultades, tantas vezes, leyendo lo que dudaua, puse la vista por sus metros que fui mouido a traduzillos en lengua castellana por su mismo estilo. Si por este trabajo alguna merced merezco, sea que vuestra excelencia a los sabios mande corregir mis faltas y a los embidiosos que traduzgan otras obras de Osias Marco que aqui faltan...*»

El text y la traducció van del foli 2 al foli 118 v.º y són disposades de manera que cada estrofa catalana es immediatament seguida d'una estrofa castellana. La primera va sempre precedida del nom *Marco*, la segona del mot *Traduccion.* Com en els antics manuscrits, Romaní marca la cesura després de la quarta silaba accentuada, per trassos verticals, però no elideix mai, adhuc en el text valencià, la vocal final àtona davant de la vocal inicial del mot següent.

Solament quaranta sis poesies han sigut publicades y traduïdes baix el nom de *Capitulos.* Però, faltant aquest titol algunes vegades, dues poesies consecutives semblen fer-ne no més que una, tant més quan totes són sense tornada. Algunes són més incompletes encara, y, s'ha de fer notar que la major part de les estrofes omeses tracten de assumptes relligiosos. Romaní va fins a modificar els versos on figuren els mots *Deu, Paradis,* etc. Se veu ben clar que volia evitar les severitats d'Inquisició.

Va dividir la poesia *Puix que sens tu algu a tu no basta* en dues parts que constitueixen els *Capitulos I* y *III* de la *Cantica Spiritual.* La segona part comença per l'estrofa *Prech-te, Senyor, que m fasses insensible.* Per altra part, el *Capitulo IV* de la *Cantica Spiritual* està format per dues estrofes pertanyents a dues poesies diferentes : la primera a la poesia *Puys me penit, senyal es cert que basta,* la segona a la poesia *La vida's breu e l'art se mostra longa,* de la qual es la darrera desena.

Aquests diversos fragments escollits són classificats baix les quatre rúbriques següents:

1.r *Cantica de Amor* (folis 2-49 v.o);

2.n *Cantica Moral* (folis 50-70);

3.r *Cantica de Muerte* (folis 79-104);

4.t *Cantica Spiritual* (folis 104-118 v.o).

Aquesta divisió, com tampoc l'expressió mateixa de *Cantica*, no són pas d'Auzias March, sinó den Romaní. No trobem ni l'una ni l'altra en els manuscrits anteriors a 1539. La mateixa classificació ha estat adoptada, sigui completament, sigui en part, en alguns manuscrits posteriors y en totes les altres edicions.

L'obra acaba (foli 119) per una poesia del traductor en vers d'*arte mayor*:

«El interprete al autor.

O Marco prudente / preclaro en sciencia,
A quien tol (*corr.* tal) fauor / las Musas prestaron
Que tus lindos versos / morales mostraron
En aspera lengua / muy gran eloquencia!
Delante tus obras / como en tu presencia
Pide la mia / con boz vergonçosa;
Perdones mi lengua / que dio, presumptuosa,
A tus altos metros / tan baxa sentencia.»

Hem vist que en Romaní calificava Auzias March de «philosofo» y en deia de les seves obres «moralidades». Ara parla dels seus «lindos versos morales». Ha estat el primer que va tenir el merit de caracteritzar, com convenia, l'aspecte filosofic y moral de les seves poesies.

En les altres dues estrofes, compara, primer, la seva traducció als nuvols que no poden mai enfosquir completament el sol, es a dir el text, després a la lluna que treu dels raigs solars tota la seva claretat.

Veus-aquí, en fi, el peu d'impremta posat immediatament després sobre 'l verso del mateix foli 119 :

«¶ *Ha sido impressa la presente o / bra en la muy noble ciudad de Ualencia, Por Juan Nauarro. Acabosse / a diez del mes de Março. / Anno M.D.XXXIX.*»

El volum es en foli, imprès en caracters gotics y té 119 folis. La filigrana del paper es una mà oberta ab una estrella al cap d'amunt. L'exemplar de la Biblioteca particular del rei d'Espanya, a Madrid, té 297 × 196 mm. N'existeixen alguns a la Nacional de Madrid, un a l'Escorial. El de la Biblioteca del rei d'Espanya té 'ls marges coberts de notes apreciatives, o més sovint, indicatives, així com : *Mire Vrd. nuestra copla*; *Lea V. S. esta copla notada*

por mi mano, etc., y de fragments de traducció en versos castellans[1].

Un altre exemplar que figura a la Nacional de Madrid baix la signatura 130-6, havia pertanyut a Don Carlos, fill de Felip II, y conté dues *tornades* en català escrites per una mà del XVI.èn segle[2].

Rodríguez[3] menciona una altra edició de 1539 del mateix impressor y del mateix format, que no diferiria de la primera sinó pels caracters següents. L'una seria en caracters gotics y portaria en el titol aquests mots : *Osias Marco, cauallero Ualenciano de nacion catalan*. Es la que acabem de descriure. L'altra, en caracters rodons (*letra ciceroniana*), tindria per titol : «*Las obras de Ausiàs March, Poeta Valenciano, Traduzidas en castellano, de Catalàn Lemosin, Divididas en quatro Canticas, es a saber : Cantica de Amor : Cantica Moral : Cantica de Muerte; y Cantica Espiritual*. En Valencia, por Juan Navarro, 1539. En folio.»

Salvà[4] y altres bibliografs dubten amb raó de l'existencia d'aquesta reimpressió. Cap dels numerosos exemplars de l'edició de 1539 que he vist a Espanya o fòra d'ella, no presenten els caracters que Rodríguez li atribueix. Fòra d'això seria molt extrany, a menys que no hi hagi un frau, que Juan Navarro hagués imprès dues vegades la mateixa obra, en un mateix any, amb caracters diferents.

No hauria en Rodríguez comès alguna confusió? Fem notar, primer, que posseeix, segons diu, l'edició gotica, mentres que no més ha «vist» l'edició ciceroniana. Se pot presumir que descriu aquesta darrera de memoria o copiant-ho de notes preses rapidament. En el titol que cita, no va reproduït cap dels epitets que van generalment lligats al nom del poeta, y, lo que es més singular, ni tant solament el traductor hi es nomenat. En fi, l'expressió «Traduzidas en castellano de catalàn lemosin» es ben incorrecta, o almenys inusitada. Afegim, que ell no parla de l'epistola dedicatoria sinó copiant de l'edició gotica, sense dir-nos si figura o no en l'altra edició.

1) Alguns d'aquests assaigs van precedits dels mots *V. Rodrigo*. Però sembla que aquest exemplar es el que va pertanyer a D. Francisco de Quevedo y sobre 'l qual va dir Eugeni Baret, en *Les Troubadours*, 3.ª edició, 1867, p. 152 : «La bibliothèque du Couvent de S.t Martin de Madrid possède un exemplaire ayant appartenu au célèbre don Francisco de Quevedo, comme le prouvent les notes marginales et les fragments de traduction écrits de la main de Quevedo.»

2) Diversos autors retreuen que 'l Bisbe d'Osma, Honorat Juan, preceptor de Don Carles, llegia y comentava les poesies d'Auzias March an el seu reial deixeble.

3) *Bibliotheca Valentina*, p. 74.

4) Vegi-s *Catálogo de la Biblioteca Salvá*, n.º 272. — Amador de los Ríos (*Hist. crit.*, VI, 125) reprodueix, sense nomenar-lo, l'opinió den Rodríguez y no adueix en favor d'aquesta cap nova prova.

Tot ens porta, doncs, a creure que en Rodríguez va examinar un exemplar incomplet de la reimpressió en caracters «ciceronians» feta a Sevilla, en 1553, de la traducció Romaní, y mencionada, per primera vegada, per Gallardo.

En donarem més endavant una descripció detallada.

§ 15. Ed. *b* (1543). La publicació den Romaní va ser acollida amb favor. Els catalans, encara més que ·ls valencians, varen interessar-se per aquesta poesia escrita en la llur llengua maternal y l'obscuritat de la qual els intrigava.

No va ser llegida enlloc amb més aviditat que a Barcelona. No fent gaire atenció als mots «cavallero valenciano» que acompanyaven el nom del poeta en el titol den Romaní, els barcelonins varen aficionar-se sobre tot a l'expressió «de nacion catalan» que venia immediatament després, y alguns varen acabar per creure que vertaderament havia nascut a Catalunya. En aquella epoca, que ·l record de l'Independencia era encara viu en tots els esperits, va apareixer un xic com un dels joiells de l'antiga Corona d'Aragó.

Se va desitjar coneixer més amplament les seves poesies. Desde 1539 va començar el treball de restitució de la seva obra. En absença del text original, els diversos manuscrits y els reculls, on podien amagar-se algunes d'aquestes composicions, varen ser activament recercats.

En aquesta exhumació pietosa va presidir un home que fou durant llarg temps el Mecenes de les lletres a Barcelona y que havia contribuït, amb el seu pare, a extendre a Espanya ·l gust de la literatura italiana. Era ·l gran almirall de Napols, del qual ja sabem que havia fet compilar dos manuscrits d'Auzias March, y va dirigir, sinó l'execució, almenys la publicació de un tercer. Se deia D. Ferran Folch de Cardona [1] y d'Anglasola, segon duc de Soma [2]

1) La familia dels Cardones se troba sovint citada en l'historia literaria. Alfons de Cardona, que va viure a mitjans del xv.^{èn} segle y fou marquès de Rijoles en 1443, es un dels poetes del *Cancionero* de Constantina. Leonard de Sors fa ·l seu elogi en una poesia del Cançoner de Saragoça, foli 159 v.° (cf. Milà, *Resenya*, 154). Una Leonor de Cardona va esser lloada pel poeta Franci Guerau, en el *Cançoner* de París, foli 100 (Torres Amat, *Dicc. crit.*, p. 301).

2) Don Ferran Folch de Cardona havia heretat del seu pare D. Ramon, primer duc de Soma, almirall y virrei de Napols, no tant sols les seves virtuts militars, sinó també l'amor a les lletres y la seva solicitut intel·ligent pels escriptors. Ja es sabut el gran capità que va esser don Ramon. Desde 1491, el rei Ferran *el Catolic* va recompensar els seus serveis, donant-li ·ls titols y els béns d'Hug Roger de Pallars que havia protestat amb les armes contra l'unió d'Aragó a Castella y defensat valentment les llibertats catalanes (cf. V. Balaguer, *Historia de Cataluña*, VI, 264 y següents). Després va il·lustrar-se en la pacificació d'Italia en 1506-1507, va capitanejar els exercits de la Santa Lliga, formada en 1511 per Venecia, Roma y Espanya, conseguint treure ·ls francesos d'Italia, y desbaratant els venecians que, després de la derrota dels

y comte de Palamós. Nascut en 1521[1], va prendre part a les expedicions guerreres de Carles Quint, y va obtenir, ell també, el titol d'almirall de Napols. Entre ·ls poetes dels quals va afavorir els treballs, se troba Joan Boscà[2] y probablement també Garcilaso de la Vega que degué servir a les seves ordres a Italia y residir a Napols, on va aprendre la metrica italiana. En reconeixença als favors de Cardona, Boscà va dedicar a la seva muller, la duquesa de Soma, el segon llibre de les seves obres, on, abandonant el genre propriament espanyol que regna encara en el primer llibre, pren per models els italians y dóna als seus compatriotes el senyal d'un retorn a l'italianisme. Bé sembla que sigui deguda al duc de Cardona l'impressió postuma de les seves obres, y, encara que ·l privilegi de Carles Quint sigui endreçat a la viuda de Boscà, Doña Ana Giron de Rebolledo, ell sol podia encarregar-se d'aquesta publicació y unir-hi, per un delicat pensament, les principals poesies de Garcilaso de la Vega, el fidel company de Boscà. L'edició[3] va ser acabada el 20 de Març de 1543 per Carles Amorós, les premses del qual devien, alguns mesos més tard, oferir als lletrats un Auzias March més complet y més correcte que ·l den Romaní.

En efecte, dues raons havien determinat a l'almirall de Napols a preparar una nova edició del poeta. D'una part, publicar tot quant ell havia escrit y completar així ·l treball del primer editor; establir, d'una altra part, un text menys alterat y menys defectuós, tals són els dos projectes que havia

francesos, s'havien dirigit contra Espanya. Romeu Lull, un dels més fecons imitadors d'Auzias March, li dedicà una de les seves poesies insertades en el *Jardinet d'Orats*. (Vegi-s Milà, *Resenya*, 188.) Va finar el 10 Març 1523.

1) Sobre la familia dels Cardones, vegi-s *Declaración del arbol de la Generalogia de los Condes de Cardona en el principado de Cataluña*, por Bernardo Joseph Llobet, Barcelona, 1665, p. 40.

2) Hi ha hagut dos poetes del mateix nom de casa y de fonts, tots dos barcelonesos, Erradament se ·ls confon alguna vegada. L'un, «ciutadà de Barcelona», vivia en 1460 y escrigue dos dances en català que ·ns ha conservat el Cançoner de Saragoça (cf. Milà, *Resenya*, 171) y va esser pres per jutge d'una tençó del Cançoner de l'Ateneu Barcelonès descrit per en J. Massó Torrents. Probablement pot atribuir-se an ell l'obra que en Buchon (*Chroniques étrangères*, ed. 1875, XLV) col·loca a continuació del manuscrit den Muntaner, de la Biblioteca Nacional de Madrid, amb aquest titol : J. F. Bosca, *Annals de la ciutat de Barcelona desde l'any 1196 a l'any 1480*. (Consulti-s també, sobre aquests anals, T. Amat, *Dicc. crit.*, 121).—L'altre (1500?-1543) es un dels primers catalans que escrigueren versos castellans y va distingir-se per la reintroducció a Espanya dels ritmes italians. (Vegi-s A. Morel-Fatio, *L'arte mayor et l'hendécasyllabe*, en *Romania*, XXIII, 228.)

3) «Las obras de Boscan y algunas de Garcilasso de la Vega repartidas en quatro / libros. / Cum privilegio imperiali. / Carles Amoros. /» (A la fi :) «Acabaronse de imprimir las obras de Boscã / GarciLasso de la Vega : en Barcelona / en la officina de Carles Amoros / a los xx del mes de Março : Año MDXLIII», in 4.° de 225 f.

concebut tot seguit de la publicació den Romaní y que va tenir el merit de dur a bon terme.

Però, per una modestia que honora aquest gran senyor home de lletres, va abstenir-se, com també en quant a Boscà, d'indicar la part que havia pres en l'elaboració dels textes de 1543 y de 1545, y, es a altres testimoniatges fòra d'ell que s'ha de recorrer per saber quin va ser el seu paper.

Boscà es el primer que, en un passatge remarcable de la dedicatoria del seu segon llibre, com es sabut, endreçada a la muller mateixa den Folch de Cardona, ens ha revelat l'admiració que inspiraven a l'almirall de Napols les obres d'Auzias March recentment publicades, y les copies que 'n va fer fer tot seguit :

«Destos Proençales salieron muchos authores eccelentes Catalanes. De los quales el mas ecelente es Osias March. En loor del qual si yo agora me metiese un poco, no podria tan presto boluer a lo que agora traigo entre las manos. Mas basta para esto el testimonio del *señor almirante* : que despues que vio una vez sus obras, las hizo luego escriuir con mucha diligencia, y tiene el libro dellas por tan familiar, como dizen, que tenia Alexandre el de Homero.»[1]

En 1546, l'autor del manuscrit *E*, Luis Carroz de Vilaragut, diu, en el seu *Prolech,* que les dues edicions de 1543 y 1545 de Barcelona varen ser fetes «per manament del Illustre admirant de Napols, Don Ferrando de Cardona». Una mica més tard, en 1551, l'italià Giraldi senyala, sense nomenar-lo, però l'alusió ja es prou clara, aquest «home ilustre» a qui es deguda la publicació dels poemes d'Auzias, deixats per llarg temps ignorats. Per fi, al començament de l'edició de 1560, l'impressor barceloní Claudi Bornat, en una dedicatoria al mateix Folch de Cardona, té compte de recordar que ·l duc «studios en les coses de la philosophia moral y natural» y «affectionat a ses obres [d'Auzias March]» havia estat impressionat de l'oblit en el qual havien estat tingudes, així com també, de l'insuficiencia de l'edició de 1539, y, havia «manat» que «fossen estampades.» Fa homenatge als esforços que va fer el duc per reparar l'injusticia que havien sofert, y vol, seguint el seu exemple, «continuar la instauracio de les obres de Ausias March», imprimint-les de nou encara més correctament.

Es possible, ara, entreveure l'importancia y la natura de l'obra acomplida per l'almirall de Napols. Dos manuscrits varen ser executats pel seu compte, poc temps després de l'edició den Romaní, l'un *B* en 1541, l'altre *K* en 1542. Tots dos són obra del capellà Pere de Vilasaló, poc habituat, això es prou evi-

1) *Las obras de Boscan*, Barcelona, Carles Amorós, 1543, foli XIX. — La dedicatoria a la duquesa de Soma fou escrita per en Boscà poc temps abans de la seva mort, molt probablement en 1542, segurament després de 1541, data de la primera copia d'Auzias March per en Pere de Vilasaló. Anotem que en Boscà adopta, pel nom del poeta català, l'ortografia den Romaní.

dent, a les subtilitats amoroses, a la psicologia refinada y a la poesia filosofica dels fidels del *Gay Saber*. Sens dubte tenia alguns manuscrits a la vista, però la llur comparació donava devegades ben poca llum sobre alguns passatges, y, aleshores, sense cap respecte pel poeta, sense cap cura de l'exactitut, arreglava les estrofes que no havia pogut comprendre. Tal es, almenys, el defecte més sensible de la primera copia que va fer de les obres d'Auzias March «per servey del Illustre Senyor Almirant de Napols».

L'almirall no va quedar content d'aquell treball hibrid, on se reconeixia massa la mà den Vilasaló, y el pobre escrivent va tenir de començar de cap y de nou 'l seu treball, adaptant-se, aquesta vegada, més amb els textes antics de que disposava, y abandonant-se una mica menys al plaer ignocent de refer les estrofes del poeta.

Pere de Vilasaló reprèn coratjosament la ploma, y, durant una mica més de onze mesos, del 15 de Maig de 1541, al 22 de Abril de 1542, s'escarrassa a constituir un text menys fantasista y susceptible de ser imprès sense arriscar-se de ser noible a la nomenada del poeta favorit del seu senyor. Y, en efecte, constatem menys retocs en *K*, un esforç més seriós y més constant per retrobar no solament l'esperit, sinó encara la lletra d'Auzias March. Però la tasca estava decididament per sobre de les seves forces. No tenia cap de les qualitats necessaries per triar entre les variants que li oferien els diversos reculls consultats. En quant als passatges, dels quals el sentit li escapava y pels quals tots els textes estaven d'acord, els capgirava a fi d'aclarir-los. Els versos de l'autor no eren per aquest capellà paraula d'Evangeli — y gracies en aquests *rifacimenti*, el pensament d'Auzias, ja obscur per ell mateix, era tornat més impenetrable encara. En resum, el duc de Cardona va veure-s obligat de renunciar a utilitzar la nova copia del seu escrivent a qui la bona voluntat ocupava decididament el lloc de l'esperit critic.

En aquesta epoca coloquem la composició del manuscrit *D*, del qual el text es moltissim preferible al den Vilasaló y del qual devia sortir l'edició de 1543. Es, espontaniament o a la demanda del duc de Cardona, que Luis Pedrol, al qual hem atribuït aquest manuscrit, va emprendre la feina de recollir les diverses poesies d'Auzias March «dispersades en molts indrets y quasi perdudes», y de donar un text menys defectuós que 'l dels manuscrits, com ens ho fa saber la súplica de privilegi que endreça a Carles Quint. Se pot suposar que l'idea de publicar les obres completes d'Auzias March li va ser suggerida per en Romaní, y que havia començat a posar-la en execució, quan va entrar en relacions amb l'almirall de Napols. Algunes semblances que havem trobat entre 'l manuscrit *D* y les copies den Vilasaló confirmen aquesta hipotesi y permeten

creure que en Luis Pedrol va tenir a la seva disposició, no tant sols alguns dels textes de que s'havia servit el pacient capellà, sinó encara, almenys per una part del seu treball, els esboços mateixos que havia fet. Solament l'almirall es qui havia pogut confiar-li aquestes copies amb els diversos materials que havia reunit en vista d'una edició, y se 'n pot concloure, sense massa ardidesa, que en Luis Pedrol va treballar a instancies den Folch de Cardona y reemplaçar al seu costat el desgraciat copista del qual havem fet constar els dos fracassos successius. Ultra això, de qualsevol manera que s'interpreti la primera frase que figura al darrera de la demanda de privilegi den Luis Pedrol, que l'almirall de Napols uneix la seva súplica a la seva (*Luis Pedrol supplica lo* [*y*] *ell Almirante de Nápoles*), o, el que es més probable, que anoti senzillament aquesta den Luis Pedrol (*Luis Pedrol supplica lo. Ell Almirante de Nápoles*) abans de trametre-ho al rei, es absolutament segur que no va ser extrany an aquesta requesta, que tenia per objecte, segons nosaltres, la publicació del manuscrit *D*, es a dir, l'edició de 1543 que en deriva directament. Havem vist, en altra banda, que certes atestacions absolutament dignes de credit li atribueixen formalment l'impressió dels textes de 1543 y de 1545.

Es, doncs, a l'almirall de Napols que pertoca l'honor d'haver dirigit, seguint la feliç expressió del seu imitador Claudi Bornat[1], la restauració de les obres d'Auzias March y d'haver fet publicar, després d'algunes temptatives infructuoses y costoses, l'edició de 1543, que es veritablement l'edició *princeps* del nostre poeta y que veus-e-la aquí somariament descrita :

«Les obres / de Mos / sen Av / sias / March *ab vna declara / tio en los marges / de algvns / vocables scvrs.*»

Aquest titol va seguit (foli 1 v.º-3 v.º sense numerar) de la taula alfabetica : el foli 4 sense numerar es blanc.

Vénen tot seguit 172 folis numerats de text formant 22 plecs, dels quals 21, de A a X, són de 8 fulles cada un y el 22.è, que es Y, solament de 4 folis.

El text se continua fins a baix del foli 172, aon llegim : «*Foren Impreses y acabades les obes* (sic) *del / extrenu caualler mossen Ausias March / en la insigne Ciutat de Barcelo / na per mestre Carles amo / ros Prouençal Lany M.D.XL.III. A.* xxii. *del Mes De desembre.*»

El volum es in 4.º y té 176 folis, 4 sense numerar y 172 numerats.

El text comprèn tres divisions : 1.r «Obres de amors»; 2.n «Obres de mort»;

1) ... «He volgut a ymitacio de la de vostra Senyoria continuar la instauracio de les obres de Ausias March, ab ferles nouament estampar en ma casa lo mes correcte que es estat possible : que encara que la Impressio que vostra Senyoria mana fer fos de molt numero»... (Ausias March, *Obres*, Barcelona, 1560, foli III.)

3.r «Obres morals»; però aquesta classificació es solament senyalada pels titols corrents de dalt de les pagines y no té limits ben marcats. En quant a l'ordre de successió de les poesies, es quasi ·l mateix que ·l que ha sigut indicat en el manuscrit *D* per les lletres de l'alfabet.

122 poesies figuren en aquest volum, en llòc de les 127 que ·n conté *D*. Les cinc poesies que manquen són, fòra de la cançó *Ja no esper que si' amat*, oblidada a causa del seu metre poc usat, les que han sigut afegides al manuscrit *D* per una segona mà.

Aquesta mateixa mà ha cobert les pagines de *D* d'anotacions o de correccions adoptades quasi totes per l'editor de 1543. Les unes són «declaracions» marginals de mots obscurs, una mica més nombroses en el manuscrit que en l'imprès, les altres modificacions ortografiques, per exemple l'addició de *h* davant *e* conjunció o *a* verb, per conformar-se sens dubte a les habituts d'alguns manuscrits y també a l'edició de 1531 den Jacme Roig. S'hi troben altres signes de diverses maneres, paraules y estrofes esborrades, traços de separació entre ·ls versos, y altres indicacions evidentment destinades a posar a punt aquesta copia, que ·ls treballadors den Carles Amorós devien tenir segurament a la vista.

Per això hi han entre *D* y *b* algunes diferencies provenint, sigui de faltes d'impressió absolutament evidentes, sigui de males lectures del manuscrit, o en fi de canvis, per cert ben escassos, introduïts, per dir-ho així a ultima hora, en el text den Luis Pedrol.

Tot indica una certa pressa en aquesta publicació, però, tal com està, ens ofereix un dels textes menys alterats del nostre autor. Per això res era tant natural que ·l desig d'acabar aviat l'impressió del manuscrit *D*. L'impremta havia apenes passat el periode del començament, y l'almirall de Napols tenia ansia de fer aprofitar al seu poeta favorit de l'immortalitat que pretenia donar als escriptors.

§ 16. Ed. *c* (1545). L'exit de l'edició precedenta havia sigut tant complet, que dos anys després, dia per dia, va apareixer una reimpressió baix el titol :

«LES OBRES / DEL VALEROS Y EXTRE / NV CAVALLER. VIGIL / Y ELEGANTISSIM PO / *eta Ausias March. Nouament reuistes y estampades ab / gran cura y dili / gencia. Po , sades totes les / declarasions / dels uocables scurs / molt largament en la taula.*»

Aquest titol es seguit d'un fenix gravat sobre fusta que envolta aques-

ta divisa, alusió evidenta a la manera com Auzias March acabava, per dirho així, de reneixer entre les seves cendres : «*Meritament. Renom de Foenix home. Mereix qui feu Les obres d'aquest libre.*» Al dessota hi ha la data M.D.XXXXV.

Al foli ✠ j v.º «Taula y alphabet del present Libre.» Es la taula de les poesies disposada com en *b;* després vénen (foli ✠ iij v.º) les «Taula y alfabet dels vocables scurs», on són agrupats alfabeticament els mots dificils, amb la llur explicació en català y en espanyol, mentres que, en l'edició de 1543, aquesta explicació es posada en el marge y no més en català.

Al final del volum (foli 172 v.º) : «*Foren impreses y acabades les obres del extrenu / cauoller* (sic) *mossen Ausias March en la in / signe Ciutat de Barcelona per Car / les amoros Prouencal en lany / M.D.XXXXV. a.* XXII. *del / mes de Desembre.*»

In 8.º de 4 folis de titol y de taula, més 21 plecs de 8 folis numerats A a X y 4 folis no numerats = 176 folis. Hi ha dos folis numerats 48[1].

Ximeno diu, equivocadament, que aquesta edició es de format in 4.º La menció «novament revistes» no es un titol mentider. El text de 1545 presenta apreciables millores sobre el de 1543. Ultra la diferencia que havem senyalat en la disposició del vocabulari, remarquem la desaparició d'un gran nombre de faltes d'impressió y també algunes modificacions més essencials respecte al text mateix. No 'n citarem més que dos exemples trets de la poesia *Tal so com cell qui pensa que morra.* Se llegeix, al v. 28 de l'edició *b* : *en cas he en crehença,* lliçó defectuosa provinent de la mala lectura per *DF* del nom propri *Eneas,* y *c* restableix amb raó : *Eneas e en crehença.* Així mateix, al v. 32, *b* ofereix, sempre copiant *D, bens* en lloc de *bons,* que 's troba en *c.* Afegim que aquesta darrera edició suprimeix també, d'una manera general, la *h* davant *e* conjunció y *a* verb, que havia sigut reafegida al manuscrit den Pedrol y conservada en l'edició de 1543.

La segona edició completa d'Auzias March deguda, com la primera, al zel y la munificencia de l'almirall de Napols, presenta, doncs, un text una mica més correcte. Però no podia satisfer encara 'ls admiradors del poeta. Moltes obscuritats que s'atribuïen, amb raó o sense, a la restitució encara defectuosa de les seves obres, encara subsistien. També, el treball de reconstrucció de l'edifici, penosament començat baix la direcció del duc de Cardona, no va trigar a ser reprès.

1) L'exemplar *Y.e 3258 Rés.*, de la Biblioteca Nacional de París, porta, en la fulla de guarda del principi : «De los libros de Juan Nicoti. — H. S. I. F. T. G. L. — Ne senza Sfinge ne senza Edippo — G. Nicoti.»

§ 17. Ed. *d* (1555). Menys d'un any després de la darrera publicació den Carles Amorós, Luis Carroz de Vilaragut, batlle de Valencia, emprenia a la demanda de Dona Angela Borja y de Carroz de Vilaragut, una nova edició que no va arribar a ser publicada, però ·l qual original tenim en el manuscrit *E*.

Carroz, o més aviat el seu escrivent H. Figueres, declara, en el seu *Prolech*, que ha utilitzat, per establir el seu text, «molts libres antichs scrits de ma per los contemporals ab lo dit auctor, verifficant y comprobant los uns ab los altres y ab les dos impresions fetes en Barcelona». Afegeix que s'ha esforçat en corretgir «les errors y inadvertencies dels impressors les quals corrompen la excelencia y sentencies de les dites obres» y en constituir un text veridic, «verdadera scripcio». Però, de fet, no ·s va contentar de corretgir, amb l'ajuda dels manuscrits antics, les faltes tipografiques, o altres imperfeccions de les edicions, sinó que va corretgir el text, moltes vegades introduint-hi variants personals, lo més sovint *après coup*, com ho testifiquen nombroses rasquedures.

Si ·l treball den Carroz, ben manifestament destinat a la impressió, no va veure la llum, devia fer molt profit per l'edició de 1555, que diu aquest titol :

«LAS OBRAS DEL POETA MO / *sen Ausias March, corregidas de los errores que / tenian. Sale con ellas el vocabulario de los vo / cablos en ellas contenidos. Dirigidas al Illus / trissimo señor Gonçalo. Fernandez de Cor / doua, Duque de Sesa, y de Terranoua, Con / de de Cabra, Señor de la casa de Vaena, etc.*

Con priuilegio Real.

Tassado en ochenta y cinco marauedis.

Impresso en Valladolid. Año de 1555.»

Aquest titol y les mencions que segueixen ocupen el foli 1. A la part superior hi ha l'escut dels Fernández de Córdoba.

Al foli 276 : «FUE IMPRESSO EL / PRESENTE TRACTADO / *en la muy noble villa de Va / lladolid. Iunto a sant An / dres. En casa de Se / bastian Martinez, impressor. Acabose / de imprimir a / veynte dias / de Febrero / Año de* 1555 *años.*»

In. 8.° de 8 ff. numerats A a LL, més un quadern de 4 folis numerats M M = 276 folis.

El privilegi (foli 2) es datat a Valladolid, 15 de Novembre 1554, y firmat en nom del rei per Francisco de Ledesma. N'extraiem el passatge següent :

«Por quanto por parte de vos Iuan de Resa nuestro capellan nos fue fecha relacion, que vos com diligencia auiades buscado y copilado las obras de Ausias March poeta Español. Y las auiades sacado de exemplares mas verda-

deros que estauan en la impression que de las dichas obras se auia hecho en Barçelona. Y de mas desto por estar las dichas obras enterradas en lengua lemosina, en que l dicho auctor las auia escripto : eran entendidas de pocos (a lo menos Castellanos) les auiades hecho vocabulario, para que por falta de la lengua no las dexassen de entender los que en ellas se quisiessen ocupar...»

Juan de Resa va proposar-se, primer d'arreglar el text del poeta que afecta de nomenar «espanyol», y, amb aquest fi, va cercar y compilar alguns manuscrits, per facilitar, a tothom, fins als catalans, l'inteligencia de la lengua lemosina on són «enterrades» les seves obres.

En l'epistola dedicatoria al duc de Sesa (foli 3 v.º-5 v.º) fa coneixer més llargament les seves intencions, y les raons per les quals s'ha aficionat a Auzias March per propagar-ne la lectura :

«Muy iusta cosa es que entre los auctores que cada dia se rediman y libran de las tinieblas en que el tiempo los ha tenido ascondidos, salga el Eloquentissimo y moral Poeta Mossen Ausias March, Español. Cuyo rescate y libertad, aunque cueste mas trabajo y cuydado que otro alguno, por auer estado en la carcel de la lengua lemosina : de quien tan poca noticia (aun entre los naturales) se tiene, su erudiction y gracia es tanta que paga con muy gran logro el trabajo que por el se padesce. Cuyas perlas no pierden su valor y estima : por estar engastadas en plomo, ya que la materia no aproueche, y se pierda...»

Lo que s'ha de buscar en Auzias March, com en tot altre escriptor, es la seva «doctrina», de la qual els mots no són més que la traducció. Per millor fer-ne comprendre 'l sentit, ha «castigat y esmenat» el text imprès a Barcelona augmentant-lo de algunes poesies o estrofes que hi mancaven y component pels seus futurs lectors un vocabulari, on tots els mots són explicats «ab la major diligencia possible».

Resa fa després un elogi ditirambic del duc Fernández de Córdoba, el qual patronatge serà una recomenació de més a favor del poeta, y acaba per una apreciació de l'obra d'Auzias March, on, seguint Romaní, ensenya que allò que hi ha més remarcable en ell, es el seu ensenyament, lo que pot servir a la educació de l'home. Sense arribar fins a nomenar «tractat» el conjunt de les seves obres, com ho va fer Resa en el peu d'impremta, no s'ha de suscriure menys al seu judici, y reconeixer que estan animades d'un esperit didactic y moral incontestable. Convindria també buscar fins a quin punt se pot, amb el mateix critic, descobrir una inspiració platonica en les Cançons d'amor y aristotelica en les Cançons morals.

Però cedim la paraula a Juan de Resa, més substanciós aquí de lo que sol :

«Nuestro Ausias andara muy estimado entre los lectores, deshecha ya la oscuridad de la lengua con el vocabulario, y la de la mala impression con la diligencia que he puesto en buscar mas enmendados exemplares de donde trasladasse, para que de aqui adelante ande mas libremente y sin sospecha de vicio entre las manos de los doctos. Parescio me gastar tiempo en esto, por comunicar a mi patria vna obra tan prouechosa : llena de preceptos de bien biuir, conuersar y morir : en la cual como en un claro espejo está representada toda la razon de la vida humana. Iunta se con esto estar todo este libro lleno de muy graciosos y elegantes dichos, con mucha hermosura y elegancia. No quiero dezir, pues cada vno lo podra leer, las muchas & muy graues sentencias que mescla, los muy agudos dichos de que vsa, las muy ingeniosas fabulas que introduze, los muchos lugares que de en medio de la philosophia saca, pareciendo a Platon en el Conuiuio de Amor, en los Canticos de amor, y a Aristoteles en los Canticos morales, y a Ciceron, en las Tusculanas questiones, en los Canticos de Muerte, y a otros muy graves auctores, señalandose mas admirablamente de lo que se puede dezir en muy frequentes comparaciones que son luz y ornamento de la obra...»

No es, doncs, treball perdut, oferir així als castellans una lectura tant bona.

Segueix (foli 6) un sonet sovint reproduït den «Jorge de Montemayor al Auctor» que comença :

«Diuino Ausias que con alto buelo
tus versos a las nuues leuantaste...»

Res de més emfatic que aquests versos, on posa Auzias March per damunt d'Homer y de Virgili y el mostra, sol entre 'ls homes, inspirat, no per Minerva y el ros Apol·ló, sinó per l'esperit diví.

Al verso del mateix foli, una breu biografia del poeta, que no es més que un compendi en castellà de la que havem llegit en el *Prolech* den Luis Carroz [1], al començament del manuscrit *E*. Juan de Resa hi reprodueix la interessant equivocació den Luis Carroz sobre la dama cantada per Auzias March, amb aquestas paraules : «Su dama, por quien el tantas y tan excelentes cosas escrivia, se llamo Doña Teresa Bou, natural de Valencia.»

El text, dividit en quatre parts, com el den Romaní, va del foli 7 al foli 215. Aquesta divisió ja tradeix, encara que no 'n faci cap alusió, l'influencia de l'editor-traductor valencià. Una reimpressió de la seva traducció sola acabava de apareixer, en 1553, a Sevilla. Alguns indicis proven que 'l mateix text de 1539

1) Ximeno, *Escritores del reyno de Valencia*, I, 41, ja havia fet constar la semblança de les dues biografies.

no va ser tampoc deixat de banda. Però Juan de Resa, tot conservant la divisió en 4 parts ja adoptada per Romaní, les posa en un altre ordre, y posa els *Cantos de Mort* desprès dels *Cantos Morals*, contrariament també al que fan *b* y *c*. Fòra d'això, per primera vegada, totes les *esparças* són posades a la fi dels *Cantos de Amor* y aquesta disposició serà adoptada per tots els editors posteriors.

Una llista d'*errata* (foli 215 v.º) mostra la cura amb que ha sigut imprès el text.

Vénen desseguida (foli 216) la *tabla* per ordre alfabetic, dos octaves den «Jorge de Montemayor al lector», on l'autor de la *Diana* fa encara un elogi extremat d'Auzias March y del «divi vocabulari» de Juan de Resa, que compara als grans lexicografs Antonio de Lebrija y Calepino:

«Es oro este poema y tan perfecto
que aun mas quel oro fino vale y pesa.
En tus manos esta, lector discreto;
no niegues el valor a tal empresa.
De oy mas sera notorio este secreto,
pues lo ha manifestado Juan de Resa
con su vocabulario tan divino
que yguala con Antonio y Calepino.»

Examinem l'una darrera l'altra, cada una de les dues parts principals de l'obra den Juan de Resa, el text y el vocabulari.

El text es un xic més complet que ·l den Carles Amorós. El nombre de poesies s'eleva a 124, en lloc de 122. Hi ha, doncs, dues poesies noves: 1.ª la *Demanda* d'Auzias March a Na Tecla de Borja *Entrels ulls y les orelles*, seguida de la resposta de Na Tecla; 2.ª la *Resposta* d'Auzias March a una *Demanda* de Mossèn Fenollar començant per *Quant mes amau tant mes amor teniu*, precedida de la demanda den Fenollar y d'una altra resposta den Rodrigo Diez. La primera figurava ja en el manuscrit *D*, però havia sigut abandonada per l'editor de Barcelona. L'altra no ·s troba en cap dels manuscrits coneguts d'Auzias March.

A més, la poesia *Nom pren axi com al petit vaylet* presenta en Resa tota una estrofa nova, els v. 9-16, y la poesia *Lo cinquen peu* acaba amb una tornada que no es ni en els manuscrits ni en les edicions anteriors. Se n'ha de concloure que existia, en 1555, un altre manuscrit de les obres d'Auzias March, que probablement s'ha perdut, y que designarem per 2X. Es d'aquest manuscrit que ·ls compiladors de *BD* devien treure totes les poesies que, solament, entre ·ls manuscrits anteriors a 1543, ens han conservat.

Una altra addició de *d* consisteix en dos estrofes, la 3.ª y la 5.ª de la poesia *Maleyt lo jorn,* omitides per *b c,* però posades en *BDE.*

En canvi, Resa considera, equivocadament, com una poesia independenta y inedita la segona estrofa de la poesia *Qual ser' aquell qui fora si mateix.* Pere de Vilasaló, no comprenent aquesta estrofa, l'havia retocada. Les seves correccions varen passar de *B* a *D* y d'aquí a *bc,* tant bé, que Resa va haver d'escollir entre dos textes, l'un representat pels més antics manuscrits y l'altre per dos manuscrits recents y dues edicions. Preocupat, els adopta tots dos, deixa 'l més antic en l'interior de la poesia y fa de l'altre l'esparça del foli 140: *Yo so molt trist e puch me dir mesqui.*

No s'adona tampoc del doble empleu que la poesia del foli 94 *Yo contrafaç nau en golf perillan* feia amb la fi de la poesia *Sobres dolor m'a tolt l'imaginar.* Aquesta equivocació havia estat ja comesa per *Dbc.*

En fi, lo mateix com *bc,* fa seguir (foli 143) l'esparça *Si com lo taur* de set estrofes y d'una tornada que, de fet, constitueixen una altra poesia. Però havent remarcat que 'l primer vers de la segona estrofa no rimava amb el darrer de la primera, el refà sense adonar-se que destrueix així 'l sistema A BBA seguint el qual estan disposades les altres rimes.

Es cert, per això, que va tenir a les mans alguns manuscrits y que 'ls va utilitzar en proporcions diverses. Es per de prompte al manuscrit *2X* que ha emmanllevat, com acabem de veure, algunes estrofes inedites fins an ell. Però el que ha consultat més que tots els altres y seguit de més aprop es el manuscrit *E*[1]. Ja sabem que li ha copiat la biografia del poeta quasi enterament. Però sobre tot ha adoptat un gran nombre de lliçons particulars a Carroz. Quasi cada vegada que *d* està en desacord amb *bc,* està d'acord amb *E,* fins quan aquest darrer es sol contra tots els manuscrits y les primeres edicions. Se 'n trobaran exemples ben clars XIII, 44, XLIV, 20, LVI, 2-8, CIX, 24, 29, 32. Fòra d'això, remarquem a favor den Resa que abandona sovint les variants propries a *E* y visiblement provinents dels retocs operats per Carroz.

La comparació de *d* amb els altres manuscrits que *E* no dóna pas resultats ben positius. Resa preten haver consultat alguns «exemplares mas verdaderos» que les edicions de Barcelona y hi ha algunes raons per creure que aquests «exemplars» no eren altres que 'ls «cinc originals» coneguts den Montemayor, segons el prefaci de la seva traducció de 1560. Montemayor estava amb relacions amb Juan de Resa abans de 1555, ja que va escriure per ell dues poesies-pre-

1) Ximeno, op. cit., I, 41, ja havia afirmat que la edició den Resa havia estat feta segons el manuscrit den Luis Carroz de Vilaragut.

facis, l'una per l'edició, l'altra pel vocabulari. Se sab també que l'autor de la *Diana* havia sigut agregat com music a la capella ambulant de Felip II, de la qual Juan de Resa era 'l capellà. Res d'extrany, així, que tinguessin a la llur disposició 'ls mateixos manuscrits.

Però les confrontacions a les quals m'he lliurat no m'han proporcionat més que debils indicis de parentiu entre *d*, d'una part, *A* (o *I*), *D*, *G*, d'una altra banda.

La relació de *d* amb *a* es demostrada pels passatges LXXXVIII, 58, XCVIII, 15.

Es inutil demostrar les semblances de *d* amb *bc*, que Resa s'havia proposat abans de tot de corretgir els «errors y inadvertencies» y «les faltes d'imprenta».

En fi, molt poques vegades que en Resa modifiqui 'l text dels manuscrits y de les edicions per introduir-hi lliçons personals. Veus-en-aquí, no obstant, un exemple incontestable, LI, 34, on *d* es sol com tots els altres y remplaça el vers *E conexent vos fall reconexença*, per *E fallint cil Amor es en fallença.*

En resum, les principals fonts a les quals ha acudit Resa són *E b c*. Els altres textes no han servit més que per omplir algunes llacunes, o a comprovar les diferentes lliçons dels reculls precedents.

Un altre caracter de l'edició de 1555 que sorprèn immediatament el lector y contribueix a inspirar-li alguna desconfiança es el nombre considerable de castellanismes que presenta.

Primer, el mot *canto*, posat al començament de les poesies, ens fa extrany y denota un editor poc versat en l'antiga llengua catalana. La lectura del text no fa més que augmentar aquesta impressió desfavorable y ensenya que Resa, malgrat la cura que va posar en instruir-se en les particularitats d'aquesta llengua, n'hi ignorava els caracters distinctius. No hi trobem solament les habituts ortografiques dels castellans : *s* en lloc de *ss* (*pasat*, *asats*, etc.), *c* en lloc de *cc* (*açident*), *ç* en lloc de *c* (*ignoçent* o *inoçent*, *çert*), *n* en lloc de *m* davant les labials *b*, *p* (*menbres*, *enpeny*) etc. ; sinó també formes y mots purament espanyols. L'exemple més curiós es XCII, 243. El poeta espera unir-se ben aviat amb la seva amada en l'altre món, en el més-enllà, *dellà*, y diu *No tardara molt que della mi no vulles*. Juan de Resa, llegint sens dubte *d'ella*, com ho farà més tard l'editor de 1560, transforma 'l darrer membre de la frase y posa *que con ella mi vulles*, oblidant que la conjunció *cum* no ha donat res en català. Altres expressions castellanes, *llames* per *flames*, *jamas* per *james*, etc., hi han lliscat II, 24, LVIII, 33. L'ignorancia de les antigues flexions catalanes es tant manifesta com la dels mots. Emplea sempre *es* (2.ª p. ind. pr. d'*esser*) per *est*, *vi* (=vidi)

per *viu*, etc. En fi, l'influencia del castellà 's fa sentir encara en la no elisió sistematica de totes les vocals que, conforme a la regla absoluta de l'antiga versificació catalana, deurien desapareixer davant d'altres vocals, y Juan de Resa imprimeix, com ja 'u havia fet, però amb menys constancia, Romaní, *se allarga, seria oyda, sino en, que en, de amor*, etc.

El vocabulari que segueix l'edició, té per objecte facilitar a tots aquells que ignorin la llengua «llemosina», y sobre tot als castellans, l'inteligencia de les obres del poeta. Juan de Resa declara, en l'introducció, que ha après la llengua d'alguns lletrats originaris de Valencia, entre 'ls quals deu posar-se, encara que no 'l nomeni, D. Honorat Juan, bisbe d'Osma y preceptor del desgraciat princep D. Carlos. Escolano, Pérez Bayer, y altres historiadors o bibliografs dignes de credit, asseguren que traduia publicament, a la cort de Felip II, les poesies d'Auzias March y n'explicava les dificultats. Fins es probable que hagués ajudat al capellà del rei en la redacció del seu vocabulari, però no s'ha de anar fins a atribuir-li enterament, com ho fan Mayans y Sarmiento [1]. No s'ha tampoc de fer-li honor del Glossari de l'edició de 1560. Veurem que si va ser considerat, desde Escolano, com l'autor de un *Abecedario* de les obres d'Auzias March, es perquè havia anotat els marges del manuscrit de l'Escorial.

Sigui 'l que 's vulgui, Resa reconeix que 'ls seus mestres de Valencia no han pogut revelar-li 'l sentit de tots els termes d'Auzias March, perquè va servir-se «d'expressions provençals que ja no són gaire usades». Fòra d'això, «com parla sovint per metáfores y enigmes» s'ha contentat d'anotar el sentit que dóna a alguns mots, sense tenir compte del que tenen ordinariament.

Aquestes remarques generals van seguides de set regles concernent l'empleu del glossari on s'observen algunes inexactituts, especialment sobre 'l pronom *en* (inde) que Juan de Resa considera sovint com un tascó o un pur ornament y algunes vegades com una negació.

Aquest glossari de la llengua d'Auzias March té 'l merit de ser més complet que 'ls de 1543 y de 1545, però denota una coneixença molt superficial de l'an-

1) Gregorio Mayans, *Orígenes de la lengua española*, 1737, I, 55. — Sarmiento, *Memorias para la historia de la poesia y poetas españoles*, 1775, n.º 857, reprodueix l'opinió den Mayans, sense esmentar-lo. L'autor de la *Noticia de varios autores y obras españolas especialmente de todos los poetas valencianos qual comunicó á D.n Francisco Cerda D.n Juan Antonio Mayans* (Cheltenham, Ms. 8185), diu al foli 67 : «Congetura o apunta malamente n. 857 que el vocabulario de Resa sea de Honorato Joan : el mismo dice que el que lo formó sabia la lengua valenciana a rientas, no por averla mamado, estudiado como Joan Rodrigues, p. 586 (?) Resa era castellano, como el lo dice. Se le conoce.»

tiga llengua catalana. Amb tot y això, ha sigut freqüentment consultat pels autors de diccionaris.

Ha sigut copiat apart, com ens ho fa saber Torres Amat[1], y adhuc a mitjans del XIX.^{èn} segle, reimprès per cura de Josep Tastú[2]. Aquesta reimpressió, de la qual hem trobat alguns exemplars sense enquadernar en els papers del valent catalanista francès, no va ser posada a la venda. Un dels exemplars havia estat anotat en vista del diccionari català-francès que preparava.

§ 18. Ed. *e* (1560). L'edició de Valladolid no era gaire susceptible de satisfer als admiradors catalans del poeta. L'obscuritat del text persistia, malgrat totes les millores més o menys reals de que havia sigut objecte. Ells l'atribuiren més aviat a la manera com havia sigut publicada, que a la natura dels assumptes tractats, tant més ja que havia pres, en el volum de Resa, un deix castellà que ·ls havia de desplaure per força. D'altra part, no contenia cap alusió als esforços de l'almirall de Napols per reconstituir l'original, y un tal oblit necessariament devia semblar-los injuriós. Així ·ls lletrats de Barcelona varen creure-s obligats de donar una nova edició de llur escriptor nacional, y, en 1560, sortia de les premses de Claudi Bornat el petit llibre següent:

«LES OBRES DEL / VALEROS CAVALLER / *y elegantissim poe / ta Ausias March: Ara no / uament ab molta dili / gencia reuistes y or / denades, y de / molts cants / aumentades.*»

Sota d'aquest titol la marca de l'impressor, y al peu la menció: «*Imprimides en Barcelona en casa de Claudi Bornat. 1560.*»

In 8.° de 4 folis preliminars no numerats, 207 folis numerats y 5 folis sense numerar de taula = 216 folis.

Aquest llibre s'obre (foli 1 v.° sense numerar) amb un «Sonet de Pedro Seraphi a la immortalitat de Mossen Ausias March, poeta catala», on el poeta y pintor barcelonès, reprenent la divisa de l'edició de 1545, mostra Auzias March renaixent de les seves cendres com el fenix, y adquirint una fama eternal.

Del foli 2 sense numerar al foli 3 s. n. s'extén l'Epistola dedicatoria «Al illustrissim Senyor Don Ferrando Folch de Cardona... gran Almirant de Napols» firmat *Claudes Bornat impressor.* Però probablement es obra d'Antich Roca[3],

1) *Dicc. crit.* en el art. «Resa (Juan)», se llegeix: «*Vocabolari Castellá-Catalá*». Hay un ejemplar en S. Gerónimo de Hebron.»

2) Vegi-s la nostra *Notice sur la vie et les travaux de J^h Tastu*, p. 32.

3) Cf. T. Amat, *Dicc. crit*, p. 363.

al qual es degut, com ja ·u veurem, el text del nostre poeta imprès per C. Bornat. L'editor s'ha amagat darrera l'impressor per declarar que ha volgut acabar l'obra començada per l'almirall de Napols y mereixer la reconeixença de «aquesta citerior Espanya», es a dir, de Catalunya, que sembla oposar aixís a Castella, fent reimprimir les poesies d'Auzias March. Aquesta reimpressió s'imposa, perquè, malgrat els nombrosos exemplars de les edicions de Barcelona (la de Valladolid no està ni tant sols nomenada), es impossible de satisfer tots els que tenen el viu desig de tenir-les entre llurs mans.

Segueix (foli 3 v.º s. n.) una poesia llatina de Francisco Calza que va ser, segons Torres Amat, professor a l'Universitat de Barcelona, y va colaborar, amb el seu colega Antich Roca, a la publicació d'un lexic llatí-català [1]. En aquests versos «in laudem Ausiae Marci Hispani poetae» compara, una vegada més, el poeta català a Homer y a Virgili. Són més interessants per nosaltres els tres distics del mateix autor en honor d'Antich Roca, on ens fa saber que, havent devingut escassos els exemplars d'Auzias March, Roca ha fet reimprimir les seves obres, després d'haver-les acuradament corretgides, *valde emendata*. Gracies en aquest testimoniatge sabem que l'editor de 1560 va ser Antich Roca, professor de medecina a Barcelona.

El mateix Calza (foli 4 s. n.) canta encara, però aquesta vegada en mals versos catalans, les lloances d'Auzias March, que posa ara per damunt d'Homer, y afegeix que es tant subtil y profond que no ·s comprèn més que un basc o un armenià [2]!

Aquests preliminars de l'edició acaben (foli 4 v.º s. n.) amb dues poesies d'Antich Roca, l'una en llatí, l'altra en català, on se remarquen les mateixes exageracions en l'elogi d'Auzias March que ·l seu amic Calza, però en canvi, una coneixença menys superficial de les seves obres.

Al foli 1, segon titol així concebut : «*Les obres del facvndissim y elegant vigil Poeta : Strenu, e Antiquissim Caualler Ausias March.*»

El text ve després y ·s continua fins al recto del foli 207, que es el darrer numerat. Comprèn el mateix nombre de poesies (124) que l'edició *d*, y hi són posades d'una manera semblant y dividides en les mateixes parts.

Com en l'edició de 1555 trobem una *esparça de amor* (foli 133) que comença amb aquest vers *Yo so molt trist e puch me dir mesqui* y ·s confon amb la segona estrofa de la poesia *Qual ser' aquell qui fora si mateix,* Antich Roca no va ado-

1) *Lexicon latino-catalanum ex Nebrissensi castellano-latino,* Barcelona, 1561.

2) Que ningu hi ha qu'en sa lectura's meta
Que nol judic hom biscahi o hermini,
No l'entenent, trobant-hi cent mil rosas.

nar-se de l'error en que havia caigut el seu predecessor, Juan de Resa, que les ha distingides per primera vegada. Així mateix, no separa, com tampoc les edicions *b c d*, l'estrofa *Si com lo taur* de les estrofes que segueixen que formen una obra apart. Encara més, emmanlleva a *d* la correcció inintelligent del primer vers. Però s'ha adonat el primer de la repetició de les dues darreres estrofes y de la tornada de la poesia XL *Sobresdolor m'a tolt l'imaginar*, en la poesia considerada pera *b c d* com independenta y començant (foli 88 v.º) per *Yo contrafaç nau en golf perillan*. No ha donat número en aquesta darrera y l'ha feta precedir d'aquesta menció : *Lo matex en lo cant Sobres dolor*. XL. De tots aquests fets se ·n pot concloure que Antich Roca va utilitzar l'edició de Juan de Resa, encara que no ·n parla enlloc, y que no existeix entre ·ls dos textes, en lo referent a la disposició de les poesies, cap diferencia important. Si, en la dedicatoria, l'impressor afirma que les ha ordenades d'una manera nova y hi ha fet algunes addicions, *reglant aquelles y ajustant-hi algunes coses que eren estades omeses*, això no es veritat més que amb relació a les edicions anteriors de Barcelona.

En quant al text propriament dit, no més donant una ullada sobre algunes de les lliçons tretes per Juan de Resa del manuscrit *E* y mencionades més amunt, se pot assegurar que va ser constituït amb l'ajuda de l'edició de Valladolid. Totes aquestes lliçons són, en efecte, també en *d c*. Antich Roca torna, per això, algunes vegades a les edicions *b c*, y també, però més rarament, als manuscrits que havia fet executar el duc de Cardona, y, particularment, a *B*. Entre les variants de *c* en relació a *c*, senyalem XXIII, 39, LXXXVIII, 58, XCIV, 20.

Afegim que en Roca va tenir cura de expurgar quasi tots els castellanismes amb els quals Resa havia omplert el seu text y conformar-se quasi enterament a la regla de l'elisió que es constant en Auzias March y els antics poetes catalans.

El final del llibre es ocupat (del foli 207 al foli 3 sens numerar de la fi) per la taula alfabetica de les poesies, y (del foli 3 v.º s. n. abaix del recto del darrer foli) per la «taula y alphabet dels vocables scurs». Aquest glossari no es més que la reimpressió una mica amplificada del que precedeix l'edició de 1545. Cerdà y Rico diu equivocadament que es més copiós que ·l de 1555 y l'atribueix inexactament també, baix fe den Rodríguez[1], a D. Honorat

1) Rodríguez, interpretant malament un passatge on Escolano (*Hist. de Valencia*, llibre X, cap. 29) conta que, pera utilitat dels cortesans que l'escoltaven, Honorat Juan avia compost un abecedari dels mots llemosins desconeguts empleats per Auzias March; conjectura que aquest abecedari es el mateix que ·l de 1560, afegint, no obstant, que mai no l'ha vist.

Juan [1], bisbe d'Osma y preceptor de D. Carlos, fill de Felip II. Ja havem vist que se li ha falsament atribuït el vocabulari de Resa. Es també impossible considerar-lo com autor del glossari de 1560. Aquest darrer es, contrariament a lo que diu Cerdà [2], més curt que ·l vocabulari de 1555. A més, es identic, fòra d'algunes addicions poc nombroses, al de 1545. En fi, l'explicació del mots dificils, no es pas solament en castellà, sinó en català, y algunes vegades també en castellà. Fòra d'això no hi cap raó per admetre que ·l bisbe d'Osma hagués colaborat amb Antich Roca a l'edició de 1560.

Es dificil de creure, no obstant, que Escolano, les noticies del qual han donat origen a les dues falses atribucions de que acabem de parlar, s'hagués enterament equivocat afirmant que ·l bisbe d'Osma havia compost un abecedari dels mots dificils d'Auzias March. Sabem que ·l manuscrit *C*, que es a l'Escorial y va ser executat per ús de l'italià Giraldi, de 1545 a 1551, conté notes explicatives, la major part en castellà, algunes en llatí, amb un petit nombre d'expressions italianes. Res no s'oposa a que aquestes anotacions marginals siguin obra del bisbe d'Osma, nomenat preceptor de D. Carlos en 1554 y mort en 1566. Les freqüents relacions que tenia amb Italia, com ho proven diverses cartes publicades per Cerdà y Rico, permeten comprendre com l'exemplar den Giraldi havia pogut arribar fins a ell, encara més sent gran aficionat als llibres impresos o manuscrits. Se pot suposar que ·l manuscrit *C* va ser de la seva proprietat y que ·l va anotar sigui per ell, sigui pel seu reial deixeble. Es aquest fet, probablement mal conegut o mal explicat, que ha fet creure als uns que havia compost el vocabulari de 1555, als altres el de 1560.

En fi, trobo en les *Memorias de la real Academia de la Historia* (VI, 434) una indicació que dóna encara més possibilitat an aquesta hipotesi. D. Diego Clemencin diu que la biblioteca de D. Honorat Juan «va ajudar a formar y a enriquir la de l'Escorial desde ·l seu començament y durant tot el regnat de Felip II».

L'edició de 1560 ha passat durant molt temps per la millor de totes y ofereix una superioritat real a la de 1555, perquè abandona la major part de les lliçons propries de *E* y adopta preferentment les dels altres manuscrits o de les

1) No s'ha de confondre amb D. Juan de Resa, com erradament creu en F. P. Briz en una nota de la p. IX de la seva edició.

2) *La Diana enamorada por G. Gil Polo, con Notas al canto de Turia*, Madrid, 1802, p. 283 : «Se le atribuye (á D. Honorato) el *Abecedario*, o interpretacion castellana de algunos vocablos obscuros Lemosines, que ocurren en las Poesias de Ausias March, que explicaba al Príncipe, su discípulo.» Més lluny, p. 288, en Cerdà afegeix : «Otro (vocabulario) mas copioso y sin nombre de Autor se halla en la (edicion) de 1560 hecha en Barcelona por Claudio Bornat en 8, que se cree es el de D. Honorato.»

antigues edicions. Però s'hi descobreixen encara masses rastres d'alteracions de totes menes que ·ls editors havien fet sofrir als versos d'Auzias March desde 1539, baix el pretext de fer-los més intelegibles.

En menys de vint-y-un anys, de 1539 a 1560, les obres d'Auzias March havien sigut impresses cinc vegades y se n'havien fet varies traduccions castellanes. Res prova tant l'admiració que havien suscitat, no solament en els països de llengua catalana, sinó encara en tota l'Espanya.

No sembla pas que ·l favor que havia disfrutat el nostre poeta fos de llarga durada, ja que, en més de tres segles, de 1560 a 1864, cap edició no va ser publicada[1]. Durant aquest llarg periode, es encara objecte d'elogis hiperbolics, però no es gaire llegit. Es cert, que alguns emprenen de millorar el text, de traduir-lo, o fins de comentar-lo, però cap no pot arribar vertaderament a despertar la curiositat dels lletrats. S'ha de cercar la raó d'aquesta indiferencia, no solament en el poc gust que ·s té, desde mitjans del XVI.èn segle, per les subtilitats y l'afectació del *Gay saber*, sinó encara y sobre tot en la decadencia de la llengua maternal. Als XVII.èn y XVIII.èn segles, Valencia y Barcelona obliden el «llemosí», que, baix l'influencia del castellà, perd de més en més la seva originalitat. Els vells mots d'origen provençal desapareixen per fer lloc a termes castellans, als quals se contenten de donar una forma catalana. Va essent de més en més dificil la lectura del textes antics, y veus-aquí perquè no ·s publiquen més les poesies d'Auzias.

§ 19. Ed. *I* (1864). Al XIX.èn segle solament cessa aquest abandó. Sota l'influencia del desvetllament de l'esperit particularista y provincial, se produeix primer a Barcelona, després a Valencia, una renaixença literaria, y un retorn al vell llenguatge, que devia, tot naturalment, portar l'atenció vers l'autor dels *Cants d'Amor*. Se ·l celebra primer, sense coneixe-l ben bé, en les solemnitats del Jochs Florals recentment restaurats, després ve l'idea de llegir-lo, y, com que no quedaven més que pocs exemplars de les edicions del segle XVI.è, se decideix publicar-ne una de nova, baix el titol següent:

«AUSIAS MARCH, *Obras de aquest poeta publicadas, tenint al devant las edicions de* 1543, 1545, 1555 y 1560, per FRANCESCH PELAYO BRIZ, *acompanyadas de la vida del poeta, escrita per Diego de Fuentes, de una mostra de la tra-*

1) Una sola edició, acompanyada d'una traducció, va esser preparada en el XVII.èn segle, però no va imprimir-se, y el manuscrit, del qual parlem més avall, no sembla haver arribat fins a nosaltres.

ducció castellana que d'ellas feu lo poeta Jordi de Montemayor y del vocabulari que, pera aclarir lo original, publicá Joan de Ressa. — Barcelona : *En la llibreteria de E. Ferrando Roca. Any de gracia de* 1864.» In 8º de XXVI-318 pp. y 1 full de taula y d'errata.

Aquesta edició, dedicada a la Diputació Provincial de Barcelona, de la qual un dels principals membres era ·l poeta y historiador Victor Balaguer, reprodueix en el començament un sonet «Al lector» de Marcos Dorantes y una «Vida del poeta» de Diego de Fuentes. Parlarem més tard d'aquests fragments extrets l'un y l'altre de la traducció Montemayor de 1579. Vénen després una biografia treta del «Parnas de ingenis catalans», y quasi enterament copiada den Cerdà y Rico, y la major part de les poesies llatines, castellanes o catalanes, que celebren els merits d'Auzias March al començament de les edicions y traduccions anteriors. En fi, sota ·l titol de «*A Ausias March : Homenatge y tribut*» un llarg poema den Victor Balaguer, «que va endur-sen l'englantina d'or als Jochs Florals de Valencia de 1859» clou dignament, amb un desbordament d'entusiasme, aquesta serie de poesies laudatories.

Després del text del poeta, ve (p. 261-294) la traducció de Montemayor de trenta poesies. La darrera es l'*esparça* que no més figura en *d e* y comença per *Yo so molt trist e puch me dir mesqui.*

Pelayo Briz publica en fi (p. 295-318) les dues octaves de Montemayor que serveixen de prefaci al Vocabulari de Resa, un extret de les regles relatives al seu ús y el mateix vocabulari una mica reduït.

Les poesies són dividides en quatre parts, com en les edicions de 1555 y 1560, però ·ls *Cants de Mort* precedeixen als *Cants Morals,* d'acord a l' ordre ja seguit per *b c.* En Briz, per això, se separa de tots els seus antecessors, posant al final de cada una de aquestes divisions els *estramps* que s'hi refereixen.

Les tres primeres parts van seguides de notes on són citades algunes variants y explicats alguns termes.

El text mateix ha sigut constituït, com ho anuncía Pelayo Briz en el titol amb l'ajuda de les edicions *b c d e,* però molt sovint, se posa a reproduir la de Valladolid, copiant aquí y allà algunes de les modificacions de 1560, y dóna en nota, sobre tot copiant *c,* un petit nombre de lliçons particulars a *b c.* Algunes vegades, però rarament, inserta en el text propriament dit les lliçons de *b c,* y remet al final les diferencies més importants que troba en *d e.* Aquesta tria entre les diverses variants es feta d'altra part capriciosament, sense cap regla critica, y forma un text encara més heteroclit que ·ls precedents.

Un altre defecte, més greu, consisteix en els canvis conscients o inconscients que ·l nou editor introdueix ell mateix en el text. Veus-aquí, presa a

l'etzar, una de les poesies publicades per ell, amb l'indicació de les novetats que presenta ·l seu text en relació als quatre precedents:

CLAR ES E MOLT A TOTS LOS AMADORS (n.º LXIX de la nostra edició):

v. 3.	no n'es huy conegut,	Ed. *Briz:*	no es huy conegut, Ed. *b c d e.*
4.	de haber	»	d'hauer, *b c;* d'auer, *d e.*
6.	persuassions	»	persuasions, *b c d e.*
7.	orellas	»	orelles »
8.	disent	»	dient »
25.	axis	»	axi »
27.	o en mar	»	n'en mar »
28.	e 'ls	»	y ells *b;* y els *c;* y lls *d e.*
30.	jo crido	»	yo crit *b c d e.*
31.	aquesta es por	»	aquestas por, *b c d e.*
46.	mes	»	mas »
49.	pensa esta	»	pensa 'sta »
50.	execusió	»	execucio »
56.	fa corre	»	acorre »
63.	degrá haver	»	degrauer »
64.	degra anar	»	degranar »

Se pot jutjar, per aquesta mostra, de les incorreccions o senzillament de les distraccions y modificacions inutils que omplen el text den Briz.

En lo referent a la versificació, com se veu, adopta generalment el principi de la no elisió de les vocals atones ja seguit per Resa y més conforme als costums de la nostra epoca. L'ortografia es també, lo més sovint, la den Resa, amb algunes lleugeres variacions, tals com *jo* en lloc de *yo*, *execusió* per *execucio*, etc.

En fi l'accentuació, que es quasi totalment absenta dels manuscrits y dels impresos del XVI.èn segle, es aquí regularment posada segons les regles usades a Espanya en el segle XIX.è.

Malgrat els esforços reals, però intermitents, que ·s troben en el treball den Briz, l'edició de 1864 es encara més insuficient que les que pretenia millorar, fent-ne, per dir-ho així, la sintesi. Ens allunya més del text original y presenta un més gran nombre de faltes de tota mena.

§ 20. Ed. *g* (1884). Més incorrecta y més insuficient encara es la que va ser publicada, vint anys més tard, amb el titol:

«OBRAS DEL POETA VALENCIÁ AUSIAS MARCH, *publicadas tenint al devant las edicions de* 1539, 1545, 1555 *y* 1560 *per* FRANCESCH FAYOS Y AN-

TONY... *acompanyadas d'un prólech.* Barcelona, *Joan Roca y Bros.* 1884.» In 8.º de 285 pp. y 1 fulla de taula.

Aquesta edició es dedicada «A lo Rat-Penat, Societat d'Amadors de les glories de Valencia y son antich realme.» La dedicatoria va seguida d'una carta en la qual el president y el secretari del Rat-Penat donen les gracies a D. Francesc Fayos y Antony, membre corresponent, de la seva delicada atenció, proclamant la seva «competencia» y el «senyalat servici» que ha fet a la literatura valenciana publicant una nova edició d'Auzias March.

Ve tot seguit el «Prólech», estudi biografic y literari firmat per Francesc Fayos y Antony, però on són amplement utilitzats els treballs de Ferrer y Bigné y de Quadrado.

D. J. Massó Torrents ha provat [1], en un article molt documentat de l'antiga revista catalana *L'Avens*, que D. Fr. Fayos «va copiar servilment» 1.r l'edició den Briz; 2.n l'estudi den Quadrado sobre Auzias March publicat per primera vegada, en 1841, en la *Revista de Madrid*, y reproduït en 1875 en el *Museo Balear*, y 3.r lo que es més sorprenent encara, la dedicatoria al Rat-Penat.

Lo que perteneix vertaderament a D. Fr. Fayos en aquesta detestable edició, són les faltes grosseres que l'omplen, y algunes de les quals proven, en veritat, que no 's va prendre solament la pena de corretgir les proves.

§ 21. Ed. *h* (1888). Molt millor es l'edició següent :

«LES OBRES *del valeros cavaller y elegantíssim poeta* AUSIAS MARCH. *Ara novament ab molta diligencia revistes y ordenades segons les més correctes edicions antigues.* Barcelona. *F. Giró.* 1888.» A la fi : «*A inmortalitat del facundo Ausías March y á honor de la antiga llengua catalana, fou acabada d'estampar la present obra, á despeses de N'Antoni Bulbena y Tusell, en la ciutat de Barcelona. Diada del gloriós cavaller Sant Jordi, patró de Catalunya. Any* M.DCCC.LXXXVIIJ.»

In 4.º de 254 pp. y 1 fulla de taula y d'errades. Les primeres pagines reprodueixen els sonets coneguts de Marcos Dorantes, Fr. Celsa, Antich Roca, Montemayor y Pere Seraphi. La classificació de les poesies es la mateixa que la den Briz. Però 'l text es copiat de l'edició de 1560, fòra algunes lleugeres modificacions degudes a Pelayo Briz. Hem de reconeixer per això que la puntuació hi es també considerablement millorada.

1) *L'Avens*, Oct. Des. 1884, pp. 623-627.

§ 22. Ed. *i* (1909). «LES OBRES *del* VALEROS CAVALLER *y elegantíssim poeta* AUSIAS MARCH. *Ara per quarta vegada estampades, durant lo gloriós Renaximent de les lletres catalanes. Revistes e ordenades molt diligentment e curosa.* Barcelona, *Biblioteca Classica Catalana,* 1908-1909.» In 4.º de 438 pp. + 8 sense numerar.

Aquesta edició anonima es de Mossèn Jaume Barrera. Segueix el mateix ordre que la precedent y no se 'n diferencía més que per una puntuació més completa, però no més que en les primeres poesies. A les *Demandes* y *Respostes* l'editor ha afegit la *Demanda a Joan Moreno* impresa per primer cop per D. J. Massó Torrents. Però 's distingeix principalment dels seus predecessors per la publicació, després de les poesies tradicionals, de tres altres composicions que D. J. Massó Torrents ja havia donat a coneixer. Les dues primeres *Adeu siau, vos, mon delit, — A mi acorda un dictat* (CXXVII y CXXVIII de la nostra edició) són calificades per ell de «dubtoses», encara que s'hi pugui trobar facilment, com ja 'u havem demostrat [1], l'exposició popular feta pel poeta, a la fi de la seva vida, de la major part de les seves idees morals y filosofiques. Segueixen la poesia *Ya no esper que sia amat* (XII), y, lo que es inesperat, un «Sonet castellà d'Ausias March», començant per :

«Quando las gentes todas ban buscando.»

J. Massó Torrents, que havia insertat primer, en una de les seves noticies [2], aquesta parafrasi castellana del començament de la cançó *Colguen les gents ab alegria festes* (XIII), havia evitat d'atribuir-la a Auzias March. Mossèn Jaume Barrera es menys prudent, y fa així comentar Auzias March per ell mateix, en un sonet espanyol molt elegant, que emana, en realitat, de D. Diego Hurtado de Mendoza [3].

L'última part del llibre comprèn una taula sota 'l titol de *Rubriques,* un *Glosari,* un hom se sorprèn, després de tot lo que ha sigut publicat sobre la patria y la vida del nostre poeta, de llegir, al mot *Valencià,* una interpretació singularment tendenciosa «qui 's trova bé, en bona sanitat de cos, sa, sans» destinada a demostrar, com ja 'u havia fet sense cap fonament en Sebastià Farnès [4], que Auzias March en les seves obres [5] no parlava de Valencia. Que

1) *Romania*, XXXVI, 220.

2) *Manuscritos Catalanes de la Biblioteca de S. M.*, p. 33.

3) Vegi-s el sonet XLI en les *Obras poéticas* de D. Diego Hurtado de Mendoza, Madrid, 1877, in 8º, p. 28.

4) *D'Act d'allà*, en la revista *Lo Pensament*, n.º 17 (26 d'Agost de 1900), p. 138.

5) CXII, 9; CXX, 79.

ha de dir-se també de la seva explicació del mot *tirant* (CXII, 301) on veu, seguint a Juan de Resa, un nom propri, el famós «Tirant lo Blanch» ell mateix, al qual Auzias March no podia fer alusió perquè les seves ventures imaginaries no varen ser contades sinó a les darreries del segle XV.è? Aquest anacronisme era possible en el XV.èn segle, ja no 'u es a la nostra epoca.

Se veu prou bé per aquests exemples, que Mossèn Jaume Barrera està lluny d'haver llegit totes les publicacions que cita en la seva *Nota Bibliografica* y en ses *Notes per una bibliografia bio-critica d'Ausias March,* amb les quals dóna fi al seu treball.

Aquesta edició, empresa temps després que l'«Institut d'Estudis Catalans» havia anunciat l'impressió d'un text critic d'Auzias March, prova certament una gran bona voluntat, però massa precipitació. No 's pot dir que 'l poeta valencià hi hagi guanyat gaire.

En resum, les poesies d'Auzias March han sigut impreses nou vegades. L'examen que hem fet de cada una de aquestes edicions, ens ha demostrat que solament les cinc primeres han sigut publicades en vista dels manuscrits. Les altres no són més que copies — devegades molt dolentes — de les edicions antigues.

Fins a quin punt podran servir per la constitució del text?

Es clar que devem allunyar resoltament les darreres *f g h i*, en virtut d'aquest principi, que una copia de la qual se posseeix l'original, no té cap valor. Sembla que deuria ser lo mateix de les altres edicions, fòra *a*. Tenim en efecte 'l manuscrit prototip de *b*. D'altra part, *c* es una copia de *b*. Però ni l'una ni l'altra d'aquestes edicions no reprodueixen purament y senzillament el manuscrit *D*. Cada una d'elles posa al text, del qual se deriven, modificacions begudes en altres fonts. Serà, doncs, necessari de tenir-ne compte.

En allò que 's refereix a les altres edicions, *d* ha utilitzat principalment *E* y *a b c*; però ofereix també algunes addicions que deuen provenir d'un manuscrit perdut 2*X* y de lliçons que 's troben en manuscrits coneguts, altres que 'ls precedents.

El cas no sembla ser el mateix per *e* que no presenta res de nou. Però a més de que, igual que les primeres, fa referencia als manuscrits, y quasi adquireix d'aquest fet l'importancia d'un original, presenta ordinariament una tria molt judiciosa entre les variants de *b c* y les de *d*. Es un concurs del qual fóra un error prescindir-ne.

CAPITOL TERÇ

LES TRADUCCIONS

§ 23. Traducció castellana Romaní (1539). La primera traducció castellana de les obres d'Auzias March es la den Romaní, que segueix el text estrofa per estrofa. Havem donat més amunt una descripció detallada d'aquesta publicació que va ser la primera en fer coneixer una part de les poesies del nostre autor. La traducció es en versos endecasilabs y s'esforça en calcar l'estrofa catalana conservant-ne totes les disposicions ritmiques. Però una tal traducció havia de ser infidel y no ofereix gaire socors per la comprensió del text.

Algú va pretendre que s'havien fet dues edicions d'aquesta traducció, en el mateix any, en caracters diferents. He demostrat que s'ha d'allunyar aquesta hipotesi d'una reimpressió, pel mateix impressor, en un tant curt espai de temps. Es impossible, per altra part, admetre una imitació que hauria sigut ben grossera y de la qual seria extrany que no 'n quedés cap exemplar. Crec més aviat que Rodríguez, a qui 's deu, com ja ho hem vist, aquesta equivocació, va confondre l'edició de 1539 amb la següent:

§ 24. Traducció castellana Romaní (1553). «*Las obras del fa / mosisimo Philosopho y / poeta Mossen* Osias Mar / co *cauallero Ualenciano / de nacion Catalan* : *traduzidos* (sic) *por don* Balta / sar de Romani : *diuididas / en quatro canticas, es a saber,* Cantica de Amor, / Cantica Moral, Cantica / de Muerte y Cantica Spi / ritual. *Dirigidas al excelentissimo señor el duque de Calabria.* M.D.L.iij.»

Aquest titol, tancat dintre un marc, es imprès en caracters gotics vermells y negres. Els mots en caracters rodons en la nostra transcripció són en vermell en l'original.

Es un volum in 8.º sense foliar, format per 100 fulles en quaderns numerats de *a* a *n*. L'exemplar, n.º 1033, de la Biblioteca Nacional de Madrid, el sol que jo he vist, mesura 147 × 95 mm. y no té filigrana.

El foli 2 es ocupat per l'«Epistola de don Baltasar de Romani al excelentissimo señor el duque de Calabria», que no 's distingeix de la de 1539 més que per petits detalls ortografics : *hirviendo* en lloc de *hiuiendo; leerla, traduzirlos, traduzcan,* en lloc de *lehella, traduzillos, traduzgan.*

La traducció es sola, sense 'l text català, y va del foli 3 al foli 99 exclusiu. Comprèn el mateix nombre de poesies que l'edició de 1539, semblantment posades y traduïdes. Però 'ls caracters són d'una forma intermediaria entre 'ls caracters gotics y els elzevirians — excepte pels titols com *Capitulo, Cantica,* etcetera, que són en veritable elzevir.

El foli 99 conté, a sota 'l titol *El interprete al auctor*, la poesia den Romaní «O Marco prudente», etc.

Per ultim, el peu d'impremta (foli 100 r.º) : «*Impresso en Seuilla por Ioã / Canalla. Acabose a do / ze dias del mes de Enero, de mill e / quinientos y / cinquēta / y tres / años.*»

L'examen d'aquesta reimpressió, que no ha sigut senyalada, que jo sapiga, més que per Gallardo [1], permet resoldre definitivament el petit problema bibliografic plantejat per Rodríguez y Cerdà. S'ha de remarcar, en efecte, que no mencionen ni l'un ni l'altre aquesta publicació de 1553 : no haurien per això deixat de descriure-la, si n'haguessin sabut l'existencia. No tenim aquí, fòra de les raons que ja he donat, una prova ben suficient de l'error que varen cometre? Rodríguez, ho repeteixo, y Cerdà no ha fet probablement sinó reproduir la seva observació, va fullejar depressa un exemplar, potser incomplet, de l'edició de 1553, y, no havent-lo pogut confrontar amb l'edició de 1539, va creure, a conseqüencia de les semblances que presenta amb aquesta darrera, que constituïa una reimpressió feta 'l mateix any, pel mateix editor, amb caracters diferents. El fet de que no va tenir entre les mans més que un exemplar mutilat, que, per l'absencia de *peu d'impremta*, el va poder menar an aquesta conclusió, es encara més probable desde 'l moment que 'l nom de l'editor no 's troba fins a la fi, en l'una y en l'altra edició.

1) *Ensayo de una biblioteca española de libros raros y curiosos*, III, 633, (n.º 2912). L'exemplar descrit per Gallardo pertanyia a Gayangos.

La traducció Romaní no va ser reimpresa més enllà de 1553, almenys tota sencera. Oferia dos defectes que no varen trigar gaire a fer-la oblidar. Era primer, el petit nombre de poesies que hi estava representat, una terça part apenes de l'obra total, y tot naturalment devia voler-se esser més complet, seguint l'expressió del mateix Romaní. Altrament, el sistema de traducció que havia adoptat y el seu desig d'imitar el ritme y adhuc l'entrellaçament de rimes, el condemnaven a no fer passar al castellà més que una feble porció de les idees de l'autor.

§ 25. Traducció Castellana Montemayor (1560). Es per això que aprofitant els esforços que havia fet el seu amic Juan de Resa[1] per millorar el text, en 1555, y potser també a invitació del duc de Sessa a qui aquesta edició havia sigut dedicada, y que, d'altra part, acabava d'acceptar l'homenatge del seu *Segundo Cancionero*[2], Jordi de Montemayor se decideix a traduir de nou les estrofes del poeta valencià, començant per les cançons d'amor :

«Primera / parte de / las obras *del excellentissimo Poëta y Philosopho mossen / Ausias : March cavallero Valenciano. / Traduzidas de lengua Lemosina en castellano por Iorge de / Montemayor y dirigidas al muy magnifico señor mossen / Simon Ros.*»

A sota d'aquest titol, l'escut de l'impressor amb la divisa *Ne quid nimis* en el *cartouche* que l'envolta, y, a baix de la pagina : «*Impresso en Valencia, en casa de Ioan Mey.* 1560.» — In 8.º de 4 fulles prel. sense numerar. 150 folis y 2 folis no numerats de taula.

He reconstituït aquí dalt la primera pagina del llibre, ajudant-me de les indicacions den Salvà[3] (N.º 721) y de l'exemplar IV.X.11 de la Biblioteca de l'Escorial. Són els unics exemplars que coneixem d'aquesta edició *princeps* de la traducció Montemayor.

Aquests dos exemplars són tots dos incomplets. En el den Salvà falta tot el primer full que ha sigut reemplaçat per una copia manuscrita del titol, sense escut, ni lloc, ni data. La primera fulla de l'exemplar de l'Escorial no es més que mutilada y la part inferior que subsisteix comprèn l'escut, el lloc y la data.

1) Se sab que Juan de Resa era capellà de Felip II i que Montemayor fou agregat, en qualitat de music, a la capella ambulant del princep d'Espanya, més tard Felip II. Cf. Ticknor, trad. Magnabal, III, 121.

2) *Segundo Cancionero de / George de Montemayor. Dirigido al illustrissimo Señor Gonçalo Fernandez de Cordoba, Duque de Sessa, y de Terranova, Marques de Bitonto, conde de Cabra, Señor de Vaena.* En Anvers, 1558, in 12.º (Catalogue de la Bibl. Heredia, París, 1892, II, n.º 1895.)

3) *Catálogo de la Biblioteca de Salvá*, Valencia, 1872, 2 volums in 8.º

Alguns indicis havien ja permès a Salvà el dir que aquesta traducció havia sigut impresa a Valencia envers 1560 per Juan Mey. L'exemplar de l'Escorial, que hem tingut entre les mans, confirma enterament les conjectures del distingit bibliofil valencià.

Al foli 2 no numerat hi ha l'epistola dedicatoria en la qual Montemayor declara que s'ha esforçat de donar a l'estil de la seva traducció tota l'elevació de l'original, *no menos alto hauia de ser el estylo de la traducion de lo que es el del original.* Y afegeix que ha consagrat molt temps en aquest treball així com a la recerca de certs secrets que l'autor havia reservat a més elevats esperits, *yo he gastado muchos dias en el, y mucho tiempo en informarme de algunos secretos que el autor dexo reservados a mejores ingenios que el mio.*

El prefaci «Al lector» del foli 3 mereix ser reproduït per les noticies que Montemayor ens dóna respecte la seva obra; d'altra part mai ha sigut reimpresa. «La segunda parte deste libro dexe de traduzir hasta ver como contenta la primera, en la qual tambien dexe algunas estanças, porque el autor hablo en ella con mas libertad de lo que aora se usa : cinco originales he visto deste Pöeta, y algunos differen en la letra de ciertas estanças, por donde la sentencia quedaua confussa en algo. Yo me he llegado mas al que hizo tresladar el señor don Luis Carroz Bayle general desta ciudad : porque segun todos los affirman, el lo entendio mejor que ninguno de los nuestros tiempos. Yo he hecho en la traduccion todo quanto a mi parescer puede suffrir se en traducion de un verso en otro. Quien otra cosa le paresciere, tome la pluma, y calle la lengua, que ay le queda en que poder mostrar su ingenio.»

El verso del mateix foli conté un sonet de «Micer Christoval Pillicer (sic) al interprete». Dos altres sonets omplen el foli 4 no numerat, l'un de «un cavaller valenciano a Iorge de Montemayor», l'altre, que figura ja en l'edició de 1555 y que ja havem analitzat, de «Iorge de Monte Mayor a mossen Ausias March».

Al foli 1 numerat, immediatament després del titol interior : «*Las obras del Excelentissimo Poëta Mossen Ausias March cauallero Valenciano, traduzidas de Lemosin en Castellano por Iorge de Montemayor*», comença la traducció castellana, sense ·l text.

Comprèn de primer (del foli 1 al foli 139 v.º) 90 sobre 93 de les cançons d'amor de l'edició de 1555, disposades devegades en un ordre un xic diferent. Les que ha deixat de traduir són :

«Maleyt lo jorn que m fon donada vida...
—Qui ser' aquell qui en amor contemple...
—Vos qui sabeu de la tortra l costum...»

Montemayor les va ometre, així com també un gran nombre d'estrofes

y *tornadas*, perquè, com ja ·u diu en el seu prefaci, «el autor hablo en ellas con mas libertad de lo que aora se usa».

Ve després la traducció de sis *esparças*, de les quals la sisena *Yo so molt trist e puch me dir mesqui*, figura, per primera vegada, com ja s'ha vist, en l'edició de 1555.

En fi, se llegeix (foli 141 v.º) la «Pregunta hecha por Mossen Ausias March a la señora Vcleta de Borja, sobrina del Padre Sancto», seguida de la «Respuesta de la dicha señora».

El volum acaba per tres composicions de Montemayor. Les dues primeres (foli 144 v.º) «Syreno a Rosenio Epistola» y (foli 145 v.º) «Rosenio a Syreno Epistola», són, per dir-ho així, dos fragments de la *Diana Enamorada*. Dos dels heròis de la seva novela pastoral, Syreno y Rosenio, se comuniquen llurs opinions sobre l'amor, sota la forma de lletres. Rosenio, que ha rebut del pastor Syreno [1] les poesies d'Auzias March, li respon :

«Tomado he gran licencia en responderte :
el gran Ausias recibo, y te prometo
de no dexar jamas su compañia :
en el pretendo yo hallar consuelo
si a caso puede hauello en tanto daño.»

La tercera obra de Montemayor es (foli 147 v.º) un sonet «Contra el tiempo».

La taula, que ocupa els dos folis sense numerar de la fi, comença per la següent declaració :

«*Tabla de los Cantos contenidos en este libro, donde deue aduertir el que quisiere cotejar la traduzion con el original que si en alguna estança la sentencia diffiere, ha de passar a la otra, por que aquella se haura dexado de traduzir por las causas dichas en el Prologo de este libro.*»

El número de les poesies traduïdes per Montemayor es de 97. Són poc més o menys totes aquelles, que, en l'edició de Resa, formen la primera part de l'obra del poeta, la dels *Cantos de amor*. Cada una de les seves traduccions, salvat la darrera, va precedida del primer vers del text català, y ens hem de doldre que s'hagin suprimit aquestes utils indicacions en les edicions posteriors.

La mateixa traducció es en versos endecasilabs, com la den Romaní, però mentres que aquest va adoptar la mateixa disposició de rimes que ·l seu model, contentant-se solament en no fer rimar el darrer vers de cada estrofa

1) Ja es sabut que aquest personatge no es altre que ·l mateix Jordi de Montemayor.

amb el primer de l'estrofa següent, Montemayor s'aparta resoltament de l'esquema ordinari de l'autor ABBACDDC-CEECFGGF y segueix l'esquema ABABABCC-DEDEDEFF.

Per ell, el text no es sinó una ocasió per rimar, fins al punt que tradueix per versos rimats adhuc aquells que, en l'original, són *estramps*, es a dir, versos blancs.

La seva obra ofereix un merit literari real, però, per dir la veritat, no llença cap llum sobre les obscuritats de l'autor, no donant sinó les idees més facils de comprendre o l'expressió de les quals en castellà podia adoptar-se dintre el marc molt estret encara dels seus versos y a les exigencies de la rima. Tant aviat abreujada massa succintament, tant aviat, al contrari, parafrasi llarga y buida del text català, ha de ser consultada amb grans precaucions.

Es no obstant a ella que 's deu en part, l'anomenada de que ha fruït el nostre poeta en tota Espanya. Lo que havia fet l'exit de la *Diana*, impresa per primera vegada a Valencia en 1542, era la passió que pintava. Havia posat a la moda els analisis subtils, y una mica enreveçats dels sentiments de l'amor. Se creia necessariament que l'autor, que havia nomenat el «divino Ausias» desde 1555 y del qual s'havia fet després l'interpret, devia tenir profundes afinitats amb ell. D'aquí ve l'afició amb que 's varen llegir una mica per tota la peninsula les poesies amoroses d'Ausias March, fos en el text, fos en la traducció. Contribuí poderosament, amb el seu amic Juan de Resa, a fer-ne, seguint l'expressió d'aquest darrer, «un poeta espanyol», y Almudevar sens dubte no exagera dient [1] que, a la seva epoca, els castellans el llegien publicament en sessions solemnes, *fentlo en Achademies publiques llegir*.

Desgraciadament Montemayor va morir en 1561, abans d'haver traduït el romanent de les seves obres, y els espanyols varen haver de contentar-se, per endinsar-se més en la coneixensa d'Auzias March, de la traducció molt incompleta que n'havia fet Romaní. Les llurs obres varen ser desde allavores reunides : a l'un emmanllevant-ne l'interpretació de les cançons d'amor, a l'altre la de les altres poesies. Però, sobre tot, es el poeta erotic que 's cercà en ell, a causa de l'imatge elegant, sinó exacta, que n'havia donat l'autor de la *Diana*.

La traducció de Montemayor, completada almenys en part amb la den Romaní, no tardà pas en ser reimpresa baix el nou titol :

1) Prefaci del *Procés de les Olives*, a la fi de l'edició de 1561 den Jacme Roig.

§ 26. Traducció castellana Montemayor y Romaní (1562). «LAS OBRAS DEL EXCELEN / tissimo poeta Mossen / *Ausias March, cavallero Valenciano. Tra / duzidas de lengua Lemosina en Castella / no por Jorge de Montemayor.* ¶ *Dirigidas al illustrissimo señor Don Iuan Ximenez de Vrrea, conde de Aranda, Vizconde de Viota &c.*»

A sota d'aquest titol, l'escut de l'impressor representant la ciencia en una carrossa tirada per un clergue.

«*En Caragoça en casa de la biuda de Bartholome de Nagera. Año. M.D.LXII.*—¶ *Vendense en casa de Miguel de Suelues, Infançon.*»

In 8.º de 8 folis prel. no numerats y 172 folis numerats. D'aquesta edició, en l'existencia de la qual no creia Salvà, no ·n coneixem més que dos exemplars, l'un al British Museum (1072. c. 18), mesurant 135 × 84, l'altre, incomplet del primer full, a la Biblioteca Nacional de Madrid (R. 8351).

Les fulles sense numerar del començament, són ocupades per :

1.r La dedicatoria de Montemayor a Don Iuan Ximenez de Vrrea;

2.n Onze sonets castellans : *Don Lvis Sant angel y de Proxita a Iorge de Montemayor*; *Micer Christoual Pellicer al Interprete*; *Don Berenguer de Castro, Baron de la Laguna a Iorge de Montemayor*; *Jayme Gviral al Auctor y al Interprete; Soneto en que el Libro muestra el contento que tiene por ser traduzido de Montemayor*; *Soneto en el qual esta el nombre de Montemayor por oracion, dictiones, syllabas y letras*; *Marcos Dorantes a Mossen Ausias March*; *Del mesmo al Lector*; *Diego de Fventes al Poeta*; *Diego de Fventes a Montemayor*; *Iorge de Montemayor a Mossen Ausias March*;

3.r «La vida del Poeta por Diego de Fuentes, trasladada de sus antiguos originales.» Mai cap titol ha sigut tant inexacte. Diego de Fuentes no va veure cap document, ni consultà cap manuscrit. Va limitar-se a diluir, sota una forma ingenua y pretenciosa a la vegada, la curta biografia den Resa.

La primera part de l'obra propriament dita es consagrada a la traducció de les Cançons d'amor per Montemayor. Ocupa ·ls folis numerats 1 a 117 v.º y reprodueix exactament l'edició de 1560. De les obres originals de Montemayor que donen fi en aquesta darrera, no ·n resta més (folis 118-121 v.º) que ·l poema *Contra el tiempo*.

En la segona part (folis 122-172 v.º) va ser reimpresa la traducció den Romaní de les obres que ·s va deixar Montemayor. Està precedida de la «Epistola de Don Baltasar de Romaní al excellentissimo señor el Duque de Calabria». Comprèn (folis 123-143) la *Cantica Moral*, (folis 143-161 v.º) la *Cantica de Muerte*», (folis 161 v.º-172 r.º) la *Cantica Spiritual*.

Immediatament després de l'ultim vers de la *Cantica Spiritual* «Y ansi en el mundo ymos del bien al mal», seguit del mot *Fin*, llegim : «*Fue impressa la presente obra en la muy noble y leal ciudad de Caragoça, en casa de la biuda de Bartholome de Nagera : a costa de Miguel de Suelues, alias çapila Infançon, mercader de libros, vezino de Caragoça. Acabose a quatro de Março. Año de 1562.*»

El verso del foli 172 porta un sagell amb aquesta llegenda : «*Multi pacifici sint tibi : et consiliarius Sit tibi unus de mille : Ecclesiasti cap. 6.*»

La reunió, en el mateix volum, de la traducció inacabada de Montemayor, amb una part de la den Romaní, va ser renovada en l'edició següent :

§ 27. Traducció castellana Montemayor y Romaní (1579). «Las obras DEL EXCE / llentissimo poeta Au / *sias March, cauallero Valenciano. Tradu / zidas de lengua Lemosina en Castellano / por el excelente Poeta Iorge / de Monte Mayor.* Agora de NVEVO corregi / *do y emendado en esta segunda impression.*»

Sota d'aquest titol l'escut de l'impressor representant un poeta coronat.

A baix de la pagina : «*Con licencia, Impressas en Madrid, en casa de Francisco Sanchez. Año de 1579.*»

In 8.º de 183 folis numerats y 1 foli no numerat; el foli 2 es blanc.

Es una reimpressió de l'edició precedent amb algunes addicions al començament, d'altra part extranyes a la mateixa traducció. Es calificada de «segunda impression», perquè no varen comptar la de 1560 que ·n contenia no més que la primera part.

Tota la part preliminar (folis 2-12) es quasi la mateixa que en l'edició de 1562. No conté de més altra cosa que ·l «Parecer que dio el Maestro Juan Lopez de Hoyos», l'autorisació d'impressió firmada per Alonso de Vallejo, y la «Tabla de las obras del excelentissimo Poeta Ausias March». Llegim en el parer (*parecer*) de Juan López de Hoyos, professor de belles-lletres, que va ser, segons diuen, el mestre de Cervantes, alguns judicis un xic dignes de ser copiats : «Por mandado de vuestra Alteza he visto este libro de poesia del famoso Poeta Ausias March. El qual es Poeta Español, y escriuio en lengua Lemosina, que es lengua entre Catalana y Valenciana, o por mejor dezir, un mixto de Catalana, y algo de Gallega, y Valenciana.» Reprodueix tot seguit l'opinió de que Petrarca va imitar a Auzias March, y afegeix : «Es digno de ser impresso. En todo lo demas va muy correcto, y digno de que sus buenos conceptos se vean y sepan, pues son de hombre de nuestra España, que es Valenciano.»

El text comprèn dues parts, com en l'edició de 1562 :

L'una (folis 13-132 v.º) conté tot lo que va ser traduït per Montemayor, així com també ·l seu poema *Contra el tiempo;*

L'altra (folis 133-183 v.º) reprodueix enterament les mateixes *canticas* den Romaní que l'edició precedenta y no se ·n distingeix més que per un nou titol : «SIGUEN SE TRES CANTI / *cas, es a saber, Cantica / Moral, Cantica de Muerte, y Cantica Spiritual. Com / puestas por el excelentissimo Poeta Mossen / Ausias March, Cauallero Valenciano.* / Traduzidas por Don Bal / thasar de Romani.»

Sota aquest titol se veu una cigonya, amb una pota posada sobre un cap de mort, duent en el bec una banderola amb el mot *Vigilante.*

Aquesta disposició, que dóna a la segona part del llibre l'aparença d'un segon volum, es evidentment destinada a separar, millor que no s'havia fet en 1562, la part deguda a Romaní de la den Montemayor. Sabem, en efecte, que s'atribuïa sovint an aquest darrer la traducció de tota l'obra d'Auzias March, y s'ha de reconeixer que ·l titol inicial de l'obra, sigui en 1562, sigui fins en 1579, era molt natural que dugués aquesta confusió.

El full sense numerar de la fi, conté, al recto, el peu d'impremta : «*Fue impressa la pre / sente obra en la muy / noble villa de Ma / drid, en casa de Fran / cisco Sanchez. / Año de 1578*», y, al verso, la repetició de l'escut que precedeix la traducció den Romaní.

§ 28. TRADUCCIÓ LLATINA MARINER (1633). Al XVII.èn segle no va publicar-se ni edició del text ni traducció castellana de les poesies d'Auzias March. El nombre dels seus lectors sembla haver disminuït. Sols, alguns erudits, atrets sobre tot pel caracter filosofic de les seves obres, el tradueixen y el comenten. Un sol d'aquests treballs va ser imprès. Es una traducció en versos llatins deguda a Vicente Mariner, savi humanista, nascut a Valencia, que, després d'haver fet brillants estudis a l'Universitat d'aquesta ciutat, va ser bibliotecari de l'Escorial[1]. Va escriure molt en llatí, sobre tot traduccions del grec[2]. No res menys se troba en els seus manuscrits conservats a la Biblioteca Nacional

1) Va morir a Madrid, en 1636, deixant un gran nombre d'obres inedites, i no havent obtingut, en recompensa del seu immens treball, altra cosa que ·l carrec de tresorer de la colegiata d'Empuries, en el bisbat de Girona.

2) Gregori Mayans diu d'ell, en els seus *Origenes de la lengua española*, I, 55, que tenia una facilitat maravellosa en traduir del grec al llatí, y també en versificar, y que ningú ha traduït més que ell ni potser fet tants versos llatins.

de Madrid, una traducció en espanyol de la Fisica d'Aristotil[1]. Mariner preferia sobre tot en els versos d'Auzias March el record de la filosofia escolastica que ·ls omple, y es segurament per això que ·ls va traduir en distics llatins.

El manuscrit d'aquesta traducció (Biblioteca Nacional de Madrid, N.º 9801, abans Fj. 56), va ser descrit per Iriarte amb el Núm. XXIV. Va de la p. 11 a la p. 389. Està dedicada «Ad illustrissimum et Reverendissimum virum D. Franciscum de Heril, abbatem Cucufatensem dignissimum», etc.

No hi ha cap diferencia, fòra de la dedicatoria, entre ·l manuscrit y la publicació que se ·n va fer en el volum següent[2]:

«VINCENTII / MARINERII / VALENTINI / *opera omnia / poetica et oratoria / in IX libros divisa / : quorum indicem indicat sequens pagina.*»

Sota d'aquest titol l'escut de l'impressor, y, a baix de la pagina, la menció : «TVRNONI, *apud Ludovicum Pillhet. M.DC.XXXIII.*»

In 8.º de 864 pagines.

La part de l'obra consagrada a Auzias March comença a la pagina 497 y acaba a la pagina 856. Veus-en-aquí ·l titol :

«VINCENTII MARINERII VALENTINI POEMATA, *quibus* AUSIAE MARCHI *Opera, facundissimi, et elegantissimi Poetae, et strenui Equitis Valentini interpretantur, et ex vernacula prisca lingua Lemouicenci, qua tunc Valentini utebantur, et ipse author haec composuit, in Latinum vertit eloquium, et in sex Elegiarum libros divisa, carmine elegiaco exaravit. Ad ilustrissimum et amplissimum virum D. Ludovicum de Haro, Philippi IV. Hispan. et Ind. Regis cubicularium, et aureae clavis ornamento insignem, et D. Jacobi torque cohonestatum,*» etc.

Hem vist que, en el manuscrit, la traducció d'Auzias March, havia sigut dedicada, no a D. Luis de Haro, sinó al rector de Sant Cugat, D. Francisco de Heril.

Segueixen (pp. 498-509) el prefaci (*Praefatio*) del traductor y (pp. 510-520) una biografia d'Auzias March en la qual Vicents Mariner, se declara *incapaç* d'escollir entre les afirmacions de Juan de Resa y les de Luis Tribaldo de Toledo que fan viure ·l poeta valencià, l'un sota Alfons V d'Aragó, l'altre sota Jacme ·l Conqueridor. A l'argument tret de la *Demanda* endreçada a Na Tecla, neboda del papa Calixte III, oposa, en efecte, el testimoniatge d'Alfonso de Ve-

1) Vegi-s Iriarte, *Catalogue des manuscrits Grecs de la Bib. Nat. de Madrid*, p. 516. — Les seves obres no ocupen menys de 64 numeros en la secció de Manuscrits de la Bibl. Nac. de Madrid, de Ff. 34 a Ff. 98. Estava molt lligat amb en Francisco de Quevedo qui ·l tenia en gran estima, y va dedicar-li la seva traducció llatina del *Panegiric de l'emperador Julià en honor del Sol* (Madrid, 1625). Cf. *Obras de D. Fr. de Quevedo*, (Colección Rivadeneyra), II, 528.

2) Biblioteca Nacional de París Z 2039 A; Bibl. Mazarina 44869.

lasco que pretenia haver vist a Florencia manuscrits on Petrarca hauria copiat de la seva mà les seves poesies y les d'Auzias March. «*Sed enim praedictus Tribaldus mihi hanc de hac re liberavit fidem, se Neapoli ab Alphonso de Velasco nobili didicisse, illum impensè affirmare in egregia Ducis Florentiae Bibliotheca libros quosdam ipsa Petrarchae manu, cum Ausiae Marchi carminibus conscriptos vidisse.*» S'arrapa així a la contalla, adhuc la més inverossimil, per no abandonar la llegenda d'Auzias March mestre de Petrarca, que afalagava 'l seu amor propri nacional. Fins arriba a creure, sense cap prova, en l'existencia d'una traducció italiana del seu compatriota, y n'arriba a concloure, no sense exageració, que el geni valencià va extendre-s, amb ell, en les diverses nacions de l'Europa.

Aquests preliminars acaben (pp. 520-541) amb un poema en distics llatins en honor dels «Antics y celebres poetes del Reialme de Valencia» (*Elegia in priscos et celebres Valentini Regni poetas*).

La traducció propriament dita (pp. 541-856) està dividida en sis llibres y comprèn 127 poesies distinctes que nomena «Elegies». Però, al llibre II, manca l'elegia 24, y, al llibre III, l'elegia 15 es impresa dues vegades. Queden, doncs, 125 poesies traduïdes, es a dir, la totalitat de l'obra editada per Resa. En aquest nombre són comptades la *Demanda* a Na Tecla y la *Resposta* a Mossèn Fenollar que en Mariner va colocar fòra dels sis llibres precedents.

La classificació es la de 1560 amb alguns lleugers canvis.

L'obra del traductor llatí es no solament més completa, sinó també més fidel que la dels seus predecessors. El llatí, amb el seu caracter sintetic y els seus versos sense rimes, convenia més a l'interpretació de les idees d'Auzias March que les llengües modernes. Mariner n'ha tret sovint el millor partit.

§ 29. TRADUCCIÓ CASTELLANA INEDITA (Bib. Nac. de Madrid. Ms. n.º 1131). La Biblioteca Nacional de Madrid posseeix un altra traducció castellana en vers, completament inedita, y que sembla no haver sigut indicada per ningú. Un dels antics catalegs la descrivia d'aquesta manera ben inexacta : *Ausias March, poesias en lemosin.* Aquest manuscrit que porta actualment el núm. 1131 (abans M. 187), es un volum de paper, desgraciadament incomplet d'algunes fulles del començament. Es un in 8.º menor de tanques vermelles, que té 114 folis sense numerar, y mesura 174 × 110 mm.

L'escriptura es de la fi del XVI.èn segle, però la llacuna del començament ens impedeix de coneixer l'autor y cap indici no pot servir a informar-nos de la seva provinença.

El foli 1 comença amb aquesta estrofa:

«Raçon y Voluntad hicieron liga
siguiendo calidad prinçipalmente,
y a puesto a la mi bida en tal Fatiga;
ni bibo ni morir se me consiente.
Effetos son de causa que me obliga
que junte dos contrarios en la mente.
Paresçen estos cassos ynpossibles
y amor en mi los hiçe ser uisibles.»

Aquests versos corresponen a la darrera estrofa de la poesia *Pren m'enaxi com al patro qu'en plaja*. Segueix immediatament el *Canto terçero*, que ·ns fa avinent l'extensió de la llacuna del començament, que devia ser de 9 estrofes: 4 pel *Canto segundo* al qual pertany l'octava posada més amunt, y 5 pel *Canto primero* que, donades les semblances d'aquesta traducció amb la den Romaní, representava segurament la poesia *Axi com cell qui 'n lo somni s delita*.

Es, en efecte, sobre ·l text de 1539 que va ser feta aquesta nova versió. El nombre y l'ordre de les poesies són identics. Hi són de notar les mateixes llacunes y les mateixes confusions. Ni *tornades*, ni estrofes susceptibles de fer esparverar els inquisidors. Quaranta sis poesies figuren tant en l'anonima com en la den Romaní, però, de fet, no ·n conté més que 42, perquè, com el seu predecessor, posa devegades dues poesies sota ·l mateix titol. Es així que, en la *Cantica de Amor*, hi ha 26 *Cantos* segons el traductor, però, 28 en realitat, el *Canto quarto* «Amor, porque mi muerte se detiene» (*Amor se dol com breument yo no muyr*), essent immediatament seguida de la poesia «Un rrey de tres ciudades señor siendo» (*Si com un rey senyor de tres ciutats*). La *Cantica Moral* conté 4 *cantos*. La *Cantica de Muerte* en té 9 que van precedits del titol *Canto*, però en conté 10 de fet, car el *Canto 6* en reuneix dos. Les quatre primeres estrofes són la traducció de la poesia *Por de pijor a molts fa pendre mort*, y les altres corresponen a la poesia *La gran dolor que lengua no pot dir*. En fi, el *Canto Spiritual* (*Cantica Spiritual* en Romaní) conté tres *Cantos*, però, de fet, n' hi ha representats quatre, perquè el tercer que no està numerat y porta unicament el titol *Cantico espiritual*, està compost, com el *Capitulo IV* den Romaní, de dues estrofes pertanyents a dues poesies diferentes, la primera a la poesia *Puys me penit senyal es cert que basta*, y la segona a la poesia *La vida 's breu e l'art se mostra longa*.

Afegim que les quatre darreres estrofes del *Canto 2.º* del *Canto Spiritual*, la primera de les quals comença per *Quien no es por si ni Dios honesto y bueno* (Qui de per si ne per Deu virtuts usa), són un fragment de la poesia pre-

cedenta *Pues que sin ti, mi Dios, nadie te alcança* (Puys que sens tu algu a tu no basta); però, mentres que, en Romaní, aquest fragment constituïa 'l *Capitulo III* de la *Cantica Spiritual*, no 'n fa sinó un, el *Canto 2.°*, en el manuscrit 1131.

Però, no content de seguir pas a pas el text den Romaní, l'autor d'aquest manuscrit ha fet emmanlleus apenes disfressats a la traducció d'aquell. Anem a oposar de costat les dues traduccions de la poesia *O fort dolor, yo t prech que mi perdons*, a fi de millor mostrar com la traducció anonima s'acosta a la de 1539:

TRADUCCIÓ ROMANÍ

CAPITULO XXV

Tristeza mia, / mi Yerro perdonad,
si por gozar / de vuestro bien biviendo,
voy de la muerte / gran tiempo ha huyendo,
que assi lo quiere / aquella sinpiedad.
Y ansi me quise / en dos partes partir:
el entendimiento / os di por vuestra parte,
y el cuerpo quiero / que del morir se aparte,
porque no puedo / a amor contradezir.

La que yo amo / no consiente que muera,
porque tristeza / me tenga en su poder.
Mas yo no se / si me querra valer
hasta la muerte, / por mas que yo la quiera,
y, si me vale, / aya merced de mi
en aquel punto, / quando querre finarme,
yendose luego / porque pueda alegrarme,
viendo ganada / la vida que perdi.

Pues haz, tristeza, / en mi alma morada
y en los cuydados / que sabras ocuparte,
mas en mi cuerpo / no quiero que hayas parte,
porque no cumplas / tan presto tu jornada.
Y aun del cuerpo / no quedes descontenta,
que todo es tuyo, / sino el movimiento:
aun durmiendo / con triste sentimiento
sus sueños tristes / te hazen del contenta.

Quando mas llamo / mas piedad se ausenta.
Por vos han sido / punidos mis demeritos;
los cielos todos / contrastan a mis meritos,
siendo de todo / Vuestra Merced contenta.

TRADUCCIÓ INEDITA

Biblioteca nacional de Madrid, n.° 1131

CANTO 23

Mi hierro perdonad, tristeça mia,
si por goçar de bos huyo la muerte.
El berme yo con bos es mi alegria,
que aquella sinamor se muestra fuerte.
En dos partes dolor se dibedia,
y el alma cupo a bos por mejor suerte.
El cuerpo del morir se aparta y dice;
en bano mi querer se contradice.

No quiere que yo muera la que he amado,
porque de mi tristeça no se aparte.
De otro qualquier mal fuera librado,
mas d'este no ay raçon, maña ni arte.
Suplico Amor que os muestre do a llegado
el mal y sobresalto que me parte,
el qual me biene en beros, y librarme
no puedo fin la muerte sepultarme.

Tristeça, en la mi alma te aposenta,
en mis cuydados haz lo que te agrada;
al cuerpo no le toque tu tormenta,
no cumples tan de presto la jornada.
Y aun del no teme partas descontenta;
sino es el menear, no dexes nada,
y aun este no le dejes, que durmiendo
con triste ymaginar te yra seguiendo.

Piedad huye de mi, quando la llamo:
por bos son las mis culpas castigadas.
Los cielos me contrarian lo que amo,
y vos que me arrojays fuertes lançadas.

Es con mi vida / unida mi esperança:
quien las departe / las parte de la vida;
y vos en esto / soys tán desconocida
que las partis / donde el morir me alcança.

Creed que estoy / en una cosa puesto,
y es de perder / los ojos sino os veo;
ellos perdidos, / no perdere el desseo.
Mi vida sale / porfiadora d'esto.
Esto me haze / aborrecer la muerte:
siendo ya ronco / de gran tiempo llamárla,
viendo que muerto / no podre mas mirarla,
que, otramente, / yo lo tuviera por suerte.

Mi bida y esperança yo las amo:
sin muerte no seran jamas contadas;
y bos, desconocida deste hecho,
quereis las deuedir con fin extrecho.

Creed que determino en vuestra cosa:
perder quiero la bista por no beros.
Mas ay que mi querer esto no osa,
que el alma esta obligada de quereros.
Por esto me es la muerte desdeñosa:
cansado de buscarla por perderos,
tubiera en buena suerte ser ya muerto,
si olbido de amaros fuera çierto.

Aquests extrets, si 's pren cura de comparar-los amb l'original, donaran una idea suficient dels procediments del traductor anonim que sembla haver-se esforçat, no tant a acostar-se al text d'Auzias March, com d'allunyar-se den Romaní, a fi de millor amagar els enmanlleus que li ha fet. Molt sovint Romaní disposa les rimes com el seu model y emplea els mateixos mots que ell. Això li permet de no esser massa infidel al seu pensament, malgrat les dificultats inherents al seu sistema. Al contrari, el nou traductor, rimant els seus versos y encadenant les seves rimes diferentment de l'autor, modifica una mica massa el conjunt del vers y de l'estrofa. Més preocupat dels seus versos que dels de l'autor, arriba necessariament a inexactituts, sovint adhuc a contrasentits que disminueixen singularment el valor de la seva obra. Més encara que 'ls precedents, la seva versió no pot ser consultada sinó amb la més gran desconfiança.

§ 30. Altres traduccions castellanes completes o parcials. Ximeno[1], y, després d'ell, Cerdà y Rico senyalen una altra traducció en octaves castellanes que 's pot considerar com perduda. Hauria sigut empresa, en 1646, pel Dr. Narciso de Arano y Oñate, nascut a Sant Matheu (provincia de Valencia), que va ser rector de Villalba, y, més tard, beneficiat de l'iglesia de Sant Miquel de Valencia. Devia contenir tota l'obra d'Auzias March de la qual Romaní y Montemayor no havien donat sinó versions parcials. Ximeno afegeix que anava acompanyada del text corretgit, al marge del qual figurava l'explicació dels mots extranys o dificils de comprendre. Però aquest darrer

1) *Escritores del reyno de Valencia*, I, 43, 356.

caracter se refereix potser a un exemplar[1] de 1560 que Narciso de Arano va cobrir de notes manuscrites, corretgint principalment els passatges susceptibles d'esparverar a l'Iglesia y traduint al marge les expressions obscures. Seria extrany que ·l mateix escrivent hagués a la vegada traduït el poeta català, y glossat al marge en el mateix volum alguns dels seus termes. Es sens dubte un treball preparatori de la seva traducció que havia fet aquest erudit sobre les pagines del text imprès.

Sigui lo que ·s vulgui, Ximeno declara haver vist el manuscrit d'Arano, al XVIII.^en segle, a casa d'un capellà de Valencia, Mossèn Francisco Pascual Chiva, y dóna sobre ell algunes indicacions complementaries. L'obra havia sigut dedicada per l'autor al seu oncle, el Dr. Diego de Oñate, canonge de Valencia, y precedida d'una biografia d'Auzias March. Tenia per titol: «*Las obras del profundo, y elegante Poeta Ausias March, nuevamente corregidas, y sin abreviatura alguna, desenterradas de su lengua Lemosina, en octavas Rimas castellanas.*» Cada estrofa del text estava seguida d'una estrofa de la traducció, seguint la disposició ja donada per Romaní.

Més tard, Cerdà y Rico [2], ajudant-se de les notes que li havien deixat els germans Mayans, en 1779, completa ·l titol amb aquests mots: «*Con el menor detrimento del autor que pudo ser: por el Doctor Narcisso de Arano y Oñate, olim Cura de la Parroquial de Villalva (de los Arcos en el Principado de Cataluña) y al presente Beneficiado en la de San Miguel de Valencia.*»

Diu també que ·l manuscrit es un volum in 4.°, y reprodueix després una part de la descripció den Ximeno [3].

1) A baix del foli 1 v.° no marcat, se llegeix el distic següent:

«*Doctor Narcisus nomen, cognomen Aranus,*
Rector Villalbe est hujus herusque libri.»

Ha sigut adquirit recentment per la Biblioteca de l'Universitat de París, i en altre temps, segons Fuster, *Bibl. Valentina*, I, 26, havia pertangut a D. Francisco Xavier Borrull y Vilanova.

2) *Notas al canto del Turia*, ed. 1802, p. 290.

3) Cerdà no va veure ·l manuscrit d'Arano. No més va utilitzar, com ho indiquen les inicials *B. M.* (Biblioteca Mayansiana), les noticies proporcionades per Gregori y Antoni Mayans en forma de addicions a les *Memorias* den Sarmiento (1775) y a la primera edició (1778) de les *Notas al Canto de Turia*. Aquestes notes, que en Cerdà y Rico va posar amplament a contribució en la segona edició d'aquesta obra, se troben actualment a Cheltenham, en la biblioteca de Sir Thomas Phillips on les havem consultades. Formen un volum (n.° 8185) de 151 folis, un gran nombre dels quals han estat arrencats. El titol, que copiem, es d'una altra lletra que la del text: «*Noticia de varios autores y obras españolas especialmente de todos los poetas Valencianos qual comunicó á Dn Francisco Cerda Dn Juan Antonio Mayans.*» Al foli 78vo, Antoni Mayans diu del treball d'Arano: «En la libreria Mayansiana se conserva la traducción ms. de Arano original que hizo de March». S'ha d'observar que en aquesta nota no ·s tracta sinó de la traducció y per res del text d'Auzias March.

No he pogut saber què ha devingut aquest manuscrit que va formar part un instant de la rica llibreria dels Mayans, avui dispersada y de la qual no queden més que alguns vestigis a casa dels seus descendents actuals, la Marquesa de Cruilles y el Comte de Trigona. Es dificil, per altra part, per molt freqüentes que siguin les inadvertencies dels bibliografs valencians, y, en particular, den Cerdà y Rico, d'identificar-lo amb el número 1131 de la Biblioteca Nacional de Madrid. Aquesta perdua es tant més de doldre quan, seguint els bibliografs citats, contenia a la vegada ·l text, y, lo que encara es més segur, la traducció completa del nostre poeta, y que les gloses marginals, que ·ns han quedat den Narciso de Arano, són sempre judicioses y conformes a l'esperit d'Auzias March.

Altres assaigs de traducció en castellà han sigut intentats per diversos autors, però no ·s varen dur a terme o s'han perdut.

Francisco Sánchez de las Brozas, el celebre professor de retorica de Salamanca, que va publicar Garcilaso de la Vega y comentar Juan de Mena, havia pensat a reprendre l'obra den Romaní y den Montemayor. Ho diu determinadament en una carta [1] a l'aragonès Juan Cristobal Calvete de Estrella, historiograf de les Indies. Però resulta d'una altra carta [2] endreçada per ell, el 20 de Maig 1580, al llicenciat Juan Vasquez del Marmol, que s'ha circunscrit a traduir en versos endecasilabs la poesia *Qui no es trist* completa y les dues primeres estrofes d'*Axi com cell qui desija vianda*. L'interpretació es molt exacta y ens fa doldre que Sánchez no hagués pogut realitzar enterament el seu projecte, tant més, quant tenia ell l'intenció de revisar el text, molt probablement amb l'ajuda del manuscrit *F*, que figurava ja en aquesta epoca, amb el de Juan de Mena, en la Biblioteca del Col·legi de Sant Bartomeu de Salamanca.

La segona carta den Sánchez ens fa saber encara que ·l text d'Auzias March havia sigut corretgit y traduït mot per mot pel fill del seu corresponent Estrella, y que, encarregat pel seu pare de portar a cap aquest treball, hi va renunciar després d'algunes estrofes. «Dixo mi Perolasso que buscaua V. m̅d̅. á Ausias March : yo tengo en casa uno emendado por el hijo de Estrella y trasladado *ad verbum*, todo por el mismo, sinó que va en malos coplones; dió me lo su padre para que yo le limase, y hice no sé qué coplas y no pienso hacer más en el; escriua V. m̅d̅. al señor Estrella para que yo le dé y luego se embiara a V. m̅d̅; creo sera obra de provecho; tambien tengo el de Monte Mayor; oy embio lo que trasladé.»

1) *Epistolario Español*, (Coll. Rivadeneyra), II 33.
2) *Revista de Archivos* (1899), p. 366.

Quasi a la mateixa epoca, a Barcelona, el canonge Luis Juan Vileta, professor de filosofia a l'Universitat, teoleg sagaç a qui 's deu una apologia y l'edició d'algunes obres den Ramon Lull, va compondre una traducció, o potser un comentari d'Auzias March. Però, no sabem de la seva obra, sinó 'l que 'ns diu el seu amic Joan Pujol, en la seva *Visió en somni*[1]. Es l'explicació d'un somni on veu apareixer Auzias March, que després d'haver-se queixat de la manera com els editors han retocat els seus versos y els traductors traït el seu pensament, reconeix que «Luis Johan Vileta» es el que, a Catalunya, entén millor les seves poesies, y pot explicar-les més clarament.

Ja he senyalat els fragments de traducció que cobreixen els marges d'un exemplar de l'edició de 1539, a la Biblioteca particular del rei d'Espanya. Es possible, com s'ha vist, atribuirles a Quevedo. Escrites en versos de set silabes, ofereixen més facilitat, més elegancia, y en conjunt més exactitut que les versions impreses.

Veus-aquí la traducció de la primera estrofa de la poesia *Cervo ferit no desija la font* :

«No tanto la clara fuente
desea ciervo herido,
como yo, vuestro rendido,
estaros siempre presente.
Al grande y dulce reposo,
do esta mi contentamiento,
por otra puente no siento
hallar otro paso ni oso.
Tarde me llega aquel dia
para mi tan deseado,
muy caramente comprado
con dolor y pena mia.
Pero al fin, tarde o temprano,
que a de venir estoy cierto,
si Muerte el camino abierto
no lo cierra con su mano.»

En fi, el savi Milà y Fontanals va traduir en prosa castellana, envers 1857, tres poesies del nostre autor. Aquests extrets, que proven com es preferible

1) Torres Amat, *Dicc. Crit.*, p. 519, publica alguns extractes del poema den Pujol, servint-se d'una copia que li havia tramès en Tastú. Ne parlarem més endavant.

la prosa a la poesia per la traducció d'un poeta obscur com Auzias March, varen ser publicats per Eugeni Baret [1].

§ 31. TRADUCCIONS EN ALTRES LLENGÜES QUE EN CASTELLÁ Y EN LLATÍ. No s'ha fet cap traducció completa d'Auzias March fòra d'Espanya.

Ticknor senyala una versió italiana, seguint probablement l'indicació den Mariner [2], però confessa ell mateix que no ha pogut saber el nom de l'autor. En realitat, els critics italians, y, sobre tot, Bastero, en la seva *Crusca Provenzale*, no han traduït sinó breus passatges del nostre poeta. Fòra d'això, la major part d'ells, desde Pomponio Torelli [3] fins a Tassoni [4], no se n'ocupen sinó per a demostrar o refutar l'opinió absurda, seguint la qual hauria imitat a Petrarca. Se sab que dins l'*imprimatur* de la traducció de 1579, firmada pel mestre Juan López de Hoyos, se n'ha fet ja menció.

A França, l'obra d'Auzias March va ser apreciada per primera vegada per Sismonde de Sismondi [5] que li va consagrar algunes pagines finament escrites, acompanyades de fragments de traducció. Més tard, Baret [6] en un estudi molt judiciós sobre les seves semblances amb els trovadors provençals, també va fer passar a la llengua francesa algunes de les seves estrofes.

1) *Les troubadours et leur influence sur la littérature du Midi de l'Europe*, 3.ª edició, 1867, pp. 400-409.

2) *Opera*, 516. «...Et denique [hujus opera] in Italicum stilum Ausonia gens sibi assumpsit». Aquesta asserció té per origen el passatge següent del *Catalogus clarorum Hispaniæ scriptorum* de Valerius Andreas Taxander (Moguntiæ, 1607, in 4°) : «Ausias Marchus Poeta Valentinus subtilis rhythmis popularibus sacra acutè complexus est, *quæ jam alii in alias linguas transtulerunt, Hispanè quidem* Georgius de Montemajor Madriti 1579. Huic ob acumen tantum fere Hispani tribuunt quantum Etrusci Petrarchæ, adnumeratur que Ferdinando Menæ, Garciæ Lasso, et Alphonso Arzillæ.»

3) *Trattato del debito del Cavalliero*, Parma, 1596, p. 118.

4) *Le Rime di Francesco Petrarca... con le considerazioni rivedute e ampliate d'Alessandro Tassoni*, Modena, 1711, p. XXII.

5) *Littérature du Midi de l'Europe*, I, 235.

6) *Loc. cit.*

CAPITOL QUART

ELS COMENTARIS

§ 32. Hi ha poetes, que no n'hi ha prou de traduir-los per comprendre-ls, quedant devegades la traducció tant obscura com l'original. Solament un comentari en prosa pot revelar el veritable sentit de llurs versos y l'encadenament de les idees llurs. Es sabut que Dant havia compost ell mateix el comentari de les seves cançons, y les de Petrarca havien sigut objecte, desde les primeres edicions, d'observacions prou nombroses.

Entre ·ls admiradors d'Auzias March, al XVI.èn segle, alguns somniaren en elucidar les dificultats, y hauria sigut, si haguessin mantingut les llurs promeses, la millor manera d'extendre en el public el gust d'aquesta poesia savia y subtil. Desgraciadament, res, o quasi res, no ·ns ha quedat dels esforços que varen ser temptats en aquesta epoca.

No coneixem sinó de referencia els treballs de Luis Juan Vileta que, més que cap altre, gracies a la seva erudició filosofica y teologica, podia interpretar les poesies didactiques y morals d'Auzias March. Es probable que les havia traduïdes y comentades.

El seu amic Joan Pujol, capellà de la diocesi de Mataró, al qual devem les poques noticies que ·ns queden sobre aquesta part de l'obra den Vileta, ell també, va provar d'esclarir algunes estrofes del vell poeta, però la seva manera de comentar-lo no podia llançar una llum gaire viva sobre les seves foscors. Creient sens dubte que, per parlar d'un poeta, el llenguatge de la poesia es el més convenient, ha glosat en versos catalans cinc octaves preses a diversos indrets de les seves obres, y n'ha fet l'argument de cinc poesies diferentes en les quals cada estrofa, fòra les tornades, acaba amb el vers d'Auzias March que s'hi explica.

Aquestes cinc «glosas» són amb la *Visió en somni* citada per Torres Amat, tot lo que ·ns interessa en l'obra den Pujol. Formen part, així com també un poema epic sobre la batalla de Lepant y varies poesies religioses, del manuscrit 4495 de la Biblioteca Mazarina. Aquesta copia autografa de les poesies den Joan Pujol, incompleta d'algunes fulles al començament y a la fi, prové de la biblioteca den Josep Tastú, que l'havia adquirida cap a 1830 y n'havia enviat alguns extrets a Torres Amat, al mateix temps que una nova edició [1], no posada a la venda, del poema de Lepant.

En la seva *Visió en somni*, Pujol explica que, no comprenent res per ell mateix en les poesies d'Auzias March, cerca en va un guia que ·l pugui menar per aquests corriols tenebrosos, quan el mateix poeta se li apareix y se li mostra en aquests termes [2]:

«Si vols saber lo meu nom sens embarch,
sies molt cert qu'en lo mon, quant viuia,
per totes parts hon gent me coneixia,
fuy nomenat Mossen Auzias March.

Io som aquell de qui lo renom va
per moltes parts, tingut en gran estima

1) Tastú y Torres Amat creien que les poesies den Joan Pujol eren completament inedites. Per això ·l primer havia fet imprimir el poema sobre la batalla de Lepant y tirar algunes proves en paper Holanda tot esperant la publicació, que mai va tenir lloc. Va donar-ne un exemplar an en Salvà, que ·l descriu en el n.° 730 (Cf. *Catalogue de la Bib. Heredia*, II, 206, n.° 2103). Però, una bona partida del manuscrit den Pujol, y, especialment, el seu poema epic, havia ja vist la llum, a Barcelona, en 1573, amb aquest titol : «*La singular y admirable victoria que per la gracia de N. S. D. obtingue el serenissim | Senyor don Iuan Daustria de la potentissima armada | Turquesca. Composta per Ioan Pujol Prevere de Mataro.—Dirigida al molt Illustre Senyor don Hyeronim de Pinos.*» A sota d'aquest titol, un escut amb aquesta llegenda : *Sonat in Æthera Fragor.* — En Barcelona. *Ab Privilegi.* Sense data. — La llicencia d'impressió es de 13 Maig 1573, la dedicatoria en prosa de 1 Juny 1573.

Segueixen : (foli 4 v.°) una altra dedicatoria en vers detres octaves y (foli 5) un «Argument de la Historia» en dos octaves. Aquestes cinc estrofes manquen al manuscrit que comença al *Cant primer*, dit *Introductio* en les proves den Tastú.

El poema comprèn tres cants. Es seguit pel text y algunes poesies llatines den Vileta y de llur traducció en versos catalans den Pujol.

Després d'alguns versos mitjans, ve la *Visió en Somni*, un *Cant del profit que s pot treure del maldir*, un *Cant als folls servents de Cupido* y finalment *Tres glosas sobre Mosen Auzias March, del Autor.* Són els comentaris a les primeres estrofes de les poesies *Qui no es trist*, *Als fats coman* y *A mal estrany*.

L'exemplar de la Biblioteca Marian Aguiló que hem fullejat, es incomplet a la fi, y s'acaba amb l'ultima estrofa de la terça glosa a la qual no hi manca altra cosa que la *tornada*.

2) No publico á continuació, trets del manuscrit de la Mazarina, sinó ·ls passatges més notables del poema den Joan Pujol, preferentment els que no dóna Torres Amat.

per aquells dits jutjats per obra prima
que volgui fer en nostre Cathala;
e molt gran temps fuy ab degut honor,
legit per reys, duchs, comtes y marquesos,
y molts scients en totes arts entesos,
per mon treball donant me gran honor.

Apres passa vn temps ab gran repos
que de legir nigu no s'empatxaua
mos dits escurs, mas tothom los dexaua,
tenint per gran tal carrech a son dos,
Mas vuy estich entre grocers desert,
y mon treball ja pert l'honor y gloria.
. . . .
Lo qui m enten de mi no vol res dir
perque no l creu la folla gent grocera,
e lo grocer en mitg de la carrera
diu desbarats que no s poden oyir.

A poch a poch, per tots vaig declinant
de mans en mans e vaig pijorant sempre.
Tots los demes sens art ab gran destempre
sobre mos dits estan contrapuntant.»

Auzias March afegeix que les traduccions que s'han fet d'ell en llengua castellana, tant la den Montemayor com la den Romaní, que no obstant era ·l seu compatriota, no sabrien de cap manera oferir-li la clau dels seus enigmes.

«Tots m'han girat del dret en lo revés :
lo cap als peus e los peus al cap miren.
Mon sentiment de negre'n blanch lom giren
sens acertar ni poch ni molt en res.»

En fi, se decideix a indicar-li aquell que podrà ajudar-lo a sortir d'aquest obscur soterrani, «d'aquesta'scura sitja».

Aquell qui pot, ab major compliment,
ferte prou clar lo que saber implores
en mos dictats y tot quan mes ignores,
es hu tot sol, triat en millers cent :
Luis Johan Vileta se fa dir.
Reny lo qui reny y grunya lo qui grunya,

que, sens duptar, ell vuy, en Cathalunya,
mos dits enten del tot y sens fallir.

Lo meu parlar molt no l pot exalçar,
puis tant com es nigu pot engrandirlo.
Al diamant, qui pot mes enfortirlo?
Al or brunit qui l pot sobredaurar?
Ells han en si la sua qualitat,
y per llahor no minva ni pot creixer;
mas ell pora fer claramen conexer
quant quiscu d'ells deu esser estimat.»

Es ell que, «en la Synodo santa», es a dir al Concili de Trento, va defensar la memoria den Ramon Lull contra 'ls que volien proibir la publicació de les seves obres,

«Prouant molt clar que fonch malament fet
de lleuar li de son treball la palma,
fent nauegar los seus escrits en calma,
tancant aquells dins l'enuejos secret.»

Y Pujol, fent una alusió més directa al treball den Vileta, posa encara en la boca d'Auzias March aquests versos que són com la conclusió del seu poema:

«D'aquest treball sabras que son exits
molts quil ha[n] pres per guia molt experta,
en mos dictats, que sempre la fa certa
a tots aquells qui ls cercan penedits,
restant apres ab delitos descans
y sens temor de tornar assi caure.
Ab son costum aquestos ne sol traure;
que ls altres folls tots resten com abans.

Donchs, per exir de lloch tan perillos
aquest pendras per guia molt segura,
que jom entorn a la divin'altura
hon los elets fruim l'etern repos.
Sia lo mon per tu tot auisat
de quant has vist, que pot ser que s seguesca
quel ignorant de son error partesca.
Adeu siau, amich acomanat!»

Es molt de doldre que una mica d'aquesta profunda coneixensa que Vi-

leta havia adquirit del secrets d'Auzias March, no hagi passat en les gloses del seu deixeble Pujol, y no obstant, el bon capellà de Mataró va voler, escollint, per comentar-les, cinc estrofes preses al començament, al mig y a la fi de l'edició de 1543, donar-nos una mostra de les interpretacions a les quals havia arribat el mestre que s'enorgulleix d'haver seguit. Quatre d'aquestes estrofes pertanyen a les cançons d'amor *Qui no es trist, Als fats coman*, y *A mal extrany*, y a la cançó espiritual *Puys que sens tu algu a tu no basta.* An aquesta última poesia està emmanllevada també la cinquena estrofa *O quant sera que regare les galtes*, que termina l'edició de Carles Amorós.

Cada una d'aquestes gloses se compon de 8 estrofes de 8 versos y d'una *tornada* de 4 versos, fòra de les dues darreres que no 'n tenen. L'entrellaçament de les rimes s'acosta molt al que Auzias March emplea ordinariament y ofereix, per les tres primeres y la darrera, l'esquema ABBACDDC-EFFEGHHG. En la quarta, el primer vers de cada estrofa es el primer de la precedent, de tal manera, que 'l vers d'Auzias March es citat dues vegades, a la fi d'una estrofa y al començament de la que segueix. Però, no content de seguir, en els seus comentaris poetics, les fórmules prosodiques del seu model, n'empastella sovint el llenguatge, emmanllevant-li metafores y adhuc expressions que es facil de coneixer, per poc que s'hagin llegit les seves obres. Però 's veu que Pujol va preocupar-se més del seguit de les rimes que del de les idees, y la seva parafrasi, devegades enginyosa, es en general poc instructiva.

L'unic merit den Pujol ha consistit en senyalar el genre de dificultats que presenta 'l text d'Auzias March y que tenen per causa quasi totes les seves idees filosofiques y teologiques. Citarem, com exemple, les seves dues ultimes gloses, enterament inedites, que 's refereixen a la primera y la darrera estrofa de la poesia *Puys que sens tu*, a la qual dóna, amb bastanta raó, el titol *Del franch arbitre.*

AUZIAS MARC[H]

PUIS QUE SENS TU. DEL FRANCH ARBITRE

Glosa.

Etern factor de tota creatura,
en qui'speram, ab certa confiança
de possehir, sens temor de mudança,
l'etern deport de la divin'Altura,
ningu pora, creat de mortal pasta,
pujar a tu, merexent de condigne.

Donchs, tu, Senyor, gira t'a mi benigne,
Puis que sens tu algu a tu no basta.

Puis que sens tu algu a tu no basta
y la salut dels pecadors desitjes,
de mon pecar, Senyor, no t'enfastiges,
que l perdonar en tu tot sol s'engasta.
En lo capbreu dels elets me capbreua
que jo confes a tu fel vassallatge.
Aparta prest de mi l'etern damnatge :
Done m la ma, ho pels cabells me lleua.

Done m la ma, ho pels cabells me lleua :
Met en oblit les mies grans offenses.
Segur estich, Senyor, si tu m deffenses,
que ton poder de tot treball relleua.
Y, pus conech que'sta de ben fer nua
ma voluntat, obrant ab ma escaça,
ajuda m, Deu, puis sovint s'embaraça,
Si no estench la mia vers la tua.

Si no estench la mia vers la tua,
estimant mes dels vicis la centina,
cou ab ton foch, qui el mon tot illumina,
ma voluntat, en seguirte tan crua.
Si de ben fer mon voler se retira,
puis entens be la mia gran flaquesa,
ab l'etern bras de ta gran fortalesa,
Quasi forçat, a tu mateix me tira.

Quasi forçat, a tu mateix me tira,
ans que de mort jo veja lo meu terme,
per que, morint del peccat ab lo verme,
se que no puch fugir de ta gran ira.
Cercar te vull, pero james te'ncontre,
en lo cami trobant mil embarassos,
perque, cercant l'infern ab cuytats passos,
Io vull anar enuers tu al encontre.

Jo vull anar enuers tu al encontre,
y no s pot fer, seguint la via torta.
Voler[s] sens fets demostren la fe morta :
en perill som d'algun terribl'encontre.
L'Enteniment en mi bon voler cria,
mas l'Apetit fa l'actio malalta,
perque sovint ab gran desorde salta.
No se per que no fas lo que volria.

No se per que no fas lo que volria,
ni puch trobar a mon fallir disculpa,
y conech be que'n mi recau la culpa,
puis no m esforç en fer lo que poria.
De bons desitgs dins en mi port vn'atxa,
morta, sens llum, puis no s mostren per obra.
Falt en obrar e lo bon voler sobra,
E no se que aquest voler empatxa.

E no se que aquest voler empatxa :
mos sentiments se'scampen ab desorde.
Si vull tornar en concert y bon orde,
mon appetit tot bon concell despatxa,
y volant va de vna en altra branca.
E jo seguesch aquell hon me convida,
no se per que peccant a solta brida,
Car jo som cert hauer voluntat franca.

* * *

AUZIA[S] MARCH

Glosa.

O QUANT SERÁ

Ab gran descuyt assegut en la taula
dels peccadors, sens fer nigun'esmena,
mon appetit me te pres en cadena,
e, quant mes va, mon joch pitjor s'entaula.

Gran Deu etern, per que les mies faltes
no castigueu? Per ma desconexensa,
a vos reclam, dient, ab gran dolensa :
O quant será que regare les galtes!

Segur esta, Senyor, de ta clementia
lo peccador qui s penit de sa culpa,
puis tu , clement, esperas la disculpa,
de jorn en jorn different la sententia.
Respira 'n mi, que, si dins mon cor polses,
reuiuaras a ma deffunta vida,
que ton avis a vn beure 'ns conuida
D'aygua de plor, ab les lagrimes dolces.

Si, conuidat, entre dins la posada
de tos concells per obehir y creure,
no m faltara de tal aygua lo beure,
plorant mos crims ab pensa tribulada.
Lagrimes tals aquells qui les demanen
les trobaran, ab pia recordança
de tots assots, espinas, claus y lança :
Contrictio es la font d'hon emanen.

Contrictio en si ha força tanta
que a tot ben fer nos porta'b llaugeresa.
Vicis fugint en nos forma puresa;
arranca mals ha hon virtuts resplanta.
Aquesta fa tant quel infern descobre
e lo turment que passan los malignes.
Aquesta fa que de tu siam dignes :
Aquesta es clau que l cel tancat nos obre.

Contrictio esta clau ha perduda :
Attrictio en mi la senyoreja,
y guarda que Contrictio no veja
mon defallir, y fa que'stiga muda.
Attrictio, lo jorn que tu me'nbargues,
james plorant mos vlls a Deu imploren,

perque, tostemps que per Amor no ploren,
D'Atrictio partexen les amargues.

Dins en mi sent que per interes propri,
Senyor, jo t'am y no per a seruirte.
Si fos segur que poria fugirte,
a penedir seria mes repropri.
Tembre y amar en mi discort abunden,
mas temor venç y l'amor s'embaraça,
y mos serueys portan als peus escaça,
Per qu'en temor mes qu'en amor se funden.

Amor de fill en mi no s deu escriure,
puis, per temor qu'en l'infern no m castigues,
estich plorant, e may veig les fatigues
de ta greu mort qui m dona l'etern viure.
Aquest plorar en gran be no redunda,
perque d'amor no partexen les lagrimes :
no fa pujar a tu les nostres animes,
Mas tals quals son d'aquestes me abunda.

Axi com creix poch a poch xica flama,
posant al foch cosa quel puga encendre,
axi mateix en Deu lo nostre entendre
temor abans, apres amor inflama.
Donchs, per temor plorem tots vns y altres,
que, si be son tals lagrimes forçades,
apres seran d'amor purificades,
Puis son cami e via per les altres.

Un tal sistema d'interpretació no podia, evidentment, ser aplicat més que a un ben petit nombre de versos, y servia molt més per fer admirar la traça de versificar del comentador que per aclarir els versos del poeta filosop.

Més utils haurien sigut les explicacions que Fr. Sánchez de las Brozas no hauria deixat d'unir a la seva traducció, si hagués pogut realitzar els seus projectes. Pel seu comentari den Juan de Mena, publicat en 1582, es facil d'entreveure lo que hauria fet per a Auzias March. En efecte, millor que cap altre, va mostrar que *Las Trecientas* ens ensenyen, sota ·l vel de l'alegoria, els prin-

cipals deures que l'home ha de complir aquí baix. Sense cap dubte, hauria trobat, en les obres del poeta valencià, totes les doctrines filosofiques y teologiques a les quals fa alusió, y hauria netament aclarit el llur caracter didactic y moralitzador.

§ 33. No sabem com estaven concebuts, els comentaris d'Auzias March y den Jacme Roig que compongué, en 1637, el capellà valencià Vicente Pons. Ximeno, que parla de la seva existencia[1], segons una memoria manuscrita d'Onofre Esquerdo sobre ·ls *Ingenios Valencianos*, ignorava ja lo que havien devingut, y desde llavores cap bibliograf n'ha trobat el rastre.

De 1637 a 1830, les poesies d'Auzias March no han sigut objecte de cap profunde estudi. No més havem d'assenyalar, durant aquest llarg espai de temps, les noticies biografiques y bibliografiques den Nicolas Antonio, José Rodríguez, Gregorio[2] y Antonio[3] Mayans, Ximeno, Sarmiento[4], T. A. Sánchez[5], Pérez Bayer, Cerdà y Rico y J. P. Fuster.

§ 34. L'estudi propriament dit de les poesies d'Auzias March, quasi abandonat durant dos segles, recomençà, vers 1830, amb Tastú. S'havia aprofitat d'alguns manuscrits en vista de l'edició que preparava, y ·s proposava de fer-la seguir de nombroses remarques literaries y lingüístiques. Les notes, encara una mica informes, y els assaigs de traducció que queden d'ell[6], testifiquen el llarg treball al qual s'havia lliurat per a millor interpretar el nostre autor.

Una part dels materials reunits per Tastú passà feliçment an el *Diccionario crítico de Escritores Catalanes* del bisbe d'Astorga, Torres Amat, y, així, d'ençà de 1836, varen ser coneguts els seus projectes de publicació. Va contribuir en gran manera a atreure de nou sobre ·l poeta valencià l'atenció dels lletrats d'Espanya. Era ·l moment en que, entrenats per l'*Adeusiau, turons*, l'eloqüent y poetic manifest d'Aribau en favor de la llengua «llemosina», els catalans tornaven a cultivar el llur idioma natal. El «Gayter del Llobregat», J. Rubió y Ors, els convidava, algunes setmanes després, en 1841, en el prefaci de

1) *Loc. cit.*, II, 362.
2) Gregorio Mayans, *Orígenes de la lengua española*, Madrid, 1737, I, 55.
3) Antonio Mayans, *Noticias*, manuscrit núm. 8185 de Cheltenham, descrit més amunt.
4) *Memorias para la historia de la poesía y poetas españoles*, Madrid, 1775, p. 389, nums. 854 y 857.
5) *Poesias anteriores al siglo XV*, Madrid, 1779, I, p. LVI.
6) París, Bibl. Mazarine, Mss. 4512 y 4518.

les seves poesies catalanes, a estudiar Auzias March, que nomenava ·l Petrarca de Valencia y les obres famoses dels mestres en Gai saber.

Responent immediatament al crit del *Gayter*, un jove poeta de Mallorca, D. José María Quadrado, fa apareixer, el mateix any, en la *Revista de Madrid*[1], un important estudi literari sobre Auzias March, on, en algunes pagines remarcables, les seves obres són finament analitzades en el llur conjunt y els principals caracters del seu talent abocetats amb bastanta fidelitat. Encara que l'emfasi espanyol s'hi manifesti en repetits passatges, y que s'hi senti devegades una admiració massa cega pel seu autor, no arriba fins a desnaturalisar la seva obra y denota una inteligencia rarament equivocada en el seu esperit y en les seves idees. Va tenir el merit d'apreciar, en Auzias March, no solament el poeta erotic, que posa, en un brillant paralel, al costat de Petrarca, sinó també ·l filosop, o més aviat el moralista, que, sense tenir un «sistema», com ho diu amb alguna exageració, va esforçar-se a propagar, per la poesia y en llengua vulgar, les més altes idees morals.

En 1865, el nostre poeta va ser objecte de dos altres treballs de menys embranzida. L'un es la noticia biografica y literaria que M. Milà y Fontanals li va consagrar en la seva *Resenya histórica y crítica dels antichs poetas catalans*[2]; l'altre, un capitol, o més aviat aclariment «Sobre Ausias March, su vida, sus obras», posat a la fi del sisè volum de la seva *Historia Crítica de la literatura española* per Amador de los Ríos.

Se sab que M. Milà y Fontanals ja s'havia ocupat d'Auzias March vers 1857 y havia enviat a Eug. Baret algunes mostres de traducció en prosa castellana. En les cartes que escrivia, en la mateixa epoca, al savi professor de l'Universitat de Clermont, havia començat per negar l'influencia dels trobadors sobre ·ls poetes del *Cançoner* de París, y especialment sobre Auzias. No trigà gaire a mudar de judici, y ·s troben algunes traces d'aquest canvi de *front* en la seva *Resenya*. Es un cataleg raonat de tots els antics poetes de llengua catalana, on indica per a cada un d'ells les noticies biografiques més certes, y cita, amb alguns mots d'analisi o d'apreciació, les obres de que són autors. Auzias March hi es més llargament estudiat que ·ls altres, y sobre tot més abundosament citat.

Amador de los Ríos s'ocupa d'Auzias March en el seu volum sobre l'estat

1) Reproduït en el *Museo Balear*, en 1875, y traduït del castellà al català, en *Lo Gay Saber* (nums. 11-16, 2.a epoca, any 4.t), per en Fr. Fayos y Antony.

2) Memoria premiada en els Jòcs Florals de Barcelona, impresa en els *Jochs Florals de Barcelona*, VII (1865), y en el volum III (Barcelona, 1890) de les *Obras completas* de D. M. Milà y Fontanals.

de les lletres a Espanya sota ·l regnat de don Juan II. Es impossible, en efecte, separar la literatura de l'Espanya central de la dels països veïns, que han sofert, com ella, l'influencia de Dant y de Petrarca y participat del moviment general de la Renaixença, y això ·l decanta a llançar un cop d'ull sobre ·l desenrotllament de les lletres a Catalunya desde Pere IV *el Cerimoniós* fins a la fi del xv.^{èn} segle. Entre ·ls poetes que diu eixits de Dant y de Petrarca, més encara que dels provençals, posa en primer rengle Jordi de Sent Jordi, y sobre tot Auzias March, que proclama «el primer dels petrarquistes del xv.^{èn} segle»[1] y el defèn vivament contra ·ls severs judicis den Mariana. Desprès, per a millor mostrar la seva importancia y el seu paper en la Renaixença espanyola, li consagra un apendix especial posat a la fi del volum[2].

Aquest estudi mereix també ser consultat, malgrat les seves imperfeccions y les seves llacunes. Varies de les idees que hi són exposades criden la nostra atenció. L'autor creu, per exemple, que Auzias March ha begut, en els seus viatges a Italia, y especialment a Napols, el gust de la poesia italiana. El compara a Petrarca, però reconeix que no li va prendre les seves descripcions liriques, sinó unicament «el seu entusiasme mistic y platonic», y adhuc tendeix a fer de la seva Teresa un pur tema, un motiu per a fantasies amoroses. Més encara que ·ls seus davanters, fa destacar el caracter filosofic de les seves obres, que va assegurar en gran part el llur exit entre ·ls lletrats espanyols del xvi.^{èn} segle.

Amador de los Ríos es sobre tot el primer que ·s va esforçar en provar les seves semblances amb Petrarca; y, en un breu analisi de cada una de les cançons d'amor traduïdes per Montemayor, posa en evidencia algunes imitacions, aparents o reals, del poeta del *Canzoniere*.

Altres estudis més recents s'han ocupat de l'obra d'Auzias March, sigui en el seu conjunt, sigui en un dels seus aspectes particulars.

J. Rubió y Ors, que, desde 1841, havia convidat als catalanistes a llegir Auzias March, va publicar ell mateix, quaranta-un anys més tard, en 1882, una monografia intitulada *Ausías March y su época*[3], on no s'acontenta sols d'analitzar curosament les seves principals poesies, sinó que posa ·l poeta en la seva epoca y en el seu medi, traçant-ne d'ell, gracies a documents novament exhumats, un retrat més semblant.

L'any següent, l'eminent critic D. M. Menéndez y Pelayo, en un capitol

1) *Hist. crít. de la lit. esp.*, VI, 18, nota 1.
2) *Ibid.*, pp. 489-526.
3) Barcelona, 1882. In 8.° de 95 p.

de la seva *Historia de las ideas estéticas en España*[1], celebra en ell el filosop de l'amor platonic. Però sembla haver modificat un xic la seva opinió sobre aquest punt en els seus *Ensayos de crítica filosófica*[2] y en les seves altres publicacions posteriors, y haver donat més importancia a l'influencia de l'Escolastica en l'esperit d'Auzias March.

En 1889, D. A. Rubió y Lluch[3], seguint els consells y l'exemple del seu pare, mostra minuciosament, en els seus versos, els rastres d'influencia de la literatura grega y llatina.

Però ·l treball més original que ha sigut publicat en aquests darrers temps sobre ·l nostre autor es segurament el capitol que ·l bisbe de Vic, Josep Torras y Bages, li va consagrar en la seva *Tradició Catalana*[4]. Auzias March es, segons ell (y apoia la seva tesi sobre enginyoses semblances amb Sant Tomas), un dels millors interpretadors de la psicologia y de la metafisica escolastiques.

A Alemanya, el Dr. V. M. Otto Denk aprecía y resumeix d'una manera suficient les seves diverses cançons, en una secció del seu *Einführung in die Geschichte der altcatalanischen Litteratur*[5]. Aprofita, molt feliçment, per altra part, alguns dels darrers estudis.

No existeix, doncs, comentari vertaderament aprofondit y metodic d'Auzias March. La major part dels treballs que acabem d'enumerar són analisis rapids y punts de vista, sovint interessants, però sempre incomplets.

El nostre mestre, M. Alfred Morel-Fatio, havia près per assumpte del seu curs a l'«Ecole des Hautes Etudes», en 1886-87, les obres d'Auzias March[6]. Desgraciadament no va publicar les observacions literaries o lingüistiques a les quals varen donar lloc, per la seva part, les primeres cançons d'Amor. El preciós record que n'havem guardat ens donarà, es veritat, el model més segur de lo que pot y deu ser l'explicació del nostre autor.

1) Madrid, 1883, vol. I, pp. 393-404.

2) Madrid, 1892, in 8.°, p. 89. — Vegi-s també ·l que diu del nostre autor en la seva *Antologia de Poetas Líricos Castellanos*, XIII, 289-305.

3) *El Renacimiento clásico en la literatura catalana* (Discurso leído en la Real Acad. de Buenas Letras), Barcelona, 1889, in 8.°, p. 33 y ss.

4) Barcelona, 1892, in 8.°, pp. 533-574.

5) München, 1893, in 8.°, pp. 367-389.

6) A Montpeller, el malaguanyat provençalista C. Chabaneau va comentar algunes poesies en 1895.

CAPITOL CINQUÈ

CLASSIFICACIÓ DELS MANUSCRITS Y DE LES EDICIONS ANTIGUES
PRINCIPIS DE LA FIXACIÓ DEL TEXT

§ 35. Ens queden, doncs, tretze manuscrits y cinc edicions antigues de les obres d'Auzias March.

Recordem-ne la llista, amb l'indicació de les lletres destinades a representar-los y el nombre exacte de poesies que hi són contingudes en relació a la nostra edició. Examinarem tot seguit el llur valor y les llurs afinitats.

Ms.	*A*. París, Biblioteca nacional, esp. 225		Poesies	d'Auzias	March	66
»	*B*. » » » » 479		»	»	»	122
»	*C*. Escorial, iij. L. 26		»	»	»	122
»	*D*. Madrid, Biblioteca nacional, 2985		»	»	»	127
»	*E*. » » » 3695		»	»	»	126
»	*F*. » » particular de S. M. 2. H. 4.		»	»	»	108
»	*G*. Valencia, Bibl. Univ.ª y Prov.al, 92-6-7	*G*1... 67 *G*2... 52	»	»	»	107
»	*H*. Saragoça, Bibl. de l'Universitat, 184		»	»	»	79
»	*I*. Barcelona, Bibl. de l'Institut d'Estudis Catalans		»	»	»	65
»	*K*. Cheltenham, Bibl. Sir Thomas Phillipps, 9625		»	»	»	105
»	*L*. Barcelona, Bibl. de l'Institut d'Estudis Catalans		»	»	»	22
»	*M*. » » de l'Ateneu Barcelonès		»	»	»	6
»	*N*. Nova-York, The Hispanic Society of America		»	»	»	98
Ed.	*a*. Valencia, 1539		»	»	»	47
»	*b*. Barcelona, 1543		»	»	»	122
»	*c*. » 1545		»	»	»	122
»	*d*. Valladolid, 1555		»	»	»	124
»	*e*. Barcelona, 1560		»	»	»	124

Primer que tot, resulta, de la descripció que havem donat dels manuscrits *C* y *I*, que són copiats, l'un de *c*, l'altre de *A*. En prescindirem doncs.

Els onze altres manuscrits són independents, en el sentit que no trobem entre ells, parlant propriament, relacions d'original a copia. Això es lo que proven suficientment les diferencies que presenten tant en el nombre com en l'ordre de les poesies, així com la divergencia de lliçons que assenyalem tot seguit. Però alguns, sobre tot els del XVI.^{en} segle, són obres eclectiques per a les quals han sigut posats a contribució ·ls manuscrits més antics y adhuc les primeres edicions. Serà, doncs, util de determinar la naturalesa y l'importancia d'aquests manlleus.

Les cinc edicions del XVI.^{èn} segle estan en el mateix cas. Adhuc quan es possible lligar-les a un manuscrit o a una edició constituint, per dir-ho així, llur prototip, ofereixen variants que no provenen pas solament dels editors mateixos, sinó també dels manuscrits y dels impresos anteriors. Es per això que ·ls ficarem dins el nostre estudi comparatiu amb el mateix dret que ·ls manuscrits dels quals deriven desigualment.

§ 36. Els principis sobre ·ls quals provarem de fundar la nostra classificació són de dues menes : els uns externs, trets dels caracters extrinsecs dels manuscrits y de les edicions; els altres interns, més essencials, inherents al text mateix. Entre ·ls primers examinarem, anant, per dir-ho així, de fòra a dins, les atribucions de les poesies, la llur disposició, l'ordre de les estrofes en cada poesia, y, en fi, l'identitat de les llacunes o de les addicions. Els segons consisteixen unicament en les lliçons.

1. S'ha de fer notar, primerament, que totes les poesies de *LM* se troben en *AI*. Aquesta coincidencia de quatre cançoners en la tria que varen fer de les poesies d'Auzias March, no ·ns-e sembla ser purament fortuita y mereix ser retinguda. Més completa es la semblança de *AI*. Aquests dos manuscrits tenen el mateix nombre de poesies, fòra una excepció que ja hem explicat; y aquestes poesies són semblantment disposades. Ademés atribueixen falsament a Auzias March un fragment de balada den Luis de Vilarasa. Són aquestes, entre moltes altres, dues proves sobre les quals ens havem apoiat per reconeixer en *I* una senzilla copia de *A* y identificar aquests dos manuscrits amb la més completa certitut. — Se deu considerar també com un indici de parentiu del mateix genre ·l prenom mal ortografiat *Osias*, al començament de *BDa*. Aquest error, que ve d'haver vist en el mot *Auzias* una deformació d'*Osias*, nom castellà del profeta Osees (en hebreu Hoseah),

apareix, per primera vegada, en 1539, en l'edició den Romaní. Ha sigut certament precedida de la forma *Ausias*, que 's troba en *EKNbcde*. En quant a *G*, presenta algunes vegades *Auzias*, però lo més sovint, *Ausias*.

2. L'ordre seguit en la disposició de les poesies pot també servir de criteri per jutjar el valor dels manuscrits.

Separem primer el manuscrit *E*, que va imposar a les poesies d'Auzias March una classificació alfabetica tant més imperfeta com més s'esforça en fer-la coincidir amb la divisió en *Obres d'amors* y *Obres morals*. Aquest sistema, aplicat una sola vegada en 1546, sense que 'n trobem cap senyal, ni en els manuscrits, ni en les tres edicions anteriors, es imputable, no a un senzill copista, sinó a un editor desitjós de fer-ho millor que no 'u havien fet els seus predecessors.

Un segon grupo de manuscrits es constituït per *AHLM*, an els quals se pot unir la part més antiga de *G*, es a dir, G^1. Són cançoners on han sigut insertats, a gust dels compiladors, extractes presos aquí y allà en l'obra del poeta. No es, doncs, extrany que la classificació de les poesies hi varii amb cada un d'ells. En quant a G^2, sabem que no es més que 'l complement, d'altra part insuficient, de G^1.

Al contrari, *BDFKN* segueixen un ordre que es sensiblement el mateix, sobre tot per als dos primers terços de l'obra; y es clar que aquest acord dels manuscrits més antics, o almenys més complets, tendeix a provar que la llur classificació correspon a la de l'original.

Aquesta conclusió es també confirmada pel fet que, en el grupo dels cançoners designats més amunt, y fins en les edicions, se troben algunes poesies succeint-s'hi com en els manuscrits més complets. Però la demostració no serà suficient si no es possible descobrir a qui es deguda la classificació sistematica, molt diferent de la dels manuscrits, que ofereixen les edicions. Ara, doncs, remarquem que dos representants del grupo *BDFKN*, precisament els menys antics, modifiquen ja l'ordre dels manuscrits en el sentit de les edicions. De primer es *B* qui fa anar al davant, a tall de prefaci, la poesia *Qui no es trist*, que es la primera en totes les edicions desde 1543. Després, un anotador de *D* indica, per una numeració especial anterior a 1543, l'ordre mateix de l'edició *b*, fins al punt que 's pot confondre anotador y editor en un sol personatge preocupat de completar l'obra den Romaní. Se sab que aquest havia dividit els troços de *a* en quatre *Canticas (Cantica de amor, Cantica Moral, Cantica de Muerte* y *Cantica Spiritual)*, tot conservant la classificació dels antics manuscrits. Aquesta divisió per genres podia conciliar-se, si fa no fa, amb l'ordre dels manuscrits, mentres no s'apliqués sinó a un petit nombre

de poesies; però era impossible aplicar-la al recull tot sencer de les poesies d'Auzias March, sense capgirar-ne profundament la disposició. Es, no obstant, en lo que no varen titubejar els editors de *bc*, que varen ordenar les poesies baix tres rúbriques solament : *Obres de Amors, Obres de Mort* y *Obres Morals;* però sense amoïnar-se gens de l'ordre en el qual se succeeixen en els manuscrits. En 1555 y 1560, la divisió torna a ser quaternaria en *de*, com ja 'u era en *a;* però les cançons de Mort són posades a l'acabament.

No es doncs a l'autor, sinó als editors del segle XVI.è, que s'ha de atribuir la classificació sistematica que s'ha transmès fins als nostres dies.

Per lo que toca a la classificació original, no 's pot pensar en trobar-la sinó en els manuscrits més complets o els més antics *BDFKN*, que estan quasi d'acord en la disposició de les poesies. Ara, cap dubte no podria subsistir sobre l'autenticitat d'aquest ordre, si s'observa, com nosaltres ho farem més tard, cercant totes les alusions directes o indirectes a la vida y a l'epoca del poeta, que la classificació d'aquests cinc manuscrits es cronologica y que les poesies hi són disposades en el mateix ordre en que varen ser escrites.

Per lo que toca a la classificació de les poesies, els manuscrits *BDFKN*, als quals se pot afegir l'edició *a*, deriven, doncs, d'una font unica, que es l'original.

En fi, si *D* presenta dues redaccions d'algunes poesies, l'una al lloc que li designen *BDFHN*, l'altra, a la fi, en la part complementaria que acaba 'l manuscrit, es que les dues parts de *G* tenen devegades cada una la llur copia de la mateixa poesia amb un començament diferent o que la copia unica de *B* comença per un vers nou en aparença. Això es lo que sembla haver induït en error el copista de *D* en els «dobles» de la fi.

3. L'examen de l'ordre de les estrofes dóna també lloc a observacions interessants.

Veus-aquí, primer, dues inadvertencies susceptibles d'aclaracions sobre les relacions d'alguns manuscrits. La poesia XXVII, composta de cinc estrofes y d'una tornada, figura en *ABDEFG²HKLNbcde*, però les 3.a y 4.a estrofes, així com la tornada, són repetides, una segona vegada, en *DG¹bcde* on formen la poesia considerada equivocadament com independenta *Yo contrafaç nau en golf perillan.* Com la part de *G*, on se troba aquest fragment, es segurament anterior a *D*, se 'n pot concloure que *D* li va copiar y insertar al foli 115 v.º sense adonar-se que ja havia sigut transcrita, amb la poesia entera, al foli 25 v.º. Es segons aquest fragment de *D* que ha sigut publicada desde 1543. Es a l'inversa l'error en el qual varen caure *BDKNbcde*, a proposit de les poe-

sies XXIX y XXX. Les varen reunir, encara que, en la poesia així constituïda, les dues primeres estrofes no rimen, com les altres, en conformitat a les regles dels *rims capcaudats*, y quan la primera es clarament separada de les altres en *AEFG*. Aquesta confusió sembla venir de *N*, que es el més antic manuscrit d'aquest grupo. El copista va descuidar-se ·l titol *Altra*, que devia precedir cada poesia en l'original, com en el manuscrit *F*, y no ·l va pas remplaçar, contrariament a la seva costum, pels mots *Mossen Ausias March*. D'aquí l'equivocació dels altres manuscrits *BDK* y de les edicions *bcde*.

Les interversions d'estrofes o de versos són devegades també instructives. Es així que l'interversió de la 3.ª y de la 4.ª estrofa, que presenta *B* en la poesia XXV, pot ser explicada per l'ausencia de la 3.ª estrofa en G^1, que devia tenir ·l copista de *B* davant dels ulls, al mateix temps que altres manuscrits.

Dbc interverteixen els versos 19-20 de la poesia LXIX, per referencia a $ABEFG^1de$, cosa que apropa immediatament aquests tres textes.

En la poesia LXXXVII, EG^2Hd ofereixen una singular anomalia. Els versos 19-20, tals com els donen *ABDFKabce*, són reemplaçats pels versos 121 y 124. Aquest capgirament ve probablement de que, els versos 19-120 faltant en *H*, el vers 121 es devingut el 19.è y el vers 124, que rima amb ell, el 20.è

En la mateixa poesia, *ABK* capgiren els versos 276-277 per referencia a $DEFG^1G^2Habcde$.

HK s'oposen a $BDEFG^1abcde$ en CIV, 112-113. Entre aquests dos versos, *H* intercala ·ls versos 225-272 y *K* els versos 233-272. Es ben clar que aquest canvi, encara que de diferenta extensió en els dos manuscrits, ha passat de l'un a l'altre, del més antic al més recent.

Una mica més lluny, en la poesia CV, els versos 7-8 són canviats en $BDEG^1Hbcde$, y al seu lloc en *Fa* solament.

En fi els versos 281-340 de la poesia CXII són posats entre ·ls 400 y 401 en *de*, a l'inversa de $BDEG^2Hbc$, sense que ·s pugui explicar altrament que per un error de *d*, aquest important canvi que no està justificat pel seguit de les idees.

4. Se poden treure, en fi, algunes conclusions de les llacunes y de les addicions o interpolacions comunes.

Romaní omiteix, en *a*, quasi totes les tornades. Alguns manuscrits fan devegades lo mateix. Es així que en les poesies XIV y XVII, els versos 41-44 manquen en *a* y en G^2 al mateix temps. Com G^2a en altra banda presenten (CV, 193-224; CXIII, 1-240; CXIV, 1-40; CXV, 11-122) llacunes més importants y

absolutament identiques, perfectament justificades en *a*, que no dóna usualment més que extrets, s'ha de presumir que G^2, la part més recent de *G*, va ser executada amb l'ajuda de *a*, després de 1539.

Per altra part, la primera mà de *D* va descuidar-se tres tornades, l'una XIV, 41-44, igualment que G^2a, l'altra XIX, 41-44, amb G^2 solament, la tercera XCIII, 97-100, en companyia de *AFHKa*. A les dues darreres la mateixa mà ha substituït alguns versos manifestament apocrifs. Aquestes llacunes constitueixen excelents indicis en favor de l'afinitat de *D* amb G^2 y amb *a*. La de *D* y G^2 es tant més probable quan una altra llacuna (CXII, 151-160), comuna aquesta a *D* y a G^1, permet creure que ·l copista de *D* ha tingut a la vista G^2 y G^1 plegats.

Passatges sencers manquen en els manuscrits y en les edicions, exceptuant *de*, p. ex. LXVIII, 9-16, que fan falta a $BDEFG^1HKNbc$, CXVII, 241-244, que no ·s troben pas a *BDEbc*, y en fi la poesia CXXVI tota sencera, que solament *de* ·ns han conservat.

La llacuna 49-64, que presenten *HKa*, en la poesia CIV, se explica, per *a*, perquè aquests versos parlen de Déu y dels princeps, y que Romaní evita amb cura, com ja se sab, tot allò que podia esgarrifar la clerecia y els poders establerts. El compilador de *H* sembla haver tingut els mateixos escrupols, si ·s judica encara per l'omissió, un xic més avall, dels versos 201-216, on l'autor condemna la sodomia. Però *K* ha seguit segurament *H* y *a*, que li són anteriors.

En fi, els versos 161-224 de la poesia CV se troben en *BDEbcdc* y manquen en FG^1HK. Es sens dubte aquesta anomalia que ha conduït a G^2 a considerar els versos 161-192 com una poesia independenta de la qual Romaní va fer-ne el tercer *capitulo* de la *Cantica Spiritual*.

Entre les addicions, cridarem l'atenció sobre la poesia LVIII, que acaba amb dos tornades en *Edc*. L'una es comuna amb $ABFG^1KN$, l'altra amb *DHbc*. Sembla que *D* ha tret aquesta segona tornada de *H*, de la qual, per altra part, ha interpretat malament el darrer vers. Es dificil de saber si es imputable a *H* o si se l'ha de fer remontar a l'autor.

Les dues redaccions de la poesia CIII, que ·ns ofereix *B*, als folis 102 v.º y 172 v.º, imposen la nostra atenció, no solament per lo que té d'extraordinari aquesta doble copia d'una mateixa obra en el mateix manuscrit, sinó encara per la interpolació de tres estrofes entre ·ls versos 48-49 del segon text. Aquests vint-y-quatre versos suplementaris, mal lligats als altres y gens indispensables al sentit, són probablement deguts al compilador Pere Vilasaló, y es segurament d'ell que ·ls editors de *de* els han tret.

L'estrofa 145-152 de la poesia CV comprèn en FG^1, nou versos, en lloc de vuit. El novè *D'altra part tem e m plau la ignorança* es o una correcció que l'autor havia indicat sobre ·l seu manuscrit o ·l començament d'una nova estrofa desapareguda o deixada sense acabar. Ha devingut el vuitè en *H*, per la supressió del vers 151. Al contrari, *BDEKabcde* l'han deixat pura y simplement.

Remarquem, en fi, que ·ls manuscrits més antics $FNAG^1HLM$ no donen sinó 111 poesies, mentres que ·l nombre total de les poesies del nostre autor es de 128 o adhuc de 129, si ·s compta apart la poesia CXXII ^{bis}. Les 18 altres poesies han sigut recollides de tant en tant, partint de 1539, pels altres manuscrits y per les edicions del XVI.èn segle, que s'han succeït, com ja ·u veurem, en l'ordre següent : $aG^2BKDbcEde$.

Però solament a cinc d'aquests textes es deuen, en l'estat actual dels nostres manuscrits, la primera copia d'una o diverses d'aquestes poesies. Són :

1.	*a*	(1539),	on estigueren insertades per primera vegada les poesies	CXIII, CXIV, CXV;
2.	G^2	(1540?)	» » » » »	CI;
3.	*B*	(1541)	» » » » »	CXI, CXIV (sencera), CXV (sencera), CXVI, CXVII, CXVIII, CXIX, CXX, CXXI, CXXII bis, CXXIII, CXXIV, CXXVII, CXXVIII;
4.	*D*	(1542-1543)	» » » » »	LXXXVI, CXIII (sencera);
5.	*d*	(1555)	» » » » »	CXXVI.

Es cert que aquestes diverses poesies no varen ser reproduïdes per *KbcEe* sinó treient-les d'un o de diversos dels reculls que ·ls havien precedit.

L'enumeració d'aquestes divuit poesies noves ens ha permès constatar que quasi totes són posades a la fi de la nostra edició, seguint la classificació dels manuscrits més complets *BD*. Aquest fet mereix ser retingut y explicat. Ara, si ·s recorda l'article 78 de l'inventari dels béns d'Auzias March que diu així : «Item, dos libres en paper de forma de fulls, desquernats, ab cobles», y si ·s creu, com nosaltres ho fem, que aquest article designa ·l manuscrit original del nostre poeta, es facil comprendre lo que devia passar. El primer dels «llibres» o volums que componien l'original, va proporcionar, per sí sol o poca cosa menys, la materia dels antics manuscrits; el segon no ha sigut copiat sinó fins més tard y més escassament. Es que en efecte contenia les poesies més llargues y més didactiques, les que menys excitaven l'interès. Els copistes y els editors del XVI.èn segle, més diligents que llurs antecessors, varen esforçar-se en cercar tot quant havia deixat el poeta y ·ns varen conservar aquesta segona part de

la seva obra. Aquí també han trobat lloc algunes poesies de circumstancies que no devien haver sigut classificades per l'autor.

Sigui ·l que ·s vulgui, no sembla pas que ·ls copistes dels manuscrits que ens queden y els editors del XVI.^{èn} segle, hagin conegut, almenys sencera, aquesta segona part de l'original. El text d'aquestes darreres poesies ens ha arribat massa alterat perquè ·s pugui admetre una tal relació. Creiem més aviat que ha existit una copia intermediaria desapareguda. La designarem per $2X^1$ y la distingirem així de dues copies, també perdudes, de la primera part de l'original que nomenarem $1X^1$ y $1X^2$.

D'aquesta primera prova a la qual venim de sotsmetre manuscrits y edicions, considerats en els llurs caracters exteriors, resulta que certes afinitats particulars ens han sigut revelades entre ·ls manuscrits antics *ALM* per la tria de les poesies, entre FG^1HK de un costat y FG^1 per l'altre, per llacunes o addicions comunes.

Però ·l nostre treball sobre tot ha conseguit desde ara posar en clar l'eclecticisme de les copies o de les edicions del XVI.^{èn} segle per les quals s'ha utilitzat, no solament l'original o un intermediari perdut, sinó ·ls reculls manuscrits o impresos que ·ns queden encara. D'aquí ve l'interés dels agrupaments obtinguts : *BDa* pels titols; — *DGbcde*, *BDKNbcde*, EG^2Hd, *ABK*, *HK*, $BDEG^1Hbcde$, *Dbc*, *dc* per les interversions; — G^2a, DG^1G^2a, *HKa* per les llacunes; — *DHbc*, *Bde* y *de* per les addicions o interpolacions.

Per ultim, l'examen dels manuscrits y de les edicions sota ·l punt de vista del nombre y de l'ordre de les poesies ens ha demostrat :

1.^{r} Que els manuscrits més complets *BDE*, d'on deriven les edicions *bcde*, són precisament els més recents;

2.^{n} Que la classificació original, transmesa per *BDFKNa*, es cronologica, y no sistematica com la que han adoptat *bcde*, conforme a les indicacions de *a*;

3.^{r} Que ·ls manuscrits més antics AFG^1HLMN, als quals se pot lligar els textes posteriors *aK*, han omitit totes les darreres poesies;

4.^{t} Que les llacunes d'estrofes o de versos que presenten els antics manuscrits són sempre omplertes pels nous, o per les edicions, segons els dos intermediaris perduts $1X^1$, $2X^1$.

§ 37. La comparació de les lliçons ens permeterà confirmar les relacions que ·ns ha revelat l'aspecte exterior dels manuscrits y de les edicions y

descobrir-ne potser de més intimes que serviran de base a l'establiment de la llur genealogia.

Remarquem primer de tot que, sent incomplets tots els nostres manuscrits, es poesia per poesia que s'haurien d'estudiar les llurs relacions. Però aquest procediment, que 's pot seguir amb les obres poc nombroses d'alguns trobadors, allargaria desmesuradament el nostre comentari, si l'aplicavem a cada una de les 128 poesies del nostre autor. No 's podrien evitar repeticions pesades. Ens contentarem, doncs, d'indicar les afinitats més habituals y més estretes que existeixen entre 'ls manuscrits y les edicions. Els lectors que voldran comprovar les nostres conclusions generals per l'examen de tal o qual poesia particular, deuran de primer aixecar, segons la taula de concordancia, la llista dels manuscrits y de les edicions on figura, y després consultar, a baix del text, les variants dels manuscrits y de les edicions. Hem donat totes les variants de *ABDEFG*^{1}*G*^{2}*HLMabcde*. Per *K*, els mots *nostre text K*, o, més breument, *n. t. K*, posats després de les variants de *B*, indicaran els passatges on Pere Vilasaló ha abandonat els capgiraments de 1541 per tornar a les lliçons més antigues, representades pel nostre text. En quant a *N*, no me n'he pogut procurar més que alguns extrets, però enumeraré a sota les variants que m'han permès reconeixer les seves relacions generals amb els altres manuscrits y amb les edicions.

Veus-aquí alguns dels passatges dels quals es possible induir les relacions de parentiu que uneixen els manuscrits y les edicions antigues. Amb preferencia havem triat aquells pels quals era interessant coneixer el text de *N* a causa de les dificultats y de les divergencies que presenten els altres reculls [1].

II, 9 *Moltes veus es quel vent es fortunal ABFKa* : *Mas a les veus es lo vent fortunal DEG*^{2}*G*^{3}*LNbcde* (la lliçó *ABFKa*, la qual fórmula se retroba CII, 57, es la bona);

V, 39 *e fora vos no m pens que may consenta ADG*^{1}*LNabcde* : *e fora vos no pens... E* : *e fora vos no m pens yames consenta B* : *e per null cas me pens que no dissenta F* (el text de *F* es menys natural y més enredat : prové probablement de que 'l copista, prenent el vers 40 pel vers 39, va escriure *e per null cas* en lloc de *e fora vos*);

VIII, 4 *e si com fals drut cercare delit BEFH* : *si com fals dent yre cerquant delit N* : *si com fals dent* (*dient de*) *yo cercare delit DG*^{2}*bcde* : *e si*

1) Per les lliçons comunes a diversos manuscrits, prescindiré de les variants ortografiques.

com falç dent cercare delit G^3 : *si com fa l brut yo cercare delit a* (la lliçó *BEFH* es la de l'original; la dels altres manuscrits o edicions s'explica per l'inintelligencia del mot *drut*);

21 *e desige* $BDFG^2G^3Hbcde$: *e desig ço EN* : *yo desig so a* (el perfecte *desigé*, desconegut dels copistes de *ENa*, ha sigut reemplaçat pel present);

XXI, 31 *per que lo meu per negun temps perésqua AFKLN* : *per que lo meu per null temps no peresca* DEG^2Hbcde : *perque lo meu no perde son poder B* (la primera lliçó es necessariament bona; les altres provenen de que *negun* ha sigut mal comprès);

XXIX, 6 *esforç* $DEFG^2Hbcde$: *esguart ABKLMN* (el sentit general de la *sparça* exigeix el mot *esforç*, al qual ha sigut substituït *esguart*, probablement a causa de l'importancia que tenia l'esguard en la fisiologia amorosa dels trobadors y dels petrarchistes);

8 *la gran pahor qui m tol ser delitos* $DEFG^2Hbcde$: *los pensaments qui m porten las pahors ABKLMN* (sembla que l'expressió *tol* no va ser compresa; d'aquí ve una transformació completa del vers en *ABKLMN*);

XXX, 6, *ladonchs no l val* $ADEFG^1bcde$: *no li valra BN* (la lliçó de *BN* ve del desig de precisar el sentit de *no l* que ·s pot referir a *no li* o a *no lo*, cas oblic del pronom personal *ell*);

16 *mes* (o *pus*) *prop de si es* (*en d e*) *les dones veher* ADD^1EF G^1bcde : *mas en lo cas vol e no ha poder B* : *e contra si pratica tal mester KN* (*KN* no varen comprendre aquesta alusió tant subtil a la por del morent que ·s veu voltat de les dònes que ·l vetllen; *B* ha retocat seguint la seva costum);

24 *qui no l veuran* FG^1H : *qui no l vehen BDEKNbcde* (el context exigint el futur, la lliçó FG^1H es la bona; *A* manca);

30 *lo que no l da son dret* FG^1: *lo que vol de son dret* BD^1N : *lo que no's de son dret Dbcde* (aquestes dues lliçons darreres, derivades l'una de l'altra, s'expliquen sense dificultat per l'analogia dels caracters);

XLII, 38 *hay res que yo fer pusca* $ADEG^1KMbcde$: *voleu res que fer pusca BHN* : *hay res a fer qu'en servey d'amor puixa* A^1M^1 (les pagines de *F* han sigut arrencades en aquest indret, però ·l seu acord quasi constant amb G^1 ens permet d'atribuir-li la primera lliçó, que es la bona; *BHN* han volgut evitar la forma una mica insolita de *hay*);

39 *trobe* BG^1K : *troba DEHNbcde* : *trobi* AA^1MM^1 (l'*a* tancada de *troba*, 3.ª p. ind. pres. ha sigut representada en G^1, y, probablement també en *F*, per una *e*; d'aquí vénen les lliçons de *BK* y de AA^1MM^1 que han vist en *trobe* una primera persona, els uns de l'indicatiu, els altres del perfecte);

XLIV, 10 *aportà ABDFHLbc* : *apparra E* : *aportara G'de* : *no aporta N* (*aportà* ha sigut pres per la 3.ª p. ind. pres.; d'aquí vénen les tres darreres lliçons);

LI, 6 *que fermament no ls gosa esperar DFG'Hbcde* : *que* (*e ABF*) *no tem prou ne ferm pot esperar ABFN*;

7 *axi no pusch sens por vos desijar ABDFG'Hbc* : *axi no pusch a vos ferm desijar EFNdc.* (El copista de *F* sembla haver corretgit ell mateix la primera lliçó per la segona en el vers 6, la segona per la primera en el vers 7. Les dues variants convenen fòra d'això l'una y l'altra pel sentit. Es possible que aquests versos hagin estat redactats dues vegades per l'autor (cf. CXXII y CXXII bis). En tot cas, creiem haver de conservar aquí les lliçons de *F* conformes a *G'* amb el qual estan quasi sempre d'acord);

LIV, 8 *de l'esperant DFG'bcde* : *sol esparat* (*esparant?*) *A* : *sol esperant BEKN* (la lliçó de *DFG'bcde* es preferible y convé millor al sentit general del passatge : l'altra lliçó es una conjectura facil d'explicar);

42 *estar ABDENbcde* : *estant FG'*;

43 *no cal ABDENbcde* : *nom cal FG'* (aquestes dues darreres lliçons de *FG'* són defectuoses y això ve de que, el vers 43 havent sigut considerat com independent del precedent, va ser necessari fer del mot *estar* un participi y atribuir a l'autor el que diu de les passions);

LXIX, 26 *quant la que am mon ull pot divisar ABDEG'Nbcde* : *quant lo mon ull vos pot ben divisar F* (aquesta lliçó particular a *F*, com la que hem vist V, 39, es manifestament dolenta);

LXXV, 1 *qui es aquell BDEFG²bcde* : *qual ser'aquell AKN*;

XCII, 8 *s'i AFa* : *se BDEG'HNbcde* (aquesta substitució de *se* a *s'i*, *si* en els manuscrits, es molt freqüent);

10 *crey BEFH* : *crech ADG'Nabcde* (la forma antiga *crey* ha sigut modernitzada en els darrers manuscrits; la relació de *G'* y de *N* pot no ser més que casual);

12 *per los vicis tira F* : *per lo vici s tira ABEG'N* : *qui sols lo vici tira DHabcde* (aquestes dues lliçons darreres vénen de l'ignorancia de l'expressió *tirar per*);

48 *e d'un costat es apetit sensible ADFG'Hbcde* : *de tot en tot es apetit sensible Ea* : *e par a mi que s pot dir hirascible N* : *havent sguart a prop de l'impossible B* (la lliçó de *N*, que va coneixer *B*, a jutjar per la variant que ofereix al vers 46, contradiu la teoria escolastica de l'apetit concupiscible);

XCVIII, 13 *en mi no pusch trobar als si no perdre FG'*; al mot *perdre A* substitueix *tolre* y *DNabcde dolre; B* modifica tot el vers : *d'est perdiment*

no puch fer que m'en dolga (ni *A*, ni sobre tot *DNabcde* han respectat l'antitesi de l'original).

Si, de moment, no considerem sinó ·ls manuscrits més antics *AFG'H LMN* pertanyents, sigui a la fi del XV.^{èn} segle sigui al començament del XVI.^{è}, y si deixem de banda ·ls que varen ser executats al XVI.^{èn} segle quasi unicament, com ja ·u veurem, amb l'ajuda dels precedents, dues families de textes semblen revelar-se a nosaltres.

L'una es representada pels manuscrits *FG'H*, l'altra per *AN*.

En la major part d'aquests passatges, trobem l'oposició d'aquests dos grupus, y quasi en tots els casos que no estan d'acord, es el de *FG'H* que ofereix la lliçó millor. Una gran part de les variants de *AN* provenen o de males lectures o de correccions introduïdes per l'escrivent en el text primitiu, sigui que no hagués sigut comprès, sigui que no hagués semblat prou clar.

Però, per molt preferible que sigui ·l text del grupo *FG'H*, n'hi ha prou que hi hagi devegades en *AN* lliçons més satisfactories perquè pugui afirmar-se que cap de aquests dos grupus no procedeix directament de l'original, sinó que deriven de dues copies independents $1X^1$, $1X^2$, avui perdudes.

Falta examinar les relacions que tenen entre ells els manuscrits de cada grupo : veurem així de quina manera s'aproximen a l'original.

F y *G'* són clarament emparentats fins al punt que ·s podria quasi considerar *G'* com la copia de *F*. S'oposen a tots els altres manuscrits en diversos dels criteris citats més amunt, sobre tot XXIX, 30, XLII, 42-43. Passa ·l mateix en casos particularment dificils, p. ex. XC, 37, on són els unics manuscrits que donen la bona lliçó *amar*, metatesi o més aviat anagrama d'*arma* (=anima) passat generalment desapercebut y L, 21, on la llur lliçó *segons altre* es preferible a la dels altres textes. En fi *G'*, com es facil de assegurar-sen per l'examen de les variants, forma part quasi sempre del grupo on figura *F*. Sens dubte una de les poesies que figuren en *G'*, la XLII, falta en *F*, però ·n formava part abans, en l'estat primitiu del manuscrit. No hi ha més que les variants V, 39, LXIX, 26 que priven de lligar-les completament l'una a l'altra y fan creure que constitueixen dues copies independentes d'un mateix text.

No són tant freqüentes les relacions que existeixen entre *H* y els dos textes precedents. Els exemples que havem citat més amunt ens mostren, no obstant, *FG'H* o senzillament *FH* donats junts en casos en el quals es dificil no creure a la llur derivació d'una font comuna, principalment VIII, 21,

XXIX, 6, 8, XXX, 16, LI, 6-7. Aquestes afinitats són d'altra part corroborades per llacunes o addicions identiques. Malgrat aquestes semblances, existeix entre *FG*^{1}, per una part, y *H*, per l'altra, no solament diferencies ortografiques o fonetiques que ja havem senyalat, sinó encara, en certs versos en els quals *FG*^{1} donen evidentment la lliçó més correcta, divergencies que no 's poden explicar sinó pel desig de modificar el text comú, per falta de comprendre-l. Es facil jutjar-ne examinant de prop els nombrosos passatges on *H* contradiu tots els altres manuscrits y dels quals veus-aquí 'ls més caracteristics : XXXVII, 21; XLIII, 24; LX, 25, 32, 44; LXX, 25, 28, 42, 45; LXXIII, 60; CV, 70. L'aillament de *H* en tots aquests versos deu quasi sempre inspirar-nos desconfiança, car no fa més que comentar o traduir en una llengua més moderna y en aparença més clara les idees de l'autor.

La segona familia dels manuscrits antics *AN* s'allunya encara més, però en graus desiguals, del text primitiu representat lo més sovint per *FG*^{1}.

Havem constatat, en efecte, que, en la major part de les divergencies que separen *N* y *FG*^{1}, són aquests dos darrers o almenys l'un d'aquests dos que ofereixen la millor lliçó. Però no es pas menys cert que 'l text de *N* coincideix molt freqüentment amb el llur.

A es referent a *N* lo que es *H* referent a *FG*^{1}. Ofereix més variants personals, però les seves semblances amb *N*, en alguns indrets (XXI, 29; XXIX, 6, 8; XXX, 14; LIV, 8, 42, 43; XCII, 10, 12) on aquest darrer no està d'acord amb *FG*^{1}, no 's poden explicar més que si *A* y *N* procedeixen d'un mateix origen desconegut, $1X^2$.

Les families *FG*^{1}*H* y *AN* formen, per dir-ho així, la segona generació dels manuscrits eixits de l'original. N'hi ha una tercera, que data de l'extrema fi del XV.^{èn} segle o més aviat dels començaments del XVI.^{è} y està constituida per *LM*. Tots dos deriven directament del cançoner *A*, o potser del seu equivalent *I*. Se sospita tot seguit, si s'observa que les poesies transcrites en *LM* figuren totes en *A*. ¿Com els tres copistes haurien pogut triar, en l'obra d'Auzias March, les mateixes poesies, independentment l'un de l'altre? Però l'acord de *ALM*, en la quasi totalitat de les llurs variants, no deixa cap dubte respecte aquest punt.

La relació *AL* resulta dels passatges següents, presos en dues qualsevols de les seves poesies comunes :

XVII, 26 *cau DEFG*^{2}*Habcde* : *es ABL*;

31 *ha BDEFG*^{2}*Habcde* : *te AKL* (s'ha de prescindir de *B* y *K*, que són, com ja se sab, posteriors);

XXXVI, 6 *amant BDEFG*^{1}*Kbcde* : *anant AL*;

13 *torbant BDEFG^{1}Kbcde* : *torbat AL*;

27 *a vostr'amor lo meu cor s'abandona DEFG^{1}Kbcde* : *lo meu vóler al vostra s'abandona ABL.*

La relació *AM* està prou demostrada per la poesia :

XLII, 8 *desig BDEG^{1}HKbcde* : *voler AM*;

9 *cuydeu BDEG^{1}HKbcde* : *penseu AM*;

21 *la 'nsutzeada BEH* : *la 'nsutzada DG^1* : *la sutzeada N* : *la ènsutzada bcde* : *molt sutzeada AM*;

32 *e tortra o becada BDEG^{1}Hbcde* : *o tortres sens* (*sen M*) *cardada AM* : *tortra o cugullada KN* (la lliçó d'*AM* es ininteligible).

Aquestes dues relacions són confirmades per l'acord de *ALM* en els passatges següents :

VII, 6 *en son pits BDEFG^{2}bcde* : *dins sos pits ALM*;

12 *ne lo subtil BDEFG^{2}Hbcde* : *ne sobtil gens ALM* ;

23 *mas en est cas BDEFG^{2}Hbcde* : *mas aquest cas ALM*;

26 *lay DEFG^{2}Hbcd* : *l'any ALMe*;

47 *e vos haveu BDEFG^{2}Hbcde* : *vos* manca *ALM*, y, al seu lloc, se va deixar un blanc en *LM.*

Però *M* no deriva solament de *A*, sinó encara de *L*, com ho testifiquen els passatges :

VI, 14 *mon ferm voler per* (*en B*) *altretal amant ABDFG^{1}G^{2}bcde*: *l'enteniment en amor contemplant ELM*;

24 *quals veritat desfa ABDFG^{1}G^{2}bcde* : *qu'un* (*c'un LM*) *infant poch desfa ELM*;

VII, 11 *pot ABDEFG^{2}Hbcde* : *poch LM*;

XXIX, 6 *esforç DEFG^{2}Hbcde* : *esguard A* : *sguart BK* : *esguart LM.*

§ 38. Es probable que, desde 1539 a 1560, els erudits que 's varen dedicar a copiar o a publicar les obres d'Auzias March no varen disposar, en la part corresponent a *1X*, d'altres textes que ·ls que acabem d'examinar-ne les relacions. En tot cas, veurem en quina mida *FG^{1}HANLM* han sigut utilitzats, durant aquests vint-y-un anys, y han entrat en la composició dels altres, es a dir de *BDEG^{2}Kabcde.* Ens bastarà indicar molt rapidament aquestes diverses relacions, senyalant només que algunes lliçons dolentes, evidentment begudes en aquestes fonts pels compiladors més recents.

F va ser aprofitat en els manuscrits y les edicions del XVI.^{èn} segle. Però, per afirmar aquest fet, es necessari fer remarcar combinacions on els dos ter-

mes siguin donats solament, sense que ·s pugui atribuir aquest encontre a una senzilla coincidencia, ni a l'influencia d'un altre manuscrit que *F*, exceptuat *N*, que estem obligats a reservar, però que, en general, s'oposa a *F*.

Fa : El sol passatge on *Fa* s'oposa veritablement a tots els altres sense capgirar, com ho fan *BDEG*[1]*Hbcde*, els versos 7-8 de la poesia CV, ha sigut ja senyalat més amunt, y la diferencia no deixa de ser important, ja que divideix en dos grupus ben distincts tots els reculls que ·ns han conservat aquesta poesia. A més, reconeixem, a cada moment, en l'edició den Romaní, el text mateix de *F*, malgrat les deformacions y les mutilacions de que ha sigut objecte. Sens dubte hi han altres infiltracions que farem remarcar quan vingui ·l cas, però les de *F*, a menys d'admetre l'influencia completament improbable de l'original, són segurament més nombroses.

FG[2] : Aquesta relació es sobre tot manifesta en les poesies XXXV y LXXII que *FN* contenen solament entre ·ls manuscrits antics. En la primera, *FG*[2] estan sempre d'acord contra ·ls altres. En la segona, la lliçó *aquestr' alta 'nsenya*, del vers 23, es una forta presumpció a favor del llur parentiu. En fi, cada vegada que hi ha en *G*[2] dues copies de la mateixa poesia, p. ex. VIII y CII, l'una sembla acostar-se més a *A* o a *H*, l'altra a *F*.

FB : Veus-aquí algunes proves a favor d'aquesta relació:

VII, 16 *axi amor en cap d'hom foll atura BF : tan poch amor*, etc. *ADE G*[2]*HLMbcde*;

XXXII, 16 *en la virtut que s nomena moral BFG*[1] : *en la virtut que l'haver d'hom hi cal ADEG*[2]*Hbcde* (no ·s pot concloure res de la presencia de *G*[1] en el primer grupo, contra la relació *BF*);

LXXV, 25 *no se remey potent* (*poder G*[1]) *mi* (*consellar G*[1]) *consolar BFG*[1] : *no se remey qui m pusca consolar DEHbcde*;

LXXIII, 12 *mateys BF* : *mateix* o *mateixs DEG*[1]*Hbcde*;

FK : XXX, 14 *un semblant FK* : *en semblant ADD*[1]*EG*[1]*Nbcde*: *haver cascu si vol complidament B*;

LXXVII, 16 *passats H* : *pensats ADa* : *passants E* : *penssats FK* : *pensants G*[1] : *passant bcde* : *ans solament no m puch donar senyal B*. Malgrat el curt nombre de lliçons on *FK* estan realment contra ·ls altres manuscrits, no es pas menys cert que *F* ha influït en *K*. Se sab, en efecte, que *B* y *K* varen ser compilats per Pere Vilasaló, l'un en 1541, l'altre en 1542. Ara, doncs, si aquest compilador va servir-se de *F* per *B*, com ho acabem de demostrar, es més que probable que l'hagués utilitzat també per *K*. Això es tant més segur que, en la major part dels casos on *B* corretgeix a la seva manera el text de *F*, *K* hi retorna, y es facil de convencer-sen remarcant

quant sovint aquestes correccions són abandonades per Vilasaló en la segona redacció y les lliçons de *F* definitivament adoptades.

FD : LI, 28 *Eneas en crehença ABE*G^1*Hcde* : *encas he en crehença Db*: *en cas en creença F* (no creiem que aquesta falta comuna a *DFb*, *en cas* per *Eneas*, pugui ser imputada a *D*, redactat, com ja se sab, en vista de l'edició *b*).

FE : LIV, 44 *llurs* (o *lurs*) *mans ABD*G^1*Nbcde* : *llur mans EF;*

LXXV, 39 *nols EF* : *nol ABD*G^2*bcde;*

CVIII, 8 *es ocasio* (*ocasio 's E*) *que no les pusch entendre EF* : *a que no m puch d'ignorança defendre BDbcde;*

65 *lo qu'es derrer EF* : *tot lo derrer BDbcde*;

90 *que no haver EFde* : *que per haver BDbc* (aquestes dues darreres proves a favor de l'influencia de *F* sobre *E* són encara més segures, ja que la poesia CVIII no està en *N*).

El manuscrit G^1 no sembla haver sigut consultat al XVI.^{èn} segle fins després de l'unió de G^2.

Repeticions o llacunes identiques ens han fet ja entreveure ·l parentiu de *BD* amb G^1 y G^2.

La de G^1D es netament confirmada per les lliçons següents : LI, 10 *de tots los mals es mort ABEFH* : *de tots mals es la mort D*G^1*bcde*; — LIII, 44 *e plau me ço ABEFHN* : *plau me ço* G^1 : *plau me tot ço Dbcde* (l'omissió de *e* en el manuscrit G^1 ha dut al copista de *D* a modificar, com ho ha fet, el primer hemistiqui); — LXXXII, 2 *romp ancores y ormeig ABEF* : *pert ancores y ormeig D*G^1*bcde* (el mot *pert* es d'una segona mà en *D*); — LXXXIV, 11 *delit BEFH* : *voler D*G^1*bcde;* 25 *farti BFH* : *falti D*G^1*bcde* : *falli E;* 27 *mi BEFH* : *ni D*G^1*bcde.*

L'influencia del manuscrit *H* ha sigut més considerable. Li devem una gran quantitat de variants inutils o desgraciades que varen ser adoptades en les copies posteriors o en les edicions y que ·ns indiquen aquestes afinitats :

Ha : no havem anotat més que un sol exemple autentic d'aquesta relació XV, 20 *qui es ple BDEF*G^2*bcde* : *qui's tot ple H* : *qu'es tot ple a*. Però hi han altres lliçons comunes a *H* y a alguns manuscrits que l'editor de 1539 va prendre directament de *H*, perquè aquests manuscrits varen ser executats després d'aquesta data. Es així que, G^2 sent posterior a *a* per raons que exposarem aviat, podrem suposar que la lliçó comuna ha passat directament de *H* a *a*, p. ex. XCIV, 120 *e de grat contra ABDEF*G^1*Kbcde* : *e de grat contres* G^2*Ha*. Passa lo mateix, amb més forta raó, pel grupo *HBa* (XV, 17 *si com lo sol DEF*G^2*bcde* : *si com lo foch BHa*) y pel grupo *BEHa* (XV, 29 *fes DF*G^2*bcde* : *fets BEHa*), ja que sabem que *B* data de 1541 y *E* només de

1546. — El grupo *DHabcde* que trobem, p. ex. LXXXVIII, 20, XCI, 9, 61, ens revelarà així pels mateixos motius emmanlleus directes de *a* a *H*. En fi, y, com a conseqüencia de lo que precedeix, per tot on tindrem el grupo *BDEG²Habcde*, caldrà pensar que aquesta coincidencia amb *H* s'ha fet per l'intermediació de *a*.

HG² : *G²* sembla haver estat escrit, com ja 'u demostrarem un xic més lluny, entre 1539 y 1541, es a dir, entre la publicació de *a* y la redacció de *B*. Si aquesta hipotesi es fundada, hauria utilitzat *H* abans que *BDE* haguessin pogut fer-ho. Veus-aquí dos passatges en els quals la relació de *G²* amb *H* es visible : XV, 4 *tant com no es preat Fbc* : *mas* (*mes H*) *tant com es preat BDEG²HKde* : *mes de quant es preat a*; — LXXIX, 11 *son forçats de sentir BDFG¹b c d e* : *cascuns han a sentir EG²H*.

HB : Els exemples d'aquesta relació són molt abundants. Citem entre els més notables : VII, 67 *e durara fins ADEFG²KLM* : *e dura fins BH*; — XLIII, 8 *vergonyos DEG¹Kbcde* : *bestial BH*; — LV, 16 *culpa m DEFG¹bcde* : *culpa s A* : *culpa BH*; — LXXVI, 7 *casa ADEFG¹G²bcde* : *causa BH*; — XCI, 17 *lo* (*be a*) *desijat pler se volta'n despit DEFG¹abcde* : *lo gran placr se volta en despit BH* (*desitgat* va ser subratllat amb punts y substituït per *gran* en l'interlinea de *H*; *B* va adoptar aquesta correcció).

HK : aquesta relació resulta indiscutible de l'examen de les interversions. Però les lliçons proven que Pere Vilasaló no va abandonar solament, en la seva segona copia, las seves correccions propries, sinó encara les que havia emmanllevat a *H*.

HD : Si no trobem més que passatges tals com LXII, 32, on *BDH* van junts, amb *bcde* seguint-los, se podria creure en un parentiu senzillament indirecte entre *D* y *H*. Però n'hi han d'altres bastant nombrosos que testifiquen una conexió més estreta entre aquests dos manuscrits. Veus-en-aquí uns quants exemples : XXXII, 27, *no's hom per bo tingut ABD¹FG¹G²* : *no consegueix* (*consech H*) *hom virtut DHbcde* : [*e sens aquell*] *tot hom porta escut E*; — LXI, 32 *ells BEFG¹ade* : *car DHbc*; — XCII, 18 *l'espert ho testifica ABEFG¹ade* : *qui'n passa u testifica DHbc*; 59-60 *aquest voler ab arma y cors conversa/naix d'ells e fa la obra d'ells diversa ABEFG¹a* : *cascun dels tres fa obra'n mi diversa/lo menys potent lo jorn ab mi conversa DHbcde*; 209 *que lur voler ABEFG¹a* : *que ll gros voler DHbcde*.

An aquestes proves de parentiu de *HD* s'afegeixen les que 's poden treure dels passatges on *DEH* estan agrupats contra 'ls altres. Veus-en-aquí alguns : LXI, 30 *e dona ls mort BFG¹de* : *e fa gran tort DEHbc*; 31, *e vos dieu que us plau la vida mia BFG¹dc* : *a vos coman d'aquestos dos la guia*

DEHbc; — LXII, 59 *li torba sa sciença BFG¹ : li tol vera sentença DEHbcde*; — LXV, 31 *d'on sies mils servit BFG¹ : qui mils t'aja servit DEHbcde.*

HE : Se podria creure, segons els exemples que acaben de ser citats, que *E* no va coneixer *H* sinó per l'intermediació de *BDG²abc*, es a dir, de tots els manuscrits o edicions anteriors. Les citacions següents semblen provar que l'hauria també consultat directament : LXIII, 47 *si l trob escas BDFG¹bce: e si ve'scas H : e si ve cas E : e si m ve cas d*; — LXV, 37 *affany te sats BDFG¹bcde : assats a ffany H : assats ha fany E*; — LXXXIV, 12 *que li porta l'aman BDFG¹bcde : que li ha son aman EH.*

Hd : Juan de Resa, editor de *d*, segurament va coneixer *H*, al qual va emmanllevar algunes lliçons, entre altres, CIV, 87 *e veuran qui ls engana BDEFG¹abc : e veuran la gran falta Hde*; 88 *e contra si com per tostemps treballen BDEFG¹abc : que dins ells es e no pas en les (cosas H) coses Hde*; 96 *e savis les pledejen BDEFG¹abce : donchs per si ne son bones Hd* : 177 *que la honor rebuge EFG¹a : que honor lo desdenye BD : honor lo desdenyas bc : que ab (al d e) honor no s mescle Hde.*

El cançoner *A* o ·l seu equivalent *I* no va ser solament aprofitat pels copistes de *LM*, sinó encara, a partir de 1539, per la major part dels que han compilat les obres d'Auzias March.

Aa : Solament algunes poesies ens revelen aquesta conexió : LXXXIX, 18 *per a mon contentar DEFG¹Hbcde : per al meu contentar ABa*; 29 *e si u compleix DEFG¹Hbcde : si tal cas ve ABa*; — XC, 19 *e am l'oy e despit DEFHbcde : e ab l'oy he despit G¹ : e trobe gran despit ABa*; 30 *qui sense nos DEFG¹Hbcde : qui menys de nos ABa.*

AB : Aquesta relació està atestada pels passatges següents : X, 19 *pendre DEFG²Habcde : perdre AB*; — XVIII, 28 *sentien DEFG²abcde : sentiren AB*; — LIII, 33 *l'es DEFG¹Hbcde : es AB*; — LXXI, 78 *mour' apetit DEFG¹Hbcde : mou (l 'epetit A) l'apetit AB*; — LXXXVII, 294 *qui DEG¹G² Habcde : mi AB*; — XCVII, 7 *nom d'amador DEFG²abcde : nom de amor A : lo nom d' amor B.*

AG² : Aquesta relació ressalta molt clarament en els passatges : XVIII, 17 *substança rahonable BDFabcde : alguna cosa (stable G²) stabla AG² : cossa per si estable E*; 48 *aquell plaher qu'en fastig volant torna BDFabcde : aquell desig del momentat (momenta EG²a) delicte AEG²* (aquesta darrera variant no va poder ser presa per *G²* a *E*, que data de 1546 y li es de molt posterior); — XXXI, 15 *en bens mundans creu esser complit be BDEFHbcde : qu'en bens mundans creu (cuyd A) esser complit be AG²*; — XXXII, 12 *mas l'esturment sonant be acordar BDFG¹Hbcde : mas de saber l'esturment (l'estrument*

G^2) *acordar* AG^2 : *menys de saber l'esturment acordar E*; — XLV, 37 *mas perqu'en grau delitos l'amant puge BFade* : *e per quel cors en grau delitos munte* $ADEG^2bc$ (*DE* sent posteriors a G^2, com ja 'u veurem, es G^2, que va adoptar la lliçó de *A* primerament).

AE : Veus-aquí alguns exemples d'aquesta relació ja indicada més amunt : XXXII, 4 *e no val poch* $ADD^1FG^1G^2HKbcde$: *e val se poch* A^1 : *e no val poch E* : *val e no ha sens les altres honor B* (*A* ens ofereix dos textes d'aquest vers, *A* y A^1 : es curiós constatar que varen ser combinats per *E* de tal manera que 'l vers es fals); 24 *colpa* $BDD^1FG^1G^2Hbcde$: *falta AE*; 33 *abtesa* $BDD^1FG^1G^2$ *Hbcde* : *sciença AE*; 36 *obrant virtut per amor de bonesa* $BDD^1G^1G^2Hbcde$: *amants a si menyspresants la temença AE*; 37 *res no dubtant viciosa vergonya* $BDD^1FG^1G^2Hbcde$: *dels jugadors refrenants ab vergonya AE*.

Els extrets de *N* que tenim a la nostra disposició presenten algunes variants que s'han trasmès a l'edició *a* y als manuscrits posteriors *BK*.

Dos poesies, VIII, *passim*, y XCVIII, 14, demostren bastantment la conexió *Na*.

Una interversió comuna 'ns havia ja fet pressentir la relació *NBKL*, que no té res de sorprenent, tenint en compte les costums eclectiques den Pere Vilasaló, a que devem *BK*.

Veus-aquí alguns indicis d'aquest doble perentiu :

NB : XXX, 2 *l'hom* ADD^1FG^1Kbcde : *lo BN* : *çells E*; 6 *la donchs no l val* ADD^1EFG^1bcde : *no li valra BN*; 50 *negu* FG^1 : *nengu Dbcde* : *degu* D^1E : *algu BN*; 53 *negu* FG^1 : *ningu Dbcde* : *degu* D^1E : *algu BN*; — LIV, 43 *remor AF* : *ramor BN* : *amor* DEG^1bcde; — LVIII, 43 *finat* $AEFG^1Kbcde$: *finit BN*; — XCII, 48 *e d'un costat es apetit sensible* $ADFG^1Hbcde$: *de tot en tot es apetit sensible Ea* : *e par a mi que s pot dir hirascible N* : *hauent sguart aprop de l'impossible B* (*B* ha retocat tot aquest passatge, però ha conservat, al segon hemistiqui del v. 46, *car l'iraçible toqua*, un rastre de *N*).

NK : XXX, 16 (ja havem citat aquest passatge on la lliçó de *KN e contra si* (*pretica N*) *pratica tal mester*, no res sembla de cap manera a la dels altres manuscrits y edicions); — XLII, 32 *e tortra o becada* $BDEG^1HKbcde$: *o tortres sens cardada AM* : *tortra o cugullada KN*.

El cançoner *L* es l'unic dels manuscrits de la tercera generació que ha deixat alguns rastres en les compilacions impreses o manuscrites del XVI.^{èn} segle. La relació *LE*, ja entrevista en el passatge VI, 14, 24 citat més amunt, apareix absolutament manifesta II, 18 *dins l'aygu'han lur sojorn* $ADFG^1G^2N$ *abcde* : *dins l'aygu'auran sojorn EL* : *dins l'aygua fan repos B*; 39, *lo cors molt gras* $ABDFG^1G^2Nabcde$: *car lo cors gras EL*.

Acabem de veure com els manuscrits o edicions *aG²BKDEd* deriven, almenys parcialment, dels manuscrits més antics. Però aquests reculls, així com *bcc* sobre ·ls quals no han influït directament, no han pas sigut compostos al mateix temps. Hi han entre ells relacions de successió, y es ben clar que cada un d'ells, després d'haver heredat dels precedents, sigui immediatament, sigui mediatament, deixi als que ·l segueixen un patrimoni de lliçons particulars que ·ns permet establir la llur filiació.

L'edició *a*, publicada a Valencia, en 1539, per Baltasar de Romaní, deriva quasi segurament de *FHA* per la part corresponent a *1X*. *En quant* al remanent, es a dir, pels fragments de les poesies CXIII, CXIV y CXV, que no figuren ni en *FG¹*, ni en cap dels manuscrits anteriors a *BDEG²*, si hi ha lloc a remontar a un intermediari perdut, *2X¹*. Fòra d'això, es probablement aquesta mateixa copia que va donar a *BD* y a *d* les poesies que aquests reculls han presentat per primera vegada.

Lo que dóna a creure que Baltasar de Romaní no va tenir l'original a la vista, són no solament els nombrosos retocs que va introduir en el text y que s'explicarien dificilment si hagués tingut a la seva disposició el manuscrit de l'autor, sinó encara les copies que sembla haver fet a *F*, *A*, *H* y que ja havem senyalat.

S'endevina que va voler publicar una tria de les poesies d'Auzias March més abundant que la que oferien als lectors del seu temps els cançoners *A H* y on seria respectat adhuc el mateix ordre de l'original. Però suprimeix la major part dels passatges que tenen un caracter religiós y un gran nombre de tornades. També corretgeix el text, a fi d'evitar el nom de Déu y tota alusió als misteris, o encara perquè ignora ·l sentit d'algunes expressions lo més sovint antiquades o les lleis de la versificació adoptada per l'autor. Veus-aquí algunes de les variants que li han restat per oblit y que cap dels seus successors ha corretgit : LXXXVIII, 7 *de Deu e gents tot grat abandonaue ABDEFG¹HK bcdc* : *y de les gents tot grat abandonava* *a* (l'intenció de l'editor es evident); 21 *sol vida d'hom descrexer ABDEFG¹HKbcdc* : *la vida veig descrexer* *a* (l'editor ignora el sentit de *sol* (solet) y canvia la frase ; — XLV, 69 *e tal amor lo juhi no escolta BDEFG²bcdc* : *e tal amor lo juy gens no escolta A* : *aquest' amor lo bon juy no escolta* *a* (*Aa* ignoren que *juy* pot ser disilab).

Altres vegades, Romaní prefereix a la bona lliçó que li ofereix *F*, les modificacions de *AH* y s'allunya així encara més de l'original.

L'edició *a* es, doncs, el primer text eclectic d'Auzias March que hagi sigut constituït al XVI.ᵉⁿ segle.

Aquesta publicació no va deixar de cridar l'atenció sobre ·ls manuscrits

que restaven de les seves poesies. Se ·ls cercà amb diligencia, no tant per llegir en un text menys alterat, sinó per tenir tota la seva obra de la qual Romaní no n'havia fet coneixer més que una part. Aleshores degué germinar en l'esperit d'algun lletrat l'idea de completar el cançoner G^1 y de fer-ne un recull unicament consagrat a Auzias March. Alguns fulls varen ser arrencats al començament y a la fi y reemplaçats per uns altres, on varen prendre lloc les poesies que mancaven. Així va ser formada la segona part del manuscrit *G*, la més recent, la que havem designat per G^2.

Aquesta conclusió no es pas fundada unicament en l'aspecte exterior del manuscrit. Sense cap dubte, l'escriptura es de dues mans diferentes, l'una del XV.^èn^ segle, l'altra del XVI.^è^ A la primera es deguda tota la part central, menys els fulls 566-570, a la segona ·l començament y la fi. Però s'ha de recorrer al text, si ·s vol precisar més y saber a quina data va ser executat. Ja hem observat que G^2 presenta les mateixes interversions que *EHd* y les mateixes llacunes que DG^1a. Per altra part l'estudi de les lliçons ha acostat, en alguns indrets, G^2 amb *AFH*. Si deixem de banda *Ed*, segurament posteriors a G^2, y *D*, que també, com ja ho veurem aviat, no va ser compilat sinó després de *B* (1541), AFG^1Ha són les cinc fonts d'on deriva G^2, que devé així el segon text eclectic del nostre autor redactat al XVI.^èn^ segle, entre 1539 y 1541.

Dues dificultats subsisteixen encara. ¿Com explicar, primer que tot, la presencia en G^2 de la poesia *Lo viscahi que s troba'n Alemanya* que manca al grupo AFG^1HLMNa? En l'impossibilitat d'admetre que havés emmanllevat aquesta poesia a *DE*, que li són posteriors, sembla necessari concloure que l'escrivent de G^2 la va copiar de $2X^1$, ja utilitzat per *a*.

Després, ¿quin es dels dos textes, G^2 y *a*, el que va ser constituït primer y va servir de model a l'altre? Havem admès que *a* era una de les fonts de G^2. Lo contrari no es més versemblant?

Un estudi minuciós de llurs relacions ens permetrà respondre an aquesta pregunta.

Entre aquests dos textes existeixen grans semblances que no poden ser degudes a l'atzar de cap manera. Ja sabem que les poesies CXIII, CXIV y CXV hi ofereixen exactament les mateixes llacunes, y, per altra part, les estrofes conservades no podrien provenir ni dels manuscrits *BDE* posteriors a G^2a, ni, amb més raó, de les edicions *bcde*. A més, un cert nombre de tornades manquen tant en l'un com en l'altre, y les que G^2 conserva, quant *a* les suprimeix, p. ex. VIII, 41-44, són visiblement preses en les altres fonts que ja havem indicat. Encara més, la major part de les correccions den Romaní se retroben en G^2. Citem entre altres XXXIII, 36, XCIV, 96, XCV, 3, 9, 17, 34, 36, 40, 46,

48, 64, XCVI, 33, XCVII, 6, 8, CII, 93, 145, CV, 181-184. Remarquem, per ultim, que, no solament els passatges d'alusions religioses són omesos per G^2, quasi tant freqüentment com per *a*, sinó encara en alguns versos on Déu y el Paradís són nomenats han sigut modificats de la mateixa manera pel copista y per l'editor. Veus-en-aquí dos exemples : XCV, 31 *acaptab* (*accepten A*, *receptab E*) *Deu que m pusques avisar ABDEFbcde* : *acaptam grat* (*acapta gracia a*) *que m puixques avisar* G^2a (sembla que G^2 hagi sofert, en la seva lliçó, la influencia de *A*); — CV, 188 *e Paradis crech* (*crech* manca en *E*) *per fe y raho jutge BDEbcde* : *e lo dalla per fe y raho jutge* G^2a.

De tots aquests fets resulta evidentment que G^2a són estretament units. Però aquest parentiu es sobre tot real en quant toca a les poesies que no figuren en AFG^1H. Hi ha per aquí y per allà divergencies entre ·ls dos textes que no s'explicarien pas si *a* hagués sigut imprès copiant G^2, y que són, al contrari, perfectament comprensibles si G^2 va ser compilat amb l'ajuda de *a* y d'alguns manuscrits anteriors. Adhuc amb G^1, G^2 no va poder servir a constituir el text de 1539. Aquestes dues parts del mateix manuscrit no podrien donar compte ni de l'ordre de les poesies adoptat per Romaní, ni de les seves variants.

Una altra observació important. Dues estrofes, en l'una de les quals LVII, 17-24, l'autor nomena Jesús, y en l'altra, CII, 105-112, St. Pere, manquen en *a*, segons la seva costum. Ara, aquestes llacunes no deriven ni de G^2 que no posseeix aquestes poesies, ni de G^1, on són transcrites senceres. No són, doncs, imputables més que a la edició *a*, que es benbé l'origen de les altres llacunes de G^2, sens que ·s pugui invocar la reciproca.

El manuscrit G^2 no ha sigut compilat fins després de la publicació de *a*, es a dir, més enllà de 1539.

Anem a demostrar, per altra part, que es anterior a 1541, perquè ·ls manuscrits *BKDE* presenten, sigui en conjunt, sigui separadament, traces incontestables de l'influencia de *a*, y de G^2 a la vegada.

No es pas util insistir sobre les relacions de *a* amb *BKE*. Els copistes d'aquests tres manuscrits executats, el primer en 1541, el segon en 1542 y el tercer en 1546, no podien ignorar l'edició de 1539. Citarem doncs amb preferencia els casos en que *a* recorda *BKDE*, a fi de demostrar no solament la relació de *BK*, per una part, y *E*, per l'altra, amb *a*, sinó també la de *D* amb *a* y amb *B*, sobre les quals haurem d'insistir.

Veus-aquí alguns d'aquests passatges : XIII, 28 *plaer* AFG^2H : *pahor BDEabcde*; — XLVI, 40 *l'avenidor* DFG^1Hbc : *l'evenidor A* : *lo venidor BEade*; — CIII, 163 *del que m trobe amant* EFG^2H : *la que m trobe amant*

BDabcde; — CV, 111 *del qui plau al diable EFG^{1}Habcde* : *de* (*del B*) *qui sembl'al diable BDabcde* (no havem observat, en aquests diversos passatges, cap diferencia entre *B* y *K*).

L'influencia de *a* en *D* no ha pas sigut senzillament indirecta, com se podria suposar pels exemples que precedeixen. Veus-en-aquí altres tres on sembla haver-se exercit directament : XXXIV, 7 *li cove d'esperar AEFG^{2}H* : *l'es forçat sperar B* : *li cove esperar D* : *li convé esperar abcde*; — LXVI, 13 *yo en ta desfavor BEFG^{1}H* : *yo en tal disfauor Dabcde*; — XCI, 9 *clar demostr' ab lo* (*delit G^1*) *dit BEFG^1* : *clar mostre lo delit H* : *clar mostra ab* (*mostr'ab Dbc*) *lo delit Dabcde.*

En quant a les edicions posteriors a la de 1539, no hi ha més que *b* y *d* que li hagin fet alguns emmanlleus directes, a jutjar-ne pels exemples X, 4, XVII, 45, LXXXVIII, 58, XCVIII, 15.

La part *G^2* del manuscrit *G* va ser també consultada molt aviat, y 's noten algunes de les seves particularitats en *DE*, y, per llur intermediari, en *bcde* :

G^{2}D : aquesta conexió es absolutament segura XXXIII, 23 *perida ABEFLa* : *partida DG^{2}bcde*; 24 *no s'i troba'sforçada ABFLa* : *no y es molt esforçada DEG^{2}bcde*; — XLV, 64 *son mes punyents ABFLa* : *son pus ardents DEG^{2}bcde*; 76 *defall DEG^{2}bcde* : *fallix Ba*; — LXXII, 40 *pobles BEFH* : *tartres DG^{2}bcde*; — LXXV, 33 *Mercurius e Pallas veu no ls cal ABEF* : *Pallas sa veu rugallosa no* (*nol G^2*) *val DG^{2}bcde*; — XCIV, 23 *van ABFG^{2}Hde* : *va DEG^{2}bc.*

G^{2}E : aquesta relació no es solament indirecta, com podrien fer-ho creure algunes de les citacions precedentes, on *E* figura al costat de *DG^2*. Els exemples següents proven que també ha sigut directa : XXV, *no m fall recort del temps BFG^{1}HKN* : *yo m recort be del temps Dbcde* : *be m ve n recort lo temps EG^2* : — XXXV, 32 *que es comes DFKbcde* : *sol a comes EG^2* : *per mon defalt lo qual tot ho dire B*; — LXXII, 7 *part de sa justa fama BDFbcde* : *e senyalar la fama EG^2*; 26 *e bochs BF* : *e bous Dbcde* : *en boschs EG^2* : — CI, 24 *no EG^2* : *may Dbcde* : (s'ha de fer observar que la poesia CI no essent continguda més que en *DEG^{2}bcde*, el text de *G^2* es la copia més antiga que 'ns-e n'ha restat); — CV, 24 *conech que no m'esforce BDFHbcde* : *de mon esforç no m'ampre EG^2*.

Per molt versemblants que hagin sigut les relacions de *BK* y de *d* amb *G^2*, no podem treure cap conclusió absolutament provatoria de les semblances XVIII, 11, 32, en lo que toca a *G^{2}BK*, y VIII, 16, en lo referent a *G^{2}de*.

El manuscrit *B*, executat en 1541, es el tercer text eclectic establert al

XVI.ᵉⁿ segle. Però no es una senzilla compilació dels manuscrits *FNAH* y de l'edició *a*. Primer de tot, es més complet y duu un contingent de 14 poesies noves que deuen representar aproximadament tot el segon volum de l'original mencionat en l'inventari dels béns d'Auzias March. Si no ·l va coneixer directament, almenys va consultar la copia $2X^{1}$ ja utilitzada en les més debils proporcions pels seus predecessors en aG^{2}. Tot seguit ofereix nombrosos retocs, alguns dels quals són sobre estrofes senceres. No se ·n troba cap rastre en els manuscrits anteriors y són segurament obra del copista Pere Vilasaló.

BK : Aquestes modificacions no varen servir més que per desfigurar el text y el pensament de l'autor. Pere Vilasaló no va trigar a donar-se compte, y, desde l'any següent, va tornar a començar aquest treball, esforçant-se, aquesta vegada, en respectar millor les lliçons dels manuscrits. D'aquests nous esforços va sortir el manuscrit *K*, acabat en 1542. La major part de les correccions propries a *B* han desaparegut, per fer lloc a les lliçons de *FNAH*. Però l'influencia de *F* domina quasi per tot. Se ·n podrà jutjar pels passatges VII, 18-25; VIII, 3; XVII, 31; XVIII, 60; XXXIV, 4; XXXV, 30, 40; LXXV, 92; LXXVII, 9-12, 14-16 : LXXVIII, 60; etc., etc. No obstant se troba algunes vegades encara, sobre tot XVII, 23-24, alguns dels versos que Pere Vilasaló havia substituït, en el seu primer assaig, als d'Auzias March. Encara més, algunes lliçons noves (XV, 5, XXIV, 19, CIII, 46, etc.) permeten afirmar que no havia renunciat completament a la seva mania de corretgir els passatges o ·ls mots obscurs.

BD : Ja havem donat, en la descripció d'aquests dos manuscrits, les proves extrinseques de llur parentiu. La comparació de llurs lliçons ens en donarà de noves, y, per dir-ho així, de més profondes.

Se sab que quatre poesies són copiades dues vegades en *D*. Aquest error prové, per les poesies XXVII y XXX, de causes que ja havem exposat en les nostres observacions sobre l'ordre de les estrofes. Per les dues altres, XXXII, y XL, que figuren, una primera vegada, al seu lloc ordinari, en l'interior del manuscrit, y, una altra vegada, cap a la fi, la segona copia té ·l seu origen en el manuscrit *B*. La poesia XXXII comença, en efecte, en *B*, per *L'ome pel mon no munta 'n gran valor*, y, en la primera redacció de *D* (foli 29), per *Pujar no pot algu en molt valer*. Així mateix la poesia XL comença en *B* per *Lo qui d'algu reb enuig e placer*, y en *D* (foli 36 v.º), per *Cell qui d'altruy reb enuig e plaher*. Aquesta diferencia en els primers versos va enganyar al copista de *D* que va transcriure (folis 116-117) les dues poesies de *B* com si fossin noves, amb algunes lleugeres diferencies.

Altres semblances isolades se troben XVIII, 59 *ço ja y Amor* $EFG^{2}K$:

acó fa 'mor A : *amor ho fa Bbcde* : *l'amor ho fa D*; — LXXV, 27 *torben AFG²* : *troban B* : *troben DEbcde*; — LXXXVII, 37 *e tant en hom aquest voler fa nosa AEFG¹a* : *e tant aquest a la raho fa nosa BDbcde*; 38 *com als volers cosa'gual se presenta AEFG¹a* : *com son esguart plaentment li s presenta BDbc* : *com als volers plahentment li s presenta de*; 39 *si hu vol molt ço que poch l'altr' ahire AEFG¹a* : *car si vol hom res que mesclat aire BDbcde*; 40 *no y ha molt fer que del tot a si l tira AEFG¹a* : *tost* (*tot Dbcde*) *se pot fer* (*fara Dbcde*) *qu'en airar se gire BDbcde*; — XCV, 12 *prem AEFG²abcde* : *pren BD*; 15 *la mort AEFG²abcde* : *l'amor BD*; — C, 95 *plasent costa AFG¹H* : *pla sens costa BDEbcde*; — CII, 9-16, dos textes d'aquesta estrofa, l'un representat pel grupo *EFG¹HKade*, l'altre per *BDbc*; 82-85 els mateixos grupus, quasi sempre en oposició; — CIII, *BDbc*, lo més sovint contra *FHK*, *B* presenta un segon text, *B¹*, retocat com el primer y allargat de tres estrofes; — CVI, 87 *e tant quant sent FG¹Ha* : *e quant enten BDEbcde*; — CIX, 8 *devall si l'apetit F* : *plaentment l'apetit BDEbcde*; 14 *com la dolor y el treball a mi plau F* : *com si per vos prench la mort a mi plau BDEbcde*; 16 *que un EF* : *qu'en un BDbcde*; 24 *tench EF* : *trench BDbc*; (cf. encara 31 37, 38, 43, 44).

Per ultim, les llargues poesies CXXVII y CXXVIII han sigut copiades integralment per un segon escrivent, seguint el manuscrit *B*.

L'influencia exercida per *B* en *D*, encara que una mica desigual y intermitent, es, donces, absolutament incontestable. En resulta que *D* ha sigut compost després de *B*, això es, després de 1541 y abans 1543, es a dir, abans de l'edició *b* a la qual va servir.

Bb : l'editor de 1543 no 's va contentar d'emmanllevar a *D* la quasi totalitat de les seves lliçons comunes amb *B* : encara va prendre directament de *B* algunes de les seves variants. Veus-en-aquí alguns exemples : V, 41 *nom ADEFG¹La* : *no Bbcde*; — X, 23 *me força ADEFG²Had* : *m'esforca Bbce*; — XXXI, 30 *havia DEFG²H* : *havie Bbcde* : *haura A*; 31 *enrequir ADEFG²* : *enraquir H* : *enriquir Bbcde*; — XCVIII, 67 *amor de si ADEFG²ade* : *amor desitx B* : *a mon desig bc*; — CV, 65 *premia DEFG¹Ha* : *prenia Bbcde*.

Bc : El manuscrit *B* va ser utilitzat per l'editor de 1560, a jutjar per aquesta sola variant : XCIV, 20 *n'aquell mateix ADEFG²abcd* : *en lo mateix Bc*.

El manuscrit *D*, lleugerament retocat y augmentat amb algunes poesies per una segona mà, sens dubte la de l'editor mateix de 1543, va ser l'original de la primera edició completa. Es un fet establert y sobre ·l qual no insistirem.

Db : Baix el punt de vista de les lliçons, hem trobat quasi sempre *Db* costat per costat en els passatges que havem citat.

Veus-aquí no res menys algunes proves, encara més convincents, de la llur estreta conexió : XI, 27 *a mi qui* (*que* EG^2H) *es Amor* $AEFG^2L$: *a mi l'esser d'Amor B* : *a mi que es d'amor*, de la primera mà, *D* : *a mi l'esforç d'Amor Dbcde*, de la segona mà, *D* (aquesta correcció prové indirectament de *B*, el mot *esser* ha suggerit el mot *esforç* a causa de la semblança de les seves grafies); — XVIII, 38 *e nov acull la maculada pensa* $ABEFG^2$ (la mateixa lliçó en *D*, però hi manca el mot *la*, que es reemplaçat per *gens* en *bcde*); — XXI, 8 *no es en mi car* (*que AL*) *desig me confon*, $ABEFG^2HL$: *no es encar desig molt me confon*, de la primera mà, *D* : *ço que no s* (*no es d*) *car tot mon desig confon Dbcde*, de la segona mà, *D* (se veu com se va produir aquesta correcció desgraciada y transmesa de *D* a *b*); — XLIV, 18 *vençr' Amor no poran* $BEFG^1HKd$: *venir Amor no poran D* : *venir ja no poran bce*; — LI, 28 *Eneas en crehença* $ABEG^1Hcde$: *en cas he* (*e F*) *en crehença FDb* (*c* va corretgir la falta comesa per *D*, després de *F*); — XCII, 50 *bornen* $ABEFG^1Ha$: *horben Db* : *h'rben c* (*D* es el primer qui 's deu acostar a la bona lliçó que es *orben*); — XCIV, 78 *e sembl'a mi ser cos' abominable* $ABEFG^1G^2$: *e semblam ser cosa* (*cos' D*) *abominable Dbcde*.

Dd : un sol exemple es suficient per provar que *D* va ser utilitzat per Juan de Resa, l'editor de 1555. Al marge del v. 16 de la poesia LXXI, la segona mà de *D* ha escrit el mot *foll*, per poder reemplaçar el mot *dolç* del text. Aquesta correcció, abandonada per *bc*, va ser recollida directament per *d*, y indirectament per *e*, que va posar *fol* en lloc de *foll*.

L'edició *b*, encara que immediatament sortida de *D*, no l'hi està sempre conforme. Ha emmanllevat, com ja ho hem vist, algunes lliçons a *a* y a *B*. Se li deuen també algunes variants particulars, per ex. XXXV, 34 *a son saber atenyer* $BDEFG^2K$: *son bon saber atenyer bcde*.

L'edició *c* es una reimpressió quasi perfeta de *b* amb un format més petit. Els caracters pels quals en difereix són deguts als manuscrits la major part, y es per això que no hem cregut haver-la de anular. El principal consisteix en la supressió de *h* davant de la conjunció *e*. Els altres són canvis de lliçó, tant aviat encertats, com equivocats. Havem citat no fa gaire aquell que presenta el v. 28 de la poesia LI. Veus-aquí alguns altres exemples : XXXII, 18 *d'alta sanch ABDEFHbcde* : *d'altra sanch* G^2c; — XCII, 93 *algu no es vers l'altr'humil e simple* $ABEFG^1HKade$: *algu no 's be l'altra* (*l'altr's c*) *humil e simple Dbc*; — XCIV, 22 *mudament han molt divers ABEFde* : *molts divers Db* : *mals divers c*; — CIV, 132 *escape* $BDEFG^1HKacde$: *escapa b*; — CV, 48 *haja falach* $BDEFG^2Hacde$: *haje afalach b*.

El copista del manuscrit *E*, Hyerony Figueres, no 's va pas contentar

de corretgir, seguint les seves mateixes expressions, els «errors y inadvertencies dels impressors», va extreure encara dels manuscrits $ABFG^2HL$ algunes lliçons, esperant millorar així ·l text de les edicions. Però no varen acabar aquí ·ls seus esforços. Seguint l'exemple de la major part dels seus antecessors, y, en particular, den Vilasaló, va «refer» a la seva manera versos y estrofes senceres, adhuc va refondre quasi completament algunes poesies, a fi de que resultessin més clares. Es lo que apareix, primer que tot, amb la més gran certitut, de la comparació del text dels antics manuscrits y del text corretgit. Ultra això, traces de rascadura mostren que, en alguns indrets, el copista, poc satisfet per les lliçons antigues, les ha substituides per expressions de la seva collita.

Per permetre al lector donar-se compte immediatament de la mena d'aquestes transformacions, vaig a enumerar, les principals : VII, 4, 6, 7; VIII, 14-16, 24, 30-31, 42-44; XXVII, 17-24; XXXII, 12, 21, 25-32; XXXIII, 14, 20; XXXIV, 12-14, 20-24, 25-30 (al marge de l'estrofa completament refeta, el copista, sentint escrupols, ha transcrit la dels antics manuscrits), 36, 39; XXXV, 14-16, 20-21, 37; XLVI, 60; XCVII, 26.

Ed : Juan de Resa no va desaprofitar la compilació de Figueres y ha conservat algunes de les seves particularitats : XIII, 44 *que y doneu plena fe* $ABDFG^2bc$: *en dar li plena fe Edc*; — XXIV, 10 *dan son desamich senta* $ABDF^2Gbc$: *son desamich lo senta Edc*; — XLIV, 20 *corre lo sol* $ABDFG^1Hbc$: *corrent lo sol Edc*; — LVI, 2-8 el text de $ABDFG^1K$ es completament corretgit en *Edc*; — LXXI, 34 *com es segur lo burch sens mur ne vall* $ABDFG^1Hbc$: *com es lo burch segur sens mur ne vall Edc*; — XCV, 62 *que si* $ABDFG^2abc$: *qu'a si Ede.*

Sota ·l punt de vista de les lliçons, l'edició *d* no va fer més que agravar el caracter eclectic dels precedents, es a dir de *bc*. Es el mateix text, vagament castellanitzat y amb algunes variants emmanllevades a G^2, y, sobre tot, a *E*. S'hi troben, no obstant, algunes lliçons personals, però poques. Veus-aquí tres exemples : XXXII, 32 *es lur potença presa* $ABFG^1G^2H$: *es l'impotença presa Dbc* : *que no es la potença E* : *apres potença presa d c*; — LI, 24 *e conexent vos fall reconexença* $ABDEFG^1Hbce$: *e fallint ell Amor es en fallença d;* — XCIV, 75 *yo 'n* $ABDEFG^1G^2abce$: *yo m d.*

L'editor de *c* se va conformar molt sovint al text precedent. Però ja hem vist que semblava haver conegut *B* directament. Per altra part, el passatge LI, 24, ja citat més amunt, prova que va rebujar amb raó un vers degut a la musa den Juan de Resa. En fi, havem notat alguns altres versos LXXXVIII, 58, XCII, 243, etc., on restableix la bona lliçó abandonada pel seu predecessor.

L'edició de 1560, l'última que va ser impresa al XVI.èn segle, testifica

un esforç, algunes vegades feliç, però encara insuficient, per tornar als manuscrits.

§ 39. El treball critic, al qual acabem d'entregar-nos, ens dóna ·ls medis de constituir cientificament el nostre text.

Primer de tot, hi ha un fet segur que ·ns ha de guiar en la marxa a seguir, es que ·l manuscrit *F* conté, pels dos terços de l'obra, lliçons incontestablement menys alterades que les altres.

En efecte, per una part, aquesta copia data dels començaments de la segona meitat del xv.èn segle. L'escriptura y el paper autoritzen a creure que va ser executada poc temps després de l'original, mentres que les altres no poden remontar més enllà de les darreries del xv.èn segle, y, quasi per la major part d'entre elles, al segle xvi.è

Per altra part, la llengua del manuscrit sembla indicar que va ser escrit a Valencia o pels voltants. Sens dubte es molt dificil determinar quines eren al xv.èn segle, les senyes veritablement caracteristiques del parlar valencià. Però ·s pot afirmar no obstant, que no es per atzar que ·l nostre manuscrit — com també la primera edició *a* impresa a Valencia — confonen molt rarament *a* y *e* abans o després de tonica. Hi trobem sempre o quasi sempre, *dones*, *creure*, *derrer*, *enemich*, de conformitat a l'us constant dels copistes y dels notaris de la regió. Altres manuscrits, manifestament compostos a Catalunya, tals que *ABHK*, escriuen, al contrari, lo més sovint, *donas*, *creura*, *darrer*, *armita*, *enamich*, etc. Aquesta diferencia de lletra correspon bé a la que ha estat establerta desde en Milà [1] entre ·l català occidental y el català oriental baix el punt de vista de la pronunciació.

Per ultim, cap dels altres manuscrits ofereix tantes formes o expressions arcaiques. L'ortografia es quasi la mateixa que en els manuscrits del xiv.èn segle o del començament del xv.e, com ho proven els condicionals de la 2.a conjugació en *qua* (*paresqua*, de *parexer*), les grafies *puys*, *mateys* (mateixs), *on*, etc. Ultra això, els vestigis de l'antic cas subjecte *Deus*, *pits* (pectus), *publicats* (publicatus) són respectats. Els vells mots *alt* (III, 1), *drut* (VII, 4) etc., les persones de la conjugació primitiva (*vey*, *crey*, *deig*, *trobe* (3.a p. sing. ind. pres.), les expressions *tirar per* (XCII, 12), *pus fort* (VI, 6), les metatesis *amar* per *arma*, *mirent* per *merint*, etc., no donen lloc a cap tergiversament. En una

1) *Obras*, III, 511-515. — Vegi-s, sobre aquesta diferencia, l'article «Al Sr. Menéndez Pidal» que va publicar en J. Massó Torrents en *La Veu de Catalunya* del 29 de Janer de 1903.

paraula, mentrestant que les altres copies reemplacen els mots vells o poc usats per expressions més familiars, y les idees profondes, però obscures, per banalitats, el manuscrit *F* conserva formes y lliçons que remonten a l'autor.

Fòra de *F* y de G^1 que, menys complet encara, sembla per això com ell derivar, sinó de l'original, almenys d'un bon manuscrit $1X^1$, no trobem sinó textos infidels que s'allunyen d'en mica en mica de l'esperit y de la lletra de l'autor.

Si no representaven més negligencies o faltes de lectura, seria relativament facil de discernir, sota les seves divergencies, llur semblança fonamental. Però s'ha produït molt aviat, a través de les diferentes copies, un treball incessant de rejoveniment y de correcció del text inicial. Poc acostumats a la llengua y a les idees dels trobadors, incapassos de seguir els desenrotllaments filosofics que la versificació feia encara més dificils de capir, els copistes han modificat, corretgit, refós algunes vegades les poesies d'Auzias March fins a tornar-les desconegudes. Afortunadament no resulta de la seva obra sapienta com dels poemes populars, tals com el *Roland*, les quals alteracions són degudes al caprici de jutglars anonims. Podem seguir, amb una entera certitut, les deformacions progressives de que ha sigut objecte de manuscrit en manuscrit.

Desde ·l xv.ᵉⁿ segle, *H*, que també forma part de la mateixa familia $1X^1$ que FG^1, y *NA*, que pertanyen a una altra familia $1X^2$, introdueixen modificacions de tota mena. Les de *A* se trasmeten quasi immediatament a *L*, després a *M*.

Però, es sobre tot a partir de 1539 que l'obra d'Auzias March ha sigut sotsmesa a un empestifament del qual es possible fer destacar les diverses fases. Aquí hi ha un curiós capitol d'historia literaria del qual no convé prescindir. Ell ens permetrà destriar quasi tots els fils de la trama que va servir per constituir les cinc primeres edicions.

Romaní va contentar-se en publicar una tria de poesies quasi totes incompletes, y va acompanyar cada estrofa d'una traducció en versos castellans, tant per fer admirar el seu talent poetic com per ser util als seus conciutadans. Tot porta a creure que no va tenir l'original a la vista. No ·s podrien explicar en aquest cas les nombroses llibertats que ·s va prendre amb el text y que sobrepujen en audacia a totes les dels copistes anteriors. Tant si es qüestió de les poesies de $1X$, es a dir, del grupo FG^1HNALM, o de les que formen part de $2X$ y figuren en $aG^2BKDbcEdc$, es sempre la mateixa manca de respecte pels models que té a la vista. En lo que toca més especialment la primera part, s'ha adonat que cap dels manuscrits anteriors no merexien una entera confiança, y els ha posats tots o quasi tots a contribució, principalment *FAH*. Però a les llurs lliçons ha barrejat ençà y enllà, segons la seva fantasia y sense cap escrupol,

giros y versos de la seva collita. Va resultar una nova metamorfosi de l'original més completa y per tant més suspecta que les primeres.

Aquest procediment den Romaní on se combinaven a la vegada ·ls principis de l'eclecticisme y de la renovació en materia del text, va ser, en proporcions variables, el de tots els copistes y editors que ·l van seguir.

Per fer de *G*[1] un recull de poesies d'Auzias March, el copista de *G*[2] emmanllevà, entre 1540 y 1542, a diversos manuscrits y sobre tot a l'edició *a*, les poesies que li mancaven. Una sola es extreta per ell de *2X*, o més aviat de l'intermediari *2X*[1], que sembla haver conegut després den Romaní.

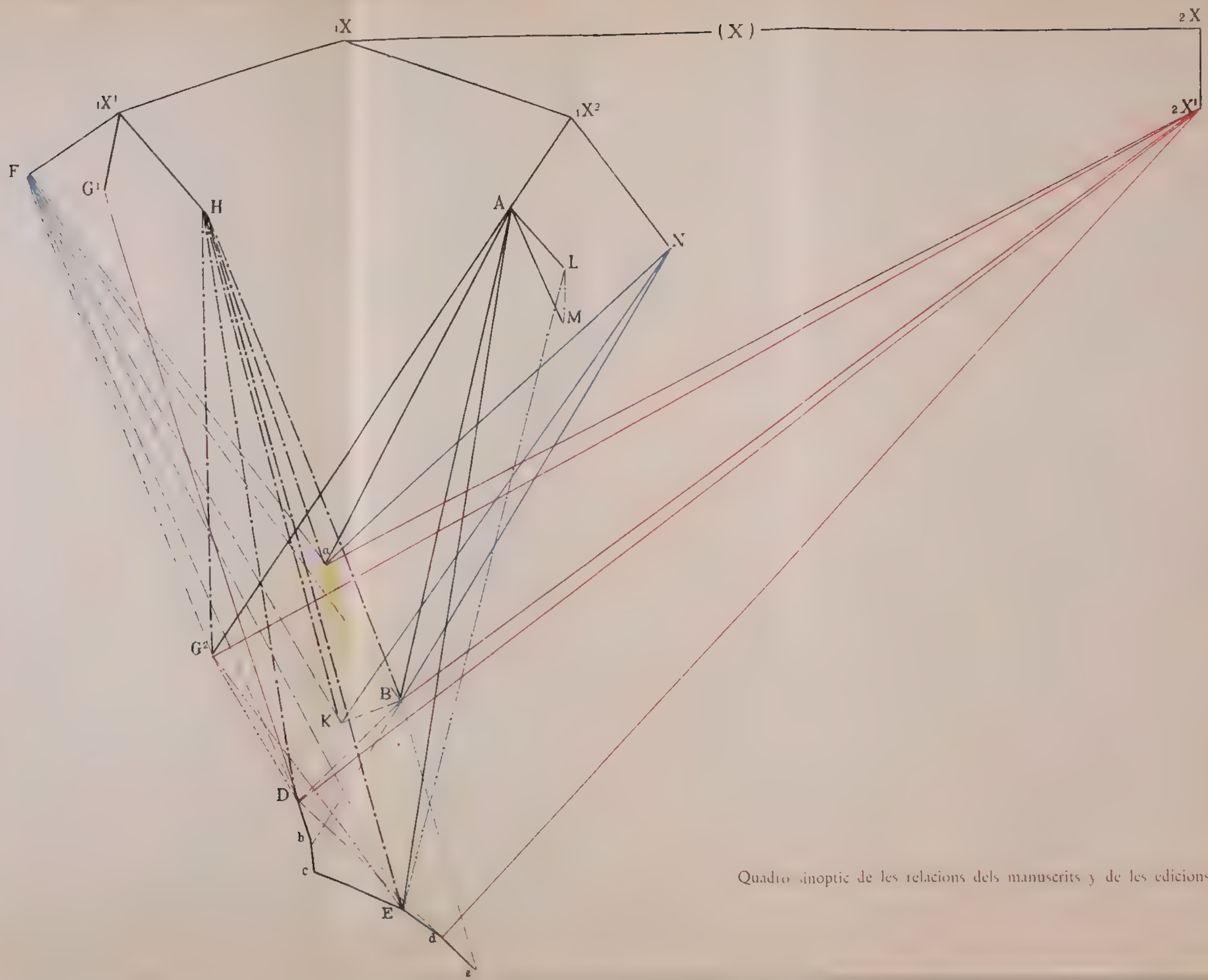
En 1541, Vilasaló, en el manuscrit *B* que es el seu primer assaig de reconstitució de l'obra del poeta, usa ·l sistema den Romaní fins a les seves darreres conseqüencies, acudint no solament als manuscrits anteriors sinó encara a l'edició *a* y escrivint nous versos i estrofes sense cap cura de l'original, desitjós, abans de tot, d'aclarir-lo y adaptar-lo a les seves idees. En veritat, queda ben poca cosa del poeta, després d'una transformació d'aquest genre venint després de totes les que li han fet sofrir els altres compiladors.

En una segona temptativa, que va donar lloc al manuscrit *K*, Vilasaló s'esforça de restituir l'original acostant-se més a *F*, però sense sortir-ne prou bé. El text es encara hibrid y poc susceptible de satisfer els lectors com més va més nombrosos del poeta.

De totes maneres, s'ha d'agrair a l'infortunat revisor l'haver-nos conservat en *B*, no pas segons l'original *2X*, sinó segons l'intermediari perdut *2X*[1], la segona part de l'obra d'Auzias March quasi completa.

Es segur que aquest mateix intermediari *2X*[1] va estar entre les mans del copista de *D* y que ·n va extreure la poesia LXXXVII tota sencera y les estrofes fins aquí desconegudes de la poesia CXIII. Però l'ha consultat també, es molt verosimil, per les altres poesies que Vilasaló havia ja copiades, confrontant així ·l text de *B* amb el del seu model. Al contrari, es ben unicament segons *B*, que ·l segon copista de *D*, probablement l'editor mateix de 1543, va completar el manuscrit per l'addició de les poesies CXXIV, CXXVII, y CXXVIII.

El manuscrit *D* que Amador de los Ríos datava erradament del xv.èn segle, va ser compost, com ja ·u havem vist, després de *B*, es a dir, després de 1541. Va beneficiar-se de tots els esforços que s'havien fet desde 1539 per reconstituir l'obra total del poeta. Es la copia més completa que ·ns-e n'ha quedat. En ella són reunides, per primera vegada, les dues parts de l'original. Té un merit més gran encara, el d'oferir un text menys corromput, més conforme als antics manuscrits, y, particularment, a *F*. Se veu que ·l seu autor, oblidant la

Quadro sinoptic de les relacions dels manuscrits y de les edicions

major part de les correccions dels seus predecessors, va esforçar-se realment en no imitar el seu exemple.

La seva obra resta encara eclectica. Les infiltracions de *AHaG²B* hi són nombroses y es noten aquí y allà molts retocs que li són propris. Però s'ha de reconeixer que constitueix un gran progrés que segurament no ha sigut sobrepujat al XVI.ᵉⁿ segle. Si *D* no ·ns pot ajudar res més que per la seva semblança amb *F* en totes les poesies que formen part de *1X*, es a dir de *FG¹HNALM*, conté, en canvi, el text més digne de la nostra confiança per les altres poesies, el qual conjunt constitueix la segona part, *2X*, de l'obra d'Auzias March y que no figuren més que en els reculls del XVI.ᵉⁿ segle *aG²BKDbcEde*.

En quant a les edicions *b c*, que provenen directament de *D*, no han modificat més que d'una manera quasi insensible el model llur. Són, doncs, en primer rengle y poden fer el mateix paper que ell.

El manuscrit *E* no pot prestar-nos, al contrari, sinó debils serveis. Parteix les seves bones lliçons amb *Dbc* y les seves dolentes amb *HALMG²*. Ofereix a més, bastant freqüents correccions completament inutils.

El text de les dues darreres edicions *d e* es encara molt alterat, sobre tot a causa de les lliçons que tenen, la primera sobre tot, emmanllevades a *E*. Se nota, ultra això, en l'edició den Juan de Resa, multiples petjades d'hispanismes. Sigui ·l que ·s vulgui, tenen el merit de ser més completes que *b c*, y d'haver-nos conservat, probablement copiat de *2X'*, la segona estrofa de la poesia LXVIII, y la poesia CXXVI.

En resum, partint del fet que ·l manuscrit original *X* estava compost, com ens ho fa saber l'inventari dels béns d'Auzias March, de dues parts, *1X* y *2X*, la classificació me sembla poder ser constituïda segons el quadro següent, que ·ns mostra, per dir-ho així, la genealogia de la major part dels manuscrits y de les edicions antigues[1].

§ 40. Veus-aquí, ara, com procedeixo per l'establiment del text.

Per la primera part, *1X*, que comprèn les poesies dels antics manuscrits *FG¹HANLM*, segueixo la versió de *F*, confirmada quasi sempre per *G¹*. Si un qualsevol dels altres manuscrits està conforme, la lliçó es assegurada. Però, quan *HANLM* estan en desacord amb *FG¹*, examino, segons el sentit, el valor de les dues lliçons favorables o desfavorables que ·ns donen els reculls del XVI.ᵉⁿ segle, en l'ordre següent : *DbcKG²edaBE*.

1) Vegi-s la nostra lamina III.

En l'ausencia de *F*, adopto ·l text de G^1 (p. ex. XLII), tractant els altres de la mateixa manera que si *F* fos donat.

Quan FG^1 manquen (com, p. ex., en la poesia I on el text de *F* ha sigut copiat en *a*, desde ·l XVI.^{èn} segle, a conseqüencia de la desaparició del primer full), prefereixo *N*, després *H*, després *ALM*. S'ha de fer observar que a falta de *N* que no coneixem sinó per extrets, però la qual comprovació no era gens necessaria, tant poc nombroses són les llacunes de *F*, hem de donar una gran importancia a *D* y adhuc a *B* pels quals se varen utilitzar, no solament *F*, en una epoca que estava més complet, sinó també *N*.

En la segona part, *2X*, es a dir, per les poesies que no figuren més que en els reculls del XVI.^{èn} segle $aG^2BKDbcEdc$, m'inclinaré pel text de *D*, que presenta ordinariament menys senyals de retocs. No obstant, com que algunes de les poesies poden haver sigut transcrites pel primer copista de *D* segons *a* G^2 o *B* — se sab que ·l segon ha procedit segurament així per les poesies CXXIV, CXXVII-CXXVIII — examinarem atentament les llurs lliçons, cada vegada que podrem creure, conforme a l'ordre cronologic indicat més amunt, que varen ser els primers a utilitzar el manuscrit intermediari $2X^1$. — La presencia de *Ede* en un dels grupus oposats no serà considerada sinó com una senzilla presumpció a favor seu.

En fi, per les poesies o pels passatges, per altra part poc nombrosos, que les edicions *d e* són soles a oferir-nos, reprodueixo naturalment les lliçons de *d*, que es la més antiga, y per la qual s'han aprofitat, sigui $2X^1$, sigui un altra copia perduda.

De totes maneres se podran verificar sempre les meves proposicions recorrent a baix de les pagines on he posat totes les variants. Les de *N* no són donades sinó per les poesies I, II, VIII, XXI, XXIX, XXX, XLII, LIV, y pels versos IV, 55, V, 39, XIV, 6, 41-42, XLIV, 10, LI, 6-7, LII, 1-8, LIII, 41-44, LVIII, 41-44, LXIX, 26, XCII, 1-60, XCIII, 25-72, XCVIII, 1-40, CVII, 85-88.

En lo referent a *K*, ens acontentem d'indicar pels mots *nostre text K* o, més breument, per les inicials *n. t. K* els principals passatges on Vilasaló va abandonar les lliçons de *B* per les de *F*, a les quals ens havem conformat.

Si un dels manuscrits $ABDEFG^1G^2HLM$, o una de les edicions *abcde* no figura en les variants, es que la seva lliçó es identica a la del text.

Havem distingit tres menes de variants, les que són de la primera part del vers, les que no interessen sinó la segona, per ultim les que abracen el vers sencer. Les primeres són indicades desde ·l començament de les variants a cada vers y precedides per un traç vertical; les segones vénen després de les

divergencies dels mots isolats y van precedides, també, per un traç vertical; les terceres són totes colocades a la fi y assenyalades per dos traços verticals.

Quan una variant mateixa se repeteix en diversos manuscrits o edicions, les diferencies reposant solament sobre tal o qual mot són intercalades entre parentesis després dels mateixos mots que en són objecte, tret dels que acaben l'un o l'altre dels emistiquis o el vers tot sencer.

CAPITOL SISÈ

L'ORTOGRAFIA Y LA VERSIFICACIÓ

§ 41. L'ortografia varia no solament d'un manuscrit a l'altre, sinó també en un mateix manuscrit y adhuc en una mateixa poesia. Un se sent, naturalment, temptat d'introduir-hi una mica d'uniformitat. Es això lo que varen fer al XVI.^{èn} segle ·ls copistas de *BD* y els editors posteriors, però sense sortir-sen enterament y sovint d'una manera arbitraria.

Ens ha semblat que valia més prendre per model, encara una altra vegada, el manuscrit *F*, que es el millor y el més antic, y posar la seva ortografia a la vista dels lectors en les seves menors particularitats, amb totes les seves fantasies y totes les seves contradiccions. Així ·s reconeixerà millor algunes faltes de lectura, a les quals ha pogut donar lloc el text original, y l'evolució que ha sofert l'ortografia, del XVI.^{èn} segle fins a nosaltres[1].

En les poesies que fan falta a *F* hem seguit l'ortografia dels manuscrits o de les edicions que les han recollides per primera vegada. Hi ha probabilitats de que s'acosti a l'original. No obstant, havem tingut un xic en compte les indicacions de *D* que quasi sempre ha sigut fidel a les costums grafiques del XV.^{èn} segle, y sobre tot l'havem preferit a *B*, adhuc en els casos en que aquest darrer ens ofereix la copia més antiga, tant contrari es el seu sistema grafic als usatges probables de l'autor.

1) Vegi-s Am. Pagès, *Observations sur l'utilité d'une édition critique d'Auzias March pour l'étude de la langue et de l'orthographe catalanes* en les comunicacions al «Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Barcelona, Octubre de 1906». Barcelona, 1908, in 8.°, pp. 519-521.

§ 42. Examinaré més llargament la versificació del nostre poeta, en tot allò que convé coneixer per la crítica del text.

No hi ha una gran varietat de metres en l'obra d'Auzias March.

No s'hi troba sinó una vegada el vers de 4 silabes, junt amb versos de 8 silabes en uns tercets dels quals constitueix el darrer vers. Així passa en la poesia CXXVII, on forma un vers trencat, un *bordo biocat* o *bioch,* seguint l'expressió de les *Leys d'amors.*

El vers de 6 silabes figura algunes vegades en el poema CXXVIII, barrejat amb versos de 7 o de 8 silabes als quals convindria potser retornar-li mitjançant lleugeres modificacions.

A la mateixa poesia ·s veuen tirades bastant llargues de versos de 7 silabes, que semblen, al contrari, indicar en l'autor l'intenció deliberada d'emplear aquest compas. Al revés, sembla ser el resultat d'un error dels copistes y dels editors en la poesia CXXV, on se pot molt comodament substituir el vers de 8 silabes al de 7 en la quasi totalitat dels casos.

Totes les altres poesies d'Auzias March, 124 sobre 128, són escrites en versos de dèu silabes, o d'onze silabes, quan acaben per una silaba muda, d'on ve ·l nom d'endecasilabs pel qual són designats generalment a Espanya.

Fòra d'una *esparça* de la fi de la qual parlarem aviat, la fórmula ritmica de aquest decasilab es 4 + 6. Ultra això, el primer emistiqui es sempre masculí y la pausa ve rigorosament després de la quarta silaba. Als catalans no ·ls agradava, com tampoc als provençals, posar la cesura després de la sexta silaba, com ho havien fet alguns autors francesos de l'Edat mitjana. Se llegeix, en efecte, en les *Leys d'amors,* I, 114 : «E devetz saber que en aytals bordos de .X. sillebas es la pauza en la quarta sillaba, e ges no deu hom transmudar lo compas del bordo, so es que la pausa sia de .vj. sillabas el remanen de quatre, quar non ha bela cazensa.» Ve d'aquí la necessitat de corretgir cada vegada que un o diversos dels nostres manuscrits pequen contra ·l compas, donant més o menys de quatre silabes al primer emistiqui.

El segon emistiqui ofereix una particularitat notable en tots els *estramps,* en sis poesies en octaves (LVI, LXVII, LXXIII, LXXVI, LXXXVIII, CVIII) y en totes les poesies en desenes. Hi acaba sempre per un mot accentuat sobre la penultima silaba.

En quant se refereix als estramps, es a dir, als versos blancs o lliures, aquesta regla absoluta no està mencionada en les *Leys d'amors* y sembla particular als poetes catalans del xv.^{èn} segle. Totes les *estrampas* dels *Cançoners* no ·s componen, com les d'Auzias March, sinó d'endecasilabs. Milà y Fonta-

nals descobreix adhuc en les del *Jardinet d'Orats* y de les *Trobes*[1], que daten dels poetes del darrer terç del segle xv.[è], un moviment iambic degut, segons ell, a l'imitació dels poetes italians del Renaixement[2]. Però, per les altres poesies, aquesta unanimitat de rimes femenines es ben propria d'Auzias March. No se ·n veu a Catalunya cap altre exemple, al xv.[èn] segle.

Creiem que s'ha de veure, en tots dos casos, una influencia de l'endecasilab italià, tal com ja ·s troba en Petrarca, sempre accentuat sobre la silaba desena. Ni la Provença, ni l'Espanya, a l'epoca d'Auzias March, no havien abandonat els versos «aguts», el qual mot final porta l'accent sobre l'última silaba. Se sab que la poesia castellana no se ·n va poguer desampallegar fins després den Boscà. Auzias March, tot esforçant-se de compondre algunes de les seves poesies, només que amb versos «plans», acabats per mots qual accent es sobre la penultima silaba, va introduir a Espanya, al mateix temps que ·l Marquès de Santillana[3], un procediment de la metrica italiana, al qual se posaran Boscà, sense adoptar-lo per altra part completament, y sobre tot Garcilaso, que sempre li ha sigut fidel.

En una sola poesia, la CXXIVª, que deu datar dels ultims de la seva vida, Auzias March trenca ·l decasilab en dos emistiquis iguals, de cinc silabes cada un, seguint la fórmula 5 + 5. Aquesta forma ritmica, usada ja en la poesia francesa mig-eval, però desconeguda pels provençals, havia obtingut a Espanya, al xv.[èn] segle, sobre tot amb Juan de Mena, un exit considerable sota ·l nom d'*arte mayor*. Es curiós veure ·l nostre poeta assatjar-se, a les darreries de la vida, a compondre ·ls decasilabs «cesurats a cinc», a la moda castellana. Però aquesta influencia de l'*arte mayor* serà molt més sensible a Catalunya, y sobre tot a Valencia, a partir d'Auzias March. Ne trobem nombrosos exemples en les *Trobes en lahors de la Verge María*, impreses en 1474, així com també en el *Jardinet d'Orats*. Però, mentres Auzias March continua a fer acabar el primer emistiqui per una silaba masculina, conformant-se encara en aquest punt a les velles tradicions de la poesia provençal y catalana, alguns dels seus successors, tals que Fenollar, adoptaran enterament el sistema castellà y faran entrar en els dos emistiquis no solament cinc, sinó sis silabes.

De totes aquestes observacions se ·n pot concloure que ·l vers d'Auzias March

1) *Les* TROBES *en lahors de la Verge María* pub. en Valencia en 1474 y reimpresas por Fr. Martí Grajales. Valencia, 1894, in 4.º

2) *Resenya*, 195, (*Obras*, III, 235). En Milà no cita cap genre de poesia, però la seva observació s'ha d'aplicar sobre tot als estramps, com ho pensava també Rubió y Ors (*Ausías March y su época*, p. 10).

3) Vegi-s, sobre ·l marquès de Santillana, A. Morel-Fatio, *L'Arte mayor et l'hendécasyllabe*, París, 1894 (Extret de la *Romania*, XXIII), pp. 18-19.

es sempre exactament fet y que totes les silabes, fòra la darrera en les poesies de rimes unicament femenines y en alguns escasos decasilabs de les altres poesies, y entren en compte. Per la mateixa raó l'elisió s'imposa en tots els versos on es possible o devinguda necessaria per massa nombre de silabes.

§ 43. En quant a la construcció de l'estrofa y a l'ordre de les rimes, les poesies d'Auzias March presenten els caracters següents :

L'octava es la més freqüent. Es l'estrofa consagrada a les cançons amoroses. L'escola catalana del xv.[èn] segle, com ja se sab, la va usar molt.

Comprèn tres especies diferents :

1.[r] la *cobla croada*, amb rimes creuades, seguint l'esquema ABBACDDC;

2.[n] la *cobla encadenada*, ABABCDCD;

3.[r] la *cobla mig croada mig encadenada* ABBACDCD, o també *mig encadenada mig croada* ABABCDDC.

Les poesies en versos lliures o *estramps* no ·s componen més que d'octaves.

La desena, que ·s presta més en raó de la seva amplor al desenrotllament de les idees filosofiques o morals, no ·s troba sinó en les poesies LXXXVII, XCII, CXII, CXIII, CXV, CXVI, CXVIII, CXIX. Les rimes s'hi succeeixen seguint la fórmula ABBACDDCEE. Es, doncs, una *cobla croada* a la qual han sigut afegits dos versos de rimes planes.

Els versos de rimes planes (*rims caudats*, seguint la terminologia de les *Leys*, *appariats*, seguint la dels Cançoners) constitueixen sols, segons la regla d'aquest genre, les *novas rimadas* de la poesia CXXVIII. Les tornades de les poesies en desenes comprenen sempre dos versos rimant plegats.

El tercet, format de dos versos de 8 silabes y d'un vers de 4, rimant en AAb-BBc-CCd... se troba d'un cap a l'altre de la poesia CXXVII.

§ 44. En l'encadenament de les estrofes entre elles, la combinació més usada es la de les *coblas capcaudadas*, nomenades així perquè ·l primer vers de cada estrofa rima amb el darrer de l'estrofa precedent. Sobre noranta poesies que presenten aquest sistema, vuitanta-nou són a la vegada *croadas*, una sola (LXXVIII) *encadenada*. Entre les vuitanta-nou *croadas*, 79 tenen l'esquema ABBACDDC — CEEC... Són les poesies I-VII, X-XIII, XV-XVII, XIX-XXIII, XXVI-XXVIII, XXXI-XLIV, XLVII-LVI, LVIII-LXV, LXVII-LXXIV, LXXVI-LXXVII, LXXIX, LXXXV, LXXXVIII-XCIII, XCVII, XCIX-CIII, CVI-CXI, CXIV, CXXIII. (Una d'aquestes poesies, la XLII[a], es un *maldit*,

seguint la terminologia del *Cançoner* de París [1]). Les altres dèu, IX, XIV, XXIX, XLVI, LVII, LXVI, LXXV, LXXXIX, XCV, XCVI presenten el sistema ABBACDDC-CDDCEFFE-EFFE... o bé, en altres termes, els quatre primers versos d'una estrofa rimen amb els quatre darrers de la precedent.

Una altra forma de *coblas capcaudadas* ens es donada pel *Lay* de la poesia CXXVII. Està constituït, com ja ·u havem dit, per tercets, els dos primers versos dels quals són de 8 silabes y el darrer de 4. El vers curt de cada tercet rima amb els dos versos llargs del tercet següent. Milà li donava ·l nom de «*codolada* de dos bordons llarchs [2]». El *Cançoner* de Saragoça [3] ens ofereix alguns *lays* de Pere Torroella y un de Mossèn Navarro, sota ·l mateix titol de *Lay*. El d'Auzias March respon bé, per les idees morals que hi són exposades, a la regla del genre formulat per l'autor de la *Doctrina de compondre dictats* [4].

Les *coblas unissonants*, el genre preferit pels trobadors, varen esser també cultivades per Auzias March. Se troben en les seves obres dèu d'aquestes poesies de rimes constants que ·s descomponen així:

6 *croadas unissonants* : VIII, XII, XL, XLVIII, LXIV, XCI;

1 *encadenada unissonant* : LXIII;

1 *mig croada mig encadenada unissonant* : LXX;

1 *mig encadenada mig croada unissonant* : CXXVI;

1 *croada unissonant* composta de 4 *coblas doblas* o rimant dues per dues, y d'una *solta* amb tornada : XXVII.

La poesia XXV es també una *croada unissonant*, però amb una represa de dos versos, *ab retronx de dos bordons*, a la fi de cada estrofa. Milà li reservava ·l nom de *Cansó* [5], però aquest terme no pot ser acceptat si no ·s pren en el seu sentit estricte de poesia destinada a esser cantada. La represa ho indica prou. Leonard [6] de Sors va compondre una poesia identica per la forma y a la qual el savi professor aplicava la mateixa denominació. Aquest genre de cançó mereix més aviat el nom de *retronxa*, on, d'una manera més precisa, de *cansó retron-*

1) Es el titol de les poesies den Masdovelles, folis 61, 61 v.º, 62 v.º, 63, y de P. Johan de Masdovelles, folis 134 y 135. El *Maldit* correspon al sirventès personal dels provensals. (Cf. Diez, *Poésie des Troubadours*, trad. Roisin, p. 190).

2) *Resenya*, 121, (*Obras*, III, 150); *Poëtes catalans : Les noves rimades; la codolada* (Montpeller, 1876), pp. 46, 67, (*Obras*, III, 406, 435). Cf. A. Morel-Fatio, *Katalanische Litteratur*, en el *Grundriss der Romanischen Philologie* hggb. von G. Gröber, III, p. 81.

3) M. Baselga Ramírez, *Cancionero catalán de la Univ. de Zaragoza*, p. 183 sgts., y 319.

4) Publicada per M. Paul Meyer, *Romania*, VI, p. 355, 357.

5) *Resenya*, p. 121, 153, 157 (*Obras*, III, 150, 186, 191).

6) *Cancionero Cat. de Zaragoza*, p. 123.

xada, conforme a les definicions de les *Leys*[1] y de la *Doctrina de compondre dictats*[2].

Les *novas rimadas* són representades per la poesia CXXVIII. Ja se sab que amb aquesta expressió ·s designava tota poesia de rimes apariades, preferentment en versos octosilabics[3].

Les *coblas singulars* o *soltas*[4], es a dir, les estrofes que no tenen el mateix sistema de rimes, formen les vuit poesies en desenes que havem citat més amunt.

Les *coblas esparsas* o estrofes disperses, isolades, amb *tornada* o sense, són vuit : XXIX, LXXX - LXXXIII, LXXXVI, CXXIV, CXXV. La LXXXVIª es una *cobla derivativa* o, més exactament, amb *rims derivatius*. Les dues derreres són *demandas*.

En fi, les *coblas estrampas* o estrofes de versos lliures (*rims estramps*, o, senzillament, *estramps*) componen les 9 poesies XVIII, XXIV, XLV, LXXII, XCIV, XCVIII, CIV, CV, CXVII.

En resum, veiem que, en les obres d'Auzias March, la part més grossa pertany a la *cobla capcaudada*, en 90 poesies. Vénen tot seguit, l'*unissonant* representada per 11 poesies de les quals una *cansó retronxada y* una altra a *coblas doblas*, l'*estrampa* per 9, la *solta* per 8, l'*esparça* per 8, de les quals una de *rims derivatius* y una d'*arte mayor*. Hi ha en fi un *lay* y una poesia en *novas rimadas*.

Totes aquestes poesies, excepte algunes *esparças*, el *lay*, les *novas rimadas*, y dues *soltas*, acaben per una o dues *endreces*, la primera de les quals era apellada *tornada*, la segona *endreça*. La tornada es titulada *fi* en el cançoner *A* algunes vegades. El nombre de versos d'aquestes estrofes finals es de 4, excepte per les *soltas* que terminen per dos versos *appariats*, rimant amb els dos darrers de la desena precedent. Per conformar-nos a les costums dels cançoners provençals y dels nostres manuscrits *DF*, deixerem estar, en el nostre text, els mots *tornada* y *endreça*.

1) I, 346.

2) *Romania*, VI, 356, 358.

3) *Leys*, I, 138; Milà y Fontanals, *Les noves rimades*, p. 7 (*Obras*, III, 363).

4) L'expressió *singulars* es la de les *Leys*, I, 168; *solta* s'afegeix a *capcaudada* en el *Cançoner* de París. Cf. Milà y Fontanals : *Trovadores* (*Obras completas*, II), p. 512, y *Resenya*, p. 120 y 153 (*Obras*, III, 149, 186).

§ 45. L'estudi de les rimes no es presta pas a moltes observacions. Són, en Auzias March, com en els trobadors, l'objecte d'una cura particular.

Si confon algunes vegades encara les finals en *ès* amb les en *és* (*atés, rés, deffés, poguès* XXXV, 37, 40, 41, 44; *procès, és* LXIX, 18, 19, XCV, 21, 24; *pugès, rés* CXXVIII, 365-366; *defés, pugès* CVI, 161, 164), es que, com ho ha mostrat M. Paul Meyer [1], hi era autoritzat per la pronuncia. Així mateix els mots en *ors* y en *ers* (*trobadors, servidors, dolors, cors, graners*, etc.) rimen amb els mots en *os* y en *es* (*vos, gos, pages*, etc.), la *r* davant de *s* no pronunciant-se desde molt temps.

Notem aquí les rimes imperfetes *sab, cap* (capit) XIX, 34-35, XXXII, 22-23; *acab, cap* (caput) CXXVII, 154-155; *sab, acap* CVI, 286-287; *compte, afronte* CXV, 6, 7.

El sufix *itia* presenta les dues formes *ea* (*perea* XXXIII, 23; *bellea* XLVIII, 33; *bellees* C, 199) y *esa* (*peresa* XXVI, 20, CXII, 174; *bellesa* C, 109).

Respecte als verbs, remarquem també dues formes, a la 2.ª pers. del plural, l'una, arcaica, en *ts* (*amats* XIX, 1; *sentats* CIX, 40), l'altra diptongada (*plorau* XVII, 4; *repreneu* XXXVII, 37; *avorriu* XXXVIII, 1; *vejau* LXXIV, 16).

El vers XIX, 1 :

«Hohiu, hohiu, tots los que be amats»,

ens ofereix les dues formes a la vegada y prova ben bé que la primera en *ts* no es usada més que per les necessitats de la rima.

§ 46. En fi, no s'han de perdre de vista las principals llicencies que usa el nostre poeta.

Ens ofereix alguns exemples de sincop absolutament segurs : *segurtat* LIV, 20, LXXXIX, 48; *particlar* CVII, 46; *particulartat* CXX, 31; *carch* (*carrech*) IX, 21.

La sineresi es també empleada per ell, però en casos que mereixen ser examinats detingudament. El mot *juhi* (judicium), ordinariament disilab (XIV, 14, XXXIV, 22, etc.), es monosilab en un gran nombre de versos (II, 7, XIV, 5, XVII, 25, etc.), y s'escriu aleshores lo més sovint *juy*. El sufix *io* es en general disilab, fòra, algunes vegades, en *passio* [2] (C, 217), *occasio* (LXV, 42, CVIII,

1) *Romania*, VIII, 161. — M. P. Meyer ha publicat un poema den Pere March, *Romania*, XX, 582, en el qual alguns versos presenten la mateixa barreja dels dos sons.

2) Aquest mot es trisilab LXII, 6, C, 191, y en molts altres casos.

8). Es sempre monosilab en *duracio* (CXVII, 157, CXXIII, 44). Però s'ha de preguntar si passa lo mateix pel mot *opinio* en els segons emistiquis *sa mala openio* (CVI, 84), *per vera openio* (CVI, 335). No creiem que la sineresi caigui sobre *openio* que, als versos 135 y 365 de la mateixa poesia, compta per quatre silabes, ni que s'hagi d'elidir — lo que està, ben cert, bastant conforme a les costums de l'autor — l'*a* de *mala* i de *vera*. Ens-e sembla preferible considerar l'*a* final y l'*o* inicial com formant un diptong equivalent a *au*, de manera que aquest cas podria esser assimilat al del vers XCII, 23, *car sa natura u mana*.

La forma perifrastica es usada al futur, p. ex. XLVI, 1, LII, 48, 64, etc., y resulta de la separació de l'infinitiu y de l'auxiliar, *complir han* = *compliran, he trobar* = *trobaré, ha cessar* = *cessarà*. Axí mateix l'infinitiu perfecte ocupa 'l lloc del present, *haver ubert* = *obrir*, XX, 3; *esser perida* = *perir* XXIII, 23, etc. En aquest genre de llicencies se pot posar les expressions *so desijant* XIV, 24, 28, y *so clamant* XIV, 25.

No hi ha gaire més que un sol exemple de canvi de lletra X, 31, *lença* per *lança* (lancea), amb l'objecte de fer rimar aquest mot amb *vença* del vers precedent (Cf. *lança* LX, 21, *lances*, LXVII, 36).

En canvi, trobem nombroses transposicions de lletres o metatesis. La més curiosa y la més ardida es segurament *amar* per *arma*, XC, 37 : al poeta li calia una silaba accentuada per acabar el primer emistiqui. Altres exemples : *entrega* per *entegra* LVI, 29, LXXV, 70 etc.; *entregue* per *entegre* XXXVIII, 6; *mintent*[1], *mirent, siguent, sintent, sirvent, tinent, vinent*, per *mentint, merint, seguint, sentint, servint, tenint, venint*, (CXII, 11, V, 30, LXXIV, 24, LXXXIV, 11, LXV, 37, XXI, 20, XCI, 10); *orben* per *obren* XCII, 50.

Una altra llicencia, molt freqüent, consisteix en aplicar, al nominatiu singular, l'antiga regla de la *s* per fer rimar un nom plural amb un singular, subjecte o regim[2]. Ex. *A part detras, car son cinch anys passats | Que m fuig delit com hi suy acostats* XIV, 18-19; *En temps passat eren ladonchs volguts | Ovidi l prous dix qu'amor es crescuts* VII, 18-19; *Si com hun rey, senyor de tres ciutats | May lo vences menys d'esser ne sobrats* X, 1, 4; *Si fossem nats, vos e yo', ntre ls antichs | Lo vostre cos no fora tant inichs* VII, 25, 28. Adhuc algunes

1) Cf. Pere March :
de mal parlar, diffaman e minten,
pensant discort entremescladamen. (*Canç*. de París, foli 125; *Jo m meravell*, v. 22-23.)

2) Fòra d'aquests casos, la *s* del subjecte no subsisteix, en Auzias March, sinó en els mots *pits* (pectus) VII, 6, XLIII, 10, *prous* VII, 19, y *Deus* VII, 10, 36, LXXI, 19.

vegades fa rimar dos singulars en *s* : *Perque Amor per mort es anullats* | *Mas yo no creu que mon voler sobrats* XLVI, 26-27.

Disposa també de formes dobles que usa indiferentment seguint les necessitats de la rima. Veus-en-aquí alguns exemples : *aymia* II, 14 etc., *amiga* LII, 15; *braces* XLIX, 44, *braços* XLII, 30 (*braces* es un arcaisma; cf. *braços* al principi del vers XI, 9, *ossos, cossos,* rimant, XCII, 249-250); *mi* XXV, 6, *me* XVI, 16, XXXIV, 16; *far* XII, 13, XXVII, 12 etc., *fer* IX, 26, LVIII, 27, CX, 27 etc.; *veher* XXX, 16, LXX, 19, etc., y *veure* LXI, 34. Auzias March sembla preferir aquesta segona forma accentuada sobre 'l radical, y trobem en ell altres verbs constituïts d'una manera semblant : *consegre* VII, 66, *departre* XIII, 39. Axí mateix, al futur de la 3.ª conjugació, guarda encara la vocal de l'infinitiu, però en casos sumament rars : *partira* XXXIII, 38, *partra* VIII, 3; *morra* LI, 1, LII, 18; *sentra* XXV, 27; *convertran* XV, 2, etc.

Un darrer caracter de la versificació propria de nostre autor es la costum que té de fer rimar alguns mots amb ells mateixos. Es lo que les *Leys d'amors* III, 94, en diuen el *mot tornat*, el mot repetit, y el consideren com una negligencia evitable. «Motz tornatz es retornamens faytz otra dever duna meteysha dictio. en votz et en significat. o quays et en una meteysha o diversa maniera de significar am la sua final acordansa. ses variar la fi del mot.» No obstant les *Leys* autoritzen aquesta repetició, quan es feta amb intenció o en la *tornada* : «Motz tornatz non es vicis en tornada ni en cas de necessitat. ayta pauc cant scienment e per dreg compas se fay per escusatio de figuras. o per algun ornat de rethorica.» Doncs, aquest es precisament el cas d'Auzias March. Reprodueix quasi sempre la mateixa rima a la tornada, y se sent que cada vegada vol obtenir per aquesta repetició alguns efectes o almenys cridar l'atenció del lector sobre una idea capital. Però, mentres aquest procediment es excepcional en els antics trobadors y poetes de l'Escola de Tolosa[1], se torna regular en Auzias March, a jutjar pels nombrosos exemples següents : XIV, 40, 41; XV, 48, 52; XXII, 13, 20; XXVI, 41, 44; XXXII, 37, 44; XXXIII, 1, 4; XXXVI, 37, 41; XXXVII, 16, 17; XLIII, 42, 43; XLIX, 40, 44; LIII, 37, 44; LIX, 37, 40; LXXI, 104, 108; LXXIII, 53, 60; 56, 57; LXXIV, 48, 49; LXXV, 53, 60; LXXXIX, 53, 60; XCI, *passim*; XCIII, 96, 97, XCVI, 38, 43; CI, 16, 17; CII, 153, 156; CVIII, 96, 100; CXVI, 149, 152.

Aquesta es la poetica d'Auzias March. Savia y amanerada, té per primera

1) Bernat de Ventadorn, la comtessa de Dia, y, per altra banda, Berenguer de l'Hospital (Bartsch, *Chrestomathie provençale*, 2.ª ed. 1868, col. 400) l'han empleat en algunes de llurs poesies.

cura el conformar-se a les regles llargament exposades en les *Leys d'amors*. L'autor maneja amb destresa ·ls diversos genres de rimes posades en honor pels trobadors. Però sembla que no ha volgut rivalitzar amb la tecnica complicada de la poesia provençal. Ja, en tota l'Espanya, s'aficionaven a imitar Dant y Petrarca. El marquès de Santillana s'esforçava en doblegar la poesia castellana a les lleis de la prosodia italiana. Auzias March no va quedar fòra d'aquest moviment, y ·s nota, en una part de la seva obra, un esforç meritori per fer passar a Catalunya l'endecasilab italià. Aquest esforç es tant més notable quant no ignorava tampoc el vell *arte mayor* dels castellans.

CAPITOL SETÈ

CLASSIFICACIÓ Y CRONOLOGIA DE LES POESIES

§ 47. He examinat ja en el meu *Etude sur la Chronologie des poésies d'Auzias March*[1] la qüestió de la classificació de les seves obres. Me bastarà recordar aquí les principals conclusions a les quals vaig arribar.

La classificació adoptada per les edicions difereix de la dels manuscrits més antics o més complets. Les primeres segueixen un ordre logic y divideixen les poesies segons la manera de ser dels assumptes. Els segons les disposen en un ordre que es impossible caracteritzar a primera vista, però que es, com ho havem fet veure més amunt, bastant semblant de l'un d'aquests manuscrits a l'altre.

Quina d'aquestes dues classificacions pot fer-se remontar a l'autor?

Un se decanta a respondre immediatament que es la dels manuscrits, y es incontestable que ·l seu acord quasi constant es una forta prova a favor seu, però no es més que una presumpció. Se podria sempre objectar que la classificació de les edicions deriva de l'original que ·ns falta o d'una copia més fidel que les de que disposem.

Es necessari, doncs, per enderrocar definitivament aquesta hipotesi, provar de determinar, comparant els manuscrits y les edicions, a qui devem l'ordre seguit en el text imprès fins avui.

Se recorda que en els extrets publicats en 1539 per Baltasar de Romaní havem vist quasi el mateix ordre que en els antics manuscrits. Però, l'editor de *a* reparteix els seus fragments baix les quatre rúbriques *Cantica de Amor*,

1) *Romania*, XXXVI, 203.

Cantica Moral, Cantica de Muerte, y *Cantica Spiritual.* Ara, doncs, cap manuscrit anterior a 1539 no ·ns fa entreveure una divisió semblant. El titol mateix de l'obra «traduzidas por don Baltasar de Romani y diuididas en quatro canticas, etc.», sembla indicar que procedeix de l'editor valencià. En fi, afegim que es algunes vegades arbitraria y que tal o qual cançó d'amor podria ser posada amb més raó entre les Cançons morals.

Poc temps després, el copista Pere Vilasaló, en els manuscrits *B* y *K*, datats respectivament de 1541 y 1542, deixa la divisió den Romaní y reprodueix senzillament la classificació de les copies manuscrites anteriors *F* y *N* a les quals necessariament havia begut. No fa excepció més que de la poesia *Qui no es trist de mos dictats no cur* que, no sense certa raó, li sembla poder servir de prefaci a tota l'obra.

En 1542-43 se coloca l'execució del manuscrit *D* per Luis Pedrol. Ell també disposa les poesies com els seus predecessors y sense distincció de genres. El fet es encara més important, essent la seva copia més completa de totes les que ·ns queden. Ara, doncs, havem notat les estretes relacions que existeixen entre el manuscrit *D* y l'edició *b*, publicada en 1543 a Barcelona. Aquest parentiu resulta evidentissim de la comparació de les lliçons y de les formes, y es de tal mena que no pot deixar-se de veure en el manuscrit de Madrid el prototip de l'edició de Barcelona.

Una sola dificultat subsisteix. La classificació de l'edició no es conforme amb la del manuscrit. Comença per la poesia *Qui no es trist*, com la copia de 1541; després reapareix, en les seves linies principals, la divisió den Romaní amb aquesta diferencia que a les quatre rúbriques generals, designades baix el nom de *Canticas*, se substitueixen tres series d'*obres* : *Obres de Amors, Obres de Mort* y *Obres Morals.*

No es possible acostar a l'original aquestes modificacions introduïdes per l'editor de 1543 en l'ordre dels manuscrits y de les quals veiem apareixer la primera idea en l'edició y les copies anteriors. Millor també, baix aquests diversos punts, el manuscrit *D* queda ·l model de *b*. Sabem, en efecte, que una segona mà va tenir cura d'indicar, tot numerant les poesies per *a b c*... una nova classificació que correspon precisament a la de 1543. Se deuen a la mateixa mà anotacions y correccions que han passat a l'imprès, així com també algunes poesies emmanllevades a *B*. Es encara aquesta mà la que va esborrar aquí y allà versos o poesies que no figuren en l'edició.

Es indubtable. Sorprenem aquí, per dir-ho axís *infraganti*, la constitució, no solament d'un text, sinó d'un nou ordre, diferent del dels manuscrits més dignes de fe. Es l'obra de l'editor de 1543 que s'ha inspirat tot naturalment

de les innovacions dels seus predecessors. Es particularment desde aquesta data que la poesia *Qui no es trist*, posada al rengle 39.è en els manuscrits, exceptuant *B*, ocupa definitivament el primer en les edicions.

Si deixem de banda ·l manuscrit *E* executat en 1546 y que presenta, sol entre tots, una classificació alfabetica absolutament inacceptable, combinada amb la divisió den Romaní de dues rúbriques solament, *Obres d'amor* y *Obres Morals*, es segur que totes les edicions posteriors a la de 1543 han adoptat la seva classificació en quant té d'essencial.

Es especialment el mateix en *c* (1545) que no es més que una reproducció quasi perfecta de *b*.

En 1555 y 1560, les quatre divisions de Romaní són restablertes, però el titol *Cantica* es substituït per *Canto* en l'edició *d* y per *Cant* en *e*. Ultra això, les Cançons de Mort se troben després de l'unica Cançó Espiritual *Puys que sens tu*. Però, en cada divisió, l'ordre de les poesies es identic al de 1543. Solament les *esparças* han sigut agrupades després de les Cançons d'Amor amb la *Demanda* a Na Tecla, la *Resposta* de Mossèn Fenollar y tres altres poesies que no són d'Auzias March.

En fi, les edicions del segle XIX.è *f g h i* intercalen de nou, com en 1543, les Cançons de Mort entre les Cançons d'Amor y les Cançons Morals, y no difereixen de l'edició den Carles Amorós sinó per l'agrupació de les esparces y per la reunió, després de cada una de les tres primeres rúbriques, de llurs *estramps* corresponents.

La classificació per genres o per materies, adoptada pels editors de 1539 a 1909, no deriva, doncs, de cap manera de l'autor.

§ 48. Què pensarem de la que presenten els manuscrits?

Ja sabem que ·ls manuscrits clarament emparentats per la disposició de les seves poesies són *BDFKN*. Però, en aquest grupo, els més antics, es a saber *FN*, són al mateix temps els menys complets, y es no res menys en el conjunt de les seves poesies que varen ser escollits els extrets dels cançoners *AG¹HLM*. Els altres *BDK*, més complets — y es inutil d'unir-hi *G²*, senzill complement de *G¹* — són posteriors a l'edició *a*, es a dir a 1539. Els primers ens han semblat formar la part de l'original que havem designat per *1X*, la sola que va ser utilitzada als segles XV.è y al XVI.è pels copistes y els composadors de cançoners fins a Baltasar de Romaní. Els segons representen les dues parts *1X* y *2X* de l'original, es a dir la totalitat de l'obra del poeta, fòra una poesia y una estrofa.

Ara, doncs, s'ha de fer notar que la semblança en la classificació existeix, per una part, entre *F* y *N* que pertanyen a dues families distinctes, y, per altra part, entre *F N* y *B D K*, als quals podem afegir *a*. ¿Com explicar aquesta doble semblança entre manuscrits tant diferents per les llurs lliçons, el nombre de les poesies llurs y l'epoca de la llur composició, si no es fent-los descendir, per graus diferents, d'una sola y mateixa font que no pot ser altra que l'original?

Es ben clar que, en aquestes condicions, el millor partit a prendre era reproduir tant com fos possible la classificació dels manuscrits. Millor que la disposició per ordre d'assumptes, correspondrà a la que l'autor ha volgut — y, quan se tracta d'un escriptor tant obscur com Auzias March, — convé certament no prescindir d'aquest medi de penetrar-ne millor els misteris. També havem adoptat, fins a la poesia XCI inclusiva, la classificació de *F* [1], corroborada tant aviat pels dos manuscrits *N D* [2], com per un sol d'entre ells, y reproduïda en *BKa*. Però, desde la poesia XCII fins a la fi, es a dir per la majoria de les poesies que figuraven a *2X*, ens ha calgut seguir pas a pas el manuscrit *D*, que, d'altra part, es quasi sempre identic a *B* y s'acosta també algunes vegades als altres manuscrits, en quant se refereix a la successió de les poesies comunes a ells. Ens ha semblat que *D* havia de ser preferit a *B* en aquest punt, no solament perquè es més complet, sinó també perquè va ser executat per un copista menys habituat a retocar el seu model.

En fi 's pot conjecturar que una part de les darreres poesies de *D*, que són troços de circumstancia escrits potser sobre fulles volants, no han sigut retrobades sinó prou tard en els papers d'Auzias o de les persones a les quals havien sigut endreçades.

1) La llista de les poesies de *F*, en llur ordre de successió, ha estat publicada per J. Massó Torrents, *Manuscritos catalanes de la Bibl. de S. M.*, p. 25, y la de *N* per M. Foulché-Delbosc, *Revue hispanique*, X, 821. — La continuació de les poesies, en relació a la nostra classificació, es, en *N*: I-XX, XXII-LXXIV, CVI-CVII, LXXXVII, LXXXIX-XCI, XXI, LXXV-LXXXV, XCII-XCV, XCVII, XCVI, XCVIII; y, en *D* : I-LVI, LXXXVIII-XCI, LXXXV-LXXXVI, XCII-XCV, LXXIV-LXXXIV, LXXXVII, LVII-LXXIII, XCVII, XCVI, XCVIII, CXXV, CXXVII-CXXVIII. Per les poesies XCVI-XCVII els manuscrits *DN* presenten la mateixa interversió, però 'l sentit general de les Cançons de Mort indica prou bé que l'ordre de *F* es el més logic y el més exacte.

2) Algunes divergencies que presenten *N* y *D* en relació a *F* se refereixen a series senceres de poesies y fan pensar, sobre tot per *D*, a una intervenció possible dels folis que componien aquests manuscrits abans de relligar-se. Podriem també suposar que les darreres poesies de *F* que manquen a *N* (especialment la poesia CXXII, primera redacció de la poesia CXXII bis escrita envers 1458), han format part de *2X*. — Se sab també que la poesia CVII va esser col·locada en *F*, per motius que ignorem, entre les poesies LXXXVI-LXXXVII, en la qual interromp per dissort una llarga serie d'obres del mateix estil. L'hem enviada més lluny, com ho varen fer els altres manuscrits.

Així, doncs, l'ordre que havem adoptat en la disposició de les poesies es el dels manuscrits millors y més complets. Correspon molt probablement, almenys pels dos terços de l'obra, a la classificació del manuscrit original, ja que ·s troba quasibé identica en totes les copies antigues fòra dels cançoners. Encara ·ls cançoners presenten devegades rastres de la mateixa classificació.

§ 49. Però no n'hi ha prou d'haver tornat a posar les poesies en un ordre més semblant del que ·ls hi havia designat Auzias March. Alguns indicis ens permeten encara creure que, per una coincidencia de la qual hi ha pocs exemples, aquesta classificació de les poesies correspon a la llur cronologia y segueix, almenys bastant sovint, l'ordre mateix de la llur composició.

En el nostre *Etude sur la Chronologie des poésies d'Auzias March* han sigut mostrades y classificades totes les alusions a esdeveniments personals o historics que ·ns poden permetre fixar aproximadament la data d'algunes poesies.

Entre ·ls datos biografics n'hi han primerament que ·ns fan saber a quina epoca de la seva vida Auzias March va compondre les seves poesies.

Es al deixar la joventut, cap als 35 anys, que sembla que va començar a escriure. Se pot almenys conjecturar, amb bastanta probabilitat, segons el començament d'una de les seves primeres cançons (N.º VI dels manuscrits, 50 de les edicions[1]):

«Molt he tardat en descobrir ma falta
Per joventut que m negà 'speriment...»

Els sentit no es dubtós. Fins aquí ha anat per mals camins, per inexperiencia. Ara que arribat a l'edat madura tindrà més claretat en les idees y fermesa en la voluntat, realitzarà més facilment les dues condicions essencials del veritable amor al qual pretén consagrar-se desde ara.

Més endavant (N.º LXV dels manuscrits, 71 de les edicions) s'alegra de trobar-se a frec de la vellesa y d'haver perdut, amb la joventut, tota ocasió de redevenir esclau del Foll Amor :

«O Foll'Amor, si es ver que l jovent
es occasio de tu a mi forçar,

1) Seguim, pels textos anteriors al nostre, la numeració de les edicions del segle XIX.è, continuant-la desde les Cançons d'Amor fins a la fi, però després d'haver suprimit la poesia *Yo so molt trist* que no existeix com *esparça* en els manuscrits, sinó unicament com segona estrofa de la poesia CII, y duta a la fi les *Demandas* y la *Resposta*.

si be lo mon res tant no pot prear,
vellea m plau qui de mals es sement.» (v. 40-44.)

Es una idea analoga que expresa també en la poesia LXXI dels manuscrits (56 de les edicions). Tornant sobre la seva vida passada, se plany d'haver malgastat vanament la seva joventut al servei de l'amor corporal :

«Lo meu jovent, servint ell, he despes.» (v. 6.)

Desde la poesia LXXXIV (53 de les edicions) el tò canvía. Es la vellesa amb els seus simptomes més caracteristics. La transformació li sembla tant rapida que n'atribueix la causa naturalment a l'Amor :

«Si ans de temps so vist blanch e ruat
e lo meu cors mostr' aver passat mal,
sera perço com Amor ja no val
a'quell a qui Natur'a'namorat.» (v. 49-52.)

En fi, són, en les darreres poesies dels manuscrits, CXII (105 de les edicions), 9-10, CXX (72 de les edicions), 67-70, CXXII, 1-2, 17-24, CXXII bis (86 de les edicions), 9-13, CXXVII, 142, CXXVIII, 14, retorns continuats sobre la seva gran edat, y, molt sovint, planys sobre ·ls efectes desagradables que li procura.

Totes aquestes indicacions se succeeixen de la manera més natural en els manuscrits desde la poesia VI fins a la darrera. S'hi segueixen bastant facilment els progressos de l'edat y de l'experiencia sobre ·l fisic y el moral del poeta. Es una altra cosa en les edicions que posen, per exemple, als 50.è y 83.è rengle, es a dir costat per costat, les poesies VI y LXXXIV, la primera de les quals es un adeu a la joventut y a les seves follies, la segona una descripció de la vellesa amb ses miseries de totes menes.

Les cent vint-y-vuit poesies que ·ns queden d'Auzias March han sigut, doncs, escrites en la segona meitat de la seva vida : no ·ns revelen sinó l'home fet y el vell, y, si s'admet que va morir a l'edat de 62 o 63 anys, s'extenen sobre una durada d'una trentena d'anys. No es del cas acusar-lo d'una excessiva fecunditat — es veritat que ·ls poetes d'aleshores componien amb més lentitut que ·ls d'avui dia — y ·s comprèn com de la primera a la catorzena cançó s'han pogut escolar més de cinc anys. Ho afirma en el llengüatge convencional del *Gay Saber*, adhuc al v. 18 de la cançó *Mal venturos* (XIV dels ms., 31 de les edicions) declara que fa més de cinc anys que es enamorat, es a dir poeta:

«...car son cinch anys passats
que m fuig delit com hi suy acostats...»

Una altra confessió d'aquest genre formulada al v. 8 de la poesia LXXX (95 de les edicions):

«E son setz' anys que lo guardo esper!»

ens fa creure, per les mateixes raons, que ha empleat setze anys per compondre les seves vuitanta primeres poesies, sobre tot totes aquelles on en la tornada designa la seva dama amb el nom de *Plena de seny* o *Lir entre carts*.

L'obra d'Auzias March ja apareix com una serie continua de poesies classificades dia per dia amb l'ordre mateix en que van ser compostes. L'examen de les alusions historiques que tanca ens donarà la manera de descobrir, en aquesta cadena d'estats d'esperit, alguns punts de mira, alguns esdeveniments importants associats a una data y susceptibles de senyalar millor l'ordre de successió de les diverses poesies.

Se sab que ·ls infortunis del rei de Chipre, Janus de Lusignan, vençut pels Mameluks el 7 de Juliol de 1426 y retingut presoner al Caire fins al 20 d'Abril 1427, emocionaren tota la Cristianitat. Va ser una veritable alarma de la qual percebim un eco debil en la cançó XIII (23.ª de les edicions). El poeta, sempre enamorat y sempre incomprès, s'hi proclama més desgraciat que ·l rei de Chipre a les mans dels heretges:

«Lo rey Xipre, presoner d'un heretge,
en mon esguart, no es mahahuyrat.» (v. 13-14.)

El passatge es molt precís, y, si no ·s pot sostenir que va ser escrit durant el captiveri del rei, tot ens autoritza almenys a pensar que no li es gaire posterior y que tenim aquí una data entorn de la qual se pot fixar l'epoca de les primeres poesies d'Auzias March. N'hi ha prou relacionant-hi ·l que sabem sobre l'edat en la qual escrivia Auzias March y la lentitut de la seva composició.

Més contestable ·ns havia semblat l'alusió al rei Alfons V d'Aragó que en Milà y alguns altres critics[1] han entrevist en la poesia *Pahor no m sent que Sobreslaus me vença* (LXXII dels ms., 119 de les edicions). Haviem admès nosaltres mateixos amb alguna reserva aquesta hipotesi. Però un estudi més profondit de la poesia ens ha fet reconeixer que ·l personatge que mai seria prou alabat y que de fet es alabat «en totes les llengües» no es el rey, sinó Déu mateix. No hi ha més, segons les *Leys d'Amors*, que Déu y la Verge envers qui no ·s pot pecar de «sobre-lloança». Cal, doncs, renunciar a descobrir en aquests versos les alusions que haviem cregut veure-hi.

Afortunadament la poesia CIV (120 de les edicions) que comença per *Qui ne per si ne per Deu virtuts usa* ens ofereix, als v. 245-248, un nou molló per aquest espai indeterminat y obscur que es la vida del nostre autor. La comparació que hi fa del desordre de l'univers amb l'incoerencia de les Taules

1) Milà y Fontanals, *Resenya*, p. 152 (*Obras*, III, 185); J. Rubió y Ors, *Auslas March y su época*, p. 36; Baselga, *Canc. de Zaragoza*, p. 352.

Eugubines o *Taula de Peruça* ens du a les anyades que varen venir després de la descoberta d'aquestes taules a Gubbio, prop de Perusa, en 1444.

Es possible datar amb la mateixa precisió la poesia CVII (100 de les edicions) *O quant es foll qui tem lo forçat cas* endreçada a Mossèn Borra, del seu nom veritable Antoni Tallander, bufó del rei. El poeta ens el representa vell, malalt y tremolant a l'idea de la mort, y se sab que va morir a Napols el 16 de Juliol de 1446.

L'*endreça* de la poesia CVIII (118 de les edicions) el primer vers de la qual es *No m clam d'algu qu'en mon mal haja colpa* fa una alusió, encara que bastant obscura, a l'amor del rei Alfons per la bella Lucrecia d'Alagno, y, si ·s posa fe en les croniques y memories de l'epoca, aquesta passió va neixer en 1448.

Una segona alusió molt més clara a aquest amor se ·ns ofereix en la poesia CXXII^bis^ (86 de les edicions) de la qual la poesia CXXII no es més que un esboç. Havem vist que l'autor ha escrit l'una y l'altra a una edat avançada. Però el v. 31:

«D'un Sant mereix proposit revocat»,

que recorda sumariament la conversa que va tenir Lucrecia d'Alagno amb el papa Calixte III, el 13 d'Octubre 1457, ens permet precisar encara més y datar, amb una quasi perfeta certitut, aquesta important poesia.

Encara amb raó s'han colocat a la fi dels manuscrits les tres poesies endreçades, l'una a Johan Moreno encara senzill estudiant y escuder a la mort d'Auzias March, el 3 de Març de 1459, l'altra a Na Tecla de Borja, neboda del papa Calixte III (1455-1458), la tercera a Mossèn Fenollar de l'edat de 25 anys solament a la mort d'Auzias. El tò respectuós de llurs *Demandas* o de llurs *Respostas* provaria per altra part per sí sol que cal acostar aquest canvi de lletres poetiques a la darrera part de la seva vida.

Així tots els fets historics mencionats en l'obra d'Auzias March presenten la mateixa successió cronologica que ·ls esdeveniments personals que hi conta. Se ·n pot concloure amb raó que les seves poesies constitueixen una biografia on els incidents són notats a mesura que van tenint lloc. Per desgracia, generalment, no són sinó situacions més imaginaries que reals o sentiments sobtils dels quals l'autor se complau en fer l'analisi. Es una serie de variacions psicologiques sobre un petit nombre de temes y sobre tot, cap a la fi, el dietari de les seves meditacions.

L'ordre de les poesies en els manuscrits, es, doncs, el que deu esforçar-se de retrobar tot editor critic, quan no s'ofereix per ell mateix, el que s'ha de cercar sempre en un poeta les quals obres diuen y conten la seva vida : es la classificació cronologica. Encara que no ·s puga establir, a falta de datos més

nombrosos, que una cronologia molt incompleta, ens ha semblat necessari de retornar, en la nostra edició, al sistema dels manuscrits y de disposar les poesies, com ho va fer l'autor, en l'ordre mateix de la llur composició. No hi haurà res més util per la coneixença de l'evolució intelectual y moral del nostre poeta.

Se 'n deduеix que renunciem a fer coincidir l'ordre cronologic de les poesies, tal com està en els manuscrits, amb la classificació per genres y per materies. Si Baltasar de Romaní ho va provar, es precisament perquè ignorava la vertadera natura de la classificació original, y no se 'n va sortir sinó molt debilment per un petit nombre de poesies. No 's podia aplicar aquest procediment a tota l'obra sense tergiversar la classificació mateixa de l'autor, que es necessari abans de tot restituir.

Ens contentarem, doncs, d'indicar per cada poesia, al començament de les variants, el genre en el qual la varen colocar els diferents editors desde Romaní, reservant-nos de tantejar a una altra banda una divisió més precisa y més completa.

TAULA ALFABETICA Y CONCORDANCIA
DE L'EDICIÓ CRÍTICA

AMB ELS MANUSCRITS, EDICIONS ANTIGUES
Y TRADUCCIONS PRINCIPALS

NUMEROS DE LES POESIES	TAULA ALFABETICA	MANUSCRITS *A* foli	*B* foli	*D* foli	*E* foli	*F* foli
CXXVII	A Deu siau, vos, mon delit.		154	197		
XLIX	A mal estrany es la pena estranya.	196	43	45	5	48
CXXVIII	A mi acorda un dictat.		161	199 v.º		
CXXIV	Ab molta rahó me desenamore.		174	196	23 v.º	
LIII	Ab tal dolor com l'esperit s'arranca.	107 v.º	41	48 v.º	6	52
XLVIII	Ab vos me pot Amor ben esmenar.		42 v.º	44	7	47
LXVI	Algú no pot haver en sí poder.		55	93	8 v.º	65 v.º
XX	Alguns passats donaren sí a mort.		19 v.º	19 v.º	4	20
LXXIV	Als fats coman tot quant serà de mi.		60 v.º	60 v.º	10	75 v.º
III	Alt e amor d'on gran desig s'engendra.	47 v.º / 50 v.º	4 v.º	3	8	2
IX	Amor se dol com breument yo no muyr.	29	10	9	3	8 v.º
CIII	Aquell ateny tot quant atenyer vol.		102 v.º / 172 v.º	123	17	107
XCII	Aquelles mans que james perdonaren.	41 v.º	81	59	11	109
XCIX	Aquesta es perdurable dolor.	34	93	106 v.º	15	124
	Atressi 'm pren com al patró... *Vegi-s* Pren m'en axí...					
IV	Axí com cell qui desija vianda.	50 v.º	4 v.º	3 v.º	2	2 v.º
I	Axí com cell qui 'n lo somni 's delita.	49	2 v.º	1	1	1 bis
CXI	Axí com cell qui 's parteix de sa terra.		126	151	18 v.º	
LXXXI	Axí com cell qui 's veu prop de la mort.	101	67	76	9 v.º / 78	85
XLVII	Be 'm maravell com l'ayre no s'altera.		41 v.º	43 v.º	19 v.º	46
XXII	Callen aquells qui d'amor han parlat.		21	21	36 v.º	22
XL	Cell qui d'altruy reb enuig e plaer.		33 v.º	36 v.º / 117	33	39 v.º
CXVI	Cert es de mi que no m'en cal fer compte.		129	174	21 v.º	
LXXXIX	Cervo ferit no desija la font.	102 v.º	77 v.º	53 v.º	32	98 v.º
LII	Clamar nos deu qui molt cerqua e troba.		40	47 v.º	23 v.º	51
LXIX	Clar es e molt a tots los amadors.	200	58	95 v.º	35	68
CXII	Cobrir no puch la dolor qui 'm turmenta.		130	152 v.º	25	
XIII	Colguen les gents ab alegria festes.	203 v.º	13	12 v.º	37 v.º	12 v.º
	Com es aquell qui 's parteix... *Vegi-s* Axí com cell qui 's parteix...					
	Com es aquell qui 's veu... *Vegi-s* Axí com cell qui 's veu...					

MANUSCRITS							EDICIONS					TRADUCCIONS CASTELLANES	
G		H	K	L	M	N	Edició y traducció Romani					Montemayor	Inedita Madrid B. N.
G1	G2	antiga foliació					a	b	c	d	e	(1579)	1131
foli	foli	foli	foli	foli	foli	plana	foli	foli	foli	foli	foli	foli	foli
[illegible]		23 v.º fragment	48			99		57 v.º	60	67	61 v.º	68 v.º	
2 v.º		42 v.º	51 v.º			107		70 v.º	74	82	76	78	
9 v.º		22 v.º	47			97		66	69	77	71 v.º	75 v.º	
9		49	64			135	33 v.º	3	3	9	3	15	30
	603 v.º	32 v.º	21			41		32 v.º	34 v.º	44 v.º	38 v.º	47 v.º	
9 v.º	10		73			155		98 v.º	102	112 v.º	107	93	
	3	194 v.º fragment	3	81 v.º		5		4 v.º	5	11 v.º	5 v.º	17	
	7	9 frag	10	83		18	5 v.º	46	48² v.º*	54	48	56	3
		252	120 v.º					135 v.º	137 v.º	152	145 v.º		
2		72	95 v.º			234	79	122 v.º	125	188	181		75
9 v.º		82 frag	110					104	107 v.º	117 v.º	111	111 v.º	
3			3 v.º			6	4 v.º	1 v.º	2	8	2	14	1
	1		1	137 v.º		1	2	25	26 v.º	37 v.º	32	41	
								105 v.º	100	119 v.º	113 v.º	113	
9 v.º			80		147	226		25 v.º	27 v.º	139 v.º	132 v.º	128	
6 v.º		25	46			95		65	68	76	70 v.º	74 v.º	
	605 v.º		23			43	40 v.º fragment	44	47 v.º	51 v.º	46	54	36 v.º
7 v.º		38	39			78		29	30 v.º	42	36	45	
								106 v.º	110	120 v.º	114 v.º	114	
9 v.º		67 v.º	91 v.º			203	37	19	20 v.º	31	25	35	33
1 v.º			50 v.º			105		87 v.º	91	99 v.º	94		
9 v.º			66			140		6	6	13	7	18 v.º	
	566	295 frag						157 v.º	159	205	197 v.º		
	14		13 v.º			26	8 v.º	20	21 v.º	32	26 v.º	36 v.º	5 v.º

*) Hi han dos folis 48.

NUMEROS DE LES POESIES	TAULA ALFABETICA	MANUSCRITS				
		A	*B*	*D*	*E*	*F*
		foli	foli	foli	foli	foli
	Com lo malalt qui lonch... *Vegi-s* Si col malalt qui lonch...					
XLIII	Coratge meu a pendr'esforç molt tarts.		36	39	34	41 frag.
CIX	Dona, si us am, no 'm graescau amor.		124 v.°	149 v.°	38 v.°	139 v.°
XCI	En aquell temps sentí d'amor delit.		79 v.°	56	44 v.°	101
	Entich amor so portat... *Vegi-s* Entre Amor so portat...					
C	Entre Amor sso portat he Fortuna.	29 v.°	94 v.°	108 v.°	39 v.°	140 v.°
CXXV	Entrels ulls y les orelles.			196 v.°	93 v.°	
	Er son en temps... *Vegi-s* Vengut es temps.					
XVIII	Fantasiant Amor a mi descobre.	205	17 v.°	17	46	18
XIX	Hohiu, hohiu, tots los qui be amats.	189	18 v.°	18 v.°	47 v.°	19
	Hon es lo loch... *Vegi-s* On es lo loch.					
CXXV	*Hoydes vostres rahons belles* (Resposta de Na Tecla de Borja a Mossèn Ausias March).			196 v.°	94	
LXVII	Ja de amor tebeu james yo sia.		57	94	52	66 v.°
XII	Ja no esper que si'amat.		12	11 v.°	53	11 v.°
VIII	Ja tots mos cants me plau metr'en oblit.		9	8	51	7 v.°
XVI	Junt es lo temps que mon goig es complit.	27	15 v.°	15	54	15 v.°
	Junt es lo temps que serà conegut. *Vegi-s* Vengut es temps...					
XCVI	La gran dolor que llengua no pot dir.	36 v.°	91	104	189	121 frag. 154 v.°
XXXVII	La mia por d'alguna causa mou.	185	32	33 v.°	65	36 v.°
CX	La so atès d'on so volgut fugir.		125	150 v.°	83	137 v.°
CXIII	La vida 's breu e l'art se mostra longa.			162 v.°	79	
XXIII	Lexant a part l'estil dels trobadors.	194 v.°	22	22	71	23
LXXXV	Lexe la Sort lo seu variat torn.		69 v.°	57 v.°	67	87
CXVII	Lo cinquen peu del moltó ab gran cura.		131 v.°	178	73	
XXVIII	Lo jorn ha por de perdre sa claror.	187 v.°	26	26 v.°	66 v.°	28 v.°
XXXII	L'ome pel món no munta 'n gran valer.	206 v.°	28	29 116	115	31 v.°
	Lo qui d'algú... *Vegi-s* Cell qui d'altruy...					
LXIV	Lo temps es tal que tot animal brut.	202 v.°	52 v.°	91 v.°	70 v.°	63 v.°
CVI	Lo tot es poch ço per que treballam.		112 v.°	135	55	144 v.°
CI	Lo vizcahí que 's troba 'n Alemanya.			113	72	

MANUSCRITS							EDICIONS					TRADUCCIONS CASTELLANES	
G		*H*	*K*	*L*	*M*	*N*	Edició y traducció Romani					Monte-mayor (1579)	Inedita Madrid B. N. 1131
G^1	G^3	antiga foliació					*a*	*b*	*c*	*d*	*e*		
foli	foli	foli	foli	foli	foli	plana	foli	foli	foli	foli	foli	foli	foli
20		258 v.°	41 v.°			84		71 v.°	74 v.°	83	77	79	
								11	11 v.°	19 v.°	13 v.°	25	
09 v.°		70 v.°	94			208	28 v.°	53 v.°	56	62 v.°	57	64	24 v.°
34		63	108 v.°				72	36 v.°	39	176	169		68 v.°
										140	133 v.°		
	20		19			37	19 v.°	16 v.°	17 v.°	27 v.°	21 v.°	32 v.°	15 v.°
	603		20 v.°	88 v.°		39		22	23 v.°	34	28 v.°	38 v.°	
										140 v.°	133 v.°		
06 v.°		56	65			137		7	7 v.°	14 v.°	8 v.°	20	
	15	83 v.°	12 v.°			24							
	{ 6 12	6	9			16	23 v.°	64	67	75	69 v.°	73 v.°	20
	18	35 v.°	16 v.°	86		32	46 v.°	72 v.°	75 v.°	84	78	80	42 v.°
	636	80 v.°	107 v.°			262	97	134 v.°	136 v.°	204	196		93
16 v.°		19 v.°	35 v.°	95		72		10	10 v.°	18	12 v.°	23 v.°	
								56 v.°	59	66	60 v.°	67 v.°	
	641 v.° fragment						118 v.° fragment	150 v.°	153	176	163 v.°		
	606 v.°		24			45	25	9	9 v.°	17	11 v.°	23	21
	624 v.°	55 v.°	82			236	37	47	49 v.°	55	45	57	31
								88 v.°	92	101	95	103 v.°	
	611 v.°		29	91 v.°		56		50 v.°	53 v.°	59 v.°	53 v.°	61	
63 v.°	613 v.°	37 v.°	31 v.°			62		20 v.°	31 v.°	144 v.°	138		
88		86 v.°	62 v.°			132		68 v.°	71 v.°	79	73	77 v.°	
50		259 frag	130 v.°			158	49 v.°	142	144	159 v.°	153		45 v.°
	9							3 v.°	4	10	4	16	

NUMEROS DE LES POESIES	TAULA ALFABETICA	MANUSCRITS				
		A	*B*	*D*	*E*	*F*
		foli	foli	foli	foli	foli
XLV	Los ignorants Amor e sos exemples.	44 v.º	37	40	68 v.º	42
LVI	Ma voluntat amant-vos se contenta.	198 v.º	47	51	84	55
XIV	Mal venturós no deu cerquar ventura.	27 v.º	14	13	87	13 v.º
LXXXVIII	Malament viu qui delit pert de viure.	191 v.º	76 v.º	52	91	97
CXIX	Maleyt lo jorn que ·m fon donada vida.		137 v.º	185	92 v.º	
CXXIII	Mentre d'amor sentí sa passió.			194 v.º	89	
LX	Mes voluntats en gran part discordans.		50	87	88	59
VI	Molt he tardat en descobrir ma falta.	52 v.º	7	5 v.º	86	4 v.º
CXXI	Molt me par bo que pens de l'altre món.		151 v.º	190 v.º	190	
XXXI	Molts homens hoig clamar-se de Fortuna.	209	27 v.º	28	85	30 v.º
CXXII bis	Mon bon senyor, puys que parlar en prosa.		146	192 v.º	192	138 v.º fragment
CXVIII	No cal duptar que sens ulls pot hom veure.		136	183	103	
LXXVIII	No guart avant ne membre lo passat.	190 v.º	66	74	98 v.º	82 v.º
LXXIII	No pens algú que m'allarch en paraules.		64 v.º	101 v.º	96 v.º	74
LXXVII	No pot mostrar lo món menys pietat.	203	65 v.º	73	97 v.º	81 v.º
XXIV	No sech lo temps mon pensament inmoble.	208	22 v.º	22 v.º	95 v.º	24
	No sembla ·l temps... *Vegi-s* No sech lo temps...					
LXV	No so gosat en demanar mercé.		54	92	94	64 v.º
CVIII	No ·m clam d'algú qu'en mon mal haja colpa.		122 v.º	147	99 v.º	126
XXV	No ·m fall recort del temps tan delitós.		23 v.º	23 v.º	20 v.º	25 v.º
	No ·m pot mostrar... *Vegi-s* No pot mostrar...					
LXVIII	No ·m pren axí com al petit vaylet.		55 v.º fragment	95 v.º fragment	95 fragment	67 v.º fragment
XC	No ·s maravell algú perque m'enyor.	193 v.º	78 v.º	54 v.º	102	100
LXI	O fort dolor yo ·t prech que mi perdons.		50 v.º	88	107 v.º	60
XXXVI	O Mort qui est de tots mals medecina.	185 v.º	31	32 v.º	106 v.º	35 v.º
CVII	O quant es foll qui tem lo forçat cas.		121	145	104 v.º	79 v.º
LXXIX	O vos, mesquins, qui sots terra jaheu.		67	75	108 v.º	83 v.º
LXXVI	On es lo loch on ma penssa repose?	190	64	72 v.º	48 v.º	78 v.º
LXXII	Paor no ·m sent que Sobreslaus me vença.		61 v.º	100 v.º	119 v.º	73
XCVIII	Per lo camí de mort e cercat vida.	35 v.º	92	105	123 v.º	122
CXXVI	*Per mitigar l'enuig gran de l'estiu* (Demanda feta per Mossèn Fenollar a Mossèn Ausias March).					
LV	Per molt amar ma vida es en dupte.	46	46	50 v.º	109 v.º	54
	Per molt amor d'on gran desig... *Vegi-s* Alt e Amor d'on gran desig...					
LXX	Perquè m'es tolt poder delliberar?		56	97	117	69 v.º

MANUSCRITS							EDICIONS					TRADUCCIONS CASTELLANES	
G		*H*	*K*	*L*	*M*	*N*	Edició y traducció Romani					Montemayor	Inedita Madrid B. N. 1131
1	G^2	antiga foliació					*a*	*b*	*c*	*d*	*e*	(1579)	
li	foli	foli	foli	foli	foli	plana	foli	foli	foli	foli	foli	foli	foli
	617 v.º		43	97		88	30 v.º	42 v.º	45	49 v.º	43 v.º	51 v.º	27
v.º		26 frag	54 v.º			113		73	76 v.º	85	79	81	
	10	33 v.º	14 v.º	85		28	10	28	30	41	35	44	6 v.º
		61	90				94	93	96 v.º	106	100 v.º	110	90
								109	112 v.º	124	118		
								121	123 v.º	137	130 v.º	125 v.º	
		46	58			122		97 v.º	101	111 v.º	106	101	
	3 v.º		6	14		10		55 v.º	58	65	59 v.º	66 v.º	
								111	114	150	143		
	612 v.º	19 frag	30 v.º			60		31 v.º	33 v.º	145 v.º	139		
								112 v.º	116	126 v.º	120 v.º	117	
								74	77 v.º	86	80	82	
		52	77 v.º			221		60 v.º	63	70 v.º	65	71 v.º	
		30 v.º	72			153		14	15	24 v.º	18 v.º		
v.º		51 v.º	77			220	38 v.º	55	57 v.º	64 v.º	58 v.º	66	35
	607 v.º	17 frag	25			47		18 v.º	19 v.º	30	24	34	
		48 v.º	63			133		82 v.º	85 v.º	94 v.º	89	89 v.º	
								166	166 v.º	181	174	103	
rag	608 v.º	84 v.º	26			49		66 v.º	69 v.º	78	72 v.º	76 v.º	
v.º ent		51 fragment	66 fragment			139 fragment		8 fragment	9 fragment	16 v.º	10 v.º	22	
v.º		69	92 v.º			205	92	51	54	60	54	61 v.º	88 v.º
v.º		7	59			124	43	94 v.º	98	107 v.º	102	97 v.º	39
			35	94		70		34 v.º	36 v.º	45 v.º	39 v.º	48	
		269	139 v.º			178		156	157 v.º	194	186 v.º		
	623 v.º	53 v.º	79			224		76	79	88	82 v.º	84	
v.º	622 v.º	39	76			218		59 v.º	62	69 v.º	64	70 v.º	
	618 v.º		71			151		85 v.º	89	142	135 v.º		
		81 v.º	117 v.º			264	26	101	104	114	108	94	22 v.º
										140 v.º	134		
v.º		43 v.º	53 v.º			111		35	37	46 v.º	40 v.º	49	
		27 v.º	67 v.º			143		86 v.º	89 v.º	98 v.º	92 v.º	102	

NUMEROS DE LES POESIES	TAULA ALFABETICA	MANUSCRITS *A* foli	*B* foli	*D* foli	*E* foli	*F* fol
LVII	Por de pijor a molts fa pendre mort.		47 v.º	84	118 v.º	56
II	Pren-m' enaxí com al patró qu'en platga.	49 v.º	3 v.º	2	116	1
	Pujar no pot algú en molt valer, *Vegi-s* L'ome pel món...					
CXV	Puys me penit, senyal es cert que baste.		127	171	131	
XCIV	Puys me trob sol en amor, a mi sembla.	39 v.º	86 v.º	65 v.º	120 v.º	116 v
CV	Puys que sens tu algú a tu no basta.		108 v.º	130	110 v.º	134 fragme
CII	Qual ser'aquell que fora si mateix.		98 v.º	118	149 v.º	103
CXXVI	Quant mes amau, tant mes temor teniu.					
LXXXII	Quant plau a Deu que la fusta peresca.	157 v.º	68 v.º	76	131	85
LXXI	Que m'ha calgut contemplar en Amor.	201	59	98 v.º	141 v.º	71
XCV	Que val delit, puys no es conegut.	38	88 v.º	68	135 v.º	119
LXXV	Qui es aquell qui en Amor contemple.	25	62 v.º	70 v.º	147 v.º	76 v
CIV	Qui ne per sí ne per Deu virtuts husa.		103 v.º	124	125	128
XXXIX	Qui no es trist de mos dictats no cur.	204 v.º	2	35 v.º	140 v.º	38 v
XCIII	Qui ser'aquell del món superior.	54 v.º	85	63 v.º	137	115 v
LIV	Qui sino foll demana si m'enyor.	47	45 v.º	49 v.º	139 v.º	53
LXII	Qui ·m mostrarà la Fortuna loar.		51 v.º	89	144 v.º	61
LXIII	Qui ·m tornarà lo temps de ma dolor.		53	90	146	62 v
XI	Quins tan segurs consells vas encerquant.	28	11 v.º	10 v.º	143 v.º	10 v
CXIV	Retinga-m Deu en mon trist pensament.		147 v.º	169	154 v.º	
XXXIII	Sens lo desig de cosa desonesta.	187	29	30	160 v.º	32 v
CXXIV	*Senyor Mossèn March, ja no m'enamore* (Resposta de Joan Moreno).		174			
XXXVIII	Si be mostrau que mi no avorriu.	195 v.º	33	34 v.º	158 v.º	37 v
CXXVI	*Si be yo crech la veritat senti* (Altra resposta feta per Rodrigo Diez).					
LIX	Si col malalt que ·l metge lo fa cert.		49	86	167 v.º	58
LXXXIII	Si col malalt qui lonch temps ha que jau.	150 v.º 183 v.º	69 v.º	76 v.º	190	85 v
LVIII	Si com aquell qui per sa'nfinitat.	197	44	46	156 v.º	49
	Si com aquell qui ·n lo somni ·s...: *Vegi-s* Axí com cell qui ·n lo somni ·s...					

MANUSCRITS							EDICIONS					TRADUCCIONS CASTELLANES	
G		H	K	L	M	N	Edició y traducció Romani					Montemayor (1579)	Inedita Madrid B. N. 1131
t	G^2	antiga foliació					a	b	c	d	e		
li	foli	foli	foli	foli	foli	plana	foli	foli	foli	foli	foli	foli	foli
v.º		26 v.º	55			115	96	76 v.º	80	149	142 v.º		92
	2 / 11		2	139		3	3	21	22 v.º	33	27 v.º	37 v.º	1
	641 v.º fragment						118 v.º fragment	95	98 v.º	108 v.º	103	98 v.º	114
frag	638	79 frag.	102			251	85	129 v.º	131 v.º	198	190 v.º		81 v.º
ent	640 v.º fragment	243 fragment	126				104 / 117 v.º	168	168 v.º	183	176		100
		253 v.º	113			213	63 v.º	77 v.º	81	89	83 v.º	85	59 v.º
v.º			80			227		26	27 v.º	141 / 139 v.º	134 / 133	128	
v.º		28 v.º	69			146	22 v.º	61 v.º	64	72	66	72 v.º	18 v.º
	642	79 v.º fragment	105			256	98 v.º	132	134	201	193 v.º		94 v.º
	620 v.º		74					69	72	79	74		
		246 v.º fragment	121				109	136 v.º	138 v.º	153 v.º	147		104 v.º
		21 v.º	38			76		1	1	7	1	13	
		77	100 v.º			246	89	128	129 v.º	196	188 v.º		85 v.º
			52 v.º			109		24	25 v.º	36 v.º	31	40	
		7 v.º	59 v.º			126		26	28	38 v.º	33	42	
v.º		47	61			129		52 v.º	55	61	55 v.º	62 v.º	
	13	10	11 v.º	84		22		27	29	40	34	43	
	637 frag						102 v.º fragment	49	51 v.º	57 v.º	51 v.º	59 v.º	98 v.º
	614		32 v.º	92		64	45 v.º	11 v.º	12	20 v.º	14 v.º	26	41 v.º
		21	37			74		48	51	56 v.º	50 v.º	58 v.º	
		45	57			120		103	106 v.º	141 v.º / 116 v.º	134 v.º / 110 v.º	66 v.º	
			81 v.º			227		60	63	139 v.º	132 v.º	128 v.º	
		25 v.º	49			101		16	17	26 v.º	20 v.º	31 v.º	

NUMEROS DE LES POESIES	TAULA ALFABETICA	MANUSCRITS *A* foli	*B* foli	*D* foli	*E* foli	*F* foli
VII	Si com hun rey senyor de tres ciutats.	208 v.º	10 v.º	9 v.º	164	9 v
LVIII	Si com l'om rich qui per son fill treballa.	199	48 v.º	85	166 v.º	57
XXIX	Si com lo taur s'en va fuyt pel desert.	189 v.º	26 v.º	27	78 v.º	29
X	Si com rictat no porta bens ab sí.	53	7 v.º	6 v.º	161 v.º	6
XVII	Si Deu del cors la mi'arma sostrau.	26	16 v.º	16	163	16 v
XCVII	Si per null temps creguí ser amador.	37	90	102 v.º	168 v.º	121 fr
XV	Si pres grans mals un be 'm serà guardat.		14 v.º	14	165	14 v
XXXV	Sia cascú per ben hoir attent.		30 v.º	32	157 v.º	34 v
LXXXVI	Si 'm demanau lo greu turment que pas.			59	78 v.º	
CXX	Si'n algun temps me clamí sens rahó.		149	187 v.º	169 v.º	
XXVII	Sobresdolor m'a tolt l'imaginar.	188	25	{ 25 v.º 115 v.º fragment	159 v.º	27 v
LI	Tal so com cell qui penssa que morrà.	183	44 v.º	46 v.º	178	50
XXI	Tant en amor ma pens' a consentit.	188 v.º	20 v.º	20	183	21
V	Tant he amat que mon grosser enginy.	51 v.º	6	4 v.º	180	3 v
LXXXIV	Tant he amat que vinch en desamar.		68 v.º	76 v.º	182	85 v
LXXXVII	Tot entenent amador mi entenga.	177 v.º	71	78	172 v.º	88 v
LXXX	Tot laurador es pagat del jornal.	189 v.º	68	76	{ 78 v.º 93 v.º	84 v
XLIV	Tot metge pren carech de consciença.	184 v.º	36 v.º	39 v.º	181	41 v
CXXII	Tots los delits del cors he ja perduts.					138 v
XXXIV	Tots los desigs escampats en lo món.	186 v.º	29 v.º	31	179	33 v
XLVI	Veles e vents han mos desigs complir.	184	39	42	186	44 v
XXX	Vengut es temps que serà conegut.	207 v.º fragment	26 v.º	{ 27 114 v.º	49 v.º	29
XLI	Volgrà sser nat cent anys ho pus atràs.		34 v.º	37	184	40 v fragme
XLII	Vos qui sabeu de la tortra 'l costum.	{ 162 v.º fragment 206	35	38	185	
	Yo contrafaç nau en golf perillan *Vegi-s* Sobresdolor m'ha tolt...					
XXVI	Yo crit lo be si'n algun loch lo se.	207 v.º fragment	24	24 v.º	187 v.º	26
	Yo so molt trist e puch-me dir mezquí. *Vegi-s* Qual ser'aquell que fora sí mateix (7-16)					
	Yo 'm recort be del temps... *Vegi-s* No 'm fall recort del temps...					

MANUSCRITS							EDICIONS					TRADUCCIONS CASTELLANES	
G		*H*	*K*	*L*	*M*	*N*	Edició y traducció Romani *a*	*b*	*c*	*d*	*e*	Montemayor (1579)	Inedita Madrid B. N. 1131
	*G*²	antiga foliació											
i	foli	foli	foli	foli	foli	plana	foli	foli	foli	foli	foli	foli	foli
	8	9	10 v.°			20	7 v.°	8	8 v.°	15 v.°	9 v.°	21 v.°	4
. .°		44	56			117		40 v.°	42	47 v.°	41 v.°	50	
	612	19 v.°	29 v.°	92	147	57		99 v.°	103	143	136 v.°		
	4 v.°	5 frag	7 v.°	127	184	13		22 v.°	24	35	29 v.°	39	
	10	36	17 v.°	87		34	47 v.°	30 v.°	32 v.°	43	37	46	44
	643	80 frag	106 v.°			260	100 v.°	134 v.°	135 v.°	202 v.°	195		96 v.°
	10 v.°	34 v.°	15 v.°			30	41 v.°	67 v.°	70 v.°	23 v.°	17 v.°		37 v.°
	610 v.°		34 v.°			68		102	105 v.°	115 v.°	109 v.°	95 v.°	
			144 v.°					15 v.°	16	139	132	127 v.°	
								83	86 v.°	95 v.°	90	90 v.°	
v.° ent	611	18 v.°	28	90 v.°		54		41 v.° 82 fragment	44 85 fragment	48 v.° 94 fragment	42 v.° 88 v.° fragment	50 v.°	
		41 v.°	50			103		17 v.°	19	29	23	33 v.°	
	604 v.°	31 v.°	22	89 v.°		211		5	5	12	6	17 v.°	
			5	82		8	39 v.°	12 v.°	13	21 v.°	15 v.°	26 v.°	35 v.°
v.°		54 v.°	81 v.°			228		58	61	68	62 v.°	69	
frag	627	57 frag	83			182	11	114	117 v.°	128 v.°	122	118 v.°	7 v.°
			80		146 v.°	226		24 v.°	26 v.°	139	132	127 v.°	
		40 v.°	42 v.°	96 v.°		86		15	16	26	20	31	
	615 v.°		33 v.°	93		66	44	13	14	22 v.°	16 v.°	27 v.°	40 v.°
v.°		24 frag	45			92	20 v.°	45	48^{1} *	52 v.°	47	55	17
			29 v.°			57		99 v.°	103	143	136 v.°		
		40	39 v.°			80		36	38	148	141 v.°		
		85 v.°	40 v.°		142 fragment 155	82		63 v.°	66	74	68 v.°		
	609 v.°	17	26 v.°			51	70 v.°	33 v.°	35	146 v.°	140		66 v.°
									140	133	128 v.°		

*) Hi han dos folis 48.

POESIES

I

AXÍ COM CELL QUI 'N LO SOMNI 'S DELITA

No hi ha dolor més greu que un record feliç en temps malestruc — y el poeta, recordant-se de la seva vida passada, se complau en somnis y folls pensaments que no fan més que doblar el seu infortuni present. — El més poderós enemic de l'amor es l'absença.

Axí com cell qui 'n lo somni 's delita
e son delit de foll pensament ve,
ne pren a mi que 'l temps passat me té
l'imaginar, qu'altre be no 'y abita.
Sentint estar en aguayt ma dolor,
sabent de cert qu'en ses mans he de jaure,
temps d'avenir en negun be 'm pot caure:
ço qu'es no res a mi es lo millor.

Al titol: Mossen Auzias March m'a feta croada e capcaudada *A;* Mossen Ausias March *D;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Obras de Osias Marco, *titol y obra d'una segona mà F;* Mossen Ausias March *G^2LN;* Cantica de amor *a;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, Si com aquell *B : nostre text K;* çell *EKd;* qu'en *Fa;* sompnis *ABKL :* somnys *a.* — 2, he *b.* — 3, quil *BDEG^2bcde.* — 4, que *Fa;* caltre *G^2L;* habita *ABDEFG^2Labcde.* —5, | sabut de cert *L;* vehent *B;* star *B :* venir *DEFG^2abcde* | l'aguayt (l'aguait *Fde*) de ma dolor *DEFG^2abcde.* — 6, | e no ignor *L;* çert *d;* sens *Fa.* — 7, d'evenir *A :* de venir *BDEG^2Lbcde :* por venir *F :* per venir *a;* ningun *BEFacde :* nengun *G^2 :* dengun *L :* ningun *b.*— 8, | aquell passat *A* | so que no es res *F;* so *La;* qu'es] que *L;* rres *G^2;* a]en *DEFG^2abcde :* e *L* || spant me pren de tot lo venidor *B.*

Del temps passat me trob en gran amor,
amant no res, puys es ja tot finit.
D'aquest pensar me sogorn e ·m delit,
mas, quan lo pert, s'esforça ma dolor:
si com aquell qui es jutgat a mort
he de lonch temps la sab e s'aconorta,
e creure ·l fan que li serà estorta
e ·l fan morir sens un punt de recort.

Plagués a Deu que mon pensar fos mort
e que passas ma vida en durment!
Malament viu qui té son pensament
per enemich, fent-li d'enugs report,
e, com lo vol d'algun plaer servir,
li ·n pren axí com don' ab son infant,
que, si verí li demana plorant,
ha tan poch seny que no ·l sab contradir.

Fora millor ma dolor soferir
que no mesclar pocha part de plaer
entr'aquells mals qui ·m giten de saber.
Com del pensat plaer me cov'exir,

9, del] al *BDEFG*^{2}*Labcde;* trobe gran *BDEFG*^{2}*Labcde* || del temps present nom trobe amador *A*. —10, | e fam no res *L;* puix *DG*^{2}*abcde :* puis *EF :* pus *N;* es tot ja *BDG*^{2}*Lbcde;* es ja tot *E :* tot es ja *Fa;* ya *N* || mas del passat qu'es no res e finit *A*. — 11, d' *manca L :* de *d;* m'es *L;* sojorn *ADEFG*^{2}*Labcde;* hem *DEG*^{2}*bc :* de *L* | yo sent molt gran delit *B*. — 12, q.] com *ELde;* s'esforsa *F;* tristor *B* | dobles ma gran dolor *L*. — 13, | com es aquell *B;* aquel *Fc;* jutjat *BDEFabcde*. — 14, e *ABEFG*^{2}*Lacde;* llonch *EG*^{2}*ad;* sap *FLa;* h[e] *F;* ss'aconorta *L :* se ac. *d* | e creure l fan que d'ella scapara *B*. — 15, | e li es dit *EL;* he *Db* || e per lonch temps en la pensa sta *B*. — 16, p.] jorn *L*.

18, e]o *F;* pessas *L*. — 19, ten *F;* s.] lo *A*. — 20, enamich *A :* enemichs *G*^{2}*;* d'enuyts *A :* d'anutxs *B :* d'enuigs *DEG*^{2}*Lbcde :* de mals *Fa;* aport *BEL :* haport *Fa*. — 21, e] que *Fa :* ans *L :* he *b;* de *F;* plaher *ADEabcde*. — 22, | pren lin axi *Fa;* li pren *ABL;* aixi *bc;* dona *Fa*. — 23, veni *F;* lin *N*. — 24, ten *A :* tant *Fa;* seni *F;* no *B;* sap *BL*.

25, ffora *A;* mellor *L;* sofferir *ADEG*^{2}*bc*. — 26, poca *BDEFG*^{2}*abcde;* plaher *ABDFabcde :* plaser *L*. — 27, entre *FG*^{2}*a;* equells *AL;* males *F;* quem *BFLa;* gitem *F :* gitan *N* | quim fan Deu car tener *E*. — 28, penssat *BK*, *però, en l'interlinia,* passat *K :* pensar *c;* plaher *ADG*^{2}*bc;* del plaher (plaer *E*) passat *EFad :* del plaser pensat *L;* conu' *Dbcde :* conue *Fa*.

las! mon delit dolor se convertex.
Doble ·s l'afany aprés d'un poch repòs,
si col malalt que per un plasent mos
tot son menjar en dolor se nodrex.

Com l'ermità qu'enyorament no ·l crex
d'aquells amichs qu'avia en lo mon,
essent lonch temps qu'en loch poblat no fon,
furtuyt cas, un d'ells li aparex,
qui los passats plaés li renovella,
si que ·l passat present li fa tornar;
mas, com s'en part, l'es forçat congoxar:
lo be, com fug, ab grans crits mal apella.

Plena de seny, quant amor es molt vel̹la,
absença es lo verme que la gasta,
si fermetat durament no contrasta
e creure poch si l'envejós consella.

— 29, llas *DG^{2}bcde* : llanc *Fa* : converteix *ADEFG^{2}Labcde*. — 30, la fam *BF* : l'affany *ADL bcde;* de *G^2*. — 31, que *F;* placnt *BD* : plazent *E* : plahent *FG^{2}abcde*. — 32, manjar *B* : menyar *N;* nodreix *ADEFG^{2}abcde* || tot lo dinar al ventrell li podreix *L*.

33, l'armita *N* : l'hermita *Dbcde;* que *Fa;* inyorament *ABDE* : inyorantment *G^2* : eyorament *N;* creix *ADEFG^{2}Labcde*. — 34, d'aquelles *F;* que tenie'n *A* : que (tenia en *G^2*) tenia'n *BDG^{2}bcde* : que (hauia *a*) auia en *Fa*. — 35, essent] tant ha *DEFG^{2}abde* : tant fa *L;* llonch *EFG^{2}ad;* que *Fa;* loch] lloch *EG^{2}d* : lo *Fa* : los *L;* poblats *L*. — 36, | per fortuit (fortuhit *L*, fortuyt cars *A*) cas *ADG^{2}Lbcde* | per cas furtuit *Fa;* fortuhit *E;* hun *FG^2* : qui *L* : hu *a;* l'apareix *DLbce, substituït a* li apareix *per una segona mà D;* apareix *AEFG^{2}ad* || per furtuit un cas d'ells l'aparex *B*. — 37, plahers *ADbc* : placrs *G^2;* plahers (plasers *L*) passats *EFLade;* rrenouella *d*. — 38, pr.] plaer *N*. — 39, e quant *L;* congoixar *bcde*. — 40, el *L;* ben *F;* con *a;* fuig *ABDE FG^{2}Lbcde* : futx *a;* gran *c*.

41-44, *manquen Fa*. — 41, am. q. *L*. — 42, abssença *L* : absenna *N;* qui *ABDEG^{2}Lbcde;* guasta *ALbcde* : gaste *N*. — 44, e'ncreure? *N* : he *b;* creura *A;* l'enveyos *L;* conçella *B*.

II

PREN M'ENAXÍ COM AL PATRÓ QU'EN PLAJA

El Sobreplaer que li ve de la seva amiga es tant viu, que jura d'estimar-la eternalment, malgrat els perills que ·l menassen. Si no ha revelat més clarament la seva intenció, cal acusar-ne Amor. En ell Voluntat y Raó s'uneixen per cercar la qualitat, en detriment del seu cos que defalleix. — Implora ·l socors de la seva amiga.

Pren m'enaxí com al patró qu'en platga
té sa gran nau, e pens' aver castell.
Vehent lo cel esser molt clar e bell,
4 creu fermament d'un' ancor' assats haja.
E sent venir soptós hun temporal
de tempestat e temps incomportable:
leva son juhi que, si molt es durable,
8 cerquar los ports, mes qu'aturar, li val.

Al titol : Auzias March. Croada e capcaudada *A;* Mossen Osias March *D;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March (foli 2) G^2, (foli 11) G^3N; Mossen Auzias March *L;* Cantica de amor *a;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, | atressim pren *L;* a mi *entre* men *v* axi G^3; en axi *bc;* el *A* : a DG^2bc; quin *ABKL* : quem *D* : que en *a;* plaja $AG^3LNabcde$: platja $BDEG^2$. — 2, he *BN;* penss' BG^3 : pensa *DN abcde;* haver *DEad* : h'uer *bc* : ver *e.* — 3, | e veu lo cel *L;* veent DG^1; cel] temps *A* : sol *a* : çel G^3d; he *b.* — 4, anchor' *Bde;* asats $BDEG^2G^3Nabcde$: assants *F;* aja *BNbcde.* — 5, he *b;* sobtos *ELN* : soptots G^3; un $ABDEG^2G^3LNabcde$: hun *F.* — 6, he *b;* inconportable *B* : incorportable *a.* — 7, | leva iuy *B* | fa son juhi DEG^2bcde | lleua juhi *a;* juy *ANL;* es molt $BDEG^2$ $G^3Nabcde$: es gens *L.*— 8, cercar $ADEG^2bc$: sercar BG^3Lae : çercar *d;* c'aturar G^3L : que aturar *a.*

Moltes veus es que ·l vent es fortunal
tant que no pot surtir sens lo contrari,
e cella clau, qui ·ns tanqua dins l'armari,
no pot obrir aquell mateix portal.
Axí m'a pres, trobant-m' enamorat
per sobresalt qui ·m ve de vos, m'aymia:
del no amar desalt ne té la via,
mas hun sol pas meu no ·y ser'atrobat.

Menys que lo peix es en lo bosch trobat
e los lleons dins l'aygu' an lur sojorn,
la mi' amor per null temps pendrà torn,
sol conexent que de mi ·us doneu grat:
e fiu de vos que ·m sabreu be conexer,
e, conegut, no ·m serà mal grahida,
tota dolor havent per vos sentida:
ladonchs veureu les flames d'amor crexer.

Si mon voler he dat mal aparexer,
creheu de cert que Ver'Amor no ·m luny.
Pus que lo sol es calt al mes de Juny,
ard mon cor flach, sens algun grat merexer.

9, ‖ mas (mes *N*) a les (las *L*) veus es lo vent fortunal $DEG^2G^3LNbcde$. — 10, sortir *ADG bcde* : exir *N*. — 11, he *b*; e cella] aquella *B*; çella *Ed*; quens *E* : quius *FL* : quis G^3N; tancha *AL* : tanca $BEG^2G^3LNabcde$; l'ermari *A*. — 12, matex *BNa*. — 13, aixi *bcde*; m'anamorat *F* : me enamorat *a* | car fuy enamorat *EL*. — 14, sobresgrat *B*; quem *B*; vos aymia *L*. — 15, del] de *a*; dezalt *L*; ne] no *ABE*. — 16, un $ABDEG^2Nabcde$; sera donat *E*.

17, pex *B* | sera'n los boschs t. *L*. — 18, he *b*; lo *a*; lehons *A* : leons BDG^2LNbce; en *a*; l'aygua *a*; han *de*; sogorn *N* | dins l'aygua fan repos *B* | dins l'aygu' auran sojorn *EL*. — 19, | ma gran amor *L*; mia *a* | no pens mudar se gos *B*. — 20, coneixent *DEbcde*; donets *EL*. — 21, sabrets *L*; ben BDG^3abcde; coneixer *DEbcde* ‖ en altr' amar sols que men aiau grat *B*. — 22, he *b*; molt *B*; graydaEG^3c : graida *Nde*. — 23, auent G^2N. — 24, lladonchs *Eade*; veurets *EL*; llames *d*; d'mor *c*; creixer *Ebcde*.

25, e G^3; hapareixer *a* : apareixer *bcde* | nous he dat apareixer *EL*. — 26, crehets *L* : creu *a*; sert *a* : çert *d*; qu'en *L*; que ha vera *a*; vera *N*; lluny EG^3a. — 27, | Si com lo sol *N*; puys *B* : puix G^3; che *L*. — 28, | cremal cos meu *B*; art $ABDEG^2G^3Lbcde$: ars *N* : hart *a*; mereixer *Eabcde*.

Altre sens mi d'açò merex la colpa:
vullau-li mal, com tan humil servent
vos té secret, per son defaliment:
Cest es Amor que mi amant encolpa!

Ma Volentat ab la Rahó s'envolpa
e fan acort, la qualitat seguint,
tals actes fent que ·l cors es defallint,
en poch de temps, una gran part de polpa.
Lo poch dormir magres'al cors m'acosta,
dobla·m l'enginy per contemplar Amor.
Lo cors molt gras, trobant-se dormidor,
no pot dar pas en aquest' aspra costa.

Plena de seny, donau-me una crosta
del vostre pa qui ·m leve l'amargor:
de tot mengar m'a pres gran desabor,
sino d'aquell qui molt'amor me costa.

— 29, d'ayço G^3*L;* mereix *ABDE*G^2G^3*Labcde;* culpa *D*G^2*Nae.* — 30, vullats *EL;* ten *A :* tal *a.* — 31, segret G^3*;* deffalliment *AEL :* defalliment *BD*G^2G^3*abcde :* deffaliment *N.* — 32, cest] ell *B :* çest *Dd :* cert *F :* çi est G^2 *:* est *a;* amar G^3*;* qui *ADE*G^2G^3*Nabcd;* hamat *L;* enculpa *D*G^2 *ae :* incolpa *N.*

33, voluntat *ABE*G^3*LNabcde* | raho la desencolpa *B.* — 34, he *b;* calitat *AE*G^3*LNad* ‖ puys vol son be tostemps aquell seguint *B.* — 35, cos *BDE*G^2*abcde;* deffallint *AE :* deffalint*N.* — 37, magresa *D*G^2 *:* margor (?) *L :* magreça al *a;* cos *BDE*G^2*abcde;* me costa *B.* — 38, doblem *A:* dobblam *B :* doblen *N;* l'engen *B :* l'engyn *F :* l'anginy *N :* l'enguir *a.* — 39, | car lo cors gras *EL;* cos *BD*G^2*abcde;* troban *a.* — 40, aquesta *a;* aspre *L.*

41-44, *manquen a.* — 41, donats *E.* — 42, de *ABL*G^2G^3*L;* quem *DE*G^2*bcde;* lleue *DE*G^2G^3*bcd.* — 43, menjar *ABDE*G^2G^3*LNbc :* manjar *de;* presa *B;* dessabor *ABD*G^2G^3*LNbcde.* — 44, que *D*G^2*Lbcde;* ma costa *N.*

III

ALT E AMOR D'ON GRAN DESIG S'ENGENDRA

Malgrat els delits que li procuren Deport, Amor y Esperança, sofreix d'un mal interior — y la seva amiga sab molt bé que es ella que ell estima, encara que no ·u dongui a coneixer en res.

Alt e amor, d'on gran desig s'engendra,
e'sper, vinent per tots aquests graons,
me son delits; mas dona-m passions
la por del mal qui ·m fa magrir carn tendra;

Al titol : Mossen Auzias March *A* (foli 47 v.º), *L;* Mossen Ausias March. Obres d'amor *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March G^2N*; la primera estrofa, sota aquest titol :* Parle Mos. Auzias March *an el* Conort *de* Fr. Ferrer *H;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

Dos textes en A; designem per A la poesia del foli 47 v.º que du per titol Mossen Auzias March *y està precedida pel n.º 19, per* A^1 *la del foli 50 v.º, que es anonima y sembla haver estat considerada per l'escrivent com el final de la poesia que la precedeix immediatament.*

1, | Per molt amor A^1BKLN | Vençut per alt *E;* per molt amor *esborrats y reemplaçats per la nostra lliçó en F;* e] he *ADHb;* d'un *H :* d'on *ce :* de hon *d;* desitx *BK;* s'engendre AA^1 *:* s'eniendra *BK :* s'engendren *H.* — 2, | y esperiment *Dbcde, d'una segona mà sobre uns mots gratats D* | Vinent amor *E;* sper BFG^2HL*;* aquells *BH;* grahons $AA^1DG^2HLbcde$ | per aquests dos graons *E.* — 3, mas] hem *A :* mes A^1*;* donen *A :* donem A^1 *:* donan *H;* pations *B* ‖ me fa sentir estranyes passions *E.* — 4, de *d;* languir *H;* tendre AA^1HL ‖ si que mes carns han pres color de çendra *E.*

e port al cor sens fum continuu foch,
e la calor no ·m surt a part defora.
Socoreu-me dins los termens d'un' ora,
car mos senyals demostren viure poch.

Metge scient no té lo cas per joch,
com la calor no surt a part extrema.
L'ignorant veu que lo malalt no crema,
e jutja ·l sa, puys que mostra bon toch.
Lo pacient no porà dir son mal,
tot afeblit, ab lengua mal diserta.
Gests e color assats fan descuberta
part de l'afany, que tant com lo dir val.

Plena de seny, dir-vos que ·us am no cal,
puys crech de cert que ·us ne teniu per certa,
si be mostrau que ·us està molt cuberta
cella per que Amor es desegual!

— 5, he *b;* pert *A;* cors *H;* contiu *B* : continu DEG^2Lbcde. — 6, he *b;* color G^2; no AA^1B; deffora *A*. — 7, socorreu $ABDG^2HLbcde$: socorrets *E;* d'hun *d'una segona mà D :* de un G^2; hora *de*. — 8, demostran *BH;* viura *H*.

9-20, *manquen H*. — 9, metje *Bde;* scients *E;* cars *AL*. — 10, color G^2; estrema $ADEG^2bcde$: strema *B*. — 11, malat *F*. — 12, he *Dbc;* jutgel AA^1 : jutgal G^2; pus AA^1L : puix DG^2bcde; mostre AA^1L; al bon *L*. — 13, pascient *A* : paçient *Ed*. — 14, affablit AA^1L : affeblit $BDEG^2bcde$; llengua EG^2; discreta *B* : deserta *E*. — 15, gest *ABde* : gets A^1; he *BDb;* colors *A;* asats *d;* fa *B*. — 16, affany AA^1BDEG^2Lbcde; dit *A*.

17, nos G^2. — 18, | puys yo so cert *B;* pus *A* : puix G^2e : puis *DEbcd;* çert *Ed;* serta A^1 : çerta *Ed* | vos ma tenits per certa *A*. — 19, sta *B*. — 20, çellas *E* : çela G^2 : çella *d;* qui AA^1B; desagual AA^1 : desigual $BDEG^2Lbcde$.

IV

AXÍ COM CELL QUI DESIJA VIANDA

S'ha enamorat de dues dames y s'ha posat un debat entre ·l seu Cos y el seu Enteniment. Es l'Enteniment que ha triomfat, car es en la coneixença la font del sobiran bé — y es Plena de Seny *que ell ha escollida : solament ses qualitats morals són objecte dels seus desitjos.*

Axí com cell qui desija vianda
per apagar sa perillossa fam,
e veu dos poms de fruyt en hun bell ram,
e son desig egualment los demanda;
no ·l complirà fins part haja 'legida,
si que ·l desig vers l'un fruyt se decant:
axí m'a pres dues dones amant,
mas elegesch per haver d'Amor vida.

Al titol : Auzias March. Croada capcaudada *A;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March *G^1;* Cantica de amor *a;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, çell *AG^1Kd :* lo *B;* que *a;* desiga *ADG^1*. — 2, perillosa *$ABDEG^1abcde$*. — 3, fruit *E;* un *$ABDEG^1abcde$*. — 4, desitx *B;* egualmente *c;* demana *a.* — 5, nol] nos *G^1;* haie *B :* aja *d;* haj'elegida *c;* elegida *G^1d :* ellegida *a; ultra ·l notre text un xic modificat, una altra lliçó, d'una segona mà, en l'interlinia : Al[tra]* : nos fartara, ans delera sa vida *G^1*. — 6, desitx *B;* ves *BG^1*. — 7, m'ha *de* ‖ lonch temps m'a pres semblant d'aquest talant *sobre uns mots gratats E.* — 8, vos, *d'una segona mà, després* elegesch *F* | trencant aquesta mida *sobre uns mots gratats E.*

Si com la mar se plany greument e crida,
com dos forts vents la baten egualment,
hu de Levant e altre de Ponent,
e dura tant fins l'un vent l'a jaquida
sa força gran per lo mes poderós:
dos grans desigs han combatut ma pensa,
mas lo voler vers hu seguir dispensa:
Yo ·l vos publich, amar dretament vos.

E no cuydeu que tan ignoscent fos
que no vehés vostr'avantatge gran!
Mon Cors no cast estava congoxan
de perdre loch qui l'era delitós.
Una rahó fon ab ell de sa part,
dient «qu'en ell se pren aquest'amor,
»sentint lo mal o lo delit major,
»si qu', ell content, cascú pot esser fart».

L'Enteniment a parlar no vench tart
e planament desfeu esta rahó,
dient «quel Cors, ab sa complexió,
»ha tal amor com hun lop o renart,

9, con G^1; fortment *A* : grument *b*; he *b*. — 11, un *A*G^1 : hun *B*; lleuant *Ea*; e *manca* G^1 : he *b*; l'altre *BDE*G^1*bcde*. — 12, he *b*; l'um *bc*; l'a] ha *ABEa*; jequida *bcde*. — 13, forsa *a*. — 14, desitxs *B*; combatut *ABDE*G^1*abcde*. — 15, ves *B*; un *AD*G^1*bcde* : l'u *E*; segui *B*. — 16, | aral vos dich *sobre uns mots gratats E*; jol *A*.

17, cuydets *E* : cuideu *d*; tant *Bac*; ignocent *ABDEabcde* : innoçent G^1 : inoçent *d*. — 18, vers *F*: ves G^1; vostre G^1; vostre uantatje *B*; auantage *D* : auantatje *de* | vostra gran auantatje *E*. — 19, cos *BD*G^1*abcde*; estaue *A* : staua *B* : s'estaua *a* : estau *c*; cogoxan *bc* | se tenia'n damnatje *E*. — 20, pendre *Db*; llo *substituït a* loch *per una segona mà D* : lloc *a* : llo *bcd* : lo *c*: l'hera *b* || que ço perdes don era delitos *E*. — 21, fonch *E*. — 22, qu'n *b*. — 23, o] he *Db* : e G^1*cde*. — 24, quel *A*G^1*bcde*.

25, ha *Db*. — 26, | a son plaer *B*; he *Db*; plenament G^1*d*. — 27, dihent G^1*a*; cos *BDE*G^1 *bcde*; compleccio *Abc* : conplexio *B*. — 28, a *a*; un *ABDE*G^1*bcde* : lo *a*; llop *E*G^1*ad*; ho *Dbc*.

»que lur poder d'amar es limitat,
»car no es pus que apetit brutal;
»e, si l'amat vehen dins la fornal,
»no serà plant e molt menys defensat.

»Ell es qui venç la Sensualitat:
»si be no es en ell prim mouiment,
»en ell està de tot lo jutgament:
»cert guiador es de la Voluntat.
»Qui es aquell qui encontra d'ell reny?
»Que Voluntat, per qui ·l fet s'executa,
»l'atorch senyor, e, si ab ell disputa,
»a la perfi se guia per son Seny.»

Diu mes avant al Cors, ab gran endeny:
«Vanament vols, e vans son tos desigs,
»car, dins hun punt, tos delits son fastigs:
»romans-ne llas, tots jorns ne prens enseny.
»Ab tu mateix delit no pots aver.
»Tant est grosser qu'Amor no n'es servit.
»Volenterós acte de be es dit,
»e d'aquest be tu no sabs lo carer.

— 29, qui *EFa;* llur *EG^1ad;* d'amor *BG^1e :* de amor *d;* llimitat *Ea :* limitar *b*. — 30, q'un *Dbc:* que un *d;* qu'apetit *G^1*. — 31, he *Db;* l'amant *ABDbcde;* veheu *ADF :* vehent *a :* veureu *bcde;* lo *E*. — 32, | plant no sera *B;* he *Db;* deffensat *AE :* deffençat *B*.

33, vens *Ba;* censualitat *AD* || cell es aquell qui sobra qualitat *E* || ell es aquell qui venç la sensualitat, *però* venç *va esser esborrat per una altra mà* G^1. — 34, *una segona mà va reemplaçar* be *per* venç G^1. — 35, sta *BDE;* del *cde;* jutjament *BDabcde* | lo discret jutjament *E*. — 36, | sclava s (esclava s *E*) diu *DEbcde;* çert G^1 : sert *a* | sua la voluntat *DEbcde*. — 37, qu'encontra G^1. — 39, señor *BD;* e] y *ae :* he *b*. — 40, lla G^1; gia *B*.

41, cos *$BDEG^1abcde$;* desdeny *B*. — 42, he *b;* tots G^1; desitxs *B*. — 43, un *$ABDEG^1abcde$;* tots *B;* delits] desitxs *B :* desigs G^1; festigs *A :* fastitxs *B*. — 44, | e restas las *B;* las *A;* tot jorn *BG^1e;* pres G^1 | e tots jorns n'as enseny *E*. — 45, matex *BG^1;* pot *B^1;* haver *$ABDEFG^1acde$:* auer *b* || a tu m[ateix delit no] pots a[uer], *vers escrit al marge pel copista primitiu, després rosegat pel relligador, més una segona mà va afegir el nostre text al peu de la pagina F*. — 46, | grocer est tant *B* | est tan grosser *E;* es *de;* qu'emor *A :* c'amor *D :* que amor *ad;* no es *G^1d*. — 48, e] a *a :* he *b;* non *bcde;* no sabs tu *a;* saps *DG^1;* carrer *$ABDEG^1abcde$*.

»Si be complit lo mon pot retener,
»per mi es l'om en tan sobiran be;
»e, qui sens mi esperança ·l reté
»es foll o pech e terrible grosser.»
Aytant com es l'Enteniment pus clar
es gran delit lo que per ell se pren,
e suptil art es suptil pensamen
qui de fins pasts no ·l jaqueix endurar.

Plena de seny, no pot Deu a mi dar
fora de vos que descontent no camp.
Tots mos desigs sobre vos los escamp:
tot es dins vos lo que ·m fa desijar.

49, | al mon se pot saber *B*. — 50, l'hom *bcde;* tal *A B*G^1*abcde;* soberan *a* | en la benauyrança *sobre uns mots gratats E*. — 51, speranҫal *A Ba* : ensperanҫal *F* : esperança *bcde;* soste *D*G^1*bcde* | en delit ha sperança *E*. — 52, o] e A ; ho *bc;* e] o *ADE*G^1*ae* ; ho *Ebc* ‖ foll es e pech molt peior que grocer *B*. — 53, en tant *B;* l'entaniment *bc*. — 55, | e son pillart *A BEF*G^1*N* | e son pilart *text primitiu, al qual una segona mà va substituir* subtil art es *D* | e son pyllart *a;* es lo G^1; soptil *A*G^1*a* : sobtil *BE* : subtil *N;* pensament *A*G^1 ‖ subtil (suptil *b*) art es lo subtil (suptil *b*) pensamen *Dbcde, la* t *de* pensament *esborrat per una segona mà D*. — 56, jaquex *B*G^1; andurar *B*.

57-60 *manquen a;* 57, Deu no pot *E*. — 58, ffora *AF*. — 59, desitxs *B;* scamp *B*. — 60, desiyar *A* : desigar G^1.

V

TANT HE AMAT QUE MON GROSSER ENGINY

Ha adquirit la veritable ciencia que consisteix en distingir l'amor pur de l'impur : però, com Déu qui va voler fins a la mort amagar a Satan la seva verdadera natura, l'ha dissimulada y se ·l té per foll. La seva dama, per la qual s'ha despullat de tot bé, no ·l menysprearà, y, — per pietat a la dolor que ·l mata, escoltarà la seva veu.

Tant he amat que mon grosser enginy
per gran treball de pensa es suptil.
Lexant a part aquell sentiment vil
qu'en jorn present los enamorats ciny,
so tant sabent que sé ben departir
amor d'aquell desig no virtuós,
car tot desig, retent hom congoxós,
no ·s ver 'amor, ne per tal se deu dir.

Al titol : Auzias March. Croada capcaudada *A;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *FL;* Mossen Ausias March G^1; Cantica de amor *a;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, e G^1; grocer *B :* groçer *K;* engeny *B.* — 2, trebell *c;* soptil *A :* sobtil BG^1 : subtil *DEL abcde.* — 3, leixant *DEbcde;* ha G^1b; pensament *a.* — 4, siny *Aa :* tiny *DLbcde :* çiny EG^1 ‖ quels amados han pel qual yo m'engeny *B.* — 5, suy *E;* tan *DELbcde;* sce *AL :* say *E;* be *AB;* depertir *A.* — 6, de aquell *d* | desitx luxurios *B.* — 7, conguoxos G^1 | de qu'es hom congoxos *E* ‖ ell es molt gran e fa l'om sospitos *B.* — 8, | no ve d'amor *a;* no es *Ed;* ver *manca E;* deu] pot *a* ‖ si es amor, mes per tal no s deu dir *B.*

Axí com Deu qui no ·l plach descobrir,
estant enclòs en lo virginal ventre,
e, quant isqué defora d'aquell centre,
may lo Setan lo poch ben discernir;
ans, quant en ell veya ·l cors de natura,
creya de cert aquell no esser Deu:
mas, ja retut son esperit en Creu,
sabé ·l Mester que Paradís procura.

Per mals parlés é tret saber e cura
de retenir lo foch d'amor sens fum,
e per açò he cartejat volum
d'aquell saber que, sens Amor, no dura.
Viscut he molt sens esser conegut
per molts senyals que fictes he mostrats,
mas, quant seré per hom foll publicats,
serà ben cert lo tart apercebut.

Sia en vos aytant de be caygut,
obrant en vos areglada mercè,
que, vehent mi despulat de tot be,
no ·m despreheu pel dan a mi vengut:

9-16 *manquen a.* — 9, qui] si *ABD*G^1*Lbcde.* — 10, stant *FL;* dins *bcde* ‖ com ni perque jeya'n lo verge ventre *E.* — 11, he *Db;* ixque *D*G^1*bcde :* exich *E;* deffora *A :* dafora *B;* d'aquel *Lde;* çentre *Ed.* — 12, | yames Satan *B;* sathan *Dbcde :* satan *E*G^1*L;* be *Ed;* dicernir G^1 | aquell poch discernir *AL* | lo pogue dicernir *B.* — 13, cos *BD*G^1*bc :* curs *Ede.* — 14, çert *B.* — 15, ma *A;* ia *AF :* ya *B;* sperit *ABEFL :* espirit *d.* — 16, sabell *L.*

17, perlers *A :* parlers *E*G^1*Lade; la primera* e] he *ADE*G^1*abde; la segona* e] he *Db.* — 18, de amor *d;* fums *a.* — 19, he *Db;* ayço *E :* aso *a;* he] e *B;* carteiat *B :* cartajat *L* | he sercat los volums *a.* — 20, qui G^1. — 21, vixcut G^1; e G^1. — 22, mostrat *Dabcde; la segona* s *de* mostrats *esborrat per una altra mà BF.* — 23, com *ABDE*G^1*Lbcde;* seran G^1; hom] un *B;* folls *AE;* publicat *BDabcde : l's de* publicats *esborrat per una altra mà F.* — 24, be *ALd;* ben] per *B;* sert *a :* çert *d;* tort G^1; apersebut *a :* aperçebut *E*G^1*d.*

25, si ha *Abcde;* caigut *e* | un tant gran be caygut *B.* — 28, | en vos obrant *B;* arreglada *ABDELabcde :* arretglada G^1; merçe *BE*G^1*d.* — 27, | que ve'nt a mi *Dbc;* despullat *ABDE*G^1*Labcde.* — 28, no d. *de;* desprehets *E;* dany *a* | mon dan per vos vengut *Ede.*

e, si per vos é nom de foll atès,
e contra mi so restat mal mirent,
sia per vos cregut savi sabent,
puys que per vos mon seny auré despès.

Si, per amar a vos, havi' atès
honor e bens, bellea y saviesa,
l'amor que us he tendria per ofesa,
si tal senblant en vos no paregués.
Ma voluntat en si tal carech porta
que no serà sens la vostra contenta,
e fora vos no ·m pens que may consenta
que null desig li sodegue la porta.

Plena de seny, Natura no ·m comporta
qu'en tal dolor no descresqua ma vida.
Si Deu preguas, ma veu seri' hoida:
hoyu-la vos, puys veritat reporta.

— 29, *la primera* e] he *b; la segona* é] he *ADEG*^{1}*abcde* : el *B;* attes *ADEL*. — 30, e] en *B;* son *a;* estat *Aad* : stat *BL* | sere 'stat mal mirent *DEG*^{1}*bc*. — 31, cregut *després* sia *B;* sabi y sabent *a*. — 32, pus *AL* : puix *DG*^{1} *bce* : puis *Ed;* haure *ADEG*^{1}*bcde* | haure mon seny despes *L* || puys que haure mon seny per vos despes *B* || puix que mon seny per vos hauie despes *a*.

33, havia ates *a;* attes *AE*. — 34, he *b;* bellesa *A* : belesa *B;* y *manca B;* y] e *DL* : he *b*. — 35, tenia *B* : tenrria *EG*^{1}*;* offesa *ABDELbcde*. — 36, semblant *ABDEG*^{1}*Labcde;* en] a *E;* paragues *AL*. — 37, carrech *ABDEG*^{1}*Lacde* : caarech *b*. — 38, cotenta *bc*. — 39, he *b;* no pens *E;* que *manca B;* may] yames *B;* concenta *B* : cossenta *L* || e per null cas me pens que no dissenta *F*. — 40, null] tal *B;* desitx *B;* sodegua *A* : sodega *B*.

41-44, *manquen a*. — 41, nom] no *Bbcde*. — 42, qu'en] que *DFbcde;* decresgua *A* : descrega *BD* : *y, d'una segona mà,* descresca *D* : descresca *EKbcde* : descrescha *L*. — 43, pregas *BDEG*^{1}*Lbcde;* seria *BDG*^{1}*Kde;* oyda *AEbcde* : hoyda *BL*. — 44, hoiu *BE* : oyu *c;* pus *A* : puix *DG*^{1}*bce* : puis *Ed* : puy *F*.

VI

MOLT HE TARDAT EN DESCOBRIR MA FALTA

Faltat d'experiencia y sota l'influencia dels mals desitjos, ha seguit un camí fals y cercat a una persona que, com ell, tingués per fi ·l veritable amor. Esforços vans. La dòna no pot comprendre ·ls secrets de l'amor més que a molt rares condicions. — Ell es el millor dels amants.

Molt he tardat en descobrir ma falta,
per joventut que ·m negà 'speriment;
en hun cas nou l'om es mal conexent
4 e, ja pus fort, havent rahó malalta,
per gran esforç de folla voluntat;
car, tant com es la voluntat moguda,
hom deu haver del seny major ajuda,
8 si virtuós deu esser nomenat.

Al titol : Mossen Auzias March *AL;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March (foli 532) G^1 (foli 3 v.º) G^2; Obra feta per Mossen Auzias March *M;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, e G^1M. — 2, | per lo jovent DG^2bc; quim *L;* negue *AK :* negua G^1M; esperiment DG^2bcd. — 3, e *F;* un $ABDEG^1G^2Mbcde$; cars *AM;* l'hom *abcde;* coneixent *Dbcde :* conaxent *M* | hom no es coneixent *E* | l'om no es conexent *L.* — 4, | e majorment $ADEG^2LMbcde$; ya *B :* ia *F* | si la (ha *L*) raho's (raho *L,* raho es *d*) malalta $DEG^2LMbcde$. — 5, per] ab *E;* sforç *BLM;* voluntad *d.* — 6, vol.] patio *B.* — 7, l'om *M :* l'hom *bcde;* auer *M;* haiuda G^1. — 8, deu] vol *BELde;* escr *M.*

Qui son camí verdader ha erat
per anar lla hon vol sojorn haver,
es-li forçat que prengua mal sender
e may venir a son loch desijat.
Tal cas m'a pres, volent-me contentar
mon ferm voler, per altretal amant:
no ha trobat lo seu propi senblant,
car son esguart es verament amar.

L'enteniment en qui ·l juhy no ·s clar
forçadament ha pendr' opinions.
Voluntat mou sufistiques rahons,
fent-les valer e per bastans passar.
Si com florí, qui bona color ha,
e no val res, coneguda sa ley,
n'a pres a mi qu'en pensa munti rey,
fahent rahons quals veritat desfà.

E, si pas mal, bon dret ho consentrà,
puys es dit foll cell qui serveix senyor
qui no pot fer content bon servidor,
e per null temps negun dret juhy fa,

9, vertader *A;* a G^1*;* arrat *A :* errat $BDEG^1G^2bcde$ | ha (a *M*) vertader errat *LM.* — 10, lay *EL, però la y va esser esborrada L;* saiorn *A* | hon delit vol haver *B* | hon vol gran pler aver *M.* — 11, prenga *BDEbcde :* prengue *L;* cender *A.* — 12, may] no *B;* a] en DG^2bcde*;* lloch EG^2d *:* loc *e;* desigat *AM.* — 13, cars *ALM;* m'ha *de;* v. m.] per voler *B.* — 14, per] en *B;* altra *A* || l'enteniment en amor contemplant *ELM.* — 15, ha] he *B :* e *M;* propri *DLbc :* propii (?) *F;* semblant $ABDEG^1G^2LMbcde$. — 16, sguart *Bbc :* sguard *L.*

17, en] a *A;* juy *AB :* juhi DEG^1G^2abcde*;* no es ADG^1d*;* no's clar] no te dar *B* | en (qu'en *M*) tal juy no's (no es *M*) clar *LM.* — 18, fforçadament *A :* fforsadament *LM;* a DG^1G^2M*;* pendre (openions G^1) opinions BDG^1G^2bd. — 19, suffistiques *A :* soffistiques *BEbc :* sofistiques DG^1G^2de *:* soffistigues *L :* sofistigues *M.* — 20, ffent *AM;* las *M;* bastants $ABDEG^1G^2Mabcde$ | tant com les vol prear *B.* — 21, | com lo flori *B;* col *ELM.* — 22, | e res no val *B;* conaguda *M;* lley *E.* — 23, ne pres *de;* qui'n *L;* pense *A :* penssa *B;* munte *A :* monti *bcde.* — 24, ffahent *A :* ffaent *M;* raons *M* | qu'un (c'un *LM*) infant poch desfa *ELM.*

25, | si yo pas mal G^1*;* o G^1G^2M*;* consintra *A.* — 26, puis *DEd :* puix G^1G^2bce*;* dir *M;* foyll *M;* çell DG^2 *:* çel G^1 *:* lo *M;* servex G^1*;* señor DG^2 | qui serveix tal senyor *B* || e puys es dit foll qui s. s. *A.* — 27, | no bastant fer *B;* que *DLMcde.* — 28, algun *B:* degun EG^1*:* nengun G^2*:*

e mes que mal   administrador es,
al cavador   donant loguer de metge;
en los lochs plans   fa durar l'estret setge,
e fort castell   en tera tost l'a mes.

Pren m'enaxí   com al grosser pagès
que bon sement   en mala terra met:
ultracuydant,   pens' aver bon esplet
d'aquell terreny   qui buyda los graners.
Assats ha seny   qui no ha sentiment
per encerquar   e trobar la rahó,
e pren esment   del mal del conpanyó;
per cas passat   jutja lo seu pressent.

Seguint l'estil   que Natura consent
e ço que ·l seny   en veure clar abasta,
negre forment   no dona blancha pasta,
ne l'ase ranch   es animal corrent:
tanpoch serà   que nulla dona senta,
ne veja prim   lo fin secret d'Amor,
si per amar   no sofir gran dolor
y en sentiment   triada'n millers trenta.

ningun *bcde;* juyhi *A* : jhuy *B* : juhi DEG^1G^2abcde : juy *L.* — 29, | vehent qui mal *de;* he *bc;* mes] puis *E* : pus *LM;* qui *Dbcde, d'una altra mà D.*— 30, al] quel *M;* dona *B:* done *LM;* lloguer G^1G^2d; metje *BDbcde.* — 31, llochs G^2d; plans lochs *LM;* lo stret *Bbc* : lo estret *d;* setje *BD bcde.* — 32, e] lo $ABDG^1G^2LMbcde$: y el *E;* terra $ABDEG^1G^2Lbcde$; l'ha *de.*

33, aixi *bc;* grocer *A;* pajes *BDbcde* : patges G^1. — 34, qui $ABDEG^1G^2LMbcde$; sament *AM.* — 35, altrecuydat *ABF* : l'entre cuydat *E* : ultracuydat G^1G^2 : l'altre cuydat *LM* : ultracuidant *d;* pensa G^1d : cuyd' *M;* haver G^2cde; splet *ABEFLMbc* : esplent *e.* — 36, tareny *M;* buyde *M;* graners ADG^1G^2L : granes *BEMbcde* : garners *F.* — 37, asats *Mde;* a *M* ‖ bon seny te prou qui no ha 'nteniment *B.* — 38, ensercar *AELMe* : encercar *Dbcd;* rao *M* ‖ per encontrar subtilment la raho *B.* — 39, sment *Bc;* companyo $ABDEG^1bcde$ | de son bon companyo *LM.* — 40, cars *LM;* jutge *ALM* : jutie *E* : jutga G^1G^2; present $ABDEG^1G^2LMbcde$.

41, lo estil *D* : lo'stil *bc;* qui DG^2bcde. — 42, so *B;* juy *A;* en] e DG^2bcde : a *M.* — 43, negra *B;* done *M;* blanca DEG^2Mbcde : blanqua G^1. — 44, l'asa *A* : l'aze *L;* blanch *A* : ronch *D;* no es G^1 : no's *M.* — 45, ten *A* : tant DEG^2LMcde; n. d.] don'alguna *B* : de nalguna *M.* — 46, sacret *LM* ‖ n'entenga be lo que requer amor *B.* — 47, amor G^1; soffir AEG^2bc : consent *LM:* sofre *de.* — 48 | e de bon (son G^2LM) seny EG^2LM; y en] hen *A;* criadan *B* : triada en *d:* triad'en *e;* miller *A* : milles BG^1LM : millars *d.*

Plena de seny, si algú mi esmenta,
tots los hoents dien que so mellor,
pus flach e fort e callant amador,
ma voluntat faent d'Amor sirventa.

49, degu *LM;* smenta *BE.* — 50, hovnts *A* : hoints *L* : uints *M;* diran *A* : dihen *L* : diuen *bcde;* millor *ADG¹G²LMbcde.* — 51, franch *DEG¹G²bcde; la segona* e] o *B.* — 52, fahent *ABDEG bcde;* serventa *ABEG¹LMde* : *n. t. K.*

VII

SI COM RICTAT NO PORTA BENS AB SI

La natura de l'amor depèn de les qualitats de l'amorós y mai l'home grosser podrà estimar com el delicat, ni ·l delicat com el grosser. Altre temps, cercaven els que amaven amb un veritable amor, car l'Amor y la Coneixença feien una sola cosa. Ara es l'astucia que serveix per conquistar l'amor. El poeta ·s plany que l'educació y el medi hagin modificat les disposicions natives de la seva dòna per l'amor noble : per això ella no respon a la seva estimació. Continuarà a estimar-la fins a la mort, per forts que siguin els torments que sofreixi y l'insensibilitat de la qual fa prova. S'assembla a Adam al qual la dòna indicà ·l camí del mal. — Consagrarà tota la seva raó a estimar-la, sense que ella n'hi senti grat.

Si com rictat no porta bens ab si,
mas val aytant com cell qui n'es senyor,
Amor no val mas tan com l'amador :
mancha bufant orgue fals no ret fi.

Al titol : Mossen Auzias March *AL;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March G^2*;* Ffeta per Mossen Auzias March *M;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1-8 *manquen H.* — 1, com] col *E. Un* d *a dalt de la* r *de* rictat *B :* ryctat G^2 *:* riquesa *K :* ricat *M;* porte *LM;* ab] en *E.* — 2, mes *M;* cell] lo *B :* çell *EK;* señor DG^2. — 3, mes *L;* tant *ABEL;* mas tan] sino DG^2*bcde;* com] quant *M.* — 4, manxa *ABELMe;* buffant *ABDLbc :* bufan *K;* orga *L;* falç *A;* rret G^2 ‖ e may degu forçadament regi *E.*

Amor val poch, com tot enamorat
ha Falsedat en son pits fals enclosa,
o es ajunt ab una tal esposa:
Peguea es son dret nom apellat.

Amor no pot haver desordenat
ço que Deus fa, Natura mijançant,
car home pech no pot ser fin amant,
ne lo suptil contra sa calitat.
Mal pendrà pint' en l'aygua sa figura,
molt menys Amor pendrà lo no dispost;
ne pot estar l'aygua dins un loch rost:
axí Amor en cap d'om foll atura.

Per ben amar, ab angoxossa cura,
en temps passat eren ladonchs volguts.
Ovidi ·l prous dix qu' amor es crescuts
per altr' amor demostrant sa factura.

— 5, tuyt *E;* anemorat *M. E;* — 6, han falcedat *A :* falsetat *L;* dins *ALM;* sos DG^2bcde | en lur armari closa *E.* — 7, | o (ho *bc*) es (lligat G^2d) ligat $DG^2LMbcde$; adiunt *AB;* sposa *BLM* || o soterrats son de fexuga llosa *E.* — 8, peguesa *AEd :* pegesa *B :* peguea *K :* paguesa *LM:* pegueza G^2; son] lo $DEG^2LMbcde$; dret *manca B;* appellat *DEe :* appelat *bcd.*

9, auer *HM;* desordonat *ABLM :* deshordenat *bcde.* — 10, deu *AELMde;* feu *H;* migençant *A :* mijansant *B :* mitgensant *H :* migensant *L :* mitjançant *bcde.* — 11, pot] poch *LM;* sser *M.* — 12, | ne sobtil (subtil *A,* jens *M*) gens *ALM;* sobtil *BE :* subtil DG^2bcde : subtill *H;* qualitat $BDEG^1LMbce$. — 13, mall *H;* pendre *B;* l'ayga *LM;* sa] la *E :* se *L.* — 14, pendre *L;* dispost *manca B.* — 15, no *AHLM;* star *BHLM;* l'ayga *LM;* hun *H :* lloch EG^2d : loc *c;* tost *e.* — 16, axi] ten poch *AL :* tan poch DEG^2Hbcde : tempoch *M;* de hom *d :* d'hom *e.*

17, amb *A;* ançiosa *B :* enginyosa *E :* angoxosa ADG^2KLe : engoxossa *H :* engoxosa *M :* angoixosa *bcd.* — 18, passats *K;* erem ADG^2KLM : eram *H;* lladonchs *Ede :* lavons *K :* ladonch *bc;* vulguts *H* || per dret d'amor hom deu esser be volgut *B : n. t. K.* — 19, Ovidill *H;* prou DG^2; qu'emor *H;* crescut *e* || provat es ia que amor es crescut *B : n. t. K.* — 20, altre DG^2bc; se *A.* —

Verdader fon son dit e sos presichs,
tant quant Amor fon prop de Conexença;
mas, en est cas, entr' ells ha malvolença
tal que no creu null temps sien amichs.

Si fossem nats, vos e yo, 'ntre ·ls antichs,
lay quant Amor amant se conqueria,
sens praticar alguna maestria,
lo vostre cor no fora tan inichs.
En vos conech gran disposició
de fer tot ço que Gentilea mana:
mas criament veg que natura 'ngana,
car viur' ab mals es d'om perdició.

Per mal grahir, ne per mala sahó,
mon cor no pot Amor desemparar.
Devotament los me plau remembrar,
aquells passats, a qui don Deus perdó;

21, vertader *AHL;* fonch *AHLM* : fo DEG^2bc; sos dits *ALM* : ses dits *H;* prehics *A* : prehichs *LM* | en sos dits e (he *bc* e sos G^2) presichs DEG^2bcde || aço fon ver mentr' amor fon amich *B: n. t. K.* — 22, tant] tot G^2H; fonch *AELM;* conaxença *AM* : conexensa *H* : coneixença *DE bcde* || stretament de vera conexença *B : n. t. K.* — 23, | mas (mes *AM*) aquest cars *ALM;* mes *H;* entre ells *L:* entrels *M;* a *M;* malvolensa *H* || mas entrells ara tal malvolença *B : n. t. K.* — 24, tant *ALM* : tall *H;* nos *E;* crech *bcde;* null] per *K;* sian *HK* || qu[e] d'amistat no pens que sia pratich *B : n. t. K.*

25, fosem G^2d | vo e yo'n temps antich *B : n. t. K;* he *bc;* jo *KM;* entrels *F* : entrells *Hd:* 'ntrells *e.* — 26, l'any *ALe* : l'ayn *M;* encorria *AL* || quant un amor per altras conqueria *B : n. t. K.* — 27, pratiquar *H;* manestria *LM.* — 28, inich *B* : enichs *H* : *n. t. K* : ynichs *bce.* — 29, dispositio *B.* — 30, ffer *AHM;* so *M;* gentilesa *ABEL* : gentilessa *H* : jentilesa *M.* — 31, mes *AKLM;* certament *A;* veig $ADEG^2LMbcde$: vetx *B* : veigch *H;* engana DG^2e. — 32, viure DG^2de; viure'b *Hb;* mals] ells *ALM* : malls *H;* de hom *d* : d'hom *e;* perditio *B.*

33, grayr *B* : grair *Mde;* ne] o *B;* raho *H.* — 34, desanparar *B* : desenparar G^2 : desemperar *HLM* : desamparar *de.* — 35, dovotament *de.* — 36, aquels *H;* pasats *d;* deus (deu *A*) don *AEHLM;* deu *Bde.*

e, com seré trespassat d'aquest mon,
letres diran sobre la mia tomba:
Plena de seny, no tinguau a gran bomba,
car per vos muyr e vag no sabent hon.

Enveja's tal que tot primer confon
a tots aquells qui ab si la s'ajusten.
Los envejats un poch ne molt no gusten
aquell mal tast que ·ls envejosos fon.
Tal es Amor, car yo, qui la m'ajust,
sent grans dolors dant-me folls mouiments,
e vos haveu d'açò tals sentiments
com fort destral ha de tallar molt fust.

Si com Adam pres mal del vedat gust,
com sa muller li mostrà mal camí,
dient: «Adam, mengem d'aquest bocí,
e senblarem a Deu qui es tot just»,

— 37, traspassat *DG²H* : traspessat *L* : trespessat *M* : trespasat *de*. — 38, lletres *EG²* : lletras *d* : letras *c*; sobra *B*. — 39, seyn *M*; tingau *ABDG²HLMbcde*. — 40, com *AEG²LM*; mort *EG²M* : muyr *reemplaçat per* mort, *després restablert L* : muir *d*; he *bc*; vatx *B* : vaig *DHbcde* | e uaig no se (hon *L*) ahon *AL* | suy (so *M*) e vay (vaig *M*) no se hon *EM* | fuye vaig no sabent hon *G²*.

41, enueg' (envey' *M*) es *ALM*; envega *H*; es *d*; tall *H*; primor *F*. — 42, a] en *M*; ab] en *ALM*; lla *G²*; s] se *d*; s'ajustan *BH* : s'agusten *L* : s'agustan *M*. — 43, enuiats *A*; hun *G²HM*; ne] o *B* : ni *L*; gustan *M*. — 44, mall *H*; quils *ABELM* : que lls *H*; enuegosos *AM* : envegossos *H*. — 45, tall *H*; jo *AM*; lam ejust *ALM*. — 46, sens *LM*; gran *BM*; dolor *B*; dant me] quim dan *E*; forts *ALM* : fols *H*. — 47, he *G²b*; havets *E*; vos *manca ALM*; aueu *AG²HL* : a deu *M*; d'ayço *E*; talls *H*; mouiments *B* : sentimens *bc*. — 48, dastral *B*: destrall *H*; a *G²M*; mal *Dbcde* : moll *E*.

49, col *E*; vadat *A* : vendat *H*. — 50, quant *B*; mostras *L*; mall *H*. — 51, | dient (dihent *bc*) li donchs *Dbce* | dienth Adam *d*; dients *E*; menjem *BEH* : menje *M*; boçi *d*. — 52, he *b*; semblarem *ABDEG²HLMbcde*; tot] molt *B*.

ne pren a mi, car mon Seny ha cregut
la Voluntat fent-li promissió,
que, be' nservint, aconsegria do
que per null temps tal no fon conegut.

Per mal servir no crech l'aja perdut,
car, si ·lls treballs hagués soferts per Deu,
cors gloriós fora' n lo Regne seu,
e ja plorant sovint me trobe mut.
Si ·m fos donat aquest temps en entendre
los grans secrets enclosos en Natura,
no fora ·l mon cosa que ·m fos escura;
dels fets divins gran part ne pogr'atendre.

Plena de seny, tot mon seny vull despendre
amant a vos, sens algun grat conssegre;
e durarà fins que del riu de Segre
l'aygua corrent amunt se puga 'stendre.

— 53, seyn *M;* ha] a *Mcde;* creguts *E.* — 54, volentat *H;* fahent *B;* li] la *L;* promicio *B* : promisio *M.* — 55, be servint *AEHLM;* aconseguira *AL* : aconseguiria *BH* : aconsegira *M.* — 56, tall *H;* non *H;* fo *ABHL* : s'a *M;* coneguts *E* : conagut *H.*

57, mall *H;* crey *E;* l' *manca ALMcde;* haja *AL* : aje *M;* perduts *E.* — 58, sils *ABDE*G^2*LM bcde;* traballs *de;* agues *BM* : ages *H;* sofferts *ADELbcde* : suferts *B* : sufferts *H.* — 59, cos *BD*G^2*Hbcde;* for'en *AM* : fora en *de;* rregne *b.* — 60, he *b;* sovent *B* : sovin *F;* m'e trobat *ALM;* muts *E.* — 62, secrets G^2 : sacrets *M;* enclossos *H* | dins e fora natura *B.* — 63, nom *M;* fforall *H;* cossa *H;* quim *ALM;* scura *BHL.* — 64, divints *A;* ne *manca de;* entendre *ALM;* pogra 'ntendre *E* : pogra atendre G^2 : pogra 'ntendra *H* : poguera 'ntendre *de.*

65, seyn *M; lo segon* seny] temps *ABEHLM;* temps *a sobre de* seny, *correcció posterior* G^2. — 66, consegre *ADE*G^2*HLMbcde* : atenyer *B* : cossegre *F* : *n. t. K.* — 67, dura *H* || e dura fins qu'Ebro pusca 'mpenyer *B* : *n. t. K.* — 68, l'ayga *H* : l'aiga *L* : l'aigua *de;* corent *M;* pugu'estendre *AM* : pug' estendre *e;* stendra *H* || l'aygual reues e pels alts putxs stendre *B* : *n. t. K.*

VIII

JA TOTS MOS CANTS ME PLAU METR' EN OBLIT

Desesperat de no trobar en l'amor la Noblesa i la Fermesa que esperava, renuncia al Gai Saver y al culte de la dòna, — y prega a la Verge Maria d'admetre-l al seu servei.

Ja tots mos cants me plau metr' en oblit,
foragitant mon gentil pensament;
e Fin' Amor de mi ·s partrà breument,
e, si com fals drut, cercaré delit.
Axí ·s conquer, en aquest temps, aymia:
cobles e lays, dances e bon saber
lo dret d'Amor no poden conquerer:
passà lo temps que ·l bo favor havia.

Al titol : Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March (foli 6) G^2*yN;* Mossen Auzias March (foli 12) G^1 *y H;* Cantica de amor *a;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, sxants *N;* me plau] vull *Na;* metra'n *K :* metre en *N.* — 2, fforagitant *H;* gentil *manca B :* gentill *H : n. t. K.* — 3, e] o *H;* ffin *H :* bon *B : n. t. K;* pertra *H.* — 4, falç G^3H*;* drut] dent G^3*;* çercare *E :* sercare G^3H*;* dellit *H* ‖ si *(manca e)* com fals dent (dient *de)* yo cercare (sercare *e,* dellit *bc)* delit DG^3*bcde* ‖ si com fals dent yre cerquant delit *N* ‖ si com fal brut yo sercare delit *a.* — 5, ‖ ja no s conquer com aquell temps aymia *a.* — 6, | ab cobles llas *a;* cobbles *H;* e lays] sospirs *de;* leys DG^2*bc;* dançes EG^1*bd :* dansas *H;* e bon] ne fin *sobre un mot esborrat E;* e] ho *N.* — 7, podem *Dbc :* podent *N* | no pogui may haver *a.* — 8, pasa G^3*Hdc;* quell *Hb;* auia G^3*HN* ‖ ni en aquest temps ni quant fauor hauia *a.*

Seguiré ·l temps ab afanyós despit,
si col dançant segueix a l'esturment
e mostra be haver poch sentiment,
si per un temps dança rostit bullit.
En temps passat mudança no sentia:
d'açò ·m reprench e ·m tinch per molt grosser,
cuydant saber tot quant era mester:
foll es perfet qui ·s veu menys de follia.

Si com l'infant qui tem mal esperit
com li defall companyia de gent,
preni' a mi qui duptava ·l turment
que ·m dav' Amor, acostant-se la nit,
e desigé ço qu'esser no poria,
car fermetat en el no pot haver,
puys no es pus que destemprat voler
e dura tant com la passió ·l guia.

9, | segray lo temps *E;* segirell *H;* temps *manca K;* affanyos *BEHKabcde.* — 10, | com lo dançant *B : n. t. K;* coll *H;* dansant *Ha;* seguex *BKNb;* sturment *BFHbc :* instrument *K :* estrument *Na.* — 11, mostras *de;* d'auer *E :* auer G^3H. — 12, per] dins *E;* hun *H;* dansa *a;* rustit *BHN;* bollit DEG^2G^3ade *:* bulit *N :* bolit *bc.* — 13, mudansa *H.* — 14, d'ayçom *E :* d'asom *a;* hem DG^2bc; molt per *H;* mol *a;* grocer *B :* groser G^2G^3 | hem reput hom grosser *E.* — 15, | saber cuydant *B;* cuytant *cde;* hera *de* ‖ foll en pensar saber e'ntendrel ver *E.* — 16, | foll es y pech *a;* quius G^3de ‖ e com null temps huse de maestria *E.*

17, com] col *E;* mall *H;* sperit BEG^3Hbc *:* espirit *d.* — 18, deffall *EFHNbc;* companyia BEG^3de *:* compañia *D :* conpaxia (?) *F :* compayia *HN :* companya *abc.* — 19, | ne pren a mi *E;* prenia *Fa;* a mi *2 vegades H;* que *a;* dubtaval DEG^3abc *:* dubtauell *H :* dubtava el *de;* trument *a.* — 20, quen *a;* don'amor *BN;* dona amor *a.* — 21, | e desig ço *EN* | yo desig so *a;* desije *BDbcde :* desitge *H;* so G^3; que ser *BHNbc :* que fer *de;* podia *H* | que esser no (podria *a)* poria *Ea.* — 22, ffermetat *H:* ell $BDE^2G^3HNabcde$; auer G^2H. — 23, puix DG^2G^3abce *:* puis *Ed;* pus] mes *a.* — 24, con *bc;* patiol *B :* pasioll *H :* passio le *d* ‖ quant es fermat en cap de gran follia *E* ‖ e durara tant com pasiol guia *N.*

Si com aquell qui 'st 'al bosch escondit,
robant les gents, matant lo defenent,
e cuyda sser a Deu humil servent,
faent retret del temps qui l'ha servit,
n'a pres a mi que vos, Amor, servia,
passant afanys, esperant lo plaer,
amant molt ferm, ab un escur esper.
Puys he pecat, yo meresch punit sia.

Molt me reprench com d'Amor he maldit,
ne diré mal de don' al mon vivent,
e, si lo sol es calt naturalment,
si no es fret, no deu ser corregit.
Perque d'Amor yo mal ja no diria?
Qu' en ell no es de ben fer lo poder?
Car fermetat de dona ·y es mester,
e, si la vés, per Deu l'adoraria.

Per sa bondat, prech la Verge Maria
qu' en son servir cambie mon voler,
mostrant-me clar com han perdut carrer
los qui 'n amor de les dones han via.

25, qui estal *Na;* esc.] jorn e nit *B* : scondit *Kc* : ascondit *Nde.* — 26, las *BN;* gens *G^{3}bc;* deffenent *G^{3}H.* — 27, e *manca B* : *restablert K;* cuyde *H;* cuydas fer *K;* ser *BDEG^{2}Nabcde;* humill *H.* — 28, fahent *BKN:* fayent *D* : ffaent *H* : fent-li*E G^{3}a;* retrets *E;* del t] dient *B* : *n. t. K;* que *BG^{2}G^{3}KNbc;* l'a *BG^{2}G^{3}KNade.* — 29, n'a] ne *EH* : m'a *G^3* : a *a;* qu'a *Bbce;* que a vos *DG^{2}ad;* qui *E;* vos e Amor *d;* amar *N.* — 30, pasant *G^3;* dolors *B* : affanys *DEHK* : affany *abcde;* sperant *G^{3}HKa;* plaher *Dade* | sens alterar voler *B* : *n. t. K* | menys de sentir plaer *E.* — 31, fferm *H;* hun *BH;* scur *BDH;* sper *BG^{3}ac* ‖ sino amar seruir çelat tener *E.* — 32, puix *DG^{2}G^{3}abcde* : puis *E* : pus *N;* e *G^1;* peccat *BDHNade;* yo *manca a;* merexch *G^2;* mereix *G^1* : mereixch que *a* | raho's que punit sia *N.*

33, mol *d;* com] si *a;* e *G^{2}Nbc.* — 34, mall *H;* de nalmon *N;* dona al *ad.* — 35, e] que *N* : car *a;* soll *H.* — 36, non deu *BG^{2}Nbcde;* esser *B.* — 37, io *H;* ya *BN* | yo ja mal diria *a* — 39, ffermetat *H;* menester *a.* — 40, e *manca DEG^{2}Hbcde;* lay *N;* vehes *DEG^{2}bcde* : vehe *B* : vahes *H* | per miracle ho tendria *a.*

41 - 44, *manquen a.* — 42, servey *G^{3}bcde;* canvie *G^2* : me mude *G^3;* mon] lo *G^3* ‖ qu'en aquest seny ne faça remaner *E.* — 43, an *BG^{2}G^{3}N* ‖ donant m'enginy per dexar lo carrer *E.* — 44, qui amor *H;* qu'n *bc* : qu'en *de;* an *BG^{3}N;* las *H;* donas *DH* ‖ hon son perduts çells qui d'amor fan guia *E.*

IX

AMOR SE DOL COM BREUMENT YO NO MUYR

Acusa a l'Amor d'haver-li llevat, amb els seus artificis, tot el placr, privant-lo del seu bon sentit. No mereix acusació si la seva Imaginació vé en ajuda a sa Raó y si no comprèn les coses de l'amor. Està patint desitjos contradictoris. Es massa sofriment : crida a la Mort al seu socors.—No ha fet més que entreveure les delicies supremes.

Amor se dol com breument yo no muyr:
pus no li fall per esser de mi fart,
car sos mals ginys m'an portat en tal part
que mon delit es quant de plor abuyr:
e de mon dan yo no so mal mirent,
car so forçat d'entrar dins tal presó
que ·l Seny tinch pres, l'Arbitre y la Rahó:
Amor ho te per seu forçadament.

Al titol : Mossen Auzias March *A;* Mossen Ausias March. Obres d'amor *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March G^2*;* Cantica de amor *a;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* Ce amor cant *e*.

1 - 24, *manquen H*. — 1, jo *A : manca d;* muir *de*. — 2, | e pus no fall *E;* puix G^2*cde*. — 3, ginyes *F :* gins *a;* m'a *B* | car sos enginys m'an duyt en aytal part *E*. — 4, de] lo *B*. — 5, he *b;* dany *a;* io *A;* non *E*. — 6, suy *E;* forsat G^2*;* entrar *B :* d'intrar *AE :* d'ahirar *bc;* dins] jus ***sobre un mot gratat E***. — 7, l'albitre G^2 *:* l'arbitre *b;* la *manca E* | l'arbitr'e la raho *A*. — 8, o *B*.

Yo fas tot quant me diu lo pensament,
e, si hagués tant seny com Salamó,
fora tot poch no dar occasió
que no temés a son gran manament.
Cell qui no sent que pot fer molt amar,
yo li perdó, si de mi ·s va trufan:
Piramus volch morir passat d'un bran,
e per senblant mort Tisbe volch passar.

Si no es pech, qui ·s deu maravellar
d'algun cas fort qu' esdevenga'n l'aman?
L'om fora seny no pot ser ben usan:
tal me confés; donchs no ·m vullau reptar.
Amor ha pres lo carch, si 'n res fallesch,
car so abstret de seny e de saber,
e res no faç encontra son voler:
desijant be, la dolor li graesch.

Estant a part, tot sol yo m'enpeguesch,
ymaginant ço que deuria fer:
d'executar no dech haver esper,
puys lo primer assaig no enseguesch.

9, jo *A;* faç DG^2 ‖ tot ayço fau quem ven lo pensament *sobre uns mots gratats E.* — 10, agues *B;* Salomo *d.* — 11, ffora *A;* tot] fort *K;* no] en $ABDEG^2Ka$, ocasio *BEKe* : ocassio *d.* — 13, | lo qui no sap *B* : *n. t. K* | qui no sent ço *bc;* cell] quell DG^2, *però esborrat per una segona mà D* : çell *d;* amor *a.* — 14, jo *A;* perdon *Ea;* mi $BDEG^2abcde$: *n. t. K;* truffan ADG^2 : truffant *bc* : trufant *de.* — 15, Pirimus *K;* d'um *A;* brant *bcde* ‖ mas ligals fets qu'en veritat stan *B* : *n. t. K.* — 16, he *b;* semblant $ADG^2Kabcde$; vol *a* ‖ e sabra molts de grat la mort passar *B* : *n. t. K* ‖ e semblant mort Na Tisbe volch passar *E.*

17-24, *manquen K.* — 17, merauellar *A.* — 18, cars *A;* l'amant *bcde* | que segueixque l'aman *B* | qu'esdeueng'a l'amant *E* | qu'esdeuingua en l'amant *a.* — 19, l'hom *bcde;* fara *b;* usant *Eabcde.* — 20, donch *d;* vull *D;* vullar culpar *a.* — 21, a *ade;* carrch *E* : carech *F* : carrech *a* : carh *d;* si res *a;* si en *d* ‖ lo carrech pren Amor si 'n etc. *B.* — 22, fuy *E* : fui G^2; he *b.* — 23, he *b;* fas *ABEa;* e contra *D.* — 24, desigant *A;* grahesch *B* : graexch *a.*

25, stant $BDEFG^2K$; jo *A;* m'enpagesch *H* : m'empeguesch *de* | e yo m'empeguesch *B* | e tot sol m'empeguesch *E* | e sol yo m'enpeguesch *K* | he sols yo m'empegueigch *a.* — 26, imaginant *bde;* ço] com *B;* deguera *E* : dauria *H;* ffer *H.* — 27, de executar *a* : d'eixecutar *c;* auer *Hbde;* sper *BEac.* — 28, puis *DEbcde* : puix G^2a; assatx *B* : asaig DG^2abcd : ensaix *a;* ensegesch *H* : enseгueixch *a.*

L'Imaginar Amor me vol rependre,
car larguament ab vergonya ·m refrena.
Com se farà que, ab cara serena,
haja poder de ma Rahó estendre?

Los fets d'Amor yo no pusch ben entendre:
de grans contrasts m'opinió es plena.
Hor' a'n lo jorn que no sent ulla pena,
pensant en ço que vinch a l'arma rendre.
Si altra veu l'Imaginar mi porta,
per dar senyal que yo sia cregut,
suplich la Mort qu'en tal cas me ajut,
e, si no ·m val, ma veritat jau morta.

Lir entre carts, fins a veure la porta
de mos delits sobirans son vengut:
no ·y he toquat, ans m'entorn com a mut,
e per tornar ja trob la via torta.

— 29, repenrre *B* : repenre G^2 : rependra *H*. — 30, car] tant *ABDEHbcde* : tan G^2a; largament *ABDEHbcde* : llargament G^2a; reffrena *H*. — 32, aija *B* : aia *H*; rao *H*; stenrre *B* : *n. t. K* : stendre *Eac*.

33, ffets *H*; de amor *a*; jo *A*; puch *BDG²Habcde*; be *DG²bc*. — 34, gran contrast *a*; ma'pinio *D* : m'oppinio *E* : ma opinio *ad* | ma opinio 's plena *bc*. — 35, hora en *a* : honram *bc* : honrran *de*. nulla *H* : hulla *a*. — 36, penssant *B* : pençant G^2; so *a*; vench *E*. — 37, altre *H*; veus *E*. — 38, senyall *H* : senyar *b*; jo *A* : io *H*; cragut *H*. — 39, supplich *DH* : soppley *E* : soplich G^2; que en *a*; qu'en un tal *cde*; mi aiut *E* : m'ajut *Babcde*. — 40, he *b*; vall *H*.

41-44, *manquen a*. — 41, ffins *H*; ha *b*; veura *H*. — 42, desigs *de*; sobirants *A*; so *ABEHbcde*. — 43, e *cde*; tocat *ABDEG²Habcde*; me torn *G²de*; ha *b*. — 44, | e par tornant *K*; he *b*; ya *K*; trop *BHK*; vida *BG²K*.

X

SI COM HUN REY, SENYOR DE TRES CIUTATS

Amor, que ha triomfat de les tres potencies de la seva ànima, ha pres per conceller son Enteniment, per algotzir la Voluntat, y li proibeix adhuc el record de la seva Memoria que li ha llevat : — d'aquí vé ·l seu estat de torpidesa.

Si com hun rey, senyor de tres ciutats,
qui tot son temps l'a plagut guerrejar
ab l'enemich qui d'ell no ·s pot vantar:
may lo vencés menys d'esser-ne sobrats,
ans si ·l matí l'enemich lo vencia,
ans del sol post, pel rey era vençut,
fins qu' en les hosts contra ·l rey fon vengut
un soldader qui lo rey desconfia.

Al titol : Mossen Auzias March *AH;* Obres d'amor. Mossen Auzias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March G^2*;* Cantica de amor *a;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, un *ABDEKabcde :* hom G^2*;* señor *BDEG*^{2} | de tres ciutats (çiutats *d*) senyor *ade.* — 2, que *a;* garregar *A :* gareiar *H.* — 3, ab] e *E;* l'enamich *A :* l'anamich *B : n. t. K;* que *a;* d'ell] be *B : n. t. K;* venjar *A :* ventar *H.* — 4, | lexa vençut *A* | vençes aquell *B : n. t. K* | l'a ja vençut *E;* vence *a :* vençes G^2*bcd;* de ser *DEbc;* | menys de ser (vençedor *d*) vencedor *ade.* — 5, ans] e *B : n. t. K;* si el *de;* l'enamich *A;* vençia *BEKd.* — 6, pel] de *D :* del *bcde.* — 7, ffins *AH;* la host *a;* osts *AH;* fon] es *A :* fo *H :* fonch *bcde.* — 8, que *a.*

Ladonchs lo rey perdé la senyoria
de les ciutats sens ulla possehir,
mas l'enemich dues li ·n volch jaquir,
dant fe lo rey que bon compt' en retria,
com ha vassall, la renda despenent
a voluntat dell despossehidor:
de l'altra vol que no ·n sia senyor,
ne sia vist que li vinga'n esment.

Lonch temps Amor per enemich lo sent,
mas jamés fon que ·m donas un mal jorn
qu' en poch instant no li fés pendre torn,
foragitant son aspre pensament.
Tot m'a vençut ab sol esforç d'un cors,
ne l'ha calgut mostrar sa potent força;
los tres poders, qu' en l'arma son, me força,
dos me ·n jaqueix, de l'altr' usar no gos.

E no cuydeu que ·m sia plassent mos
aquest vedat, ans n'endure de grat.
Si be no puch remembrar lo passat,
molt es plassent la carreg 'a mon dors.

9, ladoncs *H* : lladonchs *ade*; señoria *D* : senoria G^2. — 10, dellas *H*; çiutats *d*; nulla *AE*; pocehir *B* : possahir *H* : posseyr *bc* : poseir *d* : posseir *e*. — 11, l'enamich *A* : l'henemich *b*; duas *H*; linch *H*; vol *A*. — 12, comtan *H*; retra *A*. — 13, *a ABDEG²Hade*; uahent *A* : vasall *G²cde*; despanent *A*. — 14, volentat *H*; del *BDEG²Habcde*; desposaydor *H* : desposeidor *de* | del dit possehidor *A*. — 15, del una *A* : del altre *DEHbcde*; no *a*; señor DG^2. — 16, ni *DG²a*; lin *AHabc*; vinguen *A*; vinga sment *a*; vinga en *d*; sment *B*.

17, llonch *de*; enamich *A*; la *A*. — 18, | e no fonch may *B*; fonch *DG²bcde*; hun *H*. — 19, que en *a*; histant *H*; moli *d*; perdre *AB*. — 20, fforagitant *AH*; penssament *B*. — 21, tot] er *AE* : ell *DHbcde* : el G^2; m'a 1 *F* : m'ha *de*; vensut *B*; sols *DG²abcde* : soll *H*; l'esforç *bcde* : sforç *Ba*; cos *BDEG²Habcde*. — 22, nell *H*; l'a *ade*; calgud *a*; sa] se *A*. — 23, podes *B*; que en *a*; me] e *A* : ma *H*; m'esforça *Bbce*; fforça *H* : forsa *a*. — 24, jaquesch *B*; l'altre *abcde* | d'altre vsar non gos *A*.

25, he *b*; cuydets *AE* : cuideu *de*; plasent *ADEHbcde* : plent *B* : plazent G^2 : plahent *a*. — 26, n'andura *A* : m'endura *B* : m'endure *d'una primera mà*, n'endure *d'una segona* DG^2 | ans vedare de grat *a*. — 27, puoch *BDEG²* : puixch *a*. — 28, plasent *ABDEG²Hbcde* : plahent *a*; carrega'n *B*; carregu' a *F* : carrega en *a*; carega 'mon *cd*; dos *BDHabcde* | tant es cargat mon dos *A* | çesta carg'a mon dos *E*.

Jamés venço fon plaer del vençut,
sino de mi que ·m plau qu'Amor me vença,
e ·m tinga pres ab sa 'nvisible lença,
mas paren be sos colps en mon escut!

De ffet que fuy a sa mercè vengut,
l'Enteniment per son conseller pres
e mon Voler per alguazir lo mes,
dant fe cascú que may serà rebut
en sa mercè lo conpanyó membrar,
servint cascú lealment son offici,
si que algú d'els no serà tan nici
qu' en res contrast que sia de amar.

Plena de seny, vullau-vos acordar
com per Amor venen grans sentiments,
e per Amor pot ser hom ignoscents,
e mostre ·u yo qui n'he perdut parlar.

— 29, plaher *ADE*G^2*ade* : plaent *H*. — 30, da *B*; quim *AB*; camor G^2 : qu'emor *H* : que amor *ad*. — 31, ym *B* : hem *DE*G^2*b*; tingua *A*; sa visibla pença *A*; sa inuisible *Dde* : sa vensible *E* : sa invinsible G^2 : sa visible *a*; lança *BFH* : llença *Ead*. — 32, mas] e *A*; parem *E* : paran *H*; los *Db cde*; collps *H*; en] ab *A*; scut *Babcd*.

33, fet *BDE*G^2*abcde*; so *A*; ssa *B*; merçe *ABE*G^2*d*; vingut *a*. — 34, conceller *B* : consaler *H* | per conseller me pres *A*. — 35, y *e*; valer *D*G^2; algutzir *Aa* : algotzir *B* : algozir *H*; l'a *DE*G^2*Hbcde*. — 36, may] noy *B*; rabut *DH* : sabut *abcde*. — 37, sa] lur *ABD*G^2*Hbce* : llur *Ead*; merçe *BEd*; lo] son *A*; companyo *ABDEabcde* : compayo *H*. — 38, | cascu servint *B*; leyalment *AH*; llealment *Ea*; ofici G^2*a*. — 39, negu *A* : degu *E*G^2; d'ells *ABD*G^2*abcde*; tant *A*G^2; niçi *BE* : *al marge, d'una segona mà*, foll o demant *E*; viçi G^2 || si qu' (que *Dd*) algu d'ells no sera may (mai, *d'una segona mà*, *D*) tant nici *Dbcde*. — 40, costrat *d*; qui *de*; amor *H*.

41-44, *manquen a*. — 41, | lir entre carts *A*; vullats *A*. — 42, amar *DEbcde*. — 43, amar *A*; amor] aquell *B* : *n. t. K*; l'om *AB* : hom *K*; ignocents *ABbce* : ignoçents *d*. — 44, mostra *K*; jo *B*; que *D*G^2*bc*; n'e *BD*G^2*Hbc*; perlar *H*.

XI

QUINS TAN SEGURS CONSELLS VAS ENCERCANT

Solament la Mort pot posar fi als mals que sofreix; la seva veu li sembla més melodiosa que la de la Vida. Els enamorats coneixeran per ell la força de l'Amor, car ningú té més dret que ell a queixar-se. — La seva ànima, ultra això sense esperança, està damnada desde aquí baix.

Quins tan segurs consells vas encerquant,
Cor malastruch, enfastijat de viure,
amich de plor e desamich de riure?
Com soferras los mals qui ·t son davant?
Acuyta ·t donchs a la Mort qui t'espera,
e per tos mals te allongues los jorns,
aytant es luny ton delitós sojorns.
Com vols fugir a la Mort falaguera?

Al titol : Altra. Mossen Auzias March *A;* Obres d'amor. Mossen Auzias March *E;* Altra *FL;* Mossen Ausias March G^2; Mossen Auzias March *H;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e*.

1, tants *AL :* tant *E;* segus *K;* conçells *BK :* conssells G^2 *:* consels *H;* vatg *K;* ensercant *A*G^2*Ke :* encercant *BDELbcd :* enserquant *H*. — 2 cors *AL :* com G^2 *:* cos *K;* malestruch *ABE*G^2 *HKLde :* mal'struch *bc;* enfestigat *A;* viura *H*. — 3, pler *H;* he *b;* desenemich *H;* riura *H*. — 4, sofferras *AE;* qui son *H;* devant *AHLbc*. — 5, acuytet *A :* acuitat *de;* quet *DEbcde;* aspera *B:* spera *E*G^2*bc*. — 6, he *b;* alongues *B :* alonguas *H;* lo jorn *B*. — 7, lluny *E*G^2 *:* luy *H;* son *Dbc* ‖ lo mon no te res qu'en ton plaer torn *B*. — 8, | perque donchs futxs *B;* fogir *E*G^2; falagera *H*.

Braços uberts es exid' a carerra,
plorant sos ulls per sobres de gran goig.
Melodiós cantar de sa veu hoig,
dient : «Amich, hix de casa 'strangera.
»En delit prench donar-te ma favor,
»que per null temps home nat l'a sentida;
»car yo defuig a tot home que ·m crida,
»prenent aquell qui fuig de ma rigor.»

Ab hulls plorants e carra de terror,
cabells rompent ab grans hudulaments,
la Vida ·m vol donar heretaments
e d'aquests dons vol que sia senyor,
cridant ab veu orrible y dolorosa,
tal com la Mort crida ·l benauyrat,
car, si l'om es a mals aparellat,
la veu de Mort li es melodiosa.

Be ·m maravell com es tan ergullosa
la voluntat de cascun amador.
No demanant a mi qui es Amor,
en mi sabran sa força poderosa.

9, brassos *H* : brasos G^2; huberts *E*; axid'a *A* : exida'n *DEbc* : exida en *d* : exid'en *e*; carrera *ABDE*G^2*HLbcde*. — 10, huls *H*; gotx *B*. — 11, se *H*; oig *AE*G^2 : otx *B* : oigch *H*. — 12, ix *BD*G^2; fuig *L*; strengera *A* : straniera *B*. — 13, donar] de dar *H*. — 15, jo *AL* : io *H*; deffuig *A* : defutx *B* : defuigch *H*; t.] tom *B*; hom G^2; quim *ABHL*. — 16, que *e*; futx *B* : fuigch *H* | qui viu en llur sabor *E*.

17, ulls *ABDE*G^2*bcde*; plorant *Dbcde*; he *b*; cara *ABDE*G^2*HLbcde*. — 18, cabels *H*; rompents *H*; udulaments *A*G^2*L* : ullulaments *B* : udolaments *H*. — 19, | la mort me vol *E*; eretaments *H*. — 20, he *b*; de aquests *d*; señor *D*. — 21, horrible *DLbcde*; y] e *L*. — 22, tall *H*; benuyrat *ABH* : benahuirat *Dbcde* : benahuyrat *EL* : benhauyrat G^2. — 23, l'hom *Dbcde*; mas G^2 : malls *H*; apparellat *DEbc* : aparallat *H*.

25, argullosa *ABH* : hergullosa *bc*. — 26, volentat *H*. — 27, demenant *H*; que *E*G^2*H*—a mi l'esser d'Amor *B* | a mi l'esforç d'Amor *Dbcde* | a mi que es d'amor, *d'una primera mà D*. — 28, y en *Dbcde*; en] per *B*; ça *H*; dolorossa *E*.

Tots, maldient, sagramentegaran
que may Amor los tendrà'n son poder,
e, si ·ls recont l'acolorat plaer,
lo temps perdut, sospirant, maldiran.

Null hom conech o don', a mon senblan,
que, dolorit per Amor, faça planyer.
Yo son aquell de qui ·s deu hom complanyer,
car de mon cor la sanch s'en va lonyan
per gran tristor, que li es acostada;
sequa ·s tot jorn l'umit qui ·m sosté vida,
e la Tristor contra mi es ardida:
en mon socors mà no s'i trob' armada.

Lir entre carts, l'ora sent acostada,
que civilment es ma vida finida.
Puys que del tot ma'sperança's fugida,
m'arma roman en aquest mon dampnada.

— 29, malsdient *DG*^{2}*bc* : maldients *EHde;* sagramentejaran *ADEG*^{2}*bcde* : sagramentaiaran *B:* sagramenteregaran *F* : çagramentaiaran *H* : sagramenteraran *L*. — 30, tindran *AHL* : tendra en *de* ‖ que per null temps los tenran son poder *B*. — 31, he *b;* recort *BDELbcde* : recomt *H;* lo colorat *BDEG*^{2}*bcde* : l'acalorat *L;* parer *A* : plaher *ADEG*^{2}*bcde;* 32, perdu *b;* suspirant *A*.

33, ho *bc;* donal *H;* semblan *ABEL* : semblant *DHbcde*. — 34, fessa *D* : fes ha *bce*. — 35, jo *AL;* so *BH* : som *E;* conplanyer *B* : complanye *c*. — 36, lunyan *AL* : luyan *B* : lunyant *DHbcde:* llonyan *EG*^{2}. — 37, que li] qu'en mi *E*. — 38, seques *A* : secas *BEG*^{2}*bcde;* tots iorns *H;* l'humit *bcde;* soste] te *B* : soste'n *bcde*. — 39, he *b;* dolor *B;* es contra mi *ABL*. — 40, socos *B;* may *DHde;* si] se *de;* troba *G*^{2}.

41-44, *manquen H*. — 41, la hora *d* : l'hora *e*. — 42, çeuilment *E* : çivilment *d*. — 43, puix *DG*^{2}*bcde* : puis *E;* ma *manca EG*^{2}*;* m'esperances *A* : m'esperanças *D;* fogida *bc*. — 44, l'arma *E;* damndada *B* : *n. t. K* : damnada *DEbcde* : dapnada *G*^{2}.

XII

JA NO ESPER QUE SI' AMAT

No espera ser estimat, ja que no gosa descobrir el seu amor y que la seva dama no té pietat d'ell. Ningú l'aconsola en la desgracia. Tot el mal ve de la seva timidesa. — Que les dònes mirin els seus ulls y les seves actituts.

Ja no esper que si' amat,
car mon voler no ·us veu report
per mon esforç, qui no 's tan fort
que dir que ·us am haja gosat.
Per vos me so mes en amar;
e mon hull no ·m vol descobrir,
molt menys ma lengua volrrà dir
ço que ·l gest no guosa mostrar.

Publicada, per primera vegada, seguint *F*, per J. Massó Torrents, *Manuscritos catalanes de la Biblioteca particular de S. M.*, p. 26. El mateix bibliograf va notar en *Manuscrits catalans de la Biblioteca nacional de Madrid*, p. 51, les variants de *E* en relació a *F*. Per ultim, D. M. Baselga y Ramírez, en *El Cancionero Catalán de la Universidad de Zaragoza*, p. 17, va donar el text de *H*.

Al titol : Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra, *y, al marge, d'una mà posterior,* no es de Ausias March *F;* Mossen Auzias March G^2H.

1, ya *E;* sper BEG^2K; sia *BK*. — 2, ven BEG^2H. — 3, sforç *B* : forç G^1, tant G^2. — 4, ham *H;* aja BG^2. — 6, ull $BDEG^2$. — 7, llengua EG^2H; volra *DEH*. — 8, quell] qu'en lo *E* : quell *H;* gosa BDG^1 : gos *E* : gossa *H*.

Volgr' aver l'ull tan esforçat
ab que ·us mostras lo que dins port,
e que ·us fés venir en acort
que diu l'esguart enamorat.
De mon cor no puch compte far
ne de ma lengua per lo dir:
dien que ·s deu l'ull atrevir,
car mills se ·n pot atras tornar.

Sobre vos es tot be cargat,
mas feu semblant no voler port
de la mercè qui ·l carrech tort,
ab son bell giny, ha redreçat.
Qui pot ne deu tal feix portar,
volent tal pena soferir,
e la mercè no ·y vol suplir
per lo gran carrech parençar?

Qui es aquell tan mal fadat,
que, sens esper, li fall conort,
e no s'esforç contra ·l cas fort,
puys en aquell es desperat?
E yo no ·m puch aconortar,
ans prench tot giny per no sentir
los grans afanys qui ·m sent venir,
en part venguts per no gosar!

9, volgra l'ull *B* : *n. t. K;* llull *G*²*;* tant *E;* sforçat *B.* — 10, porta *G*². — 11, ‖ heus fes venir en punt y acort *E.* — 12, q. d.] qual vol *E;* l'enemorat *H.* — 13, nom puch aiudar *B;* pusch *E;* conte *G*² *:* comte *H.* — 14, llengua *EG*². — 15, dient *F :* sien (?) *G*²*;* atravir *B.* — 16, mils *BDEG*².

17, justat *B :* carregat *D.* — 18, fets *E;* senblant *G*²*;* no fer recort *E.* — 19, merçe *BEH;* quel *B:* quill *H :* que lo *EG*²*;* carch *EG*². — 20, geny *B;* a *G*²*;* redressat *H.* — 21, no *B;* fex *B.* — 22, sofferir *D :* sofrir *F.* — 23, merçe *BDEG*²*H;* voll *H;* sopplir *B :* soplir *D :* supplir *EG*²*H.* — 24, carch *G*²*;* aparençar *G*² ‖ en lo gran carrech aparençar *E.*

25, fedat *H.* — 26, sper *BEG*² — 27, se esforç *H.* — 28, puix *BG*² *:* puis *DE;* en] de *BE.* — 29, pusch *E.* — 30, ‖ ans me resclou per, etc. *E.* — 31, affanys *BDH;* quem *BDEG*²*H.* — 32, parts *D;* venuts *B;* guosar *H.*

No puch recollir lo desgrat
que ·m ve de mi, sens fer-me tort:
ffaent menys mal, vey passar mort
a molt mesquí desventurat;
car no ·m so mes en assajar
d'esser lo mils nat en ahuyr,
per no poder mi enardir
en passions d'amor mostrar.

Les dones prech vullen pensar
cascun' ab quin esguart la mir.
En lo gest me vull enardir,
puys que Amor m'a tolt parlar.

33, pusch *D*G^2 ; no pusch collir aquell desgrat *E*. — 35, fahent *BE* : faent *D*G^2 : fent *K*; mall *H*; vetx *BK* : veig *D*; pasar G^2*H*. — 37, assaijar *B* : assatiar *D* : asajar G^2. — 38, de ser *E*G^2; mills *H*; auyr *B* : ahuir *D* : hahuyr *H* : hauyr *K*. — 39, euadir *D* : heuadir *E*. — 40 en] e *E* : on *F*; pations *B*.

41, donas *HK*; prey *E*G^2; vullan *H*; penssar *B*. — 42, sguart *BE* : esguar *H*; mire G^2. — 43, mi *E*. — 44, puix *D*G^2 : puis *E*; que *manca B*; me ha *D*; perlar *H*.

XIII

COLGUEN LES GENTS AB ALEGRIA FESTES

L'alegria pels altres! Per ell, cerca, no els vius, sinó 'ls morts que unicament el poden comprendre. Res podrà donar fi al seu suplici. Crida a la Mort, car, a la terra, el ver amor no 's pot satisfer. Però que al cel, sapiga que almenys la seva amiga s'ha condolgut de la seva Mort. — No trigarà a convencers que 's pot morir d'amor.

Colguen les gents ab alegria festes,
loant a Deu, entremesclant deports.
Places, carrers e delitables orts
sien cerquats ab recont de grans gestes.
E vaja yo los sepulcres cerquant,
interrogant animes infernades,
e respondran, car no son companyades
d'altre que mi en son continuu plant.

Al titol : Mossen Ausias March *A;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March G^2; Cantica de amor *d;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, las *K;* alagria *A* | ab molt alegres festes *a.* — 2, lohant *A* : lloant *ad;* antremesclant *A.* — 3, plaçes *BEd* : plasses *a;* carres *B;* | e delit ab los orts *B.* — 4, trequants *A* : cercats *BDbcde:* çercats *Ed* : sercats G^2a; records *A* : recort *a:* — 5, he *b;* vage *Db* : vaje *c;* io *A;* lo cepulcre G^2; sepulchres *de;* sercant BG^2ae : cercant *Dbc* : çercant *Ed.* — 6, animas *A*: — 7, he *b;* comparades *a.* — 8, d'altra *D;* qu'a *A;* continu *DEabcde.*

Cascú requer e vol a son senblant:
perçò no ·m plau la pratica dels vius.
D'imaginar mon estat son esquius,
si com d'om mort de mi prenen espant.
Lo rey Xipré, presoner d'un heretge,
en mon esguart, no es malauyrat,
car ço que vull no serà may finat:
de mon desig no ·m porà guarir metge.

Cell Texion qui ·l buytre ·l menga ·l fetge
e per tots temps brota la carn de nou,
en son menjar aquell ocell may clou:
pus fort dolor d'aquesta ·m te lo setge,
car es hun verm qui romp la mia pensa,
altre lo cor, qui may cessen de rompre,
e llur treball no ·s porà enterrompre
sino ab ço que d'aver se defensa.

E si la Mort no ·m dugués tal offensa:
ffer mi absent d'una tan plasent vista,
no li graesch que de tera no vista
lo meu cors nuu qui de plaer no pensa

9, cascun *B* : *n. t. K*; he *b*, semblant *ABDEabcde*. — 10, per.o *a* — 11, mos estats *A*; stat *B*; squius *B*. — 12, d'hom *bce* : de hom *d*; prenen de mi *a*; spant *BG*¹. — 13, xipra *A* : cypra *B* : chipra *DEG²abcde*; de un *de*; heretje *BD* : eretje *Ebcde* : eretge G^2. — 14, esguard *A* : sguart *BEbc*; maluhirat *A* : malahuyrat *BE* : malahuirat *Dabcde*. — 15, so *BG²a* | yames sera finat *B*. — 16, desitx *B*; guorir *A*; metje *BDde*.

17, çel *d*; tixion *ADEG²bcde* : exion *a*; qui *a*; buytral *A* : buytel *B*; menjal *BDEG²abc* : menja el *d* : menj'el *c*; fetje *Bde*. — 18, e p.] apres *Dbcde*; tostemps *ABDabcde*. — 19, | si qu'en menjar *E*; en] e *acde* : he *b*; oçell *ABDEG²*: ossell *a* : açell *d*; may] no *B*. — 20, setge *de* | daquesta (daquestan *E*) mi te setge *AE*. — 21, cor *A*; un *ABDG²abcde*; quem *ade*; rou *a*. — 22, que *abcde*; cesen G^2 : çessen *Ed*. | los quals no cessan rompre *B*. — 23, he *b*; lur *ADbce*; entrerompre *BDb*: entorrompre *EG²* : enterompre *c* : entrerrompre *de*. — 24, so *BG²a*; de haver *d* : d'haver *ce*; se d., no a dispensa *a*; deffensa *ABDEbc* : deffens a G^2.

25, e *manca D* : he *b*; l'Amor *e*; degues *B*; offença *B* : ofensa *Da* : offenssa G^2. — 26, fer *BDEG²abcde*; m'y *c*; tant *AB*; plaent *BG²a*. — 27, grahesch *B* : graexch G^2 : agraexch *a*; terra *ABDEG²abcde*; visca *B*. — 28, cor *ADb* : cos *BEG²acde*; nu *DEG²de* : *una primera mà havia escrit* nuu G^2; paor *BD* : pahor *Eabcde* : plaher *A* : *una segona mà ha posat* paor *a dalt de* plaer G^2.

de perdre pus que lo ymaginar
los meus desigs no poder-se complir,
e, si ·m cové mon derrer jorn finir,
seran donats termens a ben amar.

E, si ·n lo Cel Deu me vol allogar
part veur'a Ell, per complir mon delit
serà mester que ·m sia dellay dit
que d'esta mort vos ha plagut plorar,
penedint-vos com per poqua mercè
mor l'ignoscent e per amar-vos martre,
cell qui lo cors de l'arma vol departre,
si ferm cregués que ·us dolrrieu de se.

Lir entre carts, vos sabeu e yo se
que ·s pot be fer hom morir per amor.
Creure de mi que so en tal dolor,
no fareu molt que ·y doneu plena fe.

— 29, pendre *B;* imaginar *ADG²bc.* — 30, desitxs *B :* desig *b* | nos poden be complir *A.* — 31, e] car *A :* he *b;* conue *DG²de;* darrer *BDabcde.* — 32, termes *d;* ha *b* || no sera hom qui puga be amar *B.*

33, si en *ad;* çel *Bd;* alojar *E :* allojar *ad :* allotjar *e.* — 34, part] çert *E* || ahon lo be es ab tot compliment *a.* — 35, della *A :* dellany *D :* delay *EG²bcde* | quem faça esser dit *B* || alli sabre de vos complidament *a.* — 36, que] si *a;* d'est'amor *F;* nos *G²;* a *G²;* plegut *A.* — 37, pocha *A :* poca *B DEG²abcde :* merçe *B.* — 38, l'ignocent *ABDG²bce :* l'ignoçent *Ed :* l'ignosent *a;* he *b* | e martre per amor *B.* — 39, çell *d;* cos *DEG²abcde* || prenent delit en la sua dolor *B.* — 40, dolrieu *ADEabce:* dolrriau *B.*

41-44, *manquen a.* — 41, liir *F :* llyr *G²;* e] y *Dbc;* io *A.* — 43, creura *DG²b;* ço *A;* so en] sia'n *E.* — 44, | en dar hi plena fe *Ede.*

XIV

MALVENTURÓS NO DEU CERCAR VENTURA

S'abandonarà a la Fortuna que disposa dels béns mondanals y quals designis són impenetrables. En més de cinc anys que estima ha sofert tota mena de vicissituts sense poder satisfer els seus desitjos. No està content de la Fortuna que es l'unica que podria sotstraure-l a l'Amor. — Deu haver cura del món aquell al qual no li convé esperar en l'Amor.

Malventurós no deu cerquar Ventura;
croar-se deu lo front com la nomenen,
no desloant los qui favor ne prenen,
entreposant lur bon enginy e cura.
Negú no deu son juy tan prest aver
que cell desllou qui Ventura vol fenyer,
no virtuós denegant-li atenyer
ço que sos fills han menys d'algun saber.

Al titol: Mossen Auzias March *A*G^2*H;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *FL;* Cantica de amor *a;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, sercar *A*G^2*HKLNae :* cercar *BDbcd :* çercar *E.* — 2, crohar *AE :* creuhar *Dbc :* creuar G^2*:* crehuar *Hde :* cruar *a;* quant *Aa :* quom G^2*;* lo] la *de;* la] lo G^2*La :* lay *bcde;* l'anomenen *D;* nomenan *AB : n. t. K.* — 3, desloar *D :* deslloant *E*G^2*bcde :* deslloan *a;* çells *E;* prenan *AB : n. t. K.* — 4, entrepossant *Hd;* llur *Ede;* engen *B :* desig *L :* inginy *a :* saber *bcde;* de *L :* he *b.* — 5, algu *ABD*G^2*HLabcde :* degu *E;* son *manca BE;* juhi *E*G^2*;* tant *AB;* haver *ABELa* | tan (tant *e*) prest son juy (juhi *D*) haver *Dbcde.* — 6, qui *N;* çell *ABEH;* deslou *ABDLN;* fenyer *AF*G^2*HLace :* senyer *BNd :* cenyer *Db :* çenyer *E.* — 7, venturos *L;* lo *Dbcde;* attenyer *E.* — 8, so *a;* los *a;* an *B*G^2.

Eleix-me donchs d'esser aventurer,
si be no ·m pusch tant retraure n'estrenyer
qu'encontra d'ell me pogués tant empenyer,
si que fugis a son peu molt lauger.
Senyor es gran bens mundans regidor
e son juhy es a l'hull amagat,
ferint-vos lla d'on sereu delitat,
e que ·l delit vengués tot per Amor.

Lonch es lo temps del continuu dolor,
a part detras, car son cinch anys passats
que ·m fuig delit com hy suy acostats,
fent-me sentir fret aprés de calor,
diverssitat de cassos aportant.
Per degastar d'Amor lo benifet,
dels bens d'Amor conservador se ·n ret:
fora content yo qui so desijant!

9, jaquesch *B* : elegeixch *D* : elex *K* : ellex *a* : elegesch *bde* : ellegesch *c*; me *manca Dbcde*: ma *H*; de ser *DEG*^{2}*Habcde*; hauenturer *bc*. — 10, puch *BG*^{2}*Ha*; retaura *H*; r. y restreñer *D* : r. y (estrenyer *d*) restrenyer *bcde*. — 11, que contra *Ha*; qu'encontra ell *Dbc* : qu'encontr'amor *de*; d'ell] luy *E* : d'ella *a*; posques *E*; tan *bc*; enpenyer *B*. — 12, fogis *Ha*; ha *bcde*; molt] ben *A*; leuger *ABDLbc* : llauger *Ead* : laugier *H* : llarguer *G*^{2}. — 13, señor *DEG*^{2}; bens] dels *Dde*, *d'una segona mà D* : dells *bc*; mudans *AL* : mondans *bc* | degu no es major *E*. — 14, he *b*; juhi *ADEG*^{2}*HLbcde*: juy *Ba* : l'ull *ADEG*^{2}*bcde*; amagatat *D*. — 15, fferint *AHL*; llay *E* : la *G*^{2}*H*; d'on] hon *Ha* : d'hon *bcde*; setiu *D* : serets *E* : sentiu *bc*. — 16, he *b*; quell *H*; vingues *ALa* : vinges *H*; tot] sols *a*.

17, llonch *ade*; continu *DEG*^{2}*abcde*. — 18, derrer *E*; sinch *HL*; pasats *G*^{2} | car temps gran es passat *B* | son ja cinch a. p. *D* | sinch anys son ja passats *a* | son cinch anys ja (ya *e*) passats *bcde*. — 19, em *E*; futx *B* : fuigch *H* : fug *a*; hi *ABDEG*^{2}*H* : y *abcde*; so *BH* : fui *G*^{2} : fuy *L* : son *a*; acostat *BL* | com si vuy (huy *D*) s'acostats *Dbcde*. — 20, ffent *AHL*; de] la *L*. — 21, diversitat *ABDEG*^{2}*HLabcde*; casos *BDEHabcde*. — 22, deguaystar *D* : deguastar *bcde*; beniffet *A*. — 23, d'a.] d'aquell *E*; rret *G*^{2}. — 24, ffora *AHL*; jo *AL*; desigant *AHL* | çell (lo *G*^{2}) qui es desijant *EG*^{2} | yo qu'en son desijant *a*.

A Deu ne ·l mon no so d'Amor clamant,
car be ha dat aygu'a ma granda set,
no sadollat, mas compte li n'es fet:
no pot complir ço que so desijant;
e no mereix algun repreniment,
car del cel terç eguals forces nos fa,
segons cascú amar dispost està,
e tant com pot estreny son manament.

Fortuit cas m'a fet esser absent
del foch d'Amor qui ja m'illuminà.
En millor cas Ventura l'apagà,
e yo son cert qu'Amor ne fon dolent:
perque no ·m clam d'Amor, mas de Ventura,
car son poder me ha desfavorit;
en abandó no ·m vol haver jaquit,
ans persegueix Amor e ma gran cura.

Lir entre carts, del mon deu pendre cura
qui li cové d'Amor perdr'esperança,
e tal o qual es d'Amor la fermança
ab lo desig que li dona punctura.

25, nel] el *B* : ne al *a* : nal *d;* nom *F;* sso *B* : suy *E;* d'armor *a* ; de amor *d*. — 26, m'ha *Dbcde;* a *G^2a;* ayg'a *H;* grande *d* | socos a ma gran set *B* | prou aygua a ma gran set *D* | aygua a ma gran set *a* | prou aygua 'ma ga'n (rag'n *c*) set *bc* | prou aygu'amarga set *e*. — 27, sadolat *H* : sadollant *a;* comte *Hc* : conte *G^2* : compta *L;* li] mi *E;* ffet *H*. — 28, | complir no pot *a;* nos *DEG^2H;* cumplir *de;* suy *E;* desigant *AHL* : sedejant *E*. — 29, he *b;* merex *B;* reprenyment *a* | alguns repreniments *E*. — 30, sel *H;* forçes *ABEHbd* : forses *a;* no *e*. — 31, sagons *H;* amar *abans de* cascu *DHbcde;* a amar *a;* sta *BL*. — 32, e] es *G^2* : he *b;* streny *B;* sos manaments *E* ‖ aytant streny en ell son manament *a*.

33-44, *manquen a*. — 33, ffortuit *AHL* : fortuhit *DEbc* : fortuyt *de;* cars *L;* fer *D;* absents *E*. — 34, dal *D* : dell *H*. — 35, mellor *ABL;* cars *HL;* l'apagua *A* : ll'apaga *H*. — 36, he *b;* jo *A;* so *BDbcde* : som *EG^2* ; çert *EG^2* : sert *H;* qu'*manca B;* me *AL;* fonch *E* : fonc *G^2;* dolents *E*. — 38, voler *L;* a *G^2*. — 39, abendo *H;* voll *H;* auer *G^2H*. — 40, perseguex *B* : persagueix *H;* e] a *E* : he *b*.

41-44, *d'una segona mà que, a sota ·l darrer vers, va escriure ·l mot* fi *D* : *manquen G^2*. — 41, cats *c;* perdre *BEFNd*. — 42, qui] quant *A* : quan *L;* conue *bcde;* de amor *D;* pendr' *A*. — 43, he *b;* ho *Hbc* : e *E;* de amor *D*. — 44, desitx *B* : desigch *H;* qui *ABDEHLbcde*.

XV

SI PRES GRANS MALS UN BE ·M SERÀ GUARDAT

Se plany de la fredor de l'amiga; si es estimat, els seus planys se convertiran en alegries y ·s festejarà aquest amor, com el cel festeja la salvació d'una ànima. — Molts se glorifiquen de coneixer l'amor sense haver-lo mai sentit.

Si pres grans mals un be ·m serà guardat,
mos guays e plants delits se convertran:
aprés los mals los bens mellors parran,
e be no val tant com no es preat.
Rey pot ser dit lo pobre dins sa pensa
per un petit do que ·l sia offert,
e, lo rich hom, de larguesa desert,
gran suma d'or pobretat no ·l defensa.

Al titol : Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March G^2*;* Mos. Auzias March *H;* Cantica de amor *a;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant, *e.*

1, hun *BHde : n. t. K;* s.] asta *H;* gordat *K.* — 2, dols *B :* guanys G^2d *:* gotxs *K;* en delits G^2*:* en delit *a* | en delits (delit *H*, conuetran *bc*) conuertran *DHbc.* — 3, | passats los mals *B : n. t. K;* millos *B :* millors DG^2bc *:* mellos *K :* millor *ade;* paran *K.* — 4, vall *H* | mas (mes *H*, pas *de*) tant com (con *H*) es preat $BDEG^2Hde$ | mes de quant es preat *a.* — 5, dit] rich *K;* sa] la *de;* pença *H.* — 6, hun *H;* quell *D :* quels G^2 | do que li sia (si'*bc*, ofert *a*) offert *abcd.* — 7, llarguesa EG^2ad *:* largea *H.* 8, defenssa *B :* deffensa EG^2 *:* defença *H.*

Mon pensament, enbolt en amor, pensa
com tot son be d'aquest loch pusqua traure.
No piadós, Amor lo veu mort jaure:
durar no deu lo comport des c'offensa.
Per mal de mi romp sos costums Amor,
e fa mentir los qui d'ell han escrit.
Esperiment en mi es defallit:
Amor desdiu ser en tal cas senyor.

Si com lo sol escalf' ab sa calor
totes les parts que son dejus lo cell,
escalf'Amor cascun cor de bon zel,
sino ·l de vos qui es ple de fredor.
D'on ve lo glaç, qui tanta fredor porta,
ffaent contrast al calt que Amor gita?
Los ermitans fa surtir de l'ermita:
los grans delits s'entren per esta porta.

Del foch d'amor Phedra no fonch estorta:
requerre volch Ypolit, son fillastre;
e Lançalot hac en amor tal astre
que fon request per dona qui ·n fo morta.

9, embolt *BDEabcde* | pensant en amor pença *H*. — 10, que *H;* lloch *EG*^{2}*ad;* pusca *BEG*^{2}*He* : pusque *Dbc* : puxa *a* : puscha *d;* traura *H*. — 11, jaura *H*. — 12, deu] pot *H;* compost *a;* dest'ofença *BH* : des, *després de correcció,* del qu'ofensa *D* : dest'offensa *EG*^{2}*c* : des-conffensa *F* : desta ofensa *a* : del qu'offensa *bc* : d'esta offensa *d*. — 14, los] ço *H;* que *Hde;* an *B;* scrit *BEG*^{2}. — 15, speriment *G*^{2}*K;* deffallit *DEHbc*. — 16, cars *Ha;* señor *DG*^{2}.

17, foch *BHa;* scalfab *B* : escalfa ab *G*^{2}*a*. — 18, totas *B;* las *B;* p.] coses *a;* qui *H;* çel *BG*^{2}*d* : cel *DEG*^{2}*bcde* : sell *H* | que son entorn de aquell *a*. — 19, scalfamor *B* : escalfa amor *a;* cor *manca* *G*^{2}*;* bon] son *Dbc* : tot *a;* zell *H* : cell *a*. — 20, qui es] quis (ques *a*) tot *Ha;* plen *a*. — 21, glas *DEHbc;* que *a*. — 22, fahent *BDEbc* : faent *G*^{2}*ade;* amor nos gita *a*. — 23, als *DEG*^{2}*de;* hermitans *BDEG*^{2}*bc* : hermitanys *de;* fan *F;* sortir *Bade;* l'armita *BD*, *després, d'una segona mà*, l'ermita *D* : l'hermita *Ee* : la hermita *ad*. — 24, desigchs *H;* senten *G*^{2} : entren *bc* : sentran *d*.

25, de amor *d;* fedra *EG*^{2}*Had;* fon *B* : foch *G*^{2}*;* storta *B*. — 26, requerer *H;* ipolit *a;* filastre *H*. — 27, lançolot *B* : llançalot *EG*^{2} : lansalot *H* : llansalot *a;* ach *BG*^{2}*;* hastre *B*. — 28, qu'en fo *Dbc;* fonch *BEa;* qu'en *DEabc* : quim *G*^{2} : qui *H*.

O cruels Fats, vos qui fes jutjament
que yo amas un cor de carn tan dur,
feu-lo ser moll; manau-li que no dur
que ab hull cast denegue mon talent.

Amor es tal que fets injusts consent,
mas jamés fon tan injust com aquest,
car yo guayment, mon cervell romp lo test,
e vos sou prop que ·m siau mal volent!
Ma pensa es en vos amar enbolta;
es-li forçat; d'altra part no la tiren;
e vostres hulls en guardar mi no ·s giren,
e mostren be que pensa teniu solta.

Si amat so, festa ·n deu esser colta,
car en lo mon un cors serà guanyat:
axí lo Cel fa gran solempnitat,
com de l'Infern un' arma ·n pot ser tolta.
Los cantadors ab melodia canten,
los trobadors a fer dictats acuyten,
los aldeans salten, correguen, luyten,
los amadors d'amar be no s'espanten.

— 29, | cruels esteles *a;* cruells *H;* fets *BEHa.* — 30, hun *Hde;* cors *H;* tant *Dbc.* — 31, fets *E;* menau *H :* manant *bc.* — 32, l'ull *B:* ull *DEG²bcde;* ull no cast *a;* denega *Dabce :* denege *H.*

33, tall *H;* conssent G². — 34, | mas no fon may *H.* — 35, | e be pensant *H;* gaiment *e;* cruel *E:* seruell *G²H;* rom *H* | lo (mon *de*) cor e romp lo test *Dabcde* || yo pas dolor mes que no diu mon gest *B.* — 36, sots *E :* feu *a;* prou *a;* siats *E* || e com mes pens ma pensa hi disent *H.* — 37, a.] penssar *B :* pensar *DEabcde;* embolta *BDEabcde* || ans mira la hon sa te per embolta *H.* — 38, forsat *a;* d'altre *H.* — 39, ulls *BDEG²abcde :* huls *H :* gordar *BH.* — 40, mostran *BH :* mostrau *Dabc;* pensar *a:* pensan *bc;* taniu *H;* tolta *bc* | sa pensa tenir solta *Ede.*

41, festam *Ede.* — 42, hun *H;* cors] hom *B :* cos *DEabcd :* cor *G²;* guoyat *H.* — 43, | si com lo cel *a;* çel *BEd;* sollempnitat *B :* solemnitat *DEabcde :* sollemnitat *H.* — 44, quant *a;* hun *de;* arma pot *BDEG²Habcde.* — 45, cantados *B;* cantan *B.* — 46, trobados *B;* se cuyten *B :* sa cuytan *H :* acuiten *e.* — 47, corregan *B :* corren e *DHabcd :* carreguen *F :* corran e *e;* luytan *B :* lluyten *EG²a.* — 48, | los jovençells *E;* amados *B;* saspantan *H.*

Plena de seny, molts homens son qui 's vanten
que han ben vist Amor e conegut,
portans d'aquell escrits en lur escut:
no l'han sentit e de sos fets s'espanten.

49-52, ***manquen a***. — 49, qui vanten *F*; vantan *K*. — 50, an *B*G^2; be *BDE*G^2*bc*; he *H*; conagut *H*. — 51, portants *BDE*G^2*bcde* : portant *H* : portats *K*; de aquell G^2*d*; scrit *B*G^2 : scrits *EKde*: escrit *H*; llur *DE*G^2*bcde* : son *H*; scut *B*G^2*c*. — 52, | nol veren may *E*; l'an *D*G^2*Hbc*; saspanten *H*: sespantan *K*.

XVI

JUNT ES LO TEMPS QUE MON GOIG ES COMPLIT

Els seus desitjos són satisfets, però una dolor incurable s'ampara d'ell, car tem que sa dama resti insensible. L'assalten idees negres, promptes a fer-lo caure. La seva vida no es més que tristesa, però s'hi uneix alguna esperança d'evitar la desgracia suprema. — No hi ha més que 'l boig que pugui gaudir un amor excessiu y vanes esperances.

Junt es lo temps que mon goig es complit
en lo esguart del qu' é yo desijat,
car vist he ço d'on era desperat
e molt pus bell que dins mi no fon dit.
Mas de present caych en dolor no llenta;
fort es e tant que 'l cap me fa mudar:
torbat del tot, mos passos he cuytar,
e trob remey, mas de mi no s'absenta.

Al titol : Mossen Auzias March *A;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *FL;* Mossen Ausias March G^2; Cantica de amor *a;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, guotx *B* : gotx *K;* cumplit *D* | que mos goigs son complits *E.* — 2, esguard *A* : sguart BG^2: esguar *c;* que yo he *B;* qu'he *A;* io *A;* desigat AG^2HL | del (de *e*) que he desitjat *Dbcde* | del que ay desijat *E* | de so que he desijat *a.* — 3, he] ay *E* : e *H;* d'hon *bcde;* despertat *Dbce:* desesperat *H.* — 4, | quen mi no fou esllits *E.* — 5, pressent *H;* caich G^2d : cay *a;* lenta *ABDEH Lbcde.* — 6, ffort *ALH;* he *a;* camp *cde;* mi *K* | fort es stat com pot amor donar *B* : *n. t. K.* — 7, torbant *H;* pasos G^2; e G^2H; he acuitar *a* : he (e *cde*) n'antar *Dbcde;* cuytat *F* | penssant durment me coue despertar *B* : *n. t. K.* — 8, trop *DHKabc;* ssapcenta G^2 : sabçenta *H* : sabssenta *L* | tant es lafany que ma pensa turmenta *B* : *n. t. K.*

Si com l'exorch qui a Deu no esmenta
que li don fills asenats e adrets,
e, quant los veu esser folls e contrets,
nova dolor davant ell se pressenta:
n'a pres a mi qui tostemps desigé
dona servir on cabés tot mon alt,
e, quant la veg, mon cor s'ajau malalt,
crehent de cert que no ·s dolrrà de me.

De gran tristor sobresdolor me ve
que ·m cal fugir de cascun loch escur,
e de gran por ma pens' a fet tal mur
que ·ls penssaments dapnosos li deté,
e son aytals que, si d'ells no ·s deffen,
ben enfortint la força mal deffesa,
tots entraran sients a taula mesa;
tremolar sent ja mon enteniment.

9, c.] col *E;* l'axorch *ABDKL* : lo xorch *a* : l'aixorch *b* : l'eixorch *ce* : le eixorch *d;* smenta *B*G^2 : esementa *bc* | qui deu sovint smenta *a.* — 10, lin *Dbcde;* do *H* ; assanats *A* : assenats *D*G^2 *bc* : assesats *c* : asesats *d;* o *A* : y *a.* — 11, quan *B;* e. f] insenssats *B;* eser G^2*Hd;* fols *H.* — 12, no na *BL;* denant *L;* sa *H;* presenta *ABE*G^2*La* | deuant (dauant *D*) se representa *Dbcde, sobre uns mots gratats D.* — 13, n'a] ne *AH;* me *F;* que *a;* tots temps *E;* desije *BE* : desigi *DKabc* : desiji *de.* — 14, hon *AEHLacde* || tal demanar hon fos pres tot mon alt *B* : *n. t. K.* — 15, lo *B;* veig *AD*G^2*Labcde* : vetx *BK* : vey *E* : veigch *H;* se jau *ADabcde* : ssarau G^2 : ne jau *H;* malalta *a* | resta mon cos malalt *B* : *n. t. K.* — 16, creent G^2; sert *H;* dolra *ABDEHLabc* : dolrria *K;* mi *DKabcde.*

17, | dolor sobrat ne (me *de*) ve *Dbcde.* — 18, cal] tel *B;* d. c.] qualseuol *a;* lloch *E*G^2*ad;* scur *BDEbc*, *la* e *de* escur *esborrada per una segona mà D.* — 19, plor G^2; penç *A* : ha *A* : pensa ha *a;* pensa feu *bcde;* fer *Da.* — 20, pensaments *ABDE*G^2*HLabcde;* dampnosos *ABHL* : daninosos *D:* damnosos *a* : danyosos *bcde;* ly G^2 | damnosos me soste *E.* — 21, | tals y tant forts *B;* e *manca Dbce;* dell *B;* nom *E*G^2; defen *BE*G^2*HLa* : deffenent *Dbce.* — 22, be *Dbcde;* infortint *H* : enfortit *a;* sa *ABDHabce* : ma *E*G^2*d;* forç'ha *A* : forsa *a;* ma G^2; defesa *B*G^2*HLade.* — 23, scients *A* : sehents *B* : *n. t. K* : sient *Dbc* : stiens *H;* en *B.* — 24, ja sent *a;* ya *B* : a *c;* entenimen *A*G^2 : entenment *L* : de sola por ja fuig l'entenimen *E.*

D'esser vençut o sobrat no ·s deffen,
es lo tardar, que ·ls pensaments son glots:
sens fer-se loch, entrar volrrien tots,
e no ·s pot fer d'ells ensemps passamen.
E, si ·l pus flach pensament es primer,
l'enteniment forçarà de fugir.
En lur debat es mon ben avenir;
llur pau es port d'aquell jorn meu derrer.

Pejor que mort es vida sens plaer,
mas no m'acus que fenesqua ma vida,
car, mentre visch, no pot esser perida
una dolor junt' ab algun esper,
ne se d'on ve, mas de por de natura,
que no consent contra Mort gran esforç,
e, per açò, contra mon cas m'esforç,
per no complir la mia desventura.

Plena de seny, en home foll atura
la molt' amor ab vana esperança,
car pren tal born que cerca tota França:
d'aquest gran vol la rahó ne murmura.

25, de ser *EG²Hade;* vensut *a;* e *B;* nom *Ed :* non *e;* defen *BHLade :* hofen *E;* n. d.] deffenent *Dbc.* — 27, ferçe *H;* lloch *G²a;* volrien *ADHLabc* || si prim sentits (sentiu *de*) hoyrets (hoireu *de*) los sanglots *Ede.* — 28, passament *L* || d'ells nos pot fer ensemps lo (hun *H :* tal *a;* pensamen *H :* pasament *b*) passament *DHabc* || que m'arma fa d'aquest debatiment *Ede.* — 29, pensamen *H.* — 30, forsara *a;* fogir *B :* ffugir *DHb.* — 31, e *Dbcde;* llur *G²ade;* hauenir *bcde.* — 32, lur *ABDE HLbc;* deport *a;* meu (mon *a*) jorn *La;* darrer *BDG²Labcde.*

33, pijor *ABDabcde;* plaher *ADEabcde.* — 34, accus *A;* fenescha *A :* fenesca *BDEG²Hbcde:* fenexca *a.* — 35, mentres *G²;* ne *F;* eser *G²;* parida *H.* — 36, junct' *Dbc;* iuntablabgun *A;* sper *BEG²ac.* — 37, no *BDELabcde : n. t. K;* d'hon *abce :* de hon *d;* don se ve *D; la primera* de] he *DEbce, d'una seg onamà D;* part *a.* — 38, concent *G²;* sforç *BG².* — 39, ayço *E;* cars *L.* — 40, | ma gran desauentura *EG²Hde.*

41-44, ***manquen a.*** — 41, attura *G².* — 42, vna *F :* bona *K;* sperança *EHKc* || gran pes d'amor ab laugera speraça *B : n. t. K.* — 43, sercha *AL :* serca *H :* çerca *d;* fiança (?) *D;* frança *manca L.* — 44, | e del retorn *B : n. t. K;* rrao *G²;* ne] 'n mi *Dbce, d'una segona mà D :* en mi *d;* mormura *G².*

XVII

SI DEU DEL CORS LA MI' ARMA SOSTRAU

La seva mort serà unicament plorada pels seus parents. Es que l'Amor que causa les seves penes el priva de revelar-les. Són no obstant tant vives que han causat la mort d'alguns homes d'altre temps. Però no n'hi ha prou amb coneixer l'amor per sofrir-lo, ni per defensar-sen. — El seu amor restarà incomprès y sense recompensa, y la seva dama no 'n serà culpable, ja que l'elogia sense que ho sapiga.

Si Deu del cors la mi' arma sostrau,
no 'm planyeran sino mos cars parents,
car mos amats no 'm son tan benvolents
qu' en aquell cas no 'ls calga dir : Plorau!
Escas loguer es dat a mon treball,
com no so plant de pena sostenguda;
e, si rahó pot esser coneguda,
culpa no han, puys bon voler los call.

Al titol : Mossen Auzias March AG^2H; Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *E;* Altra *FL;* Cantica de amor *a;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, cos *BDEKabcde;* mia *Dd.* — 2, planyaran *A :* playeran *H;* cas *B.* — 3, amants *Ebcde;* tant *A;* bemvolents *D.* — 4, que en G^2; aquel *H;* cars *HLa;* nom *a;* calgua *A :* calge *H.* — 5, scas G^2K; lloguer EG^2ad : loger *H.* — 6, suy *E.* — 7, he *b;* eser *E;* conaguda *H* | no pot (esser *D*) ser coneguda *Dbcde.* — 8, colpa $ABEG^2HL$; non *A :* nom *DLbcde;* an G^2; pus *ADHabcde :* pux *B :* puis *E:* puix G^2; cayll G^2 : fall *a.*

E d'açò ·m planch, e quedament treball,
e dins mi plor, e calle com a mut,
e fir-me cell qui ·m degra sser escut,
trencant mon cor, e crit de mi no sall.
D'Amor ho dich, qui ·m trenqua lo pensar
que per null temps seré per vos amat,
e per açò yo ·m trob desesforçat,
car tot assaig se causa d'esperar.

Dels amadors me vull ben informar
on es amor en desesperat cor,
e, si es viu, per que de ffet no mor,
com per amor no pot amor mostrar.
No diré pus, mas contemple cascú
l'estat d'aquell qui en tal cas se veu,
mas, guay de mi, que tot lo cas es meu!
Donchs no deu ser que no ·m plore algú.

Los mals d'amor son pochs al juhy comú,
car en pochs cau aquesta passió,
e tal dolor no la sent la rahó;
sino a ssi no pot jutjar algú.

9, he *b;* d'ayçom *E*G^2 : d'aço pl. *L :* d'asom *a;* he *b;* quedamen G^2; traball *H.* — 10, he *b;* he *b;* ha *bcde.* — 11, y *Dbce;* fer *K;* çell *ADEKd :* tal *B;* quem *a;* degre *A;* ser *BEHabcde;* scut *BD*G^2*bc.* — 12, trancant *A :* tentant *H;* he *b* | ab inuisible mall *B.* — 13, | est es amor *Dabcde* | cest (çest *H*) es amor *E*G^2*H;* trenca *ABDE*G^2*HLabcde;* penssar *B.* — 14, qui *e;* de vos *L* ‖ quant per null temps pens ser de vos amat *a.* — 15, he *b;* ayço *E :* ço G^2; jom *AHL;* trop *B*G^2*Ha;* desasforçat *B:* desafforçat *H :* de ser forsat *a.* — 16, assatx *B :* asaigch *H :* asaig *bcde;* | port a nos l esperar *D*G^2*H* | porta n nos (vos *cde*) l'esperar *Ebcde* | porta l desesperar *a.*

17, amados *B;* bel *e;* infomar *b.* — 18, hon *ADEHabcde :* si *Dbcde.* — 19, he *b;* fet *BDE*G^2*HL abcde.* — 20, amar G^2 | amor n. p. m. *B.* — 21, ne *B : n. t. K;* contempla *ABDE*G^2*HLabcde;* quascu *K.* — 22, cars *L.* — 23, qui G^2; cars *L :* cors *a* ‖ o amados vullau grayr a deu *BK.* — 24, no] com G^2; d. s.] sera *E*G^2*d;* non *H;* nom en *d;* planga *a* ‖ com tots son farts d'amor e yo deju *BK.*

25, de G^2; poch *H;* juy *ABEHL :* juhi *D*G^2*abcde :* c.] meu *B.* — 26, cau] es *ABL;* patio *B:* pacio *H.* — 27, e t.] aytal *E;* he *b.* — 28, : ci *A;* si *DE*G^2*HLabcde.*

Aquell coneix la dolor de la mort
qui ·n forca es, volent-li donar volta,
e, cell qui ha sa vida ·n delits bolta,
de tal dolor no pot fer bon report.

Es veritat, si portam en recort
que molts passats morir ne sostengueren;
conexerem quanta dolor hagueren,
puys que morir los fon millor soport.
Sens causa gran null acte gran se fa:
perçò cascú pot haver conexença
que l'hom, havent de mort poqua temença,
tan foll gosar gran dolor lo portà.

Metg' en lo mon saber no li bast' a
sentir lo mal que lo malalt soferta,
mas per senyals en la part descuberta
porà jutjar l'om en quin punt està.
Enaxí ·n pren a l'hom d'amor puncell:
no pot sentir passió, mas veu l'acte
d'aycell qu' en ssi porta lo gran caracte
d'Amor, qui may contra ssi vol consell.

— 29, conex *BG²*. — 30, qu'en *de;* forcha *AL;* bolta *K* | esperant rebre volta *DHabc* || quin forças veu sperant ser anpes *B : n. t. K.* — 31, e *manca Dbcde* : car *a;* çell *AEH;* ha] te *AKL* : a *DG²;* habe sa *bcde;* viandan *G²;* vida en *c;* dellit *H;* volta *DKbcde* || e quin delits sa vidan bolta es *B : n. t. K.* — 32, tall *H;* ser *B : n. t. K.*

33, p. e.] porta mi 'n *E;* record *A* : report *F.* — 34, no *B;* sostingueren *Dbc* : sostangeran *H* || que molts la mort per amor sostengueren *a.* — 35, conexarem *A* : coneixerem *Ebcde* : conoxerem *a;* agueran *H* : aguerem *BG²b.* — 36, puix *BG²* : pus *Dabcde* : puis *E;* fou *EL* : fonch *a;* mellor *BEG²*. — 37, nul *H* | degun gran actes fa *EG²*. — 38, quescu *L;* deu *a;* auer *G²H;* conaxença *AH* : coneixença *Ebcde* : conexensa *Ba.* — 39, | que çell qui hac *E;* l'om *ABDG²Lb;* auent *G²H;* d'amor *DG²bcde;* pocha *ABL* : poca *DEG²Habcde;* tamença *A* : temensa *Ba.* — 40, | tant ardiment *DEG²Habcde;* tant *AL;* la gran *D;* li *Ebcde.*

41, | metje algu *B;* metjen *DHKe* : metge en *a;* li abasta *a.* — 42, qui *G²;* sofferta *AE* : sorferta *F.* — 44, l'hom *cde;* sta *B.* — 45, enaxim *L;* enaxi pr. *abcde;* l'om *G²;* punçell *BDEHL* : poncell *bce* : ponçell *d.* — 46, la passio *a;* patio *B* : pasio *H.* — 47, d'ayçell *ADEFHb* : d'aquell *Ba* : de aquell *d.* — 47, qu'en| qu' ab *E* : c'ab *G²* : qui 'n *H;* si *ABDEG²HLabcde;* carate *B.* — 48, que *D'cde;* si *ADEG²HLabcde;* consell *G²* : conçell *K* || d'aquell amor que auorrex conçell *B : n. t. K.*

Si com empeny balesta lo quadrell
aytant com pus la sua força basta,
la voluntat de l'hom o dona 's casta,
tant quant Amor sa força 'sten en ell.
Encontr'Amor no valgué Saviesa,
sino David s'en fora be deffès;
e savis molts no hagren tant amprès,
si contr'Amor valgués alguna 'mpresa.

Plena de seny, per no esser entesa,
la mi' amor porà 'scapar sens merit;
e sab-me greu com no haureu demerit,
per mon parlar no faent-la ·us palesa.

49, ampeny *B* : enpeny *DG²bcd;* ballesta *ABDEG²Lae;* cadrell *H.* — 50, entant *BK;* forsa *a.* — 51, volentat *G²H;* de hom *A;* l'om *E;* e *Dcde* : he *b;* done's *A* : dons *a* : dona *DG²Hbcde.* — 52, forsa *a;* esten *G²* : esta'n *bc* : sta en *e.* — 53, v.] valch la *E* : valge *H;* saviessa *H.* — 54, dauit *Dabc;* defes *BEG²Labcde.* — 55, e *manca DFbce;* agren *AG²H* : agueren *Bbcde* : hagueren *D* : auran *a;* empres *AHLbce* : enpres *D* : apres *Ed* : hanpres *a.* — 56, cotr' *bc;* valges *H;* algun' *e;* presa *B:* 'npresa *Dbc* : 'npressa *H* : empresa *ae* : enpresa *d* | que de amor los defenes abtesa *E.*

57-60, *manquen G²a.* — 57, antesa *B* : entessa *H.* — 58, escapar *d.* — 59, | e pas dolor *B* : *n. t. K;* he *b;* sap *H;* haueu *B* : *n. t. K* : hauran *Dbc* : haura *E* : aureu *H* : auran *de.* — 60, perlar *H;* fahent *ABDELbcde;* leus *A.*

XVIII

FANTASIANT, AMOR A MI DESCOBRE

Amor li ha revelat els seus grans secrets. Es sol a coneixer la natura y els efectes del veritable amor. Es un estat d'esperit fòra de les frisances y els desitjos de la carn, un gaudir perpetual que no cansa mai y que no té res de semblant amb els placrs corporals. Per comprendre aquests secrets, no n'hi ha prou amb la raó; calen especials aptituts. — L'amor no vol mostrar més que an ell els seus grans tresors.

Ffantasiant, Amor a mi descobre
los grans secrets c'als pus suptils amaga,
e mon jorn clar als homens es nit fosqua,
e visch de ço que persones no tasten.
Tant en Amor l'esperit meu contenpla
que par del tot fora del cors s'aparte,
car mos desigs no son trobats en home,
sino en tal que la carn punt no ·l torbe.

Al titol : Mossen Auzias March *AG²*; Estrams de Mossen Osias March *D*; Obres d'Amor. Mossen Ausias March *E*; Altra *F*; Cantica de amor *a*; Obres de amors estramps *bc*; De amor canto (cant *e*). Estramps *de*.

1, [f] entesiant *A* : fantasiant *BDEKacde* : faantasiant *b*; descobra *K*. — 2, grants *K*; segrets *G²*; qu' els *AK* : qu' als *BEce* : que als *abd*; subtils *ADKabcde* : sobtils *BEG²*; amagua *A* : amagan *K*. — 3, he *b* : lo *a*; meu *a*; jor *K*; h.] altres *Ba* : *n. t. K*; es] par *B* : *n. t. K*; n.] mig *A*; fosca *BDEG²abcde*. — 4, e] yo *a* : he *b*; d'aço *ABDbcde* : d'ayço *E* : d'asso *a*; personas *B*; tastan *Bde*. — 5, l'espirit *ABd*; contemple *AD* : contempla *BEG²bcde*; mon sperit contemple *a*. — 6, part *A*; cos *BDEabcde*; s'aparta *AB* : se aparte *de*. — 7, desitxs *B*. — 8, t.] çell *E*; qui *ABDE*; que punt la *a*; p.] gens *AE* : punct *D*; torba *AK* : trobe *FG²a*.

Ma carn no sent aquell desig sensible
e l'esperit obres d'amor cobeja.
D'aquell cech foch, qui ·lls amadors s'escalfen,
paor no ·m trob que yo m'en pogués ardre.
Un altr' esguart lo meu voler pratica,
quant en amar vos, Dona, se contenta,
que no han cells qui amadors se mostren
passionats e contr' amor no dignes.

Si fos Amor substança rahonable
e que ·s trobas de senyoria ceptre,
bens guardonant e punint los demerits,
entre ·lls mellors sols me trobara fenix,
car yo tot sols desempare la mescla
de leigs desigs qui ab los bons s'enbolquen.
Castic no ·m cal, puys de assaig no ·m tempten:
la causa llur en mi es feta nulle.

9, desitx *B* : delit *a*; censible G^2. — 10 he *b*; l'espirit *Ad*; obras *a*; de amor *d*. — 11, c.] grech, *després y al damunt, d'una segona mà* greu *D* : çech *Ed* : sech *ae* : greu *bc*; quels *Aabcde* : quils $BDEG^2$; amados *B*; se calfen BG^2. — 12, pahor $ABDEG^2bcde$: pauor *a*; non *D* : no *c*; trop : BG^2; sent *a*; yo] may *AEd* | que m' en pogues menys (may *e*) ardre *Dbce*, menys *d'una segona mà D*. — 13, altre *a*; esguard *AD*; praticha *A* : platica *a*. — 14, amor *F*; ves *B* : nos G^2; sa *B* : si *a*.— 15, | que tots aquells *B* : *n. t. K*; cels *A* : çells *DK*; amados *BK* : amodors *c*; mostran *BK*. — 16, pationats *B*; he *bc*; contra *a*.

17, sustantia *B* : substancia *Da* : sustancia *bce* : sustançia *d*; raunable *B* | alguna cosa (stable G^2) stabla AG^2 | cossa per si estable *E*. — 18, he *b*; señoria DG^2; septre AG^2 : çeptre *Ed*. — 19, bents *A*; gordonant *A* : guordonant *a*; ponint G^2. — 20, entrels $ABDEG^2\ bc$; mellos *B* : millors G^2ade; sol $ADEG^2bcde$. — 21, jo *A*; sol $ABEG^2ade$; desenpare G^2 : desampare *ae* : desanpare *d*; mescle *A*. — 22, dels *Ebcde*; letxs *B* : lleigs EG^2d : llegs *a*; desitxs *B*; que *a*; bens *Dbcde*; s' embolquen *AEae* : senbolcan *D* : s' embolean *bc*. — 23, castich $ABDEG^2abcde$; c.] plau *Dbc*; pus *A* : puix DG^2 : puis *E* : puix que *abcde*; d. a.] aquests *a* : d'assaig *b* : d'assaigs *c* : de asaigs *d* : d'asaigs *e*; assats *A* : assatx *B*; temten *B* : tenpten G^2 : tentem *a* : tenten *c*. — 24, cusa *B*; lur *ABce*; nulla AD^1cde.

Si com los Sants, sentints la lum divina,
la lum del mon conegueren per ficta,
e, menyspreants la gloria mundana,
puys major part de gloria sentien:
tot enaxí tinch en menyspreu e fastig
aquells desigs qui, complits, amor minva,
prenint aquells que de l'esperit mouen,
qui no ·s lassat, ans tot jorn muntiplica.

Si com Sant Pau Deu li sostragué l'arma
dels cors, per que vés divinals misteris,
car es lo cors de l'esperit lo carcre,
e, tant com viu, ab ell es en tenebres:
axí Amor l'esperit meu arrapa
e no ·y acull la maculada pensa,
e perçò sent lo delit qui no ·s canssa,
si que ma carn la ver' amor no ·m torba.

Pren m'enaxí com aquell philosophe,
qui, per muntar al bé qui no ·s pot perdre,
los perdedors lança en mar profunda,
crehent aquells l'enteniment torbassen.

25-40, ***manquen a***. — 25, sancts *DE*G^2*bc;* sentint *B;* llum *E*G^2*d*. — 26, | aquesta (llum *E*G^2) lum *AE*G^2*;* llum *d;* conagueren *A;* ficte *A;* — 27, he *b;* menysprehants *A* : menyspreant *B* : menyspreans G^2. — 28, puix *B*G^2*e* : puis *Dbc* : molt *Ed;* sentiren *AB*. — 29, he *b* : y *c;* fastitx *B*. — 30, | ço quells desigs *c;* desitx *B;* que *DEbcde;* cumplit *B*. — 31, prent *D* : prenent *bce;* qui *ADEbcde;* spirit *A* : sperit *BEFbc* : espirit *d;* mouhen *E* | qui del sper me mouen G^2. — 32, que *bc;* no es *d;* laçat *A* : llassat *DEbc* : llançat G^2*:* lançat *K* : llasat *d;* tots iorns *A;* muntiplicha *A:* multiplica *DE*G^2*bcde*.

33-48, *estrofes intermudades F*. — 33, sent *E*G^2 : sanct *bc;* sostregue *A* : sostrasque *E*G^2*:* sostrage *cd*. — 34, cos *BDEbcd;* vers *AF* : v' hes *d*. — 35, cos *BDEbcd;* spirit *ABbc* : sperit *E*G^2*:* espirit *d;* carrech *Dbc* : carcer *E*G^2*e* : carçer *d*. — 36, he *b;* tenebra *D*G^2*bcde*. — 37, l'espirit *Abcd;* arapa G^2 | l'enteniment m'arrapa *E*. — 38, e] y G^2 : he *b;* ha cull *b;* la *manca D* : gens *bde;* macolada *E*. — 39, he *b;* perso *B;* que *de;* cansa *ADEbcde* : cança G^2. — 40 | ver sentiment nom torbe *A*.

41, aquel *de;* filosoff *A* : philosofe *B*G^2 : philosoff *Dbcde* : philosof *Ea*. — 42, *la segona* qui] que *Dabcde*. — 43, perdedos *B;* llança G^2*ad;* profunde *Da*. — 44, torbassen G^2 : torbasen *d*.

Yo, per muntar al delit perdurable,
tant quant al mon gros plaer de mi lance,
crehent de cert que ·l gran delit me torba
aquell plaer qu'en fastig volant passa.

Als naturals no par que fer-se pusquen
molts dels secrets que la Deytat s'estoja,
que revellats son estats a molts martres,
no tan suptils com los ignorants y aptes:
axí primors Amor a mi revella
tals que ·ls sabents no basten a compendre;
e, quant ho dich, de mos dits me desmenten,
dant aparer que folles coses parle.

Lir entre carts, lo meu voler se tempra
en ço que null amador sap lo tempre:
ço fa, y Amor, a qui plau que yo senta
sos grans tresors, sols a mi ·ls manifesta.

— 45, jo *A*. — 46, plaher *ADEbcde;* lança *A :* lança *BDbc :* llançe *Ed :* llance G^2 *a*. — 47, cert] fet *a*. — 48, aquel *e;* plaher *ADEbcde;* qu'en] que *A :* quin *Db;* fastitx *B* ‖ aquell desig del momentat delicte, *aquests 4 darrers mots esborrats y reemplaçats pel nostre text exceptuant* que *per a* qu'en *A* ‖ aquell desig del momenta delicte EG^2.

49, p.] per *bc;* puxquen *a*. — 50, del *d;* sacrets *B :* segrets G^2 *:* deitat $BDEG^2bcde$; sastoga *A* | que amor no reuela *a*. — 51, revelats $ABDEG^2bcde$; stats *BF* ‖ sino aquells que son estats son martres *a*. — 52, tant EG^2d; subtils $ADEG^2ade$: suptil *bc;* y] i *A : manca Ba;* abtes DG^2abcd. — 53, primos *B;* revela $ABDEG^2abde$ ‖ a mi sols donchs a mostrar sos miracles *a*. — 53, bastan *Ba*. — 55, he *b;* o BG^2 *:* yo *d;* me] se *A;* desmeten *bc*. — 56, parlen *A*.

57-60, *manquen a*. — 57, tempre *A*. — 58, vull *B;* sab *ABDEabcde*. — 59, | aço famor *A* | amor ho fa *Bbcde : n. t. K* | l'amor ho fa *D;* so G^2K; a q. pl.] plaent li *B : n. t. K;* io *A* | puis (qui *bc* li plau que yo (you *bc*) senta *Dbc*. — 60, los *bc;* tresos *K :* tesors *d;* sol DEG^2; maniffesta *A* | que (*manca e*) a mi sols manifesta *de* ‖ son gran secret a mi sol se descobre *B : n. t. K*.

XIX

HOHIU, HOHIU, TOTS LOS QUI BE AMATS

Es el que més es de planyer dels amants presents y futurs, aquell desitjant allò de que desespera y posseint el que no desitja gens. Sofreix de l'esperdiment en que va deixar-lo·l refús de la seva dama. La seva mort es proxima. La seva impotencia es causa de les seves faltes. Amor posa als seus plaers una dolor mortal y Sobresamor l'ha fet tornar ignocent. — Fieu-vos de l'enamorat callat y timit y no escolteu l'atrevit.

Hohiu, hohiu, tots los qui be amats,
e planyeu mi, si deig esser plangut,
e puys veheu si es tal cas vengut
en los presents n'en los qui son passats!
Doleu-vos donchs de mi, vostre semblant
en soferir la dolor delitable,
car tost de mi se dolrrà lo diable,
com veurà mi semblant mal d'el passant.

Al titol : Mossen Auzias March *AG^2;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *FL;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, hoyu hoyu *ABDLbc* | hoits hoits *E* | hoiu hoiu *G^2Kdc;* que *K;* amau *B : n. t. K.* — 2, he *b;* planyets *E;* dech *$ABEG^2$Lbcde;* planygut *EG^2.* — 3, he *b;* puis *DEG^2dc :* puius *bc;* vehets *E :* veeu *G^2;* si] no *Ed;* es] en *L;* cars *L.* — 4, que *Dbcd* | en los passats y en los qui amor cau *B : n. t. K.* — 5, dolets *E.* — 6, sofferir *ADEbc;* delictable *G^2.* — 7, dolra *ADELbce.* — 8, | com me veura *B;* v.] veure a *G^2 :* veura 'n *de;* senblant *G^2;* d'ell *$ABDEG^2$Lbde;* passat *B.*

Qui es l'om viu tal dolor suffertant,
que desig ço de que se desespera?
Aytant es greu que no par cosa vera,
desijar ço de qu' es desesperant!
No so 'nganat de mon mal estament.
Tot quant pratich tornar me sent en dan.
Menys de poder me trob havent lo gran,
car no m'esforç per mostrar mon talent.

Mon primer mal es mon esperdiment,
perque m'ahir e per no res m'acus,
e lo segon es terrible reffus
que vos mostrau, si ·us feya 'nqueriment.
Portat me trob a molt prop de ma fi,
puys mon voler cas inpossible guarda.
No tardarà l'ora, que ja fos tarda,
que tendré ·ls peus en l'avorrit camí.

9, | qui es aquell *E;* quin *L;* l'hom *Ecde;* soffertant *BDc* : sufertant G^2L : sorffertant *b;* sofertant *de.* — 10, desitx *B;* so G^2; se] no *F* : me *L* | de que no haja (haig *D* : aga G^2, esper *D*) sper *DE*G^2*bcde.* — 11, no *manca B;* c. v.] sia ver *DEbcde* | que par no sia ver G^2. — 12, desigar *AL;* lo *B* : so G^2; degues *A* | que no suy esperant *E* | de que haje sperant *bc.* — 13, ne *B*G^2; enganat *de;* stament *BDE*G^2. — 14, pretich *A* | e tot quant fas se que torn' a mon dan *E.* — 15, trop *BD*G^2*L;* auent G^2 : heuent *bc* | me trob en poder gran *Ede.* — 16 nom] mon *D;* sforç *Bbc* | per dir uos lo que sent *B.*

17, sperdiment *E*G^2 : spardiment *K* : speriment *bc* : esperiment *de* || yo ame tant quel cos nom o consent *B* : *n. t. K.* — 18, m'ajr *A* : m'ayr *EK* : hair *bcde;* he *b;* rres G^2; m'accus *A* : me acus *d* || lo meu desitx no es en costumat vs *B* : *n. t. K.* — 19, he *b;* refus *DE*G^2*KLb* || mostre que am e a vos men scus *B* : *n. t. K* || lo segon es lo terrible refus *cde.* — 20, *manca L;* mostrats *E;* 'ncariment *K* : enqueriment *de* || perque yo tem de vos tot mudament *B* : *n. t. K.* — 21, portant *DLb;* matrop *K;* trop *D*G^2*L* || vetx paradis e infern dauant mi *B* : *n. t. K.* — 22, puix *B*G^2*e* : puis *DEbcd;* cars *AL;* impossible *ADELbce* : impossibla *K* : imposible *d* desitx e tem mas la por dauant ua *B* : *n. t. K.* — 23, ya *K* | la (l'*E* : *manca c*) hora (ora *Ec*) que ja 's (es *Ed*) tarda *DEbcde* || amor man peny e lo contrari fa *B* : *n. t. K.* — 24, | quant metrels (matrels *b*) peus *Dbcde, d'una segona mà, sobre ·ls mots* quan tendrels peus *D;* lo *d* no dretament mas per altre cami *B* : *n. t. K.*

Si per null temps encontr'Amor fallí,
yo 'm son reprès, planyent-me 'n l'enemich,
e may vers mi poguí esser amich,
car per null temps poder hi despenguí.
Hoc, lo voler me trob en habundança,
mas del poder no 'n se pus enpobrit,
car yo peresch, e son tan defallit
que no puch dir: En vos es ma 'sperança!

Una sabor d'agr' e dolç Amor lança
que lo meu gust departir-les no sab:
dins mos delits dolor mortal hy cap,
e tal dolor ab delit ha ligança.
Mas yo 'm reprench com parlar m'a plagut
de ço qu' en mi no basta la sciencia:
Sobresamor me porta ignoscencia;
vull e desvull sens cas esdevengut.

25, | sin algun temps *B* : *n. t. K*; e.] envers *E*. — 26, | venges de mi *B* : *n. t. K* | be (ben *d*) m'ha (m'a EG^2) repres DEG^2bcde; l'enamich *A* : l'anamich *BK* : yon *F*; so *AKL*; l'nemich *bc*. — 27, e] ja *bcde*; ves *EK*; pugui *K* | pogui sser enamich *A* lo meu voler yo confes en publich *B* : *n. t. K*. — 28, y *Kde* yo dich que am mas no gos dir a qui *B* : *n. t. K*. — 29, och *AL* : hoch *Kbcde*; trop DG^2K; abundança $ADEG^2L$: abondança *bcde* | lo voler meu es en gran abundança *B* : *n. t. K*. — 30, non] no *L* : ne *E*; se] so *DEbcde*; empobrit *AEKLbcde*. — 31, jo *AL*; paresch *A* : parech *D*; so ADG^2KLbcd : suy *E*; tant ADG^2KLbc; deffallit *AL* : desfallit *K* ‖ e puys lo dir es pel voler regit *B* : *n. t. K*. — 32, | com no gos dir *B* : *n. t. K*; pusch *E* : gos *E*; mesperança *AB* : *n. t. K*; esperança *D* | de me hajats menbrança *sobre uns mots gratats E*.

33, d'agradolç *AD* : d'agredoç *b*; llança *Ede* : llansa G^2. — 34, depertir *A* : departre *L*; sap G^2L. — 35, hi *ADELbcde* : y BG^2; cab *BDEbcde*. — 36, e] en *D* : he *b*; ab] a G^2; ha] te *L*; lligança EG^2d. — 37, jom *AL*; — 38, d'aço *ABL* : d'ayço *E*; b.] sta *B*; sciença *ABEL* : çiençia *d*. — 39, sobres d'amor *L*; porte *AL*, ignocença *AE* : ignorança *B* : ignocencia DG^2bcde : ignoscença *L* : ignoçençia *d*. — 40, he *L*; d.] no vull *B*, sdeuingut G^2.

Lir entre carts, creeu l'amador mut
y al cambiant de punt en punt color,
e al pauruch com se menbra d'amor:
44 de l'atrevit sia son temps perdut.

41-44, *d'una segona mà y al marge D : manquen* G^2. (*La primera mà de D havia escrit, en lloc de la* tornada, *sota ·l titol :* De St. P., *aquests quatre versos**). — 41, creheu *ABELbcde*. — 42, y al] el *A* : y el *E*. — 43, y el *E;* al] lo *ABDLbcde;* membre *ADde :* membra *BE*G^2*Lbc;* de *Db*. — 44, l'atrauit *AB*.

* Joue y sens brius, posau os prop del foch
que l deu d'Amor ab ales d'amor mancha:
sius escalfau, sereu de riell plancha
y apres fara mon apetit lo toch.

XX

ALGUNS PASSATS DONAREN-SI A MORT

No té necessitat de sortir del món per trobar el bé sobirà. Està tot enter en la seva dama. Es ella que li fa fruir aquí baix els placers de l'esperit. Però sofreix de que ·l seu amor no sigui compartit. Per això no renunciarà a cercar la seva afecció com el port desitjat. — Espera que compatirà a la seva dolor tot seguit que podrà coneixer son amor y n'hi sabrà grat.

Alguns passats donaren-si a mort
per escapar als mals que ·l mon aporta,
e per haver ubert aquella porta
on los desigs tots venen a bon port.
A mi no cal de aquest mon exir
per encerquar aquell sobiran be:
en vos es tot, e no ·m cal dar-hi fe,
car veu mon hull e sent-vos mon sentir.

Al titol : March *D;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Auzias March *G^2H;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* de amor cant *e*.

1, Alsguns *B : n. t. K;* donaran *H*. — 2, scapar *B;* els *B :* dels *Ed : n. t. K;* q. m.] qu' amor *H;* aparta *c*. — 3, he *b;* auer *G^2H*. — 4, hon *DEHbde :* desitxs *B :* venan *H*. — 5, nom *E;* d' *G^2*. — 6, encercar *BDEbcd :* ensercar *G^2e :* enserquar *H;* subiran *G^2*. — 7, he *b;* call *H*. — 8, ull *BDE bcde;* vull *G^2;* e s.] essent *DG^2Kbcde* || per vos tinch farts l' entendre y lo centir *B : n. t. K*.

Grat faç a Deu com, sens mort soferir,
tinch davant mi lo goig de l'esperit:
ell es aquell mon sobiran delit,
e lo derrer on me plau romanir.
Ell es aquell qui desigs me sostrau!
Ell es aquell on mals e bens fenexen!
Mos penssaments de altra part no ·s vexen,
ne han per bo, si res fora d'ell cau.

Tant ma dolor es en sobiran grau,
com tinch present mon be carestiós,
que, si de mort vull ser volenterós,
no ·l puch haver, car Mercè no ·n te clau.
Gran Crueldat ab Grahir Poch n'an guarda:
perçò no toch a la porta que m'obren.
Mos sentiments clarament me descobren
que la favor de l'alt secret no ·m guarda.

Cascun semblant a son semblant esguarda:
donchs, aquest dret, qui es aquell qui ·l romp?
Yo, enclinat, gran desig me corromp,
y en desijar la que yo am ve tarda,

9, fas *BDEHbcde* : fac *F;* soffarir *D* : sofferir *BEbc.* — 10, deuant *H;* gotx *B* : goigch *H;* sperit BEG^2H ‖ tinch tot mon goig dauant del esperit *Dbcde.* — 11, ell] çest *E:* est G^2; m.] pus *E;* subiran *H.* — 12, he *b;* darrer *BDbde* : darer *c;* hon *BDEHbcde;* romenir *H.* — 13, ell] çest *E* : est G^2; desitx *B* : desig *Dbce* : desigch *H* : delit *d.* — 14, ell] çest *E* : est G^2; aquech *H;* hon BEG^2H; mas *H* ‖ es (e *cde*) aquell hon mon mal y be feneixen *Dbcde.* — 15, pensaments *DEHbcde;* altre *H;* veixen *Dbc* : vegen G^2 : pexen *E* : peixen *de.* — 16, no *DH;* an BG^2; d'ells *BH.*

17, me *H;* soberan *Db* : subiran EG^2H. — 18, pressent *H;* carastios *D.* — 19, d'amor *H.* — 20, pusch *E;* auer *H;* merçe BEG^2Hd; no te *H.* — 21, | no (pietat G^2) piatat G^2H; crueltat *Kbcde;* grayr *BH* : grair DG^2; va'n DG^2bce : vent *H* : va en *d;* guardada *K* ‖ grans crueltats d'aquest be tenen guarda *B* : *n. t. K.* — 24, d. a. s.] detrayment *E* : del prim motiu G^2; garda *K* ‖ que vostre grat sacret a mi no guarda *B* : *n. t. K.*

25, quascun *B* : cascu *e;* senblant G^2; ab *B;* senblant G^2; sesguarda *BDHbcde* : se guarda FG^2. — 26, donch *d;* quill *H.* — 27, inclinat BEG^2bcde; desitx *B* : desigch *H.* — 28, y *manca B* : *n. t. K;* desigar *H* | cella queu am vé tarda *E.*

e tardarà, si Amor no ·l revela
los grans secrets qui ·ls amadors pratiquen,
tals que, sino en cors gentils, no ·s fiquen,
obedients a Na Venus estela.

Si com lo foch, quant es en la canela,
mostra desig d'anar a ssa espera,
ma voluntat hun moment no espera:
tant com mils pot, als vents dona la vela
per arribar al port molt desijat.
En altre port a mi no te lo ferre,
e, si del tot del port me desafferre,
en esta mar me trobaré negat.

Lir entre carts, dich-vos la veritat:
que, si podeu saber ma gran amor,
creure no puch no ·n sentau gran dolor,
ne ·m fallirà de ben amar lo grat.

29, he *b;* s'Amor *e;* no li *cde.* — 30, quels *BDHbcde;* amados *B.* — 31, tal *H;* cos *BDFbcde:* cor *H,* gentill *Hbc* : gentil *BDb,* no f. *D* — 32, hobedient *E;* stela *B.*

34, desitx *B* : desigch *H;* doẑa *G*¹, sa *DG*²*bcde* : son *E* : la *H;* spera *BFG*²*c* : esphera *de.* — 35, volentat *H;* un *BDEG*²*cde,* spera *BFG*². — 36, e.] quant *H;* mills *Dbcde;* al vent *H;* vella *H.* — 37, m] tant *H;* desigat *H.* — 38, altra *F;* part *E.* — 39, he *b;* d. p.] aquest *BK;* desefferre *B:* desaferre *DEG*²*Kbcde* : dessaferre *H.* — 40, este *H;* anegat *d.*

41, cars *c;* dic *H.* — 43, pusch *Ede;* no' n] no *FHd* : nom *b;* sintau *d.* — 44, nom *F:* falra *H.*

XXI

TANT EN AMOR MA PENS' HA CONSENTIT

Amor es l'objecte de tots els seus pensaments y no pot ser feliç sense ser estimat. Amor refusa de satisfer el seu desig, amb tot y ser moderat, abandonant així 'l just mig que li convé. Les llurs voluntats van als extrems : la del poeta al massa, *la de la dama* al massa poc. *Aquesta desigualtat, que es contraria a les lleis de l'amor, posarà fi a la seva afecció. — Morirà, si ella no respon ben aviat a la seva benvolença.*

Tant en Amor ma pens' a consentit
que, sens aquell, en als no puch entendre,
a mi que plau que d'als no puch apendre:
tot altr' affer me corr' en gran despit.
Los grans tresors ne tot l'onor del mon
no ·m plau haver ab menys d'esser amat,
car, sens açò, nom de benahuyrat
no es en mi, car desig me confon.

Al titol : Mossen Auzias March AG^2H; Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *FL;* Obres de amors *bc;* Mossen Ausias March *N;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, penss' *B : n. t. K :* pença *H;* ha *bcde.* — 3, quem DEG^2bcde; pusch *Ebcde :* pusc *H;* aprendre *de* | dals no poder apenrre *B.* — 4, altre ffer *AHL :* altre fer *BDENbcd :* altre fet *e;* afer G^2; me corre a *L :* me cor' en *N :* mi entr'en *bcde.* — 5, tresos *B :* thesors *d :* thresors *e;* l'honor *Dbcde.* — 6, auer G^2H; menys *N;* de ser *DENbcde.* — 7, ayço *E;* de] do *Dbcde;* benuhirat *A :* benuyrat *BHN :* benahuirat *Dbcde :* benanuyrat G^2 : benehuyrat *L;* benahurat (benhauirat *b*) per be (ben *b*) auenturat, ***al marge*** *Db.* — 8, en] a *H;* car] que *AL;* desitx *B :* desigch *H* ‖ ço que no 's (no es *d*) car tot mon desig confon *Dbcde:* no es encar desig molt me confon, *de la primera mà D.*

Pobre so donchs molt pus que Job no fon,
puys es dit rich cell qui no ha desig.
En passions yo ·m trob dins en lo mig,
si desijar ab desesper l'om fon.
Jamés Amor hac axí avinent
en be mostrar sa famosa virtut,
com alt muntar mi, qui ·m trob abatut,
benahuyrat sus tots complidament.

Per dos extrems Amor es mal mirent,
per molt e poch, e lo mig se jaqueix:
be ·s mostra pech, puys contra si falleix,
car tot ço cau qu' estrem es son tinent.
Be ·m maravell si Amor no decau,
puys qu' en estrems vol qu' estiga son pes.
Lo meu voler es mes que tota res,
el vostr' es menys que ·l terç d'un punt de dau.

Durar no pot, si no m'es fet gran frau,
trencant Amor de Natura costums.
Poch menys contrast qu' en tenebres e lums
en mon voler y el de ma dona jau.

9, p.] mes *ABDHLbcde.* — 10, puis *DEG²bcd* : pus *N* : puix *e;* çell *AEd* : lo *B;* a *de;* desitx *B;* desigch *H.* — 11, e *N;* pations *B* : pasions *H;* jom *ABHL;* trop *DHLb;* dins *manca B;* mitx *B;* migch *H.* — 12, desigar *AHL* : desijat *G²;* ab] al *B;* hom *E* : l'hom *bcde.* — 13, yames *B;* ach *BG²;* hach *N* : fon *bcde.* — 14, ben *E.* — 15, | c. m. alt *B;* al *DHbc;* quem *N;* trop *HL* | me tench trop abatut *D* | me y (e *e*) ferme d'abatut *bcde.* — 16, benhuirat *A* : benahuirat *Dbcde* : benauyrat *G²;* benuyrat *H* : benehuyrat *L* : beneuyrat *N.*

17, extremps *A* : strems *B* : estrems *ENde.* — 18, he *Db;* he *Db;* mitx *B;* seraqueix *G²;* jaquex *BN* : jequeix *L.* — 19, puyxs *B* : puis *DEG²de* : pus *N;* falex *B* : falcix *H* : fallex *N.* — 20, que *G²;* s. t.] sentiment *B* : sostinent *E.* — 21, meranell *H.* — 22, puis *DEG²* : pus *N* : puix *bde;* qu'en] en *EG²;* que est. *F;* extremps *A* : extrems *L* : strems *B* : estrem *H;* volt *d,* que *bc.* — 23, rres *G².* — 24, el] yl *Dbcde* : y el *E* : lo *H;* vostre es *L;* vostre meyns *N;* terch *N;* quell *H;* punct *D.*

25, n'es *A.* — 26, trenchant *L;* naturals *cde.* — 27, contrasts *H;* que t. *BDHbcde;* he *b;* llums *DEG²bcd.* — 28, en] e *B* : est *E;* y *manca AB* : hi *N;* y ell *H* : yl *DKbce;* m. d.] natura *B* : ma dama *N* : *n. t. K.*

O Deu, perquè Amor es desegual
que no consent que vostre voler cresqua,
per que lo meu per negun temps peresqua,
si be no ·m sent quant me venr' aquest mal?

Deu, per bondat, vol sser tan cominal,
que no conssent un cor dur e salvatge
esser amat a gran desavantage
d'aquell qui es en amor son cabal.
Perçò no pens que amor en mi dur,
car en amar vos he pres tot extrem,
e vostre cor es d'amor axí ssem
qu' en mi penssar no crech jamés atur.

Plena de seny, per l'amor que ·us port, jur,
que, si ·m ve tart la vostra benvolença,
present de tots, faré de mi sentença
que sonarà mentre ·l mon dels vius dur.

— 29, ho *Nb;* desagual *AN :* desigual *DEbcde :* desiguall *H.* — 30, conssent G^2*;* nostre G^2*;* crescha *AL :* cresca *DEHKNbcde* ‖ que no consent cresca vostre voler *B : n. t. K.* — 31, ningun *K;* parescha *A :* perescha *LN :* peresca *K* | no perde son poder *B : n. t. K.* | per null temps no peresca *DEG²Hbcde.* — 32, vendr' *DKNbcde :* venra *H.*

33, deus *D;* ser *ABDEG²Hbcde;* tant *A;* cominall *H.* — 34, consent *ABDEG²HLNbcde;* hun *H;* en *B :* he *b;* saluatge *BDH :* seluatge *bc :* saluatje *de.* — 35, eser *H :* e ser *de;* ha *ADG²b;* desauentatge *ALN :* desauantatje *BDG²de :* desavantatge *Ebc :* desauentaje *H.* — 36, d'aquel *bcde;* caball *H.* — 37, nom *Dbcde.* — 38, amor *DG²;* e *c;* t.] tal *L;* strem *BN :* estrem *ADEG²HL bcde.* — 39, el *Dbcde;* de amor *d;* sem *ABDEHLNbcde.* — 40, pensar *ADEHLNbcde;* creu *EG²H.*

42, si ue *H;* tard *A.* — 43, sentencia G^2 *:* senteça *b.* — 44, s.] durara G^2.

XXII

CALLEN AQUELLS QUE D'AMOR HAN PARLAT

Sofreix el més crudel dels suplicis estimant sense esperança, y s'irrita que Amor li refusi allò que concedeix a la gent vulgar. No estima en la seva dama sinó les qualitats intel·lectuals : però ella desconeix la puresa de les seves intencions. Està bé : abandonarà ·l seu cos al foll amor, y la raó complirà sola ·l seu carrec. Però afligit pel refús de la seva dama a secundar els seus esforços vers l'amor pur, se decideix a afrontar la mort.—Si se n'escapa, no cercarà ja cap dòna que ·s defengui del ver amor.

Callen aquells que d'Amor han parlat,
e dels passats deliu tots lurs escrits;
en mi penssant, meteu-los en oblits.
En mon esguart degú 's enamorat,
car pas desig sens esperanç' aver.
Tal passió jamés home sostench;
per als dampnats nostre Deu la retench,
sol per aquells qui moren sens esper.

Al titol : Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Auzias March *G^2;* Cantica de amor *a;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1-8, *manquen c.* — 1, qui *$BDEG^2bcde$;* de *d;* an *BG^2Kde.* — 2, e *K;* he *b;* dells *d;* deliu *D;* delint *bcde,* tots les lurs *D;* les los *B;* llur *E;* llurs *de;* scrits *$BDEG^2bc$.* — 3, pensant *DEbcde;* meten *Dbcde;* oblit *b.* — 4, mos *K;* sguart *BE :* sguarts *K;* dengus *B : n. t. K* | nengu es namorat *Dbcde.* — 5, desitx *b,* sperans *BEG^2 :* esperança *Dde :* sperança *bc;* haver *Dbcde.* — 6, patio *B.* — 7, damnats *BDEbe.* — 8, sols *BDG^2bcde;* sper *BEG^2c.*

Puys mon afany es entre tots primer,
Amor fa tort com se reté mon dret:
Als folls e pechs no ·n dona fam ne set,
ne fret ne calt; tots han complit mester:
car no n' es hu no trobe tot son alt,
mercè havent, si jamés la demana.
E yo d'amor visch d'esperança vana:
si ·m pens haver rahó d'esser-ne calt.

No so empès, ne temptat per desalt
de res qu' en vos los meus hulls hagen vist:
l'enteniment per lo vostr' es conquist;
en gran rahó es causat aquest alt.
Vos no veheu ma pura' ntenció,
car desamor vos enfosqueix la vista.
Perçò romanch ab la mi' arma trista,
com no meriu la mi' affecció.

Del Pare Sant no ·m cal haver perdó,
car mon peccat es amar follament.
Deman l'a mi, c'ab mon consentiment
he fet d'Amor cativa ma Rahó.

9, puis *DEbcde* : puix G^2; affany *BEade*. — 11, fay *E*. — 11, all *b;* fals *EFG^2Kade;* ne *K* : he *b;* no d. *BEade* : *n. t. K;* ni *a*. — 12, an *BG^2;* cumplit *D*. — 13, || per esser es qui no trop tot son alt *B*: *n. t. K* || car nos un noble tot merce son alt *D* || car no es hu que no trop tot son alt *a* || car non noblex (nobleix *c*) tota merce son alt *bce*. — 14, auent G^2; yames *B*. — 15, | yo d'amor visch *Dbcde;* d.] la sperança *B* | desesperança v. *D* | e (he *b*) d'esp. v. *bcde* || e yo non trob una dona tan sana *sobre uns mots gratats E*. — 16, sin *a* : si *Dbcde;* auer G^2; de ser *Dad* : de fret *bce* || quem fart lo seny em faça ser malalt *sobre uns mots gratats E*.

17, suy *E* : son *a;* enpes *ade;* temprat *Dbc* : tentat *a*. — 18, qu'a *E;* ulls *BDG^2abcde;* ajen *BG^2* : hajen *Dbcde* | haja donat natura *sobre uns mots gratats E*. — 19, los *E;* vostre *a* || de quant pot dar vos no passats fretura *sobre uns mots gratats E*. — 20, || mas vostre cor vers amor no es calt *sobre uns mots gratats E* || per gran desig cascun esta malalt G^2. — 21, mas vos no veu *a;* vos] e *EG^2;* vehets *E;* pur' *c;* 'ntentio *B* : intentio *acde*. — 22, enfosquex *Ba*. — 23, perso *a;* romanc *D* : rromanch G^2 : roman *a;* mia *D*. — 24, mirau *Babcde* : mireu, *després; d'una segona mà,* mirau *D* : mirats *E;* mia *ade;* affecçio *B* : affectio *Dbce* : afectio *EG^2d*.

25, para *B;* sanct *DEbc;* no cal *de;* auer G^2 || d'amor nom cal hauer james perdo *a*. — 26, c.] de *a;* pecat *DG^2;* qu'es *a*. — 27, daman *B;* qu'ab *B* | car per mon sentiment *Dbcde* | com tan acordament *E* | com tan groceramnent G^2 || dauant mi cau tot mon consentiment *a*. — 28, e *Bcde;* fer *d;* fet he *a* || he catiuats sentiments (sentiment G^2) e raho *EG^2*.

Sia content Amor del Cors sens pus,
e la Rahó servirà son offici.
Mon Sentiment, qui ·s veu prim, sia nici:
que no s'esguart ab qui tinga l'ull clus.

Fent be a molts, a la Mort me acús,
car seré spill de leals amadors,
prenints remey a totes lurs dolors,
car envers mi tota dolor es jus.
Aytant com he pus alt levada pensa,
e netament hay' en Amor entès,
seny femenil fora si m'a empès,
fent a ssi tort e a mi gran offensa.

Plena de seny, yo vull e Deu dispensa
que per Amor yo fenesqua mos jorns.
Mas, si n'escap, per null temps daré torns
per dona que Ver' Amor se deffensa.

— 29, amors *F;* cos *BEG²ade* : cor *Dbc* | del cos sens voler pus *a*. — 30, he *b;* offiçi *Bd*. — 31, ques *bcde;* nissi *B* : niçi *d*. — 32, llul *D* | ab la qui te l'ull clus *B*.

34, ser *K;* espill *a* : spil *bc;* dels *Dbcde;* lleals *EG²a* : altres *de;* amados *B* : amodors *c*. — 35, prenint *DG²abcde;* les *B* : llurs *EG²ade* : llus *K;* dolos *B* : *n. t. K*. — 36, enues *B*. — 37, entant *B* : *n. t. K;* e *c;* alt *manca K;* lleuada *EG²ad*. — 38, ay *DEde* | fuy per amor ences *B*. — 39, feminil *Dade* : femeni *bc;* empres *D* : enpes *de*. — 40, si *DEG²abcde;* offença *B* : ofensa *Da* : offens *G²*.

41-44, *manquen a*. — 41, e] y *DEbcde;* despensa *D*. — 42, amar *Dbcde;* fenesca *BDEG²bcde*. — 43, m'escap *F;* scap *B*. — 44, qu'en *DEbcde;* se *manca G²;* defensa *BDbcde* : deffens *G²*.

XXIII

LEXANT A PART L'ESTIL DELS TROBADORS

Elogi d'una dama de nom Teresa. No tindrà res d'estremat com els que fan certs trobadors. Dugues maneres de qualitats; les físiques que adhuc la gent vulgar pot percebre, les morals que no coneixen més que ·ls sobtils. A un bell cos, uneix la més fina intel·ligencia. Ciencia y bondat són les seves dugues virtuts. Un hom frueix escoltant-la y cap mal desig podria neixer a la seva presencia. — Mereix que li trenin la corona invisible dels elegits.

Lexant a part l'estil dels trobadors,
qui, per escalf, trespassen veritat,
e, sostrahent mon voler affectat
per que no ·m torb, diré ·l que trob en vos.
Tot mon parlar als qui no ·us hauran vista
res no valrrà, car fe no ·y donaran;
e los vehents, que dins vos no veuran,
en creur' a mi llur arma serà trista.

Al titol : Mossen Auzias March *AG²;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Cantica de amor *a;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, leixant *DEG²bcde;* a p.] estar *a;* trobados *BEbcde.* — 2, scalf *K :* esclaf *b;* traspassen *D:* trespasen *G² :* trespassan *K;* transpassen *e* || qui solen dir mes de la veritat *B : n. t. K* || qu'en llur escalf passen la veritat *a.* — 3, sostraent *DEG² :* sotsjaent *a;* afectat *Dbcde.* — 4, trop *ABa:* trob *bcde;* trop *BG²a.* — 5, | aquest dictat *a;* que *Dabcde;* auran *G²de.* — 6, noy *DEbcde;* valra *ADbcde :* valdra *G²a.* — 7, veents *D :* grossers *a;* qui *E.* — 8, | encontra mi *AB;* e creuran *K;* creure mi *DEG²abcd;* mi *manca K;* lur *ABDG²bce.*

L'ull de l'hom pech no ha tan fosqua vista
que vostre cos no jutge per gentil:
no coneix tal com lo qui es suptil;
hoc, la color, mas no sab de la lista.
Quant es del cors, menys de participar
ab l'esperit, coneix be lo grosser:
vostra color y ell tall pot be saber,
mas ga del gest no porà be parlar.

Tots som grossers en poder explicar
ço que mereix hun bell cors e honest:
jovens gentils, bons sabents, l'an request,
e, famejants, los covè endurar.
Lo vostre seny fa ço c'altre no pensa,
que sab regir la molta subtilea.
En fer tot be s'adorm en vos perea:
verge no sou, perque Deu ne volch casta.

Sol per a vos basta la bona pasta
que Deu retench per fer singulars dones:
ffetes n'a' ssats molt savies e bones,
mas compliment Dona Teresa ·l tasta.

9, llull *d;* de *d;* om *E;* tant *bcde;* foscha *A* : fosca *DE*G^2*abcde*. — 10, cors G^2; jutje *BDbcde;* gentill *bc*. — 11, conex *Ba;* sobtil *B* : subtil *AD*G^2 : subtill *bc* | col pratich e subtil *Ea*. — 12, h.] veu *a* : hoch *b;* calor *DF;* llista *E*G^2*a*. — 13, q. e.] ço (so *a*) qu' es *Ea;* cos *BDEabcde;* partiçipar *BEd*. — 14, ab] de *bcde;* l'espirit *A;* conex *Ba;* grocer *B*. — 15, vostre *ABDbcde;* yl *AD*G^2: el *B* : y el *Ede* : il *bc;* tal *AB* || tall e blancor pora molt be saber *a*. — 16, ja *ADE*G^2*bcde* : ya *B:* gesch G^2; ben *bcde* | jui no sabra far *a*.

17, son *Babc;* groces *B* : grosses *bc;* esplicar *de*.— 18, lo *a;* merex *B;* un *ABDEa;* cos (cors G^2) bell *E*G^2*A;* cos *BDbcde;* y *a*. — 19, gentills *bc;* b.] ben *abcde;* raquest *A*. — 20, he *b;* famaiants *B:* *n. t. K;* couench *ABE*G^2 : conuench *Dbcde* : conech *a;* andurar *B*. — 21, so *B*G^2; qu 'altre *ABE*G^2 *bce;* que altre *Dad;* noy *de*. — 22, sap G^2*a;* subtilesa *Da* : sobtilesa *Ede* : soptilesa G^2*bc*. — 23, no dorm *E;* parea *A* : peresa *DE*G^2*abcde*. — 24, sots *E* : fos *a;* Deus *E;* perche *d;* vol *a* : voch *d*.

25, sols *a;* ha *b*. — 26, singulas *B* | per fer les bones dones *a*. — 27, ffetas *A* : fetes *BDEabc:* fettes G^2: fets *de;* n'ha *bc* : ne ha *ade;* sats *BED* : assats *a* | m. sabies e molt b. *a*. — 28, Dona Teresa Bou, que Ausias March prengue per asumpto de son amor platonich, com acostuman los poetas imitant al Petrarca en lo amor de Laura. Ausias era casat ab Eleonor Scorna, ***nota marginal d'una segona mà I.***

Havent en si tan gran coneximent
que res no ·l fall que tota no ·s conega,
a l'hom devot sa bellesa encega;
past d'entenents es son enteniment.

Venecians no han lo regiment
tan pasciffich com vostre seny regeix
suptilitats, que l'entendre ·us nodreix,
e del cors bell sens colpa ·l mouiment.
Tan gran delit tot hom entenent ha
e occupat se troba'n vos entendre,
que lo desig del cors no ·s pot estendre
a leig voler, ans com a mort està.

Lir entre carts, lo meu poder no fa
tant que pogués fer corona' nvisible.
Meriu-la vos, car la qui es visible
no ·s deu posar lla on miracl' està.

— 29, tant *Ebc;* t. g.] un tal *a;* mereximent *B* : coneiximent *bcde.* — 30, conegua *A.* — 31, om *E;* bellessa *B;* ensegua *A* : lençega *B* : ensega *a* : ençega *bd.* — 32, pasts *a;* d'entents *bc.*

33, Veneçians *BE*G^2*d* : venesians *a;* an G^2.—34, tant *bc;* paciffich *A:* pacifich *BDae;* paçifich *Ed* : passiffich G^2 : pascefich *bc;* regex *Ba.* — 35, subtilitats *ABDE*G^2*abcde;* quel hentendrens *b;* l'entendrens *c;* nodrex *B*G^2*a* : nodeix *c.* — 36, he *b;* cos *BDE*G^2*abcde;* culpal *Dabcde.* — 37, tant *AE;* home *a.* — 38, he *b;* ocupat *E*G^2*ade;* trob *Dbc;* en *Ba.* — 39, | quel apetit *a;* desitx *B;* cos *BDEabcde;* no p. *Dbcd;* stendre *Ba.* — 40, ha *Db;* *l'*h *d'una segona mà D;* letx *B* : lleig *E;* ha *b;* sta *Bbc* || a cobejar so que naturaus da *a.*

41-44, *manquen a.*—42, queus *Dbcde;* posques *E;* coron' *A;* inuisibla *A* : mvisible G^2 : inuisible *d.* — 43, merits *E;* que *BDE*, *després* qui *d'una segona mà D;* visibla *A* : visiible *b.* — 44, la *A:* llay *E;* hon *ABDE*G^2*bcde;* miraccle *B;* asta *A.*

XXIV

NO SECH LO TEMPS MON PENSAMENT INMOBLE

Ha fixat el seu pensament. Per ell, la Fortuna ha aturat la seva roda. Però, com l'envejós, ha canviat de paper per tormentar-lo millor. Noves idees vénen a temptar la seva voluntat, fent sofrir a la vegada la seva ànima y el seu cos. Ha de fer com el castor, extirpar els seus desitjos, per continuar a viure? Que no sigui prou foll per imaginar-se el més ric dels homes? No espera, d'aquí endavant, ja més joia. — Prega a la seva dama de perdonar el pecat de Foll Amor an aquells que, tenint fe en ella, no la puguin comprendre.

No sech lo temps mon pensament inmoble,
car no 's trespost de un esser en altre.
Fortuna vol son torn variat perdre,
4 si qu' amistat ab fermetat acapta.

Al titol : Mossen Auzias March *AG^2;* Obres d'amor. Mossen Auzias March *E;* Altra *F;* Obres de amors. Stramps *bc;* De amor stramps *d;* De amor cant *e.*

1-28, *manquen H.* — 1, | no semblal tems *B : n. t. K;* cerch *A :* sec *Db;* mo *B : n. t. K;* imoble *D :* inmoble *Ebce : n. t. K.* — 2, no es *d;* [illegible] mudat *:* respost *F :* traspost *K :* trespot *de;* d'un *B;* hun *bcde;* eser *G^2;* alrre *c* || e nos muda ja d'un esser en altre *A.* — 3, ffortuna *AB;* pendre *ABbce.* — 4, l'amistat *A :* c' amistat *G^2 :* que amistat *d;* accepta *BDe : n. t. K :* acepta *bc :* açepta *d.*

Quant m'a sentit al pus jus de son centre,
aspres ha fets los corons de sa roda,
per c'allissant, en altre torn no munte
a sseure lla on es lo gran desorde.

Com l'envejós, qui soberc dan vol rebre,
per que major dan son desamich senta,
e pren delit del mal que veu soferre,
tant que no sent lo mal qui l'es proisme:
tal semblant cas Fortun' ab mi pratica;
fahent procés, a sson delit demille;
muda lo nom que pren d'esser no ferma,
pert son plaer qu' es no dar temps al vogi.

Si com aquell c'adorm ab artifici
son cors, per que la dolor no sufferte,
volgr' adormir los penssaments qui ·m porten
coses, a que ma voluntat s'enclina,
causant en mi cobejança terrible,
passionant l'arma qui es ajunta,
en soffertar aquest turment tan aspre,
ab lo meu cors, qui ·n tal cas l'acompanya.

— 5, m' ha *de;* sentre G^{2} *:* çentre *d* ‖ e res qu' en sent al pus dins de son centre *A*. — 6, a G^{2}*;* corrons *BDE*G^{2}*bcde* ‖ enasprit ha los torns de sa gran roda *A*. — 7, qu' ellisant *A* : c'allisant *BD*G^{2}*: n. t. K* : qu' allisant *Ebc* : qu'alisant *de;* nom *d;* munta *A*. — 8, | e sera lla *A* | sseura *B* : seure *D*G^{2}*bcde;* seurem *E* ; la *B* : llay *E;* hon *ABDE*G^{2}*bcde;* l. g.] complit *AE;* deshorde *de*.

9, l'enuegos *A;* soberch *BDE*G^{2}*bcde;* s. d.] sobresmal *A;* volch *E*. — 10, enamich *A* | son desamich lo senta *Ede*. — 11, he *b;* m.] dan *A;* sofferre *AB* : sufferre *E* : suferre G^{2}. — 12, l. m.] l'affany *A;* proisma *A* : prohisme *DEbcde*. — 13, senblant G^{2}*;* cars *A;* fortuna G^{2}*de*. — 14, faent *A* : ffahent *B;* ha *b;* son *ADE*G^{2}*bcde;* del nulle *B* : de nulle *E*G^{2}*e* ‖ car son delit vol fer proces denulla *A*. — 15, mudes *ADbcde* : mudas *BE*G^{2}*;* mon *A*G^{2}*bc;* qui *D*G^{2}*bcde;* de ser *E*G^{2}. — 16, per *ABd;* plaher *ADE*G^{2}*bcde;* qu' es] per *B*.

17, | col turmentat *AE;* aquel *b;* qu'edorm *A* : qu'adorm *BDE*G^{2}*bce* : que adorm *d;* artifiçi *BEd* : artiffici *A*. — 18, cos *BDEbcde;* sufferta *A* : soferta *Dbcde* : sofferte *E* : suferte G^{2}. — 19, | volgra sofrir *K;* pensaments *ADEbcde;* qui p. *ABE*G^{2}*;* quin *b* : quem *cde;* portan *K*. — 20, cosas *A;* s'inclina *be* : s'nclina *c* : se incl. *d*. — 21, causants *A* | desig may no fartable *AE*. — 22, passionat *AF* : paçionant *B* : passionants *E;* ajuncta *A* : adjuncta *BDbcde*, d *d'una segona mà D:* adjunta *E*. — 23, suffertar *ABE* : sufertar *D*G^{2}*bcde;* ten *A*. — 24, cos *BDEbcde;* qu'en *cde;* le companya *d* | par sentiment de bonba *A* | volents part de la pompa *E*.

Si col castor caçat, per mort estorcre,
tirant ab dents, part de son cors aranqua;
per gran instint que Natura li dona,
sent que la mort li porten aquells membres:
per ma rahó volgr' aver conexença,
posant menyspreu als desigs qui ·m turmenten,
matant lo cors, enpeccadant-me l'arma,
si que jaquir los me covć per viure.

En aquell punt que ·l cobejar me sopta,
volgra sser foll, ab la pensa tan vana,
que no pensas pus aventurat home
Fortun'agués prosperat de bens mobles.
En gran calor lo fret tot hom desija,
ne creure pot que jamés l'ivern torne:
axí me ·n pren com dolors me congoxen;
creure no pusch qu' en part de content baste.

Lir entre carts, si lo comun enginy
es tan grosser que no ·us bast'a compendre,
vullau ab Deu fer que, si Fe los basta,
sia remés lo peccat d'Amor Folla.

25, | com lo castor *B* : *n. t. K;* cassat *AB*G^2 : *n. t. K;* estorçre *AE*G^2 : storcre *BKbc*. — 26, cos *BDEbcde;* arrancha *A* : arranca *BDE*G^2*bcde*. — 27, | car per estinch *A;* stint *B* : estint *DE*G^2 *bcde*. — 28, qui *E;* portan *B* || sent qui son mal ve tot per aquell membre *A*. — 29, volgra *cd;* volgreuer *A;* haver *cd;* conaxença *AH* : conexensa *B* : coneixença *Ebcde*. — 30, possant *H;* al desig *A;* desitxs *B;* quem *DEbcde;* turmenta *A* : turmentan *BH* : tormenten G^2. — 31, cos *B DE*G^2*bcd;* enpecadant *DE*G^2*bcde* : empecadant *H* | matant mel cors espessagant me l'arma *A*. — 32, viura *H*.

33, punct *D;* quell *c;* sobta *BH* ; cobra *Dbcde* | que lo desig me (sobta *E*) sopte *AE*. — 34, volgre *A;* ser *BDE*G^2*bcde;* pença *H*. | e que fos tan adintre *A*. — 35, | e que pensas *A;* penssas *B;* a.] benauirat *Dbc*, benauenturat *de la primera mà*, benauirat *d'una segona mà D:* benahuyrat *E* : benahuirat *de*.— 36, ffortun *A* : fortuna G^2*Hd* : hagues *de;* dels *A;* mobbles *H*.— 37, t. h. l. f. *A*G^2*;* desige *A*. — 38, q. l'iv. j. *BH* || nes te per cert que l'iuern tornar pusque *A*. — 39, axi son jo *A;* aixi *bcde;* quant *AH;* desitxs *B* : desigs *AE* : dolos *H;* congoixen *AEbcde* : conguxan *B* : congoxan *H*.— 40, puch *BDHbcde;* que part *H;* basta *DH* || veure no puix que esser content baste *A*.

41, comu *H* | si l'engeny del gran poble *B* || lir entre carts, lo meu voler se trempa *A*, *Cf.* XVIII, 57. — 42, conpenrre G^2 || en ço que null amador sab lo tempra *A*, Cf. XVIII, 58, || es tant grocer no bastant vos compenrre *B*. — 43, || ffas ho perço que ma vida emprengua *A*. — 44, | si rames *B;* pecat *DE*G^2 || e los estremps durada no han largua *A*.

XXV

NO 'M FALL RECORT DEL TEMPS TANT DELITÓS

El poeta desitja que la seva dama l'estimi com abans, amb un amor pur, y, penedint-se d'haver-lo dut cap als placers carnals, li declari que l'estima més que mai y el torni al seu primitiu estat.

No ·m fall recort   del temps tan delitós
qu' es ja passat :   pens que tal no venrrà.
Si ·l consegueśch,   Mercè no ·m fallirà,
car Piatat   fet aurà pau ab vos.
Preareu mi   qui ·n temps antich preaveu,
e, confessant   que ·us dolieu de mi:
— Ara que ·us am   plus que jamés amí,
tornau-vos lla   on de primer estaveu.

Al titol : Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March G^1*;* Mossen Auzias March G^2H*;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, | yom recort bc *Dbcde* | Bem ven recort EG^2*;* d.] lo EG^2*;* tant *BK.* — 2, que *manca,* G^1*;* tall *H* | e james tal sera *B* | ignor si tal (venrra *D*, verna *d*) venra DEG^2bcde. — 3, sill *H;* consegesch *B :* consaguesch *H :* consegueixch G^2*;* non G^1. — 4, pietat $BDEG^1G^2Hbcde$*;* fer *d;* haura $BDEG^1bc$. — 5, qu 'en *de;* a.] passat BG^1. — 6, dolrreu G^1 ‖ mostrant n'auer dolor com d'un mesqui *B : n. t. K.* — 7, pus $BDEG^2Hbcde$. — 8, tornats *E;* hon $BDEG^1Hbcde$*;* staueu *BE.*

Plus que dabans me trobe desijós,
e lo desig en mi jamés morrà,
car, per sa part, mon Cors lo sostendrà:
l'Enteniment no ·m serà despitós.
Vos desijau a mi qui desijaveu
per tal voler del qual yo ·m contentí.
— Ara que ·us am plus que james amí,
tornau-vos la hon de primer estaveu.

E, si rahó fon que benvolgut fos,
mils ho meresch: mon hull no ·m desmentrà,
car per gran dol moltes veus ne plorà,
e, no plorant, mostrava ·m dolorós.
Vos, de gran goig, lo *Te Deum* cantaveu:
lagremejant, maldiccions cantí.
— Ara que ·us am plus que jamés amí,
tornau-vos la hon de primer estaveu.

Comptar no deg les passades dolors,
car poqua fe per vos tost hi serà.
Qui 's menys d'amor altr' amor no sentrà,
car no ha 'sguart lo rient al plorós.

9, pus $BDEG^2Hbcde$; debans *BH*; desigos G^1H. — 10, desitx *B* : desigch *H*; j. e. mi DEG^1bcde. — 11, sa] la *de*; cos DEG^1Kbcde; la *F*; sostenrra *H* ‖ e morint ell ma sperança falrra *B* : *n. t. K*. — 12, no s. *DKbcde* : non s. EG^2H ‖ e yo so mort si moren aquests dos : *n. t. K*. — 13, desigau G^1H; que *Dbcde*; desigaueu G^1 ‖ ja fon un temps que vos los albergaueu *B* : *n. t. K*. — 14, tall *H*; de qui DG^2 : de que *bc*; jom *HK* ‖ obrant en vos no tant mas com en mi *B* : *n. t. K* ‖ car per ma fe vers vos james falli *E*. — 15, pus $BDEG^2Hbcde$. — 16, tornats *E*; staueu *BE*.

17-24, *posades després* 25-32 *B* : *n. t. K* : *manquen* G^1. — 17, | si raho fon EG^2 | q. b. y. fos *E* | q. y. b. fos G^2. — 18, mills *bcde*; o G^2; m.] sabeu *E*; ull $BDEG^1G^2bcde$; dasmentra *c*. — 19, doll *H*; moltas *Dbc*. — 20, p.] mostrant *B*; mostrauem *BH*; dolors *D* | mostraual cor hyros *E*. — 21, | e vos de (gotx *B*, goigch *H*) goig BEG^2Hde; lo *manca* G^2; the deum *Ed*; cataueu *H*. — 22, lagrimejant *Dbcde*; maledicçions *B* : malediccions *Dbc* : maledictions *E* : madiccions *F* : maldicions G^2e: maldicsions *H* : malediçions *d*. — 23, pus $BDEG^1G^2Hbcde$. — 24, tornats *E*; hon $BDEG^1G^2Hbcde$; staueu *BE*.

25, contar *Ede* : comportar G^1 : comtar *bc*; dech $BDEG^1G^2Hbcde$; pasades G^2d : passadas *H*; dolos BEG^2bce. — 26, y BG^1G^2. — 27, qui m. G^1; d' *manca d*; altre *d* ‖ lo sens amor un altra non sentra *B*. — 28, a G^2; esguart G^1, lo, l'hom *Dbcde* : l'om BEG^2H.

Si ben amant lo terç d'un jorn passaveu,
haurieu grat del que per vos passí.
  — Ara que ·us am plus que jamés amí,
tornau-vos lla on de primer estaveu.

  Reclam a tots los meus predecessors,
cells qui Amor llur cor enamorà,
a los presents e lo qui naxerà,
que per mos dits entenguen mes clamors;
e, si en vos conexenç' ajustaveu,
mal grat haureu del que fes un matí.
  — Ara que ·us am plus que jamés amí,
tornau-vos lla hon de primer estaveu.

  Plena de seny, si ·l cor me cartejaveu,
trobareu clar que ·us amaré sens fi.
  — Ara que ·us am plus que jamés amí,
tornau-vos lla on de primer estaveu.

—29, be *BE;* pensaueu *F.* — 30, aurieu *BG^2* : hauriau *G^1;* pasi *G^2.* — 31, pus *$BDEG^2Hbcde$.* — 32, tornats *E;* hon *$BDEG^1Hbcde$;* staueu *BE.*

33, predecessos *B* : predessessos *H* : predeçesors *d.* — 34, c.] los *B* : çells *d;* lur *BDEbc* : llurs *G^2de;* cors *G^2de;* namorara *G^1* | llurs pensaments alça *E.* — 35, pressents *H;* que *de;* nexera *H:* naixera *de* | e qui d'apres vendra *Dbc* | e qui mi llegira *E* | e quim ellegira *G^2.* — 36, mes] mas *H;* clamos *BEG^2b.* — 37, coneixenç' *bcde* | conexen quajustaueu *G^1.* — 38, haurieu *B* : aureu *G^2H.* — 39, pus *$BDEG^2Hbcde$.* — 40, tornats *E;* staueu *BE.*

41, mescarteiaueu *G^1.* — 42, ffi *H* : si *e.* — 43, ham *G^2;* pus *$BDEG^2Hbcde$.* — 44, tornats *E;* hon *DEG^1G^2Hbcde;* staueu *BE.*

XXVI

YO CRIT LO BÉ SI ·N ALGUN LOCH LO SÉ

Se plany de la corrupció del seu temps. El vici puja més que la virtut; l'interès ha destronat l'honor. Per tot arreu no hi ha sinó signes de decadencia. Toquem la fi del món. — No mereix l'apreci de la seva dama, ni aquesta ·l seu, y es per això que s'absté d'elogiar-la.

Yo crit lo be   si ·n algun loch lo se,
callant lo mal   sens passar-ne despit,
car en maldir   mon cor no pren delit;
ne ·m cal cridar,   puys no veig lo perquè,
no per aytant   que molts bens yo no senta,
mas poch val crit   entre lo sort e ·l mut,
perque ·l bon hom   per tal no es sabut,
e sa valor   en lo mon no l'augmenta.

Al titol : Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Auzias March *G^2H;* Cantica moral *a;* Obres de amors *bc;* Canto moral *d;* Cant moral *e.*

1-24, *manquen y estan reemplaçats pels versos* 1-16 *de la poesia XXX, A.* — 1, io *HK;* si en *d;* negun *B :* ningun *K;* lloch *EG^2d.* — 2, mall *H.* — 3, m. c.] negu *H* | car en dir mal yo no trobe delit *B.* — 4, puix *Dbcde :* puix *EG^2 :* puig *H :* car *a;* vetx *B :* veigch *H :* veix *e.* — 5, yo *abans de* molts *Dbcde;* molt *e;* io *H.* — 6, p.] no *a;* sor *B;* el] e *DE :* yl *G^2 :* hel *b :* y el *de* | entrel sort e lo mut *a.* — 7, puys quel *B : n. t. K :* per quell *H :* per son *a;* tall *H;* s.] conegut *a.* — 8, he *b;* l'aumenta *G^2de* | e conegut tampoch no sen aumenta *a.*

Menys que la ley crestiana ·s presenta
als Africans, ne la volen hoir,
veig la Virtut en null esment venir;
l'hom viciós e ·l pech l'an dat empenta.
Salamó diu qu' en pochs es Saviesa:
los enemichs son molts de la Virtut,
dients que sou home foll conegut,
si del costum se lunya vostr' abtesa.

Lo Vici 's tant que Virtut ha empesa,
e lo Profit Honor a tret del mon:
en tan pochs es e poch a poch se fon;
no y ha calor contra ·l fret de Peresa.
Lo nombr' es tant d'aquells qui la desonren
que ja no y val empara de algú,
e, si voleu que ·us diga ·l crit comú:
Peresquen cells qui d'onor no ss'aombren!

9, lley EG^2a; cristians *B* : cristianas *Dbc* : crestianas EG^2H : crestians *F* : christianas *ae*: christiana se *d*. — 10, affricans $BDEG^2bc$: barbereschs *a*; no *a*; hoyr *DEbc* : ohir G^2 : oyr *Hade*. — 11, vetx *B* : vey EG^2a; en ull *D*; sment *B* : haument *E*. — 12, l'hom *bcde*; viçios *B*; el] yl G^2 : y el *de* ‖ perque say be viçi l'a dat empenta *E* ‖ pegesa l'a ab vici dada empenpta *a*. — 13, salomo *Dabde*; qu'n *bc*. — 14, | e yo conech *Ea* | en menys homens virtut *E* | en molt menys la virtut *a*. — 15, dient *ae*; sots *Ea*. — 16, dell *H*; sen *H* : nos *a*; llonya *E*; llunya G^2ade; vostra *a*; abtessa *H* : aptesa *e*.

17, viçis *B*; vici es *ad*; a G^2; empessa *H*. — 18, y *a* : he *b*; ha *BDEHabc*. — 19, en] e *a*; tant EG^2a: molt *c* : molts *de*; poch *F*; e] que *a* : he *b* | e cascun dias fon *B*. — 20, y *manca a*; a BG^2; contra el *H*; fet *H*; pereza *a* ‖ que fall calor en los fets de bonesa *E*. — 21, nonbres G^2; que *de*; deshonrren DG^2de : desonran *H* : deshonren *bde* : desombren *c* : ‖ del pensament de la virtut s'asombren *B*: *n. t. K* ‖ bes lo nom tant dels que virtut desonren *a*. — 22, ya G^2 ‖ donchs hon sera l'executor algu *B* : *n. t. K*. — 23, he *b*; volets *a*; diguel *D* : digual *b*: diga el *d* | oyr lo crit comu *a*. — 24, perescan *D* : perexquen *a*; c.] tots *B* : çells DG^2Hd; d'amor *Ha* : d'honor *bcde*; no *manca BH*; se desombren *BH*: s'aombren *D* : s'ahombren *E* : ss'aonbren G^2 : s'asombren *bcde*.

Als homens morts d'actes bons no desombren,
car dels absents no ·ls cal haver enveja.
Pahir no ·s pot aquesta cosa leja
dins los ventrells qui d'envejar s'escombren:
no dan laor al viu qui la percaça,
ans fan rahons com la y poran sostraure;
e, si ·l ben fer del mon no poden raure,
dien-ne mal tant que lo be desfaça.

Bondat, Virtut, han perduda sa raça;
cossos humans han molt diminuhit.
Deu es per nos mal honrat e servit,
e ja la Mort pus estret nos abraça.
Tot quant per Deu es jus lo Cel creat
ha molt perdut de son propi cabal.
Saber se pert, esperiment no val;
lo viure curt, que ·l mig es tost passat.

Hon es l'enginy d'Aristotil trobat,
d'Origenes, Seneca e Plató?
Qui mostrarem semblant al fort Samssó?
On es tan bell com Absalon trobat?

25, los *Aa;* de actes *d;* desonbren *G*^{2} : deshombren *bcde* | d'actes honests aombren *B* | de llurs bons actes (honren *a*) honrren *Ea* | d'actes honests descombren *H*. — 26, | car de aquells *Ea;* pels *cde;* car *a;* auer *G*^{2}*H*. — 27, pair *B* : payr *a;* lleja *Ea* : leija *G*^{2} : leiga *H*. — 28, ventrels *AH;* d'enuçiar *B* : d'enueja *abcde*. — 29, dant *BDEFG*^{2}*Hbcde;* lahor *ABDHbcde* : llaor *EG*^{2} : llohor *a;* a. v.] a sells *a;* les *B* : las *DEG*^{2}*Habcde;* percassa *AHa* : percasça *G*^{2}. — 30, la] le *H;* y *manca a*. — 31, he *b;* bon *a;* fet *ABDEG*^{2}*Habcde*. — 32, dihen *E* : dient *FH* : diuhen *a* : diuen *bcde;* bes *Ea;* desfassa *AD* : deffaça *B* : desfraça *bcde*.

33, an *BG*^{2}*;* la *H;* rassa *AHa* : rraça *G*^{2}. — 34, cossors *A;* diminuit *ADG*^{2}*bcde* : diminuyt *B:* disminuit *EH* : disminuyt *a*. — 35, p.] en *a;* honrrat *BEG*^{2}*de;* he *b* : y *a*. — 36, he *b;* stret *B;* abrassa *AHa*. — 37, çell *H* : çel *d*. — 38, ho *B* : a *G*^{2}*a* : han *H;* propri *Dabc*. — 39, speriment *BEFG*^{2}. — 40, viur'es *Ede* : viure es *a;* q.] y el *bcde;* mitx *B* : mitgch *H;* tost es *AEG*^{2}*H;* possat *B*.

41, l'engeny *B* : l'inginy *G*^{2} : l'engini *a;* deristotil *A* : d'aristotill *H* : de aristotil *d;* tobat *B:* asat *a*. — 42, d'Armogenes *A* : d'Ermogenes *EG*^{2} : de Armogenes *a* : de Origenes *d;* senecha *A;* y *Dabcde*. — 43, mostrareu *AH;* senblant *G*^{2} : tan gran *bc;* Sampso *AH* : Samso *BDbc* : Sanso *EG*^{2}*de* : + hon es la gran forsa d'aquell Sanso *a*. — 44, hon *ABDEabcde* : om *H;* es *manca H;* tant *AE;* con *H;* absolon *G*^{2}*;* format *E*.

Linceus fon qui res no l'escapava
que no fos vist per sa vista suptil:
dins en la mar veya de millés mill.
Lo viure llur mes que ·l present durava.

Foll es aquell qui no ymaginava
que fallirem, puys fall ço per que som!
Si com decau la rama e lo pom,
si la rael de l'arbre hom tallava,
fallirem nos, puys lo que ·ns sosté fall.
Be ·ns mostra Déu que vol lo mon finir,
puys lo que ·ns te vol que ving' a perir:
son poch a poch Natur' a nos defall.

Lir entre carts, no ·m basta l'escandall
per trobar fons en la vostra estima;
e, quant vos llou, no trob rahó ne rima
de que ·m content, e perçò yo me ·n call.

— 45, Linteus *ABDF*G^2*Hbc* : Linçeus *Ed* : non *A* : no li *Ha;* escapaue *AD* : scapaua *BH*. — 46, subtil *ADEa* : sobtil *B* : soptil G^2 : subtill *H* : gentil *bcde*. — 47, veya *manca B* : via *de;* millas *AHde* : millers *DE*G^2*b* : mil *ABDE*G^2*abcde*. — 48, veure *d;* lur *ABDEab;* quell pressent *H;* duraue *AD* || corrent cami sus (lla *a*) per la mar anaua *Ea*.

49, ffoll *A;* aquel *b;* que *a;* ymaginaue *A* : imagina *B* : imaginaue *D* : imaginava G^2*bcde:* himaginaua *H*. — 50, falirem *H;* pus *AH* : puis *DE*G^2 : puix *abcde;* so *a*. — 51, he *b;* y *a*. — 52, rahell *H* : rahel *abcde;* hon *a;* tallaue *AD*. — 53, | fallorem tots *B;* pus *AH* : puis *DE*G^2*bcd* : puix *e;* ço *E;* quins *Aa*. — 54, mostre *A;* lo mon vol *B* | lo mon que vol (fugir *bc*) finir *Dbcde* || no cal a deu cuytar lo mon perir *a*. — 55, p.] car *A* : puis *DE*G^2*bcd* : puix *e;* quins *AE*G^2*;* vengua fallir *A* || son poch a poch per si ha de finir *a*. — 56, | en manifest *B;* ha *b;* deffall *AD* || seral ferrer deu y natura lo mall *a*.

57-60, *manquen a*. — 57, abast *de;* l'ezcandall G^2 : l'ascandall *H*. — 58, stima *BH*. — 59, e] puix *De*, *d'una segona mà D* : puys *bc* : puis *d;* lou *ABHbce;* trop *BDH;* ni *ADe*. — 60, he *b;* jo *AB*.

XXVII

SOBRESDOLOR M'HA TOLT L'IMAGINAR

Sobredolor l'ha torbat fins al punt que voldria viure y morir a la vegada. Va de l'un a l'altre alternativament. Implora ·l seu pensament, que l'afolla, d'acudir al seu socors. Però es com una nau desemparada batuda per dos vents contraris. Viure o morir? Ni la seva voluntat, ni la seva raó, ni ·ls seus desitjos el poden decidir. El seu instint tria la mort, per por d'un mal major. – Una vida de dolors perpetuals es insoportable y el seu desig se transforma en balaiment, quan pensa que no té res que dir a la seva dama.

Sobresdolor m' a tolt l' Imaginar;
l'Enteniment no ·s dol, ni ·s pot esbatre.
Aytant esdolc que l'ha calgut abatre,
e mon affany, plorant, no ·s pot mostrar.
No trob remey, car ma dolor es tanta
que mon Voler en parts ne tinch partit,
n'en sol un loch lo ·m trobe ahunit,
sino ·n morir e viure que ·s decanta.

Al titol : Mossen Auzias March *A;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *FL;* Mossen Ausias March *G^2;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1-25, *manquen G^1.* — 2, nis] nes *ABDEHKLbcde;* sbatre *BG^2* : asbatre *H.* — 3, dolt es *ADELbcde* : es dolç *BH;* l'a *DEG^2bcde* | que li couench abatre *B.* — 4, he *b;* afany *EL* ‖ lo meu mal sab quil vol dins mi cercar *B* : *n. t. K.* — 5, trop *DG^2HKLb;* rremey *G^2;* me *H* ‖ e veuran mi la discordia tanta *B* : *n. t. K.* — 6, em *Ec;* no *$ABDFG^2HLbcde$* : ne *K* ‖ no tinch en parts partit *E.* — 7, sols *K;* hun *G^2H;* lloch *EG^2d;* avnit *DH* : haunit *Ebcde.* — 8, si mon *K;* he *b.*

Si com l'om flach qui l'es forçat triar
ab qual de dos homens forts s'a combatre,
no sab pensar ab qual deja debatre;
espaordit, sos comptes no pot far:
ne pren a me que lo viure m'espanta,
e lo morir me serà gran despit.
Com viure vull, la mort prench en delit;
com vull morir, la vida tinch per santa.

Si com aquell qui es verí donant
al mestre seu, e, quant veu sa dolor,
ha pietat del mal de son senyor
e sobr' aquell vol esser ajudant:
Vos, Penssament, per qui mon seny s'absenta,
per los trebals dant-li alterament,
a son afany donau acorriment,
puys que sos mals per migà vostre ·ls senta.

9, lo *ABL* : l'hom *G*^{2}*Hbcde;* lles *H*. — 10, quals *A;* homes *L;* s'a] a *B* : ha *E;* conbatre *d*. — 11, sap *BG*^{2}*H;* dege *A* : deija *B* : dega *DLbcde*. — 12, espahordit *AL* : spaordit *B* : spahordit *EG*^{2}*:* comtes *G*^{2}*H;* sab *ADbcde* : sap *L;* fer *H* | no pot delliberar *B*. — 13, mi *ABDEHLbcde* : my *G*^{2}*;* qui *BDEG*^{2}*bcde;* viura *H*. — 14, he *b;* dispit *G*^{2}. — 16, c.] quant *B* : *n. t. K* : si *E;* sancta *BDG*^{2}*c*.

17, ‖ es mal senyal del cos mal suffertant *E*. — 18, en *B* : he *b* ‖ com pert sentir per sobresgran dolor *E*. — 19, a *G*^{2}*Lc;* piatat *B;* señor *BD* ‖ james guerr'a fins que senta calor *E*. — 20, sobre quell *B;* sobres *G*^{2} : sobre *Hd;* voll *H* ‖ ab sentiment del qui l'esta metjant *E*. — 21, pensament *ADEG*^{2}*HLbcde* : prestament *B;* s'apcenta *G*^{2} ‖ axi m'a pres car ma raho s'absenta *E*. — 22, treballs *ABDG*^{2}*Lbcde* : trabals *H* ‖ per gran treball quim tol lo pensament *E*. — 23, affany *ABDG*^{2}*HLbcde* ‖ e sens aquell no esper guariment *E*. — 24, pus *A* : puis *DG*^{2}*bcd* : puix *e;* mija *BDEG*^{2}*bcde:* mitja *H;* vostrals *A* : vostrel *H* : vostre els *L* ‖ si be lo mal per miga d'ell lo senta *E*.

Yo contrafaç nau en golf perillan,
l'arbre perdent e son governador,
e, per contrast de dos vents, no discor.
Los mariners enbadalits estan,
e cascú d'ells la sua carta tenta,
e son discorts en llur acordament:
hu volgra sser prop terra passos cent,
l'altre tan luny com vent pot dar empenta.

Ma Voluntat, ab qu' en la mar fuy mes,
fallida es, e pogra 'm fer ajuda!
Ja ma Rahó de son loch es cayguda;
mos pensaments contraris m'an atès.
Ja mos desigs no saben elegir
vida ne mort, qual es la millor triha.
Natura 'n mi usa de maestria,
e pren la mort, per major dan fugir.

25-44 *transcrits o publicats dues vegades en DGbcde, la primera vegada en la poesia* Sobresdolor, *la segona vegada com poesia independent; designem per* DG^2bcde, *la primera redacció y per* $D^1G^1b^1c^1d^1e^1$ *la segona.* D^1 *té per titol* March; *les altres reprodueixen els titols de la poesia completa. Al marge de* G^1, *se llegeix :* «Comença esta obra *Sobres dolor.* Es ja copiada en lo llibre nou.» *Al foli* 611 *del* «libre nou», *es a dir de* G^2, *se llegeix també al marge del v.* Yo contrafaç : «Es dupplicada atres cartes D[L]XIIII; y fallen hi tres cobles.» *L'error sembla remuntar a* G^1, *on la estrofa 25-32, col·locada en un cap de pagina, sembla esser el comensament d'una altra poesia, tant més per quant els v. 24 y 25 no rimen pas, contrariament al sistema més usual, en Auzias March. Per ultim, l'inicial del v. 25 es una majuscula gotica en b, com al començament de les poesies.*

25, jo *AL;* contrafas ABG^2L : contrefas *H;* golff *DHbc;* perillant *BDHbc :* perllian *F* || si com la nau en lo golf perillan *E.* — 26, he *bc.* — 27, he *b.* — 28, marines *BH;* enbadelits *A :* embadalits $DEG^1Lbcdd^1ee^1$: embadelits *H;* stan *B :* estant b^1. — 29-48, *manquen H.* — 29, he *b;* cascun *ADLbcde.* — 30, he *b;* discors *Dbcde :* discorts b^1; lur $ABDD^1Lbb^1c^1e^1$. — 31, l'u DD^1EG^2bcde : l'hu $b^1c^1d^1e^1$: un G^1; volgresser *A;* ser $ABDD^1EG^1G^2Lbb^1cc^1dd^1ee^1$; passes G^1; çent dd^1. — 32, tant $ABDELbb^1cc^1$; lluny G^2; enpenta DD^1b^1.

33, la voluntad G^1; que la *B.* — 34, ffallida *AL;* he *b;* pogrem *A.* — 35, j.] e *E;* lloch EG^2dd^1; caiguda *d.* — 36, pensamens b^1; contrariis *F;* m'han d^1e^1; attes $AD^1EG^2b^1$. — 37, | james desitxs *B;* desig bb^1c^1. — 38, | de vida y mort *B;* milloria G^1; mellor *ABEL;* tria $ABDD^1EGG^1Lb^1c^1d^1e^1$ | qual d'ells millor seria *d.* — 39, naturam G^1; natur'en ee^1; my G^2; husa G^2; menestria *A :* mahestria *bcd.* — 40, he *b;* fogir G^1.

Plena de seny, no ·s pot ben soferrir
vida y dolor, sens pendr' algun espay.
Lo meu desig se converteix en glay,
44 quant me recort que res vos haj' a dir.

41, be ED^1; sofferir $ADEG^2bc$: sofrir $BD^1G^1H^1c^1d^3e^1$. — 42, vid'e A : va y K; pendre $DD^1H^1c^1d^1e^1$; spay $BDEG^1bcc^1$. — 43, desitx B; conuertex G^1K | contra mon mal es poch remey dir ay B : *n. t.* K.—44, quan L; record A : rrecort G^2; rres G^2; haj'a] haje D : hage L : aja Kc : aje bc : aje a d | mes propi es que pogues tost morir B : *n. t.* K.

45-48, *A afegeix al marge, amb el titol* Endreça, *els versos següents:*

Plena de seny, lo meu cors departir
del spirit veurets ans que us desam.
En l'ayre alt tara cridant un clam,
pensant en vos, si us volrets penedir.

XXVIII

LO JORN HA POR DE PERDRE SA CLAROR

Tots els sers tenen por de la nit, solament els malfactors la voldrien eternal per amagar els llurs crims. En quant al poeta, prefereix el dia, encara que 's faci culpable del més gran crim traïnt-se ell mateix. Res el pot privar de fer-se dany. — No pensa més que en caure en els paranys de l'Amor.

Lo jorn ha por de perdre sa claror,
com ve la nit qu' espandeix ses tenebres.
Pochs animals no cloen les palpebres
e los malalts crexen de llur dolor.
Los malfactors volgren tot l'any duras
per que llurs mals haguessen cobriment,
mas yo, qui visch menys de par en turment
e sens mal fer, volgra que tost passas.

Al titol : Mossen Auzias March *A;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *FL;* Mossen Ausias March *G^2;* Obres de amor *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, a *G^2;* perdra *B;* *n. t* *K.* — 2, que *L;* qu'espenderx *A :* que mostra *B;* s.] les *ABEG²;* de *L.* — 3, clohen *A :* clouen *Dbcde* dormint (dormen *G^2*) los senys e del cos (cor *G^2*) les palpebres *EG^2*. — 4, creixen *ADbcde :* creixent *E;* d.] en *L;* lur *BDG^2bc;* lurs dolors *L.* — 5, mals factes *B :* mals faytors *E.* — 6, lus *B :* lurs *ABDLbc :* llur *E;* aguesen *G^2e :* aguessen *bc :* agesen *d.* — 7, jo *AL* mas yo visch menys de par (part *bc*) en mon turment *Dbcde*, mon *d'una segona mà D.* — 8, | sens mal afer *E;* tot *D.*

E, d'altra part, faç pus que si matas
mil homens justs, menys d'alguna mercè,
car tots mos ginys yo solt per trahir me:
e no cuydeu que ·l jorn m'en escusas,
ans en la nit treball, rompent ma penssa,
perqu' en lo jorn lo trahiment cometa.
Por de morir, ne de fer vida 'streta,
no ·m toll esforç per donar-me offensa.

Plena de seny, mon enteniment pensa
com abtament lo laç d'Amor se meta.
Sens aturar, pas tenint via dreta;
vaig a la fi, si Mercè no ·m deffensa.

9, fas *ADELbcde* : fac *F* || fas d'altra part peior que si matas *B* : *n. t. K*. — 10, mill *de;* junts G^2; merçe *BE*. — 11, cor *d;* jo *AL;* y. s.] he (e G^2) trets *DE*G^2*bcde*. — 12, cuydets *E* : cuideu *de;* scusas *BE* ; excusas *L*. — 13, traball *A;* pensa *ABDE*G^2*Lbcde*. — 15, ne] o *AL* : e *B;* vide *A:* via *F;* estreta *D*. — 16, tol *DE*G^2*bcde;* sforç *BE;* d. m.] complir ma *D*G^2*bcde;* offenssa G^2 : offença *b* | del qual voler dispensa *E*.

17, penssa G^2. — 18, aptament *Le;* llas *Dbcde* : llaç *E*G^2. — 19, vida *AEbcde* : vie G^2. — 20, vatx *B;* merçe *E;* defensa *BLbcde* : deffenssa G^2.

XXIX

SI COM LO TAUR S'EN VA FUIT PEL DESERT

Sparça

Ha sucumbit en la seva lluita per restar insensible als atractius físics de la seva dama : s'allunyarà d'ella fins que no li resti temor de tornar caure en l'amor sensual.

Si com lo taur s'en va fuyt pel desert,
quant es sobrat per son semblant qui ·l força,
ne torna may fins ha cobrada força
per destruir aquell qui l'ha desert:
tot enaxí ·m covê lunyar de vos,
car vostre gest mon esforç ha confús;
no tornaré fins del tot haja fus
la gran pahor qui ·m toll ser delitós.

Al titol : Sparça. Mossen Auzias March *AM;* Obres d'amor. Sparça *E;* Sparça *FL;* Mossen Auzias March G^2; Mossen Ausias March *N;* Esparça *H;* Obres de amors *bc;* Canto moral *d;* Cant moral *e.*

1, la taur *N;* se ua *ALMNde;* fugint *B :* fuit G^2 : fuy *M;* per *ABDE*G^2*LNbcde : n. t. K;* dessert *N.* — 2, quan *L;* senblant G^2; quill *H :* quel *e.* — 3, | ne (no *de*) uoltornar *DHbcde;* no *L;* torne *M;* a G^2. — 4, destrohir *AL :* destruyr *BHNde :* destruhir *DE*G^2*bc :* destroir *M;* ll'ha *H:* l'a *ABE*G^2*MN;* dessert *N.* — 5, enaixim *bcde;* conue *de;* llunyar *E*G^2 : luyar *HN.* — 6. jest *HM;* esguard *A :* sguart *BK :* esguart *LMN;* a G^2*M.* — 7, aje *B :* aja *Hde :* hage *L :* aya *N.* — 8, quem *E;* tol *DEbcde* los pensaments quim porten (portan *B*) les (las *BN*, pahos *BL :* paors *MN*) pahors *ABLMN.*

XXX

VENGUT ES TEMPS QUE SERÀ CONEGUT

Sobre ·l coratge davant de la mort

Els prous se revelen amb les armes a la mà, y es davant de la mort que ·l covard se descobreix. Ni ·l covard ni ·l temerari són virtuosos : l'unic que mereix aquest nom, es el que sacrifica la seva vida per un gran bé o en l'interès de tot-hom. Se felicita de viure en una epoca en la qual se preparen fets importants, sobre tot en el seu país, on el rei es festejat, però temut, perquè ·s creu que vol devenir el més potent dels monarques. En fi, posa en guarda contra ·ls canvis de la Fortuna, que ·s complau en afavorir als atrevits en lluita contra d'ella. — Menyspreu del món y de la Fortuna y obediencia a la llei : aquestes són les condicions d'assegurança contra la Mort.

Vengut es temps que serà conegut
l'om qui son cor haurà fort ho couart,
e ja negú no cuyt saber tal art,
que, si es flach, tal no sia sabut:

Al titol : Mossen Auzias March *A;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March G^1. — *A, presenta, al marge, d'una segona mà, la lletra* n, *capçada per una creu, abreviació probable de* no *per indicar que no hi ha, en les edicions, cap poesia començant per* Junt es lo temps que sera conegut. *Una nota marginal de I:* «aquest cant no es en en lo libre» *es més clara. BDKbcde presenten aquesta poesia com a continuació de la* XXIX, *y, en d, les rimes dels versos* 1 *y* 4, *en e, tant sols la del vers primer, varen modificar-se en conseqüencia. En D, al foli* 114 *v.º, se troba una altra copia de la poesia* XXX, *que designarem per* D^1. *El copista va escriure al marge :* «Estas siete coplas siguientes estan duplicadas por descuydo del escritor y por estar asi en el libro de donde se a traduzido este. Estan atras en una obra que comiença *: Si com lo taur*, a cartes XXVII.»

1, | junt es lo temps *A;* c.] valeros *de* || Er son en temps que seran coneguts (er *sobre d'un mot gratat; a la taula* Ja som...) *E*. — 2, l'hom] lo *BN :* çells *E :* l'hom *bcde;* aura D^1N*:* hauran *E;* o BDD^1EG^1*bce :* no *d;* cohart AD^1 *:* coart *E :* covart G^1. — 3, ya *KN;* negun *A :* degu *E :* ningu *K* || qui es aquell hauent tan sobtil art *B : n. t. K*. — 4. | per tal no sia haguts *E* | de virtut es oçios *d*·

car, desastruch, al perill de la mort,
ladonchs no ·l val enginy ne maestria
per ben cobrir sa 'strema couardia,
8 ans elegeix fugir per ser estort.

Ans del perill se deu fer lo cor fort:
emprenent risch, hom ha dels bons paria,
aconseguint honor e senyoria,
12 fahent venir los Cessars en recort.
Les armes fan los prous homens valer
e ·ls puja tost un semblant de momen.
Aquest es loch d'on lo couart dexen,
16 mes prop de ssi es les dones veher!

Renom d'ardit volrrà lo parencer,
mas no serà comportat son engan,
car los qui mes de tals afers sabran
20 diran quin nom sobre si deu haver;

— 5, desestruch *A*. — 6, | no li (valra *N*) valrra *BN;* jadonchs D^1 : lladonchs *Ebcde;* engeny *B;* ni *ABDbcde*. — 7, b.] en *E;* sa grande *E;* cohardia *A* : coardia D^1E. — 8, elegesch *A* : elegex BG^1N: ellegeix *E;* fogir *B;* stort *B*.

9, | se deu metrel conort ADD^1Ebcde || hom se pot fer no perfetament fort *B : n. t. K*. — 10, amprenent DD^1 : ans prenent *bcde* || volent la fi a que la virtut va *B : n. t. K*. — 11, aconsenguint G^1; señoria DD^1 : senoria *K* : senyora *b* || sil cor es flach legea no fara *B : n. t. K*. — 12, ffahent *A* : faent *KN;* los *manca A;* cesars DD^1EG^1Nbcde : cezas *K;* en un r. *A* || mas flacament pendra patient mort *B : n. t. K*. — 13, prou *Db;* prohomens *E* || dos actes son dels quals lo qu'es primer *B : n. t. K*. — 14, puga *AN;* un] en ADD^1EG^1Nbcde; semblan *K;* moment *A* : nomen D^1 hauer cascu si vol complidament *B : n. t. K*. — 15, lloch *Ed;* d'hon *Dbcde* : hon *K* : *la* h *de* d'hon *d'una segona mà D;* [illegible] *AD* : coart *E;* dexent *A* : desçen *E* || ço es voler vsar ardidament *B : n. t. K*. — 16, pus DD^1EG^1bcde; si ADD^1EG^1Nbcde; es] en *de;* vaher *A* || mas en lo cas vol e no ha poder *B* || e (a *M*) contra si pratica (pretica *N*) tal mester *KN*.

17-60, *manquen A*. — 17, r.] ne mon *B;* d'artit *A;* volra *EN;* parençer *BE* || vol lo hom parencer, *de la primera mà D* : vol l'hom parencer D^1 *cde*, *d'una segona mà D*. — 18, || mas no pora cloure l'ull del sabent *B : n. t. K*. — 19, lo *d;* affers DG^1 [illegible] : afes *K* : afets *de* || vera lahor algu ja no consent *B : n. t. K*. — 20, quim *c;* nom D^1 || e donchs quant mes l'a pres' ab mal saber *B : n. t. K* || arbitraran qual dels noms deu hauer *E*.

e, baxament, entre ssi volrran dir:
«Hom virtuós no deu ser nomenat,
mas prenedor del que no ha guanyat
entre aquells qui no ·l veuran fallir.»

L'ome tastart qui no tembrà morir,
no faent fruyt, son perill assajat,
grau de virtut volrrà en si possat:
mas en aquest se deu mils soferir,
puys, ab perill molt gran de sa persona,
cuyda guanyar lo que no ·l da son dret,
car la virtut en lo mig loch se met,
e los estrems per vicis abandona.

Guanya virtut qui son cors a mort dona
per hun gran be o de molts beniffet.
Pensar no deu compte li ·n sia fet;
virtut de si lo virtuós guardona.
L'om de cor flach meta ·l perill a part.
car son honor luny de perill està;
e lo tastart, per temps, venir porà
en ser temprat e usar de renart.

— 21, si BDD^1EG^1Nbcde; volrra *B* : volran *DENbc*. — 23, a *de;* gonyat *B* : **guayát** *N*. — 24, vehen *BDENbcde;* fogir *B*.

25, l'home *e;* testart G^1. — 26, fahent BDD^1EG^1Nbcd : asaiat *B* : ha'sajat DD^1bc : assagat *N* : hasajar *de*. — 27, volra *BE;* volia'n *Dbc* : volrra'n G^1 : volia en *Nde;* posat $BDEG^1b$: posar *cde*. — 28, mills *Nde;* sofferir *BE* : refferir *N*. — 29, puis DD^1Ebc : puix G^1de. — 30, gonyar *B;* lo] ço *E;* vol *BN* : no 's *Dbce* : no es *d;* de *BDNbcde*. — 31, virtud G^1; mitx *B;* lloch *Ed*. — 32, strems *BE;* viçis EG^1d.

33, virtud G^1 : virtu *Dbc;* que D^1F; cos BDD^1Ebcd. — 34, un BDD^1EG^1Nbcde; o] e *de;* benifet $BDEG^1Nbcde$: benifets D^1. — 35, penssar *B;* conte G^1 || o per son Rey si compte lin es fet *E*. — 36, || e si nou fa lo restant lo y guardona *E*. — 37, l'hom *Dbcde;* meta p. *bcde;* del peril *N*. — 38, sa G^1; lluny D^1E; del BG^1; peril *N;* sta BD^1. — 39, testart *B*. — 40, temptat *e;* husar *N;* rrenart D^1.

Quant dels passats lig alguns fets, e guart
los per venir, gracia Deu nos fa
com som en temps que ·l mon dispost està
per grans affers, e, de cascuna part,
especial per nostre gran senyor,
qui, festejant, la gent ab por lo mira.
Tot gran senyor dintre son cor sospira,
crehent qu' ell vol ser dels senyors major.

Fortuna es soptos cambiador:
negú no sab on son voler l'atira,
e lo semblant de son amor es ira;
sa ira es moltes veus gran amor.
Negú no ·s pot regir per son penell,
sino que ·ls flachs de sa cort foragita;
e ·l coratjós de sos bens lo delita,
havent esforç, vehent-la contra d'ell.

Contra la Mort es aquest aparell:
menyspreu del mon e no tembre Fortuna,
tenir sa Ley e, si es Moro, Çuna,
e Deu ladonchs lo farà segur d'ell.

41, quan G^1; pasats *d;* litx *B* : llig *Ede;* algun G^1N; fet *N.* — 42, gratia *BE* : gran D^1 : gracian *b;* Deus *BN;* fan *Dbcde.* — 43, son DD^1bcde; qual G^1bce: que al *d;* disposts *bcde;* sta *B:* estan *Dbcde.* — 44, affes *BN* : afers D^1E; quascuna *B.* — 45, speçial *BE* : special *N;* g.] bon *E;* señor BDD^1. — 46, festeijat *B* : *n. t. K.* — 47, señor DD^1b. — 48, quell] que *B* : aquell *F* : quel G^1; senyos *BN:* señors DD^1b.

49, ffortuna G^1; sobtos $DD^1ENbcde$. — 50, algu *BN* : nengu *Dbcde* : degu D^1E; sap G^1; on] hon BD^1EG^1N : en *Dbcde,* lo tira *E;* atura *N.* — 51, yra *Ede.* — 52, yra *Ede;* moltas *B.* — 53, algu *BN* : ningu *Dbcde* : degu D^1E; no p. D^1EG^1; panell *Be* | mirar della penell *E.* — 54, quel flach *E.* — 55, el] y al *E;* cortatgos *D* : coraios G^1. — 56, avent *N;* sforç *B;* vahent *B;* v. l.] si la sent *E.*

57-60, *d'una segona mà D: manquen* D^1. — 58, d. m.] de si *B* : del cos EG^1. — 59, lley EG^1; cuna DD^1F : tuna *Nbc.* — 60, lladonchs *DEbcde.*

XXXI

MOLTS HOMENS HOIG CLAMAR-SE DE FORTUNA

Sobre ·ls capricis de la Fortuna

Planyer-sen, es ignorar la seva natura. El món no pot oferir més que béns ilusoris. Res no pot aturar la roda de la Fortuna. Fa succeir la felicitat a la desgracia, la riquesa a la pobresa. Riu y plora alternativament. —El poeta ·s compara a Tantal.

Molts homens hoig clamar-se de Fortuna
e malahir aquella per sos actes,
volents ab ley fer amigables pactes,
4 donant-los be e que tostems fos una,
no recordant sa propria natura
qu' es l'alt baxar e lo baix muntar alt:
e qui d'açò se dona gran desalt
8 lexe los bens portants ab si fretura.

Al titol : Mossen Auzias March *A;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March G^2*;* Obres de amors *bc;* Canto moral *d;* Cant moral *e.*

I-II, *manquen H.* — I, a molts *K;* hotx *BK :* hoyg *de;* clamor *b;* ser *D* || molt home veig clamar de sa fortuna *A.* — 2, e] en *F :* he *b;* malehir *Bbc :* malair G^2 *:* maleir *de.* — 3, volent G^2*;* leys *ADbcde :* lleys G^2 volents fermar ab ella uns tals pactes *B.* — 4, lurs *A;* he *b:* en *c;* tostemps *ADbcde :* tots temps G^2*;* huna G^2 || quels donas be per tostemps essent una *B* || tals qu'en lur be en per tots temps fos una *E.* — 5, | volent mudar *E;* recordants *B:* rrecordant G^2*;* propia *ABEG²*. — 6, qu's *c;* lo alt *d;* baixar *Ebcde;* e lo] y el *E :* y'l G^2 *:* he *b;* bax *D.* — 7, en G^2 *:* he *b;* d'ayço *E;* gan *b.* — 8, lexa *A :* leixe *Ebcde;* portans *B;* ab] en *A.*

A Deu no plach haver del mon tal cura
que no ·y jaquís de terribles afanys:
perdues son en nombre mes que ·ls guanys.
N'esguart del ver lo seny es oradura,
e l'om girat al mundanal saber
ydoles creu, donant hy plena fe;
en bens mundans creu esser complit be,
volent morir solament per haver.

S'algú pogués de Fortuna tener,
ab hun fort clau, sa roda, quant es sus,
fora-li bo anar amunt e jus,
soferint mals, per trobar tal mester.
Mas los metalls no han tanta vigor
que tan gran pes ab lur força retinguen,
ne ginys no fan que d'alt en baix no vinguen
los qui seuran en la falssa honor.

Per negun temps perdrà Fortun' ardor
de fer lochs plans de les timpes e munt,
e quant del tot son desijat es junt,
e no pot fer pus ab sa gran furor,

9, auer G^2; d. m. h. *A*. — 10, affanys *ADEbcde* | menys delits que affanys *B*. — 12, | enuers l'auer *A*; en 'sguart *bcde*; horadura EG^2. — 13, l'hom *Dbcde*; mundenal *H* : mon d'auol *bc* : mondanal *d*. — 14, ydolas *B* : hidoles *H*; hy] li *A* : y *Bbcde* : hi DEG^2H. — 15, qu'en AG^2; y en *E*; mondans *Eb*; cr.] cuyd *A*; eser G^2. — 16, v.] e vol *A* : volents *E*; p.] te d' *bc* : pels *de*; auer G^2H.

17, silgus *A* : si algu *BDbcd* : *n. t. K*; pusques *B* : *n. t. K* : posques EG^2; hauer *d* : auer *c*. — 18, un $ABDG^2Hbcde$; s.] la *A*. — 19, | ffora *AH*; li bo.] menys mal *A*; am. *manca B*; y G^2. — 20, sofferint *AEH*; mal *bcde*; cobrar *A*. — 21, malalts *A* : matalls *B* : matals *H* : no tals *bc*; metals *d*; an *G*. — 22, llur BEG^2de; retingan *H* : retingen *bc* | que ab llur pes tan gran força retinguen *K*. — 23, ne] e *B* : *n. t. K*; n'enginys *de*; no f.] ne arts *EH* : nos fan *cde*; en] e *cde*; bax *B*; vingen *bc* | ne ginys ne arts no faran que no vinguen AEG^2. — 24, çells *E*; q.] quey *A* : que *H*; seran *A* : sera en *B* : seuraran *K*; falsa *ADEbcde* : falça BG^2HK.

25, | e (en E) per null temps *AE*; nengun *BDbcde* : algun G^2; pendra *H*; fortunador *A*. — 26, ffer *A*; lonchs *A* : llochs AEG^2d; plants *A*; lles *H*, t.] cumbes *B* : terras *A* : terres *E*; e] a *A* : he *b*; munts *E*. — 27, he *b*; desigat *A*; junts *E*. — 28, he *b*.

torna reffer desabitada casa
qu' en poch espay havia feta buyda;
e l'om desert qu' enrequir jamés cuyda
umple graners, olis e vins embasa.

En son costat no deu portar espasa,
com a foll hom deu franch arbitre perdre,
qui no creu cert que Fortuna pot perdre
los bens mouents e los sients arrasa.
Mas l'om del mon, per Fortuna mirat
ab lo esguart de riallosa cara,
la part del plor no ha vista encara:
creu que sos ginys l'an de bens prosperat.

Lir entre carts, propi so comparat
a Tantalus per continuu desig:
no se perque tots dies hi affig,
puys que m'es prop compte desesperat.

— 29, afer *B* : refer *DG^2Hbcde;* deshabitada *bcde;* cassa *A*. — 30 | qu'en molt breu temps *B;* spay *EG^2bc;* hauie *Bbcde* : auia *G^2H* | ell l'aura feta buyda *A*. — 31, | el pobre hom *B;* he *b;* l'hom *cde;* disert *de;* qu'enriquir *Bbcde* : qu'enrriquir *G^2* : qu' enraquir *H* | que enrequir no cuyda *A*. — 32, umpla *B* : humple *H;* granes *BH;* he *b;* envasa *B* : enbasa *G^2* : embassa *H*.

33, spasa *BEG^2bc*. — 34, spendre *B* : pendre *Dbc*. — 35, que *A;* sert *H;* pendre *bcde* | que pot fortuna 'sperdre *E*. — 36, y *D;* scients *AG^2H* : sehents *BDEbcde;* embassa *A* : arassa *H*. — 37, l'hom *cde;* d. m.] qui es *A*. — 38, ab] ha *E;* esguard *A* : sguart *Bbc;* rialossa *H* : rriallosa *d*. — 39, por *H;* a *G^2* || e d'altra part no aiuda encara *A*. — 40, s.] tots *A;* l'han *cde;* be *DHbcde*.

41, propri *Dbc*, son *A;* comperat *AH*. — 42, tantaluz *G^2;* continu *DEG^2Hbcde;* desitx *B:* desigch *H*. — 43, perquen *H;* y *BG^2H;* affitx *B* : afig *G^2* : afigch *H* : aflig *e*. — 44, pus *A* : puis *DEG^2bcd* : puix *e;* conte *AG^2* : comte *H*.

XXXII

L'OME PEL MON NO MUNTA 'N GRAN VALER

El Merit y la Virtut

El merit comprèn tres elements : la riquesa, el bé y la noblesa. Però ·l bé es la condició essencial, sense la qual les altres no tenen cap preu. D'altra part, el pobre y el d'avillat llinatge són impotents a fer progresos en la virtut moral. Sense ·l bé ·l ric y el noble són desgraciats, y la falta està sovint en la Natura, car no tenen cap intel·ligencia del merit veritable. La virtut es un mig entre dos extrems. Es acte y no potencia y deu ser realitzada en actes exteriors. Les bones disposicions son insuficients, la pràctica sola permet assolir la Felicitat.—Continuarà sofrint els torments que li dóna la seva mala vergonya.

L'ome pel mon no munta 'n gran valer
sens haver bens, bondat, linatge gran,
mas la del mig val mes que lo restan,
e no val molt sens les altres haver.

Al titol : Mossen Auzias March AG^2*;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Au[as] March G^1*;* Obres de amors *bc;* Canto moral *d;* Cant moral *e.*

Dos textes, de la primera estrofa, en A : l'un (foli 206 v.º) *A, l'altre* (foli 209 v.º) A^1, *reproduït per errada y tapat amb una llenca de paper, de tota la poesia, en D: l'un* (foli 29) *D, l'altre* (foli 116) D^1, *esborrat per una segona mà, y en G : l'un* (foli 563 v.º) G^1, *l'altre* (foli 613) G^2.

1, lo home *K;* valor BD^1 *: n. t. K.* ‖ pujar (pugar AA^1) no pot algu (negu A^1H) en molt (mes *AH*) valer AA^1DEG^2Hbcde. — 2, auer G^2H*;* bondats *A;* linatje *BH :* linaje *D :* llinyatge G^2. — 3, la] lo A^1H*;* d.] d'en G^1de*;* mitx *B :* migch *H;* la DFG^2bcde*;* restant G^2. — 4, | e val se poch A^1 | e no val se poch *E;* auer G^2H ‖ val e no ha sens les altres honor *B : n. t. K.*

Per ella ·s fan les dues molt prear,
car poder val tant com es ministrat,
linatge val aytant com es honrat:
la valor d'om ho fa tot graduar.

Mas no serà l'om sabent de sonar,
si 'n algun temps no sona esturment,
car per voler sonar lo nom no ·s pren,
mas l'esturment, sonant, be acordar:
tot enaxí aquell qui dins si val,
pobre de bens e d'avillat linatge,
no te ·ls areus per mostrar gran coratge
en la virtut que ·s nomena moral.

Son e seran molts d'un altre cabal,
havents molts bens e d'alta sanc favor,
e, valent poch, han la part no mellor;
car, sens l'om bo, quant pot haver es mal,
e, moltes veus, ha ·n la colpa Natura,
car fora bo tal que valer no sab;
negun saber no pot viur' en llur cap:
sens colpa llur, de valler han fretura.

—5, ella *A* : ella es *d;* d.] altres BD^1 : duas *H*: *n. t. K* : prehar *A*. — 6, c.] e A^1; p.] l'auer *E*.— 7, linatje *BHbcde* : linaje *D* : llinatge G^2; atant A^1H; honrrat BEG^2de : onrrat G^1 | tant com es mes honrat *Dbc*, mes *d'una segona mà D*. — 8, lo voler A^1; d'hom *bcde;* o G^2.

9, may *E;* l'hom *bcde;* saben *c;* de *manca* G^2. — 10, si en *d;* instrumen *A* : sturmen BG^1 : esturmen *Dbcde* : insturmen *E*.— 11, mon D^1. — 12, l'instrument *D* : l'estrument G^1 : l'strument *bc:* l'istrument *de;* ben BD^1 ‖ mas de saber l'esturment (l'estrument acordar G^2) ha cordar AG^2 ‖ menys de saber l'esturment acordar *E*. — 13, aq.] l'ome *AE* : com l'om G^1; que BDD^1GG^1bcde; vall *H*. — 14, d'av.] de molt alt *A* : de petit *E* : d'avilat DD^1G^2 : de vila G^1 : d'aviltat *bce:* de aviltat *d;* linatje *Bbcde* : linaje *D* : llinatge G^2 : linatia *H*. — 15, a.] arreus $ADEG^1G^2Hbcde$: mijans BD^1; g.] son *AEde;* coratje *BDHbcde*. — 16, virtud G^1 | quel (quell *H*) haver (auer AEG^2) d'hom (d'om $ADEG^2H$) hi (y G^2, cap G^1 : call *H*) cal $ADEG^2Hbcde$.

17, he *b;* caball *H*. — 18, hauent AG^1e : auents G^2 : auent *H;* d'altra G^2c; sanch $ABDD^1G^1G^2bcde$; valor *de*. — 19, he *b;* valen *A;* h.] en *A* : an BG^1; millor $ABDD^1G^1G^2Hbcde$. — 20, l'hom *bcde* : auer *H*. — 21, | mas a las veus *A* | e a las veus *E;* he *b;* moltas *BDHbc;* veu *D;* ha EG^1de: dan G^2; culpa ADD^1G^1H. — 22, fara *F;* tall *H;* sap G^1Hbc. — 23, degun AEG^2 : algun BD^1: ningun *Dbcde* : nengun G^1; viure G^2; lur $ABDD^1Hbcde$; cab G^2. — 24, c.] falta *AE* : culpa DD^1G^1; lur $ABDD^1Hbc$; valer $ABDD^1EG^1G^2Hbcde$; an G^2.

Entre ·ls estrems al mig Virtut atura
molt greu d'obrar y entre pochs conegut;
per ell saber no's hom per bo tengut,
mas fets hobrant forans dins tal mesura.
Aytant es larch l'om menys de fer larguesa
com es escas si no fall en despendre;
vicis, virtuts per actes s'an apendre:
apres lo fet es llur potença presa.

No conqueran virtuts per gran abtesa,
no les hauran poetes per llur art:
han-les aquells metents vicis a part,
obrant virtut per amor de bonesa,
res no duptant viciosa vergonya,
mas solament amant virtuós preu:
e l'ome pech en aquest banch no seu,
e qui n'es luny lo gran delit se lonya.

25, entrells *H;* strems *B :* extrems *Dbc :* stremps *K;* mitx *B;* virtud G^2 | virtud en (al *H*) mig atura *AH* ‖ esperiment virtut en l'om procura *E.* — 26 y e.] hentre *A;* y] j *B;* conagut *H* ‖ cahent en l'om qu'es dispost a virtut *E.* — 27, e.] alt *H;* l'om G^2 | no (*manca bcde*) consegueix (consech *H*) hom virtut *DHbcde* ‖ e sens aquell tothom porta escut *E.* — 28, obrant $ABDD^1G^1G^2Hbcde$; tall *H* ‖ pera cobrir lo seny o l'oradura *E.* — 29, llarch G^1G^2de; hom ADG^2bcde; llarguesa G^2de | aytant es bo l'om sens speriença *E.* — 30, esc.] l'auar *A :* scas G^2 | com es dolent si per tal nos demostra *E.* — 31, vincin G^2; s'an] fan G^1 : se an *d :* poden BD^1; ap.] pendre BD^1: apenrre G^2 | virtuts morals no son menys de la mostra *E.* — 32, | per l'acte fet *A;* | l'act'es primer *Ede;* lur ABD^1G^1H; pressa *H* | es l'impotença (l'inpotença *D*) presa *Dbc* | que no es la potença *E* | apres potença presa *de.*

33, nos AEG^1G^2Kc; conquerran $ADEG^1bcde$: conquer hom BD^1 : *n. t. K :* conquiren *D;* virtut D^1; g.] sol BD^1 : *n. t. K;* sciença *AE :* abteza G^1 : obtesa G^2 : abtessa *H.* — 34, auran G^2Hde; lur $ADD^1G^1G^2Hbce$ | portes (poetes *K*) per la lur art *BK.* — 35, aquels *H;* matent *A:* mentents *B :* metent *Dbc :* matents *H;* viçis *B.* — 36, obrants BD^1 (obrant *K*) virtuts BDG^2Kbcde; virtud G^1; a.] obra *H* ‖ amants a ssi (si *E*) menyspresants (menyspreant *E*) la (temença *E*) tamença *AE.* — 37, r.] mes *bcde;* dubtant BG^1G^2de; viçiosa *B :* viciossa *H* ‖ dels jugadors (jutjadors *E*) reffrenants (refrenants *E*) ab vergonya *AE.* — 38, mes *B* | per no guastar lur preu *AE.* — 39, he *b;* l'home *Bbcde :* l'om *D :* l'oma *H;* blanch *E.* — 40, he *b;* qui es *Dbcde:* quins D^1; lluny EG^2d : lo lony *B;* s'alonya *BDbce :* se alonya *d;* lunya *AF*, *després de correcció F:* llonya EG^2.

Lir entre carts, tostemps faré ma ponya
que la dolor jamés de mi partesqua;
e no penseu que mon cas enferesqua,
car major dan mereix ma gran vergonya.

41, tots temps *E* : tot temps *G¹*; me *H*; punya *A*. — 42, mis *Hde*; pertescha *A* : partesca *BDD¹EG²bcde* : partescha *G¹* : pertesca *H*. — 43, he *b*; pensets *E*; enferescha *AG¹* : enferesca *BDD¹EG¹Hbcde*. — 44, dany *G²bcde*; merex *BG¹G²*; me *H*; grant *G¹*.

XXXIII

SENS LO DESIG DE COSA DESONESTA

Sofreix de no poder ser estimat de la seva dama amb el mateix amor intel·lectual y pur que sent per ella. Es el seu enteniment, no ·l seu cos, que ·l fa anar vers ella, y es per això que ella no ·l vol! Són les seves qualitats intel·lectuals que l'encanten fins al punt que ·n perd el sentiment y que ·l seu cos s'encongeix. La seva inclinació que neix en son esperit es eternal : abandona la que ve del cos y mor com ell. La seva voluntat troba l'aliment necessari en els desitjos que li presenta ·l pensament, y si passa en el món trist y callat, es que l'Amor no pensa sinó els desitjos eixits del seu cap. — S'esforçarà de no pensar sinó en el ver amor, y, amb la seva ajuda, serà ·l model dels enamorats.

Sens lo desig de cosa desonesta,
d'on ve dolor a tot enamorat,
visch dolorit, desijant ser amat.
E par ho be que no ·us vull desonesta:
ço que yo am de vos es vostre seny,
e los estats de vostra vida casta.
Molt no deman, car mon desig no basta,
sino en ço que honestat ateny.

Al titol : Mossen Auzias March *A;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *FL;* Mossen Ausias March *G^2;* Cantica de amor *a;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, desitx *BK;* deshonesta *Lbde.* — 2, d'hon *de;* anamorat *B.* — 3, desigant *L.* — 4, he *b;* q.] car *AL :* puix *a;* deshonesta *ALbcde* | car totaus vull honesta *B.*— 5, so *ABa :* lo *G^2;* jo *AL:* mes *G^2bce :* pus *DEd.* — 6, he *b;* stats *BDbc.* — 8, so *Ba;* atteny *EG^2.*

L'enteniment a vos amar m'enpeny,
e no lo cors ab voler deshonest.
Tira m'a vos un amigable gest,
ab sentir prim, qui desperta desdeny.
Tant està pres lo meu enteniment
per molta part del vostre que li alta,
que ·m toll sentir e ·m fa la carn malalta
d'un tal dormir que pert lo sentiment.

No cessarà lo meu egual talent,
puys mou de part que no ·s canssa ni ·s farta,
car l'esperit tot lo finit aparta;
no es en cors lo seu contentament.
De vos deman la voluntat guanyada,
cella qui es en l'arma infinida.
La part d'amor, que pot esser perida,
en lo meu cor no s'i troba' sforçada.

Si com lo foch creix la sua flamada,
quant li son dats molts fusts per que ·ls aflam,
e ladonchs creix, e mostra major fam,
com pot sorbir cosa que ·l sia dada:
ne pren a mi, car ma voluntat creix
per los desigs presentats en ma penssa,
e, remoguts, seria ·l fer offenssa,
car d'altra part ma voluntat no ·s peix.

9-16, *manquen* a. — 9, a] en *ABDG*^{2}*Lbcde;* m'empeny *Lae.* — 10, he *Db;* cos *BDG*^{2}*bcde;* ab lo v. *G*^{2}*;* desonest *ABDE.* — 11, | tirant me vos *B : n. t. K;* m'ha *Db.* — 12, que *E.* — 13, sta *B.* — 14, l'asalta *E.* — 15, tol *BDEG*^{2}*abcde;* hem *DEbcde.* — 16, dor.] morir *Dbc;* q. p.] quim tol *AL.*

17, cesara *D :* çessare *d;* hegual *Db.* — 18, pus *A :* puix *G*^{2}*bcde :* puis *DE :* per *a;* mon *Ba;* d. p.] deport *B;* cansa *ABDEG*^{2}*Labcde;* nes *ABDG*^{2}*Labcde :* ne *E.* — 19, l'espirit *Bd* | ço qu'es finit aparta *E.* — 20; en] lo *L;* cors] tot *DG*^{2}*bc :* cos *Bade* || e pren de nou lo novell pensament *E.* — 21, daman *B.* — 22, | la qual sta *B;* çella *Ed.* — 23, la] ja *G*^{2}*;* de amor *d;* partida *DG*^{2}*bcde.* — 24, forçada *B :* esforsada *a* | noy es molt esforçada *DEG*^{2}*bcde.*

25, crex *B.* — 26, quan *Ld:* molt *e;* f.] llenys *a;* quells *E;* afflam *BL.* — 27, he *b;* lladoncs *BEG*^{2}*abcde;* crex *BG*^{2}*a;* he *b.* — 28, car *AL;* surbir *Dbc;* quels *G*^{2}*;* sie *bc.* — 29, volentat *G*^{2}*;* valuntat *b;* crex *BG*^{2}*a.* — 30, desitxs *B;* persentats *d;* m.] la *G*^{2}*a;* pensa *ABDEG*^{2}*Labcde.* — 31, he *b;* serials *ABEG*^{2}*ade;* fet *BL :* feta *a;* offença *A :* offensa *BDELbcde :* ofensa *a.* — 32, pex *Ba.*

Mon penssament mostra que m'entristeix.
Quant entre gents estich mut e pensiu,
ladonchs Amor peix sos fills en lo niu,
que dins mon cap es lonch temps que nodreix.
Cest es aquell voler sens negun terme,
per ço Amor de mi no ·s partirà.
Aquell' amor, qu' en nostra carn està,
no met al cor lo no cansable verme.

Plena de seny, mon enteniment ferme
en ço que may amador lo fermà,
e, si fallesch, Ver' Amor fallirà:
«mellor de tots» hauré nom, si ·m conferme.

33, mou *b* : nou *c;* pensament *ADELabcde;* mostre *A;* m'entresteix *AE* : m'entrestex *B:* m'entrestexch G^2 : s'entrestex *a* : m'entristex *bc.* — 34, quan *Lde;* gens *E;* stich *BD;* he *b.* — 35, lladonchs *BDE*G^2*abcde;* p.] per *B* : pex *a.* — 36, es] ha *Dbcde;* llonch *d;* nodrex *B* | llonch temps ha (a G^2) que (nodrex G^2*a*) nodreix *E*G^2*a.* — 37, est *Dbcde;* algun *ADE*G^2*Labcde* || aquest voler es qui no consent terme *B.* — 38, per hon *a;* de] en *E*G^2*;* no finara *E* : no s'aparta G^2 || perço qu' (que *D*) amor de mi james nos parta *Dbce,* que *y* nos parta *afegit després D.* — 39, | la part d'amor *B* | que aquell amor *a;* vostra *a;* sta *B* || car l'amador qui son voler no (no *manca,* fart ha G^2) farta *DE*G^2*bce.* — 40, | no crial cor *B* | nol rou d'amor *DE*G^2*bce.*

41-44, *manquen a.* — 42, m.] null *B.* — 43, | e si yo (falch G^2) fallch *E*G^2*;* he *Db.* — 44, millor *Dbcde;* de] que *E;* aure G^2.

XXXIV

TOTS LOS DESIGS ESCAMPATS EN LO MON

Cap desig no iguala ·l seu. Ni ·n pot fugir ni portar-hi remei. Suplica Amor que li permeti dir quina alegria experimenta al veure que la seva dama comprèn el seu amor. Podrà, desde ara, viure castament sense pensar en triomfar dels seus desitjos invencibles. Desitjós de veure-s estimat d'ella, no li deixarà ignorar més el seu amor. El seu Enteniment y la seva Essencia ·s concorden per estimar en ella allò que ·ls es semblant. — Les ferides del amor tornen foll y orb.

Tots los desigs escampats en lo mon
entre les gents, segons for de cascú,
ab trenquat peu a pas van detras hu,
qui es lo meu e loch temps ha que fon.
Si com los puigs poran fugir al vent,
ma voluntat d'ell poria campar;

Al titol : Mossen Auzias March *A;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *FL;* Mossen Ausias March G^2*;* Cantica de amor *a;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, desitxs *BK;* scampats *BEK.* — 2, quescu *L.* — 3, trencat *ADEG²Kabcde :* trencant *L;* a] e *a;* a p.] apres *c;* u G^2 || segons mon juy e lo ferm del comu *B : n. t. K.*— 4, he *b;* llonch *EG²ad* || son pochs sguart del qu'en mi lonc temps fǫn *B: n. t. K.* — 5, putxs *B :* pugs *a :* puig *c;* als vents *Dbcd.* — 6, del *de;* podria *a* || lo meu voler al desig pot mancar *E.*

en hun loch ferm li covê d'esperar:
no ·l pot minvar aquell mal pensament.

En remeyar no ·m conech sentiment,
si be l'assaig he yo 'sperimentat:
per mon esforç pogra sser deliurat
d'una gran part de la dolor que sent.
Amor suplich que ·m leix donar a'ntendre
lo sobresalt que de vos, Dona, ·m ve,
entenent vos quin' obra fa dins me
e com sens mort yo no me 'n puch deffendre.

Passar puch donchs sens honestat offendre,
mostrant virtut, com res no cast no vull.
Si be ·l desig no casta penss' acull,
no ·m trop en punt que res pens de vos pendre:
sos mouiments negú pot esquivar,
servents no son de nostre franch juhy.
Donchs com serà que io fuja de mi?
Colpa no ·us tinch, si forçat son d'amar.

— 7, un *ABDEG^{2}Labcde;* lloch *EG^{2}ad;* conue *abcde;* d' *manca Dabcde* | l'es forçat sperar *B.* — 8, nel *ABDEG^{2}Labcde;* a. m.] bo ne mal *E.*

9, en] e *K;* non *e.* — 10; l'asatx *B :* l'asaig *DEG^{2}bce :* l'assatx *K :* l'asag *a :* le asaig *d;* h. y.] hay *E;* e *BG^{2}de;* jo *L;* speriment *G^2.* — 11, p.] qu' ab *E;* sforç *BG^2 :* sfors *a;* ser *ABEG^{2}abcde;* deslliurat *AEbcd :* desliurat *BDe :* delliurat *G^{2}La.* — 12, | del perillos turment *E.* — 13, sopplich *G^2 :* soplich *L;* lex *B :* lleix *G^2 :* llex *a;* d. entendre *ABDLbce :* d. a entendre *d* || car solament me plau donar entendre *E.* — 14, los *F.* — 15, onbra *G^2;* fiu *G^2* || e sabent vos que porta l'alt dins me *E.* — 16, he *Db;* ses *B : n. t. K;* jo *ABL;* pusch *E;* defendre *ABDLabcde.*

17, d. p. *ABDLabcde :* d. pusch *EG^2;* ofendre *a.* — 18, vertut *L;* rres *G^2.* — 19, b.] mon *Dbcde;* c.] cast ma *a.* pens *ABDEG^{2}Labcde.* — 20, trob *AG^{2}Lde* || lo meu voler no vol passar apendre *E.* — 21, nengun *B :* ningu *Dabcde :* degu *G^2;* squivar *BG^2* || degu no pot sos mouiments mudar *E.* — 22, vostrom *a;* juhi *ABDG^{2}Labcde* || prin moviment es fora del juhi *E.* — 23, yo *BDG^{2}abcde :* jo *L;* fuge *AL* || en veritat be puch ser dit mesqui *E.* — 24, culpa *Dabcde;* si] puys *B;* si so forsat *a;* so *BDabcde;* de am. *d* || com virtuos nom gos fer nomenar *E.*

Aquest' amor tant se pot esforçar
que l'amador a mort farà venir.
On es l'om fort, potent a resistir
les passions que vol Amor donar?
E donchs perquè yo so desacordant
mostrar a vos la voluntat que ·us port?
Ma lengua te ma vida e la mort;
lo meu voler no ·m val, essent bastant.

Si com aquell qui està Deu pregant
que ploga fort sens lo temps nuvolós,
vull ser amat, sens dar occassios,
e no ·s pot fer, lo meu voler celant.
L'Enteniment e Calitat s'acorden
amar a vos en qui es llur semblança;
e los volers han gran desacordança,
contra Rahó en tanta part discorden!

25-32, *Dues redaccions en E : l'una, al marge, quasi conforme a la nostra, amb variants indicades aqui sota : l'altra, en el text, destinada a reemplaçar la primera, que es aixi :*

Virtut complesch, Dona, en vos amar
car mon voler no vol passar en viçi:
donchs no dech ser per vos tengut per niçi:
dats m'ardiment queus pug' amor mostrar.

Orgue temprat no es pus acordant,
que mon voler ab la virtut acorda,
tirat de nou amador per tal corda,
car nom trob si per ser gentil amant.

25, p.] sol *a;* esforsar *a.* — 26, l'amodor *b;* a m.] a' mar *bc* | n'amar fara venir *E.* — 27, on] hon *ADG*^{2}*ad* : qual *E* : com *bce;* l'hom *Bde* : lo *bc;* pottent *E;* resestir *AB* : ressistir *E* : rezistir *G*^{2}. — 28, pations *B;* quel *B.* — 29, | donchs per que yo *Ebc;* e *manca D;* jo *AB;* discordant *D* | en mi so discordant *E* | dona so discordant *bc.* — 30, mostrant *a;* por *b.* — 31, llengua *EG*^{2}*a;* ma] la *ABLade;* he *b* : y *a.* — 32, v.] poder *ABDEG*^{2}*Labcde;* esser *ad.*

33, questa *G*^{2}*;* questa a *a;* q. d. sta *B;* sta *Fd.* — 34, plogua *A* : plogues *Dbc* : ploges *e;* tems *c;* nuvulos *EG*^{2}*a.* — 35, d.] temps *a* : darn' *D;* occasios *ABL* : noccassions *D* : nocasios *EG*^{2}: ocasios *a* : notassios *bc* : notasios *de.* — 36, | e fer nou pusch *E* | que fer no puch *G*^{2}*;* he *b;* zelant *ade.* — 37, e] y *a* : he *b;* qualitat *DE* : voluntat *L;* se corden *B.* — 38, amor *Dbc;* a] he *b* : e *c;* lur *ABDG*^{2}*Lbc;* semblan *E* : senblança *G*^{2}. — 39, e] mas *B* : he *b;* voles *B;* h. g.] mostran *B;* an *G*^{2} | molt diversos estan *E.* — 40, descorden *b* || nom sembla dret qu'en tanta part descorden *B.*

Lir entre carts, los escurçons no morden
ab tant fort mos com es lo de Amor:
si be ·ls morduts no passen tal cuyçor,
perden lo seny e les vistes exorben.

41-44, *manquen a*. — 41, scurçons *BE* : escursons G^2. — 42, tan G^2; de (d' *bc*) amors *Dbc*. — 43, passan *B* : pasen G^2; tals cuyçors *Dbc*; cuyssor BG^2 : colnçor *d*. — 44, he *b*; axorben *B*.

XXXV

SIA CASCÚ PER BEN HOIR ATTENT

Sofreix sense saber perquè. No són les dolors usuals dels amants y no tem les altres. Mor de no poder estimar, y deuria odiar-se fins a la mort pels seus defectes que ·l priven d'aquest bé. Però tot y trobant en ell motius de malcontentament, acusa Amor, de qui depèn la seva existencia, y ell maleeix per les seves propries faltes! — Tots aquests sentiments vénen d'haver-li cregut inaccesible ·l bé que reserva l'Amor.

Sia cascú per ben hoir attent
e no ymagin que yo ·l vulla decebre:
car de tot cert per mi porà percebre
4 grans nouitats e de nou sentiment,
tals que no se lo mijans que ·ls atracen,
mas solament resta 'n mi lo sentir:
si col malalt, qui sa dolor sab dir,
8 no sab los mals qui la mort li percacen.

Al titol : Marc *D;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Auzias March G^2; Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, siia *d;* hoyr *BDbc :* ohir G^2; atent DG^2cde : atents *E :* aten *b.* — 2, deçebre *DEbc.* — 3, tots G^2. — 4, sentiments *E.* — 5, q. a.] per hon passen *E;* atraçen *B :* atrasen G^2. — 7, s. c.] com lo *B;* que *de.* — 8, sap BG^2; percaçen *B :* percasa G^2.

Aquells afanys qui ·ls amadors acacen
e son comuns e quasi manifests
no son en mi; ne desenblants d'aquests
no ·m fan pahor, ne sol mi no menacen.
Dolors é tals qu' en amadors no venen,
car yo peresch com ja no pusch amar:
solament bast mi de mort hahirar
per mos defalts qu' en ira mi encenen.

No se quins son los delits qui ·m sostenen,
com no m'acuyt metre lo mon a part,
car d'ahirar me jamés no ·m veig fart.
Pensau los bens qu' en esta penssa ·s prenen!
Morir me plau, car no ·m té prou lo viure;
lo mils de mi es com en res no pens;
e, tant com pusch, de penssar me deffens.
Consell no ·m cal, si ·m deig per foll escriure.

Si col precís, que no 's de mort deliure,
vehent-se prop d'aquell seu jorn derrer,
ne prega Deu li sia mercener,
e sab que va hon null hom se pot riure:

9, affanys *Bde;* quels *DEd;* amados *BG*^{2}*;* acaçen *BDEbd.* — 10, casi *EG*^{2}*;* manifestes *d.* — 11, no] e *B;* desenblants *G*^{2} *:* desemblans *c;* d'aquestes *d.* — 12, ne] e *B;* menaçen *BDEbd :* menaça *G*^{2}. — 13, e] de *B :* he *EG*^{2}. — 13, amados *B :* amador *G*^{2}. — 14, ya *B;* puch *BDbcde* | com no pusch desijar *E.* — 15, a mi *de;* ayrar *Be :* airar *DG*^{2}*bcd* || d'aquell desig qui solen costumar *E.* — 16, defalç *G*^{2}*;* yra *de;* encen *G*^{2} *:* ençenen *d* || çells qui del foch del deu d'amor s'ençenen *E.*

17, quem *Dbcde.* — 18, m'acuit *G*^{2}. — 19, de jrar me *D :* d'airar me *b;* de ayrar *Ed :* d'airar *G*^{2}*c;* m. j.] james yo *DEbcde* || car de ira mi james ya mes jo vetx fart *B.* — 20, penssau *BG*^{2}: pensan *D :* pensats *E :* pensant *bcde;* pensas *Dbcde* | que d'esta pensa venen *E.* — 21, || volgra morir e fas partit de viure *E.* — 22, los *B : n. t. K;* mills *bcde;* rres *G*^{2}. — 23, | tant quant yo puch *Dbcde;* puch *BG*^{2}*;* de] lo *B;* pensar *DEG*^{2}*bcde;* defens *BEde :* deffenç *G*^{2}. — 24, conçell *B :* conssell *G*^{2} *:* consel *c;* dech *BDEG*^{2}*bcde;* scriure *BEG*^{2}.

25, | com lo preçis *: n. t. K;* presis *G*^{2}*;* qui *BDEG*^{2}*bcde;* no es *d;* delliure *BDEG*^{2}*Kbcde.* — 26, darrer *BDG*^{2}*bcde.* — 27, no *BDG*^{2}*de;* merçener *d.* — 28, sap *BG*^{2}*;* lla (llay *EG*^{2}, on *G*^{2}) hon *DEG*^{2} *bcde;* hom *manca DG*^{2}*bcde;* se *manca E;* rriure *G*^{2} *:* siure *bcde.*

ne pren a me qui fuig a la mercè
d'Amor en qui s'enclou tot lo meu esser,
tant envers ell me so volgut hirexer,
per lo fallir qui es comès per me!

Si com l'om pech qui ha pensat dins se
de l'hom sabent a sson saber atenyer,
e com veu-si qu' en tant no ·s pot empenyer,
lo malaheix e si mateix d'on ve:
ne pren a mi no bastant ser atès
lay on tots temps he tengut mon camí;
tot per defalt qu' es atrobat en mi,
hahir Amor, e volgra sser no res.

Lir entre carts, lo be qui m'es defès,
Amor lo ·m feu en primer desijar,
e follament de tant preu estimar
que no ymagin que haver se pogués.

— 29, mi *BDE*G^2*bcde* : *n. t. K;* que futx *K* | no demanant merçe *B* : *n. t. K.* — 30, an *K;* s'anclou *K;* eser G^2 || a vos en qui penja la mia vida *B* : *n. t. K.* — 31, enues G^2; irexer *DK:* yrexer *E*G^2 : irresscer *bc* : iresçer *d* : irescer e || e ja nos temps que ma veu sia hoyda *B* . — 32, fallit *F;* q. e. c.] sol acomes *E*G^2 || per mon defalt lo qual tot no dire *B* : *n. t. K.*

33, col *E;* lo *B* : l'hom *Dbce* : le hom *d;* a G^2; penssat G^2*K* | hauent penssat dins se *B* : *n. t. K.* — 34, a] e *B* : *n. t. K;* son *BDE*G^2; a s.] son bon *bcde;* attenyer *E.* — 35, viu *d;* anpenyer *B* : *n. t. K:* attenyer G^2 : enpenyer *d.* — 36, malehex *B* : malaeix *Dbcd* : maleix *e;* matex *B;* d'hon *Dbcde.* — 37, axi suy eu qui null temps he attes *E.* — 38, lla *B* : llay *DEbcde;* hon *BDE*G^2*bcde;* tostemps *BD*G^2*bcde;* e G^2. — 40, hair *Dbc* : ahyr *E* : air G^2 : hayr *Kde;* ser *BDE*G^2*bcde* || de mort m'ayr e fora deu quant es *B* : *n. t. K.*

41, deffes *D*G^2*b* : deffens *c.* — 42, l.] me *B* : *n. t. K;* em G^2; an *K;* p.] strem *B* : *n. t. K* : prim en *D.* — 43, | e no se com *B* : *n. t. K;* stimar *BK.* — 44, qu' *K;* auer G^2*K;* posques *BK.*

XXXVI

O MORT, QUI EST DE MOLTS MALS MEDECINA

Invoca la Mort per donar fi a les seves desgracies, y, puix que ella li fuig, en va demana que una altra dolor més intensa vingui a fer-li oblidar la que sofreix. La seva dama solament pot disminuir el seu mal havent pietat d'ell. Es a ella que vol sacrificar tot d'ara endavant, adhuc a riscos d'ofendre a Déu. Que ella mateixa ni ningú 'l planyin. Amor s'encarrega de curar les seves ferides.— Sofreix tots els mals d'amor al més profon del seu cor, y es quan no 'n parla que n'es més atormentat.

O Mort, qui est de molts mals medecina
e lo remey contra mala fortuna,
encontra mi hages Ley e no Çuna;
puys vinch a tu, l'orell'a mi enclina.
Mas tu deffugs a l'hom qui a tu crida,
amant aquell qui de l'encontre 's lunya.
Per tu' ncontrar, nit e jorn faç ma punya,
per ser plagat de ta dolça ferida.

Al titol : Mossen Auzias March *A;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E :* Altra *FL;* Mossen A. March *G^1;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, es *DG^1d;* tots *E;* mediçina *BE :* medicina *EKce* | del mon la mediçina *d.* — 2, he *b;* r.] senyor *E.* — 3, e contra *AD;* hajes *$BDEG^1bcde$;* he *b;* ccuna *A :* cuna *Fbc.* — 4, puis *DEbcde:* puix *G^1;* vench *E;* la or. *d;* me *de;* inclina *BLde.* — 5, deffuigs *ADELb :* defutxs *B :* defuigs *G^1cde.* — 6, anant *AL;* l'encontras *Bd;* llonya *E.* — 7, ncontar *K :* encontrar *d :* y *Dbcd;* jon *c;* fas *ABDK bcde :* met *E :* fac *F :* faz *G^1;* ponya *E.* — 8, plaguat *A.*

Ma dolor gran no pot esser perida
sino per mal qu' en quantitat la passe.
Per altr' affany no crech mon cor se lasse,
e sia tant que ·m don pena' nfinida,
torbant mon seny fins que dolor no senta:
ladonchs remey yo pens aconseguesqua.
Altra dolor me plau que sia fresqua,
o prech la Mort que morir me consenta.

L'imaginar per null temps no m'esmenta
altra dolor, e que apert no sia.
A donar plor perdent tot' alegria,
fuig de les gents; no ·m plau que algú ·m senta.
Deman de vos que de mi ·us vullau dolrre:
açò deman que lleument pusch atenyer,
e no es poch, ab que no ·m vullau fenyer:
gran part del mal vos me poreu dissolrre.

Dona, tal sou que per vos me vull tolrre
tots los delits que ·l mon als jovens dona.
A vostr' amor lo meu cor s'abandona;
lo vostre cors per deessa vull colrre,
e, si d'açò ves Deu comet offensa,
yo me 'n confés, a penedir no baste:
la gran sabor del penident no taste;
la vostra pens ser de verins deffensa.

10, cantitat *Abcde;* passa *A* | que aquella trespasse *E.* — 11, altrefany *B;* afany DG^1*;* lassa *A :* llase *D :* llasse EG^1. — 12, do AG^1L *:* pen infinida *A;* enfinida G^1 || un altren vol dant pena infinida *DEbcde.*—13, torbat *AL.* — 14, lladonchs G^1e *:* lladonch *d;* jo *ABL;* yo pens remey *Dbcde;* aconseguescha *AL :* aconseguesca $BDEG^1bcde$. — 15, frescha *AL :* fresca $BDEG^1bcde$. — 16, ho *Eb.*

17, non smenta *EK* | per degun temps m'esmenta *B : n. t. K.* — 18, he *b :* o *d;* apart *EFbcde* || dolor d'algu e donchs quant mes la mia *B : n. t. K.* — 19, | que no don plor *B : n. t. K;* a] fa *Ebcde;* e perdent *D;* alagria *A.* —20, ffuig *AL :* futx *B;* qu' *e;* algu me *de.*—21, dolre *ADLbc.* — 22, leument *ABLbcde;* puch *ABDLbcde;* attenyer *EL.* — 23, | no sera poch *B : n. t. K;* he *b;* nol *B :* nou *FKL.* — 24, de *DEbcde;* podreu *e;* dissolre *A :* desolrre *B :* disolre *DLbc :* disolrre EG^1de.

25, tolre *ADLbc.* —27, ha *b* || lo meu voler al vostra (vostre *BL*) s'abandona *ABL.* —28, cos DEG^1bcde*;* dehessa *bc :* dehesa *de;* colre *Dbc* || en aquest mon per deeseus (dehessaus *B*, dehessaus *L*) vull (vul *B*) colre *ABL.* — 29, he *b;* d'ayço *E;* vers *ADLbcde;* offença *B :* ofensa *de.* — 30, jo *L;* confers *A;* ha *b.* —31, s.] dolor *B;* de *B.* —32, vostre *A;* penç *AL;* deffença *B :* defensa DG^1bcde.

Tot lo revers muda ma vana penssa,
pregant-vos molt que mi no vullau planyer,
e, si, resclus, me veu la gent complanyer,
de sos delits me peix Amor e ·m penssa.
Amor a mi tan cominal se mostra
que fa que foll qui de mon mal se planga;
e, donchs, enug de mi no ·us ne atanga:
ma fort dolor serà menys sens la vostra.

Lir entre carts, Amor los mals me mostra
tots quants venir en un amador poden.
Reb-los mon cor tots quants en penssa ·m roden,
e, quant los call, aquella es llur mostra.

33, reves *BDE*G^1*bcde;* pensa *ABDE*G^1*Lbcde*. — 34, preguant G^1*;* qu'a *A*. —35, e.] car *E:* he *b;* sin *E;* reclus *BEbcde;* l. g. m. v. G^1. — 36, pex *B*G^1*;* en *De :* him *E;* pensa *ABDE*G^1*Lbcde*. — 37, tant *ABE*. — 38, *el segon* que] quel *BDbc :* qu'es *Ed;* mos mals *AL;* se] me *E;* planyga *E:* plangua G^1 | de mon gran (gran *manca D*, greu *e*) mal se planga *Dbce*. — 39, he *b;* enuig *AELbcde:* anutx *B :* enuigs *D;* atangua *A*G^1 *:* atenga *B :* atanyga *E*.

43, pensam *ABDE*G^1*Lbcde*. — 44, he *b;* aquesta *bcde;* lur *AB*G^1*Lbc*.

XXXVII

LA MIA POR D'ALGUNA CAUSA MOU

Pressent que una desgracia ·l menaça, sense que la pugui coneixer d'una manera precisa, ni en saber-ne la causa. Es un dolor agut y continuat que li fa tenir per segur aquest mal futur. La falta es d'ell mateix, car no ha revelat prou clarament a la seva dama la natura del seu amor. Ha callat, perquè ella no comparteix aquest sobre-amor y que no comprèn la sobre-dolor que ·n resulta. Li són cars els mals que sofreix aimant-la, y comet volenterosament per ella ·l pecat d'idolatria. Tals suplicis són la condició de la seva felicitat y vol continuar vivint per fer-los durar. — Com més la mira y ·s considera ell mateix, més l'estima. Però a rars plaers sense mescla se succeeixen els més grans sofriments.

La mia por d'alguna causa mou,
per be que ·l juy se meta 'n bon esper.
Mon sentiment, profeta verdader,
4 de bon penssar mon penssament remou.
Que es açò que ·m veda tot repòs?
E lo dormir la congoxa no ·m tol,

Al titol : Mossen Auzias March *AH;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *FL;* Mossen Ausias March G^1*;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, coses *A :* cosa *L :* causas *d.* — 2, | si bel juhi *E;* be *manca K;* quell *H;* juhi *D*G^1*bcde;* meten *AEe :* meta en *Dbcd;* sper *BEK :* sser *Dbcd.* — 3, proffeta *A :* propheta *Bbcde;* vertader *ABHL.* — 4, pensar *ADE*G^1*HLbcde;* pensament *ADE*G^1*HLbcde.* — 5, | qu'es (qu's *b*) aço donchs *bcde;* qu'es *D*G^1*;* v.] leva *bce :* lleva *d;* t.] mon *Dbcde.* — 6, congoixa *ALde :* cogoixa *bc;* lom *Dbcd.*

e ma rahó cuyda morir per dol,
com en remey jamés donar ha clos.

Dolor me puny que ·m don' al cor gran mos,
ne causa veig de l'avenidor dan:
mon esperit es mal prenostican,
generalment, qu'especial no ·l pos.
Quant me despert, me sembla que ·m desperta
una dolor, ab agut punyiment.
Ffamiliar é tant est penssament,
que ·l dan vinent ja tinch per cosa certa.

Yo son ben cert que vos no sou ben certa
de mon voler, del qual me so callat.
Ma colpa es, com no ·m so clar mostrat,
e tal amor no mereix ser cuberta.
Ja so pus luny de mon voler mostrar;
a poch a poch mon esforç sent descrexer;
lo que de mi sabeu no pot merexer
qu'en mi penseu amar ne desamar.

Sobresamor de vos m' a fet lunyar,
e dintre si vol esser departit.
Per molt amar mon voler no he dit,
e sentiment d'ell a vos no vol dar.

— 7, he *b;* p.] de *H;* doll *H.* — 8, ramey *AH;* d. j. *BDEb cde;* ha] a *DG^1H.*

9, puyn *H;* grant *G^1* : tal *L.* — 10, | causa no veig *E;* vetx *B* : veigch *H;* l'advenidor *ALG^1*: l'havenidor *bc.* — 11, espirit *Ad* : sperit *BEbc* : spirit *L;* pronustican *A* : pronostican *Hbce:* prenostiquan *G^1.* — 12, que *BDd;* speçial *B* : especiall *H.* — 13, quan *G^1cde;* semble *AH* : sempla *L.* — 14, huna *Dbcde;* hagut *D;* punyment *D* : puyiment *H.* — 15, familiar *BDELbcde;* he *DEHbcde;* lest *A;* pensament *AEHbcde* | me trop tal pensament *B* | e tan espessament *G^1.* — 16, serta *B:* çerta *d* | a mi es cosa serta *H.*

17, | b. c. y. s. *B* : *n. t. K;* jo *A;* so *AG^1* : som *EK;* sert *H;* no] me *H;* serta *H* : çerta *d.* — 18, quall *H* | d. q. he poch parlat *E.* — 19, culpa *DG^1HLe.* — 20, c.] que *Be* : *n. t. K* : *manca DG^1bcd;* tall *H;* merex *BK;* esser *Dbcd.* — 21, yo *K* : jo *L;* lluny *Ed;* celar *H.* — 22, | e per tostemps *B;* ha *b;* ha *b;* e.] voler *AKL* : sforç *Bbc* : descreixer *AELbcde.* — 23, | sabeu de mi *H;* mereixer *ELbcde.* — 24, que mi *H;* pensseu *BK;* ne] o *B* : *n. t. K.*

25, me a *de;* llunyar *E.* — 26, he *b;* voll *H.* — 28, he *b;* ha *bc;* vull *d* | de si nous vol donar *B.*

Vos no sabeu lo meu voler secret,
vos no sentiu, e sobresdolor sent.
Amor ho fa, sens us d'enteniment,
fartant a vos, dant a mi fam e set.

Los mals tan grans que Amor me promet,
esforç no sse qui ·ls gosas emparar.
Yo am lo dan vengut per vos amar,
penssar deveu quant mes lo beniffet.
A vos ador, si no m'en repreneu:
dexau a mi carrech de consciença;
en tan estrem es ma gran benvolença,
que vos confés per un terrenal deu.

Jamés diré que siau lo mal meu,
car tot lo mal yo prench en molt gran be.
Si mon amich del meu mal semblant té,
yo per son be volgr'abans fos en creu.
Amor me fa lo carrech sostenir;
yo ·l malahesch, si per null temps me fall:
e, si mon cors pert virtut per treball,
no li don mort per son mal no finir.

— 29, sacret *H*. — 30, nol *Ebcde;* e] yo *bcde*. — 31, us] vos *Db*. — 32, ffartant *AHL* : forçant *B* : *n. t. K; el primer* a ha *b;* he *Hb*.

33, greus *AL;* qu'amor G^1; l'amor *bcde*. — 34, sforç *B;* se *ABDEG¹HLb* : sent *cde;* quills *H;* gossas *H;* sperar *B*. — 35, jo *AL*. — 36, pensar *ABDEG¹HLbcde;* podeu *H;* m'hes *d;* benifet *BDEG¹HLbcde*. — 37, ha *b*. — 38, deixau *Dbc* : dixau *H;* consiença *AH* : conciençàs *B* : conciencia *DG¹* : consciencia *F* : conciença *Eb* : conciença *d*. — 39, tant *ELbcde;* beniuolença *D*. — 40, qu'a *AB;* conech *E;* hun *H;* terrenall *H* : eternal *e*.

41, | no dire (may *E*) ja *DEHbcde;* sieu *A;* mall *H* — 42, mall *H;* jo *AL* : yol *Ebcde;* tinch *DEbcde*. — 43, | e si amich *E* | s. d. m. mal t. *Ede*. — 44, jo *A* : ja *L;* pel seu *K;* v. a.] volguera *G¹H;* enans *A* : anans *DEKLbcde;* f.] ser *Dbcd* : fon *L*. — 45, carrerch *b*. — 46, jol *A* : yoll *H;* maleesch *ADE* : malehesch *Bbcde* : malaesch *G¹H*. — 47, he *b;* cos *BDEG¹bcde;* pert] per *HLb;* per] pert *Hbc* | de sa virtut defall *Ede*. — 48, deu *K;* nou *bc*.

Lir entre carts, tot quant de vos yo mir
e quant me pens me fa crexer d'amor.
Delit me sent a las veus sens dolor,
e puys me dolch tant com pusch soferir.

49, jo *AHL* : *manca B*. — 50, he *Db;* ne *ABHL;* penç *AL;* creixer *Ebcde*. — 51, ne *ALK:* yo *B;* les *ABDEG¹HLbcde*. — 52, he *Db;* puis *DEbcde;* puix *G¹;* dol *Ebcde;* puch *ABDHLbcd;* sofferir *ADELde*.

XXXVIII

SI BÉ MOSTRAU QUE MI NO AVORRIU

Se fa tort ad ell mateix estimant la seva dama, perquè ella menysprea ·l bon amor. No ·s podria consolar sinó pensant que Amor, del qual es el millor sirvent, coneixerà dificilment l'abandó dins el qual el deixarà mentres durarà la seva follia. Al contrari, es de la seva ànima que n'hi fa present; que faci ·l mateix envers ell. Però li suplica que amagui la seva afecció. Ella coneix les seves intencions que tenen un objecte infinit. Res en ell deu inspirar-li temor. Ella voldria que ell visqués y es mort a la vida corporal. — La seva existencia quotidiana es agradable y dolorosa a la vegada.

Si be mostrau   que mi no avorriu,
ans vos altau   de ma simpla paraula,
e mos escrits   no creheu esser faula
e ·us plau de mi   si algun hom be ·n diu,
quant ymagin   que per vos yo amar
avorresch mi,   que res no ·y fall d'entregue,
en aquell punt   tot mon bon voler negue,
puys que vostr'alt   no passa 'n be amar.

Al titol : Mossen Auzias March *AH;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March *G^1;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, qu'a *A;* hauorriu *bcd.* — 2, ans] puis *E;* simple *DEG^1Hbcd :* simpli *e.* — 3, y *DEbcde;* scrits *BEH;* creeu *H.* — 4, heus *A :* hius *E.* — 5, | quant yo (ymagin *de*) imagin *Dbcde;* quan *BG^1 :* himagin *H;* io *AH.* — 6, auoresch *H;* que *manca B :* qui *DEbcde;* d'entregua *A :* d'entegre *DEHde :* d'entengre *bc* | non part mas tot entegre *B.* — 7, punct *D;* mon *manca G^1;* negua *A:* negve *H* | lo mon e mi renegue *B* | tot mon voler es (negue *D*) negre *DEbcde.* — 8, puis *DEbcde;* passen *A :* pensan *B :* pasan *H;* ben *BDG^1bcde.*

Conort bastant en mi no pusch penssar,
e, si, per temps, alguna part n'atench,
serà perçò, com part d'Amor tal prench,
que ·l sabrà mal si l'he desemparar.
Hauré Amor de mi desspossehit,
que per null temps tal servent cobrarà.
Aquest penssar conort me portarà:
durarà tant com ser' enfellonit.

Ço que deman mereix preu infinit;
no ·l vull haver ab res no merexent:
l'anima ·us do qu'es a Deu bell present;
ella no ·l plau haver lo cors jaquit.
No ·us prech d'amor mas que la ·m demostreu.
Del qu'es en vos hauré singular grat,
si bon voler me teniu amagat,
tant am lo mal ab que ·l me amagueu!

Yo son ben cert que vos mi conexeu,
e los tres temps de mi no ignorau;
mos pensaments yo creu que sapiau:
no ·us preheu donchs si no ·m regonexeu.
Lo meu voler ab infinit s'acosta:
serà content del vostre poch o molt.
Donchs envers mi no ·us cal anar d'escolt:
lo camí 's pla sens barranch ne gran costa.

9, e mi *B;* puch *ABDHbcde;* pensar *ADEG¹bcde* : trobar *H.* — 10, he *b;* ne tench *AB:* n'antench *F* : m'atench *H* : ne atench *d.* — 11, sero *B;* comprat *Bbcde* | c. d'a. t. p. pr. *E.* — 12, quell *H;* mall *H;* ll'he *H* : l'e *Dbc;* desemperar *H* : desamparar *d.* — 13, hauer *B* : aure *H;* desposahyt *H* : desposseit *ce* : desposeit *d.* — 14, qui *E;* tall *H.* — 15, pensar *ADEG¹Hbcde;* m'aportara *ADHbcde.* — 16, enfelonit *H.*

17, lo *B* : co *F* : so *Kbcde;* merex *BG¹.* — 18, noll *BH;* auer *H;* mereixent *Ebcde.* — 19, | ma armaus do *E.* — 20, auer *H;* cos *BDEG¹bcde.* — 21, de amor *d.* — 22, dell *H;* que en *F;* hauer *B* : aure *Hde.* — 23, sil *E;* amaguat *G¹.* — 24, quell *H;* amageu *H.*

25, jo *A;* so *ABG¹Hde* : som *DEbc;* sert *H* : çert *Ed;* me *ABEde;* coneixeu *Ebcde* : conoxeu *G¹.* — 26, he *b.* — 27, pensaments *ABDEG¹Hbcde;* io *AH;* crech *DEHbcde;* sepiau *G¹.* — 28, nos *H;* preu *G¹;* regoneixeu *Ebcde* : regonoxeu *G¹.* — 29, ab] al *ABDEG¹Hbcde;* se *d.* — 30, ho *bc.* — 31, enues *BD;* noy *DEbcde* : nos *H;* call *H;* dascolt *B* : d'scolt *de.* — 32, es *d;* barranchs *cde;* ne] o *B* : ni *H.*

Vostra valor tot quant pusch dar me costa:
no ·m resta pus que ·l viure dolorós.
Dos grans contrasts de volers veig en vos.
Mon viure ·us plau; de Mort es la resposta.
Los hulls tinch cluchs; no conech nit ne jorn,
ne tinch hom prop qui del temps me avise;
ne sent res ferm ab que lo temps divise:
ab tot açò ma pensa no pren born.

Lir entre carts, dins mi porte hun forn
cohent un pa d'una dolça sabor,
y aquell mateix sent de gran amargor:
tot açò ·m pren deu hores en lo jorn.

33, vostre *D;* voler *bcde;* puch *ABDHbcde.* — 34, viura *H;* dolors *c.* — 35, voler *BDbcde;* vetx *B.* — 36, da *A.* — 37, ulls *ABDE*G^1*bcde* : huls *H;* clucgs *c.* — 38, no *B;* dell *H;* m' G^1; auisa *A* : auisse *H.* — 39, ni *B* : no *Dbcde;* deuise *E* : diuisse *H.* — 40, ayço *E;* pença *H;* prench *D.*

41, d. en m. *A;* port *ABD*G^1*bcde* : aport *EH;* un *ABE*G^1; u. calt f. *Dbcde.* — 42, cohen *A;* hun *H.* — 43, y a.] e quell *A* : a quell *B* : e aquell *H;* matex *B*G^1. — 44, ayçom *E;* ores G^1: oras *H;* en *manca* G^1.

XXXIX

QUI NO ES TRIST DE MOS DICTATS NO CUR

Aconsella als que estan tristos o que sofreixen, que no cerquin els llocs obscurs, sinó que llegeixin els seus escrits, compostos sense art per un home que Amor ha fet tornar boig. Es que al mig dels seus dolors s'hi amaga un gran plaer que la multitut no percebeix. Veus-aquí perquè s'allunya volenterosament de la gent per celebrar Amor y abandonar-se a la seva tristesa. Aquest plaer es en part el de queixar-se, y, sobre tot, la satisfacció que procura la conciencia de l'amor ver. — Desitja que la seva dama sapiga com Amor l'ha volgut colpir sense pena, amb les seves propries forces.

Qui no es trist de mos dictats no cur
o n'algun temps que sia trist estat,
e lo qui es de mals passionat,
per fer-se trist, no cerque loch escur.
Lija mos dits mostrans penssa torbada,
sens algun 'art exits d'om fora seny,
e la rahó qu'en tal dolor m'enpeny
Amor ho sab, qui n'es causa estada.

Al titol : Mossen Auzias March *AH;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen A. March G^1; Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, dictants *F.* — 2, ho *Hb;* o en *d;* algu *H;* q. t. s. stat *B : n. t. K.* — 3, en *B : n. t. K;* lo] çell *E;* mal *A;* pacionat *H* : pationat *K* : apassionat *d.* — 4, serque *BHe* : çerque *d;* lloch *Ed;* scur *Bbce.* — 5, ligua *A* : lliga G^1: ligia *H;* mostrants *ABDEHb* : mostrant *cde;* pensa $ABDEG^1Hcde$. — 6, exit *A* : eixits *c;* d'hom *BHbce* : de hom *d;* fore *H.* — 7, rao *c;* tall *H;* tristor *B;* d. emp. *A;* m'empeny G^1 : m'ampeny *H.* — 8, sap G^1H; qui es *Hd;* la causa *ADbcde*, la *afegit després D;* stada DG^1Kbce ‖ per vos sens vos amor la m'a portada *B : n. t. K.*

Alguna part e molta es trobada
de gran delit en la pensa del trist,
e, si les gents ab gran dolor m'an vist,
de gran delit m'arma fon conpanyada.
Quant simplament Amor en mi habita,
tal delit sent que no ·m cuyt ser al mon,
e, com sos fets vull veure de pregon,
mescladament ab dolor me delita.

Prest es lo temps que faré vida' rmita
per mils poder d'Amor les festes colrre:
d'est viur'estrany algú no ·s vulla dolrre,
car per sa cort Amor me vol e ·m cita,
e, yo, qui l'am per si tant solament,
no denegant lo do que pot donar,
a ssa tristor me plau abandonar
e per tostems viur'entristadament.

Traure no pusch de mon enteniment
que sia cert e molt pus bell partit
sa tristor gran que tot altre delit,
puys hi recau delitós languiment.
Alguna part de mon gran delit es
aquella que tot home trist aporta,
que, planyent-si, lo planyer lo conforta
mes que si d'ell tot lo mon se dolgués.

9, he *b;* torbada *A* : orbada *B* : estada *F*. — 10, pença *H*. — 11, he *b;* las *BH;* me an *d*. — 12, | ab delit gran *B* : *n. t. K;* fo *H;* companyada *ABDE*G^1*bcde* : compayada *H*. — 13, en] ab *Dbcde* : abita *H*. — 14, tall *H;* no c. *B* : *n. t. K*. — 15, vul *b;* del *F*. — 16, seclarament (?) *A*.

17, es] ve *cde;* h'rmita *bc* : hermita *de*. — 18, mills *cde;* de *d;* colra *AH* : colre *Dbcde* | les penses (pensas *B*, festes G^1) d'amor (colrre *E*G^1) colre *ABE*G^1. — 19, de *d;* viurastrany *H;* degu *A* : negu *H;* vula *b;* dolra *AH* : dolre *BDbcde*. — 20, voll *H;* en *A* : hem *Eb* : sçita *H* : çita G^1*d*. —21, he *b;* io *AH;* quill *d;* tan *ABE*G^1*Hde*. — 22, qui *F:* quem *Dbcde*. — 23, sa *ADE*G^1*Hbcde* — 24, tostemps *ABDHe* : totstemps *E* : tottemps G^1 : tostens *c*.

25, puch *BD*G^1*Hbcde* : *n. t. K*. — 26, çert *Ed* : sert *H;* he *AB* || de no hauer en mon pus bell partit *A*. — 28, puis *DE* : puix G^1*bcde;* y *B*G^1*;* retant *A* : racau *H;* llanguiment G^1. — 29, g.] dolç *E* || e la maior part de mon delit es *A*. — 30, hom *A*. — 31, car *AE;* plany en *A* : lo planyent G^1*;* l. pl.] la dolor *A* : lo dolrre *E;* comforta G^1. — 32, plangues *B*.

Esser me cuyt   per moltes gens reprès,
puys que tant lou   viur' en la vida trista,
mas yo, qui he   sa glori' a l'ull vista,
desig sos mals,   puys delit y es promès.
No ·s pot saber,   menys de lla' sperienҫa,
lo gran delit   qu'es en lo sols voler
d'aquell qui es   amador verdader
e ama-si   vehent-s'en tal volenҫa.

Lir entre carts,   Deu vos don conexenҫa
com so per vos   a tot estrem posat!
Ab mon poder   Amor m'a' nderocat
sens aquell seu   d'infinida potenҫa.

33, eser *Hd;* me] no *H;* moltas *H;* gents *ABDE*G^1*Hbcde*. — 34, pus *A* : puis *DEbc* : puix G^1*de;* tan *H;* llou *E*G^1*cd*, viure la *B* : viuran la *K;* t.] streta *H*. — 35, io *H;* glorian *K* | sa gloria a l'ull ia vista *d* || mas no d'amor cuyt hauer gran conquista *A*. — 36, desigs *H;* puix *D*G^1*bcde:* puis *E;* y es] l'es *Dbcde;* permes *DE*G^1*bcde* | puys tal be y ha Deu mes *B* || sentir sos mals pus en ells delit es *A*. — 37, de la *BDE*G^1*Hbcde;* l'esperienҫa *A;* speriencia *F* : experienҫa *H* : sperinҫa *c* : esperienҫa *de*. — 38, sol *EHK*. — 39, de *d;* d'aquel *c;* vertader *H*. — 40, y *B* : *n. t. K;* ami G^1; veent *H* | per sa gran benvolenҫa *AE*.

41, cars *bc;* do *H;* conaxenҫa *AH* : conoxenҫa G^1 : coneixenҫa *bde* : coneixanҫa *c*. — 42, som *B* : *n. t. K;* a t.] en tall *H;* strem *BD;* possat *H*. — 43, nderrocat *ADE*G^1*Hbcde* : ndarrocat *B:* nderocat *F*. — 44, | e pres lo seu *A* | e per ell seu *E;* aquel *e;* d'infinita *d*.

XL

CELL QUI D'ALTRUY REB ENUIG E PLAER

L'amistat no desapareix sinó si ·s deixa de veure l'amic y de pensar als seus beneficis. L'enemistat neix, en efecte, de tres causes: el dany, el desalt y l'iniquitat. En ell se disputen l'Odi y l'Amor, sense que pugui posar fi al debat. L'Amor reb socors dels mals desitjos, l'Odi de la Raó. — Demana a Déu el triomf de l'Odi.

Cell qui d'altruy reb enug e plaer
e perdre vol totalment s'amistat,
es-li mester haja per oblidat
tot lo plaer, havent-ne desesper,
e tot primer que ·s luny de sa presença
e del plaer no sia recordant,
car, si aquell l'es present al davant,
enyorament dobla sa benvolença.

Al titol: Marc *esborrat per una segona mà* (foli 36 v.º) *D;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March *G*^{1}*;* Mos. Auzias March *H;* Obres de amors *bc;* De amor canto; De amor cant *e.*

D ofereix (foli 117) *una segona redacció, esborrada per una mà posterior que va escriure al marge:* «Tota aquesta obra que son cinch cobles y la tornada esta duplicada y troba(r)se a cartes XXXVI alla hont comence: Cell qui d'altruy reb anuig e plaer.» *Indicarem les variants per D*^{1}*.*

1, | lo qui d'algu *BD*^{1} *: n. t. K;* çell *EK;* d'altrui *de;* anutx *BK :* enuig *DD*^{1}*EG*^{1}*bcde :* anuigch *H;* he *b;* plaher *DD*^{1}*Ebcde.* — 2, he *b;* pendre *Dbc, però la* n *d'una segona mà D.* — 3, master *H.* — 4, plaher *BDD*^{1}*bcde;* auent *H;* desplaer *BH.* — 5, he *b;* lluny *E.* — 6, | de llur plaer *E;* plaher *DD*^{1}*bcd;* presensa *H.* — 7, lis *BDD*^{1}*EG*^{1}*H;* pressent *H;* deuant *G*^{1}*bcde.* — 8, anyorament *B:* enyorantment *Dbc :* quant es pus lluny *E :* enoyarament *F.*

Tres coses son que lunyen bon voler,
dan e desalt e gran iniquitat.
Al propi be hom es tan inclinat
que no vol be d'on gran dan pot haver.
En gran desalt, no ·ns basta la potença
que cell amem qui ·ns es desagradant:
lo nostr'esforç no sab fer en nos tant
que·l prim voler no vinga 'n malvolença.

Iniquitat met l'om en desesper,
avorrint Deu Senyor qui l'ha creat:
ço fa lo seny de l'hom quant es irat,
se avorrint, amant-se tant primer
(aprés de si, l'om ama sa semença)
tant que lo nan cuyda esser gigant;
e tant pot ser envers nos mal usant
qu'en mal voler giram nostra sciença.

Si com l'om fort qui's egual de poder
ab l'enemich qui l'es davant posat;
ffins que l'hun d'ells es per l'altre sobrat
algú no pot negun dret juhy fer:

9-16, *manquen K*. — 9, cosas G^1; llunyen *E* : luyen *E*; ben *DHbcde* : lo *E*. — 10, he *b*; he *b*; hiniquitat *H*. — 11, propri *Dbc*; tant *B*. — 12, d'hon *de*; auer *H*. — 14, c.] tal BD^1; amen *c*. — 15, sap BG^1. — 16, quell *H*; tingan *B* : vench en *E* : vinguan G^1 : vinga en *d* : ving'en *c*.

17, hiniquitat *H*; l'hom *bcde* ‖ yra (ira D^1) met l'om sovent en desesper BD^1 : *n. t. K*. — 18, señor DD^1K; l'a G^1H; crehat *Ebc*. — 19, ço] com *H*; yrat *E* : hirat *Hbcde* ‖ en tant falex (falleix D^1) l'ome quant es irat BD^1 : *n. t. K*. — 20, | auorrint si BD^1 : *n. t. K*; si *DEbcde*. — 21, da *B*: *n. t. K*; ama l'om BD^1 : *n. t. K*; l'hom *bcde*; tamensa *B* : *n. t. K*. — 22, ser G^1; gigan *E*. — 23, he *b*; fer *Ebcde*; enves *B* : en uos *K*; usan *E* : ussant *H*. — 24, girem *B* : *n. t. K*; nostre *H*; sçiença *B* : sciencia G^1 : sienço *H* : sciençia *K*.

25, col *E*; l'hom *cde*; qu'es *cde*; aguall *H* : ygual *Kbcde* | egualat de poder BD^1 : *n. t. K*. — 26, deuant EG^1bcde. — 27, fins DEG^1bcde; l'un *DEbcde* : l'u G^1 : ll'hun *H* : un *K*; dels *H* | fins quel vencra ho (o D^1) d'ell sera sobrat BD^1 : *n. t. K*. — 28, ningun *DKbcde* : degun *E*; nengun G^1 : algun *H*; juhi DEG^1Hbcde : juhuy *F* : juy *K* ‖ nengu (negu D^1) be pot algun dret juy (juhi D^1) fer BD^1 : *n. t. K*.

tot enaxí no puch donar sentença
entre Amor ab Oy desacordant.
Cascú d'aquests en mi es tant poxant
que mon saber no ·y coneix differença.

Amor al camp no fon lo pus derrer,
mas Oy vench lla d'armes tan esforçat
c'al pus estrem del camp l'a derrocat
que yo ·m penssí no ·s pogués may reffer.
Mas no ·l fallí Amor sopta valença;
mon foll voler li fon prest ajudant.
Hoy donà crit, dient : O llas, e quant
tarda Rahó qui ·m tolga de temença!

Supplich a Deu que ·m tolga conexença,
o, volent ell, hus yo de passió,
d'aquella que sia prop de rahó,
lexant Amor qui ·m traeix en crehença.

— 29, | per semblant cas BD^1 : *n. t.* *K;* enanxi *de;* pusch *E;* sentençia *K.* — 30, hoy BD^1G^1Hbc; desordenat *B* : *n. t.* *K.* — 31, d'aquest *D;* es en mi G^1; tan $BDD^1EHbcde$; puxant DEG^1H : puixant D^1bcde. — 32, conex BG^1; diferença BDD^1EG^1Hb.

33, fonch *E;* darrer *BDbcde.* — 34, hoy BG^1Hbc; d'armas *H;* sforçat *B.* — 35, qu'al BD^1Ebce: que al *d;* strem *B;* darrerat *BH* : derrerat D^1 : nderrerat *E.* — 36, iom *H;* pensi DEG^1Hbcde; posques *H;* refer EG^1de : rafer *H* ‖ si quem pensi no poder se refer BD^1. — 37, no *B* : *n. t.* *K;* camor G^1; sobta D^1EK : sopra *D* : sobre *bcde;* volença *BE.* — 38, fonch *E.* — 39, oy BD^1cde; ho *bc;* e] y *DEbcde* | quel çel fos traspassant *E.* — 40, | tardara (hoy *b*) oy *bcde;* tolgua G^1; temenca *F* : tmença *b* : rremença *d* ‖ cridant raho e vench en sa valença *E.*

41, suplich DG^1bcde : sopplich *E* : soplich *H;* tolgua G^1 : done BD^1; conexenca *F* : conoxença G^1 : conaxença *H* : coneixença *bcde.* — 42, ho EG^1bc; us BDG^1; io *H;* patio *B.* — 44, leixant DD^1G^1bcde; quem *D;* trahex *BH* : trahix *D* : traex D^1G^1 : traix *E* : traheix *bcde;* creença D^1.

XLI

VOLGRA SER NAT CENT ANYS O PUS ATRAS

De la por de la mala nomenada y de la necessitat d'utilitzar aquest sentiment y de denunciar els vicis del seu temps. — Sofreix de no poder tastar ja ·ls plaers d'altres temps.

Volgra sser nat cent anys ho pus atras
perquè son cert qu'es pijorat lo mon.
Aytan poch val qu'ell mateix no sab hon
s'aulesa gran en pus baix loch baxas.
E veig hun cas de rahó apartat,
que lo mal hom fa casa prop la forqua,
e l'home just fuig e ·s met en cavorqua
per aquell mal que jamés ha pensat.

Foll es aquell qui vol haver usat
de mal saber hon serà ben entès:

Al titol: Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March *G^1;* Obres de amors *bc;* Canto moral *d;* Cant moral *e.*

1, ser *$BDEG^1Hbcde$;* o *$BDEG^1Hde$* : ha *H.* — 2, p.] car yo *B* : *n. t. K;* so *EG^1* : som *K;* sert *H;* peiorat *B* : *n. t. K* : pigorat *G^1H.* — 3, aytant *DEHbcde;* vall *H;* quel *G^1H;* matex *BG^1;* sap *G^1H.* — 4, | sa vilessa gran *H;* bax *BG^1* : baiz *d;* lloch *Ed;* baixas *DEHbcde.* — 5, he *b;* vetx *B* : veg *G^1* : veich *H;* un *$BDEG^1bcde$;* apertat *H.* — 6, mall *H;* forca *DEHbcde* | prop la força te casa *B.* — 7, he *b;* l'home *bcde;* hes *E;* cavorca *DEHbcde* | futx per barranchs e rasa *B.* — 8, pensat *DEG^1Hbcde.*

9-44, *manquen F.* — 9, ffoll *H;* auer *H;* ussat *H.* — 10, mall *H;* be *H;* antes *B.*

Ymaginar deu que serà reprès,
e sens murmur no deu ser comportat.
E lo mal hom deu ser cridat ab trompa,
perço que un e l'altre no engan,
tants son aquells qui per bons homens van
que, diffamats, cessaria lur pompa.

Lo just voler pensa com entorrompa
ficte voler, acolorat de be,
e, ladonchs es guardada bona fe,
com lo leig fet acusador lo trompa.
Aquell es dit misericordiós
que guarda ·ls bons que no ·ls sia tort fet;
perdonador al qui leig fet comet
d'infinits mals dona occasios.

Fama tement, l'hom es dit virtuós,
e ço no cau en hom desvergonyit:
donchs, lo mal dir no deu ser en oblit,
puys que virtut mostra l'om viciós.
A vici som moguts naturalment,
e costreny-nos por de la mala fama.
Beneyt aquell qui ·l be sa boca brama,
e diu lo mal com be n'es conexent!

— 11, imaginar *Dde* : himaginar *H* : imiginar *c*. — 12, he *b*. — 13, | lo maluat hom *B* : *n. t. K*; e] car *Ede*: *manca* G^1 : he *b*.— 14, un] mi *BDEHbcde*; ne *H*; l'altre] altre *D* : altres *bcde*; angan *B* : *n. t. K*.— 15, t.] molts *B* : tant *Ke*.— 16, difamats G^1*de* : disfamats *H*; çessaria *d*; llur *Ede*.

17, pença *H*; eterrompa *B* : encorrompa *Dbcde* : enterrompa *H*. — 18, fficta *H*. — 19, e l.] alladonchs *de*; he *b*; lladonchs *BEbc*; gordada *H*.— 20, letx *B* : lleig *E* : leigch *H*; accusador G^1. — 21, missericordios *d*. — 22, qui *BH*; guadals *H*; bens *D*; no *H*; sie *bc*. — 23, letx *B* : lleig *E* : leighc *H*. — 24, occasions *D* : ocasios *EHcd* : ocasions *e* || prop es d'auer nom de mals desijos *B*.

25, ffama *H*; l'om *DE*G^1*H*; l'oma's *B*. — 26, he *b*; e aço *DH*; l'om *E*; desvergoyit *H*. — 27, sser G^1. — 28, puis *DEbcd* : puix G^1*e*; mostran *B* : mostren *H*; l'hom *bce* : le hom *d*; viçios *B*.—29, al *Ebcde*; viçi *B* : visi *H*. — 30, | d'açoms retrau *B* : *n. t. K*; he *b*; constreny *Ke*; p'hor *bc*. — 31, quel *Dbcde*; be] de *d*; boqua G^1 | quin lo ben dir s'enflama *B*. — 32, he *b*; mall *H*; conaxent | no scalfadament *B*.

Es mal senyal del qui es desplasent
e mor d'enuig com mal dir s'acostuma,
e li desplau si ·ns ne hou dir la suma,
d'algun leig fet vehent-si mal mirent:
si com aquell qui 'n forca veu morir
son companyó, qui no ·l passà de mal,
e diu qu'es molt cosa descominal
que per tal fet deja mort sostenir.

Ja, de present, delit no pusch sentir
sino semblant a'quell del temps passat;
e com lo cerch, e tal no l'é trobat,
a mi mateix e tot lo mon ahir.

33, senyall *H*; l'es *DEHbc*; desplaent *H* : desplasen *d*. — 34, e] es *DHbcde*; d'anutx *B* : d'enug *G¹* : d'anuigch *H* : d'nuig *d*. — 35, | e (he *b*) l'es molt greu *DEHbde*; ne *manca G¹* | quant hou levar la suma *B* | sins ou (hou *H*) lleuar (lauar *H*) la suma *EH*. — 36, letx *B* : lleig *E* : leigch *H*; vahent *H*. — 37, qui en *G¹*, forqua *G¹*. — 38, pasa *Dd*; del *de*. — 39, e (he *b*) diu (qu'es *d*) que es *bcde*; descominall *H* — e d. qu'es c. m. desc. *D*. — 40, dega *DHbcde*.

41, pressent *H*; d.; amor *H*; puch *BDG¹Hbcde*. — 42, aquel *H*. — 43, he *b*; crech *Kc* : serch *e*; he *b*; tall *H*; l'he *BHbde* : he *c*; trobas *c*. — 44, ha *b*; matex *BG¹*; he *b*; hahyr *B* : ahyr *E* : hayr *H*: ayr *K* : hair *bcde*.

XLII

VOS QUI SABEU DE LA TORTRA ·L COSTUM

MALDIT

Maldit contra una certa Na Monbohí de la qual denuncia les pràctiques deshonestes en materia d'Amor

Vos qui sabeu de la tortra ·l costum,
e, si no ·u feu, placia ·l vos hoyr.
Quant mort li tol son par, se vol jaquir
d'obres d'amor, ne beu aygua de flum,
ans en los clots ensutza primer l'aygua,
ne ·s possa may en vert arbre fullat.
Mas contr'açò es vostra qualitat,
per gran desig no cast qu'en vos se raygua.

E no cuydeu, Dona, que be ·us escaygua
que, puys agués tastat la carn gentill,

Al titol : Mossen Auzias March *AH;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Mossen Ausias March G^1N; Mossen Auzias March. Maldit (foli 155) *M;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.* — *Els v.* 33-39, 44 *són citats també en el* Conort de Francesch Ferrer, *sota ·l titol* Mossen Auzias March (foli 162 v.º) *A*, (foli 142) *M. Designarem llurs variants per* A^1M^1.

Al marge : Es opinio no esser de Ausias March esta obra *E.*

1, que *de;* tortrall *H :* tortra *c.* — 2, nol *AE;* placiel *AM;* oyr *DEb :* hoir *Hde.* — 3, toll *H;* si *AM.* — 4, d'obras *B;* no DG^1Mbcde. — 5, ensutze *BN;* l'ayga *Abc.* — 6, nos *DHbcde;* posa $ABDEG^1HMbcde$; v.] lo *AM;* ffullat *M.* — 7, contra G^1; aso *BM;* calitat *ABEHde :* callitat *M.* — 8, d.] voler *AM :* desitx *B :* desigch *H;* quem *c;* s'en *E :* sa *HM;* rayga *Ebce :* caygua *N :* raiga *d.*

9, penseu *AM :* cuideu *d;* bens *bc;* scayga *B :* escayga *DEe :* escaiga *bcd.* — 10, pus *AMN:* puis *DEbcd :* puix *e;* hagues $ABDEG^1Hbcde$; tatast G^1; gentil $ABDEG^1Mbcde$

ha mercader liura ·s vostre cors vill,
e son dret nom En Johan me pens caygua.
E si voleu que ·us ne don conexença:
sa faç es gran ab la vista molt losca;
sos fonaments son de lagost o mosca.
Cert no merex draps vendre de Florença.

E, conexent la vostra gran fallença
volgués muntar en amar cavaller,
e sabent ell tot vostre fet en ver,
en vos amar se tengr'a consciença.
Sabent molt clar la' nsutzeada vida,
prenent publich les pagues del peccat,
vostre cors leg per drap es baratat;
vostre servir es bo sol per a dida

E no cuydeu filla ·us agués jaquida,
vos aletant aquell' ab vostra let;
car vostre cors es de verí replet,
e mostren-ho vostres pels fora mida:
car, si ·us jaquiu vostra barba criada
e la ·us toleu, puys, ab los pels dels braços,

— 11, a $ABDEG^1HMbcde$; vostra *B*; carn *B* : cos *Dbcde*; vil $ABDEG^1Mbcde$. — 12, e] a G^1; joan *Dbce*; que caiga *d*; cayga *DEHe* : caiga *bc* ‖ e pens quel nom En Joan junyent cayga *B* : *n. t. K*. — 13, do *AEHKM*; conaxença *AM* : conoxença G^1 : coneixença *bcde*. — 14, fas *ABM* : faz G^1de; ab] e *N*; loscha *AM* : llosca *DEd* : llosqua G^1. — 15, fonamens *H*; legost *A* : lagost EG^1d; ho *H* : e *bcde*; moscha *AM* : mosqua G^1. — 16, sert *M* : çert *d*; mereix *ADEHMbcde*; drabs *N*; vendre drap *A* : vendre (drab *M*) draps EG^1M.

17, e] vos *AM*; conaxeu *AM* : concixent *Ebcde* : conaxent *HN*; grans *c*; falença *H*. — 18, armar *de*; cavaler *H* ‖ volgues amar n'Armangol caualler *B* : *n. t. K*. — 19, ver] pler *AM*. — 20, en] de *AEMde* : a *B* : *n. t. K*; tengr'a] dara *AEM* : tengra BDG^1Nbc : te a *H* : fara *de*; conciença *Be* : conciencia *D* : conciença *EMNbc* : consiença *H*. — 21, molt sutzeada *AM* : la'nsutzada DG^1 : la sutzeada *N* : la ensutzada *bcde*. — 22, prenint *DEbcde*; pubblich *H*; plagues *M*; pecat *BE*. — 23, cos BDG^1Kbcde; gleig *A* : letx *B* : leig DG^1Mbcde : lleig *E* : leigch *H*; barrejat *B* : baretat *HK*. — 24, servey *AM*; es sol bo *A*; sols *BDEbcde*; ha *H*.

25, e *manca* G^1; filleuss *A*; hagues $ABDEG^1Hbcde$. — 26, alletant $ABDEG^1HMbcde$; aquel'ab *H* : aquella *D* : aquella'n *bc* : aquella ab *de*; vostre *AMc* : votra *D*; llet DEG^1Hbcd. — 27, cos BEG^1cde : cas *D* : carç *b*; da vari *M*. — 28, mostra *B* : mostran *K*. — 30, puis DEG^1bcd : puix *e*; braçors *A* : braças *b*.

poran-se·n fer avantajosos laços
prenints perdius e tortra o bequada.

Quant hoyreu : «Alcavota provada!»
responeu tost, que per vos ho diran,
e, puys per nom propi vos cridaran,
ja no ·us mostreu en l'oyr empatxada,
enterrogant : «Amichs, e que voleu?
»En dret d'amor ha ·y res que yo fer pusca?
»Tracte semblant jamés me trobe cusca.
»Presta seré a quant demanareu.»

Tots los qui torb o cunçament volreu
en fets d'amor, enprau Na Monbohí.
Ella ·us farà tot lo que feu a mi;
no ·s pot saber l'endreç que ·y trobareu.

— 31, s'en] ser *D* : ça *K*; se fer *N*; auentatgosos *A* : aventurosos *B* : avantegossos *H* : avantatjosos *Mbcde*; laçors *AM* : llaços DEG^1Kd. — 32, prenent *E* : prenint G^1bcde; perdiu *Dbcde*; e] o *BDHKde* : ho *bc*; becada *BEde* : cugullada *K* | o tortres sens (sen *M*) cardada *AM* | tortra ho cugulada *N*.

33, hoireu *BM* : oyreu DG^1cde. — 34, t.] prest AA^1MM^1; o M^1. — 35, puis DEM^1 : puix *de*; per] A^1M^1; propri A^1Dbc; vos] us AA^1M; nomenaran *AM*. — 36, | nous mostreu (jens M^1) gens A^1M^1; jaus G^1; nos G^1; l'uyr A^1 : l'ohir *Ebc* : l'oir HM^1; empatxada *BHM* : empachada DEG^1bc : enpachada *d* || en lo respost nous mostreu (enpetxada *M*) empetxada *AM*. — 37, interrogant *AEde* : enterroguant G^1 : interogant *M* || dient senyors e qu'es lo que voleu A^1M^1. — 38, d.] fets *AM*; ay *AEMde*; jo *AM*; pusque *AM* : puscha *bc* | voleu res que (pusche *H*) pusca *BHN* || hay (ay M^1) res a fer qu'en servey d'amor (puxa M^1) puixa A^1M^1. — 39, | en tracte (tracta *M*) tal *AM*; mi A^1MM^1; trobi AA^1MM^1; troba *DEHNbcde*; cruscha *AM* : cusqua *H* || qu'en tracte tal iames mi trobi (fluxa M^1) fluixa A^1M^1 || d'acte semblant james me trobe cusca *BK*. — 40, || sius informau (n'informau M^1) axi ho trobareu A^1M^1.

41, trop *AEM* : torp *B* : trob DG^1bc : tost *de*; ho *H*; o c.] acunçament *DEbcde*; cunsament *BH*; volrreu BEG^1de. — 42, e en *K*; d'amors *bc*; a.] emprau ne *AM* : amprau $BDEG^1bc$: anprau *HKde*; Muntbuy *AM* : Monboy DG^1Hde. — 43, ela *BM* : *n. t. K*; fera *M*; qui G^1; my *D*. — 44, l'endres *BM* : l'andres *K*; que y.] que *K* : que i *d*.

XLIII

CORATGE MEU, A PENDR' ESFORÇ MOLT TARTS

Descriu els efectes terribles de la Vergonya que li fa sofrir l'afecció impura que ·l té pres. Demana socors a Amor, el seu senyor. Però està temptat de sostreure-s per l'astucia al seu deure d'obediencia y de consagrar-se a una altra afecció. Però la Vergonya l'en priva. Es lo natural dels verdaders enamorats ser sensibles a la Vergonya y de sofrir del Foll Amor — que no es una fi per sí mateix.

Coratge meu, a pendr' esforç molt tarts,
no piadós de tots los qui ·t sostenen.
L'arma y lo cos a departir se venen;
per tu ser flach, lo cos de viur' es farts.
Mos ulls no son lliberts fer son offici;
mon pas es tolt; ma lengua no ·m profita:
e de açò la Vergonya ·s delita,
com so plaguat de tan vergonyós vici.

Paor me sent; gran suor me comença;
surtint, mon cor lo pits me cuyda rompre:

Al titol: Mosen Marc *D;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Mossen Ausias March G^1; Mos. Auzias March *H;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1-8, *manquen F;* — 1, coratje *BKbcde;* ha *E;* tart $BDEG^1HKbcde$. — 3, cors *H;* depertir *H.* — 4, cors *H;* viure *de;* fart $BDEG^1HKbcde$. — 5, huls *H;* lliberts *E;* f.] a *Dbcde;* ofici *Dbc.* — 6, llengua *EH.* — 7, ayço *E;* la *manca H;* vergonyans *B.* — 8, plagat *BDEHbcde;* tant *bcd;* v.] bestial *BH;* viçi BG^1.

9, pahor $BDEG^1Hbcde$; g.] e *B;* comensa *B.* — 10, sortint *B;* los *DEHbcde.*

no ·m trob esforç per Vergonya corrompre;
esser no pot ma 'sperança por vença.
No puch mostrar lo secret de ma pensa,
e vanament he por de la resposta.
Lo meu duptar major dupte m'acosta:
ffemenill gest ardiment me defenssa.

Alguns han dit que Vergonya no ·s troba,
mas yo'n pusch fer d'aquella testimoni.
De vista no semblant es al dimoni;
part de mos senys e parlar me derroba;
don' a sentir de si alguns forts actes,
segons de molts havem hoydes gestes,
crehent-los tals qui descolen les festes.
Senyor es meu Amor : fermà ·ls contractes.

E si posqués l'obediença tolrre,
que per son colp la mi' amor jau morta!
Car no parent l'es altr' amor estorta,
(no sse quin Deu dampnat sant me fa colrre),
yo hagra' sforç de metre tost en obra
lo que no gos mostrar, una parença!
Ab gran esforç Vergonya ·m fa temença,
si c'ardiment un poch en mi no sobra.

— 11, trop *BH;* sforç *BE :* esforc *F.* — 12, ma *manca DG*^{1}*bcde;* esperança *DG*^{1}*c;* pahor *d.* — 13, pusch *EH;* pença *H.* — 14, he] e *BG*^{1}. — 15, dubtar *BEH;* dubte *EHc.* — 16, femenil *BDG*^{1}*bc :* feminil *Ede :* ffeminill *H;* defensa *BDG*^{1}*bcde :* deffensa *E :* deffença *H.*

17, am *B.* — 18, jon *BH :* yo *Dbcde :* yom *F;* puch *BDbcde;* de *d.* — 19, qu'es semblant *E;* demoni *G*^{1}*Hde.* — 20, perlar *H.* — 21, algun fort acte *B.* — 22, hoides *G*^{1} *:* hoidas *H;* gestas *H.* — 23, crehen *DEH;* lo *BH :* la *E;* tal *H;* descolan *H;* ses *EG*^{1}*H;* festas. — 24, señor *DEb* | amor feu lo contracte *B* | per amigables pactes *H.*

25-44, *manquen H.* — 25, sil *BDEbcde;* la *d;* colre *BG*^{1}*H :* tolre *DEbcde.* — 27, estrota *b.* — 28, se *BDEG*^{1}*bcde;* damnat *DEbcde :* dapnat *G*^{1}*;* sanct *Dbc;* fa *manca B;* colre *DEbc.* — 29, agra *BDEbc :* aguera *d :* 'guera *e;* sforc *F.* — 30, | m. en apparença *E.* — 31, sforç *BE :* esforc *F.* — 32, qu'ardiment *DEG*^{1}*bde :* qu'rdiment *c;* qu' *sobre mot gratat y d'una segona mà D.*

En tots aquells on gran Amor no penja,
son giny no pot de Vergonya ne força;
a mi he pochs a son voler nos força:
36 nostre voler nostres enemichs venja.
Aquest voler Desig y Amor sostenen:
causa d'aquests sou, vos, a qui s'esguarden.
Creure no pusch vostres sentiments tarden
40 en descobrir los mals que per vos venen.

O Foll' Amor, aquells dolors sostenen
que cerquen fi la on fi no pot esser:
de llur treball no ·s mostra res en esser,
44 e son aquests los qui de vos s'encenen.

33, hon *BEG¹cde*. — 34, geny *B;* forca *F*. — 35, e *BDEG¹bcde;* no *B;* forca *F*. — 36, n.] lo meu *D¹cde;* n.] los meus *D*. — 37, desitx *B*. — 38, s'esguardan *B*. — 39, puch *BDG¹bcde;* carden (?) *B*. — 40 e *B;* qui *BG¹*.

42, qui *BDEG¹bcde;* sercan *B;* fi *manca F;* hon (on D) la fi *BDEG¹bcde*. — 43, lur *Dbc;* r. n. m. *G¹*. — 44, l. quells *E;* v.] tu *B;* s'ensenen *B*; s'engenen *EG¹d*.

XLIV

TOT METGE PREN CARRECH DE CONSCIENÇA

Suplica a la seva amiga que li doni a coneixer l'esdevenidor. Però qualsevol que siguin les seves trigues, el seu amor roman inalterable y per damunt del temps. — Es comdemnar-se a l'irresolució considerar les conseqüencies pesades dels nostres actes.

Tot metge pren carech de consciença,
si lo perill al malalt té secret;
lo cors hi pert, mas l'arma'n bon loch met:
comptes mortals port'en reconexença.
Vos qui sabeu clarament lo meu esser,
feu m'esser cert de l'esdevenidor.
Yo vull saber que ·m té cubert Amor.
Mon mal e be de ffet me feu conexer.

Mossen Auzias March *AH;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *FL;* Mossen Ausias March *G^1;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, metje *BDKde;* carrech *ABDEG^1Hbcde;* consiença *BHbc :* concienca *DEd :* cocença *K.* — 2, malallt *H;* sacret *H.* — 3, cos *ABDG^1bcde;* y *BG^1de;* l'arma en *Ld :* l'arm'en *e;* lloch *Ed.* — 4, | e c. m. *D;* comtes *G^1H;* portan *B;* regonexença *ABDE :* regonoxença *G^1 :* reconeixença *L:* regoneixença *bcde* | son dels mals conexença *H.* — 5, que *G^1;* | cl. mon (mereixer *bce*) merexer *Dbce, d'una segona mà D.* — 6, ffeu *HL;* me ser *BDEG^1Hbcde;* sert *H;* del sdeuenidor *B.* — 7, jo *AL.* — 8, e] es *B :* o *DEcde :* ho *b;* fet *BDEG^1Hbcde;* coneixer *AEbce.*

Mon ignorar be no ·m farà merexer
e per null temps jamés be aportà;
e tart o breu mon mal a ffi venrà,
e d'esperar mon mal poria crexer.
Si plau a vos que be ·m deja venir,
no ·m detardeu haver-ne sentiment,
e, per tardar aquest coneximent,
no ·m percebesch de mon voler cobrir.

Tarda de temps no ·m fa d'Amor jaquir;
los temps en mi vençr'Amor no poran;
tots los meus jorns un moment semblaran.
Corre lo sol; no ·s mou a mon albir.
Si pert Amor per forçat desesper,
vos me dolrreu, y, ell no vist, perdut temps:
donchs, vos y Amor, acordau-vos ensemps
tot prestament que ·us plaurà de mi fer.

Lir entre carts, qui mal ho be vol fer
no deu penssar algun dan si ·l segueix;
car lo voler en dos parts se parteix,
e cor partit degun fet no requer.

9, no G^1; mereixer *Ebce*. — 10, he *b*; j.] algun *B* : ningun *E*; bem *E* : b' *e*; aparra *E* : aportara G^1*de* : no aporta *N*. — 11, e] ho *Abc* : o DG^1*de*; o] ho *AHbc*; m.] fet *ABL*; a] la *Dbcde*; fi $ABDG^1$ *HLbcde*; vindra *A* : veura *Dbcde* : venrra EG^1 : vendra *H*. — 12, he *b*; de *H*; esparar *A*; mall *H*; creixer *Ebce*. — 13, deya *H* : dega *Lbcde*. — 14, hauent *B*. — 15, coneiximent *BEbcde* : conaximent *H*. — 16, non G^1; parcebesch *A* : perçebesch EG^1*d*.

17, de mor *H*. — 18, lo *K*; vençra *BK* : venir *D* : vencr' *F* : vençre G^1*d* | venir ja no poran *bce*. — 19, jorns meus *D* | moment (moments *H*) me semblaran *DHbcde*. — 20, corrent *Ede*; cell *H*; ab.] parer *H* || fos jo amat vn jorn ans de morir *B* : *n. t. K*. — 21, per] par *bcde*. — 22-24, 23-22 y 24-23 *interposats H*. — 22, me] nous *bcde*; dolreu *ADHL*; y *manca Abcde*; el $ABDEG^1L$: del *bcde*. — 23, donch *c*; vos e mor *A*; acourdau *H*. — 24, tots *D*.

25, o $ABDEG^1$*Hbcde*; be o (ho *Hbc*) mal *DEHbcde*. — 26, pensar $ABDEG^1$*Hbcde*; d.] mal *H*; s.] lin *H*; seguex BG^1. — 27, pertex *AH* : partex BG^1. — 28, | e (he *b*) compartit *Dbc*, *d'una segona mà D*; partir *B*; negun *A* : algun *B* : dengun G^1; raquer *H*.

XLV

LOS IGNORANTS AMOR E SOS EXEMPLES

L'Amor y les seves diverses formes.—Desprès d'haver mostrat les conseqüencies oposades de l'amor, el poeta descriu les seves tres especies : l'amor corporal o bestial, l'amor humà o mixte on l'esperit y el cos participen a la vegada y l'amor intelectual o angelic. El primer es passatger; el segon no dura, si ·l cos no se subordina al'ànima, però la virtut hi està en gran perill. Solament el tercer, l'amistat, uneix dos cossos en una sola ànima y ·s proposa una fi infinida, que triomfa de la mort.— Ignorancia, Ira y Amor exclouen tota veritat.

Los ignorants   Amor e sos exemples,
crehent que ·ls fets   d'aquell son estats faula,
reprenen mi,   perquè ·m tresport en altre,
prenint delit   en franch arbitre perdre.
A llur semblant,   un gran miracle sembla,
e majorment   alguns pus forts articles.
Descreen mort   esser de grat suferta
e qu'en dolor   d'amor delit se mescle.

Al titol : Mossen Auzias March. Estrampa *A ;* Estrams de Mosen Osias March *D;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *FL;* Mossen Auzias March G^2*;* Cantica de Amor *a;* Estramps de amors *bc;* De amor estramps *d;* De amor cant *e.*

1, ignorans *B : n. t. K;* ssos *K;* eixemples *bcd.* — 2, crehents *ABDE*G^2*Lb : n. t. K;* stats *BDL.* —3, reprenent *B : n. t. K :* repreniu *Db :* reprenieu *c;* transpost *A :* transport *B :* trespost G^2 *:* traspost *K :* trasport *a :* trespot *d.*—4, prenent *BDEbcde : n. t. K;* pendre *Db.* — 5, lur *D*G^2*Lbc:* llurs *a;* senblant G^2 *:* semblants *a;* gran *manca* G^2*;* miraccle *B;* semble *Dbcde :* senbla G^2 *:* sempla *L.* — 6, he *b;* articcles *B.* — 7, descrehent *Aabcde :* descrehen *BD;* gran *de;* sufferta *AB :* soferta *a* ‖ axi com es la mort de grat sofferta *E.* — 8, | qu'en gran dolor *A;* he *b;* d'emor *A :* de amor *d;* si *a;* mescla *ADEabcde* ‖ e qu'en delit dolor d'amor se mescla *B.*

Foch amagat, nudrit dins en les venes,
faent gran fum per via dreta y torta,
ira dins pau, e turment molt alegre,
lum clar e bell, ab si portant tenebres:
aquests contrasts los fins amadors senten.
Dins en un temps Amor dins ells alloga,
e tots aquells no crehents ser possible,
sols d'esser nats Natura pren vergonya.

Vehent lo Cel ma natura disposta,
volch influir dos poders separables
a mi vinents ab manera diversa,
cascú prenent la part a ell condigna.
Fahent amar simplament la mi 'arma,
lo seu semblant sentit de vici munda,
e l'altra part en mi no roman solta,
y en son voler son decret l'arma posa.

Aquell Amor que ·s diu voluntat bona
e solament esguarda part honesta,
aquest Amor ha fet a mi amable
per mon semblant e ·l mijançant ministre.

9, ffoch *AG*^{2}*L;* nodrit *ABDLbcde;* d. e.] dintre *B;* dins *manca a;* venas *A*. — 10, | g. f. fahent *Dbcde;* ffahent *AL* : fahent *BEG*^{2}*;* vya *F;* dret' *A* : dreyta *G*^{2}*;* e *AL* : o *d*. — 11, yra *Ea:* hira *cde;* he *bc;* p. a. s. *cde*. — 13, f.] grans *B;* amados *B*. — 14, | en un poch temps *EG*^{2}*;* alloja *Db* : aloja *E* : allotja *cde*. — 15, he *b;* crehent *BDbc;* posible *d*. — 16, sol *ABDEG*^{2}*Labcde;* de ser *DEG*^{2}*abcde;* nat *G*^{2}.

17, | Deu e lo cel *B* : *n. t. K;* vahent *A*. — 18, | volgré 'nfluir *B;* influhir *AEbc* : influyr *K;* dors *F;* pedres *B* : podes *K;* saperables *A* : invencibles *DG*^{2}*bcde* : seperables *L*. — 19, vivents *Ka;* diverssa *K* ‖ mi enclinant ab natura diversa *B* : *n. t. K*. — 20, prenint *Dbcde;* ha *b;* condigne *A*. — 21, ffahent *AL* : faent *Bcde;* simplamen *G*^{2} : simplement *a*. — 22, senblant *G*^{2}*;* sentint *B;* viçi *BEG*^{2}*;* mudada *B*. — 23, he *b;* l'altra] d'altra *A* : altra *b* : l'ltra *c;* rroman *G*^{2}*:* rromanch *d*. — 24, s.] tal *B* : *n. t. K;* v.] poder *L* ‖ ans al cech (seu *A* : sech *G*^{2}) foch complidament se (lliure *A*, lliura *EG*^{2}*de*) liura *ADEG*^{2}*bcde*.

25, q. d.] qui es *A*. — 26, e] tan *a* : he *b;* reguarda *A* : sguarda *BFa* : esguarde *Db* : resguarda *EG*^{2}. — 27, aquell' *L;* ha] a *G*^{2}*acde*. — 28, m.] son *E;* senblant *G*^{2}*;* el] ell *ABEG*^{2}*a;* migençant *ALbc* : migançant *D* : mijansant *a*.

E l'altr'Amor qu'en delit s'entitola
e d'onestat es enimich rebelle,
m'arma e cors per ell prenen ses armes,
aportants pau e guerra tot ensemble.

Aquest Amor per nostres senys nos entra
e fa present al comun seny, e passa
lo presentat per sos migs a l'entendre,
d'on voler creix, tant com l'om s'i delita.
Mas, per qu'en grau delitós l'amant puge
dins en l'ostal que Venus lo alleuja,
totes virtuts e seny de la persona
son desijats en servitut de l'acte.

Cells qui amor bestialment pratiquen
sens acollir en part delit d'entendre,
sol per la carn llur apetit se liga
que, sino brut, plaer no ·ls acompanya.
Qui vol trobar amor, qui null temps folgua,
no la cerch lla on lo poder se vença,
car tota res perdent la sua causa
no es trobat de aquell'algun esser.

— 29, he *b;* l'altra *a;* sentitula *Aa :* s'intitola *Le;* se *d* | que delitabl'es dita *B.* — 30, de honestat *d:* d'honestat *e;* enemich *ADEG^{2}Labcde;* rebella *A :* rebetle *de* ‖ e son exces a desonestat guarda *B.* — 31, m' *manca B;* cos *Bade;* el *a* ‖ menys de saber (sentir *EG^2*) dins mi aport ses armes *DEG^{2}bc.* — 32, aportant *A :* aportans *Ba;* he *b;* ensembla *A :* ensenble *G^2*.

33, entre *A* | per los senys forans entra *B* | per vn (hu *G^2*) dels senys dins entra *EG^2*. — 34, he *b :* es *cde;* cumu *A :* comu *B;* e] y *a :* he *b.* — 35, los presentats *G^2;* mitxs *B;* ha *Dab.* — 36, d'on] deu *bc :* d'hon *d :* d'hom *e;* crex *Ba;* c.] quant *Dbcde;* l'hom *bcd;* se *Dbcde;* dilita *G^2*. — 37, grau *manca L;* dilitos *B;* puje *Bade* | e (he *b*) per quel cors (cos *DEbc*) en grau delitos (dilitos *G^2*, munta *Abc*) munte *ADEG^{2}bc.* — 38, l'hostal *de;* aleuga *A :* aleuja *E.* — 39, he *b* | de la person'amada *B : n. t. K.* — 40 | requer l'amant *B : n. t. K;* desigants *A :* desigats *L :* desijants *bcde.*

41-100 *manquen L.* — 41, c.] los *B : n. t. K;* pratican *A.* — 42, acullir *AE;* dantendre *A.* — 43, sols *DKabc;* p.] ab *bc;* lur *ADabcde;* lligua *A :* ligua *B :* lligua *EG^2*. — 44, plaher *ADEbcde;* nol *a.* — 45, *la segona* qui] que *BDG^{2}abc;* f.] cança *A :* falga *B :* folga *DEG^{2}abcde.* — 46, serch *AG^{2}ae :* crech *B;* la *D;* hon *ABDEG^{2}ade* ‖ no la crech hon lo seu poder se vença *bc.* — 47, rres *G^2*. — 48, d' *AD* | d'aq. ab a. eser *G^2* | d'aq. a. bon esser *bcde.*

Alguns elets, en molt espoquat nombre,
qui solament d'amor d'espirit amen,
d'aquest 'amor participen ab Angel,
e tal voler enper null temps se canssa.
Los qui amor ab cors e arma senten,
amant lo cors e mes la part de l'arma,
grau de amor homenivol atenyen:
sobre dos colls lo jou d'Amor aporten.

Puys arma y cors donen esser a l'home,
prop de forçat es entr'ells lo complaure.
Ame lo cors a sson semblant conforme,
ne fa reptar si ·ls infinits no cerqua.
Nostr'esperit a sson semblant cobeje
e de aquell tots los actes qu'en hixen.
Mas los volers, que d'aquests composts naxen,
son mes punyents que d'algun'amor simple.

De la virtut es nostra vida 'xempta,
si que lo cors venç a l'arma batalles,
y els pochs volers lo seny de l'hom no tempra,
e donchs quant menys los qui gran força porten.

49, helets *d;* m.] son *a;* espocat *AG²ade* : spocat *BE* : es poqua *D* : espoca *bc;* nombra *c.* — 50, d'esperit *BDEG²abcde.* — 51, de *d;* partiçipen *Bd;* l'angel *Bde* : angels *E.* — 52, he *b;* en *manca B;* n.] algun *B;* sa *A* : nos *B;* cança *ABe* : cansa *ABDEG²abcde.* — 53, al *B;* cos *BDEabcde;* y *a* : he *b;* armes *bc.* — 54, cos *BDEabcde* | delitant s'en la forma *EG².* — 55, homaniuol *A* : homenyvol *a;* attenyen *DG².* — 56, de *D.*

57, puis *DEbcde:* puix *a;* arm'e cors *A;* cos *BDEbcde;* eser *G².* — 58 | es (y es *E*) mig forçat *AEG²;* forsat *a;* conplaure *B* | aquests abdos (abduys *E*) complaure *EG²* | quasi (casi *de*) forçat es aquests dos complaure *Dbcde.* — 59, ama *ABde;* cos *BDEabcde;* a] e *A;* son *ABDEG²abcde;* conforma *A.* — 60, raptar *A* : rreptar *G²;* serqua *A* : cerca *DEG²bcd* : cercca *a* : serca *e.* — 61, nostre *G²;* espirit *AB* : sperit *Eace* : esprit *b* : spirit *d;* son *ABDEG²abcde;* cobeja *ABDabcde:* cobeix *G².* — 62, he *b;* ixen *BDEG²de* : yxen *a* ‖ e d'aquells tots los actes bons qu'en ixen *A.* — 63, | les voluntats *ADEG²bc;* voles *B;* d'aquest compost *a;* nexen *A* : naixen *Ebcde.* — 64, m. p.] pus ardents *DEG²bcde;* de *d.*

65, xemple *EG²* : exempta *ae* : exemple *d.* — 66, cos *BDEabcde.* — 67, y els] els *A* : los *B* : als *G²:* sils *a* : vls *de;* voles *B* : voler *G²,* s] escut *y a sobre* seny *G²;* l. s.] la raho *B;* d'om *B;* l'om *E;* tempre *A:* tempta *Dbce.* — 68, he *b;* forsa *a* : forat *c.*

E tal amor lo juhí no escolta,
tant de la carn benivolença capta!
Ab cor segur, de vençr'aquella tempta;
ses blanes mans los forts diamants pasten!

Si be Amor les passions avança,
en ser primer lo desig li da força,
e puys delit lo sosté dins son regne:
fallint aquest, defall d'Amor lo ceptre.
No sia'ntès present desonest acte,
car Fin'Amor d'altr'amor se contenta;
si no l'ateny, viu d'esperança sola,
e la gran por segueix lo seu contrari.

Cell qui d'Amor del tot no ·s lexa vençre,
si que rahó de son consell no lunya,
no mereix pas la corona de martre
d'aquells passius no havents altre compte,
sîno pensar haver lur vida terme,
finit aquell qui 'n tal estrem los mena,
crehent de ferm los fets del mon ser ombra
d'aquell sol clar qui tot lur cor escalfa.

— 69, he *b;* scolta G^2 | lo juy gens no e. *A* ‖ aquest'amor lo bon juy no e. *a.* — 70, benivolençal *a* ‖ e de la carn tant benuolença capta *A.* — 71, d'aquella vencre *A;* veur' *D* : vencre *a* : veure *bcde;* aquella *a* : quella *bcde;* tempte *A* : tempra *B* : tenta *a.* — 72, diamants G^2; pastan *B.*

73, pations *B.* — 74, desitx *B* | desig li dona força *a.* — 75, he *b;* puis *DEG²bcde* : pux *a;* rregne G^2. — 76, daffall *A* : ffallix *Ba;* septre G^2. — 77, entes *ade;* deshonest *bcde.* — 78, f.] ver *B.* — 79, l'atteny *D;* desparança *A;* de *b.* — 80, e] a *Aa* : he *b;* pahor *D;* seguex *B.*

81, c.] lo *B* : *n. t. K;* leixe *A* : dexa *Ba* : leixa *DEbcde.* — 82, rrao G^2; del seu *ADEbcde;* conçell *B;* nos *A;* llonya *E* : llunya *G²a* : luny *b* : lunye *cde.* — 83, merex *BG²;* martir *A.* — 84, de *d;* h.] fahents *B* : auents G^2 : habents *a.* — 85, penssar *B* ; auer G^2; llur *EG²acde,* — 86, fenit *D* : fugint *a;* quin *ABEG²b* : qui *DF* : qui en *cd* : qu'en *e;* strem *BG²* | qui en tal vidals mena *a.* — 87, creheent *a;* ombre *A* : hombra G^2. — 88, dequell *A;* llur *EG²ade;* c.] sol *Dbc;* escalfe *A* : scalfa *EG²* | e foch mes que tenebra *B.*

O Bon'Amor a qui Mort no triumpha,
segons lo Dant ystoria recompta;
e negun seny presumir no s'ocupe
contra tu fort victoria consegre,
e cossos dos ab un'arma governes
per la virtut que d'amistat s'engendra!
Cell qui de tu lo terme penss'atenyer
no sab de tu; d'Ignorança's dexeble.

Lir entre carts, tres son les grans carreres
on Veritat per negun temps passeja.
Ira y Amor ab si no la consenten,
e l'altra es general Ignorança.

89, ho *bc;* b.] tu DEG^2bcde; a] de *DEbcde;* trihumfa *A* : triumfa *D* : trihunfa G^2 : triunfa *a.* — 90, ystorial *B* : historia *Dbc:* istoria G^2 : historial *ade;* recompte *A* : reconta *DEabc* : rrecompta G^2. — 91, he *b;* nengun *AB* : ningun *Dabde* : degun EG^2 : ningu *c;* presomir *B;* s'occupa *Ac:* se occupa *B* : s'occupe *be.* — 92, consegra *A.* — 93, e] que *a* : he *b;* cossors *A* : cosos *G;* hun G^2; gouernas *A.* — 94, | pel gran delit *ABa;* sengenra *A* : sengendre *B* ‖ la vida lur (llur EG^2de) en un (hun G^2) esperit (sperit EG^2) penja DEG^2bcde. — 95, c.] lo *B;* terma *B;* pens $ABDEG^2bcde$: pensa *a;* etenyer *A.* — 96, sap G^2; d. t.] qui est *B* : quant pots *E;* d'ig.] d'ignorances *A* : ignoranças *D* : ignorança *bcde;* es *a;* deixeble *bc* : deixible *de.*

97-100 *manquen a.* — 97, lirs *A* : llir G^2; cars *b;* carreras *AB.* — 98, hon AEG^2bcde; degun *A* : ningun *B* : null DEG^2bcd : nulls *c;* se p. DEG^2bcde; passeija *B* : paseja G^2cde. — 99, yra *E:* hira *bcde.* — 100, he *b;* l'a.] altr' *D* : altr' G^2 : l'altre *bcde;* g.] natural *A* : generals G^2; ingnorants ha G^2.

XLVI

VELES E VENTS HAN MOS DESIGS COMPLIR

Al moment més fort de la tempesta més violenta, farà prometensa de no estimar sinó la seva dama. No tem la mort sinó perquè seria per ella l'ocasió d'oblidar-lo. Consent a la mort mentres que ella perdi tota capacitat d'estimar. Per què Amor no li dóna l'ocasió de manifestar l'intensitat de la seva afecció? — Val a dir que sent més que no pas coneix la natura de l'amor.

Veles e vents han mos desigs complir.
Ffahent camins duptosos per la mar,
Mestre y Ponent contra d'ells veig armar;
Xaloch, Levant los deuen subvenir
ab lurs amichs, lo Grech e lo Migjorn,
fent humils prechs al vent Tremuntanal
qu'en son bufar los sia parcial,
e que tots cinch complesquen mon retorn.

Al titol : Mossen Auzias March *A;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March G^1; Cantica de amor *a;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

I-12, *manquen H.* — I, h.] fan *B : n, t. K;* mon *Dbcde;* desitxs *BK :* desig *Dbcde :* delits *a;* cumplir *Dabcde.* — 2, fahents *B :* fahent *D*G^1*a :* faent *bcde;* dubtosos *ABDbcde;* . — 3, mestr' ep. *A;* contre *A;* vetx *B :* veg *a;* amar *F.* — 4, lauant *A :* lleuant G^1*a;* d.] venen *a.* — 5, llurs *Eade;* mitxjorn *B :* mitjorn *bc.* — 6, tramuntanal G^1*a.* — 7, que son *D*G^1; buffar *ADEbc.* — 8, | que tots ensemps *a;* per *Dbcde; afegit damunt D;* sinch *ABc :* çinch *d;* complisquen *D :* complixquen *a.*

Bullirà ·l mar com la caçola 'n forn,
mudant color e l'estat natural,
e mostrarà voler tota res mal
que sobre si atur hun punt al jorn.
Grans e pochs peixs a recors correran,
e cerquaran amaguatalls secrets.
Ffugint al mar, hon son nudrits e fets,
per gran remey en terra exiran.

Los pelegrins tots ensemps votaran
e prometran molts dons de cera fets;
la gran paor traurà ·l lum los secrets
que al confés descuberts no seran.
En lo perill no ·m caureu de l'esment,
ans votaré hal Deu qui ·ns ha ligats
de no minvar mes fermes voluntats,
e que tots temps me sereu de present.

Yo tem la Mort per no sser-vos absent,
perquè Amor per Mort es anullats;
mas yo no creu que mon voler sobrats
pusqua esser per tal departiment.

9, bullir hal *A* : bullira el *de;* caçolal *ADbc* : cassolal *B* : cassola al *a* : caçola al *de.* — 10, e] y *a;* lo stat *bc* : lo estat *de.* — 11, | de fer mostrant *a.* — 12, sobra *B;* sobre aci *D;* un *ABDEG*^{1} *abcde;* al] de *a.* — 13, peys *ABH* : peix *a;* remeys *B* : recorts *H* : recos *a.* — 14, cerqueran *A* : sercaran *BHabe* : cercaran *De* : çercaran *Ed* : amagatalls *ABDEHabcde.* — 15, fugint *DEHabcde;* fogint *BG*^{1} : al] del *E* : la *a;* on *Fb;* nodrits *BEG*^{1}*Hade.* — 16, g.] son *a;* axiran *BH.*

17, peregrins *Be* : *n. t. K* : marines *H;* ensems *H;* notaran *H.* — 19, pahor *ABDEG*^{1}*bcde:* phaor *H* : pauor *a;* traur'a lum *DHe* : traura'n llum *E* : traura a llum *a;* l.] molts *a.* — 20, | quals confessors *a;* qui al *H;* confers *A;* hauran *AEad* | descubert no auran *H* ‖ q. d. a. c. n. s'hauran *B.* — 21, lo] tal *a;* cauran *A* : caure *d;* de ll *H;* sment *Ba.* — 22, hans *b;* notare *A;* al *ABDEG*^{1} *abcde* : a *H;* quens *H;* ligat *AB* : lligats *Ead.* — 23, mimuar *B;* fermas *H;* volentats *H* | ma ferma voluntat *AB.* — 24, he *b;* tostemps *ABHde* : tottemps *G*^{1}; pressent *H.*

25, jo *AB;* ser *BDEG*^{1}*Habcde;* present *de.* — 26, anullat *ABDbcde.* — 27, mes *E;* io *AH;* crech *Dabcde* : crey *E;* sobrat *ABDbcde* : anullats *H.* — 28, pusque *ADb* : pusca *BEde* : puxca *a* : pusquel *c;* e.] may (sser *D*) ser *Dbcde, correcció d'una segona mà D* : eser *H.*

Yo so gelós de vostr'escas voler
que yo morint no meta mi'n oblit.
Sol est pensar me tol del mon delit,
car, nos vivint, no creu se pusqua fer.

Aprés ma mort, d'amar perdau poder
e sia tost en ira convertit,
e, yo, forçat d'aquest mon ser exit,
tot lo meu mal serà vos no veher.
O Deu, perquè terme no ·y a'n amor,
car prop d'aquell yo ·m trobara tot sol?
Vostre voler saberà quant me vol,
tement, fiant de tot l'avenidor.

Yo son aquell pus estrem amador,
aprés d'aquells a qui Deu vida tol:
puys yo son viu, mon cor no mostra dol
tant com la Mort per sa 'strema dolor.
A be o mal d'amor yo so dispost,
mas, per mon fat, Fortuna cas no ·m porta:
tot esvetlat, ab desbarrada porta,
me trobarà faent humil respost.

— 29, jo *A;* vostre *Ha.* — 30, jo *A;* mete *H;* | nom meta en o. *a* | no metau mi en o. *d.* — 31, s. e.] aquest *B;* sols *a;* pensar *ABDEG*^{1}*Habcde;* toll *Ad;* de *EG*^{1}*a.* — 32, vos *BDG*^{1}*Habcde;* se] ques *G*^{1}*:* sa *H;* pusque *AH :* pusca *BDEG*^{1}*bcde :* puixca *a.*

33, | quant sere mort *B : n. t. K;* d'amor *B :* amor *a;* de *d;* perdreu *B :* perdal *b :* perda *c:* perdra *de.* — 34, | sia tostemps *a;* he *b;* tots *ABDFHb :* tosts *G*^{1}*;* yra *Eade :* hira *H.* — 35, he *b;* io *AH;* forsat *a;* s. e.] spirit *B.* — 36, mall *H;* veer *H :* voler *bce.* — 37, ho *b;* ha *ABDG*^{1}*abcde;* en *ade.* — 38, jom *AB* — 39, vostra *A.* — 40, tament *H;* l'euenidor *A :* lo venidor *BEade.*

41, jo *A;* so *BHa :* som *E;* aquel *H;* strem *B.* — 42, d'aquell *ABDG*^{1}*H;* deus *DEHbc* || apres de qui la vida deus li tol *a.* — 43, puis *DEbc :* puix *G*^{1}*ade;* io *A;* son *manca B :* som *E :* so *a;* cors *H;* mostre *A.* — 44, lo *BE :* l'om *H;* p. s. s.] p. s'estrema *A :* per strema *B :* per estrema *Ha.* — 45, o] ho *Hbc :* y a *a;* io *AH;* so *manca G*^{1}. — 46, nou *DEG*^{1}*bcde.* — 47, suellat *B :* esuelat *ADEG*^{1}*Habcde;* desbarada *H :* esbarrada *a.* — 48, ma *AH;* fahent *ABDEG*^{1}*bc.*

Yo desig ço que ·m porà sser gran cost,
y aquest esper de molts mals m'aconorta:
a mi no plau ma vida ser estorta
d'un cas molt fer, qual prech Deu sia tost.
Ladonchs les gents no ·ls calrrà donar fe
al que Amor fora mi obrarà.
Lo seu poder en acte ·s mostrarà,
e los meus dits ab los fets provaré.

Amor, de vos yo ·n sent mes que no'n se,
de que la part pijor m'en romandrà;
e de vos sab lo qui sens vos està.
A joch de daus vos acompararé.

49, jo *A;* desitx *B;* so *a;* ser *BDEG¹Habcde.* — 50, | e l'esperar *B;* hi *H;* aquell *a;* sper *E;* mals conorta *G¹;* me conorta *ABDEHabcde.* — 51, nom *bcde;* ser *BDEG¹Habcde;* storta *Babc.* — 52, cars *a.* — 53, lladonchs *bcde;* las *B;* gens *a;* calra *AEHabcde;* dar *B.* — 54, qu'amor *G¹.* — 55, actas *H.* — 56, he *b;* lo *E.*

57-60, *manquen a.* — 57, jon *A* : yo s. *de;* no se *DG¹bcde.* — 58, daquella *BD* : de quala *bc;* peior *BE;* romendra *A* : romanrra *G¹.* — 59, he *b;* sap *G¹;* lo] cell *DEHbcde;* sta *B.* — 60, ha *b* || per que de vos james yo no sabre *E.*

XLVII

BE 'M MARAVELL COM L'AYRE NO S'ALTERA

Tot està capgirat en el món, puix que la seva dama sent desitjos carnals. Que Déu cremi la seva carn, si s'hi abandona. En quant en ell la blasmarà públicament. — Maleeix a la vegada la seva dama y Foll Amor.

Be 'm maravell com l'ayre no s'altera
e com lo foch per fexuch pes no cau,
e com no 's mou la que fexuga jau,
fermant son loch en la pus alta spera.
Major senyal no pot mostrar lo mon
e digne molt que l'om s'en maravell.
Ab un poch mes hauré creure per ell
que periran tots quants en lo mon son.

A mon juhí ses leys Amor confon:
esperiment ja del tot es errant.
Tot amador ama per son semblant:
lo contraffer enper null temps no fon.

Al titol : Marc *D;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen *A.* March G^1; Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, s'ltera *c;* se *de.* — 3, fexugua BG^1 : faxuga *H.* — 4, ffermant *H;* lloch *Ecd;* espera *D* : sphera *de.* — 5, senyall *H.* — 6, l'hom *BDbcde.* — 7, a G^1; hun *H;* aure *H.* — 8, pariran *H.*

9, juy *B* : juyi *H;* A. s. l. *B;* lleys *Ed.* — 10, speriment *EF;* ya *BH;* errat *B* : erran *E.* — 11, semblan *E.* — 12, contrafer $BDEG^1Hbcde$; nul *H* | per algun t. n. f. *B.*

Vos, qui bastant sou per un mon regir,
pora·s be fer que ameu l'ome pech?
Per acte leig sentiment haureu cech?
No haveu pus escusa'n lo meu dir.

Mon creure ferm no pot be soferir
un cas tan fort e per moltes rahons;
mas tan be sse que la carn ha sperons,
e no ·us veig fre bastant a retenir,
e, d'altra part, Amor, per sa furor,
secretament, sens compte lo cors liga
en actes tals quals Honestat castiga;
e pot esser ameu de tal amor?

Si ver serà, prech Deu que la calor
de tots los fochs creme la vostra carn,
si no teniu en un terribl'escarn
que no vençau una tan gran error.
Mas vostre cors per ventura ·s delita
husar dels fruyts que Na Venus conrea,
mas vostre seny deuri' aver ferea
de fer tals fets, e gens n'a 'n ja sospita.

— 13, hun *H*. — 14, qu' G^1, hameu *B*; l'home *Dbcde*. — 15, acta *H*; letx *B* : leigch *H*; aureu *H*; sech *DHbc* : çech *Ed* : cec *c*. — 16, aureu *E* : aueu *H* : haureu *de*; escusam DG^1 : escussan *H*; en *d* || no trobareu pus scusa'n mon dir *B*.

17, creurer *c*; be *manca B*; sofferir *BDEbcde*. — 18, hun *H*; tant *Dbcd*; fer *BE*; moltas *BH*. — 19, | mas jo som cert *B*; tambe *Dbce* : tamben *d*; se $BDEG^1Hbcde$; esperons *d*. — 20, no *Dbcde*; vetx *B* : veigch *H*; ha EG^1de. — 21, daltre *H*; fauor *B*. — 22, comte *H*; s. c. *manca* los DEG^1bcde; lliga *Ed* | sens pensar liga *B*. — 23, talls *H*; quels G^1 : qualls *H*; onestat G^1. — 24, esser] se fer $BDEG^1Hbcde$; tall *H*.

25, | e si es ver *E*; s'iuern G^1. — 27, un *manca F* : hun *H*; terrible *Fd*. — 28, tant *bc*. — 29, cos $BDEG^1Hbcde$. — 30, usar $BDEG^1Hbcde$; conrrea BG^1bcd : correa *c*. — 31, *manca* G^1; deurie *B* : deuria *de*; hauer *Bbcde*; farea *H*. — 32, gents DG^1bcde : jens *H*; ne han *d* : n'han *e*; ne *d*; ja] la *bcde*; suspita *H* | e ja s'en ha sospita *B* | majorment qu'es sospita *E*.

Per tal dolor no faré vida' rmita,
palesament serà ma vid' activa,
e de parlar no tendré lengua' squiva,
e ver parlar de ssi gran dolçor gita.
Cells qui sabran mon ver complanyiment,
tots planyeran mi per ma causa justa,
e planyiment de ssi Amor ajusta,
e rependran Natura, si ·u consent.

O Foll' Amor, de vos no son content,
e, ja molt menys, dels fets de la que am!
No se de qui haver pus honest clam:
per no errar, maldich-vos egualment.

33, tall *H;* vid'hermita *c;* hermita *de.* — 34, pelessament *H;* vida *G¹bd.* — 35, perlar *H;* tindre *H;* lenga *D :* llengua *E;* esquiua *b.* — 36, | lo parlar ver *B;* perlar *H :* palar *b;* si *BDEG¹Hbcde;* dolor *Ede.* — 37, c.] los *B :* ells *H;* conplanyiment *B :* complanyment *G¹ :* complanyiment *H.* — 38, tots *manca Ede;* playaran *H;* c. tan j. *Ede.* — 39, playiment *H;* si *DEG¹Hbcde;* || fins quels prelats portaran al coll fusta *B* || e planyent mi de si Amor injusta *e.* — 40, reprendran *d* || per vos cremar de foch mes calt ardent *B.*

41, non *E;* so *BDEG¹Hbcde.* — 42, ya *H;* lla *H;* queu *F;* ham *H.* — 43, se] e *c;* haja *DEde:* aia *H :* haje *bc.* — *Sota ·l vers* 44 *el mot* fi *D.*

XLVIII

AB VOS ME POT AMOR BEN ESMENAR

Fa esmena honorable a la seva dama y jura esser el seu servidor, mentres que ella ·s conformi a les lleis d'Amor y no faci mal ús de la seva bellesa. — Per la seva afecció que durarà fins a la fi dels seus dies, mereix els elogis d'Amor.

Ab vos me pot Amor ben esmenar
del temps passat lo seu gran falliment.
Sa fort dolor per mon mal pensament,
vos mi amant, se pot acabalar.
Yo li perdon si m' a dat mal dormir,
yo li perdon voler mal guardonat,
yo li perdon si m'a d'amar forçat
dona tan vil que ·m fos vergonya ·l dir.

Si cossa fos lauger' a comportar
que yo de vos hagués tal vantament
que ·m pogués dir esser vostre servent,
lo nom sens pus me bast'a contentar.

Al titol : Obres d'amor. Mossen Auzias March *E;* Altra *F;* Mossen A. March *G*[1]*;* Mossen Auzias March *H;* Obres de amors *bc;* De amor cant *e.*

1, be *H;* stimar *B : n. t. K :* smenar *Ec.* — 2, fallimen *E* — 3, la *Dbcde;* pensamen *E.* — 4, | se pora compenssar *B.* — 5-6, *intervertits F.* — 5, m'ha *de.* — 6, | lo mal gualardonat *Dbcde.* — 7, m'ha *Ede;* d'amor *E;* de *d.* — 8, vill *H;* ques *B;* vergonial *D.*

9, cosa *BDEG*[1]*bcde;* laujer *BDbcde :* llauger *E :* leuger *H.* — 10, da *B;* agues *BHc;* tall *H;* ventament *H.* — 11, posques *E;* siruent *G*[1] | que so vostre seruent *E.* — 12, ma *H.*

Tal me pareu que, si de ferm vos mir,
lo meu desig roman tan alterat
que no vol res del que ha desijat,
ne del present, ne del que pot venir.

Creeu de ferm que no ·m vull apartar
del que sabré que ser' a vos plasent,
e, si ·m manau cosa de gran turment,
serà molt lleus carech de suportar.
Donchs, en manar no ·us cal molt enardir:
tot se farà lo que serà manat,
ab que d'amar no ssia deffenssat,
car mon voler en als no pot servir.

Acort no ·us cal en voler mi amar:
si ·us ne altau, ne de mon sentiment,
de mon voler creeu segurament
que per null temps vos porà desaltar.
Ell amarà e no farà mentir
los meus escrits qui d'ell han tant parlat,
n'escarnirà mon verdader dictat,
ans en millor lo veureu affegir.

A Deu no ·l plach belle 'a vos donar,
sino que fos de Amor serviment,
car en tot l'als lege 'a bastament
en fer tot quant lo mon li pot manar.

— 14, desitx *B* : desigch *H*. — 15, ha] aie *B*. — 16, pressent *H*; de *H*; desigat G^1.

17, creheu *BDEHbcde* : creu *F*G^1. — 18, | a vos esser plaent *B*. — 20, | seram leuger *B*; leus *BDEHbcde*; carrech *BDE*G^1*Hbcde*; soportar *BDE*G^1*Hbcde*. — 21, dons *B*; entardir *Ebcde*. — 22, quem *B*. — 23, sia *BDE*G^1*Hbcde*; deffençat *B* : deffensat *E* : defensat *D*G^1*bcde* : defençat *H*. — 24, valer *c*.

25, no's *de*. — 26, | si m'aueu grat *B*; *el segon* ne] e *BDEHbcde* : *manca* G^1. — 27, creheu *BDEHbcde* : creu G^1; seguretat *B*. — 28, vos] nous *H*. — 30, scrits *BDEHbc*; que *B*; an *B*; tan *H*; perlat *H*. — 31, n'escernira *H*; vertader *BH*. — 32, mellor *B*; afegir G^1.

33, no *B*G^1*Hbcde*; bellea a *B* : beles'a *H* ‖ no pera pus bellaus volch Deu dar *E*. — 34, d' *D*G^1. — 35, llege *E*; — 36, pot li *H*; m.] donar *F*.

No sabeu prou, si lexau temps fugir,
e temps perdut no pot esser cobrat,
e donchs restau ab voler termenat,
de ben amar lo qui ·us sabrà grahir.

Lir entre carts, los meus jorns vull finir
amant a vos, sol que m'en ajau grat,
e, si Amor d'amar ha mi lloat,
creeu-lo ferm, car no ·u fa desmentir.

— 37, leixau *Dbcde* | lexar lo t. f. G^1. — 39, donc *e;* terminat *Dbce.* — 40, lo] çell *E;* quis *H;* grayr *B :* grair *Dbcde.*

41, fenir *H.* — 42, sols *BDbcde;* hajau *DEG¹bc.* — 43, d'amor *H;* millorat *G¹H;* loat *BDG¹Hbc;* a mi ha lloat *d;* mi ha loat *e.* — 44, creheu *BDEG¹Hbcde;* c.] que *H;* nom *Dbce :* non *EFHd.*

XLIX

A MAL ESTRANY ES LA PENA ESTRANYA

Amor li fa soportar mals estranys, donant-li plaer y pena a la vegada. Per mostrar-li la seva força, adhuc li vol llevar la paraula. Que 's recordi lo que va fer a Arnau Daniel y a altres. Té per la seva dama odi y amor. Desitja y tem, però la temença guanya.—Y jura de no deixar-se agafar més per Amor, si pot escapar-sen.

A mal estrany es la pena estranya,
e lo remey hauria sser estrany;
e qui de fret mor per entrar en bany
haurà calor, si aygua freda ·l banya;
e, si ·l començ ve per mig inpossible,
lo mig segueix e la fi lo començ.
Ab forces tals Amor mi amant venç
que planament lo dir no m'es possible.

Encontra mi Amor es molt orrible
e tant plaent que m'a fet ser content,

Al titol : Mossen Auzias March *AH;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March *G*^{1}*;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, mall *H;* strany *BK;* l. p. es *G*^{1}*;* pensa *A;* stranya *BKc.* — 2, hauri' *A* : haura *B* : auria *H;* esser *A* : ser *ADEG*^{1}*bcde;* strany *BEc.* — 4, aura *H;* aigua *d.* — 5, comens *B;* pel *DEbcde;* migch *H;* impossible *ADEG*^{1}*bcde;* | sacostal impossible *B.* — 6, mitx *B* : migch *H;* seguex *BG*^{1} : sagueix *H;* la] lo *Dbc;* lo] al *bcde.* — 7, forças *H* : forçes *AEb;* vens *B.* — 8, plenament *H;* posible *d.*

9, horrible *Dbcde* : orribble *F.* — 10, tan *A;* plahent *AG*^{1} : plasent *DEbcde;* m'ha *AEG*^{1}*Hde.*

car davant mi tinch be complit present,
e d'altra part me puny dolor terrible.
Aquesta es una dolor novella
que dins mon cap ha fet novella hobra,
desassentant la mia pensa pobra
que a ssos mals tenia sa jaella.

Amor en mi no fa gran maravella,
fermant ses leys en temps passat posades;
mas per lonch temps eren ja oblidades.
Per mi Amor son poder torna'n sella,
e, si com Deu miracles volch mostrar
per que ·ls Juheus fermament lo creguessen,
ffahent parlar los muts e que ·ls cechs vessen,
Amor li plau que perda lo parlar.

Envers alguns açò miracle par:
mas, si ·ns membram de Arnau Daniell
e de aquells que la terra ·ls es vel,
sabrem Amor vers nos que pot mostrar.
Cella que am en egual de la vida
mostre' vorrir en fets, y, en continent,
quant li so prop, é d'ella' sbayment,
ab continent de aver la' vorrida.

—11, deuant *DHbcde;* pressent *H.* — 12, daltre *H.* —13, *dues vegades, l'una amb* terrible, *l'altra amb* novella *B.* — 14, obra *ABDE*G^1*Hbcde.* — 15, desatentant *A* : desasentant *BD*G^1*de* : dessatentat *H;* pença *H.* — 16, sos *ADE*G^1*Hbcde;* jahella *B* | tenia ja l'orella *Dbcde* : tenia ja ella *de la primera mà D.*

17-44, *manquen H.* — 17, no] hui *d'una segona mà D* : *manca* G^1; n. f.] fa molt *bc;* marauelle *b* : maruella *c.* — 18, ffermant *A;* lleys *E*G^1*d;* passades *Dbc* : pasades *d.* — 19, llonch *Ed;* eran G^1: heren *de.* — 21, e si] axi *D*G^1*bcde;* vol *de.* — 22, jueus *B;* fermement *A.* — 23, fahents *B* : fahent *DE*G^1 : faent *bcde;* sechs *B;* vehesen *d* | los muts los cechs vehessen G^1. — 24, perdra *B.*

25, enues *B* : enuerç *D;* miraccle *B;* part *b.* — 26, sius membrau *A;* d'en *Acde;* Arnal *E;* Daniel *ABE*G^1*bcde* : Daniuel *D.* — 27, daquells G^1; terrels A; terra les vel *d'una primera mà, corr. per una segona D;* terals *de;* vell *B.* — 28, sabreu *A;* ves *B;* n.] mi *A;* donar *bcde.* — 29, | la que yo am *B;* çella *Ed;* agual *A* : igual *bc* : ygual *de.* — 30, mostr' auorrir *AE*G^1*bcde;* y] e *Dc;* en *manca e;* y en] hen *A* : e *B* : he en *b;* content *b.* — 31, quan G^1; he *ABEde;* sbahiment *A* : esbayment *DEbc* : esbaiment *de.* — 32, d'auer G^1; haver *ABDE*G^1*bcde;* la auorrida *BD* : la'borrida *d.*

Dins en mi sent una força' nfinida
tant qu'es pus fort que lo desig d'Amor.
Cascun d'aquests d'Amor pren sa favor,
mas egualment entr' els no es partida,
car mon desig no bast' a fer menaces
a la gran por qui ·l bat fort e ·l castigua;
d'aquesta es Amor tan gran amiga
que toll poder al desig de sos braces.

Lir entre carts, Amor no té pus laces
que ·m tinguen pres, si de aquests escape.
Ungles no té ab que ma carn arrape,
mas dorm segur de present en sos braces.

33, en *manca* G^1; forc'infinida *A;* infinida *de.* — 34, desitx *B.* — 35, cascu *ABE;* de *d;* de *d.* — 36, egualment *b;* entr'ells *ABDE*G^1*bcde.* — 37, desitx *B;* manaces *A* : manasses *B* : menaços *E* : menaçes G^1; me laços *bce* : me llaços *d.* — 38, el] e *DEbcde;* castiga *DEbcde* | que sens bastol castiga *B.* — 39, amigua *A*G^1. — 40, tol *BDE*G^1*bcde;* desitx *B;* braços *BDEbcde* : braçes G^1.

41, laços *Be* : llaços *DE*G^1*bcd.* — 42, | si d'aq. io (yo *B*, *manca* G^1; scape *B*) escape *AB*G^1 | si d'aq. (de aq. *E*) me (m'*E*) escape *DEbc* | si de aquest (d'*e*) yo m'escape *de.* — 43, m'arrape *Dbc.* — 44, braços *BD*G^1*bde* : jaços *Ec.*

I.

SI COM AQUELL QUI, PER SA' NFINITAT

Així com el ser infinit no pot pensar sinó l'infinit, igualment ell no pot pensar sinó en l'amor. La seva intel·ligencia no veu més que les divines qualitats de la seva dama, y desitja prou solaç per no fer altra cosa. — El seu esperit y el seu acolliment la fan estimar.

Si com aquell qui, per sa' nfinitat,
no pot esser de res finit content,
si que res fet ab algun element
en son delit no l'haurà contentat;
per inperfet lo delit mundà posa,
e, sino'n Deu, sa penssa no ss'atura:
axí Amor, vos amant, m'assegura;
tot lo restant del mon li fa gran nosa.

En vos penssant ma Penssa es enclosa:
dompda 's per vos; ma Voluntat no 's farta,

Rúbr.: Mossen Auzias March *AH*; Obres d'amor. Mossen Auzias March *E*; Altra *F*, Mossen A. March G^1; Obres de amors *bc*; De amor canto *d*; De amor cant *e*.

1, sinfinitat *A*; sa'nfinitat *E[illegible]*; sa infinitat *Kd*. — 2, ser G^1. — 3, [illegible] G^1[illegible]; alament *AB*; elament G^1H. — 4, l'aura *EHde*. — 5 [illegible], *menyspreu H*. — 5, imperfet *ABE*; l'imperfet *D*; l'inperfet [illegible]; mundà [illegible]. — 6, he *b*; en *d*; pensa *ABDEG*[illegible]*de*; s'atura *ABDEG*[illegible]*e*. — 7, amar *ADE*[illegible]; m'assegura *BE*[illegible]*e*. — 8, restan *E*; li] me *DG*[illegible]*bcde*, *d'una segona mà a dalt de* li G^1.

9, pensant *ADE*[illegible]; penssa *ABDEG*[illegible]*e*. — 10, dompta's *ABG*[illegible]*de*; calitat *A*; no *ABDE* G^1[illegible].

car ma Rahó la te cativ'ab carta,
que res no vol, e demanar no guosa.
No ·m maravell si yo ame vos tant,
conexent-vos, vehent-vos e sentint.
Al meu voler lo saber lo desmint;
lo meu saber al voler va davant.

Yo ·m maravell com no muyr desijant,
crehent en vos esser un Paradís,
e no sse hom qu'en vos aytant sentís
que no ·s mostras de vos esser amant.
No ·m llou de tant qu'en saber tots los pas,
mas per Amor he sentit mes en vos.
Amor ha fet dels seus bons servidós,
del pech sabent e franch del pus escas.

A desijar mon desig no es llas,
mas la valor vostra mes ne mereix:
en estimar hom be no la compleix;
no ·us am'assats qui amant no' sclatas.
Ja per Amor amadors morts ne son,
e yo so viu : en fet no rest egual.
La causa d'on los vench aytant de mal
no es tan gran com la que mi confon.

— 11, m.] la *Ed;* m. r.] mon desig *Dbce.* — 12, he *D :* ne *Ebcde;* gosa *ABDEbcde.* — 13, am a *Dcde :* am ha *b* | perque jous (yous *B*) ame tant *AB.* — 14, conaxent *A :* coneixent *DEbcde:* conoxent *G*^{1}*;* vahent *A;* he *b.* — 16, deuant *G*^{1}*bcd.*

17, jom *A :* nom *G*^{1}*;* no] nom *Dbc;* desigant *AG*^{1}. — 18, un] lo *bcde.* — 19, se *ABDEG*^{1}*bcde;* quin *E* | que tant en vos sentis *B.* — 20, no *E;* e. d. v. *E.* — 21, | d. t. n. lou *B* | n. llou d'aytant *E;* lou *DEbce.* — 23, seruidors *DG*^{1}. — 24, he *b;* fanch *D;* scas *Bbc.*

25, ha *b;* desigar *AG*^{1}*;* delit *B;* las *ABe.* — 26, mes *E;* mas *d;* merex *BG*^{1}. — 27, stimar *B;* be hom *A;* complex *BG*^{1}. — 28, asats *EG*^{1}*de :* hassats *b :* hasats *c;* sclatats *B :* esclatas *Dd* | qui mes qu'a si us amas *E.* — 29, | per molt'amor *E;* amados *B;* no *A.* — 30, io *A ;* son *A :* som *E;* y en *bcde;* non *AB;* n. r.] nols so *Ebcd;* igual *Ebcde.* — 31, d'hon *bcde* | los sobrevench lur mal *B.* — 32, nos *B;* qu'a *A.*

E, puys semblant de vos jamés no fon,
yo degra sser sus tots avantajat.
Nou penssament Deu me pogr'aver dat
que no servís a pus affer al mon,
sino en vos per tots temps contemplar,
car yo ·m conech que meriu vaga penssa,
e pas dolor com no ·m trob tal defenssa
que no ·m jaquís altra penss' acostar.

Lir entre carts, ço que ·m fa vos amar
no m'entra pas solament per la vista.
Vostr' esperit es aquell qui ·m conquista,
e com de mi no ·us mostrau desaltar.

33, he *b;* puis *DEc* : puix *G^1bcde;* jamas *de* | j. d. v. n. f. *B*. — 34, jo *A;* ser *BEG^1bcde;* auentaiat *A* : auantatjat *bc*. — 35, pensament *ADEG^1bcde;* ma *A;* pogra *G^1;* haver *G^1cde*. — 36, ha *b;* af.] afer *BDG^1ce* : als fer *Ed* : hafer *d*.— 37, tostemps *ABDbcd* : tot temps *G^1*. — 38, y.] nom *A* : jo *B* : yo *bcd;* teniu *G^1;* vagua *G^1;* pensa *ABDEG^1bcde*. — 39, | e (he *b*) sab me greu *DEbcde;* no *BE* : non *de;* trop *B;* t.] la *E;* offensa *A* : defença *B* : defensa *DG^1bcde* : deffensa *E*. — 40, jom *A;* jequis *bc;* pens' *ABDEG^1bcde*.

41, v.] ver *A*. — 42, m'entre *A* || non solament mas entrat per la vista *B*. — 43, espirit *Ad*. — 44, he *b*.

LI

TAL SO COM CELL QUI PENSA QUE MORRÀ

Com el condemnat a mort que ha apel·lat de la sentencia, espera y desespera. La seva sort depèn de la seva dama. Que ella no ·l llanci cap a la mort que d'altra part no mereix. Jason, Teseus y Eneas traïren les llurs enamorades. Millor que millor, ja que l'amor de les dònes es insegur y que prefereixen els amants deslleals. Pau de Bellviure va esdevenir foll per amor. Camina sobre les seves petjades y la seva dama se ·n riurà sens dubte. — Que ella ·l deixi viure, perquè pugui continuar lloant-la!

Tal so com cell   qui penssa que morrà
e ja ll' an llest   moltes veus la sentença,
mas per mercè   l'es donad' audiença:
4 creu e no creu   que mercè li valrrà;
lo mal e·l be   van al mesquí davant,
que fermament   no ·ls gosa esperar.
Axí no pusch   sens por vos desijar,
8 ne sser no ·n puch   del tot desesperant.

Al titol : Mossen Auzias March *AH;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March *G¹;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, | Atal com çell *H;* som *E;* ce.] lom *B :* çell *AEKd;* pense *A :* pensa *BDEG¹bcde.* — 2, l'han *A :* l'an *BDEG¹Hbcde :* lest *ABDG¹Hbcde;* santença *H :* sença *b.* — 3, merçe *Ed;* donada *G¹d;* audiencia *D.* — 4, he *b;* merçe *BE;* valra *ADHbc.* — 5, el] y el *Ed :* y 'l *c;* val el *H;* masqui *H:* mezqui *bc;* deuant *AG¹H.* — 6, gosa *Dbcde :* gossa *H;* sperar *D*; e (que *N*) no tem prou (preu *A*) ne ferm (fer *F*) pot (sperar *B*) esperar *ABFN. Dues lliçons en F, l'una comuna a ABFN, l'altre a DEG¹Hbcde : aquesta darrera adoptada per nosaltres, va ser esborrada en el ms. F.* — 7, axí *bcde;* puch *BDHNbcde,* s. p. v.] a vos ferm *EFN :* sens por (*sic*) vos *esborrats y reemplaçats per* a vos ferm *F;* desigar, *AG¹H.* — 8, nen puch restar *B : n. t. K;* ne sser *DEG¹bcde;* no *AEHbc;* pusch *DG¹;* desesperat *BH.*

Aytant com puch iré vid' allargant,
perquè l'estrem de tots los mals es mort.
No ·m trob esforç per haver-ne conort:
mes am dolor, mort e vida dubtant;
e tant com pus de ma dolor creheu.
E lo remey en vos lo deteniu;
lo meu esper jau mort molt mes que viu:
ans de sa mort, prega ·us li perdoneu.

Ladonchs morré com parlar no ·m volrreu,
e tinch per foll qui de mort no ·s defèn.
Aquella es derrer dan e turment.
No meresch yo que los meus jorns fineu.
No guardeu mi, sino ma benvolença.
Mi offenent, offendreu lo voler
qui, vos amant, de mi es homeyer;
e, conexent, vos fall reconexença.

On es Jason e sa desconexença?
On es Theseu qui trahí Adriana,
e Dido fonch d'esperança tan vana
que la trahí Eneas en crehença?

9, e tant *B;* pusch *AD : n. t. K;* yre *Ebcde :* hire *H;* allergant *A :* alargant *BH :* allarguant G^1 — 10, | d. t. m. es la m. *DG^1bcde*. — 11, trop *BH;* sforç *Bc;* auer *H*. — 12, he *b;* duptant *BEH :* dubitant *B*. — 13, he *b*. — 14, he *b*. — 15, esforç *A :* sfors *B :* spirit *d :* sperit *e;* mol *AD* | j. molt mes mort q. v. *bc*. — 16, pregueus *A*.

17, lladonchs *d;* quant *A;* perlar *H;* no *H;* volreu *AHbc*. — 18, he *b;* detten *ADEbc*. — 19, | aquell'es mon *DG^1bc*, mon *d'una segona mà D;* darrer *BDG^1bcde;* he *b;* turmen *$ABDEG^1bcde$*. — 20, y no G^1; mereixch *bc :* mereisch *d;* jo *A;* ffineu G^1. — 21, gordeu *BH;* bonvolença *B*. — 22, offerint *B :* ofenent G^1 *:* hofenent *H;* offendre *B :* ofendreu *G^1H*. — 23, que *Hbcde;* omeyer *H*. — 24, he *b;* conoxent G^1 *:* conaxent *H :* conixent *b :* concixent *c;* fal *H;* regonexença *ABE :* reguonoxença G^1 *:* regonaxença *H :* regoneixença *bce* | e fallint ell Amor *c* en fallença *d*.

25, hon *G^1Hbcde;* jasson *DE:* jeson G^1; he *b;* de conaxença *AH :* desconoxença G^1 *:* de coneixemça *bcde*. — 26, hon *EG^1bcde;* teseu *BG^1 :* tesseu *H;* detrahi *d :* detrac *e;* ariana *DEbcd:* adiana *F :* ariadna *c*. — 27, he *b;* ton *ABG^1;* tant *A*. — 28, eneas *F;* eneas he en *Db;* creença *H*.

Los fets passats de present me consolen.
Irat me trob vers femení linatge.
Los fins amans no an en ell estatge:
sembren los bons, cullen los mals e molen.

Savis son cells qui les festes no colen
d'aquell Amor qui en les dones cau.
Ab desleals sovent elles an pau,
lexant aquells qui per ben amar moren.
En recort es aquell Pau de Bellviure
qui, per amar sa dona, tornà foll.
Tal camí tench soptat rompent lo coll:
de tot mon dan dupte ·m no ·us veja riure.

Plena de seny, no m'abreugeu lo viure,
car, mentre visch, vostra llaor s'allargua;
e, vos lloant, no ·m trob la boc' amarga,
ne tart la mà, com de vos vull escriure.

— 29, pressent *H;* ma *B;* consolan *BH.* — 30, yrat *E :* hirat *H;* trop *BDH;* ves *B;* feminil *Dbcde;* linatje *BDHbcde :* llinatge *E.* — 31, ffins *H;* amats *D :* amants *ABEHbcde;* han $ABDEG^1Hbcde$; statge *A :* statje *B :* estatje *Dbcde :* estaje *b.* — 32, sembre les *d;* bens *Db;* he *b.*

33, c.] tots *B :* çels *H.* — 34, las donas *H.* — 35, desleyals *A :* deslleals *E;* sovint *ADHbcde;* ellas ABG^1H; han $ABDEG^1Hbcde$. — 36, leixant *Dbcde;* aquels *H;* per *manca B.* — 37, benviure *Bbcde :* belliure *F :* bellviura *H.* — 39, tinch BDG^1Hbcde; sobtant *B :* soptant *e.* — 40, dubtem $ABDEG^1bcde$: dupte *H;* vege *A;* riura *H.*

41, abreujeu $ABDEG^1Hbde$; viura *H.* — 42, lahor *ABbce :* llahor *DEd :* lohor G^1 : s'allarga *BDEc :* s'elarga *H :* s'alarga *bc :* se allarga *d.* — 43, he *b;* lohant AG^1Hc : lloant *BHe;* trop *B;* amargua BG^1. — 44, tard *A;* scriure *BDEbc.*

LII

CLAMAR NO ·S DEU QUI MOLT CERCA E TROBA

Dialeg entre ·l Poeta y el seu Cor.—El Poeta consella al seu Cor que ·s resigni a la mort la concixença anticipada de la qual no ·n pot canviar lo caracter. —El Cor respon que als dolors de l'amor se mescla un gran placr y que la mort l'en privaria. Ultra això, tem l'aflicció de la seva dama al preveure així la seva fi. — Respon el Poeta, es d'ella mateixa que depèn la vostra mort o la vostra vida. Abans que tot es necessari concixer els seus sentiments. — El Cor se rendeix a aquests consells y regoncix que l'home té ·l dret de cercar, de concixer el mal que ·l menaça. — No hi ha constancia en l'Amor.

Clamar no ·s deu qui molt cerqua e troba:
donchs, vos, mon Cor, no ·us senta pus clamar!
Vostres gemechs no ·s poden conportar,
e vostres colps se mostren sus ma roba.
Hajau esforç, car lo pijor es mort.
Puix a Deu plau, preniu-hi paciença.
Ell es aquell qui fa de vos sentença;
creure deveu que no fa negun tort.

Al titol : Obres d'amor. Mossen Ausias March*; a dalt del v.* 1 : Lesperit, *del v.* 17 : Lo cors, *del v.* 33 : L'esperit, *del v.* 41 : Lo cos *E;* Altra *F;* Mossen A. March G^1*;* Mossen Ausias March *N;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, mal DEG^1Kbcde*;* serca *BKe :* cerca *DEbcd;* e] el *DEbc :* yl G^1 *:* sil *de.* — 2, dons *F;* cors *E.* — 3, jemechs *bcde;* comportar $BDEG^1bcde$*;* — 4, mostran *de.* — 5, ajau *N;* sforç *B;* peior *BE.* — 6, puys *B :* puis *DEbcd :* pus *N;* preneu *Nde;* y *Bde;* paciencia *DNbcde.* — 7, çell *E;* da *N;* nos G^1*;* sentencia D^1cde. — 8, nous *bcde;* degun *EN :* ningun G^1 *:* nengun *c* | que deu no pot fer tort *B.*

Ans que lo mon fon vostra mala sort,
puix fon en Deu lo vostre cas present,
e lo saber de aquell no consent
que sia menys vostre cas ne pus fort,
sino aytal com per ell es sabut,
la tarda es la vostra enemiga.
La que amau vejau si ·us es amiga!
Lança li veig portar e no escut!

—En aquell jorn ser'en pijor caygut,
car, yo morint, tot mon delit morrà.
Algun plaer l'ull no m'aportarà
que de aquest moltes veus me ·n ajut.
Com se farà qu'en un tan gran risch meta
tot lo meu be, ab tal dupte de perdre?
Lo meu esforç cascun jorn sent esperdre.
Null penssament no veig que be ·m prometa.

Quant me ferí Amor ab la sageta,
no viu lo lanç ans de sentir dolor.
Untada fon de una gran dolçor;
material dolç portava la treta.
No ·m consellcu, si no ·m consellau viure:
saber no ·m plau lo jorn de m'aspra fi.
Aquella que veurà tal cas en mi,
si que lo plor aurà pus prop de riure.

10, puys *B* : puis *DEbcd*. — 11, ‖ si be no es son saber constrenyent *B*. — 12, | no sera menys *B*. — 13, | ell sera tal *B*. — 14, namiga *B* : nemigua G^1. — 15, amigua G^1. — 16, llança EG^1d; vetx *B*; scut *BD*.

17, aquel G^1; p.] fort punt *B* : peior *E*; vengut *BE*. — 19, plaher *DEbcde*; luny *Dbcde*; m'apartara G^1. — 20, q.] e *B*; d' G^1; moltas *B*. — 22, dubta *B* : dubte DEG^1bcde. — 23, sforç *B*; s.] veig G^1; despendre *B* : sperdre *bc*. — 24, n.] mon *B*; pensament $BDEG^1bcde$; vetx *B* : sent G^1.

25, la] sa *DEbcde*. — 26, llanç EG^1d. — 27, son *B*; d' G^1; grant G^1. — 28, portaua en la *Dbc*: portaua 'n la *Ede*. — 29, sinon G^1d. — 30, da *B*. — 31, vendra *F*; en] ab *B*. — 32, se *BDEbcde*; haura $BDEG^1bcde$; p.] mes *B* : *n. t. K*; de] que BDG^1e : quel *Ebcd*.

— En un mal loch, amich, vos deig assiure,
si que tot hom vos ne té per grosser,
com vos creheu que darà mal saber
quant de la mort no ·us veurà be delliure.
En ell' està la vostra mort e vida.
Sapiau, donchs, si ·us vol haver mercè.
No ·us consell pus, sino saber lo be
que ·us vol la que vos tant haveu servida.

— Si be del tot porà esser perrida,
per mon saber, ma vida y ma' sperança,
e veig la mort ab la vida' n balança,
llou lo consell, car es bo en partida.
Negú no ·s deu lunyar de sa natura;
a l'hom es dat per son dret naturall
desijar be, volent saber lo mal:
d'aquest saber vull donchs haver gran cura.

Als amadors Amor los assegura
que no auran en ell seguretat;
en llurs volers no cabrà fermetat.
Donchs, com serà entr' ells cosa segura?

33, m.] tal *K;* lloch *EG;* assure *K;* vos (nous *EG¹*) veig (asiure *Ge*) assiure *EG¹e* ‖ en difamat loch amich vos vetx siure *B : n. t. K* ‖ en humanal loch (lloch *d*) amich no us veig siure *Dbcd.* — 34, si] tant *B : n. t. K;* om *K;* grocer *BK.* — 35, creu *G¹;* que us *BDEbcde.*— 36, quan *G¹;* no veura vos *B;* desliure *Db :* deliure *G¹ :* desliurer *c :* deslliure *de.* — 37, ella sta *BDEG¹ce;* ella *bd.* — 38, | sil pren de vos merçe *B.* — 39, conçell *B.* — 40, ‖ que us te secret la que haueu seruida *B.*

41, perida *BDEG¹bcde.* — 42, *el primer* ma *manca D :* la *bcde;* y esperança *EG¹;* esperança *Db.* — 43, vetx *B;* la] ma *B.* — 44, lou *BDE :* don *bcde;* conçell *B.* — 45, algu *B :* ningu *Dbcde:* degu *E;* llonyar *E.* — 46, natural *BDEG¹bcde.* — 47, desijant *G¹.* — 48, donchs vull *E.*

49, amados *B;* asegura *de.* — 50, hauran *BDEG¹bc.* — 51, lurs *Dbc :* llur *E.* — 52, donch *d;* en ell *E.*

LIII

AB TAL DOLOR COM L'ESPERIT S'ARRANCA

El poeta perd l'esperança y ho vol probar tot per no perdre tota esperança. S'ofereix a punir ell mateix les seves faltes passades y confessar-les publicament. Però prega a la seva dama que li eviti aquesta Ira contra ell mateix que s'assembla a la follia. — La seva voluntat el porta a resolucions contradictories y absurdes.

Ab tal dolor com l'esperit s'aranqua
e dins lo cors començ 'a fer camí,
e roman fret lo loch d'on parteix-si,
la viva carn s'alterra 'n groga y blanqua:
molt e pus fort dolor mon desig sent
com ha partir de la mia' sperança.
No es del tot, mas en lo camí 's lança;
ja mon esper demostr' alterament.

Al titol : Mossen Auzias March *A;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen A. March *G*^{1}*;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, l'espirit *A :* l'spirit *d :* l'esperit *e;* s'arrancha *A :* s'arranqua *BG*^{1}*K :* s'arranca *DEbcde:* s'aranca *H;* se *de.* — 2, cos *BDEG*^{1}*bcde;* comensa *AB.* — 3, lloch *Ed;* d'hon *Dbcde;* partex *BG*^{1}. — 4, se *d;* s'altera'n *ABDG*^{1}*Hbcde :* tornant-se *E;* en *de;* g. y.] gregue *A;* hi *H;* blancha *AB :* blanca *DEHbcde* — 5-8, *intervertits* 6, 7, 5, 8 *H.* — 5, he *E;* desitx *B.* — 6, | com a part si *bc;* pertir *H;* esperança *H* || partint se d'ell la sua sperança *Ede.* — 7, tota *c;* llança *EG*^{1}*d.* — 8, ya *B;* sper *ABD :* desig *E;* demostra altarament *H.*

No ·m pens que Deu me done tal turment
que ·m veja ·l mon, si pert lo meu desig;
no ·m restarà sino que mude lig,
car de tot l'als mon esforç es potent.
Tots los assaigs que amadors an fets,
tots me son pochs sino mort acordada:
si ·m fall amor, no ·m fall pensa irada
per castigar mos passats maliffets.

Tan gran amor hauria' n deserets
que tal affer menys de senyal passas!
De be o mal se ·n deu mostrar gran cas:
Amor li plau que ·s mostren sos secrets.
Tant mon voler Amor ha hobeyt
que no ·m dolrrà sa perillosa plaga,
si per null temps la fama no ss'apaga
com Sent Francesch de la sua jaquit.

Vos, Dona, sou mon Deu e mon delit:
donchs, no ·us dolgau, si pert lo mon per vos.
No ·m teniu tort en les mies dolors,
e, vos, dolent, me feu pus dolorit.

9, no pas *B* : *n. t. K*; me *manca* G^1; dona *H*; torment G^1 *a dalt de la plana, d'una segona mà* pijor que mort es vid' ab tal turment G^1. — 10, que v. *E*; vegal *H* : veral *K*; se *K*; per *B* : *n. t. K*; desitx *BK* | si pert ço (so *H*) que (desigch *H*) desig *DEHbcde*. — 11, no r. *K*; mudar *D*; litx *B* | si no mudar de ligch *H*. — 12, sforç *B*; ponent *d*. — 13, assatxs *B* : asaigs G^1d : assaig *b*; amados BG^1; han $ADEG^1Hbcde$; fet *B*. — 14, tot *H*; poch *ABDEbcde*. — 15, pença hirada *H*; yrada *Ebc* : airada *de*. — 16, pecats *H*; malifets $ABDEG^1Hbcde$ | mon passat malifet *B*.

17, haurien *AH* : hauria *cde*; desarets *A* : desaret *B* : gran deserets *D* : descrets *H* : grau de secrets *b* : flachs bestrets *cde*. — 18, afer DEG^1bcde; menyts *b*; senyals *BE*; pasas *d*. — 19, ho *H*; se *Dbcde*; d.] ha *E*. — 20, quen G^1; mostre son secret *B*; sacrets *H*. — 21, hobeit *B* : obeyt *Dbc* : obehit *E* : obeit *Hde*. — 22, dolra *BDbcd* : dolria *H*; parillosa *A* : parrillosa *H*. — 23, flama *Bde*; s'apagua AG^1 : s'apaga *BDEHbcde*. — 24, sant ABG^1de : sanct *Dbc*; ffrancesch AG^1; fransesch *H*; su'ha *Ae* : sua ha *d*.

25, Deu] ben *de*; y *Dbc*. — 26, dolga *H*. — 27, taniu *H*; mias *H*; dolos BEG^1. — 28, p.] mes *H*.

Res no ·m dol tant com si de mi ·us doleu.
Lexau a mi acomanat Amor,
car de aquell no ·m trobe gran paor:
de ira prech que ·m vulla guardar Deu.

Si com a l'hom frenetich l'es molt greu,
quant a fer mal se vol esser levat,
lo fort ligam que li hauran posat,
y ell mal no sent fins la follia veu;
ne pren a mi, quant so torbat per ira:
yo ·m trob esforç tant que no sent treball.
Quant me jaqueix, si be tot jorn ho call,
romanch tant llas que sol mon cor sospira.

Lir entre carts, ma voluntat se gira
tant que yo ·us vull honesta y deshonesta.
Lo sant hair aquell del qual tinch festa,
e plau-me ço de que vinch tost en ira.

— 30, leixau *Dbcde;* a mi] m'estar *EH;* acomenat *AH.* — 31, pahor *ABDE*G^1*Hbcde.* — 32, yra *Ebcde :* hira *H;* q.] me G^1*;* gordar *BH :* guardr *bc.*

33, franetich *A;* l'es] es *AB.* — 34, mall *H;* voll *H;* lleuat *H.* — 35, lligam *Ed;* auran *H:* auram *de;* possat *H.* — 36, y *manca A;* el *ABD*G^1*bcde;* folial *H.* — 37, yra *Ede :* hira *H.* — 38, jo *A;* trop *BH;* sforç *BE;* traball *H.* — 39, jaquex *B*G^1*;* o *B*G^1. — 40, tan *ABDHbcde;* las *B;* sols *ABDbcde.*

41, volentat *H;* sa *H.* — 42, jous *AB :* yos *d :* yom e*;* desonesta *N.* —43, ajr *A :* ahir *BD*G^1*N:* hayr *Hde;* aquel *H* — 44, | plau me tot ço *Dbcde;* e *manca* G^1*;* ma *AH;* tot *H;* yra *Ede :* hira *H.*

LIV

QUI, SINÓ FOLL, DEMANA SI M'ENYOR

La seva dama es el sol bé que desitja. L'esperança que té d'obtenir-la·l fa feliç, però té por d'alguna desgracia y prega a la Mort y a la Fortuna que ·l perdonin. Rics y pobres en sofreixen. Però que ·ls seus amics vegin fins a quin punt està prompte a emprendre-ho tot, per als ditxosos y els desgraciats en amor. — Malaurança a aquells que, lluny de tota assistencia, cauen en les urpes de les passions de l'amor!

Qui, sino foll, demana si m'enyor,
essent absent d'aquella qui ·m fa viure,
e, si no plor, qui es lo qui ·m veu riure,
si be no pas continua dolor?
Tots mos delits en hu é transportat:
Amor li plau en mi fer aquest cambi.
Lo mon no té res valent lo recambi
de l'esperant lo be tan desijat.

Al titol : Mossen Auzias March *A;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March G^1N; Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, sino's *bc :* sino es *de;* m'anyor *ABK :* n'enyor G^1: m'eyor *N.* — 2, e.] vivint *B : n. t. K;* quem DEG^1bcde. — 3, qui 's *F;* l. q.] *manquen* G^1; la q. fa r. *Dbcde.* — 5, un ADG^1bcde; he $ABDEG^1bcde$; trespassat *A :* trasportat EG^1. — 7, n. t.] rete *A;* volent *A.* — 8, | sol esparat *A :* sol sperant *B :* del sperant *Dbc :* sol esperant *EN :* dell esperant *de;* tant *Ade;* desigat AG^1.

Tant es lo be, qui m'es davant possat,
que sens dolor visch aquell esperant.
Si no l'atench, seré tan mal anant
qu'en aquest mon infern hauré trobat.
Contentament la una part me dona,
per l'altra es ma vida tribulada;
ab mort està en balança posada,
tement que por ma' sperança confona.

De punt en punt ma' sperança ·m bandona
e venç-me por d'aquell mal que yo ·m tem.
Qui es aquell en poch amar estrem
que segurtat prenga per companyona?
Per molt amar en altre mi tresport,
si qu'esser pens tot la person' aquella.
Seria ·l mon una gran maravella
que no agués por de la mala sort.

Viur' en delit port' ab si por de mort,
car d'aquell es enemich sobirà:
e, si Amor delit jamés portà,
yo so aquell qui 'n puch fer lo report.
O Mort, qui est de tots bens envejosa,
y en tal voler te segueix la Fortuna,

9, es] fo *E;* deuant G^1*;* posat *ABDE*G^1*Nbcde.* — 10, esparant *A* : sperant *BDEbc.* — 11, l'entench *A;* tant *Ebcde;* andant *Ed.* — 12, haure infern *A;* aure *N.* — 14, l'altra *B;* tribuida *c.* — 15, esta *B;* en] ab *A;* possada *N.* — 16, tament *A;* por *A;* sparança *A.*

17, sparançam *A* : sperança G^1 | conech que m'abandona *E.* — 18, he *b;* vench *A;* de *d;* jom *A* : yo *E*G^1*de.* — 19, amor *A;* strem *BD.* — 20, | q. seguretat *D*G^1*;* prengua *A.* — 21, altra *B* : altri *E;* transport *ABDNbc* : trasport *E*G^1*de* : — 22, | si que serpents *B;* que ser *DE*G^1*bcd:* que fer *e;* persona *N* || si qu'esser pus la persona d'aquella *A.* — 23, || seria molt al mon gran (marauella *E*) merauella *AE.* — 24, hagues *ABDE*G^1.

25, | viura plasent *A;* viur 'ab *B* : *n. t. K;* da *B* : *n. t. K;* porta'n *N.* — 26, | car aquell es *A* | he car d'aquell *b* | car d'aquell *c* | car de aquell *de;* enamich *A* | es nemich sobira *bcde.* — 27, j. d. *ABE*G^1*N* || e si j. a. d. p. *Dbcde.* — 28, jo *A;* son *A* : som *E;* pusch *E;* recort *Dbc.* — 29, ho *DNbc;* es G^1*d;* enueyosa *N.* — 30, y *manca A* : hi *N;* seguex *B*G^1*N.*

cascuna prech que mudeu ley alguna,
no ressemblant a la qui m'es dapnosa.

Saber-se pot ma vida perillosa.
Caent en mans d'enemichs tan mortals,
pobres e richs senten sos aspres mals,
e cascú d'els ab manera 'rgulossa.
Seguesquen-mi tots los que amaran
mon ris o plor, qualque d'ells me seguexqua,
car yo son prest de tastar fel o bresca
per los qui mal o be d'Amor pendran.

Lir entre carts, passions d'amor fan
tembre y fiar estar dins un hostal:
de gran remor duptar un punt no cal,
e guay d'aquells qu'entre llurs mans estan!

— 31, quescuna *A;* poch *A;* munda *A :* mude *B;* lley *E*G^1 — 32, resemblant *B*G^1*N;* que G^1*;* dampnosa *ABEN :* danyosa *Dbcde:* dannosa G^1 | la q. m'es tant d. *B.*

33, sa *A;* perillossa *BN.* — 34, cahent *ABDEGN*^{1}*bcde;* d'enamichs *A;* tan *manca B.* — 35, he *b;* a.] pobres *N.* — 36, cascun *AE;* d'ells *ABDE*G^1*Nbcde;* golosa *A :* rgullosa *BDE*G^1*bcde:* rguollosa *N.* — 37, seguisquen *bcd;* me *Dbc;* qui *ABD.* — 38, ho *ENbc :* e *A;* qualsque *A;* seguescha *A :* seguesca *BDENbcde :* seguesqua G^1. — 39, c.] puys *B;* jo *A;* som *ADENbcd :* so *B*G^1*;* ho *ENbc;* brescha *A :* bresqua G^1. — 40, ho *ENbc;* qui 'n *A;* o be] obra *A :* perdran *B.*

41, pations *B :* pasions *N;* de *Ed.* — 42, star *B :* estant *F*G^1*;* un] son *A;* ostal G^1*N.* — 43, ramor *BN :* amor *DE*G^1*bcde;* dubtar *ABDNbcde;* nom cal *F*G^1. — 44, l.] sens *A :* lurs *ABD*G^1*Nbc : n. t. K :* llur *EF;* stan *AK* || que sera donchs dels quen llurs mals estan *B : n. t. K.*

LV

PER MOLT AMAR MA VIDA ES EN DUBTE

L'esperança l'abandona lentament, es veritat, però sense que pugui conjurar la seva desgracia. Estima y no es estimat. Si altre temps va tenir torts amb l'Amor, no passa lo mateix ara. Desdenyat, té horror d'ell mateix y de tot l'Univers salvat la seva dama. No ha mort dels sofriments de l'Amor, però no està lluny d'acabar amb la vida. — El goig de l'amor sensual no es en el seu començament, sinó en el moment en que va a ser satisfet.

Per molt amar ma vida es en dupte,
mas no cregau que de la mort me tema:
a poch a poch ma' sperança ·s fa sema
e ·m vol fugir, mas no ·u fa en orrupte.
Haja mal grat de ssa compassió,
puys no ·m serveix a mon afany guarir.
Lo detardar no veda lo venir,
e creix desig, e dobla ·m passió.

Al titol : Mossen Auzias March *AH;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F:* Mossen Ausias March G^1*;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, dubte *Dbcde :* dupta *H.* — 2, | mas yo cregat *B : n. t. K.* — 3, | de jorn en jorn *B : n. t. K;* sparanças *A :* sperança se G^1*;* çema EG^1 | ma esperança s (esperança es *e*) sema *bcde.* — 4, em] hem *E :* e *H;* orrubte *Dbcde :* orrupta *H.* — 5, aya *A :* aia *H;* sa $ABDEG^1Hbcde$*;* compatio *B.* — 6, pus *A :* puix DG^1bcde *:* puis *E;* seruex G^1HK*;* son *A;* affany *ADEbcde :* afayn *H;* garir *H* || puys m'a anpes e vol me drenqlir *B : n. t. K.* — 7, vege *A* || mas si del tot de mi s volrra partir *B : n. t. K.* — 8, e *manca H;* crex G^1K*;* delit *A :* desigch *H :* desitx *K;* doblem *A :* dobblam *HK:* doblam ma *d;* patio *K* || desitx mora qui m'es fort patio *B : n. t. K.*

Deu m'a donat tal disposició
que mon voler s'esguarda sol amar,
e, fahent als, serveix a companyar
l'estat d'Amor en tot l'als a bandó.
Amor yo am; ell a mi punt no ama,
e per ell am linatge femení.
Generalment sia entès axí:
aquella vull qu'en sa culpa ·m desama.

Ab tort e dret mon cor d'Amor se clama,
tort en passat y ab dret gran de present,
no perquè fos en algun temps content:
per null temps hach tempre la mia flama.
Del temps passat yo no ·m clam de Amor:
ell me valgué, mas noch-me la temença.
Envergonyit, no mostrí benvolença,
ne fiu saber mon voler e dolor.

E per finir mos jorns ab gran tristor
e per haver d'Amor algun just clam,
yo, desamat, vol qu'estretament am,
si que, amant, del mon perda sabor,

9, | donat m'a deu *AE;* m'ha *AEde;* disposiçio *B.* — 10, se guarda *AD* : esguarda *Ebcde:* s'esgorda *H.* — 11, he *Bb;* faent *Hde;* seruex *B*G^1*;* contemplar *H* || ffent als serueys molt ben acompanyar *A.* — 12, l'astat *H;* en] e *ABE;* abendo *H.* — 13, | yo (jo *A*) am amor *ADEHbcde* | y ell (ell *manca c*) *Dbcde* | y el punt mi no ama *E.* — 14, | per ellam nou *A;* he *Db;* linatje *BHde;* llinatge *E;* fœmini *Dbc* : femini *de.* — 15, antes *AB;* aixi *bcde.* — 16, vall *A;* qu'en] que *A;* sa] gran *EH;* c.] culpas *A* : colpa *B* : colpam *Ebc* : culpa *H.*

17, o *B* : he *b.* — 18, tot *D*G^1*bc;* y *manca B* : e *H;* present *H* | el dret errat d. p. *A.* — 19, fos *A.* — 20, hanc *A* : ach *B* : hac *DEbcde;* tembra *A;* fama *A.* — 21, jo gens nom *A;* clame (clam *A*G^1) d'amor *AD*G^1*cde.* — 22, | ell am volgue *A* | amor me valch *E;* el *H,* ma *H;* volgue *B*G^1 : valge *H;* n. m.] noguem *ADbcde* : nou guem *H* : volch me G^1*;* tamensa *A* : tamença *H.* — 23, enuergonyint *A.* — 24, valer *Dbcde;* e] ni *AH* : ne *E*G^1 : he *b.*

25, | mos dies ab tristor *B.* — 26, he *b;* auer *Hde;* d' *manca cde;* halgun *d.* — 27, jo *A;* que *H;* estremament *H* : estretament *b.* — 28, perdre *H* : perdra *de.*

mi avorrint ab abastat conort,
e, fora vos, tot quant Deu aja fet.
Mon avorrir en compte vos no met:
mes que mi ·us am; si no ·m creeu, feu tort.

O amadors, no ·us caygua del recort
un fet tan car per sola' stranyedat!
Yo, gran parler, dos anys so mut estat;
no cregau, donchs, que dolor done mort.
Yo son aquell qui ·m fora desexit
de l'espirit, al cors cargua fexuga,
mas no m'es luny un' ora desastruga
que perdre ·l mon serà mellor partit.

Lir entre carts, molts trobadors an dit
que ·l be d'Amor es al començament.
Yo dich qu'està prop del contentament:
d'aquell ho dich qui mor, desig finit.

— 29, auorit *B;* abrassat *A :* no bastant *Dbc :* abastant G^1. — 30, he *b;* haja *ADEG¹Hbcde.* — 31, hauorrir *bcde;* culpa *A :* compta *B :* comte G^1H*:* ne *A.* — 32, qu'a *AB;* nou *Db;* creheu *ABDEH bcde :* creu G^1.

33, ho *bc;* amados *B;* caygue *A :* cayga *BDEHbcde;* de *E;* record *A.* — 34, hun *H;* tant *B;* strenyadat *A :* strenyedat *B :* estranyedat *D :* strayedat *H.* — 35, jo *AB;* stat *B.* — 37, jo *A:* y *E;* som *AE :* so BG^1H*;* quem G^1*;* desaxit *A.* — 38, del sperit *BE;* l'esperit *DHbce;* cos *DEbcde;* carga BEG^1dc *:* carrega *D :* carregua G^1*:* carr'ga *bc;* fexugua *A :* faxuga *H* | qui es al cos fexuch *B.* — 39, lluny *E;* una *F;* hora *Dbcde;* desastrugua *A* | que sere destruch *B.* — 40, perdal *A :* perdrell *H;* mont *c;* sere *A :* seral *E :* serall *H;* millor ADG^1bcde || si totalment del mon no sere partit *B.*

41, trobados *Bb;* han $ADEG^1Hbcde$*.* — 42, comensament *BH.* — 43, jo *A;* d.] trop *B;* qu'sta *b;* contantament *H.* — 44, | dich h. d'a. *AB;* dasitx *B;* fenit G^1 || e (he *b*) que morra sil (si desigch *H*) desig es (cumplit *D*) complit *DHbcde.*

LVI

MA VOLUNTAT, AMANT-VOS, SE CONTENTA

El poeta que es, amb la seva dama, el sol refugi de l'Amor, seria perfectament feliç, si la Fortuna assegurava ·l seu placer. La seva voluntat, que no vol altra cosa que unir-se a la voluntat de la seva dama, li fa experimentar una alegria sense dolor. Es l'amor pur que es l'origen de la seva felicitat y voldria ser orb com la Fortuna per no saber ja per quin camí s'hi ha elevat. Prefereix la mort més aviat que no pas perdre-la. — Aquí baix no hi ha placer durador, ni perfet. No més el seu es perfet, però la seva brevitat l'afligeix.

Ma voluntat, amant-vos, se contenta,
havent desig de possehir la vostra,
e so content de tal com se demostra:
4 lo freturós desig prech Deu no senta.
Si be d'amor terme no pusch atenyer
en aquell loch on amadors conexen:
lur gros desig complit, d'amor se lexen,
8 e yo ladonchs me sent d'amor estrenyer.

Mossen Auzias March *A;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March G^1*;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1-12, *manquen H.* — 2, desitx *B;* pessehir *b :* pesseyr *c* || y en lo finit infinitat lis mostra *Ede.* — 3, e] yo *bc* || e donchs de mi vullats (vullau *de*) hauerne mostra *Ede.* — 4, furios *bc;* desitx *B* || si pas les lleys (leys *e*) qu'amor als seus presenta *Ede.* — 5, puch $ABDG^1bc$ || car en amor no pusch (puch *de*) terme atenyer *Ede.* — 6, l.] pas *B;* hon $ABDEG^1bcde$*;* amados *B;* conexen *bc* || lay (lla *e*) hon los mes aquest terme atroben *Ede.* — 7, desitx *B;* d'amar *AD;* leixen *AD* || propietat (proprietat *d*) de ver amor derroben *Ede.* — 8, | e yon tal cas *B;* io *A;* lladonch *b :* lladonchs *c;* strenyer *B* || el cami llonch (lonch *e*) en poch volent (lo 'strenyer *de*) estrenyer *Ede.*

Amor no ·l cal gemechs ne sospirs fenyer,
veent penjar son estat prim en l'ayre.
Cantar no deu ab alegre becayre,
mas ab bemols alegria constrenyer.
Sol en nos dos Amor se manifesta,
e, nos vivents, no li fallirà casa,
e, si del mon es nostra vida rasa,
tolrrà favor a recort d'altra gesta.

Lo meu delit no cab en nulla testa,
ne pot muntar ma gloria 'n pus alt signe;
pus no ·m defall sino que Deu consigne
que fermetat me sia'n favor presta.
E, si es ver que Deu sia Fortuna,
suplich-lo molt repose son offici:
l'alt derrocar me par terible vici,
fahent morir dos cors en vida una.

Tot simplament, e, sens dolor alguna,
visch en delit, ab ma voluntat solta,
que lo cor fosch, qui la tenia' nbolta,
clar posseech, fent-me lum, sol e luna;
e no ·y veig als que pur'amor entrega,
si transportant en la person' amada.
Res no ·m defall a vida contentada;
la ma de Deu a mi res no denega.

9, nom *A* : no *DG*^{1}*bcde;* jemechs *AB* : jamechs *Dbcde;* ni *Dbcde;* sospis *B;* çenyer *E.* — 10 vehent *ABDEG*^{1}*Hbcde;* stat *B.* — 12, bemolls *ABDEG*^{1}*bc;* alagria *A;* costrenyer *BDG*^{1}*bcde.* — 13, soll *H;* sols *bcde;* maniifesta *A.* — 14, | e no vivent *G*^{1}*;* fallara *D* : falira *H.* — 15, d'est *bcde.* — 16, tolra *ABDHbc;* a] e *E;* record *A* : recont *H;* dalta *E* ‖ qui seraquell qui parle d'a. g. *B*

17, cap *BDG*^{1}*Hbcde;* n] grossa *B.* — 18, no *de;* ma *manca A;* gloria *DG*^{1}*b* : gloria en *d* : glori'en *e;* mes *B.* — 19, p.] als *E;* deffall *AE.* — 20, sien *A* : sia en *de.* — 21, deus *DEbcd.* — 22, soplich *ABDG*^{1}*H* : sopplich *E.* — 23, derroquar *G*^{1}*H;* m'apar *AD;* terrible *ABDEG*^{1}*Hbcde.* — 24, ffaent *H.*

25, | ab gran delit *B* : *n. t. K;* simplement *G*^{1}. — 26, en] ab *H;* d.] amor *B;* volentat *H.* — 27, q.] puyx *B* : *n. t. K;* corch *H;* que *BH;* 'nuolta *ADb* : a'nbolta *c* : enbolta *de.* — 28, car *B;* possehesch *ADEc* : pocchesch *B* : posseesch *G*^{1} : posaesch *H* : possehecsh *b* : poseesch *de;* me *manca F;* llum *BDd;* soll *H;* lluna *G*^{1}. — 29, vetx *B* : veigeh *H;* pocamor *B;* entegra *ABH* : entregua *G*^{1}. — 30, tresportant *DEb* : trasportant *G*^{1} : trespostant *cde*, persona *B* : pessona *H.* — 31, deffall *ABE.* — 32, nom *F;* denegua *AG*^{1}.

Volgra sser orb, faent Fortuna cega,
perdent lo pas on tan alt m'a fet metre,
e, si del loch aquell me fa remetre,
en aquest temps la Mort me regonega.
Ans que ·ls costats senten la dura terra,
en est espay ma vida pendrà terme.
Lo meu estat ab la Mort lo conferme:
perdent aquell, de la Mort me plau guerra.

Lir entre carts, en l'espay de la terra
no ·y ha delit que dure ne contente.
Sols es lo meu que no vull que s'aumente,
mas del durar, quant hy pens, dol m'aferra.

33, volgre *A;* ser *BDE*G^1*Hbcde;* fahent *ABDE*G^1*Hcde;* cegua *A*G^1 *:* sega *H.* — 34, per hon alt *B;* hon *ABEH :* en *D*G^1*bcde;* m'ha *de.* — 35, e] que *bcde;* de *ADHcde* | tan alt fa mi (me fa *H*) r. *DHbcde* || e si della en bax me fa remetre *B.* — 36, regonegua *A :* reguonegua G^1 *:* reconega *cde.* — 37, sentan G^1. — 38, spay *E* || en lo cami pendra ma vida terma *B.* — 39, stat *B :* estar *Dbc;* comferme *H* | deu vulle quel c. *B.*

41, a *E*G^1*K;* contenta *AB* || no se delit durant e que contenta *B : n. t. K.* — 43, sol G^1; que augmenta *A :* que aumente *K* || lo meu es tant que nos pot fer aumenta *B.* — 44, d.] lo *B : n. t. K;* hi *ABDEHbc :* y G^1*de;* doll *H;* mafferra *A :* m'aterra G^1*bcde* | als cels menaça guerra *BK.*

LVII

POR DE PIJOR A MOLTS FA PENDRE MORT

Sobre la mort voluntaria

A Cató, que 's donà la mort amb el pretext de provar la seva llibertat, en realitat per la por de la servitut y de la vergonya, oposa Jesús Crist que, damunt la creu, triomfa encara dels seus butxins — y alaba aquells que sacrifiquen la llur vida present per mereixer la vida eterna y la felicitat que 'l fill de Déu els ha rescatat amb la seva mort. — Dolor y Por són enemigues de les virtuts de l'ànima.

Por de pijor a molts fa pendre mort
per esquivar mal esdevenidor:
si be la mort ressembl'a cas pijor,
cell qui la pren la té per bona sort;
e de açò Cato mostrà camí,
e li mes nom hus de la libertat,
car de tot als pot hom esser forçat,
sino'n morir qu'es en lo franch juhí.

Al titol: March, *esborrat per una segona mà D;* Obres morals. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March G^1*;* Mossen Auzias March *H;* Cantica de muerte *a;* Obres de amors *bc;* Canto moral *d;* Cant moral *e.*

1, peior *B* : *n. t. K;* pendra *H.* — 2, squiuar *BEc;* sdeuenidor *Bbc.* — 3, resembla *BE*G^1*H bcde;* peior *E.* — 4, lo *B* : çel G^1. — 5, ayço *E* : asso *a.* — 6, ly *a;* mes li *Ba;* us *BD*G^1*Hbcde;* llibertat *Ea.* — 7, p. e. (l'om *a,* l'hom *de*) hom *Eade;* esser *H;* forsat *a.* — 8, sino *B* : sino en G^1*ad;* juy *B* : juhy *a* | qu'es en (e *c*) nostre juhi *D*G^1*Hbce.*

Algú la pren, e reb nom de mesquí,
fugint perill qui l'es davant posat.
Altre serà de cor nobl' animat
que vol morir per la valor de si.
Venint en mans d'enemich seu potent,
sobrat lo cors, guerrej'ab lo voler;
de vencedor encara ·s veu poder,
vol perdre ·l cors, per l'espirit vencent.

Jhesus en creu fon pus fort e potent
que no aquells qui ·ll feren mort pasar,
car son voler no ·l feren cambiar,
ne fon complit lur dampnat penssament.
No roman fart lo forçador del cors,
si voluntat per cas semblant no força,
ans es vencent aquell qui tant s'esforça
que de la mort no vol tembre son mòs.

Del viure lonch ja sent lo gran repòs
qui d'aquest curt lo viure avorreix;
e la dolor de la mort se parteix,
com lo qui mor compte de mort ha clos.
Ladonchs virtut la força multiplica
del virtuós, qui s'opinió ferma
en qualque part on virtut lo conferma,
que sol a Deu de l'esperit suplicha.

9, | a. p. mort *a;* mezqui *D^1cde.* — 10, ffugint *H;* quill *H;* deuant *G^1H;* possat *H.* — 11, noble nimat *B* : noble minat *D^1cde* : noble animat *a.* — 12, dolor *a.* — 13, de *a.* — 14, cos *BDEG^1abcde;* guerreja ab *a;* poder *B* — 15, vençedor *B* : vensedor *a* — 16, | qui pert lo cos *E;* perdrell *H;* cos *BDabcd;* l'esperit *BDEG^1Habce;* vençut *B* : vençent *EHd* : vensent *a.*

17-24, *manquen a* — 17, Jesus *BDEHbcde;* fos *D* — 18, no] tots *B;* aquels *H;* quil *BDEG^1Hbcde;* passar *BDEG^1Hbcde.*—19, | no pogen desuiar *B.* — 20, llur *Ede;* damnat *DG^1bc* : dapnat *H* : maluat *de;* pensament *BDEG^1Hbcde.* — 21, cos *BDEG^1bcd.* — 22, volentat *H.* — 23, vençut *BH;* tant esforça *H.* — 24, qui *BDEFHbc;* pendra *H.*

25, llonch *Ead.* — 26, que *abcde;* dasquest *H;* carc? *G^1* : carcre *a;* auorrex *B* : auorreix *H.* — 27, partex *BG^1.* — 28, comte *G^1H* : comptes *a;* a *a.* — 29, lladonchs *ade;* forsa *a;* muntiplica *B.* — 30, que *G^1;* sa'pinio *D^1c* : s'oppinio *E* : sa opinio *G^1d* : sa peticio *a.* — 31, ha *BDEG^1Hbcde;* la *Dabcde;* conferme *H.* — 32, q.] e *a;* sols *Dbcde;* dell esp. *H* : del sperit *DEabc* : del espirit *G^1;* suplica *Dabcde* : sopplica *E* : sopliqua *G^1* : supplica *H* | de spirit lo suplica *B.*

Alguns passats que voluntat iniqua
los feu morir o l'oppinió vana,
aquests no llou, mas los de penssa sana,
volents morir per fer lur arma riqua,
perdent un poch per l'infinit atendre,
guanyant lo goig que al fill de Deu costa.
Gran es lo be, segons aquesta costa
que per la mort de tal hom s'agués vendre!

Dolor e por son bastans per offendre
totes virtuts que l'anima 'nbellexen.
Los qui 'n son nets en gloria tant crexen
qu'en aquest mon no poden mal atendre.

33, qui *E;* volentat *H;* inica *Ea :* hinica *H.* — 34, e *B;* l'opino *BEHc :* la'pinio *Dbc :* l'openio G^1 : la op. *ad.* — 35, lou *BH;* pensa *BDEG¹abcde;* pença *H* | mas los que raho mana *B.* — 36, voler *B :* volens G^1 : volent *He;* llur *Eade;* rica *DEHabcde.* — 37, hun *H;* attendre *E.* — 38, guonyant *H;* g.]be *B :* goigch *H;* quel *E :* qual *FG¹de;* D. molt c. *a;* acosta *de.* — 39, | que preu tan rich causa *E* | segons lo molt que costa *a* || gran es en si e segons quil sacosta *B.* — 40, rende *H* || per dues parts tal be nos pot compendre *B.*

41-44, *manquen a.* — 41, bastants *DEG¹bde :* bastantes *c;* ofendre *G¹Hde.* — 42, totas *BH;* la arma *E;* 'nbelleixen *DEbcd :* embellexen G^1 : 'nbalexan *H :* 'mbelleixen *c.* — 43, | los no tocats *B : n. t. K;* qui son *G¹HKd;* creixen *DEbcde.* — 44, que aq. *H;* attendre *Db :* dependre *E.*

LVIII

SI COM L'OM RICH QUI PER SON FILL TREBALLA

Ja no hi ha joia per ell, si perd la seva dama, les quals belleses no pot lloar ningú millor que ell. Què fer, puix que ha nascut per estimar-la y desespera de ser estimat? Sobresamor el fa tant aviat esperar y desitjar poc, tant aviat desitjar molt, però sense esperança. — Hi ha dos placers d'amor : l'un finit y passatger, l'altre infinit y etern.

Si com l'om rich   qui per son fill treballa
e sol per ell   vol que l'haver servesqua,
e, quant la Mort   vol que ·l fill jorns fenesqua,
dona sos bens   e tot goig de si talla,
ne pren a mi   qui lanç tot mon delit,
perdent a vos,   lo goig de mon entendre,
car mon voler   en als no pot empendre,
ans tota res   m'es enug e despit.

Al titol : Mossen Auzias March *AH;* March *D;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March G^1N*;* Obres de amors *bc;* De amor canto; De amor cant *e.*

1, lo *ABF :* l'hom *bcde;* que *F;* traballa *H.* — 2, he *b;* lauer *B :* llauer *H;* seruescha *AB:* servesca *DEHbcde.* — 3, he *b;* fenescha *A :* fenesca *BDEHbcde :* fenexqua G^1 — 4, tots *A;* goigs *A:* gotx *B :* goix G^1 ‖ e lo cap de goigch talla *H.* — 5, me *F;* llans *E :* llanç G^1d. — 6, ha *b;* g.] be *B.* — 7 v.] delit *H;* en *manca* DG^1, ja *després* als, *d'una segona mà D;* attendre *A :* atendre *B :* compendre DEG^1bcde *:* entendre *FK.* — 8, enuig $ADEG^1de$ *:* anuigch *H:* anutx *K :* enhuig *bc;* y *Dbcde* ‖ lo quem fonch gotx ara prench en d. *B : n. t. K.*

Amor a mi vostre cors ha' bellit
tant que lo blanch d'altre cors negre par,
e la negror qu'en l'ull belles'apar
sembla ·m vermell, mostrant cor enfortit.
A la valor la fama 's enganosa.
Aytant valeu que no ssé dehidor
que ·us lloas prou, sino vostr'amador:
aquest parlar no ·us faça ergullosa!

Ma vida es amarga e plorosa,
si pert a vos e per vos pert lo mon.
Tots los camins d'aquests tanquats me son,
si fall a mi la 'sperança duptosa.
Lo malfactor, qui a sa 'sgleya cuyta,
torbat, no ·s mou, si d'ella pert camí:
ne pus ne menys de cert ne pren a mi:
torbat me sent, perdent compte de fuyta.

Ma voluntat ab la rahó no luyta:
cascuna fa lo mes de son poder.
Ma voluntat pus d'amar no pot fer;
son poder fa, e ma rahó l'a 'n cuyta.
D'un ventre trist exir m'a fet Natura.
Per vos amar fon lo meu naximent;
no ssé als Fats com no ·ls fon de present
en fer que vos d'amar aguesseu cura.

9, cos *BDEbcde;* a *BG*^{1}*H;* 'nbellit *DEbcd :* 'mbellit *e.* — 10, d' *manca bc;* cos *BDEG*^{1}*bcde;* negra *A.* — 11, he *b;* nagror *H;* bella *B :* belessa *H.* — 12, semblem *AH;* infortit *Dbcde.* — 13, fame's *A;* es *Fde.* — 14, se *ABDEG*^{1}*Hbcde;* deidor *Bde :* deydor *DHbc.* — 15, lohas *AG*^{1}*b :* loas *BDHbce;* vostremador *H.* — 16, a aquest *F :* d'aq. *d;* faç' *BG*^{1}*:* fasau *d;* argullosa *ABG*^{1}*:* ergulosa *c* || d'aquest meu dir nos façau ergullosa *E.*

17, amargua *AG*^{1}*;* he *b;* plorossa *H :* ploropsa *b;* — 18, hc *b.* — 19, d'aquest *BDEbcde;* tancats *ABDEHbcde;* me] no *F.* — 20, fal *H;* l'esperances *A :* l'esperança *BH;* esperança *Dbcde;* dubtosa *ABG*^{1}*de :* duptossa *H* || si fiu en ell, ma pensa es dubtosa *E.* — 21, malfaytor *E;* que *G*^{1}*;* la *BE;* lesgleya *AH :* la sglesia *DG*^{1}*bcde.* — 23, puys *G*^{1}*;* e (he *b*) donchs *DHbce :* dincert *E :* de çert *G*^{1}*:* e donch *d.* — 24, torbant *G*^{1}*;* compta *BH :* conte *G*^{1} *:* comte *c.*

25, volentat *H;* lluyta *E.* — 26, cascun fa *c :* e cascun fa *de.* — 27, volentat *H;* mes *E.* — 28, | ço fa que pot *E.* — 29, eixir *Hb;* m'ha *Ede* | m'a f. e. n. *E.* — 30, fonch *E;* naiximent *bcd.* — 31, se *ABDEG*^{1}*Hbcde;* fan *H;* pressent *H.* — 32 en] e *H;* haguesseu *ADEG*^{1}*bc;* agueseu *de.*

Sobresamor dos estrems me procura,
e lo mig d'ells no pusch haver trobat.
D'un poch esper no puch esser lançat
per gran desig qui li dona mesura.
E, d'altra part, lo desig es tan gran
que no consent ab si ferma creença
que per null temps me hajau benvolença:
de hu en als vaig axí redolan.

Lir entre carts, delits d'amor estan
partits seguons d'on surt la voluntat.
Algú d'ells mor ab lo desig finat,
altre delit perdurable roman.

Lir entre carts, quant lo desig es gran,
vol compliment per fugir a dolor,
e, ja complit, ensemps mor ab amor:
en mi tot sol tal us es ja erran.

33, estremps *A* : strems *B* : extrems *Dbc*, ma *B*. — 34, he *b;* mitx *B;* dels *H;* puch *ABDH bcde;* auer *Hde*. — 35, sper *BE;* pusch *ADE;* lanssat *B* : llançat EG^1D : lansat *H*. — 36, desitx *B:* desigch *H;* que BG^1 | que li d. punctura *B* | del qual es sa factura *DEHbcde*. — 37, he *b;* daltre; desitx *B* : desigch *H*. — 38, crehença *ABDEbcde* : crahença *H*. — 39 nul *H;* m'ajau *Bd;* ajau *bce*. — 40, l'u *E* : un G^1; l'als *E;* vatx *B;* axi v. *E;* aixi *bc;* rodolan *A* : a rredolan G^1; redolant *bc*

41-48, *Dues redaccions de la tornada, l'una representada per* $ABFG^1KN$, *amb el titol* «Tornada» *en* ABG^1KN, *l'altra per DH, amb el titol* «Tornada» *en H. Aquest segon text figura sol en bc. Ede reprodueixen els dos, però col·locant en primera linia el de DH. E dóna als dos el titol de* «Tornada»; *d e intitulen* «Tornada» *·l primer y* «Endreça» *·l segon.*

41, de a. *de;* stan *B*. — 42, segons $ABEG^1KNde$; d'hon *de*. — 42, finit *BN*. — 43, desitx *B*. — 46, fogir *H*. — 47, he *b*. — 48, tal] a *cde*; u.] vos *DEbcde* : hus *H;* arrant *H* : herran *b*.

LIX

SI COL MALALT QUE ·L METGE LO FA CERT

No pot escapar-se d'un perill sinó exposant-se a un de més gran. La por de morir perdent la seva dama l'empeny a implorar la seva pietat, a riscos de rebre un refús que li serà mortal. — El veritable amador no tem cap perill.

Si col malalt que ·l metge lo fa cert
que no ·s pot fer que de la mort escap,
si donchs no beu de verí un anap,
e lo perill no li està cubert,
ne pren a mi, qui vull esperiment
molt perillós, e sens ell no pusch viure;
lo dilatar per mort se pot escriure,
e tem l'assaig ab la mort egualment.

Qui es aquell estimant lo turment
e lo perill en que m'arma està,
veent-se prop d'on veu que tost perdrà
ço perquè fon vengud'al mon present?

Al titol : Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March G^1; Mossen Auzias March *H;* Obres de amors *bc;* De amors *d;* De amor *e.*

1, | Si com aquell *B : n. t. K;* coll *H;* quil *BDEHKbcde;* metje *BKde;* l'a fet *H;* çert *Ed:* sert *H.* — 2, scap *BE.* — 3, || si de veri no beu un (hun *H*) plen anap *DEHbcde.* — 5, que *H;* speriment *BE.* — 6, puch *B*D^1*GHbcde.* — 7, delitar *de;* scriure *BDEbc.* — 8, lo saig *B :* l'asaig G^1*H;* agualment *H.*

9, aquel *H;* stimant *B.* — 10, peril *c;* ma *E*G^1*d;* sta *BE*G^1*cd.* — 11, vehent *BDE*G^1*bcde:* vahent *H;* d'hon *Dbcde :* hon *E;* creu *BDE*G^1*Hbcde.* — 12, vengut al *B;* pressent *H :* presen *c.*

En dupt' estich; la mia ma tremola,
que no consent que mate mi matex;
e, d'altra part, mort certa no ·m jaqueix:
yo ·m desesper de ma 'sperança sola.

En lo meu coll veig penjar una mola
e lo gran fons on seré trabucat,
si donchs Mercè no vol haver tallat
la corda fort, mas coltell no esmola!
Mercè deman ab veu espaordida,
mostrant negar al qui per mi 's request.
Vos no guardeu que mostra pauruch gest,
mas piatat sia en vos complida.

Puys que per vos pot esser ben sentida
la part d'amor que yo no puch mostrar,
vullau hun poch la penssa empaxar
en quin fill prim penja la mia vida.
Yo son aquell qui del carcre l'an tret
y ab torbat pas va pendre cruel mort,
que no he pus remey n'altre conort,
sino mercè del qui ·l juhy ha fet.

Jamés d'amor fon un cas tan estret
com es aquell del qual no puch fugir:

— 13, dubt' *BDG^{1}bc* : dupta *H;* mi 'arma *Dbcde.* — 14, concent *B;* mate a mi *B* : mat'a mi *Dbcde;* mateix *DEHbcde.* — 15, d'altre *H;* serta *H;* jaquex *BG^1.* — 16, da me sp. *H.*

17, | ja (ya *B*) veig (vetx *B*, veigch *H*) penjar la mola *BDEHbcde.* — 18, en *H;* hon *BDEG^{1}H bcde;* trebucat *E:* trabuquat *G^1.* — 19, donch *de;* merçe *Bd;* auer *H;* tollat *b.* — 20, mes *H;* smola *BG^1* : esmolla *H.* — 21, merçe *BEd;* spahordida *B* : espahordida *DG^{1}bcde* : spaordida *E* :— 22, neguar *G^1* : nagar *H;* mi es *d.* — 23, gordeu *BH;* qui *E;* mostre *bcde;* pahoruch *Dbc* : pahuruch *H.* — 24, pietat *DEHbcde;* sia'n *B.*

25, puis *DEbc* : puix *G^{1}de;* ser *G^1;* be *BDEHbcde;* be be *G^1.* — 26, de *d;* pusch *E.* — 27, un *BDEG^{1}Hbcde;* pensa *DEG^{1}Hbcde;* enpachar *Bb* : empachar *DEG^1* : empatxar *He* : empatchar *c* : enpatchar *d.* — 28, fil *BDEG^{1}bcde;* prin *d.* — 29, so *BDbcde;* carcer *Dbce* : carçre *H;* m'an *B* : han *E* : l'han *de.* — 30, t.] cuytat *B;* pendra *H;* cruell *H.* — 31, | no hauent pus *B;* pas *cde.* — 32, merçe *BG^1;* de *G^1;* qui *BDbcde;* juy *B* : juhi *DEG^{1}bcde;* l'a *B.*

33, yames *B;* hun *H;* cars *H;* stret *B.* — 34, aquest *BDEG^{1}Hbcde;* d.] al *B;* pusch *E.*

per hu son cert de la vida finir,
l'altr'es verí per apagar ma set.
O vos, qui sou causa de mon perill,
e fins ací no merexeu gran culpa,
Poqua Mercè per avant vos enculpa,
si per defalt d'aquella prench exill.

Lir entre carts, no veu degun perill
fin amador, e, si ·l veu, punt no ·l tem:
tot cas es poch essent lo pus estrem;
la torre gran li sembla gra de mill.

— 35, hun *BH* : hon *G¹*; so *BDG¹Hbcde*; çert *EG¹* : sert *H*; vista *B*. — 36, apaguar *B*; me *H*. — 38, assi *B* : asi *H*; mereixeu *de*; colpa *Bde* | non meriu tan gran colpa *E*. — 39, poca *BDE Hbcde*; p. a.] de present *Ede*; encolpa *BEHde* : jnculpa *G¹*. — 40, defall *G¹c*; exil *BG¹*.

41, algun *B* : dengun *G¹* : nagun *H*. — 42, ffin *H*. — 43, strem *B*. — 44, lo *E*; torra *H*; gra] gran *H*.

LX

MES VOLUNTATS EN GRAN PART DISCORDANTS

La seva torbació mental s'ha acabat gracies a la seva dama, però ·l seu cos no podrà resistir a males temptacions sinó amb l'ajuda de l'ànima. No ha perdut encara tota esperança de vencer. En tot cas, cap lluitador ha estat més content davant de son adversari, y, si no ha atès la sobirana felicitat, almenys ha realitzat el seu desig més de lo que esperava. — Que Déu li permeti tenir paraula y el recompensi dels sofriments que ha soportat per la seva dama.

Mes voluntats en gran part discordants,
Dona, per vos les he fetes concordes:
per vos han pau, solent esser discordes.
Per vos conech l'error on er'abans;
per vos conech tot lo delit de viure.
Mos penssaments concordia ·n conexen;
ja de contrast, si com d'abans, no ·s vexen,
ans als amichs de pau poden escriure.

Al titol : March *esborrat per una segona mà D;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March *G¹;* Mossen Auzias March *H;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, mas *K;* volentats *H;* descordants *BDbc : n. t. K :* discordants *G¹ :* descordans *de.* — 2, fetas concordas *H.* — 4, hon *DEG¹Hbcde;* her' *E :* era *d* ' conech per vos l'arror e mos angans *B.* — 5, de] e *B.* — 6, pensaments *BDEG¹Hbcde;* concordia ne *d;* coneixen *Ecde.* — 7, ya *B;* debans *H;* no *B;* veixen *EHde.* — 8, scriure *BDbc.*

A ymaginar no ·m cal d'uy mes assiure
per aplegar ma pensa molt confusa;
de la virtut de fermetat molt usa:
de dos afanys, del primer so deliure.
Per encercar no ·m cal treball de penssa;
trobat es ja tot obs de la mi'arma,
e, per guanyar, ses flaques mans fort arma
e per haver al cors de mals deffenssa.

E si del cors ma fortuna dispensa
que per son mal m'arma perda batalla,
ja sab que fer, e ma lengua no ·u calla:
viur'en lo mon aver en gran offenssa.
Mal consellat, mon cors volch pendre lança,
e, ple de por, ab ses armes volch noure,
mas pres consell que les tornas al foure:
prenint escut, armes d'offendre lança.

No m'ha jaquit del tot ma esperança;
ab ella 'nsemps espirarà ma vida,
mas yo conech la mi'arma 'nfortida
que tot perill se té 'n molt gran bonança.

9, call *H;* asiure *DEbcd* : asiura *H* | nom cal reposat siure *B* | duy m. nom c. a. G^1. — 10, apleguar *B;* pença *H;* confussa *H.* — 11, virtud G^1; usse *H.* — 12, d.] certs *B;* affanys *DEHbcde;* son *H;* delliure *BE:* desliure *DHbc* : deslliure *de.* — 13, encerquar G^1 : ensercar *He;* traball *H:* treballs *bcde;* pensa *BDE*G^1*bcde* : pença *H.* — 14, ya *B.* — 15, arme *H.* — 16, auer *Hde;* cos *BDE*G^1*bcd;* defença *BH* : defensa *DE*G^1*bcde.*

17, cos *BDE*G^1*bcd;* la *Ede;* dispença *H.* — 18, m'ar.] ella *B.* — 19, sap *B;* fa *Ede;* llengua *E;* nom *Dbc* : no *E*G^1*Hde.* — 20, dir'en (vir'en?) *H;* hauer *BDE*G^1*Hbcde* : offensa *DEbcde* : ofensa G^1 : hofensa *H.* — 21, mall *H;* concellat *B;* cos *BDEbcde;* vol *B;* llança *E*G^1*de.* — 22, da *H;* armas *H;* vol *B;* noura *H.* — 23, per *e;* conçell *B;* foura *H.* — 24, scut *B;* armas *B;* d'ofendre *BD*G^1*bcde* : d'offenre *E* : d'offendra *H;* llança *E*G^1*de.*

25, m'a *BDE*G^1*bc;* m'esp. *c;* sperança *BE*G^1 ‖ no m'ha del tot derrenclit ma 'sperança *H.* — 26, ensemps *H;* sperara *B* : spirara *DEbc* : espirare *H.* — 27, io *H;* mia *e;* fortida *B* : enfortida G^1. — 28, te en *E;* molt *manca E.*

Dolga ·s tot hom com yo be no atench:
no ·s dolg'algú de mon terrible mal.
Null junydor no feu encontre tal
d'on fos content com yo veent lo rench.

Si mos mals fats ab forç'altra no tench,
malauyrat no ·m vull' algú jutjar;
si vagabunt me veu lo mon anar,
en tan segur port home jamés vench.
Mon desig es en molta part complit,
trobant molt mes del que fuy desigós:
si no atench, no pens algú que fos
ab tal dolor sens molt major delit.

Lir entre carts, lo que de vos he dit
placi'a Deu no ·m faça mentidor,
y el qu'é sufert, essent vos amador,
per mal esguart no ·m sia malgrahit!

— 29, dolguas G^1 : dolgues *H;* om *E;* antench *B* : attench *D.* — 30, null *manca* G^1; junyidor *BDEG*[1]*He* : gunydor *H* : iuyidor *c* : juidor *d;* encontra *BH.* — 32, d'hon *bcde;* jo *BH;* vehent *BDEbcde:* souent *H* | c. yo fuy ve'nt lo r. *Dbc*.

33, mal *E;* fets *H;* altre *cde;* trench *BDEHbcde.*—34, malahuyrat *BDEG*[1]*Hbc* : malahuirat *de;* vulla *de;* algun *B;* jutjar *EG*[1]*H.* — 35, vagabun *E.* — 36, tant *bcde;* sagur *H;* yames *B* ‖ null hom j. en p. t. s. v. *E.* — 37, desitx *B* : desigch *H.* — 38, mol *c;* desijos *BDEG*[1]*bcde.* — 39, attench *Dbc.*

41, da *H.*—42, plaçia *BG*[1]*de.*—43 y el] del *B;* soffert *B:* suffert *EH.*—44, sguart *B* : sentir *H;* malgrait *Dbc* : malgrayt *G*[1]*Hde.*

LXI

O FORT DOLOR, YO 'T PRECH QUE MI PERDONS

Implora ·l perdó del Dolor y li diu que, escoltant els precs de la seva dama, consent a abandonar-li ·l seu enteniment, però no ·l seu cos. Després, dirigint-se a la seva dama, li declara que, per no separar-se d'ella, se decideix a seguir el seu instint y a conservar la vida. — Ve ·l seu dolor de que ella tingui per ell només que un amor impur y grosser.

O fort dolor, yo ·t prech que mi perdons
si no 'nseguesch la tua voluntat.
La que yo am contra tu ha manat:
donchs, si no muyr, no ·m despuls dels teus dons,
puys a mi vull en dues parts partir,
e don a tu l'enteniment per part,
e lo meu cors de la mort lo apart.
A fort amor yo no puch contradir.

Al titol : Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March G^1; Mossen Auzias March *H;* Cantica de amor *a;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, ffort *H.* — 2, 'nseguesch *DF*, *esborrat per la primera mà D :* seguesch G^1*bcde :* sagesch *H:* segueixch *a;* volentat *H* || si viure vull contra ta v. *B : n. t. K.* — 3, la] e *H;* a *B;* menat *BH.* — 4, despulls *BDE*G^1*abcde;* de tos dons *E.* — 5, puis *DEbcd :* puix G^1*ac.* — 7, cos *BDEHabcd.* — 8, a] que ha *a;* ffort *H;* io *H;* pusch *E.*

La que yo am mi no consent morir:
dona ·m a tu lançat a ton voler,
e sab que tu no ·m seras mercener:
no ·m desempars fins a vida finir.
En aquell punt hages compassió
d'aquella que jamés de mi l'aurà.
Com l'esperit del cors exir volrrà,
oblid'a mi, menbre ·t d'el'a qui so.

En aquest mon la mi'anima ·t do
y ells penssaments que ·t sabras occupar:
de res del cors no ·t vulles empaxar,
car viure vol e que digues que no.
Del cors mesquí no sies descontenta,
car tot es teu sino lo mouiment,
e sos gemechs no vaguen, yo durment:
ta voluntat mon sopni la contenta.

Puys per mos crits mercè de mi s'absenta
e Deu per vos vol punir mos demerits,
e los meus fats contrasten a mos merits
licenciats dolor qui ·m desasenta:

9, io *H;* concent *B* | nom consent lo morir *ade.* — 10, donem *DHbce :* dauam *a;* lançant *B:* llançat *Ede :* lansant *H :* llansat *a;* poder *E.* — 11, sap G^1 *:* saps *H;* merçener *BEG*^{1}. — 12, desampas *B :* desampars *a :* desenpars *d;* ffins *H;* a] la *de;* ffinir *H.* — 13, aies *B :* hajes *DEG*^{1}*abcde:* ayes *H;* compatio *B :* compacio *H.* — 14, yames *H;* luara *F* | de mi j. (yames *B*) l'aura *BDEG*^{1}*bc.* — 15, l'espirit G^1*d;* cos *BDEG*^{1}*abc;* volra *DEHabc.* — 16, | oblit mi *B;* obblida *H;* membret *BDEG*^{1}*ae :* membrat *H;* que *a.*

17, mia vidat *H;* mia *a* | la mianima jat do G^1. — 18, yls *ade;* els *BDEG*^{1}*abcde;* pensaments *BDEG*^{1}*abcde;* ocupar *Ea.* — 19, cos *BDEG*^{1}*abcd;* vullas *H;* anpatchar *B :* empachar *DEG*^{1}*abc:* enpatxar *H :* enpatchar *d :* empatxar *e.* — 20, vols *H;* e] en *Dbc;* qui *H; la segona* q.] de *E.* — 21, dell *H;* cos *BDG*^{1}*abcd;* mezqui *bcde;* sias *H.* — 22, cart *F;* mouimen *E.* — 23, iamechs *H;* vagan *B :* vagen *H :* vajen *a;* io *H;* durmen *E.* — 24, volentat *H;* somni *BDEHbcde* | yo durment se contenta *a.*

25, puis *DEbcd :* puix G^1*ae;* merçe *BG*^{1}*;* da *H;* mi abs. *bc.* — 26, voll *H;* ponir G^1. — 27, meu *b;* f.] planetes *a;* contrastan *BG*^{1}*H.* — 28, lissensiats *H :* llicenciants *a :* liçençiants *d :* licenciants *e;* desatenta *BDEG*^{1}*Habcde;*.

car una es ma vida y ma 'sperança
e dona ·ls mort qui ·ls tol la companyia,
e vos dieu que ·us plau la vida mia:
ells departits, la mort del mon me lança.

Creeu de ferm que so 'n ferm' acordança
que perda ·ls ulls, si pert a vos de veure,
e, per null cas lauger, no vullau creure
que ·m luny de vos: vida ·us don per fermança.
Quant pens que mort me pot fer ser absent
de vos, qui ·m sou pus cara que la vida,
d'aquella fuig a la qual ma veu crida;
guanyat me té lo primer mouiment.

Lir entre carts, tant vos am purament
que m'es dolor com no ·m poreu amar,
sino d'amor que solen praticar
los amadors amants comunament.

— 29, y] e *de;* y esperança *E :* y 'speransa *H;* speransa *a.* — 30, | e fa (ffa *H*) gran tort *DEHbc;* quills *H;* toll *H;* compañia *D :* conpanya *H.* — 31, || a vos coman d'aquestos dos (de aquests dos *EH*) la guia *DEHbc.* — 32, e.] car *DHbc :* els *a;* llança *EG^1de:* lansa *H :* llansa *a.*

33, creheu *BDEabcde :* creu *G^1 :* fferm *dues vegades H* | so en ferma acordança *a.* — 34, perdells hulls *H.* — 35, hull *a;* cars *H :* temps *B;* leuger *B :* llauger *Ead :* lleuger *G^1.* — 36, que l. *DG^1bcde;* lluny *Eacd;* vidau *b :* vidan *c :* vidals *de :* do *BDG^1Hcde;* fermansa *H.* — 37, ser *manca BG^1 :* sols *Dbe* | me pora fer absent *a.* — 38, chara *Hde.* — 39, futx *B :* fuigch *H :* fug *a;* me *H* | e roman escarnida *E.* — 40, goyant *H :* guanyant *a;* te] tot *a* || menaçant fort de mordrem ab sa dent *E.*

41-44, *manquen a.* — 41, entr'cars *b.* — 42, m'es] pas *B : n. t. K.* — 43, d'amar *E;* pratiquar *H.* — 44, amados *B;* amant *BDEG^1Hbcde.*

LXII

QUI 'M MOSTRARÀ LA FORTUNA LOAR?

Seria ·l més ditxós dels homes si no experimentés un sofriment del qual es causa la seva dama. Intel·ligenta y honesta de cor, no té més que un defecte que ·l priva de fiar-se d'ella : es la creença al caracter limitat de l'amor y la seva fredor. Com més estima, més les seves sospites augmenten, car més ell desitja ser estimat d'ella. — El foll amor, pel sofriment que engendra, suprimeix tota saviesa.

Qui ·m mostrarà la Fortuna loar
del sobiran do per ella rebut?
E tinch per foll tot hom e decebut
que poch ne molt conteng'ab mi de par.
Yo so molt prop de viure be content:
embarch no ·m fa mes d'una passió
que sembl'a mi que ve menys de rahó,
puys ha raell en vostre falliment.

Al titol : Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altr: *F;* Mossen Ausias March *G*[1]; Mossen Auzias March *H;* Obres de amors *be;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, lloar *Ed :* lohar *be.* — 2, dell *H;* aquella *B.* — 3, e t[illegible] atench *Dbe*, tench *EG*[1]*c;* he *Dl;* deçebut *BEd :* desabut *H.* — 4, contengual *G*[1] *:* contengan *H.* — 5, ben *Dbcde.* — 6, ffa *H;* dona *H;* de *d;* patio *B.* — 7, sembl e mi *H;* meys *b.* — 8, puis *DE :* puix *G*[1]*bcde;* a *G*[1], rael *BEde :* rahel *DG*[1]*bc;* ffalliment *H.*

Ab mi no ·s pot comparar hom vivent,
puys la que am creem qu'es la mellor,
ab molt gran seny e honestat de cor;
e yo l'am tant qu'ella m'es benvolent.
En lo començ fon bona ma ventura:
seguir-lo deu la fi a mon començ,
e, si no ·u fa, Mort, qui tota res venç,
donar'a mi la terra 'n vestidura.

Mas Deu no sab en lo mon creatura
sens defallir alguna part de be:
d'on l'om es foll qui ha laugera fe,
abandonant aquell' ultra mesura:
perque yo ·m trob no fart de son voler
e no crech be lo que m'es dit per ella;
e cuyt haver d'açò justa querella,
mas creure ferm no tinch en mon poder.

Term'en amor algú no pot saber,
e cell qui ·l creu en amor no sab res.
Qui 'n tal camí a passejar es mes
no troba fi, e penss'aquell'haver.
Dos cors units en una voluntat
deu fer Amor, e, lo qui se ·n parteix,
en ell Amor de continent pereix:
no ama fort l'amador limitat.

9, comperar *H*. — 10, puis *DE* : puix *G¹bcde;* crehem *BDEG¹bc* : crehen *de;* q.] ser *B;* millor *DG¹Hbcde*. — 11, he *b;* onestat *H*. — 12, he *b;* jo *B*. — 13, fonch *BDEbcde* : ffon *H*. — 14, lo] la *H;* ffi *H;* ha *b*. — 15, he *b;* que *BG¹Hde*. — 16, en *d*.

17, sap *G¹;* criatura *G¹* : crehatura *de*. — 18, deffallir *EH*. — 19, d'hon *cde;* l'hom *cde;* leugera *DG¹bc* : llaugera *E* : leugere *H*. — 20, abendonant *H*. — 21, jom *BH;* trop *BH*. — 22, he *b*. — 23, he *b;* auer *H;* d'ayço *E* : deço *H*. — 24, fferm *H*.

25, terma'n *BH* : *n. t. K;* ningu *B* : *n. t. K* : negu *H*. — 26, | e lo crehent *B;* he *Db;* çell *EG¹Hd;* quiu *Dbcde* : quill *H*. — 27, qui en *d* : qu'en *c;* pesseiar *H* : passejar *de*. — 28, ffi *H;* pens *BDEG¹Hbcde;* auer *H* || va per lo mig mas fi no pot hauer *DEbcde*. — 29, cos *B* : tots *Dbcde;* volentat *H*. — 30, fe *d;* he *b;* partex *BG¹* || es ver amor e si lus departeix *E*. — 31, | lo nu d'amor *E;* perex *BG¹*. — 32, || per amador no deu esser (comtat *H*) comptat *BDHbcde* || e pot se dir voler enamorat *E*.

Amor se té per pus injuriat
per hom en qui trobe lo seu cor fret
que per traydor on fos tot malifet,
puys lo forças d'esser enamorat.
Qui tebeu es d'amor es enemich
e port'ab si contr'amor lo fallir.
Si no 's cregut, tolga ·s d'enfellonir,
car de cor franch hom no creu l'om enich.

Si lo meu hull no tinch per ver amich
e del que sé no vull esser membrant,
no creuré vos esser vers mi errant
e trobar-m 'é de peguesa molt rich.
La mi' amor a mi creix la sospita
e lo que sé que de mi no ·s pot tolrre
e de mon cas no ·us voleu assats dolre
per poqu'amor que dintre vos habita.

M'oppinió es en mon cor escrita
que, sino vos, als no la m'en pot raure.
Vos me podeu en tota'rror fer caure,
puys que Amor forçar-mi se delita,
e tant desig que si 'amat per vos
que m'es forçat duptar que axí sia.
Amor me fa de veritat falsia:
no bast'en pus qu'en esser sospitós.

33, p.] mes *B*. — 34, l'om *E;* troba *BDbcde;* ffret *H*. — 35, hon *DEG^1Hbcde*. — 36, puix *DG^1Hbcde* : puis *E;* de ser *E;* namorat *G^1*. — 37, thebeu *EG^1*. — 39, no es *d;* tolgues *DHbcde* : tolguas *G^1;* danfallonir *B* : denfelonir *H*. — 40, hon *G^1;* l'hom *Dbcde;* inich *DEbcde*.

41, ull *BDEG^1bcde;* no] yo *E;* bon *B*. — 42, he *Db*. — 43, vers *manca B* : ves *G^1*. — 44, he *Db;* peguessa *H*. — 45, mia mort *de;* crex *BG^1*. — 46, he *b;* tolre *DHbcde*. — 47, he *b;* c.] mal *Dbcde;* vullats *H;* asats *Hde;* dolrre *BEG^1Hbcde*. — 48, poc *BEHbcde* : poch *D;* abita *H*.

49, m'opinio *BHce* : m'apinio *D* : opinio *G^1* : ma h'pinio *b* : ma op. *d;* scrita *BEHbc*. — 50, le *H;* lam pot *G^1;* man *B;* raura *H* : traure *de*. — 51, tot'error *DEbcde;* caura *H*. — 52, puix *DG^1 bcde* : puis *E;* qu' *G^1;* fforçar *H* | en forçar mi s delita *E*. — 53, | tant yo desig *Dbcde;* he *E;* desitx *B* : desigch *H*. — 54, dubtar *BDEbcde;* quaxi *G^1*. — 55, ffa *H;* falcia *B*.

O Foll' Amor, en l'om molt desijós
cabre no pot en ell sats conexença;
sa passió li torba sa sciença,
e majorment lo qui es amorós.

57, ftoll *H* : fol *c;* l'hom *bcde;* desigos *G.* — 58, assats G^1 : ssats *bc;* coneixença *Ebcde* : conoxença G^1. — 59, paçio *B* : pasio *H* | li tol (toll *H*) vera sentença *DEHbcde.* — 60, he *b* | en çell qui's amoros *E.*

LXIII

QUI ·M TORNARÀ LO TEMPS DE MA DOLOR?

Anyora ·l temps en que sofria al servei d'amor. Els seus dolors eren compensats per placers corresponents. Ara, ja no aspira a cap bé. Per què l'amor se complau en fogir d'aquells que ·l cerquen? El mal d'estimar no es altre que la concixença y, per consegüent, el desig d'un bé que ·ns manca. — Se penedeix d'haver acusat injustament a Amor d'ingratitut.

Qui ·m tornarà lo temps de ma dolor
e ·m furtarà la mia libertat?
Catiu me trob, licenciat d'Amor,
e, d'el partit, tot delit m'es lunyat.
Si col Senyor avorreix lo servent,
que null castich ne carech li vol dar,
axí Amor me da bandonament,
que son poder en mi no ·l plau mostrar.

Al titol : Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March *G¹;* Mossen Auzias March *H;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

2, hem *E;* furtaral *G¹;* m.] franca *Ede;* llibertat *E* | temps de ma libertat *G¹.* — 3, trop *BH;* licençiat *B* : linsensiat *H;* de *d.* — 4, d'ell *DEG¹bcde;* pertit *H;* partir *bce;* llunyat *E* : lunyant *H.* — 5, si c.] e si *H* : si com *B;* señor *D;* auorrex *BG¹;* siruent *H.* — 6, ne] o *B;* carrech *BDEG¹Hbcde.* — 7, m'a (m'ha *de*) dat *Dbcde.*

En ira 'stà de Deu lo peccador,
com en est mon treball no li es dat;
dels bens de Deu no sia 'sperador:
no ha lloguer qui no ha treballat.
Axí d'Amor qui no sent lo turment
en sos delits no ·s cure delitar.
Tot amador prenga 'n açò esment
que sens tristor no ·s pot molt alegrar.

Dolor es gran de tot fin amador,
com desesper li es davant posat;
mas per mercè Amor l'es donador,
que d'esperar delit no es lançat.
Goig e tristor li estan de present;
esper e por luny li volen mostrar
son mal ho be, dels quals hu tostemps sent,
e lo que pert aprés torna cobrar.

Aprés lo mal, qui sent de be sabor
no pot ser dit de tot malahuyrat:
lo past d'amor no ha tant'amargor
que sus tot dolç no sia estimat.
De tal sabor no ·m conech sentiment
e pus amarch que fel he de gustar,
car yo sofir dolor d'enyorament,
ne veig camí per algun be 'sperar.

9, yra *Ede* : hira *H;* esta *cd;* pecador *E.* — 10, est] lo *B;* nom *F;* trabal *H.* — 11, squia? *H;* esperador *E.* — 12, loguer *BHbc;* traballat *Hd.* — 13, aixi *Ebc.* — 14, no *B;* cur a *Dbcde.* — 15, prengua'n G^1 : prenga en *de;* ço *F;* sment *Bc.* — 16, allegrar *b.*

18, deuant EG^1bcde; possat *Hd.* — 19, merçe G^1d; li es *d.* — 20, desesperar BG^1 : de esperar *H;* llançat *Ed* : lençat *H* | no delit no es lançat *B.* — 21, gotx *B;* stan *B;* pressent *H.* — 22, sper *BEH;* lluny *E.* — 23, ho] o *BDbce* : e EG^1D : del *FH;* qual *F;* un BG^1; totstemps EG^1.

25, da *H.* — 26, del *E;* malahuirat *Dde* : malhauirat *bc.* — 27, amarguor G^1. — 28, stimat BFG^1. — 29, t.] la *de;* non G^1. — 30, fell *H;* he] es *Ede;* de *manca B.* — 31, io *H;* soffir *Ebce* : soffrir *d;* d'anyorament *B* : d'eyorament *H.* — 32, vetx *B* : veigch *H;* algu *B.*

Qui d'Amor fuig d'ell es encontrador,
e yo qui ·l cerch dins mi no l'he trobat:
en lochs lo veig difamat per traydor,
e fuig de mi qui l'é mes qu'altr'honrat.
Yo no ·l deman dona'n lo mon vivent,
mas que dins mi ell vulla reposar.
Sembla la Mort qu'encalça lo fugent
e fuig d'aquell qui la vol encontrar.

Cremat vull ser d'Amor per sa calor,
car dins son foch yo ·m trobe refrescat,
si com lo sant havent en Deu ardor
en son turment se troba consolat.
Tant quant Amor es fort y en mi potent,
lo seu delit prop mi sent acostar;
si ·l trob escas, altre m'a fer content:
fora de mi mon delit he trobar.

Aytant pot fer d'Amor sa gran favor,
que bastarà fer que l'enamorat
no ·l toquarà esperança ne por,
tant estarà en goig present torbat.
Yo ·m so 'blidat havent tal sentiment:
propri 's a mi tal estat desijar;

33-40, *manquen F.* — 33, futx *B;* del *H.* — 34, io *H;* quell *H;* crech *B :* serch *He;* l'e *EH.* — 35, llochs *Fd;* vetx *B :* veigch *H;* disfamat *Hde :* diffamat *bc.* — 36, futx *B :* fuigch *H;* quill *H;* l'he *DEHbde;* nils *BDEbc :* mills *Hde;* caltr' *DH :* qualtre G^1*de;* onrrat *BE :* onrat *H:* honrrat G^1*de.* — 37, jo *B :* ja *H;* donant *B* | per donal mon (viuint *de*) viuent *Dbcde* | en donal mon viuent *E.* — 38, habitar *H.* — 39, s.] tal es *B :* semblam *E;* qu'alcança *Ede;* l'om *E;* fugint *de.* — 40, futx *B :* fuigch *H;* d' *manca BDEbcde.*

41, d'aquell G^1. — 43, sanct *Dbcde.* — 44, e *F;* tobra? *H.* — 45, tan *de.* — 46, sen *H;* acostat *DEbcde.* — 47, | esi (sim *d*) ve (scas *H*) cas *EHd;* trop *B;* scas *Bce;* qu'altre *d;* m'ha *bcde :* me *E;* far *D.* — 48, ffora *H;* he] es *E :* e *bc;* trobat *BDEbcde :* cobrar *H.*

49, | tant pora fer *B;* furor *B.* — 50, l'anamorat *B :* l'anemorat *H.* — 51, tocara *BDHbcde.* pensara *E :* sperança *BE*G^1.— 52, stara *B;* gotx *B :* goigch *H;* trobat *cde.* — 53, yon *bc;* oblidat G^1: bblidat *H.* — 54, propis *BE*G^1*He :* propi es *d;* stat *B;* desijant *Dbcde;* desigar G^1*H.*

a l'ignorant desig no ·l ve 'n esment;
enemich es de Amor ignorar.

L'ome no pot ser al mon vividor,
si de humor mal serà netejat;
lo bo y el mal conserven la calor
d'om radical, que sens ell' es guastat:
axí d'Amor qui lo seu mal no sent
no pot en ell sa passió durar.
Desig lo té, qui's de be falliment,
y ell be atès, tal desig ha cessar.

Amor, Amor, yo so ver penident
com de ingrat vos he volgut reptar,
per no trobar loch a mi convinent:
es lo defalt com yo no pusch amar.

— 55, l'ignorar G^1 : l'hicnorant *H;* desitx *B* : desigch *H;* veen *de.* — 56, d' G^1 || e. m'es l'hom (l'om *D*, hom *e*) d'a. ignorant *Dbcde.*

57, l'ome *de;* vēhidor *D.*—58, netegat *H* || si d'humor (de vmor *DH*) mal sera vist netejat *Dbcde*, vist *d'una segona mà D.* — 59, be *BDHbcde;* hi G^1 : *manca H;* el] lo *B;* conseruan *Bde;* color *Fde.* — 60, d'hon *Hbcde* : d'um E; radiqual G^1 : radicall *H;* sen *bc;* ells *BDEG¹bcde* : el *H;* gastat *BEH* : gustat *Dbc.* — 61, de *d.* — 62, paçio *B* : pacio *H.* — 63, desitx *B* : desigch *H;* qu'es *cde* | qui mostra falliment *B.*—64, el *BDEG¹bcde;* attes *DEl;* desigch *H;* a G^1 : fa *de;* sessar *H* || e mor de set que basta sadollar *B.*

65, jo *H;* penitent *cde.*—67, lloch *DEd;* couinent *EG¹H* || no trobant loch per a mi couinent *B.* — 68, deffalt *H;* c.] que *E;* jo *H;* puch *BHbcde.*

LXIV

LO TEMPS ES TAL QUE TOT ANIMAL BRUT

Se plany de que 'ls vers amadors restin incompresos. No corresponent la seva dama al seu amor, ha deixat d'estimar y es el més malaurat dels homes. — Es inutil tot esfors. No li toca més que morir.

Lo temps es tal que tot animal brut
requer amor, cascú trobant son par.
Lo cervo brau sent en lo bosch bramar,
e son ferm bram per dolç cant es tengut.
Agrons e corps han melodia tanta
que llur semblant delitant enamora.
Lo rossinyol de tal cas s'entrenyora,
si lo seu cant sa 'namorada 'spanta.

E donchs, si 'm dolch, lo dolrre m'es degut
com veig amats menys de poder amar;
e lo grosser per apte veig passar:
Amor lo fa esser no conegut.

Al titol : Mossen Auzias March *AH;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March *G¹;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, tall *H;* animall *H.* — 2, requir *Dbcde;* d'amor *B.* — 3, seruo *H.* — 4, letx *B :* ffer *H* | per ço dolç es tengut *B.* — 5, corbs *DG¹be.* — 6, lur *BDG¹be;* parell *Dbcde;* enemora *H* | de tal cant s'enamora *DEbcde* : en lur cantar quels amats anamora *B.* — 8, roçinyol *B :* ruyçiñol *D:* rosinyol *Ecde :* roycinyol *b;* cars *H.* — 8, si] en B; senamorada *A :* sa enamorada *d.*

9, dolre *ADEHbc.* — 10, vetx *B :* veigch *H;* amants *Dbcde.* — 11, grocer *B;* abte *ABDEG¹ bc :* abta *H;* vetx *B.* — 12, no esser *Dbcde;* conegut *H.*

E d'açò ·m ve piadosa complanta
com Desamor exorba ma ssenyora,
no conexent lo servent qui l'adora,
ne vol penssar qual es s'amor ne quanta.

No com aquell, qui son be ha perdut,
metent a risch si poria guanyar,
é, vos amant, que ·m volguesseu amar
delliberat: no sso'n amor vengut.
Tot nuu me trob vestit de grossa manta.
Ma Voluntat Amor la té'n penyora,
e ço de que mon Cor se adolora
es com no veu ma fretura qu'es tanta.

Lir entre carts, ab milans caç la ganta,
y ab lo branxet la lebre corredora.
Assats al mon cascuna's vividora,
e mon pits flach lo Passi de Rams canta!

— 13, d'ayçom *E;* piedosa *A :* piadososa *d.* — 14, exorpa *H;* senyora *ABE*G^1*Hbcde :* señora *D.* — 15, coneixent *Dbcde :* conaxent *H;* lo] al *bcde.* — 16, no *A;* pensar *ADE*G^1*Hbcde;* q. es] quina's *Dbc :* quina es *d :* quina *e;* ne] e *B.*

17, | com es aquell *B : n. t. K.* — 18, matent *AH :* met en *bcde;* rrisch *ABDEbcde.* — 19, e] he *BE :* a *D*G^1*bcde;* amat *ABEH;* volguesen *de.* — 20, deliberat *B*G^1*bcde;* so'n *ADEbcde :* so en G^1*d* || sabent e foll en amor so vengut *B.* — 21, nu *E*G^1 || en als qu'en vos ma pensa nos decanta *B.* — 22, lam (la G^1) te p. G^1*bcde.* — 23, e] a *DHbcde.* — 24, es] e *K;* v'heu *de;* ques] ser *DHbcde* || es no saber vos aquest'amor tanta *B : n. t. K.*

25, cars *bc;* cas *B;* guanta *A.* — 26, y ab] heb *A;* blanchet *DE :* branchet G^1*bcd;* lebra *ABH:* llebre *E*G^1*d.* — 27, asats *de;* cascune's *A :* cascuna es *de;* viuadora *B.* — 28, pit *Dbcde;* paçi *B.*

LXV

NO SO GOSAT EN DEMANAR MERCÈ

Ira y Amor lluiten en el seu cor. Vol deixar la seva dama que li ha fet torts an ell, però no s'hi pot resoldre. Suplica Amor de ser menys crudel amb ell y demana a Déu la pau de l'ànima. — S'alegra de que 'ls mals de la vellesa 'l sustrauran de la servitut de l'Amor.

No so gosat en demanar mercè
a ma dolor que del tot m'abandon:
un poch espay la prech de temps que 'm don
a poder dir lo mal que d'ella 'm ve;
e, si mon cor en sa força retorn
y el torbament de l'enteniment pert,
porà saber qui d'amor no es cert
Ira y Amor com dins mi han contorn.

Si com l'om cech no coneix nit ne jorn,
si dels vehents ell no es avisat,

Al titol : Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March *G¹;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, guosat *G¹;* demenar *H;* merçe *EG¹H.* — 3, hun *H;* spay *BE* | de t. la (li *E*) p. q. d. *DEG¹ bde.* — 4, mall *H.* — 6, ell *H.* — 7, de *Bd;* no 's *G¹;* sert *H.* — 8, yra *Ede :* hira *H;* y] e *H;* mi no han *B.*

9, col *E;* l'h.] lo *BDbcde;* cech *E;* conex *B;* ne] ni *G¹.* — 10, dells *H;* vehens *G¹ :* vahents *H:* vehehents *b;* no es ell *Dbcde;* hauisat *G¹ :* ajudat *H.*

d'Ira y Amor no ssé qual m'a ssobrat:
haja ·n avis dels qui m'estan en torn!
Yo desig molt qu'Amor m'abandonas,
car sola es la causa de mon mal,
mas de poder Yra no té cabal
qu'encontr'Amor yo tant me rebellas.

E, si remey a ma dolor trobas,
fora content, car yo ·n desig exir:
los vostres fets me fan vos avorrir,
e no ·s pot fer que ab vos praticas.
Mon partiment no pusch ben acabar:
en vos penssant, estrany turment n'atench,
e, quant l'estat de mi saber m'estrench,
ladonchs yo caych en mi pus ignorar.

No ssé remey potent mi consolar,
si altr'amor nova no conseguesch.
O tu, Amor, colp vell guareix ab fresch,
o de aquest me vulles bandonar;
veges mon cor en quina dolor jau:
en ton ostal no mereix tan dur llit.
Qui es l'om viu d'on sies mils servit?
Tant es humill qu'esforç no ·l pot fer brau.

— 11, | d'oy e d'amor *B;* d'yra *Ede;* se *BDEG¹Hbcde;* m'ha *de;* sobrat *BDEG¹Hbcde.* — 12, aia'n *BEH :* hajen *Dbcde;* hauis *G¹;* m'estant *b :* m'stan *d.* — 13, jo *H;* desitx *B :* desigch *H;* e' *DH:* que *d;* m'abendonas *H.* — 15, yra *EHde;* te] ha *E.* — 16, que contr' *BDFbcde.*

17, ramey *H.* — 18, ffora *H;* ion *H :* yom *d;* desitx *B :* desigch *H;* eixir *H.* — 19, lo *F;* ma *H;* aborrir *de.* — 20, qu'ab *G¹.* — 21, puch *Bcde;* be *E.* — 22, pensant *DEG¹Hbcde;* strany *B;* ne tench *BDH :* ne atench *d.* — 23, m'estench *de.* — 24, lladonchs *DEbcd;* io *H;* innorar *G¹.*

25, se *BDEG¹Hbcde;* poder *G¹;* consellar *G¹* | quim (quem *H*) puxa (pusca *Ed*, puga *H*) consolar *DEHbcde.* — 26, nom *Dbcd :* non *e;* consagueixch *H.* — 27, guarex *BG¹.* — 28, ho *H;* vullas *H;* abandonar *G¹ :* bendonar *H* | vulles m'abandonar *E.* — 29, vejes *BG¹Hde.* — 30, hostal *BDEbcde :* hostall *H;* meresch *B :* merex *G¹;* lit *BG¹He.* — 31, l'hom *bcde* | qui mills (mils *DE*) t'aja seruit *DEHbcde.* — 32, humil *BDEG¹Hbcde.*

Plagués a Deu qu'ab mi mateix fes pau,
mi acordant ab cor ferm a la mort!
Yo mir e pens si ·l mon ha cas tan fort,
com de Amor e d'Ira sser esclau.
Afany té sats l'om dos senyors sirvent,
e quant mes donchs essent ells enemichs;
quant hu complach, l'altr'es vers mi inichs:
no ssé com bast complaure ·lls egualment.

O Foll'Amor, si es ver que ·l jovent
es ocasió de tu a mi forçar:
si be lo mon res tant no pot prear,
vellea ·m plau qui de mals es sement.

33, que ab *d;* matex BG^1. — 35,—yo p. e. m. *E;* si al *Dbcd* : sal *He;* a *DHbc;* pus *E* : tant *bc.* — 36, d'amor G^1; de yra *d* : d'yra *e;* ser $BDEG^1H$; fer s'esclau *bcde;* sclau *BE.* — 37, | assats (affany *H*) ha fany *EH;* affany *de;* te] ha *cde;* prou *B;* l'hom *Dbcde* : los *H;* senyors *B* : seños *D;* seruent *B;* . — 38, quan G^1; els *H.* — 39, lu BEG^1H : hun *Dbc* : un *de;* l'atres *b;* ves *B;* hinigchs *H.* — 40, se $BDEG^1Hbcde$; complaurels $BDEG^1bcde$.

41, fol *H;* quell *H.* — 42, | es occasio BDG^1c | es occassio *H* | es stasio *b* | occasi'es *e.* — 44, belleam *e;* dels *DEbcde.*

LXVI

ALGÚ NO POT HAVER EN SI PODER

Ja que l'afecció neix y mor sense que 's vulgui, demana al veritable Amor la guarició del mal que li ha fet y la recompensa inspirant a la seva dama un desig semblant al seu. Sinó no podrà ja soportar el mal d'estimar y la mort serà ·l seu unic remei. — Amor l'ha ferit el dia de la Mort de Crist, quan no estava ben guardat.

Algú no pot haver en si poder
altre amar contra sa voluntat,
n'en sser tan fort ab tanta potestat
a desligar los nuus c'Amor sab fer.
Qui es lo foll qui ·m repte, si no am?
Qui es lo foll reptant-me de amar?
Tal passió negú la pot forçar:
perque d'algú, si be no ·m vol, no ·m clam.

O Ver' Amor, tu invoch e reclam:
puys m'as plagat, vulles m'abandonar

Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March G^1*;* Mossen Auzias March *H;* Cantica de amor *a;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

2, de altre *a.* — 3, ne ser *B :* ne se *H;* ser *BDE*G^1*abcde.* — 4, a] ha *Db :* de *a;* deslligar *BEade;* nus *DEac;* que *Bad :* qu' *DE*G^1*Hbce;* emor *H;* sap G^1. — 5, l'om *E;* repta *DHbce :* rebta *d;* ham *H* | reptant me si no am *a.* — 6, | qui es aquell *E;* fol *H;* d'amar G^1. — 7, paçio *B;* ningu *BDabcde;* forsar *a* | nos venç nes p. f. *E.* — 8, de *ad;* non *d.*

9, he *Db.* — 10, puix *D*G^1*bcde :* puis *E :* pus *H :* pux *a;* m'has *de;* plaguat G^1*:* plegat *H;* m'ebandonar *H* | nom vulles denegar *E* | nom vuelles bandonar *a.*

aquell enguent que sol medecinar
los pacients que per tu mal passam.
No sia sols yo en ta desfavor.
Ta piatat mans juntes la requir;
no ·m dons mercè, mas guardó del servir:
tant am quant pot hom fer amar Amor.

O tu, qui est sobirana dolor,
quant deseguals los volers fas unir,
no ·t veja tal o m'atorga morir!
Dolça ·m serà de la mort l'amargor,
mostra ·m la lum de vera esperança,
no pas aytal com de tu vana ·m ve,
mas que Rahó la consenta prop sse:
no ·m vulles dar enganosa fiança.

Si col malalt de viure té fermança
per alguns mals que familiars té,
si algun mal d'altr'accident li ve,
en por de mort l'imaginar lo lança,
ne pren a mi que m'era ja no res
lo mal d'Amor, vivint sobre aquell,
e, per mal nou, a morir vinch per ell,
per no ser tal e com molt major es.

— 11, anguent *BH* : unguent *Dabcde;* mediçinar *Bd* : medicinar *Dbce* : medeçinar *E* : medesinar *Hi*. — 12, | les passions *a;* pasients *H* : paçients *d*. — 13, tal *Dabcde;* disfauor *Dabcde*. — 14, pietat *BDEG¹Habcde;* juntas *BH* : junctes *Dbcd;* la] yo *a*. — 15, merçe *BEG¹d* : merse *a*. — 16, ham *H;* q.] com *H;* q. h. p. *G;* f. h. *Dbcde;* amor amtar (?) *a* | f. lom amar a. *E*.

17, es *d;* subirana *H*. — 18, desiguals *BDEG¹abcde;* voles *B;* venir *BDEG¹Habcde*. — 19, uega *H;* ho *DHbc;* m'atorgal *Dbcde*. — 20, dolsam *a;* l'amarguor *G*. — 21, | mostrem lo l. *H;* llum *DEabcd;* sperança *BE* | de la vera sp. *G¹*. — 22, | no sia tal *B;* aytall *H*. — 23, la] me *a;* se *BDEG¹Habcde*. — 24, nom *EH*, enganossa *H;* ffiança *H*.

25, | com lo malalt *B* : *n. t. K;* fiança *K*. — 26, familias *H* | familias que te *B*. — 27, d'altre *ae;* açident *d*. — 28, da *B;* lo imag. *a;* llança *DEad*. — 29, me *F* : my *G¹;* qui *E;* ya *B*. — 31, he *d*. — 32, ser *BDEG¹Habcde;* tall *H;* he *Db;* molt *manca H;* magor *H*.

O tu, Amor, a qui Deus ha permès
que de infant usar fas l'ome vell,
e lo sabent d'ignoscent no s'apell,
puys que de tu ell no sia deffès,
tu est aquell ayre molt pestilent,
portant al mon una plaga mortal:
esser menys d'ulls, ans de colp, molt hi val,
mas al ferit mort sola 's guariment.

Amor, Amor, lo jorn que l'Ignoscent
per be de tots fon posat en lo pal,
vos me ferís, car yo ·m guardava mal,
penssant que ·l jorn me fora deffenent.

33, ha *H;* Deu *DG¹Habcde.* — 34, d' *G¹;* instant *B;* ussar *H;* l'ome *Dbcde.* — 35, he *Db;* d'ignocent *DEbce :* d'innocent *G¹ :* d'icnossent *H :* d'ignoçent *d;* sab ell *DEbcde* | d'ignosent s'aparell *a.* — 36, puix *DG¹abcde :* puis *E;* el *H;* defes *G¹a* | no sia be defes *B.* — 37, es *G¹d.* — 38, plagua *G¹.* — 39, ser *d;* golp *d;* y *BDG¹bcde.* — 40, ferir *abc;* sola es *G¹ad :* sol'es *e.*

41-44, *manquen a.* — 41, l'innocent *DG¹bc :* l'ignocent *BEe :* l'icnossent *H :* l'inoçent *d.* — 43, faris *H;* iom *H;* gordaua *BH.* — 44, pensant *BDEG¹Hbcde;* defenent *BEG¹d.*

LXVII

JA DE AMOR TEBEU JAMÉS NO SIA

No vol un amor tebi, facil de satisfer. Els veritables amadors afronten la mort y cerquen no fer més que un cos per unir els esperits llurs. Ben pocs privilegiats poden coneixer y sentir a la vegada aquest grau de l'amor. Es el que sent el poeta, però ignora si li passa ·l mateix a la seva dama. Malgrat els mals consells del seu cor, continuarà cremant d'amor per ella.—Ho vol sacrificar tot per ser-ne estimat.

Ja de amor tebeu jamés no sia!
Fret o tan calt cremat tot fins en cendra,
al qui Amor los seus estrems engendra,
4 no sent dolor ne viu en malaltia.
Qui ama poch amor poqua ·l contenta;
no es gelós; compleix lo que desija;
a bastament, fins en tant que ·s fastija;
8 toquar-se pot ço d'on ell se contenta.

Al titol : Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March G^1; Mossen Auzias March *H;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, thebeu G^1 : tabeu *H;* yames *BK;* no] jo *BK :* yo *D*G^1*bcde;* «tebeu per no ser calt ni fret» *nota marginal Db.* — 2, ffret *H;* ho *Hbcde;* tan] tot *B;* tot] tro G^1; sendre *B :* sendra *H :* çendra *d.* — 3, que G^1; strems *B :* extrems *Dbe;* engendre *B.* — 4, ne] e *B*G^1. — 5, pocal *BDEHbcde.* — 6, çelos *B :* celos *DEHbcde;* complex *B*G^1; desiga G^1 : desitge *H.* — 7, ha *BDEbcde;* fastiga G^1*H.* — 8, tocar *BDEHbcde;* d'hon *bce :* de hon *d;* sa *H;* sustenta *E* | lo que nol descontenta *B.*

L'alt amador dolor punt no ·l turmenta,
car la major de mort no l'es estrema:
tant ardentment lo foch d'amor lo crema
que tot l'es fret quant pot toquar ne senta.
Hix fora ssi, res de si no ·l delita:
si donchs delit en l'altre no li porta,
sa voluntat envers si està morta:
en la Gran Cort fa la vida ermita.

Lo penssament dels amadors cogita
si que un cors fa dels dos qui molt s'amen;
los espirits dins en aquells se clamen
com u' n lo cors de l'altre no habita.
Tota res va en lo loch on cobeja:
fugint mals trists, volent bens on reposa,
m'arma, qui es en mi pus noble cosa,
lo vostre cors qui es son centr'enveja.

Tal grau d'amor qui no ·l sent no ·l cobeja
e per alguns se sab mils que no senten,
car per lo menys saben lo molt e tenten,
puys different l'especia no ·s veja.

9, l'alt] fin *DEHbcde;* tormenta *Dbcde.* — 10, l'es] sent *B;* strema *B :* extrema *Dbcde.* — 11, tan G^1; ardiment *H;* de *de; el segon* lo *manca B.* — 12, l's *c;* tocar *BDEHbcde;* ne] e *B.* — 13, ix *Dbcde;* si *BDE*G^1*Hbcde.* — 14, donch *d;* l'a] l'amat *B:* altre *D*G^1*bcde.* — 15, volentat *H;* enues *B;* sta *B.* — 16, 'rmita *BG :* hermita *DEbcde.*

17, pensament *BDE*G^1*Hbcde;* amados *B.* — 18, cos *BDEGbcde;* que *BH;* s'aman *B.* — 19, sperits *BDEbc :* spirits *F :* esperits *e;* aquels *H;* claman *B.* — 20, hun *B :* hu'n *cde;* cos *BDEbcde;* abita *H* || com vn en lo cos d'altre no habita G^1. — 21, va'n lo *B;* lloch *Ed;* hon *BDE*G^1*Hbcde.* — 22, ffugint *H;* hon *B*G^1*Hbcde :* en *D :* hom *E.* — 23, nobla *B.* — 24, cos *BDE*G^1*bcde;* sentr' *D:* çentr' *d* | per centre seu pledeija *B.*

25, de *d* | als frets par cosa leija *B.* — 26, he *b;* sap G^1*bcde;* mills *d* || altres alguns l'entenen e nol senten *B.* — 27, sabent *d;* he *b;* tenen *H.* — 28, puix *D*G^1*bcde :* puis *E;* diferent *BEde;* la specie *Dc :* la specia *E*G^1*bc :* l'espesia *H :* la speçie *d.*

No ·s pot saber ab tantes circunstancies
com lo sabent per dues conexences,
per passions e per veres sentences;
lo no espert jutja, ple d'ignorances.

Pedra de toch tinch e d'amor balances
per saber ell, quant es e sa natura,
mas vostr'amor es a mi cosa 'scura:
mon cor ubert vos està per ses lances,
qui ·m vol fer dir: «Lo vostre cors turmente,
lexe lo meu, car l'espirit no l'ama.»
La mia carn cremant-sse per gran flama,
yo sentré ·l mal de vostr' ull, qu'ell'aumente.

No ·m rept'algú si ·l tebeu no esmente:
sa voluntat no ·s pot dir que be ame,
n'es veritat que del tot ell desame;
no li escau que riga ne guaymente.
De filat ·s vist: no cregau que nuu vaja,
creu ser vestit, no cerqua pus que vista,
e lo tot nuu vol drap de bona lista,
e son poder tot quant pot fer assaja.

— 29, circunstançes *B* : circustançes *E:* circunstanças *H* : çircunstançies *d.* — 30, s.] quiu sab *E;* duas *H;* conexençes *BE* : conoxençes G^1 : conexenças *H* : coneixençes *bcd* : coneixences *e.* — 31, paçions *B* : pasions *Hb;* he *b;* veras *H;* sentenças *BH* : sentencies *D* : sentençes EG^1bd. — 32, spert *BEbcde;* jutje *DH* : jutga G^1 : jutj'es *bc* : jutg'es *de;* d'ignorançes *BE* : d'ignorancies *Dbce:* de jnnorancies G^1 : d'ignoranças *H* : d'ignorançies *d.*

33, pedre *H;* he *b;* de *de;* balançes $BDEG^1bcd$: balanças *H* | t. d'a. e b. *BH.* — 34, he *b.* — 35, escura *de* | he (e *D*) per cosa (scura *bc*) escura *DHbc.* — 36, sta *Bbc;* çes *H;* lançes *Bb* : llançes EG^1d : lanças *H.* — 37, cos $BDEG^1bcde$: cor *H;* turmenta *H.* — 38, leixe *DEHde;* l'esperit *BDEHbce.* — 39, se *BDEHbcde* : *manca* G^1. — 40, | yo sent lo mol, *d'una segona mà D;* sentrell *H;* ques lamente *Dbce;* que l'a. G^1; l'aumenta *H.*

41, repte *d;* thebeu EG^1; smente BG^1bcd. — 42, volentat *H* | no s p. be d. q. a. *E.* — 43, de t. *d;* el *H.* — 44, stan (?) *B* : scau *EG;* rigua BG^1H; ni *D* : o *B;* guanymente *B* : guaymenta *H.* — 45, nu DEG^1bcde. — 46, cerca *BDEbc* : crega *H* : çerca *d* : serca *e.* — 47, nu DEG^1bcde; llista *E.* — 48, he *D;* asaia G^1 : assaya *H.*

Amor, Amor, no pensseu que yo vaga
buydes les mans per mercè de vos pendre.
Tot quant pusch dar amplament vos vull rendre:
sembla ·m gran dret que la que am yo haja.

49, no] vos *Dbc;* penseu *BEG¹H :* pensau *Dbcde;* io *H;* vaja *BDG¹Hbcde;* n'aia *E.* — 50, merçe *BDEG¹b.* — 51, puch *BHbcde;* rendir *F.* — 52, semblan *B : n. t. K :* semblem *H;* qu'am *G¹;* io *H;* aja *Hde* | q. la q. yo am (l'aja *D*) l'haja *Dbc.*

LXVIII

NO 'M PREN AXÍ COM AL PETIT VAYLET

Com el petit vailet que no pot canviar la seva sort y cerca vanament un millor senyor que 'l seu, el poeta no pren cap part als placrs que se li ofereixen y serveix voluntariament al més crudel dels senyors. — En ell no hi ha sinó nobles desitjos.

No 'm pren axí com al petit vaylet,
qui va cerquant senyor qui festa 'l faça,
tenint-lo calt en lo temps de la glaça
e fresch, d'estiu com la calor se met,
preant molt poch la valor del senyor
e concebent desalt de sa manera,
vehent molt clar que té mala carrera
de cambiar son estat en major.

Com se farà que visca sens dolor,
tenint perdut lo be que poseya?
Clar e molt be ho veu, si no ha follia,
que may porà tenir estat millor.

Al titol : Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March *G¹;* Mossen Auzias March *H;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, patit *H;* vaylant *K.* — 2, que *G¹;* cercant *BDIed :* çercant *E :* sercant *He;* señor *DE;* fassa *B.* — 4, fret *H;* d'astiu *B;* sa *H.* — 5, | e preant molt *H;* prehant *G¹;* señor *D.* — 6, consebent *B :* consabut *H :* conçebent *d;* dessalt *D.* — 7, vahent *H;* manera *H.* — 8, stat *B.*

9 16, *manquen BDEFG¹HKbc : publicats seguint d.* — 10, posseya *c.*

Donchs, que farà, puix altre be no ·l resta,
sino plorar lo be del temps perdut?
Vehent molt clar per si ser deçebut,
may trobarà qui ·l faça millor festa.

Yo son aquell qui 'n lo temps de tempesta,
quant les mes gents festegen prop los fochs,
e pusch haver ab ells los propris jochs,
vaig sobre neu, descalç, ab nua testa,
servint senyor qui jamés fon vassall,
ne ·l vench esment de fer may homenatge;
en tot leig fet hagué lo cor salvatge:
solament diu que bon guardó no ·m fall.

Plena de seny, leigs desigs de mi tall;
erbes no ·s fan males en mon ribatge:
sia entès com dins en mon coratge
los penssaments no ·m devallen avall.

— 15, decebut *e*.

17, so *BH* : *n. t. K;* qu'en *de*. — 18, jents *H;* festejen *BDG¹bcde*. — 19, he *Db;* puch *BDHbcde;* els *H;* propis *BEG¹H;* lochs *H*. — 20, vatx *B* : vaigch *H;* descals *B*. — 21, señor *BD;* que *bcd;* ya mes *B;* fonch *E* | que may no fo vassall *H*. — 22, sment *B;* f. m.] prestar *B;* homenatje *BDHbcde*. — 23, letx *B* : leigch *H* : leg *b;* ague *E* : hagues *bcde;* salvatge *BDHbcde*.

25, letxs *B* : lleigs *Ed;* desitxs *B*. — 26, herbes *Dbcde* : erbas *H;* malas *H;* ribatje *BHbcde*. — 27, antes *B;* coratje *BDHbcde*. — 28, pensaments *BDEG¹Hbcde*.

LXIX

CLAR ES E MOLT A TOTS LOS AMADORS

Ningú com ell ha sentit els dolors de l'Amor del qual ha sigut l'hoste favorit. Tots els amadors en regoneixeran els efectes. Se torba y té por, veient la seva dama, y ella li retreu la seva fredor y la seva indiferencia. El Cor acusa aleshores a la Llengua, però aquesta respon que es el temor que treu a l'esperit tot poder sobre ·l cos. Se plany, en fi, de l'injusticia de l'Amor.—Si l'Amor tracta així ·ls seus fidels, que farà envers els que ·l traeixen?

Clar es e molt a tots los amadors
y a tots aquells que de mi han sabut,
que mon semblant no es huy conegut.
D'aver sentit Amor e ses dolors
no ·m fa mester testimonis haver,
ne blan parlar ab persuasions,
ne falagar orelles ab rahons:
favor ha gran paraula dient ver.

Perquè ·ls estrems ha cerquats mon voler,
en aquest mon no ha trobat semblant;

Al titol : Mossen Auzias March *A;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen A. March *G¹;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, he *Db*, l'h *d'una segona mà D;* amados *BK.* — 2, qui *Abc;* an *Bc.* — 3, vuy *B.* — 4, d'hauer *bc;* sentir *D;* e] y *Dbc;* dolos *B.* — 5, non *b.* — 7, | d'affalagar *B;* ffalagar *B :* falaguar *G¹;* orellas *AB.* — 8, dien *G¹ :* ditent *c.*

9, estremps *A :* strems *B :* extrems *Dbc;* sercat *Bc :* cercat *DEbcd :* cerquat *G¹.*

los que ·ls migs lochs en Amor van cerquant
no ·ls defallí trobar tot llur mester.
Amor en mi tant ha loch convinent
qu'en altra part se veu esser estrany.
Son lauger pes ja don'al mon afany:
als muscles meus es carrech molt plaent.

No farà molt lo qui serà crehent,
vehent d'Amor en mi lo seu procés.
La grossa part d'Amor en mi gran es,
de l'altra ·m call qu'es fort dar a'ntenent.
Los actes grans d'aquest' amor mostrats,
jutjau-los tots, vos qui mes n'enteneu;
los no toquats perdon, si ·m repreneu,
car segur so dels ben enamorats.

Mos sentiments son axí alterats,
quant la que am mon ull pot divisar,
que no m'acort si so 'n terra ne mar,
y els membres luny del cor tinch refredats.
Si ·l trob en part on li pusqua res dir,
yo crit algú, per que ab ell escús
aquesta por, per qu'ella no ·m refús,
crehent mon mal de mala part venir.

— 11, quals *B:* quells *d;* mitxs *B;* llochs *Ed;* en] de *bcde;* v. e. A. G^1*;* sercant *Ae* : cercant *BDEbcd.* — 12, deffalli *ABE;* lur *ABDbc.* — 13, lloch EG^1d*;* couinent $ABDEG^1bcd$. — 14, strany *BE.* — 15, leuger AG^1 : leuier *B* : llauger *E;* pas *A;* ya *B;* affany *ABDEbcde.* — 16, y als *D;* plahent *AD:* plasent *Ebcde.*

17, lo *manca B.* — 18, vahent *A* : mirant *B* : vehent DEG^1bcde*;* de *d;* proçes *DEd.* — 19-20, *intervertits Dbc.* —19, de *d.* — 20, l'altrem *bcde;* dar entenent *ABDEbcde.* — 21, de *d.* — 22, jutgau AG^1*;* vos] los $ABDEG^1bcde$*;* n'anteneu *A* : enteneu *E.* — 24, tocats *AB* : tocants *DEbcde.* — 24, henamorats *Db, l'*h *d'una segona mà D.*

26, deuisar G^1*;* vull *N* ‖ quant lo mon ull vos pot ben diuisar *F.* — 27, so en *d;* n'en *ADbcde* ‖ que m'es forçat mi matex oblidar *B.* — 28, yls *A* : y ells *b* : ylls *de;* lluny *Ed;* de cor *F;* reffredats *AE.* — 29, sim *DEbcde* : si la G^1*;* trop BG^1*;* hon $ABDEG^1bcde$*;* pusque *A* : pusca *BDEbcde.* — 30, jo *A;* algun G^1*;* seus *BE;* m'escus *Dbcde.* — 31, aquesta 's *Dbcde,* s *final d'una segona mà D;* per aquella *G;* reffus *A* : refutx *B.*

Tal pena, donchs, qui la pot sostenir
com yo vehent que ·m degra sser grahit,
per molt amar, d'ardiment ser fallit?
E mon voler estrem veig desgrahir,
ans so jutjat hom pech e sens amor,
o sens calor alguna naturall!
E si no ·m fos la fama cominal,
ja fora mort per sobresgran dolor.

No trob en mi poder dir ma tristor,
e de açò n·ensurt un gran debat:
Lo meu Cor diu que no n'es enculpat,
car del parlar la Lengua n'é senyor.
La Lengua diu qu'ella be ho dirà,
mas que la por del Cor força li tol,
que sens profit està, com parlar vol,
e, si ho fa, que balbucitarà.

Per esta por vana la penssa 'stà
sens dar consell per execució.
No es senyor en tal cas la Rahó;
l'orgue del cors desbaratat està.
La ma no pot suplir en lo seu cas,
mou-se lo peu no sabent lo perquè;
tremolament per tots los membres ve,
per que la sanch acorre al pus llas.

33, donch *B*. — 34, jo *A;* degre *A;* ser *BDEG*^{1}*bcde;* grayt *Dbc :* grait *de*. — 35, amor *Dbcde*. — 36, he *Db;* strem *BE;* vetx *B;* desgrayr *Dbc :* desgrair *d :* desgrait *e*. — 37, jutgat *G*^{1}*;* he *b*. — 38, ho *Db;* natural *ABDEG*^{1}*bcde*. — 39, he *b :* o *de;* parçial *B*. — 40, yo *B :* ia *bc*.

41, trop *BG*^{1}. — 42, he *D;* d' *G*^{1}*;* ayço *E;* m'ensurt *A :* ne surt *BDEG*^{1}*bcde*. — 43, no es *ADbcde;* encolpat *E*. — 44, llengua *E;* n'e] n'es *ABEG*^{1} *:* es *Dbcde :* señor *D*. — 45, llengua *E* | que de grat ho dira *B* | qu'ella molt be u dira *Dde*, molt *d'una segona mà D*. — 47, proffit *A;* sta *B*. — 48, he *b :* y *e;* balbuçitara *BEG*^{1}*d*.

49, pença *A :* pensa *DEG*^{1}*bcde*. — 50, conçell *B;* per axecuçio *E;* excutio *B*. — 51, señor *D*. — 52, cos *BDEG*^{1}*bcde;* sta *B* — 53, supplir *E* — 54, menys saber lo per que *E* — 55, menbres *d*. — 56, accorre *B*, accor'al *G*^{1}.

O tu, Amor, qui ab ulls cluchs estas,
quant vols partir tos amargosos dons,
no compenssant los merits e rahons,
ta voluntat regeix fortunat cas.
Vulles pensar l'incomportable dan
que lo mon reb de tos fets desegual.
Qui pren de tu delits degr'aver mals,
e plor'aquell qui degr'anar trufan.

Lir entre carts, les coses periran
que dintre ssi estan en desacort;
y Amor a ssi no guarda de fer tort,
com guardarà lo qui ·l serveix d'engan?

57, | qu'ab los ulls cluchs estas *E;* ab *manca B;* stas *B.*—58, quan G^1d. — 59, compensant DEG^1bcde; he *Db* : ne *E* : y *e*. — 60, regex BG^1bce : regesch *d*. — 61, penssar *B;* l'incomparable *B:* l'incorpotable G^1. — 62, rep *b;* desaguals *A* : desiguals DG^1bcde. — 63, regrauer (?) *B;* degra G^1; hauer BG^1bc. — 64, truffan *A*.

65, pariran *A*. — 66, si $ABDEG^1bcde$; stan *B;* desacord *A*. — 67, y *manca AB* : *n. t. K:* si *Ebcde;* a *manca E;* si DEG^1bcde; tor *d*. — 68, gordara *B;* seruex BG^1; d'angan *A* : de dan *bcde*.

LXX

PERQUÈ M'ES TOLT PODER DELIBERAR?

Pinta ·l desordre del seu esperit enumerant les idees contradictories y els sentiments oposats que l'inspira l'Amor, y, per una darrera contradicció, l'Amor li refusa la recompensa que mereix, — perquè no té enteniment!

Perquè m'es tolt poder delliberar?
La mort no ·ns fa tant mal, a mon parer,
com gran contrast ab si mateix haver,
d'on lo voler usa d'arredolar.
Qual tan cruel a mi no planyeria,
havent passat tal cas propriament?
Tot lo saber del mon no ·m convencria
qu'en altre loch dolor fos mes potent.

Del tot no pusch m'aymia enculpar,
ne de mercè no puch haver poder.

Al titol : Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March *G¹;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, | perque ns es tolt *H;* deliberar *G¹ l cde :* desliberar *H.* — 2, ta mal *H.* — 3, matex *BG¹;* auer *H.* — 4, d'on] com *F :* d'hon *Dbcde.* — 4, de redolar *DEHbcde.* — 5, tant *bcde;* plañeria *D :* playeria *H.* — 6, propiament *BDEG¹bcde.* — 7, mon *manca G¹;* conuertria *B :* conuençria *G¹d.* — 8, altra *B;* lloch *d.*

9, puch *BEHcde;* 'ncolpar *B :* encolpar *EH.* — 10, pusch *E;* auer *H.*

Lo seu malfet ab gran enginy lo quer,
e, quant lo trob, no ·m llou ne ·m vull reptar.
Dos enemichs, qui dins si ·ls portaria?
Ira y Amor dins mi van debatent.
Ira d'Amor li ve la senyoria:
com serà donchs que pusqua sser vencent?

Yo desig molt ma gran dolor celar
e cuyt morir fins ella la saber.
Quant no la veig, muyr per ella veher,
e, si ·l m'acost, forçat m'es d'espantar.
Yo li vull be; lo seu mal me plauria;
no ssé que ·m plau determenadament:
voler morir de gran recors seria.
Mate ·m dolor o leix-me tal turment!

Quant Amor plau que d'ell m'é acordar,
Ira 's ab ell en orde pus derer.
A mon sentir no ssé qual es primer,
tant prestament llurs actes sent passar.
Campar no pusch, si ·l pensar no perdia:
axí d'Amor no hauré sentiment,
car no ·m pot dar Amor punt d'alegria
qu'Ira no ·m do tant de mal soptament.

— 11, lo] no G^1 | jo l'encerch per saber *B*. — 12, trop *BH;* lou *B;* raptar *H*. — 13, | ab si qui ls portaria *B;* sills *de la primera mà*, si quils *de la segona D :* çells G^1H. — 14, yra *Ede :* hira *H*. — 15, yra *Ede :* hira *H;* de *d;* señoria *D* || ira li ve d'amor la senyoria *B*. — 16, con *bc;* pusca *BDEHbc de;* ser *BDE*G^1*Hbcde*.

17, desitx *B :* desigch *H;* dolor gran *BE;* çelar *E*G^1. — 18, e *manca B :* y *D* | fins que en son saber *B* | fins fer lay ha saber *Dbcde*. — 19, quan G^1; vetx *B :* veigch *H;* veer *H* | no puch sentir plaer *B*. — 20, si *BE;* me a. *d;* d'espentar *H*. — 21, jo *B;* mall *H*. — 22, se *DE*G^1*Hbcde*. — 23, volent *H;* de] un *BDE*G^1*bcde :* hun *H;* recos *BD*G^1*Hbc :* rrecors *d*. — 24, lex G^1H | e perdre lo turment *B*.

25, quan G^1; m'he *de;* d'acordar *DE*G^1*bcde :* recordar *H*. — 26, yras *Ee :* hiras *H :* yra es *d;* orda *H;* darrer *BDbcde :* derrer *E*G^1*Hb*. — 27, se *BDE*G^1*Hbcde*. — 28, tan *EH;* lurs *BD*G^1*Hbc;* s.] he *H;* pensar *de*. — 29, puch *BHcde;* penssar *B*. — 30, aure *H*. — 31, de al. *B*. — 32, que G^1; qu'yra *de;* sobtament *BEH*.

Aquells remeys, que solen ajudar
a l'amador del mal qu'Amor sab fer,
son convertits en mortal desplaer,
e dos volers en mi sent treballar.
Ignor si am: sens Amor no ·m dolrria;
ahir e am molt e mescladament.
Puys yo m'ignor, qui ·u sab, mon cas me dia,
e sia ·m dit si so 'n lo mon present.

Bon passament ha qui ·s pot delitar
veent l'amat, y, en son propri voler,
tot amador no ·l fall hun poch esper,
e pren delit en s'aymia mirar.
De tals delits no ·m plau llur companyia:
muyr per dolor, quant bon voler me sent,
e m'esbahesch, com he veure m'aymia,
e son voler me porta marriment.

Si mon dictat veu algú varriar,
en ira 'stich rebolt e'n bon voler.
En dos moments cascú ·m té 'n son poder,
dell tot a ssi no ·m pot algú portar.
Lexen-me tots, o vença qual que sia,
o pas lo temps molt pus cuytadament:
hoit é dir que tot mal fa sa via,
si lonch espay de temps es atenyent.

33, aquels *H;* qui *B;* solan *H.*—34, c'A. *B :* que A. *d;* sol *E :* sap *G.*—35, mortall *H;* desplaher *DEbcde.* — 36, voles *B;* trabalar *H.* — 37, ygnor *E :* hignor *H :* ignyor *d;* dolria *DHbc.* — 38, hair *Dbc :* ayr *E :* air G^1 *:* hayr *Hde.* — 39, puis *E :* puix G^1c*;* jo *H;* jou (ignyor *d*) ignor *Dbde;* qui sab *H;* sap G^1 || puys que m'jgnor trob yo tal cortesia *B.* — 40, sia n *d;* so en *Dbcd;* pressent *H* || quem sia dit com so'n lo mon present *B.*

41, penssament *F :* passatemps *H.* — 42, vehent $BDEG^1bcde$ *:* vaent *H;* l'amant G^1 *:* s'amat *bc :* se amat *d;* propi BEG^1Hde. — 43, an $BDEG^1bcde$; pech (?) *F;* sper *BE.* — 44, p.] ha *E.* — 45, n. p.] no lou *H;* lur BDG^1Hbc; compañia *D.* — 47, e] he *EH;* m'asbaesch *B :* m'hesbahesch *D:* m'esbaesch EG^1H; he] e *BDbc :* en *H;* veura *B.* — 48, ma *BH;* mariment *E.*

49, variar $BDEG^1Hbcde$. — 50, yra *Ede :* hira *H;* e'n] y en *E :* e *F.* — 51, e *BH;* cascun *BDde;* cascu y te son G^1. — 52, del $BDEG^1Hbcde$ *:* dell *F;* açi *H;* si DEG^1cde. — 53, leixen *DEbcde;* ho *H;* vence *B :* vengem *H.* — 55, hoyt DG^1bcde; he *BDEHbcde;* vida *c.* — 56, llonch EG^1d *:* longch *H:* spay *BE;* tempes es *b;* attenyent *E :* ateyent *H.*

Veent Amor, ab dret yo li diria
que no m'ha dat mon ver mereiximent;
e, de tot cert, ell a mi respondria:
«No puch entrar qui no ha 'nteniment!»

57, vehent *BDEG*[1]*bcde* : vaent *H;* io *H.* — 58, m'a *BDEbc;* mereximent *BDEG*[1]*Hbcde.* — 59, del *G*[1]*;* sert *H* : çert *d;* el *bcde.* — 60, noi *D* : noy *Ebcde;* enteniment *G*[1]*H* | quey pert l'enteniment *bcde* || que tant meresch que nom pot fer content *B* : *n. t. K.*

LXXI

QUÈ M'HA CALGUT CONTEMPLAR EN AMOR!

Ha perdut la seva joventut servint Amor, puix que no es recompensat per la seva dama y que ella li refusa ·ls goigs del'amor pur. Si amb el seu enteniment no sab resistir als desitjos de la carn, com ho podran fer les altres dònes? Per tot arreu hi ha gent sentint desitjos corporals y passatgers. Sobretot les dònes són incapasses d'atenyer el ver amor. S'alegra de no ser ja sensible als llurs atractius : no són bones sinó per procrear. — Maleeix el temps dels seus folls amors.

Que m'ha calgut contemplar en Amor
e be sentir sos amagats secrets!
De mos treballs quins comptes ne son fets!
Vanament he despesa ma dolor!
Tot lo meu seny, franch arbitre, l'é dat;
lo meu jovent, servint Ell, he despès.
Fins a present no m'en sso may reprès,
preant hun mal per be gran estimat.

Al titol : Mossen Auzias March *AH;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen A. March G^1*;* Cantica de amor *a;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, m'a *Ba;* valgut *B : n. t. K.* — 2, seruir *A;* amaguats G^1. — 3, trebals *H;* comtes G^1H*;* me *AEde :* men *BHa.* — 5, l'he *de* | y arbitre franch le dat *a.* — 6, | y lo jouent *a;* s.] tot per *cde.* — 7, ffins *AH;* al *DEabcde;* pressent *H;* so $ADEG^1Habcde$ | james me so repres *B.* — 8, prehant *A;* un $ABDEG^1abcde$*;* g.] tan *a;* stimat *BDbc.*

Un gran voler ha tengut mi cegat,
e, fins haver en vos esperiment,
molt he tardat en sentir lo que sent.
Enyor lo temps que no pot ser cobrat:
en tot aquest no ·m puch d'Amor clamar,
sino de vos a qui he be volgut.
Haveu-m'entès e mal guardó retut.
Qui es lo dolç que dona vol amar?

Si 'nteniment ha volgut Deu mostrar
en don'al mon, d'aquell no freturau.
Si Deus es ver, del meu no ·us desaltau:
en calitat ab mi ·us veig acordar.
Penssar no pusch que lo vostre voler
volgués may res per mi no fos complit,
e sia 'ntès ací aquell delit
que ·ls amadors de carn han llur esper.

Aquell delit que l'arma pot haver
en contentar en Amor sa gran part,
per mon sentir regles n'é dat e art
als amadors freturans de saber.
E vos he vist exir de vostre seny,
en mi prenint delit y en tot mon dir,
e veyeu clar aquell jamés fallir,
ans mon voler en mes que ·ls dits ateny.

9, un] mon *BEade* : hun *H* : *n. t. K;* a *a;* tingut *B;* segat *Ha.* — 10, | sens hauer vist *a;* auer *H;* speriment *BEHa.* — 11, e G^1; churcat *E.* — 12, scer *A.* — 13, | en aquest temps *Dbc* | en a aq. t. G^1; pusch *AE*G^1. — 14, da *B;* be he G^1; ben *BE.* — 15, | hauem entes *B;* hauent *a,* aueu *Hde;* m'antes *H;* me entes *a;* e] ho *H.* — 16, dolç *en el text*, foll, *al marge, d'una segona mà D:* foll *d* : fol *e;* qui *AEH.*

17-24, *manquen a.* — 17, si ent. *Dbcd* : s'ent. *e;* a G^1; D. v. *de.* — 18, d'aquel *H.* — 19, deu *ABD*G^1*bcde.* — 20, qualitat *DE*G^1*bc;* vetx *B* : veigch *H.* — 21, pensar *ADE*G^1*Hbcde;* puch *ABHbc de.* — 22, || aie volgut res pera mi no complit *B.* — 23, si 'entes *A;* entes G^1*cd;* assi *B* : asi *H.* — 24, amados *B;* lur *AB*G^1*Hde;* sper *B* | han continu (sper *c*) esper *Dbc* | han d'ell continu sper *E.*

25, aquel *e;* auer *H.* — 26, | damor la major part *a.* — 27, n'he *de* : m'e *H* || per sentiment regles e dat per art *B.* — 28, amados *B;* freturants *AEHbcde.* — 29, del *BDbc.* — 30, prenent *A;* y *manca A* : hi *H;* tot *manca H* || prenent delit en mi per lo meu dir *B* || p. d. en mi y en t. m. d. *E.* — 31, veheu *Acde;* c.] dar *B;* yames *B;* falir *H.* — 32, mas *a;* em *B* : ha *E;* atteny *E.*

Si ·l fort castell gent d'armes lo costreny,
com es segur lo burch sens mur ne vall?
E, si en vos la fermetat defall,
no es al mon, algú d'açò no reny.
Com por'amar qui no es entenent?
Com serà ferm lo qui es tremolant?
Vos entenent, ferma, vos variant,
de tot dich ver, mas de ferma yo ment.

D'altres amors so mes que penident;
lo remembrar tinch en abusió.
En cap orat he cerquada rahó
y enteniment on Deu may no ·u cossent.
Lo bon voler cerquí, no sabent hon;
los apetits he trobat en molt loch,
durant aytant com lo veur'e lo toch,
mas, yo absent, no, si Deus me perdon.

O amadors, recort-vos lo que fon
de tots aquells qui primer son passats,
los desgradats casos d'amor estats
y els mals tan grans qu'en gestes escrits son!
Ressemblant es a fort pluja d'estiu
portant remor de trons, mostrant relamps,

33-48, *manquen a.* — 33, sill *H* : si el *d* : s'el *e;* gens *e;* constreny *AB* : consteny *H.* — 34, || c. es lo b. s. sens m. ne v. *Edc.* — 35, deffall *AEH.* — 36, degu *d;* d'ayço *E;* rreny *d;* reyn *e.* — 37, pora *G¹* : pot *bcde* | aquell qui no enten *E.* — 38, tramolant *A* : tremolan *E.* — 39, *la segona* vos] fos *EG¹H;* veriant *A* : varian *E.* — 40, jo *AH;* men *E.*

41, amos *B* | yo so molt penident *Dbc* | parlar perea m pren *E.* — 42, remembrat *e.* — 43, horat *A;* e *G¹;* cercada *ABDEbcde* : sercada *H.* — 44, | henteniment *A;* hon *ADEHbcde;* may Deu *E;* may *manca A;* nou] no ni *AB* : no l *Dbcde* : no *G¹H;* conssent *B* : consent *ADG¹Hbcde* consen *E* — 45, serqui *BH;* on *B.* — 46, los] hoc *E;* trobats *BDG¹Hbcde;* m.] tot *B;* lloch *Ed.* — 47, a.] ancant *B;* veure e toch *E;* veure y lo *de.* — 48, io *AH.*

49, amados *B;* record *A;* r. v.] recordeus *Dbc* | r. v. de pregon *E.* — 50, aquels *H;* que *G¹;* primers *A;* estats *a.* — 51, dasgradats *H;* cassos *ABE;* stats *B* : passats *a.* — 52, y *manca AH:* e *B;* hels *A* : *manca B;* yls *ade;* ten *A;* scrits *BDabc* | hon l'apetit gran fon *E.* — 53, resemblant *BDG¹Hbc.* — 54, m.] portant *H;* rellamps *AEG¹acde.*

y en poch espay los grans barranchs e camps
aygua no han que trameten al riu.

Quals son aquells amadors que yo viu
que de amor durable porten jou?
Fort voler, cech, molt poch durant, los mou;
ço que volrran llur apetit desdiu,
puix res en part no toquen de virtut
e l'esperit part no té 'n sos delits:
vehent, toquant, llurs desigs son complits,
e tal voler es tost fart e vençut.

Qui en amor es ben apercebut
sab que jamés dona tench voler ferm.
Cor deshonest y enteniment enferm
los toll Amor, e no l'an percebut.
Com res del mon sens honestat no dur,
e delitar sens entendr' om no pot,
e dones han poqua part de tal dot,
Amor no pot en elles fer atur.

L'animal brut serà molt pus segur
d'est appetit que dona no serà,
car solament en l'acte se mourà,
sentint aquell qui 'n lo plaer l'adur.

— 55, y *manca* *AB;* hen *A;* spay *Ba.* — 56, ayga *H;* trametan *A* : trametan BG^1Ha.

57, aquels *H;* amados *B;* io *AH* : yo *B.* — 58, qui *E;* portan BG^1H. — 59, ffort *AH* : poch *B;* crech *Dbc* : sech *H* : çech *d* : hoch *a.* — 60, lo *a;* volran *ADEHabc;* lur *ABDHbc* : son *a.* — 61, puys *ABDHbc* : puis *E;* e. p. DG^1bc; virtud G^1. — 62, l'esperit BDG^1Habe : l'sprit *c;* te'n] han *DEHbc.* — 63, vahent *AH* : vehen *bc;* tocant *ABDEHabcde* : toquar *F;* lurs $ABDG^1Habc$; desitxs *B.* — 64, tall *H;* tort *B;* vensut *a.*

65-108, *manquen a.* — 65, amar G^1; be *BHe;* aperçebut *AEd* : apersabut *H.* — 66, sap G^1; t. donar v. *G.* — 67, desonest $ABEG^1H$; y *manca A;* henteniment *A.* — 68, tol BEG^1de : te l' *bc;* y *DHbce;* l'han *ADHbcde.* — 69, onestat G^1; dir *B.* — 70, | e lo delit *cde;* entendrem *ADbc:* entemdrom *B* : entendre hom G^1d : entendr'hom *e.* — 71, donas *ABH;* an *B;* pocha *A* : poca *BDEHbcde;* tall *H.* — 72, ellas *AB.*

74, apetit $ABDEG^1Hbcde$; qu'en *bcde.* — 76, quen *H;* plaher *ADEbcde;* l' *manca DEbcde;* ha dur *e.*

Ella, penssant en algun passat cas,
mour'appetit en fet luxuriós,
e son voler es aytant desijós
tant quant en ell mes se adelitas.

Puys en tal fet dona de tant sobras
l'animal brut, membrant aquell abús.
Rahó d'amor pot muntar l'om tant sus
que son voler d'amar no freturas,
fforjant tals dits, continences e fets,
que l'espirit perfet amor concep,
e tals que ·l cors jau en cadena y cep,
si qu'es ben dit ells en amar perfets.

Per honestat dona no tench estrets
los seus volers que aquells no complis,
mas per haver por que, si 'n ells fallis,
no rebés dan o menyspreu ser-li fets.
Gloriejar en llur ben fet en sse
los es deffès: tals les ha fetes Deu.
Lo prim motiu es lo maestre seu,
e cor pauruch d'on be, si n'an, los ve.

Graesch a Deu faent-me tant de be
que mon voler no ·s dellita 'n llur cor,

— 77, pensant *ADE*G^1*Hbcde* : pansant *H*. — 78, | mou (l'epetit *A*) l'apetit *AB;* apetit *DE*G^1*Hbcde;* luxorios *A*.—79, desigos *A*G^1 : delitos *H*.—80, | si com en ell *E;* tan *B;* se delitas *H*.

81, puis *DEbc* : puix G^1*de;* d'aytant *E*. — 82, l'animall *H* | ab la pensa sens pus *DHbc*. — 83, | l'enteniment *DHbe* | enteniment *c;* d'amar *A;* l'hom *bcde;* tan *BHE*. — 85, forjant *BE*G^1*de* : foratjant *Dbc;* continents G^1*bc;* he fetes *B*. — 86, l' esperit *BDE*G^1*Hbcde;* consep *H*. — 87, er t. *Dbc;* cos *BDE*G^1*bcde;* cadenen cep *A;* sep *H* : çep *d*. — 88, amor *BHbcde*.

89, onestat G^1*;* tinch *B;* strets *B* : restrets *E*. — 90, voles *B;* aquels *H*. — 91, auer *H;* que *manca H;* si'n *ABDE*G^1*bcde* : si en *H;* falis *H* ‖ vergonya y por les port'a paradis *B*. — 92, rabes *H;* menyspreus *de* ‖ no per virtuts son toltas de mals fets *B*. — 93, gloriaiar *B;* lur *ABD*G^1*Hbc;* bon *A;* se *ABDE*G^1*Hbcde*. — 94, defes *BD*G^1*Hbcde;* fetas *H*. — 95, ‖ lo mouiment primer es mestre seu B. — 96, pahuruch *A* : pahoruch *Dbcd* : puruch *H;* d'hom *d* : d'hon *e;* m'han *AEbcde* : ans *F*.

97, grahesch *AB;* fahent *AD*G^1*de* | fahent a mi tant be *B* | com m'a fet t. d. b. *E*. — 98, delite'n *Ae* : delita'n *BDE*G^1*Hbcd;* lur *ABDHbc*.

hoc en lo cors, e no ·m dupte que ·n plor,
100 car per son preu yo so cert que n'hauré.
Llur cap no val, perquè no y ha cervell;
tot l'als es bo segons a que serveix.
Linatge d'om, mijançant elles, creix;
104 lur esser fon per aumentar aquell.

Maldich lo temps que fuy menys de consell,
dones amant mes que a mi mateix:
ama-les tal qui be no les coneix,
108 e yo ·m confés que fuy lo foll aquell.

— 99, hoch *B;* cos *BDEG^1Hbcde;* nom] no *B* : nou *DH;* dubte *ABDEbcde;* quem *G^1de.* — 100, io *A;* son *ABDEHbcde;* n'aure *He.* — 101, lur *ADEHbc;* vall *H;* a *E;* seruell *ABH.* — 102, l'alls *H;* sagons *H;* qui *de;* serueix *BG^1.* — 103, linatje *BDHcde* : lignatje *b;* d'hom *bcde;* migençant *A* : migançant *DG^1* : mitjensant *H;* ellas *AB;* crex *BG^1.* — 104, llur *EG^1de;* fonch *E;* augmentar *ABDEbc.*

105, maldit *G^1bc;* jorn *H;* conçell *B.* — 106, donas *ABH;* qu'a *G^1;* matex *BG^1.* — 107, ame *H;* las *B;* no las *BHde;* conex *BG^1.* — 108, iom *A* : io *B;* f.] so *H;* fol *H.*

LXXII

PAOR NO ·M SENT QUE SOBRESLAUS ME VENÇA

Elogi de Jesucrist

Tem de no elogiar y honorar dignament aquest Esser Eternal en el qual resideix tota perfecció. Ningú podria igualar-se a ell, car posseeix totes les virtuts. Déu ha volgut que ·l Just regnés sobre ·l món. Els pastors anunciaren la seva vinguda, y, noi encara, va refutar victoriosament els doctors de la llei. No té necessitat de soldats pera vencer les nacions. La seva gloria s'extén per totes les regions de l'Univers. — No s'han de jutjar els homes segons els béns de la Fortuna.

Paor no ·m sent que Sobreslaus me vença,
loant aquell qui totes lengues loen,
guardant honor a'quell Eternal Esser,
4 on tota res en ell es pus perfeta
qu'en si no es obrant, quant pot, Natura.
Ans he pahor que mon parlar no cumpla
en publicar part de sa justa fama
8 tal com requer y els merits seus l'atracen.

Al titol : Estrams *D;* Obres morals. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March G^2*;* Obres de amors. Estramps *bc;* Obras morales. Stramps *d;* Cant moral. Estramps *e.*

1, pahor *BDE*G^2*bcde;* no *Dbcde;* sobresllaus *D*G^2. — 2, lloant *E*G^2*d;* llengues *E*G^2 *:* lenguas *c;* lohen *B :* lloen *E*^{2}*d :* llohen G^2 *:* lo[illegible] *c.* — 4, hon *DE*G^2*bcde;* perfetta *c :* perfecta *d.*— 5, que si *Dbcde;* hobrant G^2. — 6, he] ne *c;* paor G^2. — 7, | en donar lloch G^2 | e senyalar (senyalen G^2) la fama *E*G^2. — 8, yls *Dbcde :* ils G^2 *:* l'atraçen *BEd.*

L'om envejós son offici reposa,
car d'egualtat ab ell negú pareja:
en ell penssant, cascú si justifiqua,
tallant de ssi l'amor a ssa persona.
Tant son en ell les virtuts manifestes
qu'es d'ira cech l'om qui be no les veja:
per los migs va, qu'en los estrems no toqua;
en temps dels Deus en vida l'adoraren.

E Deus vehent la perllongada onta
que ·ls grans senyors encontra d'ell cometen,
tenints ab fraus e tirannes maneres
les parts del mon, los pochs e grans realmes,
ha dat voler al Justificat Home
qu'en breu espay haja la Monarchia.
Clar lo nomen ab aquestr'altra'nsenya,
com de tot cert es dels homes pus savi.

Perço que mils a totes gents se mostra,
mostrant l'aquells qui vaques e bochs guarden,
Ell es aquell qui ·n sa joventut tendra
sobrà 'n aquells qui saviesa colen;
e, despocat de nombre de gent d'armes,
les multituts d'aquelles ha fet retre.
Tot quant pot fer virtut de Fortalesa
dins hun cos d'om, en lo seu ho demostra.

9, l'hom *de;* rrepossa G^2. — 10, d'igualtat *de;* degu *E*G^2 : negun *bcd;* parega G^2. — 11, pensant *BDE*G^2*bcde;* justifica *BDEbcde*. — 12, si *BDE*G^2*bcde;* sa *BDE*G^2*bcde*. — 13, ‖ t. l. v. en e. s. m. *B*. — 14, d'yra *de;* sech G^2 : çech *d;* l'hom *Dbcde;* las *B*. — 15, mitxs *B;* quin *B;* strems *B:* extrems *Db* : stremps G^2 : extremps *c;* toca *DE*G^2*bcde*.

17, e *manca d;* Deu *cde;* prolongada *B* : perlongada *Dbcde* : perlonga G^2; honta *Dbcde*. — 18, senyos *B* : señors *D*. — 19, *manca bc;* tenint G^2*de;* frau *D;* tiranes *Ede*. — 20, l. pa.] tenints *bc;* pars *d;* rrealmes G^2. — 21, a G^2. — 21, a G^2; justifficat *E*. — 22, | qu'en molt poch temps *B;* spay *E*G^2. — 23, aquest'alta *Dbcde* : aquestralta *F*G^2; ensenya *de*. — 24, çert *d*.

25, mills *de;* gens *Bbcd* : gentes *e;* mostre *BE*G^2. — 26, l'ançells *E;* que *D*G^2*cde;* en *E*G^2; bous *Dbcde* : boschs *E*G^2. — 27, çell *E;* qu'en *Dbcde;* la *de*. — 29, en *Fbcde;* despoquat *B* : despocar *Dbcde* : despoquant *F;* nonbre G^2; gents G^2. — 30, d'aquells *D*G^2 : de aquelles *d;* a G^2 ‖ les moltituts sens colpa ha (colp'ha *E*) fetes retre *BE*. — 31, fortaleza G^2. — 32, un *BEde;* cor *Dbcde;* d'hom *BDbcde;* o G^2 ‖ en un sols hom en aquest ho demostra *B*.

En gran defalt es lo mon de poetes
per enbellir los fets dels qui be obren.
Nos freturants de bella eloquença,
l'orella d'om afalach no pot rebre.
D'aquest valent una gran trompa sona
que ·ls Indians ab un poch no exorda;
hoen-l'aquells qui son a Tremuntana,
y ells de Ponent e de Llevant los pobles.

Foll es aquell qui fa juhí'n los homens,
seguons que d'ells la Fortuna ordena.
Aquells affers que no son en l'arbitre,
colpa no ·y cau, si venen per contrari.

34, embellir *DEbcde;* que *de;* hobren *D.* — 35, los *Dbcde;* eloquençia *B.* — 36, la *d;* d'hom *Dbde :* de hom *c;* affalach *B.* — 39, hou en G^2; tremontana *B.* — 40, y els] los *B :* y els *Dbcde;* y ells *F :* yls G^2; y G^2; leuant *BDbcde;* p.] tartres DG^2bcde.

41, foll BEG^2bcd : fol *c;* que *Dbcde;* en *d;* — 42, segons $BDEG^2bcde$; d'ell *bcde;* hordena G^2. — 43, affes *B :* afers DEG^2bc; qui *B.* — 44, culpa DG^2bcde.

LXXIII

NO PENS ALGÚ QUE M'ALLARCH EN PARAULES

No exagera parlant del seu amor. N'estima adhuc els sofriments, car s'hi mescla sempre algun plaer, y no vol guarir de les nafres que fa. Per sentir aquest plaer, es necessari perdre-s en el pensament de la seva dama, y la voluntat deu cercar el just mig. No està atent més que a l'objecte del seu amor y no pensa en ell mateix. Es cobrir-se de gloria estimar així ad altri, sense passió, per les seves virtuts. — Hi ha tres menes d'amor : l'amor humà que mor, l'amor pur que tots temps dura, y el fals amor.

No pens algú que m'allarch en paraules
e que mos fets ab los dits enferesqua,
ans prech a Deu que de present peresqua,
si mon parlar atany en res a faules.
Mos fets d'amor ab los romans acorden
que foren mes que los escrits no posen.
Cells qui d'amor en lo mal se reposen
en creure mi consciences no ·ls morden.

Al titol : March *D;* Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March *G¹;* Mossen Auzias March *H;* Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1, alarch *H.* — 2, he *b;* enferesca *BDEHbce :* enscresca *d.* — 3, a deus *d'una segona mà F;* a deu *manca G¹;* peresca *BDEHbcde.* — 4, perlar *H;* ateny *BE;* a res en faules *E;* ha *b.* — 5, de *d.* — 6, scrits *BDEbc;* repossen *H.* — 7, c.] los *B :* cels *G¹;* de *d.* — 8, creura *H;* conçiençes *Bd:* conciences *Dbc :* consiençes *EH :* consiencies *G¹ :* consciença *c;* nol *BH;* remorden *bcde.*

Sens amor son aquells c'ab mi discorden
e la dolor de amor temoregen,
e, quant hi son, exir d'ella cobejen,
e per tots temps de ssi mateys recorden.
Poch es amant qui dolor lo turmenta,
si que volgués menyscabar de aquella.
Dins la dolor es una maravella
que no ssé com lo delit s'i presenta.

Dolor d'amor a mi tant no turmenta
qu'exir volgués de son amargós terme,
e, si davant me veig d'absença verme,
e lo conort contr'amor dant empenta,
yo ·m dolch en tant de guarir de la plaga
que cerch verins per que lo conort muyra,
y en gran delit mon cor jamés abuyra,
ffins qu'en amor ma penssa està vaga.

Un gran delit als amadors s'amaga,
a tots aquells qu'en molt'amor no venen:
en llur voler delit d'amor no prenen;
no ssenten be, si esper no ·ls falaga.

9, | no han amor *E;* aq.] çells *E* : aquels *H;* qu'ab *BG^1Hbc* : qui ab *E* : que ab *de;* s'acorden *H.* — 10, he *b;* lo *bc;* temorejen *DHbcde.* — 11, he *b.* quan *BDEHbcd;* y *G^1bcde;* cobejan *BH:* cobegen *E.* — 12, y *c;* tostemps *Bde* : tot t. *G^1;* si *BDEG^1bcde;* mateix *DHbcde* : mateixs *E* : matex *G^1.* — 13, tormenta *G^1.* — 14, si] e *B;* mayscapar *B;* d'aq. *G^1.* — 15, calor *bc* : color *e.* — 16, se *BDEG^1bcde;* si] se *BG^1de.*

18, der *F;* a.] valleiat *B* : amarguos *G^1.* — 19, deuant *G^1;* veigch *H;* d'apsença *H;* duerme *Dbcde* || si mon cor sent criar contramor verme *B.* — 20, he *b;* enpenta *Dbde* || e la raho al nodrir es consenta *B.* — 21, de] en *H;* gorir *H;* plagua *G^1* || cercar veri ma pensa james vaga *B.* — 22, serch *He* || per que raho ab lo verm aquell muyra *B.* — 23, j. m. c. *DEHbcde;* habuyra *bc:* habuira *de* || adonchs amor en gran delit abuyra *B.* — 24, fins *BDEG^1bcde* : ffinis *F;* pensa *BDEG^1 bcde:* pença *H;* sta *G^1* : resta *bc* : reste *de;* vagua *G^1d* : vega *d* || com en ferm te la mia pensa vaga *B.*

25, amados *B;* s'amagua *G^1;* se *d.* — 26, aquels *H;* qu'en] qui'n *E* : que *bc;* m.] pur *Ede;* tenen *bc.* — 27, lur *DG^1Hbce* || en pensament algun delit no prenen *B.* — 28, ne *Dbcde;* senten *BDEHbcde;* sper *DG^1* : spert *bcde;* nels *cde;* afalaga *Dbcde* : falagua *G^1* || si en aquell prop l'esper

No es al mon tan gran delit de penssa
com lo penssar en la persson'amada,
e qui l'ateny, tota caus'oblidada,
si que a ssi no troba, mentre ·y penssa.

Tebeu voler delit d'amor deffenssa:
los estrems han de be complit semblança.
Lo poch voler no ha por ne 'sperança;
rebre no pot gran be ne molt 'offenssa,
e l'alt estrem ell si mateix delita;
no recordant, del be venint espera.
Cascú d'aquests ha la sua carrera,
e lo del mig no sab hon se habita.

Yo so aquell servent qui no despita,
si no ateny del servey conexença:
tot es aquell hon ha sa benvolença,
y en son voler tot lo seu abilita.
Tant en amor ma penssa'n alt grau munta
que m'arma es dins en lo cors que ama,
e so content de qualsevulla fama:
en res de mi voluntat he defunta.

nols falaga *B*. — 29, tant *E;* pensa *BDEG*^{1}*bcde :* pença *H :* — 30, pensar *BDEG*^{1}*Hbcde;* person *BDEG*^{1}*bcde :* pesson *H*. — 31, | aquell ateny *d;* he *b;* causa *G*^{1}*Hd :* causa'blidada *Db*. — 32, si *DEG*^{1}*Hbcde;* mentra *B;* pensa *BDEG*^{1}*Hbcde*.

33, defensa *BDG*^{1}*bcde :* deffensa *E :* defença *H*. — 34, l.] tots *E;* strems *B :* extrems *Dbc;* an *B :* ha *H*. — 35, | lo v. poch *E*. — 36, molta *d;* offença *B :* offensa *DEbcde :* ofensa *G*^{1} *:* ofença *H*. — 37, | lo gran strem *B;* he *b;* l'altre strem *de;* extrem *Dbc;* matex *BG*^{1}. — 38, vinent *E;* spera *BEbc*. — 39 d'aquest *b*. — 40, mitx *B;* sap *G*^{1}*;* hont *B;* s'abita *G*^{1} *:* sa abita *H*.

41, son *EH;* aquel *H;* que *H*. — 42, a.] li han *E;* seruir *B;* coneixença *Ebcde;* conoxença *G*^{1}*:* conaxença *H*. — 43, ha] es *G*^{1}*;* benvalença *Db*. — 44, v.] delit *B;* habilita *BEd :* s'abilita *Dbce*. — 45, pensa en *Bd :* pensa'n *DEG*^{1}*bcd :* pença'n *H :* pens'en *e;* grau *manca BH*. — 46, cos *BD EG*^{1}*bcde;* qui *B*. — 47, ‖ e mi mateix avorresch (avorrech *G*^{1}, havorresch *bcd*) sim desama *DE G*^{1}*bcde, aquest text es afegit al nostre com correcció en G*^{1}. — 48, y en *Ebcde;* difuncta *D :* deffunta *E :* difunta *H*.

Dins si mateix veu gran gloria junta,
qui de amor be ne mal no espera,
altre amant ab voluntat sancera,
per ses virtuts, sens passió conjunta.
Nostr'esperit sols bens e virtuts guarda,
quant solament usa de sa natura,
amant per si aquella creatura
que les virtuts als vicis li son guarda.

Lir entre carts, qui d'amor se pren guarda,
tres parts se'n fan, dues seguint natura:
la huna mor, e l'altra tostemps dura;
la terça es que fals apetit guarda.

49, si] mi *B : n. t. K;* matex *BG^1K.* — 50, d'amor *G^1;* spera *BEG^1bcde.* — 51, altr' *G^1 :* altri *E;* sensera *BH :* sansera *cd.* — 52, virtus *d;* ses passions *DHbcde;* patio *B;* conjuncta *BD.* — 53, espirit *d;* he *b.* — 55, criatura *G^1.* — 56, virtus *d;* viçis *BEd.*

57, sa *H.* — 58, se *EG^1d;* fa *Ede;* duas sagint *H.* — 59, una *BDEG^1Hbcde;* mort *c;* he *b;* l'altre *H;* tots t. *DE :* tot t. *G^1.* — 60, quel *DE.* | que l'opinio guarda *H* || e lo restant les dos qualitats guarda *B : n. t. K.*

LXXIV

ALS FATS COMAN TOT QUANT SERÀ DE MI

Ha perdut son franc arbitre y ja no sab on va. Enteniment y voluntat estan en desacord, ell se conforma a l'apetit. Altre temps era feliç al servei d'Amor, sofrint a la vegada ·ls seus dolors y els seus goigs. Are no ·n té més que ·ls dolors. Per això no vol ja Amor per senyor. El seu unic goig serà saber que la seva dama ·s penedeix veritablement dels mals que li causa. — Sofreix de pensar que la seva dama es capas d'obrar sense reflexió y per instint.

Als fats coman tot quant serà de mi,
puys so estolt de ma elecció:
mon seny es mort, a qui Deu no perdó,
puys al començ del tot me derrenclí.
Ja no es temps tenir frens al voler:
malalta es ma bona voluntat,
e vaig en loch on no vull ser portat:
so descontent de tot quant pusqua fer.

Al titol : Obres d'amor. Mossen Ausias March *E;* Altra *F;* Mossen Ausias March (foli 579 G^1; Mossen Auzias March (foli 10) G^2; Obres de amors *bc;* De amor canto *d;* De amor cant *e.*

1-16, *manquen* G^2. — 2, puis *DEbcd :* puix G^1e; stolt *E;* ellecçio *B :* electio *DEbcde :* 'leccio G^1 — 3, Deus EG^1. — 4, puis DG^1bcde : puis *E;* derencli *Bde.* — 5, ya BG^1. — 6, || e no vull ço que vol ma voluntat, *text afegit al nostre com correcció* G^1.— 7, vatx *B;* lloch *d;* hon $BDEG^1bcde$. — 8, pusca DG^1G^2bc : puscha *E* | de tot quant yo puch fer *de.*

Si com a l'hom no li basta poder,
paralitich quant es en peus levat,
anar al lloch on vol esser anat,
ans cau o tort va contra son mester,
ne pren a mi que faç lo que no ·m plau
y aquell voler de la rahó 's vençut,
e, si ·l complach, mon delit es perdut,
perquè sens cor faç quant de mi vejau.

Si com als vents es donada la nau,
mentr'es debat als mariners vengut:
la donchs la nau son camí ha tengut
per senya tal qual ans del constrast jau,
ne pren a mi, car mon enteniment
ha gran debat ab lo voler del cos.
Determenar llur debat clar no gos:
proejant lo temps, l'appetit vaig siguent.

Passà lo temps que fuy d'Amor content,
si be tostemps sentí ses grans dolors,
mescladament dolçós ab amargors:
creya rey ser, vehent-me d'ell sirvent.
Yo fuy content de sos mals sens los bens,
per be que ·l mal sens be no pot venir.

9, c.] col *E*. — 10, quan *G*^{1}; en *manca F*, peu *Dbc*; lleuat *DEG*^{1}*bcd*. — 11, loch *BDG*^{1}*bc*; hon *BDEG*^{1}*bcde;* amat *B*. — 12, torç *B*. — 13, qui *E;* fas *BDEG*^{1}*bcde* | que no fas lo quem plau *bc*. — 14, | e lo voler *de; y manca BE;* aquest *E :* aquel *G*^{1}; raho es *G*^{1} | del cos no tinch plangut *B*. — 15, lo de raho no vens n'es tot vençut *B* l'altre per mi en tot no 's complagut *E*. — 16, fas *G*^{1}: fac *F;* vegau *G*^{1} || don sens cor fas tot quant de mi vejau *BE* || e sens cor faç tot quant de mi vejau *Dbcde*.

17, c.] col *E;* a.] los *B :* mals *G*^{2}. — 18, marines *B*. — 19, ladonch *B :* lladochs *G*^{2} : lladonchs *de;* a *G*^{2}. — 20, señal *Db :* senyal *G*^{1}*G*^{2}*cde;* de *DG*^{2}*bcde;* cau *B*. — 22, a *G*^{2}; conbat *E;* l'apetit *B;* cors *e*. — 23, determinar *Dbcde;* lur *Dbc* | c. l. (llur *G*^{1}) deb. n. q. *BG*^{1}*G*^{2}. — 24, | proiant est temps *E*, penjant *BF;* lo *manca G*^{2}*e;* l'apetit *BDEG*^{1}*G*^{2}*bcde;* vatx *B;* seguent *Bde*.

25, pasa *G*^{2}*d;* fui *G*^{2}. — 26, tots t. *DEG*^{1}*bc* : tot t. *G*^{1}; dolos *B*. — 27, del cos *Dbcd :* del cors *G*^{2}*e :* dolçors *E;* ab] e *E;* amargos *BDG*^{1}*bc*. — 28, vent *DG*^{2}*b :* veuhent, *d'una segona mà G*^{2}; de cll *de la primera*, d'ell *de la segona mà D;* servent *BDEG*^{1}*bcde*. — 29, | c. f. yo *B;* fui *G*^{2}; s.] menys *B* | de tots sos mals e bens *G*^{2}.

Mas yo amprench per ell mes que morir:
malament viu qui'n mal fer no té frens.

O tu, Amor, qui ton poder m'estens
axí fortment que no ·t pusch resistir,
hix fora mi, puys en plaer no gir
ma voluntat a fer tos manaments.
Vulles haver encontra mi ergull:
lexa vasall qui no ·t voll per senyor.
Quin mouiment venç aquesta dolor,
fent-me jaquir ben fer, de qui ·m despull?

Aquest meu fet bona ffi no ll'acull,
e lo present es ple de gran tristor;
aquesta ve del dan avenidor
que de present li tinch davant mon ull.
Yo ·l soferré si, ab cor molt ardit,
la que yo am per mi passa lo mal.
Sens penedir qui ·s penit grat no val:
ladonchs la mort no ·m serà sens delit.

Lir entre carts, gran es lo meu delit,
mentre no pens lo que porieu fer.
Tot act'es prop de lla on es poder,
si al voler governa l'apetit.

— 31, mes *B;* emprench *BDEbcde;* p.] y G^2; ells *DEbcde.* — 32, qui en *d.*

33, o] a G^2; me tens *B.* — 34, forment *Ee;* pusch *E.* — 35, ix EG^1G^2cd; puix DG^1G^2bcde: puis *E;* plaher DEG^2bcde. — 37, vullas *B;* argull *B.* — 38, leixal *Dbcde* : leixa *E;* vassall $BDEG^1G$ *bcde;* vol $BDEG^1G^2bcde$; señor BDG^2. — 40, mi *E;* bem *F;* del EG^2bcde; quim *B.*

41, fi $BDEG^1G^2bcde$; l'acull $BDEG^1G^2bcde$. — 43, aquestam EG^2. — 44, qui *E;* deuant G^1. — 45, jol *B* : yo *de;* sofferre *E.* — 46, lla *b;* jo *B.* — 47, nol EG^1. — 48, lladonchs EG^2bcde.

49, | en goig viu (l'espirit *d*) l'esperit *de.* — 50, | mentres yo p. *E.* — 51, hon DEG^1G^2bcde. — 52, al] el *K;* l'epetit *c.*

TAULES

INDEX ALFABETIC

TAULA DE MATERIES

INTRODUCCIÓ

POESIES

LAMINES : I, Manuscrit *F*, foli xxjx; p. 31-34. — II, Manuscrit *H*, folis 33 v.º y 34; p. 41-45. — III, Quadro sinoptic de les relacions dels manuscrits y de les edicions; p. 147.

ERRADES Y ADDICIONS

PAGINA	RATLLA	DIU	HA DE DIR
4	31	à	a
15	19	Desdevises du Dézert	Desdevises du Dezert
23	3	Pere de Vilasaló	Pere Vilasaló
27	28		
54	16		
62	34,38		
63	13		
71	5		
31	19	Joan de Resa	Juan de Resa
37	última	*Jardinets d'orats*	*Jardinet d'orats*
40	27	Hoïu, hoïu	Hoiu, hoiu
40	última	N	*N*
41	35	canto del Turia	canto de Turia
48	22	Setmanat	Sentmanat
51	29		
50	32, 36	Phillips	Phillipps
81	29	Fr. Celsa	Fr. Calsa
88	13	reimpresa	reimprès
94	29	Luis Tribaldo de Toledo	Luis Tribaldos de Toledo
96	última	Qui de per si	Qui ne per si
102	30	*Littérature*	*Littérature*
103	18	diocesi	parroquia
126	25, 26	*FG'H*	*FG'*
155	36	M. Baselga Ramírez	M. Baselga y Ramírez
157	3, 4, 5	*atés, rés, deffés, poguès, defés.* . .	*atès, rès, deffès, pogués, defès*
165	24	Els sentit	El sentit
167	17	mahahuyrat	malahuyrat
185	1	qui 'n	qui 'n

PÀGINA	RATLLA	DIU	HA DE DIR
214	15	m'entorn	m'en torn
216	23	13, *a* $ABDEG^2Hade$.	13, a $ABDEG^2Hade$
216	34	27, puoch	27, pusch
228	3	me pogués	me (em?) pogués
Lamina	I	XXIV	XXIX

16	23	Els quatre darrers versos de la poesia del princep de Viana són obscurs, y no he entès l'expressió *ni nanqa*, la qual sens dubte s'hauria de corretgir.
66	nota	M. Ant. Thomas ha conegut en aquest Juan o G[iovanni] Nicoti, el diplomatic y erudit francès Jean Nicot (1530-1600), autor del *Thrésor de la langue française.*
74	19	M. Ant. Thomas ha tingut a bé senyalar-nos la transcripció un xic inexacta d'aquest titol en el manuscrit de Leyde Vossianus Oct. 60, una reproducció fotografica del qual figura a la biblioteca de l'Universitat de París amb la signatura Ms. f. 462. — Aquest manuscrit conté la vida de Santa Fe d'Agen, publicada per J. Leite de Vasconcellos en la *Romania,* XXXI, p. 177. Havía pertengut a Pierre Daniel (1530-1603), després a Pierre Pithou (1539-1603). Si la nota *Mons. Daniel me l'a donné a Paris 1577,* insertada a dalt del foli 14, es de la mà de Pierre Pithou, també caldría atribuir-li les ratlles colocades més en sota : *Les obres del Valeros caualler* | *el elegan[ti]ss[i]mo poeta Catalan* | *Ausias March* | *Impr[i]midis* (sic) *en Barcelona en* | *casa de Claudi Bornat* | *1562.* Aquesta menció podría provar que ·l celebre humanista francès va coneixer almenys l'edició d'Auzias de 1560.
94	13	La traducció llatina den Mariner va imprimir-se a Tournon (Ardèche) y no a Tournay, com s'ha dit algunes vegades.
129	1	*Esborrar :* XXX, 16.
152	16	*Afegir :* El vers de vuit sil·labes es l'unic que ·s troba en la cançó d'amor XII.
176		La poesia *Molt he tardat* figura també al foli 73 del manuscrit *M.*
180		Posar X abans de la poesia *Si com hun rey* y VII abans de *Si com rictat.*

L'AVENÇ
IMPREMTA
LLIBRERIA